ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ

(ਸੰਪਾਦਨ ਅਤੇ ਪਾਠ-ਨਿਰਧਾਰਣ)

ਸੰਪਾਦਕ
ਡਾ. ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਕੌਰ ਜੱਗੀ

ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਬਿਊਰੋ
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ

ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ

(ਸੰਪਾਦਨ ਅਤੇ ਪਾਠ-ਨਿਰਧਾਰਣ)

ਸੰਪਾਦਕ
ਡਾ. ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਕੌਰ ਜੱਗੀ

PUNJABI UNIVERSITY PATIALA

ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਬਿਊਰੋ
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ

VARAN BHAI GURDAS (*Punjabi*)
edited by
Dr. Gursharan Kaur Jaggi

M.A., Ph.D.
Lecturer Punjabi, Govt. Mahendra College, Patiala

ISBN 81-7380-506-7

1999
ਦੂਜੀ ਵਾਰ : 1100
ਮੁੱਲ : 130-00

ਲੇਜ਼ਰ ਟਾਈਪ ਸੈਟਿੰਗ : ਪ੍ਰਿੰਟੈਕ ਗ੍ਰਾਫ਼ਿਕਸ, ਮੁਹਾਲੀ

ਡਾ. ਰਣਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਰਜਿਸਟਰਾਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਪਰਕਾਸ਼ਿਤ
ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਰਾਮ ਪ੍ਰਿੰਟੋਗਰਾਫ਼, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਛਪੀ

ਦੋ ਸ਼ਬਦ

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਹਿੱਤ ਦੀ ਬਹੁ-ਪੱਖੀ ਉੱਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਏ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਲੋਂ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਪੁਰਾਣੇ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਖਰੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕਰਵਾ ਕੇ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰ-ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਪਾਦਿਤ ਹੋਈਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦਾ ਪੁਨਰ-ਸੰਪਾਦਨ ਕਰਵਾ ਕੇ ਛਪਵਾਉਣ ਬਾਰੇ ਹੈ। ਇਸੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਹੈ।

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਦਾ ਪੁਰਾਤਨ ਹੱਥ-ਲਿਖਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਪਾਠ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਪਾਦਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਰਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਲਾਸਕੀ ਸਾਹਿੱਤ ਹੈ। ਇਸ ਉਤੇ ਕਈ ਪੀ-ਐਚ.ਡੀ. ਦੇ ਖੋਜ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਕੁਝ ਸੰਦਰਭ ਗ੍ਰੰਥ ਵੀ ਤਿਆਰ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਇਕ ਵਿਦਵਾਨ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰ ਤੱਥ ਦੀ ਤੈਅ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਦਾ ਬੋਧ ਕਰਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵਾਰਾਂ ਇਕ ਰਸੇ ਹੋਏ ਅਭਿਆਸੀ ਵਿਦਵਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਰਾਂ ਦੀ ਦੋ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਮਹੱਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਇਹ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਿਤ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਹਿੱਤ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਅਨੇਕ ਪੱਖਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਇਸ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਦੇ ਹੋਇਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਸੰਸਕਰਣ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਹਿੱਤ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਕਾਵਿ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਰੁਚੀ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਲਾਭਕਾਰੀ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇਗੀ।

ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ
ਪਟਿਆਲਾ

ਭਗਤ ਸਿੰਘ
ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ

ਭੂਮਿਕਾ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿੱਤ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਕਲਾਸਕੀ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ-ਲਿਖਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕਰਵਾ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਜੋ ਪਰਾਜੈਕਟ ਬਣਾਈ ਗਈ ਉਸ ਵਿਚ 'ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ' ਦੇ ਸੰਪਾਦਨ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਰਚੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਦਾ ਸੰਪਾਦਿਤ ਰੂਪ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿਚੋਂ ਭਤੀਜੇ ਸਨ। ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵਿਚਰ ਕੇ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਾਂ ਆਉਣ ਤੇ ਉਹ ਇਕ ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਬੀੜ ਲਿਖਣ ਦਾ ਕੰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਨਾ ਕੇਵਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੀ ਥਾਂ ਥਾਂ ਵਿਚਰਦੇ ਰਹੇ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੇਂਦਰ ਆਗਰਾ ਅਤੇ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿਚ ਰਹੇ। ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿਣ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬ੍ਰਜ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਕਾਵਿ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਜੋ ਹੁਣ ਕਬਿੱਤਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਜਿਗਿਆਸੂਆਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਲ 40 ਵਾਰਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰ-ਇਤਿਹਾਸ, ਗੁਰ-ਸਿੱਖੀ, ਸਿੱਖ-ਮਰਯਾਦਾ, ਸਿੱਖ ਧਰਮ-ਸਾਧਨਾ ਬਾਰੇ ਵਿਸਤਾਰ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਦਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਸਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਉਪਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਦਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਤਰਕ ਅਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਉਕਤੀਆਂ ਜੁਗਤੀਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ, ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣ ਤੇ ਵੀ ਜਗਿਆਸੂ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਫਲਸਰੂਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਦਾ ਗੌਰਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਲੋਕਿਕ ਕਾਵਿ ਰੂਪ 'ਵਾਰ' ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣੀ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਅਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਸਗੋਂ ਲੋਕ-ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਖਾਣਾਂ, ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ, ਲੋਕ ਕਥਾਵਾਂ, ਲੋਕ ਰੁਝਾਨਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ-ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸਮੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਰਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਬੜੇ ਯਥਾਰਥ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦਾ ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਵੀ ਪੂਰਾ ਅਧਿਕਾਰ

ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਸ਼ੁੱਧ, ਪ੍ਰਭਾਵਪੂਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਨੁਕੂਲ ਭਾਸ਼ਾ ਵਰਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕ ਪਰਿਆਇ ਉਪਲਬਧ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਤਨੀ ਜੁਗਤ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਜੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਵੀ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਬਦਲੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਉਹ ਇਤਨੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਸਕੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਜਨ-ਜੀਵਨ ਤੇ ਬਹੁਤ ਅਧਿਕ ਅਸਰ ਪਿਆ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵੱਲ ਅਧਿਕ ਰੁਚਿਤ ਹੋਏ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਮੱਧ ਯੁਗ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਲਾਸਕੀ ਕਾਵਿ ਹੈ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਕਈ ਖੋਜ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਸੰਦਰਭ ਗਰੰਥ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਦਿਆਂ ਇਹ ਸੰਸਕਰਨ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਕਈ ਸੰਸਕਰਨ ਉਪਲਬਧ ਹਨ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਰਾਂ ਦਾ ਸੰਪਾਦਨ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਕੋਈ ਸੰਸਕਰਨ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਛਾਪਣ ਲਈ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਦਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹੱਥ-ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਸਹੀ ਪਾਠ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਘਾਟ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਇਹ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਪਾਦਨ ਦਾ ਕੰਮ ਡਾ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਕੌਰ ਜੱਗੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਲਗਨ ਨਾਲ ਇਹ ਕੰਮ ਮੁਕਾਇਆ। ਇਸ ਨੂੰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਗ ਰਾਇ ਡਾ ਪਿਆਰ ਸਿੰਘ (ਅਵਕਾਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਤੋਂ ਲਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ।

ਆਸ ਹੈ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿੱਤ ਦੇ ਮੱਧ ਕਾਲੀਨ ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਰੁਚੀ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਪਾਠਕ ਸਾਡੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਤੋਂ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣਗੇ।

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿੱਤ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ

ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ
ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਅਤੇ ਮੁੱਖੀ

ਵਿਸ਼ੇ-ਸੂਚੀ

ਮੁਢਲੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਵਾਰਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਕੇ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਆਪਣਾ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਉਦਮ ਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਸ਼ੁੱਧ, ਸਵੱਛ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀਆਂ ਇਹ ਵਾਰਾਂ ਕਾਲਾਂਤਰ ਵਿਚ ਮੱਧਯੁਗ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿੱਤ ਜਗਤ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸਿੱਧ ਹੋਈਆਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਦੇਣ ਅਧਿਕ ਵਿਆਪਕ ਧਰਾਤਲ ਤੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਭਾਵੇਂ ਅਨੇਕ ਸੰਸਕਰਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਪਰ ਅਜੇ ਤਕ ਹੱਥ-ਲਿਖਿਤ ਪੋਥੀਆਂ ਦੇ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਪਾਠ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕਰਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਤਦ-ਅਨੁਰੂਪ ਵਿਵਸਥਿਤ ਸੰਪਾਦਨ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਉਸੇ ਅਭਾਵ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦਾ ਇਕ ਨਿਮਾਣਾ ਉਪਰਾਲਾ ਹੈ।

ਇਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਰਚੈਤਾ ਦੇ ਜੀਵਨ, ਵਿਅਕਤਿਤਵ, ਕਾਵਿ-ਸਾਧਨਾ, ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ, ਇਤਿਹਾਸਿਕ/ਪੌਰਾਣਿਕ/ਲੌਕਿਕ ਤੱਤ, ਸਾਹਿੱਤਕਤਾ ਆਦਿ ਪੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਸੰਖਿਪਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣਾ ਅਵਸ਼ੱਕ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ-ਗਤ ਮਹੱਤਵ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਸੁਵਿਧਾ ਰਹੇਗੀ।

ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤਿਤਵ

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸੰਬੰਧੀ ਪ੍ਰਮਾਣਕ ਸਰੋਤ-ਸਾਮਗਰੀ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਨ ਕੋਈ ਅੰਦਰਲੀ ਗਵਾਹੀ ਉਪਲਬਧ ਹੈ ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਉਪਯੋਗੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਫਿਰ ਵੀ ਇਧਰ ਉਧਰ ਖਿੰਡੇ ਹੋਏ ਸੂਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜੇ ਇਕੱਤਰ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਕੁਝ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਜ਼ਰੂਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ 1600 ਤੋਂ 1610 ਬਿ. ਵਿਚਾਲੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।[1] ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਤਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ (ਜਨਮ 1590-91 ਬਿ.) ਤੋਂ ਉਮਰ ਵਿਚ ਛੋਟੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ 1591 ਬਿ. ਤੋਂ ਬਾਦ ਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਂ 'ਗੁਰਦਾਸ' (ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਾਸ) ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਸਾਧਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਅਨੁਰੂਪ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਨਾਂ ਰਖਿਆ ਜਾਣਾ ਤਦ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਭੱਲਾ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਨਿਕਟ ਸੰਬੰਧ

---

[1] *ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ*, ਦੂਸਰਾ ਸਕੰਧ, ਪੰਨਾ 26

ਕਾਫ਼ੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਕਾਇਮ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਚੂੰਕਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ 1597 ਬਿ. ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ 1609 ਬਿ. ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ-ਪਦ ਪਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦਾ ਜਨਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸੰਮਤਾਂ ਦੀ ਅਵਧੀ ਵਿਚਾਲੇ ਜਾਂ ਕੁਝ ਬਾਦ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਪ੍ਰੋ. ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਨੇ 1615 ਬਿ. ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦਾ ਜਨਮ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।[1] ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ. ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ 'ਸਦਾਨੰਦ' ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ 1608 ਬਿ. ਵਿਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਨਮ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।[2] ਇਸ ਵਿਵੇਚਨ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦਾ ਜਨਮ 1615 ਬਿ. ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ 1597 ਬਿ. ਤੋਂ ਬਾਦ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ 1608 ਬਿ. ਜਨਮ ਸੰਮਤ ਹੋਣਾ ਅਧਿਕ ਸੰਭਾਵਿਤ ਹੈ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਛਿੱਬਰ ਅਨੁਸਾਰ, ਵਿਸਨ ਦਾਸ ਭੱਲਾ ਖਤਰੀ ਦੇ ਵੰਸ਼ਜ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਈਸ਼ਰ ਦਾਸ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਦੇ ਚਾਚੇ ਚੰਦਰ ਭਾਨ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਜੋਂ ਭਤੀਜੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਗਿਲਵਾਲੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਹੋਇਆ।[3] ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਲ ਕਾਲ ਵਿਚ ਹੀ ਸਹਿਣਾ ਪਿਆ।[4] ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ, ਸੰਤਾਨ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਇਕਦਮ ਅਭਾਵ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਅਧਿਕ ਲੀਨ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਦੇ ਬਖੇੜਿਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੀ ਰਹੇ।[5] ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਦੁਆਰਾ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਸਾਉਣ ਉਪਰੰਤ ਸਾਰਾ ਭੱਲਾ ਪਰਿਵਾਰ ਉਥੇ ਆ ਵਸਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿਖਿਆ/ਦੀਖਿਆ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਚ ਹੀ ਸੰਪੰਨ ਹੋਈ। ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਦੇਸ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਵਿਦਿਆ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਵਿਚ ਪਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।[6] ਇਥੋਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਗਰੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਚਾਰ-ਯਾਨ ਵੇਲੇ ਉਹ ਬੁਰਹਾਨਪੁਰ, ਲਖਨਊ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਕੁਝ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਗਏ। ਉਥੋਂ 1938 ਬਿ. ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਵੇਲੇ ਪਰਤੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਸ ਰਾਮਦਾਸਪੁਰ ਟਿਕ ਗਏ।[7]

ਰਾਮਦਾਸਪੁਰ ਰਹਿ ਕੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬਾਬੇ ਬੁੱਢੇ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਵਿਚ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਤਵੰਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ

---

1 *ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ*, ਪੰਨਾ 5

2 "ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਭੱਲੇ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਜੀਵਨ", 'ਪੰਜਾਬੀ ਦੁਨੀਆ', (*ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਅੰਕ*), 1968, ਪੰਨਾ 2

3 *ਬੰਸਾਵਲੀਨਾਮਾ ਦਸਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਕਾ*, 'ਪਰਖ', ਚਰਣ 3/1-10

4 ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ: *ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ*, ਪੰਨੇ 6-8

5 ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ ਡਾ.: *ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ: ਜੀਵਨੀ ਤੇ ਰਚਨਾ*, ਪੰਨਾ 11

6 "ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਭੱਲੇ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਜੀਵਨ", 'ਪੰਜਾਬੀ ਦੁਨੀਆ', (*ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਅੰਕ*), 1968 ਪੰਨਾ 3

7 *ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ* (ਸੰਪਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ), ਦੂਸਰਾ ਸਕੰਧ, ਪੰਨਾ 34

ਗੁਰੂ-ਘਰ ਅਤੇ ਗੁਰੂ-ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਦੁਆਰਾ ਨਿੱਤ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਜਿਠਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਦਵੈਸ਼ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਤਦਬੀਰਾਂ ਕਢੀਆਂ, ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਦੇ ਸਹੁਰੇ ਪਿੰਡ ਹੇਹਰ ਤਕ ਗਏ, ਪਰ ਮਾਮਲਾਂ ਨ ਨਿਪਟਿਆ।[1] ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਦੀ ਨੀਚ ਬਿਰਤੀ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਤਿਕਰਮ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ 36ਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ ਕਲਮਬੰਦ ਕਰਦਿਆਂ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਦੇ ਅਨੁਯਾਈਆਂ ਨੂੰ 'ਮੀਣਾ' ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਸੰਬੋਧਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਖੋਟਾ ਦਸਿਆ:

ਕੇਹਾ ਦਿਸੈ ਉਜਲਾ ਮਸੁ ਅੰਦਰਿ ਚਿਤੈ।
ਹਰਿਆ ਤਿਲੁ ਬੂਆੜ ਜਿਉ ਫਲੁ ਕੰਮ ਨ ਕਿਤੈ।
ਜੇਹੀ ਕਲੀ ਕਨੇਰ ਦੀ ਮਨਿ ਤਨਿ ਦੂਹੁ ਭਿਤੈ।
ਪੈਂਝੂ ਦਿਸਨਿ ਰੰਗੁਲੇ ਮਰੀਐ ਅਗਲਿਤੈ।
ਖਰੀ ਸੁਆਲਿਓ ਵੇਸੁਆ ਜੀਅ ਬਝਾ ਇਤੈ।
ਖੋਟੀ ਸੰਗਤਿ ਮੀਣਿਆ ਦੁਖ ਦੇਂਦੀ ਮਿਤੈ। (੩੬/੫)

ਸਿੱਖ ਧਰਮ-ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਰਥਕ ਸੰਕਟ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਸਵੰਧ ਦੀ ਪਿਰਤ ਪਾਈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਧਨ ਮਸੰਦਾਂ ਦੇ ਡੇਰਿਆਂ ਵਿਚ ਰਖੀਆਂ ਗੋਲਕਾਂ ਵਿਚ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਅਵਸਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾਂਦਾ।[2] ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਪੂਰਬਵਰਤੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਇਧਰ ਉਧਰ ਖਿੰਡੀ ਪਈ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸੁਰਖਿਅਤ ਰਖਣ ਅਤੇ ਰਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਅਤੇ ਬਾਬੇ ਬੁੱਢੇ,ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਰਗੇ ਨਿਸ਼ਠਾਵਾਨ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪੀ। ਹਰ ਪਾਸਿਓਂ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਈ ਸੰਤ ਦਾਸ, ਭਾਈ ਹਰੀਆ ਜੀ, ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਨਸਾ ਰਾਮ ਨੂੰ ਉਤਾਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ।[3] ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਤਾਰੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸੋਧ ਕੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਯੋਜਨਾ ਅਨੁਰੂਪ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸਥਾਨ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਿਖਣ ਦਾ ਕੰਮ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ 1661 ਬਿ. ਵਿਚ ਇਹ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤਾ।[4]

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ (1663 ਬਿ.) ਤੋਂ ਬਾਦ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਰਹੇ। ਅਕਾਲ ਬੁੰਗੇ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਦ ਉਸਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ।[5] ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਿੱਲੀ ਜਾਣ ਲਗੇ ਤਾਂ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ-ਗੱਦੀ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀਓਂ ਕੈਦ ਕਰਕੇ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕਰ

---

1 *ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ*, ਰਾਸ 2/29, ਰਾਸ 3/24

2 ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ ਡਾ:, *ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ: ਜੀਵਨੀ ਅਤੇ ਰਚਨਾ*, ਪੰਨਾ 15

3 *ਬੰਸਾਵਲੀਨਾਮਾ ਦਸਾਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਕਾ*, 'ਪਰਖ' ਚਰਣ 5/31

4 '*ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ*' (ਸੰਪਾ. ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ), ਪੰਨਾ 4

5 ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ ਡਾ:, *ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ: ਜੀਵਨੀ ਤੇ ਰਚਨਾ*, ਪੰਨਾ 19

ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਕੁਝ ਚੋਣਵੇਂ ਸਿੱਖਾਂ ਸਹਿਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਗਾਮੀ ਵਿਵਸਥਾ ਲਈ ਅਗਵਾਈ ਲੈਣ ਲਈ ਗਏ। ਗਵਾਲੀਅਰ ਤੋਂ ਰਿਹਾ ਹੋ ਕੇ ਆਉਣ ਉਪਰੰਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਨਾਲ ਸੁਖਾਵੇਂ ਸੰਬੰਧ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੂੰ ਹੀ ਭੇਜਿਆ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਨਕਮਤਾ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਗਏ ਤਾਂ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ-ਗੱਦੀ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਭਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਭਾਲਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਚਲੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਰਾਮਦਾਸਪੁਰ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦਾ ਸਾਰਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਸੰਭਾਲਿਆ ਅਤੇ ਹਰਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਨੂੰ ਫਿਰ ਤੋਂ ਵਸਾਉਣ ਲਈ ਬਾਬੇ ਬੁੱਢੇ ਸਹਿਤ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਦਿੱਤਾ।

ਬਾਬੇ ਬੁੱਢੇ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਉਪਰੰਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਗੁਰੂ-ਗੱਦੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁਖ ਵਿਵਸਥਾਪਕ ਬਣ ਗਏ। ਅਜਿਹੀ ਮਹਾਨ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਕਿਤੇ ਹਉਮੈ-ਗ੍ਰਸਤ ਨ ਹੋ ਜਾਣ, ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਰੀਖਿਆ ਲੈਣ ਲਈ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਖ਼ਰੀਦ ਵਾਸਤੇ ਕਾਬਲ ਭੇਜਿਆ। ਘੋੜੇ ਖਰੀਦਣ ਉਪਰੰਤ ਰਕਮ ਤਾਰਨ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤੰਬੂ ਵਿਚ ਥੈਲੀਆਂ ਖੋਲੀਆਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਠੀਕਰੀਆਂ ਨਿਕਲੀਆਂ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਭਾਈ ਜੀ ਚੁਪ-ਚੁਪਾਤੇ ਤੰਬੂ ਵਿਚੋਂ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਖਿਸਕ ਕੇ ਕਾਸ਼ੀ ਪਹੁੰਚੇ। ਉਥੇ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਅਨੁਯਾਈ ਦੇ ਘਰ ਟਿਕਾਣਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸਥਿਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪੂਰਬ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਰੰਭ ਕੀਤਾ। ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਕੇ ਬ੍ਰਜ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ ਲਿਖੇ ਅਤੇ ਪੰਡਿਤਾਂ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਦੀ ਛੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਸਮਝਾਈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਬਾਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਭ ਕੁਝ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਚਿਤ ਸਮਾਂ ਆਉਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਰਤਣ ਲਈ ਆਦੇਸ਼ ਘਲਿਆ। ਸੱਤ ਸੌ ਸਿੱਖਾਂ ਸਹਿਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਗਰਬ ਨੂੰ ਨਿਵਾਰਦੇ ਹੋਇਆਂ ਖਿਮਾ ਦੀ ਯਾਚਨਾ ਕੀਤੀ:

ਜਲ ਵਿਚਿ ਕਾਗਦ ਲੂਣ ਜਿਉ ਘਿਅ ਚੋਪੜਿ ਪਾਏ।
ਦੀਵੇ ਵਟੀ ਤੇਲੁ ਦੇ ਸਭ ਰਾਤਿ ਜਲਾਏ।
ਵਾਇ ਮੰਡਲ ਜਿਉ ਡੋਰ ਫੜਿ ਗੁਡੀ ਉਡਾਏ।
ਮੂਹੁ ਵਿਚਿ ਗਰੜ ਦੁਗਾਰੁ ਪਾਇ ਜਿਉ ਸਪੁ ਲੜਾਏ।
ਰਾਜਾ ਫਿਰੈ ਫਕੀਰੁ ਹੋਇ ਸੁਣਿ ਦੁਖ ਮਿਟਾਏ।
ਸਾਂਗਾਂ ਅੰਦਰਿ ਸਾਬਤਾ ਜਿਸੁ ਗੁਰੂ ਸਹਾਏ। (੩੫/੨੩)

ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਦ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਅਧਿਕਤਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਰਹੇ ਅਤੇ ਜਦ ਕਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਇਧਰ ਉਧਰ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਦੇਹਾਂਤ-ਤਿਥੀ ਬਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਮਤਭੇਦ ਹੈ। 'ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਪਾ.੬' 'ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰਖਾਲਸਾ' ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ 1686 ਬਿ. ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ

ਖੋਜ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਹ ਘਟਨਾ 1694 ਬਿ. ਵਿਚ ਹੋਈ ਦਸੀ ਹੈ।[1] ਪ੍ਰੋ. ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਨੇ 1696 ਬਿ. ਵਿਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।[2] ਹੁਣ ਅਧਿਕ ਵਿਦਵਾਨ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੀ ਦੇਹਾਂਤ-ਤਿਥੀ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦਾ ਵਿਅਕਤਿਤਵ ਬਹੁਤ ਮਹਾਨ ਸੀ। ਇਸ ਮਹਾਨਤਾ ਦੇ ਮੂਲ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਖਰ ਬੁੱਧੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੱਲ ਬੜੀ ਜਲਦੀ ਸੁਝਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜਾਂ ਨੁਕਤਾ ਛੇੜ ਬਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਦਲੀਲ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਪ੍ਰਤਿਪੱਖ ਨੂੰ ਨਿਰੁਤਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਵੀ-ਮਨ ਆਪਣੇ ਕਥਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਤਰਕ/ਦਲੀਲ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਂਦਾ ਤਾਂ ਉਪਮਾਨਾਂ, ਦਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਦੀ ਇਕ ਲੜੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ, ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ ਦਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਉਤਰਦੇ ਆਉਂਦੇ ਅਤੇ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਸਮਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਸੂਰਜ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾ-ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਕਿਰਨਾਂ ਦੇ ਨਿਕਲਣ ਵਾਂਗ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਦਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਦਾ ਤਰਕ-ਜਾਲ ਸਰਵ ਵਿਆਪਣ ਹੋ ਜਾਂਦਾ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਦਾ ਕੁਝ ਅਨੁਮਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਤੋਂ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਸਾਮੀ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ, ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਗਿਆਨ ਸੀ। ਇਹ ਗਿਆਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਅਤੇ ਸਤਿਸੰਗਤ ਤੋਂ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰਨਾਂ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਗਿਆਨ ਹੋਣਾ ਵੀ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ-ਸਾਧਨਾ ਦੀਆਂ ਸੂਖਮ ਡੂੰਘਾਣਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਤ ਹੋਣਾ ਅਵੱਸ਼ਕ ਸੀ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਸਫਲ ਨ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਉਹ ਬੜੇ ਗੰਭੀਰ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸਨ। ਕੇਵਲ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਜਾਂ ਪੱਖ ਨੂੰ ਨਕਾਰਨ ਲਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ ਸਗੋਂ ਵਾਸਤਵਿਕ ਵਸਤੂ-ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਸਹੀ ਬੋਧ ਕਰਾਂਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਸਿੱਖ ਧਰਮ-ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁਖ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਇਕ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਲਈ ਜਿਥੇ ਗਿਆਨ, ਤੀਬਰ ਬੁੱਧੀ ਅਤੇ ਤਰਕ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਉਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਾ ਉਤੇ ਵੀ ਪੂਰਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ, ਉਪਯੁਕਤ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਰਾਹੀਂ ਕਹਿਣ ਦੇ ਸਮਰਥ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾ ਹੀ ਮੁੱਖ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਇਸ ਉਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਕਿਤਨਾ ਵੱਡਾ ਚਿੰਤਕ ਕਿਉਂ ਨ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਵਿਚਾਰ-ਸਮਗਰੀ ਤੋਂ ਜਿਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਪਰਿਚਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਉਦਮ ਨਿਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਸਚਮੁਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਗਿਆਨਵਾਨ, ਤੀਖਣ ਸੋਚਵਾਨ, ਗੰਭੀਰ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਚਿਤੇਰੇ ਸਨ। ਉਹ ਸਾਦਾ ਲਿਬਾਸ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਿਤਰਕ ਮਹਾਨਤਾ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟਵਾਦਤਾ ਪ੍ਰਸਫੁਟਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਰੂਪ

---

[1] *ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼*, ਪੰਨਾ 311

[2] *ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ*, ਪੰਨਾ 36

ਦਾ ਰੇਖਾ-ਚਿੱਤਰ ਗਿਆਨੀ ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੂਪ ਦੀ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਕਵਿਤਾ ਤੋਂ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ:

ਚਿੱਟਾ ਬਾਣਾ ਨੂਰਾਂ ਧੋਤਾ ਹਸਵਾਂ ਰਸਵਾਂ ਚਿਹਰਾ।
ਅਸਰ ਪਾਉਨੀ ਖੁੰਬੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਚਿੱਟਾ ਦਾੜ੍ਹਾ ਓਹਦਾ।
ਪੱਗ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੱਖੀ ਢੰਗ ਦੀ ਅੱਧਾ ਚੰਦ ਸਿਰ ਧਰਿਆ।
ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸੋਹਣਾ ਵਸਿਆ ਤੇ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਠਰਿਆ।
ਓਹਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਹੈਸਨ ਕਾਗਜ਼ ਥਹੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ।
ਰਾਜੇ ਇੰਦਰ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਪਰੀਆਂ ਹੋਵਨ ਜਿੰਨੀਆਂ।
ਕਾਗਜ਼ ਤੇ ਕਾਨੀ ਚਲਦੀ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਅਪੱਛਰਾ ਨਚਦੀ।
ਜਾਂ ਸੁਹਣਾ ਤਕ ਜੋਬਨਮਤੀ ਗਿੱਧੇ ਵਿਚੋਂ ਮਚਦੀ। [1]

ਕਾਵਿ-ਸਾਧਨਾ

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਬ੍ਰਜ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕਾਵਿ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। 'ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ' ਦੇ ਰਚੈਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਪੰਡਤਾਂ ਦੇ ਕਹੇ ਤੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਸ਼ਬਦ/ਨਾਮ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਛੇ ਅਨੁਸ਼ਟੁਪ ਛੰਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਰਚੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਵ ਗੰਭੀਰਤਾ ਅਤੇ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਸਵੱਛਤਾ ਕਰਕੇ ਪੰਡਤ ਅਵਾਕ ਰਹਿ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਕ੍ਰਿਤੱਗਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਮਹਾਕਵੀ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਚਿਤਰਿਆ ਹੈ:

ਜੈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਿਮਲ ਮਤਿ ਗਯਾਨੀ।
ਅਬ ਹਮਰੇ ਮਨ ਨਿਸਚੈ ਠਾਨੀ।
ਤੁਮ ਤੇ ਸੰਸਯ ਗਯੋ ਹਮਾਰਾ।
ਬਿਬਿਧ ਬੇਦ ਬਿਧਿ ਦੀਓ ਉਚਾਰਾ। [2]

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਅੱਖਰ-ਕ੍ਰਮ (ਵ,ਹ,ਗ,ਰ) ਅਨੁਸਾਰ ਪੌਰਾਣਕ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਅਧਿਆਤਮਕ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।[3] ਅਤੇ ਅੰਤਮ ਸ਼ਲੋਕ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਚਾਰੇ ਵਰਨ ਮਹਾਨ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋ ਸ਼ਰਧਾਪੂਰਵਕ ਬਾਰ ਬਾਰ ਧਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ (ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ) ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਾਸੋ ਵਾਚ। ਅਥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਤੋਤ੍ਰ

ਅਨੁਸ੍ਟਪ ਛੰਦ

ਵਿਸ੍ਵੇਸ਼ੰ ਵਿਸ੍ਵ ਮਿਤ੍ਰਯੁਕ੍ਤੰ, ਸੰਪੁਟੇ ਵਿਸ੍ਵ ਭੂਖਣੰ।
ਵਿਸ੍ਵ ਬੋਧੰ, ਸ੍ਵਯੰ ਬ੍ਰਹ੍ਮ, ਤੰ ਪ੍ਰਣਵਾਦੀ ਨਮਾਮਿਹੰ। ੧।

---

1 *ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ*, ਪੰਨਾ 190

2 ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਭਾਈ: *ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ* (ਸੰਪਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ), ਰਾਸ 7/ਅੰਸ 4/51

3 ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ ਡਾ.: *ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ: ਜੀਵਨੀ ਅਤੇ ਰਚਨਾ*, ਪੰਨਾ 32

ਵਰ੍ਣਾਵਰ੍ਣ ਵਿਹੀਨਾਯ ਵੇਦ ਸਾਰ ਪ੍ਰਵਰ੍ਤੁਤਕ: ।
ਵਿਸ਼੍ਵ ਵਰ੍ਗ ਮਹੀਧੀਸ਼ੰ ਵਕਾਰੰ ਤੰ ਨਮਾਮਿਹੰ। ੨।
ਹਰੀ ਹਰਾਦਿ ਸ੍ਰਯੰ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਹੰਸ ਬੋਧ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤੰ।
ਹਸਖਮਲ ਵਰਯ ਵੀਜੰ ਹਕਾਰੰ ਤੰ ਨਮਾਮਿਹੰ। ੩।
ਗ੍ਯਾਨਰ੍ਕੰ ਗਿਰਾਧੀਸ਼ੰ ਗੋਤੀਤੰ ਸ੍ਰੁਛ ਸਾਖਿਣੰ।
ਗਮਨਾਗਮ੍ਯ ਵਿਹੀਨਾਯ ਤੰ ਗਕਾਰੰ ਨਮਾਮਿਹੰ। ੪।
ਰਾਮ ਵੀਜ, ਸੁਰੇਸ਼੍ਵਰੰ, ਦੇਵ ਦੈਤਯਾਭਿਬੰਦਿਤੰ।
ਸਰ੍ਵ੍ਵਾਸ਼੍ਰਯੰ, ਸਰ੍ਵ੍ਵ ਮਿਤੀ ਸ਼ਕ੍ਤੀ, ਤੰ ਰਕਾਰੰ ਨਮਾਮਿਹੰ। ੫।
ਇਤ੍ਰੇਤਵ ਮਹਾ ਵਰ੍ਣੰ, ਭਾਵਨਾਯ ਮੁਹੁਰ੍ਮੁਹੁ: ।
ਚਤੁਰ੍ ਵਰ੍ਗ ਫਲੰ ਦਾਸ਼੍ਯ ਸੱਧੀ ਏਵ ਨ ਸੰਸ਼ਯ: । ੬ ।[1]

(ਰਾਸ ੭/ ਅੰਸ਼ ੪)

ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ ਨਾਂ ਅਧੀਨ ਕੁਲ 675 ਪਦ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। ਸੰਨ 1940 ਤਕ ਕੇਵਲ 556 ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਸਨ ਪਰ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਉਦਮ ਨਾਲ 1940 ਈ. ਵਿਚ 119 ਹੋਰ ਕਬਿੱਤ ਮਿਲ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ' ਦੂਸਰਾ ਸਕੰਧ ਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬੋਲੀ, ਸ਼ੈਲੀ ਅਤੇ ਰਚਨਾ-ਵਿਧਾਨ ਦੀ ਦਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪਦਿਆਂ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਣਤ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਦਿਆਂ ਵਿਚ 648 ਕਬਿੱਤ, 3 ਸਵੈਯੇ, ਅੱਠ ਦੋਹਰੇ, ਅੱਠ ਸੋਰਠੇ ਅਤੇ ਅੱਠ ਛੰਤ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਦਿਆਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਛੰਦ ਕਬਿੱਤ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਬਿੱਤ-ਸਵੈਯੇ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਕੇਵਲ 'ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ' ਨਾਂ ਦੇਣਾ ਹੀ ਉਚਿਤ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਦਿਆਂ ਦੇ ਰਚਨਾ-ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਰਚਨਾ-ਸਥਾਨ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਪਸ਼ਟ ਪ੍ਰਮਾਣ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ। ਹਾਂ, ਇਤਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਲਈ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਭਾਸ਼ਾ-ਮਾਧਿਅਮ ਉਸ ਦੇ ਸਰੋਤਿਆਂ/ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਅਨੁਰੂਪ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਗ਼ੈਰ-ਪੰਜਾਬੀ ਸਰੋਤਿਆਂ/ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਗ਼ੈਰ-ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਆਗਰਾ ਅਤੇ ਬਨਾਰਸ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਵੇਲੇ ਆਏ। ਉਦੋਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਆਗਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਰਹੇ, ਇਸ ਲਈ ਉਥੇ ਹੀ ਅਧਿਕਤਰ ਪਦ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹੋਣਗੇ। ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਸਕੰਧ ਦੇ ੫੫੬ ਪਦ ਆਗਰਾ ਨਿਵਾਸ ਵੇਲੇ ਅਤੇ ੧੧੯ ਕਬਿੱਤ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵੇਲੇ ਲਿਖੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਇਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਗ੍ਰਹਿਆਂ ਵਿਚ ਉਪਲਬਧ ਹੋਏ ਹਨ।

---

[1] *ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ*, (ਸੰਪਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ), ਪੰਨੇ 3057-60

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਕਬਿੱਤਾਂ ਦੇ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਮਜ਼ਮੂਨ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਅੱਡ ਅੱਡ ਸਮਿਆਂ ਉਤੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਵਾਕਯਾਤ ਦੇ ਹੋਣ ਪੁਰ ਤੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਪੁਰ ਅੱਡ ਅੱਡ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਲਿਖੀਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਵਿਯੋਗ-ਕਾਲ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਜਾਣੇ ਘਟ ਸੰਭਵ ਹਨ, ਬੇਸ਼ਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਚਨਾ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਆਗਰੇ ਵਿਚ ਦੋਹੀਂ ਥਾਈਂ ਹੋਣੀ ਵਧੀਕ ਦਰੁਸਤ ਬਾਤ ਹੈ।[1] ਡਾ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ ਦਾ ਵੀ ਮਤ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਕਬਿੱਤ ਇਕ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਇਕੋ ਥਾਂ ਤੇ ਲਿਖੇ ਗਏ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਲਹਿਰਾਂ ਹਨ ਜੋ ਕਵੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਉਠੀਆਂ ਭਾਵ-ਤਰੰਗਾਂ ਵਲ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।[2] ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕਬਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਉਦੋਂ ਕੀਤੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਗਏ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਇਕ ਸਮੇਂ ਨਿਠ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਹ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਸਫੁਟਤ ਭਾਵ ਤਰੰਗਾਂ ਦਾ ਲਿਖਿਤ ਰੂਪ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੋਂ ਬਾਹਰ ਰਚੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਬ੍ਰਜ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਾਸੀ ਸਿੱਖ ਅਨੁਯਾਈਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਇਤਨੇ ਮਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ ਜਿਤਨੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਈਆਂ। ਉਂਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦ, ਧਾਰਮਕ ਮਾਨਤਾਵਾਂ, ਨੈਤਕ ਪਰਿਕਲਪਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰਕ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਬੜਾ ਸੁੰਦਰ, ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾਤਮਕ ਚਿਤਰਣ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਅਭਿਵਿਅਕਤ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਪੁਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਵਾਰਾਂ

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿੱਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁਖ ਦੇਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਵਾਰਾਂ ਹਨ। ਵਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਿਤਨੀ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਮਤ-ਏਕਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਹੱਥ-ਲਿਖਿਤਾਂ ਵਿਚ ਕਿਤੇ 39 ਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਿਤੇ 40 ਵਾਰਾਂ ਸੰਕਲਤ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਪਲਬਧ ਚਾਲ੍ਹੀਵੀਂ ਵਾਰ ਦਾ ਕਰਤ੍ਰਿਤਵ ਕੁਝ ਸੰਦਿਗਧ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਭਾਵ, ਭਾਸ਼ਾ, ਸ਼ੈਲੀ, ਰੂਪਾਕਾਰਕ ਵਿਧੀ ਆਦਿ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਬਾਕੀ ਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਸਮੀਪਤਾ ਰਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਬਾਰੇ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ 40ਵੀਂ ਵਾਰ ਨੂੰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਹੀ ਰਚਨਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ 'ਵਾਰਾਂ ਗਿਆਨ ਰਤਨਾਵਲੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ' ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ 40ਵੀਂ ਵਾਰ ਨੂੰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।[3] ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ 41ਵੀਂ ਵਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਵਾਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਰਚੈਤਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੂਜਾ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੇ ਪ੍ਰਥਮ ਸੰਸਕਰਨ ਦੇ 'ਦੋ ਸ਼ਬਦ' ਵਿਚ ਗਿਆਨੀ

---

1 *ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ*, ਦੂਸਰਾ ਸਕੰਧ, ਪੰਨਾ 13

2 *ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ: ਜੀਵਨੀ ਅਤੇ ਰਚਨਾ*, ਪੰਨਾ 36

3 ਪੰਨਾ ੳ

ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਚਾਕਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਬਾਦ ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਡਾ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਵੀਰ ਰਸੀ ਵਾਰ ਨ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਿਸੇ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀ ਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀ ਦਾ ਨਾਂ ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਰਚੈਤਾ 'ਗੁਰਦਾਸ' ਦਾ ਵਿਅਕਤਿਤਵ ਸ਼ਕੀ ਹੈ।[1]

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਰਚਨਾ-ਕਾਲ ਅਤੇ ਰਚਨਾ-ਸਥਾਨ ਬਾਰੇ ਵੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਮਤ-ਏਕਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਇਸ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਅਧਾਰ-ਭੂਤ ਤੱਥ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਚਰਿਤਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦੀ 48ਵੀਂ ਪਉੜੀ ਵਿਚ 'ਦਲਿ ਭੰਜਨ ਗੁਰੁ ਸੂਰਮਾ ਵੱਡ ਜੋਧਾ ਬਹੁ ਪਰਉਪਕਾਰੀ' ਪੰਕਤੀ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੈਨਿਕ ਪਰਾਕਰਮ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਇਸ ਵਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ 1628 ਈ. ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਮੁਗਲਾਂ ਨਾਲ ਲੜੀ ਗਈ ਪਹਿਲੀ ਲੜਾਈ ਤੋਂ ਬਾਦ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਭਾਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਅੰਤਮ ਰੂਪ ਉਪਰੋਕਤ ਤਿਥੀ ਤੋਂ ਬਾਦ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸੰਬੰਧੀ ਨਵੇਂ ਤੱਥ ਵੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹੋਣ ਪਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਤੱਥਕ ਅਧਾਰ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ। ਉਂਜ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਾਰਾਂ (੩,੧੧,੧੩,੨੪,੨੬,੩੮,੩੯) ਵਿਚ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਉਲੇਖ ਹੈ, ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ-ਗੱਦੀ ਉਤੇ ਬੈਠਣ (1606 ਈ.) ਤੋਂ ਬਾਦ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। 26ਵੀਂ ਅਤੇ 36ਵੀਂ ਵਾਰਾਂ ਦਾ ਰਚਨਾ-ਕਾਲ ਮੀਣਿਆਂ ਦੇ ਦੁਰਾਚਾਰਕ ਵਿਵਹਾਰ ਤੋਂ ਬਾਦ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੰਪਾਦਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਵਾਰਾਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਕਾਲ ਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਕਾਲ ਦੀਆਂ।

ਇਹ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਰਚੀਆਂ ਗਈਆਂ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕੋਈ ਸਹੀ ਤੱਥ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਂ, ਇਤਨਾ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਨਿਵਾਸੀ ਜਿਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਕ੍ਰਮ ਵਿਚ ਹੁਣ ਇਹ ਵਾਰਾਂ ਉਪਲਬਧ ਹਨ, ਇਸ ਕ੍ਰਮ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਬਾਦ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਵਿਵਸਥਤ ਕ੍ਰਮ ਦੇਣ ਲਈ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਖ਼ੁਦ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਉਦਮ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ : ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰ-ਕਾਵਿ ਦੀ ਇਕ ਦੁਰਲਭ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਨ ਕੇਵਲ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਰਚਨਾ-ਕੌਸ਼ਲ ਦਾ ਸਿਖਰ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਵਿਚ ਚਿਤਰਤ ਨਾਇਕ ਇਕ ਮਹਾਨ ਵਿਅਕਤਿਤਵ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਦਾ ਸਿੱਖ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸਾਹਿੱਤ ਵਿਚ 'ਗਿਆਨ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਨਾਂ ਵੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਕਾਵਿ-ਜਨਮ-ਸਾਖੀ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।

---

[1] *ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ: ਜੀਵਨੀ ਅਤੇ ਰਚਨਾ*, ਪੰਨਾ 37

ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਲੇਖਯੋਗ ਹੈ।[1] ਇਸ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਤੱਥ ਉਘੜਦੇ ਹਨ-(1) ਇਸ ਵਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ 'ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ' ਦੇ ਸੰਪਾਦਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਹੋਈ; (2) ਇਹ ਵਾਰ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂਤਰਤ ਰੂਪ ਹੈ; ਅਤੇ (3) ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਨਾਮਾਂਤਰ 'ਗਿਆਨ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਹੈ। ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਤਕ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਵਿਚ ਇਹ ਵਾਰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਰਖਦੀ ਸੀ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸੰਬੰਧੀ ਸਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਵਾਰ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਸੇ ਵਾਰ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ।

ਚੂੰਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸਕ ਚਰਿਤਰ-ਨਾਇਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਸਰੂਪ ਚਿਤਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਸਮਗਰੀ ਦਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਆਗਮਨ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ? ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਜਿਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਰਿਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਚਿਤਰਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ 'ਜੁਗ-ਗਰਦੀ' ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੁਗ-ਗਰਦੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ 'ਜੁਗ ਦਾ ਫੇਰ', ਅਰਥਾਤ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਯੁਗ ਵਿਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਕੀਮਤਾਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸਨ, ਉਹ ਨਵੇਂ ਯੁਗ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਮਹੱਤਵ ਖੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਕੁਦਰਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਰੋਧ ਹੋ ਜਾਏ, ਜਾਂ ਉਸ ਵਕਤ ਦੀਆਂ ਸਮਸਿਆਵਾਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਸੰਭਵ ਨ ਹੋ ਸਕੇ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਹੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਜਨਕ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੱਧ ਯੁਗ ਵਿਚ ਅਸਲੋਂ ਗਿਲਾਨੀ, ਈਰਖਾ, ਸੁਆਰਥ, ਧਰਮ-ਅੰਧਤਾ, ਅਗਿਆਨ, ਅਮਾਨਵੀ ਵਿਰਤੀਆਂ ਦਾ ਹਰ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਸਮਾਜਕ ਨਿਯੰਤ੍ਰਣ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਆਪਾ-ਧਾਪੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਿਸ਼ਠ-ਭੂਮੀ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਤ ਅਵਸਥਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਅਵੱਸ਼ਕਤਾ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਪਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੁੰਦਰ ਘਟਨਾ-ਵਿਧਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਰਿਵੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੌਰਾਣਕ ਪਰਿਵੇਸ਼ ਵੀ ਸਮਨਵਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਰਤੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਵਰਣ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਿਥ ਅਧਾਰਿਤ ਹੈ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀਰ ਰਸੀ ਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੁਆਰਾ ਰਚੀਆਂ ਅਧਿਆਤਮਕ ਵਾਰਾਂ ਵੀ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਚੁਕੀਆਂ ਸਨ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ, ਆਪਣੀ ਭਾਂਤ ਦਾ ਇਕ ਨਵਾਂ ਪ੍ਰਯੋਗ ਇਸ ਵਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਲ

---

[1] *ਜਨਮਸਾਖੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ*, ਪੰਨਾ 1

ਸੰਬੰਧਤ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਇਸ ਵਾਰ ਦਾ ਮੂਲਾਧਾਰ ਇਤਿਹਾਸ ਨਹੀਂ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ। ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਨਹੀਂ ਧਾਰਮਕ ਨਾਇਕ ਹਨ। ਧਰਮ ਸਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਧਾਰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਧਰਮ ਸਖਣਾ ਹੈ, ਨਿਰਜਿੰਦ ਹੈ। ਧਰਮ ਅਧਾਰਤ ਨਾਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਯਥਾਰਥ ਦੇ ਦੁਅੰਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਨਿਖਰਦਾ, ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਪਰਾ-ਇਤਿਹਾਸਕ ਯਾਤਰਾ ਵਲ ਉਨਮੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਰਾ-ਇਤਿਹਾਸਕਤਾ ਹੀ ਪੌਰਾਣਕਤਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਨੂੰ ਮਿਥ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰਕ ਰੂਪ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਸੰਸਥਾ ਵਲ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਸਥਾ-ਮੁਖਤਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਅਕਤਿਤਵ/ ਨਾਨਕ ਬਿੰਬ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਪੌਰਾਣਕ ਬਿਰਤੀ ਦਾ ਸਾਮੰਜਸ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਵਾਰ ਵਿਚ ਕਵੀ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਤੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਧਾਰਮਕ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਵੀ ਨੇ 'ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ' ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਪਹਿਲੀਆਂ 22 ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਅਧਿਆਤਮਕ, ਧਾਰਮਕ, ਸਮਾਜਕ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਪਤਨ/ਗਿਲਾਨੀ ਨੂੰ ਚਿਤਰ ਕੇ ਅੰਧਕਾਰ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕੇ 'ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਦੀ ਆਮਦ ਵਲ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਅੰਧਕਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੋ ਅੰਤਰ-ਵਿਰੋਧੀ ਬਿੰਬ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਬਿੰਬ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਤਿਹਾਸ ਮਿਥਿਹਾਸ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਕਾਲ-ਸਥਾਨ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਉਠ ਕੇ ਪਾਰਗਾਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਡਾ. ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਮਿਥਕ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ 'ਏਕ ਜੋਤਿ' ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨਾਨਕ-ਬਿੰਬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ-ਪੀੜ੍ਹੀ ਬਣਾ ਕੇ ਸਮਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਵਾਰ ਦੀ ਮਿਥਕ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਪੁਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ।[1] ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਵਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਵਿਅਕਤਿਤਵ ਇਤਿਹਾਸਕ ਨ ਰਹਿ ਕੇ ਪਾਰਗਾਮੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਉਠ ਕੇ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਤੋਂ ਅਤੀਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਜੋ ਵਿਅਕਤਿਤਵ ਚਿਤਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਅਧਾਰਤ ਭਾਵੇਂ ਨ ਹੋਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਨਿਰੀ ਤੱਥਾਂ ਉਤੇ ਹੀ ਅਧਾਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਕਵੀ ਦੇ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਜਾਂ ਤਦ-ਵਕਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿਯ ਲਗਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤਿਤਵ ਦਾ ਬਿੰਬ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਇਹ ਰਚਨਾ ਅਵੱਸ਼ ਸਫਲ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਰੂਪ, ਦਿਗ ਵਿਜੈਈ ਮਹਾਪੁਰਸ਼, ਸੱਚ ਦਾ ਖੋਜੀ, ਨਵੀਂ ਧਾਰਮਕ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਸੰਸਥਾਪਕ, ਅਦੁੱਤੀ ਧਰਮ ਸਾਧਕ, ਤਰਕ ਦੁਆਰਾ ਗੱਲ ਮਨਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਨਵੇਂ ਯੁਗ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਆਦਿ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਚਿਤਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

---

[1] *ਮਿਥ ਅਧਿਐਨ ਤੇ ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ*, ਪੰਨਾ 154

49 ਪਉੜੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਵਾਰ ਦੀ ਪਰਿਯੋਜਨਾ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਵਾਰ ਦੇ ਵਸਤੂ-ਵਿਧਾਨ ਅਨੁਰੂਪ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਰ ਵਿਚ ਮੰਗਲਾਚਰਣ, ਸ਼ੰਕਾ ਪੱਖ, ਸੰਘਰਸ਼ ਪੱਖ, ਸਮਾਧਾਨ ਪੱਖ ਅਤੇ ਮਹਾਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸਾਹਿੱਤਕਾਰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਅਧਿਆਤਮਕ ਪਰਿਵੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਹਰ ਰਚਨਾ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਅਵੱਸ਼ਕਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕਵੀ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨ ਸੰਬੰਧਤ ਹੋਵੇ, ਹਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਵਾਰ ਦੇ ਨਾਇਕ ਦੇ ਪਰਾਕਰਮ ਨੂੰ ਚਿਤ੍ਰਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੰਕਾ ਪੱਖ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਾਇਕ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਰਾਕਰਮ ਵਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਅਵਸਰ ਜੁਟਾਇਆ ਜਾਏ। ਅਵਸਰ ਜੁਟਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਚਿਤਰੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿਸੇ ਯੁੱਧ ਜਾਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਛਿੜਨ ਦਾ ਅਧਾਰਭੂਤ ਕਾਰਨ ਹੋਣ। ਸ਼ੰਕਾ ਪੱਖ ਇਸੇ ਪਰਥਾਇ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਅਨਿਆਇ, ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ, ਰਾਜਨੈਤਕ ਵਿਵੇਕਹੀਨਤਾ ਆਦਿ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਅਸੰਤੁਲਤ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਾਂਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀਰ ਨਾਇਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਰਾਕਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੰਕਾ ਪੱਖ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਪੱਖ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਭਿੜੰਤ ਜਾਂ ਪਰਾਕਰਮ ਜਾ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਰੂਪ। ਇਹ ਨਾਇਕ ਦਾ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਤ ਕਰਨ ਲਈ ਯੁੱਧ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰਣ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਨਾਇਕ ਦੀ ਜਿੱਤ ਵਿਖਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਮਨਪਸੰਦ ਨੈਤਿਕ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਘਰਸ਼ ਪੱਖ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸਮਾਧਾਨ ਪੱਖ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਵਸਾਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਹੈ। ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਸਿਖਰ ਤੇ ਪੁਜ ਕੇ ਢਲਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵੇਲੇ ਇਸ ਪੱਖ ਦਾ ਚਿਤਰਨ ਅਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਜੇਤੂ ਵਰਗ ਅਨੰਦਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਵਰਗ ਦੁੱਖ ਅਤੇ ਗਿਲਾਨੀ ਨਾਲ ਬੇਹਿਸ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਵਾਰ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਦਰਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਧਿਕਤਰ ਅਧਿਆਤਮਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦਾ ਉਲੇਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਅਧਿਆਤਮਕ ਵਿਸ਼ੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੈ, ਯੁੱਧ ਦੀ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਵੀਰ ਰਸ ਦੀ ਵੀ ਕੋਈ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਅਭਾਵ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਇਕ ਵਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਕ ਵਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਵਾਰ ਦੀਆਂ ਉਪਰੋਕਤ ਲੋੜਾਂ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂਤਰਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਭਣੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਵਿਚ ਵੀਰ ਰਸ ਦੀ ਥਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਥਾਈ ਭਾਵ ਉਤਸਾਹ ਦਾ ਸਰਬਤਰ ਵਿਸਤਾਰ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਆਗਮਨ ਦੇ ਉਤਸਾਹ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਸਰਦੀ ਹੈ। ਵਾਰ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਪੰਜ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂਤਰ ਨਾਲ ਹੋਈ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਨਮਸਕਾਰਾਤਮਕ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਹੈ। 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਮਹਾਤਮਸਰੂਪ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਸ਼ੰਕਾ ਪੱਖ ਦੀ ਸਿਰਜਕ ਹੈ। ਸੰਘਰਸ਼ ਪੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਰਾਕਰਮ ਰਾਹੀਂ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਧਾਨ ਪੱਖ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਦਿਗ ਵਿਜੈਈ ਅਵਸਥਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅਧਿਆਤਮਕ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਇਸ ਵਾਰ ਦਾ ਲਹਿਜਾ ਅਤੇ ਪਕੜ ਕਿਸੇ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਵੀ ਵੀਰ ਰਸੀ ਵਾਰ ਤੋਂ ਘਟ ਨਹੀਂ। ਸਥੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਹ ਵਾਰ ਅੰਧਕਾਰਮਈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਈ, ਦੋ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਟੱਕਰ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਵਾਰਧ ਅੰਧਕਾਰ-ਸੂਚਕ ਹੈ ਅਤੇ ਉਤਰਾਰਧ ਅੰਧਕਾਰ-ਨਾਸ਼ਕ। ਦੋਹਾਂ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਸਥਿਤੀ-ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੱਤਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਵਿਅਕਤਿਤਵ ਹੈ। ਅੰਧਕਾਰ ਦਾ ਚਿਤਰਨ ਕ੍ਰਮਕ ਅਤੇ ਵਿਸਤਰਤ ਹੈ। ਕਵੀ ਨੇ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਪਿਛੋਕੜ ਉਸਾਰਿਆ ਹੈ। ਕੀ ਸਚ-ਮੁਚ ਅਜਿਹੀ ਅਵਸਥਾ ਸੀ? ਅਤੇ ਕੀ ਸਾਰੇ ਮਤ-ਮਤਾਂਤਰ, ਵੇਦ-ਕਤੇਬ, ਸ਼ਾਸਤਰ ਸਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਆਦਿ ਵਿਕਰਤ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਹਾਂ ਵਿਚ ਦੇ ਸਕਣਾ ਸਰਲ ਨਹੀਂ, ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਰਿਤਰ ਨਾਇਕ ਦੇ ਅਵਤਰਨ ਲਈ ਜੋ ਪਿਛੋਕੜ ਉਸਾਰੀ ਹੈ, ਇਹ ਗੁਰੂ ਆਗਮਨ ਨੂੰ ਨਿਆਇਸ਼ੀਲ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਕਵੀ ਚਿਤਵਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕਾਵਿ ਸਤਿ ਹੈ, ਯਥਾਰਥ ਸਾਪੇਖ ਸਤਿ ਨਹੀਂ। ਉਤਰਾਰਧ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਚਿਤਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਤੱਥ ਵਿਵਸਥਤ ਅਤੇ ਵਿਸਤਰਤ ਨਹੀਂ, ਸੰਖਿਪਤ ਅਤੇ ਸੰਕੇਤਕ ਹਨ। ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਖੰਡਿਤ ਅਤੇ ਵਿਕੋਲਿਤਰੇ ਸੂਤਰ/ਹਵਾਲੇ ਇਕ ਰੂਪਾਕਾਰਕ ਜੁਗਤ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਥੇ ਨ ਕੋਈ ਜਟਲ ਕਥਾ-ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅਤਿ ਅਧਿਕ ਵਰਣਨ। ਅਸਲੋਂ, ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਇਕ ਦੇ ਚਰਿਤਰ ਨੂੰ ਉਘਾੜਨ ਵਾਲੀ ਇਹ ਵਾਰ ਲੋਕ-ਮਾਨਸ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ ਸਰਲ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਰਚਨਾ ਹੈ।

ਬਾਕੀ ਵਾਰਾਂ : ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਦਾ ਅਰੰਭ ਵਸਤੂ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਮੰਗਲਾਚਰਨ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੁਲ ਵੀਹ ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ। ਕਵੀ ਨੇ ਹਰ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਦਰਿਸ਼ਟਾਂਤ/ਉਦਾਹਰਨ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਹੀਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕਤਾ ਸਿੱਧ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਪਉੜੀ ਦੀ ਅੰਤਮ ਪੰਕਤੀ ਵਿਚ 'ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ' ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦੀ ਪੁਨਰਾਵਿਰਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਰਬ-ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਅਤੇ ਸਰਬ-ਕਰਤਾ ਰੂਪ ਵੀ ਉਘਾੜੇ ਗਏ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਪਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਬਿੰਬ-ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਭਾਵ ਸੂਚਕ ਵਾਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਮੰਤਵ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਲਈ ਕਵੀ ਨੇ ਵਜੰਤ੍ਰੀ, ਸੁਆਤੀ ਬੂੰਦ, ਤਾਂਬਾ, ਜਲ, ਦੀਵਾ, ਬਿਰਖ, ਸੂਤਰ, ਸੋਨਾ, ਗੰਨਾ, ਦੁੱਧ, ਸੂਰਜ, ਬੈਸੰਤਰ, ਆਦਿ ਬਿੰਬ ਵਰਤੇ ਹਨ।

ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਦਾ ਅਰੰਭ ਨਮਸਕਾਰਾਤਮਕ ਮੰਗਲਾਚਰਨ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵੀਹ ਪਉੜੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਵਾਰ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਚੇਲੇ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸੰਬੰਧ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਸਰੂਪ, ਲੱਛਣ, ਭੇਦ, ਸਮਰਥਾ, ਰਹਿਤ-ਮਰਯਾਦਾ ਆਦਿ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਸਾਧ-ਸੰਗਤ, ਮੂਲ-ਮੰਤਰ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਉਤੇ ਵੀ ਝਾਤ ਪਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਮੁਰੀਦ ਦੇ ਸਰੂਪ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਚੌਥੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਕੁਲ 21 ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ। ਵਸਤੂ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਮੰਗਲਾਚਰਨ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਇਸ ਵਾਰ ਵਿਚ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਦੀ ਮਹੱਤਾ ਅਤੇ ਦੁਰਲਭਤਾ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ

ਗਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਮਨੁੱਖ ਬਣਨ ਲਈ ਸਰਬ ਪ੍ਰਮੁਖ ਨੈਤਕ ਅਵਸ਼ੱਕਤਾ ਨਿਮਰਤਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਮਤ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਕਵੀ ਨੇ ਕੁਝ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਸਦ੍ਰਿਸ਼ਤਾ ਸੂਚਕ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਬਿੰਬ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਚਰਨ, ਚੀਚੀ ਅਗੁੰਲੀ, ਜਲ, ਮਜੀਠ, ਕੀੜੀ, ਮਕੜੀ, ਘਾਹ, ਤਿਲ, ਵੜੇਵਾਂ, ਅਨਾਰਦਾਨਾ, ਸਾਲ ਸੁਨਈਆ (ਸ਼ੁੱਧ ਮੋਹਰ), ਖਸਖਾਸ ਦਾ ਦਾਣਾ, ਗੰਨਾ, ਸੁਆਤੀ ਬੂੰਦ, ਵਾਲ, ਗੁਲਰ, ਦੂਜ ਦਾ ਚੰਦ, ਧਰੂ ਭਗਤ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਜੀਵਨ-ਮੁਕਤ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਗੁਰ-ਸਿੱਖ ਦੇ ਸਰੂਪ ਉੱਤੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪੰਜਵੀਂ ਵਾਰ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ 'ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਵਾਰ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 21 ਪਉੜੀਆਂ ਦੀ ਇਹ ਵਾਰ ਬਿਨਾ ਮੰਗਲਾਚਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਲੱਛਣ ਦਸਦੇ ਹੋਇਆਂ ਉਸ ਦੀ ਬਾਕੀ ਸਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲੋਂ ਲਿੱਖਣਤਾ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖ ਨੂੰ ਹੀ ਮਨੁੱਖੀ ਜਨਮ ਦਾ ਸਹੀ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਹਿਮਾਂ, ਪਾਖੰਡਾਂ, ਕਰਮ ਕਾਂਡਾਂ ਅਤੇ ਦਿਖਾਵੇ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਦਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਓਟ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਮਾਰਗ 'ਗਾਡੀ ਰਾਹ' ਹੈ। ਮਨਮੁਖ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਵੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਹਾਗਣ ਅਤੇ ਹੰਸ ਵਰਗਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨਮੁਖ ਵੇਸਵਾ ਅਤੇ ਬਗੁਲੇ ਵਰਗਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ਭਵ-ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਉਤਾਰਦਾ ਹੈ।

ਵਸਤੂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਮੰਗਲ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਛੇਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ ਕੁਲ ੨੧ ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਲੱਛਣ ਅਤੇ ਰਹਿਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕੁ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿੱਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਅੰਤਮ ਸ਼ਲੋਕ, ਅੱਠਵੀਂ ਪਉੜੀ ਵਿਚ 'ਸੁਖਮਨੀ' ਦੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਅਤੇ ੧੨ਵੀਂ ਅਤੇ ੧੩ਵੀਂ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ 'ਅਨੰਦੁ' ਸਾਹਿਬ ਵਿਚਲੀ ਸ਼ਰੀਰਕ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਗਤਿਵਿਧੀ ਦੀ ਭਾਵ-ਛਾਇਆ ਵੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅੰਤਮ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਮਨਮੁਖ ਦੇ ਆਚਰਨ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮੰਗਲਾਚਰਨ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੱਤਵੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਕੁਲ 20 ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੌਰਾਣਕ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਗਿਆਨ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਸੰਖਿਆਵਾਚੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰਮੁਖ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਰੂਪ, ਸਮਰਥਾ, ਸਫਲਤਾ ਆਦਿ ਪੱਖਾਂ ਤੇ ਚੰਗੀ ਝਾਤ ਪਾਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ, ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ-ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸੱਚੇ ਗੁਰ-ਸਿੱਖ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਵਿਰਸੇ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

24 ਪਉੜੀਆਂ ਦੀ ਅੱਠਵੀਂ ਵਾਰ ਦਾ ਅਰੰਭ ਵਸਤੂ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਮੰਗਲ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਵੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਅਨੰਤ ਵਿਸਤਾਰ ਤੇ ਝਾਤ ਪਾਈ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਸਤੂਆਂ, ਭਾਵਨਾਵਾਂ, ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤੀਆਂ, ਹਾਵਾਂ-ਭਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਸਤਾਰ ਦਾ ਵਿਵਰਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਸਾਮੀ ਧਰਮਾਂ ਉਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ, ਖਤਰੀਆਂ, ਵੈਸ਼ਾਂ, ਸ਼ੂਦਰਾਂ, ਗੋਤਾਂ, ਕਿਰਤਾਂ, ਵਰਨਾਂ, ਮਤਾਂ, ਅਧਿਆਤਮਕ ਜਿਗਿਆਸੂਆਂ, ਸੰਸਾਰਕ

ਜੀਵਾਂ/ਮਨੁੱਖਾਂ, ਮਨੁੱਖੀ ਪੇਸ਼ਿਆਂ, ਵਿਕਾਰਾਂ, ਰੁਝਾਨਾਂ ਆਦਿ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਸੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂਤਰ ਨਾਲ ਗੁਰਮੁਖ ਬਣਨ ਦੀ ਪਰੇਰਨਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ।

ਨੌਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ ਕੁਲ 22 ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਵੀ ਨੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ, ਗੁਰਮੁਖਤਾ, ਸਿੱਖ ਦੀ ਰਹਿਤ-ਮਰਯਾਦਾ ਅਤੇ ਕਰਨੀ-ਕਥਨੀ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰੂ-ਸਿੱਖ ਸੰਬੰਧ, ਗੁਰੂ ਚੇਲੇ ਦਾ ਕਰਤੱਵ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਵੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਸਰਬ ਪ੍ਰਮੁਖ ਗੁਣ ਨਿਮਰਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਚਰਨ, ਧਰਤੀ, ਜਲ, ਬ੍ਰਿਛ ਆਦਿ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਗਤਿਵਿਧੀ ਨੂੰ ਦਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਹੈ।

23 ਪਉੜੀਆਂ ਦੀ ਦਸਵੀਂ ਵਾਰ 'ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਵਾਰ' ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਵੀ ਨੇ ਧਰੂ-ਪ੍ਰਹਲਾਦ, ਬਲਿ ਰਾਜਾ, ਅੰਬਰੀਕ, ਜਨਕ, ਹਰੀ ਚੰਦ-ਤਾਰਾ ਰਾਣੀ, ਬਿਦਰ, ਦਰੋਪਤੀ, ਸੁਦਾਮਾ, ਜੈ ਦੇਵ, ਨਾਮ ਦੇਵ, ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ, ਧੰਨਾ, ਬੇਣੀ, ਕਬੀਰ, ਸੈਣ, ਰਵੀਦਾਸ, ਅਹਲਿਆ, ਬਾਲਮੀਕ, ਅਜਾਮਲ, ਗਣਿਕਾ, ਪੂਤਨਾ, ਬਧਕ ਆਦਿ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਸਾਖੀ-ਸਾਰਾਂਸ਼ ਕਥਾ-ਗੀਤ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਸਰੂਪ-ਚਿਤਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਸੁਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਗਤ ਹਨ, ਕੁਝ ਦਾ ਉੱਧਾਰ ਅੰਤ ਕਾਲ ਵੇਲੇ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਭਗਤ ਪੌਰਾਣਕ ਹਨ, ਕੁਝ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਤੇ ਕੁਝ ਅਵਦਾਨਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਭਾਰਤੀ ਜਨਜੀਵਨ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਮਾਨਸ ਵਿਚ ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਰਚਮਿਚ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਚਿਰ-ਪਰਿਚਤ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਰਿਤਰਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕਵੀ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਗੁਰਮੁਖ/ਭਗਤ ਦੀ ਅੰਤ ਵਿਚ ਜਿੱਤ ਅਤੇ ਸਰਬਤਰ ਉਸ ਦਾ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤਵਛੱਲਤਾ, ਨਾਮ ਦਾ ਮਹੱਤਵ, ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਦੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠਤਾ, ਭਾਉ ਭਗਤੀ, ਅਨਾਥਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ, ਭਗਤ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਦੀ ਰਖਿਆ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਤੇ ਸੰਤ ਦੀ ਅਭੇਦਤਾ, ਸਹਿਜ ਭਾਵ, ਭਗਤ ਦੀ ਵਡਿਆਈ, ਨਿਥਾਵੇਂ ਦੀ ਸੁਰਖਿਅਤਾ, ਪਤਿਤ-ਪਾਵਨ-ਬਿਰਦ ਆਦਿ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਧਾਂਤਾਂ ਵੱਲ ਕਵੀ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹਰ ਪਉੜੀ ਦੀ ਅੰਤਮ ਸੰਖਿਪਤ ਪੰਕਤੀ ਵਿਚ ਦਰਿਸ਼ਟੀ-ਗੋਚਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਨੇ ਪੁਰਾਤਨ ਕਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾਂਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਸਿੱਧਾਂਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਲਈ ਲੋਕ-ਮਾਨਸ ਵਿਚ ਬੈਠ ਚੁੱਕੀਆਂ ਵਾਰਤਾਵਾਂ, ਕਥਾਵਾਂ, ਅਵਦਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਸਮਝਣ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਿਚ ਪਰੇਰਨਾਤਮਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਯਾਰ੍ਹਵੀਂ ਵਾਰ ਨੂੰ 'ਭਗਤ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਨਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਗਿਣਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਰ ਦੀਆਂ ਕੁਲ 31 ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲੀਆਂ 12 ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਰੇਮ ਪਿਆਲੇ, ਗੁਰਮੁਖ, ਗੁਰਸਿੱਖ, ਗੁਰਸਿੱਖੀ, ਗੁਰੂ-ਚਰਨ, ਗੁਰੂ-ਸਿੱਖ-ਪਰਸਪਰ-ਪਰੇਮ ਆਦਿ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਵਾਲਿਆਂ, ਦਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਪੁਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ

ਹੈ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ 13 ਵੀਂ ਅਤੇ 14 ਵੀਂ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ, 15 ਵੀਂ ਵਿਚ ਦੂਜੇ ਗੁਰੂ, 16ਵੀਂ ਵਿਚ ਤੀਜੇ ਗੁਰੂ, 18ਵੀਂ ਤੋਂ 28ਵੀਂ ਵਿਚ ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਅਤੇ 29ਵੀਂ ਤੋਂ 31ਵੀਂ ਪਉੜੀਆਂ ਤਕ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਨਾਮਾਵਲੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਵਿਧਾਨਕ ਦਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਇਸ ਦੇ ਪੂਰਬਾਰਧ ਵਿਚ ਸੱਚੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਚਿਤਰਿਤ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਤਰਾਰਧ ਵਿਚ ਉਸ ਮਰਯਾਦਾ ਤੇ ਖਰੇ ਉਤਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਂਵਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਹੱਤਵ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਂਵਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਕੇਵਲ ਇਹੀ ਸਰੋਤ ਹੈ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ 'ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਭਗਤਮਾਲਾ' ਵਿਚ ਇਸ ਵਾਰ ਦਾ ਟੀਕਾ ਦਰਜ ਹੈ। ਪੂਰਬਾਰਧ ਦੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਦਾ ਟੀਕਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਲੇਖਕ ਮੂਲ ਪਾਠ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਵਿਚਰਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਉਤਰਾਰਧ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਨਾਮਾਵਲੀ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸਾਧਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਕੁਝ ਕਥਾ-ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਂਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸੰਬੰਧੀ ਕੋਈ ਉਲੇਖ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਧਿਆਤਮਕ ਜਿਗਿਆਸਾਵਾਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਧਰਮ-ਵਿਧੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਵੱਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਸਰੋਤ ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਹੁਣ ਕੁਝ ਕਹਿ ਸਕਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵਕਤ ਤਕ ਸਿੱਖ ਧਰਮ-ਸਾਧਕਾਂ ਅਤੇ ਜਿਗਿਆਸੂਆਂ ਵਿਚ ਪੁਰਾਤਨ ਕਾਲ ਦੇ ਅਗੰਮੀ ਚਰਿਤਰ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨ ਕੁਝ ਤੱਥ ਜ਼ਰੂਰ ਪ੍ਰਚਲਤ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੇਖਕ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਲਈ ਅਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੋਵੇਗਾ।

ਵੀਹ ਪਉੜੀਆਂ ਦੀ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ/ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਰਹਿਣੀ-ਬਹਿਣੀ, ਕਰਨੀ, ਵਿਵਹਾਰ, ਗਿਆਨ ਆਦਿ ਪੱਖਾਂ ਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪੌਰਾਣਕ ਪਾਤਰਾਂ, ਰਿਸ਼ੀਆਂ, ਮੁਨੀਆਂ, ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਚਰਿਤਰਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਆਚਰਨ ਦੀ ਗੌਰਵਤਾ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਲਿਯੁਗ ਵਿੱਚ ਨੀਚ ਕੁਲਾਂ ਵਿਚ ਹੋਏ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਜਸ ਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਤੇਰ੍ਹਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ ਕੁਲ 25 ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਵੀ ਨੇ ਗੁਰੂ-ਚੇਲੇ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਸੰਬੰਧ ਅਤੇ ਪਰੇਮ ਉਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗਵਸ ਪਰੇਮ ਦੇ ਸਰੂਪ, ਮਹੱਤਵ, ਵਡਿਆਈ, ਉਸ ਦੀ ਪਰਾਪਤੀ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਆਤਮਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਅਤੇ ਸਮਰਥਾ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਉਪਮਾਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਚਿਤਰਿਆ ਹੈ। ਅੰਤ ਤੇ ਛੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ ਵਿਵਰਣ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਵੀਹ ਪਉੜੀਆਂ ਦੀ ਚੌਦਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦਸਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਕਵੀ ਨੇ ਅਵਤਾਰਾਂ, ਰਿਸ਼ੀਆਂ, ਮੁਨੀਆਂ ਆਦਿ ਦੇ ਚਰਿਤਰਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾ ਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਅਕਤਿਤਵ ਨੂੰ ਉਘਾੜਨ ਲਈ ਧਰਤੀ, ਪਾਣੀ, ਬ੍ਰਿਛ, ਤਿਲ, ਕਪਾਹ, ਮਜੀਠ, ਗੰਨਾ, ਲੋਹਾ, ਰਬਾਬ, ਚੰਦਨ ਆਦਿ ਉਪਮਾਨਾਂ/ਦਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਅਤੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਪੰਦ੍ਹਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ ਕੁਲ 21 ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਰੂਪ, ਮਹੱਤਵ, ਸਮਰਥਾ ਆਦਿ ਪੱਖਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਗੁਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਗੁਰੂਹੀਨ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰਣ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਗੌਰਵ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਥਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਉਪਮਾਨਾਂ/ਦਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਇੱਕੀ ਪਉੜੀਆਂ ਦੀ ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ ਕਵੀ ਨੇ ਧਰਤੀ, ਜਲ, ਕਮਲ, ਬ੍ਰਿਛ, ਮੁਹਾਣਾ, ਚੰਦਨ, ਸੂਰਜ, ਮਾਨਸਰੋਵਰ, ਪਾਰਸ ਆਦਿ ਉਪਮਾਨਾਂ/ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜਿਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸਾਧਨਾ ਵਲ ਪਰੇਰਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਅਤੇ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਅਤੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਵੀ ਚਿਤਰਿਆ ਹੈ।

ਸਤਾਰ੍ਹਵੀਂ ਵਾਰ ਵੀ ਇੱਕੀ ਪਉੜੀਆਂ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮਨਮੁਖਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਵਿਚ 'ਮਨਮੁਖਾਂ ਦੀ ਵਾਰ' ਕਰਕੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਵੀ ਨੇ ਮਨਮੁਖ ਨੂੰ ਸੰਖ, ਡਡੂ, ਬਗੁਲਾ, ਸਿੰਮਲ ਬ੍ਰਿਛ, ਬਾਂਸ, ਉਲੂ, ਕੜਛੀ, ਰਤੀ, ਹਾਥੀ, ਤੁੰਮਾ, ਬਾਂਝ, ਪੱਥਰ, ਕਾਂ, ਖੋਤਾ, ਕੰਬਲ, ਤਿਲ ਬੂਆੜ, ਅਰੰਡ, ਕਨੇਰ, ਅਕਟਿੱਡਾ, ਆਦਿ ਉਪਮਾਨਾਂ/ਦਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੀਚਨਤਾ, ਹੀਨਤਾ ਅਤੇ ਕਪਟਤਾ ਉੱਤੇ ਭਰਪੂਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਆਚਰਨ ਨੂੰ ਵੀ ਉਘਾੜਿਆ ਹੈ। ਮਨਮੁਖਾਂ ਦੇ ਚਰਿਤਰ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਵੀ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮੰਗਲ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਅਠਾਰ੍ਹਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ ਕੁਲ 23 ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ। ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਕਾਦਰ ਦੀ ਅਨੰਤਤਾ, ਅਗੰਮਤਾ, ਵਿਆਪਕਤਾ, ਨਿਰਲੇਪਤਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਮਾਇਕ ਪ੍ਰਪੰਚ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਤੇ ਹੀ ਗੁਰਮੁਖ-ਪਦ ਨੂੰ ਜਿਗਿਆਸੂ ਪਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਦਾਚਾਰ ਗੁਰਮੁਖਤਾ ਦੀ ਅਧਾਰਸ਼ਿਲਾ ਹੈ। ਅੰਤ ਉੱਤੇ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਪਰੀਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇੱਕੀ ਪਉੜੀਆਂ ਦੀ ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਵਾਰ 'ਗੁਰਮੁਖ' ਦੇ ਮੰਗਲਾਚਰਨ ਨਾਲ ਅਰੰਭ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਸਰੂਪ, ਗੁਣ, ਸਮਰਥਾ ਬਾਰੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਤਿ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪਰਾਹੁਣਾ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਗੋਇਲ-ਵਾਸੇ ਵਾਂਗ ਹੈ, ਮੁਸਾਫ਼ਰਾਂ ਦੀ ਸਰਾਂ ਤੁਲ ਹੈ, ਛਾਇਆ ਜਾਂ ਸੁਪਨੇ ਵਰਗੀ ਹੈ, ਪੇਕੇ ਘਰ ਵਾਂਗੂ ਅੰਤ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨਾਲ ਮੋਹ ਨ ਪਾ ਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿਰਲਿਪਤ ਰਖਦਾ ਹੈ।

ਵੀਹਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ ਕੁਲ 21 ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰੰਭ ਪਹਿਲੇ ਛੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੰਗਲ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਿਚ ਇਕ ਜੋਤਿ ਦੀ ਹੋਂਦ, ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਰਹਿਣੀ, ਕਰਨੀ, ਕਥਨੀ, ਮਰਯਾਦਾ ਅਤੇ ਗੁਣ, ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ, ਸਿੱਖ-ਸਹਿਯੋਗ, ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਨਾਸ਼ਮਾਨਤਾ ਅਤੇ

ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਸੰਸਾਰਕ ਪ੍ਰਪੰਚ ਉੱਤੇ ਪਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਿੱਤ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਇਕੀਂਵੀ ਵਾਰ ਦੀਆਂ ਕੁਲ 20 ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ 'ਭਾਉ-ਭਗਤੀ' ਦਾ ਚਿਤਰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਉ-ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਸਰਬ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਦਸਦਿਆਂ ਕਵੀ ਨੇ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਉੱਤੇ ਬਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਉ-ਭਗਤੀ ਦੀ ਸੰਪੰਨਤਾ ਵਿਚ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਰੋਕ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਪਖੰਡ ਦਾ ਨ ਚਲਣਾ, ਪਾਖੰਡੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਮਾੜੀ ਅਵਸਥਾ, ਸਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਵਿਆਪਕਤਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਸੰਗਵਸ ਵਰਣਨ ਹੋਇਆ ਹੈ।

21 ਪਉੜੀਆਂ ਦੀ 22 ਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ-ਸਮਰਥਾ, ਸਰਿਸ਼ਟੀ ਰਚਨਾ, ਸਾਧ ਦੇ ਲੱਛਣ, ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ, ਗੁਰੂ-ਸਿੱਖ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਸੰਬੰਧ ਅਤੇ ਪਰੇਮ, ਸਾਧ-ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਸਰੂਪ, ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਚਰਨ-ਧੂੜ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪਮਾਨ-ਵਿਧਾਨ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਤੇਈਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ ਕੁਲ 21 ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚਰਨਧੂੜ ਦੀ ਵਿਸਤਾਰ ਸਹਿਤ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਹੱਤਵ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਕਵੀ ਨੇ ਰਾਜਾ ਬਲਿ, ਪਰਸਰਾਮ, ਰਾਮ ਚੰਦਰ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਮੱਛ, ਕੱਛ, ਵਰਾਹ, ਨਰਸਿੰਘ ਆਦਿ ਅਵਤਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਲਭ ਦਸਦੇ ਹੋਇਆਂ ਚਰਨ ਧੂੜ ਨੂੰ ਦੁਰਲਭ ਵਸਤੂ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਮਾਣਸ ਦੇਹੀ ਦੀ ਨਿਸਫਲਤਾ ਅਤੇ ਬਕਰੀ ਦੇ ਉਪਮਾਨ ਦੁਆਰਾ ਪਰ-ਸੇਵਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹੋਇਆਂ ਕਵੀ ਨੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਗਿਣਾਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਧਰਮਾਂ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਸਰਬ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਦਸਦਿਆਂ ਨਿਮਰਤਾ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

24ਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ 25 ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਛੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਚਰਿਤਰਾਂ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਸ ਕੇ ਸਿੱਖ-ਗੁਰੂ ਸੰਬੰਧ ਦੀ ਉਤਮਤਾ ਉਤੇ ਝਾਤ ਪਾਈ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੇਵਲ ਇਸੇ ਵਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਚਰਿਤਰਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਚਿਤਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

20 ਪਉੜੀਆਂ ਦੀ 25ਵੀਂ ਵਾਰ ਨੂੰ ਕਵੀ ਨੇ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੰਗਲ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ਾ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਜੀਵਨ-ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਮਹਾਨ ਭਗਤ ਬਣਨ ਲਈ ਜਾਤਿ ਭੇਦ ਵਿਅਰਥ ਹੈ। ਨੀਵੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦੇ ਉਦਾਹਰਨ ਦੇ ਕੇ ਕਵੀ ਨੇ ਈਸ਼ਵਰੀ ਰਚਨਾ ਦੀ ਵਿਆਪਕਤਾ, ਸਾਧੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਮਹੱਤਵ, ਸਤਿ-ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਗੁਣ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਇਆ ਹੈ।

26ਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ ਕੁਲ 35 ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮੰਗਲਾਚਰਨ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਇਸ ਵਾਰ ਵਿਚ ਕਵੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਕਾਰਾਂ ਦਾ ਵਿਵਰਨ ਦਿੰਦਿਆਂ ਸਿੱਖ-ਗੁਰੂ-ਪਰੰਪਰਾ ਦਾ ਚਿਤਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਮੁੱਢਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਦਾ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਰੂਪ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਚਾਰ ਜੁਗਾਂ ਦਾ ਧਰਮ, ਭਾਵਨਾ

ਅਨੁਸਾਰ ਫਲ-ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਸਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਵਿਆਪਕਤਾ, ਨਿਮਰਤਾ ਦੇ ਗੁਣ, ਪਿਰਮ ਰਸ, ਦੁਨੀਆਵੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਵਿਚ ਅੰਤਰ, ਆਦਿ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਛੋਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

23 ਪਉੜੀਆਂ ਦੀ 27ਵੀਂ ਵਾਰ 'ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦੀ ਵਾਰ' ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਵੀ ਨੇ ਲੈਲਾ ਮਜਨੂੰ, ਸੋਰਠ ਬੀਜਾ, ਸੱਸੀ ਪੁਨੂੰ, ਸੋਹਣੀ ਮਹੀਂਵਾਲ, ਹੀਰ ਰਾਂਝਾ ਆਦਿ ਦੇ ਸੁਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਖਿਆਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੀਰ-ਮੁਰੀਦ ਦੇ ਪਰੇਮ ਦੀ ਉਚਤਾ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਪਰੀਤ ਸੱਚੀ, ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ, ਚਿਰ-ਸਥਾਈ ਹੈ, ਜਦ ਕਿ ਬਾਕੀ ਸਭ ਕੁਝ ਵਿਅਰਥ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰੀਤ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਸੱਚੀ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇਹ ਪਰੇਮ ਅਵਸਥਾ ਅਦਵੈਤ-ਸਰੂਪੀ ਹੈ।

22 ਪਉੜੀਆਂ ਦੀ 28ਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਮੋਲਕ, ਨਿਸ਼ਕਾਮ, ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਦਸ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਪਰਾਪਤੀ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਦਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਨਿਮਰਤਾਵਾਨ, ਪਰਉਪਕਾਰੀ, ਨਿਰਮਲ, ਸੀਤਲ ਆਦਿ ਨਾਂਵਾਂ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸਿੱਖ ਵਿਰਲੇ ਹਨ। ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਗਤਿ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਬਿਨਾ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਰਾਪਤੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ। ਸਿੱਖੀ ਸਾਰੀਆਂ ਸਾਧਨਾ ਪੱਧਤੀਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਹੈ।

ਨਮਸਕਾਰਾਤਮਕ ਮੰਗਲਾਚਰਨ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ 29ਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ ਕੁਲ 21 ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਅਧਿਕਤਰ ਸਾਧ-ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗਵਸ ਗੁਰ-ਸਿੱਖ/ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਮਰਯਾਦਾ ਉਤੇ ਝਾਤ ਪਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਅੰਤ ਤੇ ਗੁਰੂ ਚੇਲੇ ਦਾ ਮੇਲ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਦੀਆਂ ਅਧਿਆਤਮਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੂਪਮਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

30ਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ ਕੁਲ ਵੀਹ ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖ ਅਤੇ ਮਨਮੁਖ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਸਚ ਅਤੇ ਕੂੜ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚਿਤਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸਚ ਅਤੇ ਝੂਠ ਦੋ ਵੱਖ ਵੱਖ ਇਕਾਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਤਿਵੇਂ ਗੁਰਮੁਖ ਅਤੇ ਮਨਮੁਖ ਦਾ ਮੇਲ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਚ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕੂੜ ਦਾ ਪਾਜ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੂੜੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਹਸ਼ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

31ਵੀਂ ਵਾਰ ਦੀਆਂ 20 ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖ ਅਤੇ ਮਨਮੁਖ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਗੁਣੀ, ਖੋਜੀ, ਭਲਾ ਆਦਿ ਅਤੇ ਗੁਣਹੀਨ, ਵਾਦੀ, ਬੁਰਾ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੋਧਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਦਾਚਾਰੀ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤ ਕਾਲ ਵੇਲੇ ਭਾਵੇਂ ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਆਂ ਕੁਝ ਦੁਰਕਰਮੀ ਵਿਅਕਤੀ ਵੀ ਤਰ ਗਏ ਹਨ, ਪਰ ਦੁਰਕਰਮ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖ ਅਤੇ ਮਨਮੁਖ ਨੂੰ ਰਾਮ-ਰਾਵਣ ਦੇ ਕਥਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਰਾਹੀਂ ਚਿਤਰਦੇ ਹੋਇਆਂ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਜਿੱਤ ਘੋਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

32ਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ 20 ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਕਵੀ ਨੇ ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਲੱਛਣ ਦਸ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਥ ਉੱਤੇ ਚਲਣ

ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਮਨਮੁਖ ਦੇ ਲੱਛਣ, ਸੁਭਾ, ਹੀਣੀ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਉਪਮਾਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਚਿਤਰਨ ਕਰਕੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੜ੍ਹਨ ਲਿਖਣ ਤੇ ਵੀ ਉਹ ਮੂਰਖ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨਾਲ ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਨ ਪੈ ਦੇ ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

33ਵੀਂ ਵਾਰ ਨੂੰ 'ਦੋਬਾਜਰੇ ਦੀ ਵਾਰ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਕੁਲ 22 ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖ ਅਤੇ ਮਨਮੁਖ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮਨਮੁਖ ਨੂੰ ਦੋਬਾਜਰੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਦੇ ਕੇ ਕਵੀ ਨੇ ਅਨੇਕ ਉਪਮਾਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਦੇ ਸਰੂਪ ਅਤੇ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨਾ ਸਰਲ ਨਹੀਂ ਪਰ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੇ ਮਾਰਗ ਉੱਤੇ ਚਲਣ ਨਾਲ ਉਸ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

21 ਪਉੜੀਆਂ ਦੀ 34ਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰਮੁਖ ਅਤੇ ਮਨਮੁਖ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਥੇ ਗੁਰਮੁਖ ਲਈ 'ਸਨਮੁਖ' ਅਤੇ ਮਨਮੁਖ ਲਈ 'ਬੇਮੁਖ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਉਪਮਾਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬੇਮੁਖ ਦਾ ਸਰੂਪ, ਸੁਭਾ ਅਤੇ ਚਰਿਤਰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਂਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਵਿਅਰਥ ਵਿਚ ਅੜਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਉਸ ਦਾ ਉੱਧਾਰ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ।

23 ਪਉੜੀਆਂ ਦੀ 35 ਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ ਮਨਮੁਖ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਚਿਤਰਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਨਿੰਦਕ, ਅਕ੍ਰਿਤਘਨ, ਲੂਣ ਹਰਾਮੀ, ਅਸਾਧ, ਪੂਜਾ ਦਾ ਧਾਨ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਨੇਕ ਉਪਮਾਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਿੰਦਕ ਦੇ ਸਰੂਪ ਉੱਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸਹਿਤ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਅਰਪਿਤ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦਰਿਸ਼ਟੀ ਪਰਾਪਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

36ਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ ਕੁਲ 21 ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ 'ਮੀਣਿਆਂ ਦੀ ਵਾਰ' ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਦਾ ਬ੍ਰਿੱਤਾਂਤ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਵਾਰ ਮੀਣਿਆਂ ਦੇ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਰਖ ਲਈ ਸੱਚ ਦੀ ਕਸੌਟੀ ਦਸੀ ਗਈ ਹੈ।

37ਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ ਕੁਲ 31 ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ। ਵਸਤੂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਮੰਗਲਾਚਰਨ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਇਸ ਵਾਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਧ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕਤਾ ਉਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ ਪਾਂਦੇ ਹੋਇਆਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਥਿਤੀ, ਉਸ ਉਤੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦਾ ਉਪਕਾਰ ਆਦਿ ਪੱਖ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਉਪਕਾਰ ਨੂੰ ਨ ਜਾਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਦਸੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਮਨਮੁਖ ਅਤੇ ਨਿਗੁਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਨੂੰ ਰੂਪਮਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅੰਤ ਉੱਤੇ ਨਿਮਰਤਾ ਦੇ ਵਿਵਿਧ ਪੱਖਾਂ ਉੱਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

38ਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ 20 ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਬੜੇ ਵਿਆਪਕ ਧਰਾਤਲ ਉੱਤੇ ਚਿਤਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ 'ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ

ਵਾਰ' ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਮੁਖ ਵਿਅਕਤੀ, ਪੰਜ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਮੁਕਤ, ਧਰਮਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਮਤ-ਮਤਾਂਤਰਾਂ ਦੀ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਪਰੇ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਹ ਅੰਤ ਵਿਚ ਵਿਸਮਾਦੀ ਅਵਸਥਾ ਪਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਿਰਮ ਰਸ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਦਸਦੇ ਹੋਇਆਂ ਉਸ ਦੀ ਪਰਾਪਤੀ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵੀ ਦਸੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਅੰਤ ਤੇ ਛੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

39ਵੀਂ ਵਾਰ ਦੀਆਂ 21 ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਮੂਲ-ਮੰਤਰ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਗਲਾਚਰਨ ਨਾਲ ਅਰੰਭ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਫਿਰ ਛੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਪ੍ਰਤਿ ਭਾਵਨਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਸਚ ਦਾ ਮਹੱਤਵ, ਸਤਿ-ਸੰਗਤ ਦੀ ਵਡਿਆਈ, ਤਰੈਦੇਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ-ਸਿੱਖ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

40ਵੀਂ ਵਾਰ ਦੀਆਂ ਕੁਲ 22 ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਚਿਤਰਤ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਸਾਧ-ਸੰਗਤਿ, ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਦੀ ਉਤਮਤਾ, ਗੁਰਮੁਖ, ਮਨਮੁਖ, ਪੀਰ ਮੁਰੀਦੀ, ਆਦਿ ਵਿਸ਼ਿਆ ਨੂੰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਵਿਖਿਆਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਜਾਣ ਲਈ ਪਰੇਰਨਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਕਾਵਿ-ਸਾਧਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁਖ ਉਦੇਸ਼ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਭਾਵ-ਸਮਗਰੀ ਨੂੰ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਤਰਕ ਸਹਿਤ ਸਰਲ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸੁਤੰਤਰ ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਪਰਖ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਘਟ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਵਿਚਾਰ-ਸਮਗਰੀ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੀ ਪੁਨਰ ਸੰਸਥਾਪਨਾ ਮਾਤਰ ਹੈ। ਫਲਸਰੂਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਨਾ ਹੀ ਉਚਿਤ ਹੈ।

ਅਧਿਆਤਮਕ ਦਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਤੱਥ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। ਇਹ ਤੱਥ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਓਟ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਚਲਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਮੂਲ-ਮੰਤਰ (ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲੁ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ) ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਉਸੇ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਹੋਈ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਾਲੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ:

ਏਕੰਕਾਰੁ ਇਕਾਂਗੁ ਲਿਖਿ ਊੜਾ ਓਅੰਕਾਰੁ ਲਿਖਾਇਆ।
ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਹੋਇ ਨਿਰਵੈਰੁ ਸਦਾਇਆ।
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਪਰਤਖਿ ਹੋਇ ਨਾਉ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਭਾਇਆ।
ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੁ ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਹ ਜੁਗੰਤਰਿ ਹੋਦਾ ਆਇਆ।
ਹੈ ਭੀ ਹੋਸੀ ਸਚੁ ਨਾਉ ਸਚੁ ਦਰਸਣ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਿਖਾਇਆ। (੩੯/੧)

ਇਸੇ ਤੱਥ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਥਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

ਏਕਾ ਏਕੰਕਾਰੁ ਲਿਖਿ ਦੇਖਾਲਿਆ।
ਊੜਾ ਓਅੰਕਾਰੁ ਪਾਸਿ ਬਹਾਲਿਆ।
ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾਰੁ ਨਿਰਭਉ ਭਾਲਿਆ।
ਨਿਰਵੈਰਹੁ ਜੈਕਾਰੁ ਅਜੂਨਿ ਅਕਾਲਿਆ। (੩/੧੫)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਓਅੰਕਾਰ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਰੀ ਸਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ। ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ, ਜੁਗ, ਬੇਦ, ਸ਼ਾਸਤਰ ਸਭ ਓਅੰਕਾਰ ਤੋਂ ਹੀ ਉਤਪੰਨ ਹੋਏ ਹਨ। 'ਓਅੰਕਾਰ' ਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਇਸ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।[1] ਬਿਲਾਵਲ ਰਾਗ ਵਿਚ 'ਥਿਤੀ' ਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਸਰੂਪੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ:

ਏਕਮ ਏਕੰਕਾਰੁ ਨਿਰਾਲਾ। ਅਮਰੁ ਅਜੋਨੀ ਜਾਤ ਨ ਜਾਲਾ।
ਅਗਮੁ ਅਗੋਚਰੁ ਰੂਪ ਨ ਰੇਖਿਆ। ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਘਟਿ ਘਟਿ ਦੇਖਿਆ।[2]

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਇਸ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਹੈ:

(i) *ਓਅੰਕਾਰ ਅਕਾਰੁ ਕਰਿ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਪੰਜ ਤਤ ਉਪਜਾਇਆ।*
ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸੁ ਸਾਜਿ ਦਸ ਅਵਤਾਰ ਚਲਤੁ ਵਰਤਾਇਆ।
ਛਿਅ ਰੁਤਿ ਬਾਰਹ ਮਾਹ ਕਰਿ ਸਤਿ ਵਾਰ ਸੈਸਾਰ ਉਪਾਇਆ। (੩੯/੧੩)

(ii) *ਓਅੰਕਾਰ ਅਕਾਰੁ ਕਰਿ ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੁ ਧਾਰੇ।*
ਧਰਤਿ ਅਕਾਸ ਵਿਛੋੜਅਨੁ ਚੰਦੁ ਸੂਰੁ ਵਿਚਿ ਜੋਤਿ ਸਵਾਰੇ।
ਖਾਣੀ ਚਾਰਿ ਬੰਧਾਨ ਕਰਿ ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੂਨਿ ਦੁਆਰੇ।
ਇਕਸਿ ਇਕਸ ਜੂਨਿ ਵਿਚ ਜੀਅ ਜੰਤ ਅਣਗਣਤ ਅਪਾਰੇ। (੪/੧)

ਉਕਤ ਪੰਕਤੀਆਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਓਅੰਕਾਰ ਸੰਬੰਧੀ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਓਅੰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਮਰਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਗੱਲਾਂ ਗਿਣਾਈਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਤੋਂ ਪੁਸ਼ਟ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜਪੁਜੀ ਵਿਚ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਸੰਬੰਧੀ 'ਕੀਤਾ ਪਸਾਉ ਏਕੋ ਕਵਾਉ' ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਇਸੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਅਨੇਕ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ ਅੰਕਤ ਕੀਤਾ ਹੈ:

(1) *ਇਕ ਕਵਾਉ ਪਸਾਉ ਕਰਿ ਓਅੰਕਾਰੁ ਸੁਣਾਇਆ। (੧੩/੧੧)*
(2) *ਇਕ ਕਵਾਉ ਪਸਾਉ ਕਰਿ ਓਅੰਕਾਰੁ ਅਨੇਕ ਅਕਾਰਾ। (੧੮/੧)*

---

[1] ਓਅੰਕਾਰਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਉਤਪਤਿ। ......
ਓਨਮ ਅਖਰੁ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਸਾਰੁ। ੧। (*ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ*, ਪੰਨਾ 929)

[2] *ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ*, ਪੰਨਾ 838

(3) *ਓਅੰਕਾਰੁ ਆਕਾਰੁ ਕਰਿ ਏਕ ਕਵਾਉ ਪਸਾਉ ਪਸਾਰਾ। (੧/੪)*
(4) *ਇਕੁ ਕਵਾਉ ਪਸਾਉ ਕਰਿ ਓਅੰਕਾਰ ਅਕਾਰੁ ਬਣਾਇਆ। (੩੭/੧)*

ਓਅੰਕਾਰ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚਿਤਰਨ, ਓਅੰਕਾਰ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਰੀ ਸਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਓਅੰਕਾਰ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕਤਾ ਤੇ ਬਲ ਦਿੰਦੇ ਹੋਇਆਂ ਸਭ ਨੂੰ ਉਸੇ ਦਾ ਰੂਪਾਕਾਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜੜ-ਚੇਤਨ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਕੁਝ ਨਹੀਂ, ਜਿਵੇਂ:

(i) *ਆਪੇ ਪਟੀ ਕਲਮ ਆਪਿ ਉਪਰਿ ਲੇਖੁ ਭਿ ਤੂੰ।*
ਏਕੋ ਕਹੀਐ ਨਾਨਕਾ ਦੂਜਾ ਕਾਹੇ ਕੂ।[1]

(ii) *ਆਪੇ ਰਸੀਆ ਆਪਿ ਰਸੁ ਆਪੇ ਰਾਵਣ ਹਾਰੁ।*
ਆਪੇ ਹੋਵੈ ਚੋਲੜਾ ਆਪੇ ਸੇਜ ਭਤਾਰੁ।[2]

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਭੁਖਾ ਵੀ ਆਪ ਹੈ ਅਤੇ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਆਪ ਹੀ ਜਾ ਕੇ ਭੋਜਨ ਪਕਾਂਦਾ, ਖਾਂਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਰਸ, ਰਸੀਆ, ਦਾਤਾ, ਭੁਗਤਾ, ਭੋਗਤਾ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ:

ਆਪੇ ਭੁਖਾ ਹੋਇ ਕੈ ਆਪਿ ਜਾਇ ਰਸੋਈ।
ਭੋਜਨੁ ਆਪਿ ਬਣਾਇਦਾ ਰਸ ਵਿਚਿ ਰਸ ਗੋਈ।
ਆਪੇ ਖਾਇ ਸਲਾਹਿ ਕੈ ਹੋਇ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਸਮੋਈ।
ਆਪੇ ਰਸੀਆ ਆਪਿ ਰਸੁ ਰਸੁ ਰਸਨਾ ਭੋਈ।
ਦਾਤਾ ਭੁਗਤਾ ਆਪਿ ਹੈ ਸਰਬੰਗੁ ਸਮੋਈ।
ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਹੋਈ। (੨/੩)

ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਤੁਲ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜੀ ਸੱਤਾ ਨਹੀਂ, ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਜਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੁਆਰਾ ਉਤਪੰਨ ਅਤੇ ਉਸੇ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰ ਦਾ ਚਿਤਰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਜਪੁਜੀ ਦੀ 'ਸੋਦਰ' ਵਾਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਸਭ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਦਬ ਵਿਚ ਖੜੋਤਾ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਥਾਂ ਤਰੈਦੇਵ ਆਦਿ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਚਿਤਰੇ ਗਏ ਹਨ:

(i) *ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਰੁਦ੍ਰ ਤਿਸ ਕੀ ਸੇਵਾ।*
ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਵਹਿ ਅਲਖ ਅਭੇਵਾ।[3]

(ii) *ਨਾਰਦ ਸਾਰਦ ਸੇਵਕ ਤੇਰੇ। ਤ੍ਰਿਭਵਣਿ ਸੇਵਕ ਵਡਹੁ ਵਡੇਰੇ।*
ਸਭ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਤੂ ਸਿਰਿ ਸਿਰਿ ਦਾਤਾ ਸਭੁ ਤੇਰੇ ਕਾਰਣ ਕੀਨਾ ਹੇ।[4]

---

[1] *ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ*, ਪੰਨਾ 1291
[2] *ਉਹੀ*, ਪੰਨਾ 23
[3] *ਉਹੀ*, ਪੰਨਾ 1053
[4] *ਉਹੀ*, ਪੰਨਾ 1028

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ 12ਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂ, ਮਹਾਦੇਵ, ਇੰਦਰ, ਨਾਰਦ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਤੀਆ ਸਤੀਆਂ, ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਥਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਚਿਤਰਦਿਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤੁੱਛਤਾ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਤਿ ਅਧੀਨਤਾ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਵਰਣਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਥਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਥਾ-ਕਥਿਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਲਿਪਤ ਦਸਦੇ ਹੋਇਆਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਪਾ ਸਕਣ ਦੇ ਅਸਮਰਥ ਘੋਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਹੈ:

ਲਖ ਲਖ ਬ੍ਰਹਮੇ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਿ ਇਕਸ ਅਖਰ ਭੇਦ ਨ ਜਾਤਾ।
ਜੋਗ ਧਿਆਨ ਮਹੇਸ ਲਖ ਰੂਪ ਨ ਰੇਖ ਨ ਭੇਖੁ ਪਛਾਤਾ।
ਲਖ ਅਵਤਾਰ ਅਕਾਰ ਕਰਿ ਤਿਲੁ ਵੀਚਾਰੁ ਨ ਬਿਸਨ ਪਛਾਤਾ।
ਲਖ ਲਖ ਨਉਤਨ ਨਾਉ ਲੈ ਲਖ ਲਖ ਸੇਖ ਵਿਸੇਖ ਨ ਤਾਤਾ।
ਚਿਰੁ ਜੀਵਣੁ ਬਹੁ ਹੰਢਣੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪੰਥ ਨ ਸ਼ਬਦ ਸਿਞਾਤਾ।
ਦਾਤਿ ਲੁਭਾਇ ਵਿਸਾਰਨਿ ਦਾਤਾ। (੧੮/੧੩)

ਸਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵੇਲੇ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਅਵਸਥਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਸਹਿਜੇ-ਸਹਿਜੇ ਸਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ, ਕਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਰਾਣੀ, ਜੜ-ਚੇਤਨ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਏ, ਇਸ ਸਭ ਦਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਦੇ ਸੋਲਹਿਆਂ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਨੁਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ:

ਪ੍ਰਥਮੈ ਸਾਸਿ ਨ ਮਾਸਿ ਸਨਿ ਅੰਧੁ ਧੁੰਧ ਕਛੁ ਖਬਰਿ ਨ ਪਾਈ।
ਰਕਤਿ ਬਿੰਦ ਦੀ ਦੇਹਿ ਰਚਿ ਪੰਚਿ ਤਤ ਕੀ ਜੜਤਿ ਜੜਾਈ।
ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੋ ਚਉਥੀ ਧਰਤੀ ਸੰਗਿ ਮਿਲਾਈ।
ਪੰਚਮਿ ਵਿਚਿ ਆਕਾਸੁ ਕਰਿ ਕਰਤਾ ਛਠਮ ਅਦਿਸਟੁ ਸਮਾਈ।
ਪੰਚ ਤਤ ਪੰਚੀਸ ਗੁਨਿ ਸਤ੍ਰਿ ਮਿਤ੍ਰ ਮਿਲਿ ਦੇਹਿ ਬਣਾਈ।
ਖਾਣੀ ਬਾਣੀ ਚਲਿਤੁ ਕਰਿ ਆਵਾਗਉਣੁ ਚਰਿਤੁ ਦਿਖਾਈ।
ਚਉਰਾਸੀ ਲਖ ਜੋਨਿ ਉਪਾਈ। (੧/੨)

ਇਸ ਸਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਦ ਹੋਈ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੁਰਾਤਨ ਭਾਰਤੀ ਗਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਏ ਗਏ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਅਰੰਭ ਬਾਰੇ ਸਿਵਾਏ ਉਸ ਦੇ ਕਰਤਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਜਪੁਜੀ ਵਿਚ ਅੰਕਤ ਹੈ:

ਕਵਣੁ ਸੁ ਵੇਲਾ ਵਖਤੁ ਕਵਣੁ ਕਵਣ ਥਿਤਿ ਕਵਣੁ ਵਾਰੁ।
ਕਵਣਿ ਸਿ ਰੁਤੀ ਮਾਹੁ ਕਵਣੁ ਜਿਤੁ ਹੋਆ ਆਕਾਰੁ।
ਵੇਲ ਨ ਪਾਈਆ ਪੰਡਤੀ ਜਿ ਹੋਵੈ ਲੇਖੁ ਪੁਰਾਣੁ।
ਵਖਤੁ ਨ ਪਾਇਓ ਕਾਦੀਆ ਜਿ ਲਿਖਨਿ ਲੇਖੁ ਕੁਰਾਣੁ।
ਥਿਤਿ ਵਾਰੁ ਨ ਜੋਗੀ ਜਾਣੈ ਰੁਤਿ ਮਾਹੁ ਨ ਕੋਈ।
ਜਾ ਕਰਤਾ ਸਿਰਠੀ ਕਉ ਸਾਜੇ ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਸੋਈ। ੨੧।[1]

---
[1] *ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ*, ਪੰਨਾ 4

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਵੀ ਇਸੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਥਾਂ ਪਰ ਥਾਂ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ:

ਸਿਰਠੀ ਸਿਰਜਣਹਾਰੁ ਲੇਖੁ ਲਿਖਾਇਆ।
ਸਭਸੈ ਦੇ ਅਧਾਰੁ ਨ ਤੋਲਿ ਤੁਲਾਇਆ।
ਲਖਿਆ ਥਿਤਿ ਨ ਵਾਰੁ ਨ ਮਾਹੁ ਜਣਾਇਆ।
ਵੇਦ ਕਤੇਬ ਵੀਚਾਰੁ ਨ ਆਖਿ ਸੁਣਾਇਆ। (੨੨/੧)

ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਅਨੇਕ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਗਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨ ਕੋਈ ਢੰਗ/ ਸਾਧਨ ਸੁਝਾਇਆ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਧਰਮ-ਸਾਧਨਾ ਵਿਚ ਚਾਰ ਮਾਰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦਸੀ ਗਈ ਹੈ—ਕਰਮ ਮਾਰਗ, ਗਿਆਨ ਮਾਰਗ, ਯੋਗ ਮਾਰਗ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਚੌਹਾਂ ਮਾਰਗਾਂ ਦੇ ਸਾਤਵਿਕ ਪੱਖਾਂ ਉਤੇ ਬਲ ਦਿੰਦਿਆਂ ਭਾਉ-ਭਗਤੀ ਜਾਂ ਪਰੇਮਾ-ਭਗਤੀ ਰਾਹੀਂ ਮੁਕਤੀ ਸੰਭਵ ਦਸੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ:

(1) *ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕਰ ਨੀਚੁ ਸਦਾਏ।*
ਤਉ ਨਾਨਕ ਮੋਖੰਤਰੁ ਪਾਏ।[1]

(2) *ਦਰਸਨੁ ਪਾਵਾ ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵਾ।*
ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਸਾਚੇ ਗੁਣ ਗਾਵਾ।[2]

(3) *ਸਰਵਰ ਹੰਸਾ ਛੋਡਿ ਨ ਜਾਇ।*
ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਕਰ ਸਹਜਿ ਸਮਾਇ।[3]

(4) *ਘੜਿ ਭਾਂਡੇ ਜਿਨਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਇਆ।*
ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਭਿ ਮਨੁ ਪਤੀਆਇਆ।[4]

ਇਹ ਪਰੇਮ-ਭਾਵਨਾ ਜਾਂ ਭਾਉ-ਭਗਤੀ ਬਾਹਰਲੇ ਰੂਪ ਵਾਲੀ ਨ ਹੋ ਕੇ ਅੰਤਰ-ਆਤਮਾ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਪਰੇਮ ਹੀ ਸੱਚਾ ਅਤੇ ਮਧੁਰ ਹੈ। ਇਹ ਅਜਿਹੀ ਮਧੁਰਤਾ ਹੈ ਜੋ ਕਦੇ ਪੁਰਾਣੀ ਜਾਂ ਬੇਸੁਆਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਇਹ ਅਜਿਹੀ ਚੇਟਕ ਹੈ ਜੋ ਲਗ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਕਦੇ ਵੀ, ਕਿਸੇ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੁਟਦੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਸਿੱਖ-ਧਰਮ-ਸਾਧਨਾ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਇਸ ਪੱਖ ਤੇ ਬਹੁਤ ਬਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਰੇਮ ਭਗਤੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਤਿ ਹੈ, ਪਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਪਰੇਮ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚਿਤਰਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਪਰੇਮ-ਭਗਤੀ ਜਾਂ ਭਾਉ-ਭਗਤੀ ਸਿੱਖ ਦੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਿ ਹੈ। 27ਵੀਂ ਵਾਰ ਪੀਰ-ਮੁਰੀਦ-ਪਿਰਹੜੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਥਾਂ ਪਰ ਥਾਂ ਭਉ-ਭਗਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਗਈ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ :

---

[1] *ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ*, ਪੰਨਾ 470
[2] *ਉਹੀ*, ਪੰਨਾ 1034
[3] *ਉਹੀ*, ਪੰਨਾ 685
[4] *ਉਹੀ*, ਪੰਨਾ 686

(1) *ਨਉ ਭਗਤੀ ਨਉ ਭਗਤਿ ਕਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਲਿਵ ਲਾਈ।* (੭/੯)

(2) *ਭਾਉ ਭਗਤੀ ਪਰਵਾਨੁ ਹੈ ਜਗ ਹੋਮਿ ਗੁਰਪੁਰਬਿ ਕਰਾਈ।* (੧/੧੬)

(3) *ਪ੍ਰੇਮੁ ਭਗਤਿ ਆਵੇਸੁ ਸਹਜਿ ਸੁਖਾਣਿਆ।* (੩/੧)

(4) *ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਸਤਾਰਾ।* (੬/੪)

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਭਾਉ-ਭਗਤੀ ਲਈ ਕੁਝ ਅਵੱਸ਼ਕ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਤੱਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤਰਿਤ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਕੇ ਜਿਗਿਆਸੂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਥਾਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਛਡਿਆ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਤੱਤ ਕਿਰਪਾ ਜਾਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੋਹਾਂ ਵਲੋਂ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ। ਖੁਦ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਨਾਨਕਤਵ ਪਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰ ਤੋਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ :

ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਬੇ ਪਾਇਆ ਬਖਸੁ ਦਰਿ ਪਿਛੋਦੇ ਫਿਰਿ ਘਾਲਿ ਕਮਾਈ। (੧/੨੪)

ਦੂਜਾ ਤੱਤ ਗੁਰੂ /ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਅਵੱਸ਼ਕਤਾ ਤੇ ਬਹੁਤ ਬਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਗੁਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਵਿਅਰਥ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਥੇ ਗੁਰੂ-ਪਦ ਕਈ ਸੰਦਰਭ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਗੁਰੂ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਰਬਤਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸਭ ਲੋਕ ਦਵੈਤ-ਗ੍ਰਸਤ ਅਤੇ ਨਿਗੁਰੇ ਦਸੇ ਹਨ:

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਕੂੜੇ ਬਾਦਿਸਾਹ ਦੁਨੀਆਵੇ।
ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਥਾ ਨਾਥੁ ਹੈ ਹੋਇ ਨਉ ਨਾਥ ਅਨਾਥ ਨਿਥਾਵੇ।
ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਚੁ ਦਾਤਾਰੁ ਹੈ ਹੋਰੁ ਦਾਤੇ ਫਿਰਦੇ ਪਛਾਵੇ।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਕਰਿ ਕਰਤੂਤਿ ਨਿਨਾਵਨਿ ਨਾਵੇ।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਚਾ ਸਾਹੁ ਹੈ ਹੋਰੁ ਸਾਹ ਅਵੇਸਾਹ ਉਚਾਵੇ।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਚਾ ਵੈਦੁ ਹੈ ਹੋਰੁ ਵੈਦੁ ਸਭ ਕੈਦ ਕੂੜਾਵੇ।
ਵਿਣੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਭਿ ਨਿਗੋਸਾਵੇ। (੧੫/੧)

ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਰੂਪ, ਸਮਰਥਾ, ਆਚਰਨ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤਿਤਵ ਉਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਂਦਿਆਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:

ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਪਿ ਨ ਅਲਖੁ ਲਖਵਈ।
ਦੇਖੈ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਿ ਜਿਉ ਜਿਉ ਤਿਸੁ ਭਾਵਈ।
ਲੇਪੁ ਨ ਪੁੰਨਿ ਨ ਪਾਪਿ ਉਪਾਇ ਸਮਾਵਈ।
ਲਾਗੂ ਵਰੁ ਨ ਸਰਾਪੁ ਨ ਆਪ ਜਣਾਵਈ।
ਗਾਵੈ ਸਬਦੁ ਅਲਾਪਿ ਅਕਥੁ ਸੁਣਾਵਈ।
ਅਕਥ ਕਥਾ ਜਪੁ ਜਾਪਿ ਨ ਜਗਤੁ ਕਮਾਵਈ।

ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਪਰਤਾਪਿ ਆਪੁ ਗਵਾਵਈ।
ਲਾਹੇ ਤਿਨੇ ਤਾਪਿ ਸੰਤਾਪਿ ਘਟਾਵਈ।
ਗੁਰਬਾਣੀ ਮਨ ਧ੍ਰਾਪਿ ਨਿਜ ਘਰਿ ਆਵਈ। (੩/੭)

ਤੀਜਾ ਤੱਤ ਸਤਿ-ਸੰਗ ਹੈ। ਸਾਧਨਾ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਉਚਿਤ ਪਥ-ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਸਦਾ ਹੀ ਹਰ ਇਕ ਸਾਧਕ ਨੂੰ ਲੋੜ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸਤਿ-ਸੰਗਤਿ ਹੀ ਜਿਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਸੇਧ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਵਿਅਕਤਿਤਵ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਤਿ-ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਚਿਤਰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ :

(1) *ਸਤਸੰਗਤ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ। ਜਿਥੈ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ।*
ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਬੁਝਾਇ ਜੀਉ।[1]

(2) *ਸਤਸੰਗਤਿ ਮੇਲਾਪੁ ਜਿਥੇ ਹਰਿ ਗੁਣ ਸਦਾ ਵਖਾਣੀਐ।*[2]

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਸਿੱਖ ਸਾਧਨਾ-ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸਤਿ-ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਉਤੇ ਬਲ ਦਿੰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਚਖੰਡ ਸਮਾਨ ਦਸਦਿਆਂ ਇਸ ਵਿਚ ਨਿਰੰਕਾਰ ਤੁਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਅਵਸਥਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ।[3] ਸਭ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਥਾਂ ਪਰ ਥਾਂ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਤਿ-ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਹਰਿ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਣ। ਵਿਭਿੰਨ ਵਰਗਾਂ, ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਸੱਚੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਚੂਨੇ ਦੇ ਦਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ :

ਪਥਰ ਚਿਤੁ ਕਠੋਰੁ ਹੈ ਚੂਨਾ ਹੋਵੈ ਅਗੀ ਦਧਾ।
ਅਗਿ ਬੁਝੈ ਜਲੁ ਛਿੜਕਿਐ ਚੂਨਾ ਅਗਿ ਉਠੇ ਅਤਿ ਵਧਾ।
ਪਾਣੀ ਪਾਏ ਵਿਹੁ ਨ ਜਾਇ ਅਗਨਿ ਨ ਛੁਟੈ ਅਵਗਣਿ ਬਧਾ।
ਜੀਭੈ ਉਤੇ ਰਖਿਆ ਛਾਲੈ ਪਵਨਿ ਸੰਗਿ ਦੁਖ ਲਧਾ।
ਪਾਨ ਸੁਪਾਰੀ ਕਥੁ ਮਿਲਿ ਰੰਗੁ ਸੁਰੰਗੁ ਸਪੂਰਣੁ ਸਧਾ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਸਾਧੁ ਹੋਇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਹਾ ਅਸਾਧ ਸਮਧਾ।
ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਮਿਲੈ ਪਲੁ ਅਧਾ। (੨੫/੨੦)

ਸਚਮੁਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਦੀ ਪਰਮ ਅਵੱਸ਼ਕਤਾ ਹੈ-'ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਬੰਦਖਲਾਸੀ' (੩੯/੧੭)। ਡਾ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇ ਸਤਿ-ਸੰਗਤ ਸੰਬੰਧੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਖਿੰਡੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਉਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿ-ਸੰਗਤ/ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਅਲੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਪਿਆਰਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਵਸ ਵਿਚ

---

1 *ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ*, ਪੰਨਾ 72

2 *ਉਹੀ*, ਪੰਨਾ 1280

3 (ੳ) ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚੁਖੰਡ ਵਿਚਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਰਖੁ ਵਸੈ ਨਿਰੰਕਾਰਾ। (੪/੬)
(ਅ) ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚਖੰਡਿ ਹੈ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਗੁਰ ਸਬਦ ਸਿਞਾਣੈ। (੧੯/੧੨)

ਹੋ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਧਿਆਂਦਾ ਹੈ, ਸੰਸਾਰਿਕ ਪੀੜ ਨਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਸਮਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਕਮਾਣ ਦਾ ਉਤਸਾਹ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਾਧਕ ਭਵ-ਸਾਗਰ ਨੂੰ ਤਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।[1]

ਸਤਿ-ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣ ਉਪਰੰਤ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਹੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਹੈ। ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸਰਬਤਰ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਗਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਨਾਮ ਦਾ ਕਿਣਕਾ ਵੀ ਅਸੰਖ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਰਖਦਾ ਹੈ।[2] ਇਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਵਾਚਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਕਥਨੀ ਹੈ, ਕਲਿਯੁਗ ਵਿਚ ਇਹ ਸਰਬ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਹੈ, ਇਸੇ ਰਾਹੀਂ ਭਵ-ਸਾਗਰ ਤਰਿਆ ਜਾਣਾ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ, ਜਪ-ਸਾਧਨਾ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਬਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। 'ਮੁਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ਨਾਵੈ ਦੀ ਦਾਸੀ' ਦਸਦੇ ਹੋਇਆਂ 'ਨਾਇ ਲਏ ਦੁਖੁ ਡੇਰਾ ਢਹਿਆ' ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਹੈ ਜੋ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਜਪ ਕਰਦੇ ਹਨ :

ਕੁਰਬਾਣੀ ਤਿਨਾ ਗੁਰਸਿਖਾ ਹੋਇ ਇਕ ਮਨਿ ਗੁਰ ਜਾਪੁ ਜਪੰਦੇ।
ਕੁਰਬਾਣੀ ਤਿਨਾ ਗੁਰਸਿਖਾ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਚਲਿ ਜਾਇ ਜੁੜੰਦੇ। (੧੨/੨)

ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਜਿਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਸ੍ਰਵਣ, ਮਨਨ, ਕੀਰਤਨ, ਆਤਮ-ਸਮਰਪਣ, ਹਉਮੈ ਦਾ ਤਿਆਗ, ਮਨ ਮਾਰਨਾ, ਭਾਣਾ/ਰਜ਼ਾ ਮੰਨਣਾ, ਹੁਕਮ ਮੰਨਣਾ, ਈਸ਼ਵਰੀ ਭੈ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣਾ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਤੱਤਾਂ ਤੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਤੱਤ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਮਨੁੱਖ, ਗੁਰਸਿੱਖ, ਗੁਰਮੁਖ, ਸਨਮੁਖ ਵਿਅਕਤੀ ਬਣਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਹੀ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ। ਇਹ ਸਿੱਖ ਦੀ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਕਠਿਨ ਮਾਰਗ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਬੜੇ ਆਤਮ ਬਲ ਅਤੇ ਸੰਜਮ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਅਲੂਣੀ ਸਿਲ ਦੇ ਚਟਣ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਭ ਸੰਸਾਰਕ ਪ੍ਰਲੋਭਨ ਤਿਆਗਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ:

ਗੁਰਸਿਖੀ ਬਾਰੀਕ ਹੈ ਸਿਲ ਚਟਣੁ ਫਿਕੀ।
ਤ੍ਰਿਖੀ ਖੰਡੇ ਧਾਰ ਹੈ ਓਹੁ ਵਾਲਹੁ ਨਿਕੀ।
ਭੂਰ ਭਵਿਖ ਨ ਵਰਤਮਾਨ ਸਰਿ ਮਿਕਣਿ ਮਿਕੀ।
ਦੁਤੀਆ ਨਾਸਤਿ ਏਤੁ ਘਰਿ ਹੋਇ ਇਕਾ ਇਕੀ।
ਦੂਆ ਤੀਆ ਵਿਸਰੈ ਸਣੁ ਕਕਾ ਕਿਕੀ।
ਸਭੈ ਸਿਕਾ ਪਰਹਰੈ ਸੁਖ ਇਕਤੁ ਸਿਕੀ। (੯/੨)

ਇਹ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਇਤਨੀ ਮਹਾਨ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਜਾਂ ਮਹੱਤਾ ਨੂੰ ਨਾਦ, ਵੇਦ, ਚਿਤਰ, ਗੁਪਤ, ਸੇਖ ਆਦਿ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੇ ਸਮਰਥ ਉਹੀ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਤੁਰੀਆ ਅਵਸਥਾ ਜਾਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਅਧਿਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਪਰਾਪਤ ਕਰ ਚੁਕਿਆ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਨਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ਪਰਾਪਤ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਸਹੀ ਸਾਧਨ ਹੈ :

---

[1] *ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ: ਜੀਵਨੀ ਤੇ ਰਚਨਾ*, ਪੰਨੇ 99-100

[2] 'ਕਟੇ ਪਾਪ ਅਸੰਖ ਨਾਵੈ ਇਕ' (*ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ*, ਪੰਨਾ 1283)

ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਸਿਖਣਾ ਨਾਦੁ ਨ ਵੇਦ ਨ ਆਖਿ ਵਖਾਣੇ।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਲਿਖਣਾ ਲਖ ਨ ਚਿਤ੍ਰ ਨ ਗੁਪਤਿ ਲਿਖ ਜਾਣੈ।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਸਿਮਰਣੋ ਸੇਖ ਅਸੰਖ ਨ ਰੇਖ ਸਿਞਾਣੈ।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਵਰਤਮਾਨੁ ਵੀਹ ਇਕੀਹ ਉਲੰਘਿ ਪਛਾਣੈ।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਬੁਝਣਾ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਅੰਦਰਿ ਕਿਵ ਆਣੈ।
ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਸਾਧਸੰਗਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਹੋਇ ਮਾਣੁ ਨਿਮਾਣੈ।
ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਵਿਰਲਾ ਰੰਗ ਮਾਣੈ। (੨੮/੩)

ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਮਾਨਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਜਾਂ ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਰ ਧਰਮ ਪ੍ਰਵਰਤਕ ਨੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਰੂਪ ਸੰਬੰਧੀ ਜੋ ਸੰਕਲਪ ਬਣਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਜਿਸ ਵਿਅਕਤਿਤਵ ਉਤੇ ਉਹ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਉਸਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਪੁਰਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਦਰਸ਼ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਨਾਂ 'ਗੁਰਮੁਖ' ਰਖਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਅਨੇਕ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ :

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਚੇ ਕਾ ਭਉ ਪਾਵੈ। ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਾਣੀ ਅਘੜੁ ਘੜਾਵੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਰਮਲ ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਵੈ। ਗੁਰਮੁਖ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਵੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਰੋਮਿ ਰੋਮਿ ਹਰਿ ਧਿਆਵੈ। ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਚਿ ਸਮਾਵੈ।[1]

ਅਜਿਹੇ ਗੁਰਮੁਖ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਜੀਵਨ-ਮਨੋਰਥ ਆਪਣੀ ਉੱਨਤੀ ਤਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ, ਸਾਰੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਉੱਧਾਰ ਤਕ ਵਿਸਤਰਤ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਜਨਮ ਨੂੰ ਤਦ ਹੀ ਸਾਰਥਕ ਅਤੇ ਸਫਲ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ, ਸਾਰੀ ਕੁਲ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਉਤਾਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇ। ਇਹੀ ਗੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਾਜਕ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਵ ਪਰਾਪਤ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜੋਕੇ ਜੁਗ ਵਿਚ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਉਪਯੋਗੀ ਸਿੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ:

ਐਸੇ ਜਨ ਵਿਰਲੇ ਸੰਸਾਰੇ। ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰਹਿ ਰਹਹਿ ਨਿਰਾਰੇ।
ਆਪਿ ਤਰਹਿ ਸੰਗਤਿ ਕੁਲ ਤਾਰਹਿ ਤਿਨ ਸਫਲ ਜਨਮੁ ਜਗਿ ਆਇਆ।[2]

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਪੁਰਸ਼ ਗੁਰਸਿੱਖ /ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਆਪਣੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਚਿਤਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਗੁਰੂ, ਗੁਰਸਿੱਖੀ, ਗੁਰਸਿੱਖ, ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੈਤਿਕ, ਸਦਾਚਾਰਕ, ਧਾਰਮਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਸਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਹੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਿਤ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਚਿਤਰਨ ਹੋਣਾ ਸੁਭਾਵਕ ਹੈ। ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਨਿਛਾਵਰ ਹੋਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਉਚਿਤ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਰਣਨ ਵਿਚ ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਰਹਿਣੀ, ਬਹਿਣੀ, ਵਰਤਣ-ਵਿਹਾਰ, ਨਿੱਤਨੇਮ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਪੱਖਾਂ ਤੇ ਚਾਨਣਾ

1 *ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ*, ਪੰਨਾ 941
2 *ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ*, ਪੰਨਾ 1039

ਪਾਣ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਫਲ ਹੋਏ ਹਨ। ਹੇਠਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਮਾਇਕ ਪ੍ਰਪੰਚ ਤੋਂ ਅਸਪਰਸ਼ਿਤ ਰਹਿਣ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਚਿਤਰਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਨੈਤਕ ਸਰੂਪ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਬਿੰਬ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ ਹੈ:

ਹਉ ਤਿਸੁ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਇਆ ਗੁਰਮਤਿ ਰਿਦੈ ਗਰੀਬੀ ਆਵੈ।
ਹਉ ਤਿਸੁ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਇਆ ਪਰ ਨਾਰੀ ਦੇ ਨੇੜਿ ਨ ਜਾਵੈ।
ਹਉ ਤਿਸੁ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਇਆ ਪਰ ਦਰਬੈ ਨੋ ਹਥੁ ਨ ਲਾਵੈ।
ਹਉ ਤਿਸੁ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਇਆ ਪਰਨਿੰਦਾ ਸੁਣਿ ਆਪੁ ਹਟਾਵੈ।
ਹਉ ਤਿਸੁ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਇਆ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸੁ ਕਮਾਵੈ।
ਹਉ ਤਿਸੁ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਇਆ ਥੋੜਾ ਸਵੈ ਥੋੜੋ ਹੀ ਖਾਵੈ।
ਗੁਰਮੁਖ ਸੋਈ ਸਹਜਿ ਸਮਾਵੈ। (੧੨/੪)

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੇ ਨਿੱਤ-ਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਵੀ ਕਈਆਂ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ ਚਿਤਰਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਵਾਰਾਂ ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਵੀ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੀ ਪਉੜੀ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰਮੁਖ ਨੂੰ ਨਿੱਤ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠਿ ਕੈ ਜਾਇ ਅੰਦਰਿ ਦਰੀਆਉ ਨ੍ਹਵੰਦੇ।
ਸਹਜਿ ਸਮਾਧਿ ਅਗਾਧਿ ਵਿਚਿ ਇਕ ਮਨਿ ਹੋਇ ਗੁਰ ਜਾਪੁ ਜਪੰਦੇ।
ਮਥੈ ਟਿਕੇ ਲਾਲ ਲਾਇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਚਲਿ ਜਾਇ ਬਹੰਦੇ।
ਸਬਦਿ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਲੀਣੁ ਹੋਇ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਣੀ ਗਾਇ ਸੁਣੰਦੇ।
ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਭੈ ਵਰਤਿਮਾਨਿ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਗੁਰਪੁਰਬ ਕਰੰਦੇ।
ਸੰਝੈ ਸੋਦਰੁ ਗਾਵਣਾ ਮਨ ਮੇਲੀ ਕਰਿ ਮੇਲਿ ਮਿਲੰਦੇ।
ਰਾਤੀ ਕੀਰਤਿ ਸੋਹਿਲਾ ਕਰਿ ਆਰਤੀ ਪਰਸਾਦੁ ਵਡੰਦੇ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਿਰਮ ਚਖੰਦੇ। (੬/੩)

ਅਜਿਹੇ ਚਿਤਰਨ ਰਾਹੀਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦਾ ਸਮਾਜਕ ਬੋਧ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਸਮਾਜ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ? ਇਹ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਘੜਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਸਰੂਪ ਬਾਰੇ ਭਾਵੇਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਉਲੇਖ ਹੋਇਆ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਵਿਸਤਾਰ, ਪੁਨਰਾਵ੍ਰਿਤੀ ਅਤੇ ਤਰਕ-ਵਿਤਰਕ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਮਾਣ-ਪੁਸ਼ਟ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਨਿਰੰਤਰ ਕਥਨ ਨਾਲ ਜਿਗਿਆਸੂ ਦਾ ਮਨ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਕੇ ਨਵੀਨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਆਉਣ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਨਵੀਨ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਪਰਮ ਅਵੱਸ਼ਕ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਸੀ। ਸਚਮੁਚ ਪਾਪ ਸਰਬਤਰ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ:

(i) *ਉਠੇ ਗਿਲਾਨਿ ਜਗਤਿ ਵਿਚਿ ਵਰਤੇ ਪਾਪ ਭ੍ਰਿਸਟਿ ਸੰਸਾਰਾ।*
ਵਰਨਾਵਰਨਿ ਨ ਭਾਵਨੀ ਖਹਿ ਖਹਿ ਜਲਨਿ ਬਾਂਸ ਅੰਗਿਆਰਾ। (੧/੧੭)

(ii) *ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖੈ ਦਾਮਿ ਹਿਤੁ ਭਾਵੈ ਆਇ ਕਿਥਾਊ ਜਾਈ।*
ਵਰਤਿਆ ਪਾਪੁ ਸਭਸਿ ਜਗਿ ਮਾਹੀ। (੧/੩੦)

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਜਾਤਿ-ਪਾਤਿ ਅਤੇ ਵਰਨ-ਧਰਮ ਵਿਰੋਧੀ ਸੁਰ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸੁਰ ਮਿਲਾਂਦਿਆਂ ਨਵੀਨ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਉਠਾ ਕੇ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਇਕੋ ਵਰਨ ਵਾਲੀ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ, ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆ ਰਹੇ ਨਵੇਂ ਸਮਾਜ ਦਾ ਵਰਨ ਕੇਵਲ ਇਕ ਹੈ, ਅਸ਼ਟ ਧਾਤਾਂ ਵਾਲੀ ਪਰਸਪਰ ਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਇਕ ਧਾਤ ਵਿਚ ਖ਼ਤਮ ਕਰਕੇ ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਂਦ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ :

(1) *ਚਾਰੇ ਪੈਰ ਧਰਮ ਦੇ ਚਾਰਿ ਵਰਨਿ ਇਕ ਵਰਨੁ ਕਰਾਇਆ। (੧/੨੩)*

(2) *ਚਾਰ ਵਰਨਿ ਇਕ ਵਰਨਿ ਕਰਿ ਵਰਨ ਅਵਰਨ ਤਮੋਲ ਗੁਲਾਲੇ।*
ਅਸਟ ਧਾਤੁ ਇਕੁ ਧਾਤੁ ਕਰਿ ਵੇਦ ਕਤੇਬ ਨ ਭੇਦੁ ਵਿਚਾਲੇ। (੧੧/੭)

(3) *ਚਾਰਿ ਵਰਨ ਚਾਰਿ ਮਜਹਬ ਚਰਣ ਕਵਲ ਸਰਣਾਗਤਿ ਆਇਆ।*
ਪਾਰਸਿ ਪਰਸਿ ਅਪਰਸ ਜਗਿ ਅਸਟਧਾਤੁ ਇਕੁ ਧਾਤੁ ਕਰਾਇਆ।
(੧੨/੧੭)

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਨਵੇਂ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਤੇ ਉੱਚਾ ਸਥਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਂਜ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਵਰਤਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸਤਰੀ ਬਾਰੇ ਮੰਦੀ ਸਮਾਜਕ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਨਿੰਦਨੀ ਸਿੱਧ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ 'ਸੋ ਕਿਉ ਮੰਦਾ ਆਖੀਐ ਜਿਤੁ ਜੰਮਹਿ ਰਾਜਾਨ'। ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਵ ਨਾਭ ਦੀਆਂ ਵੇਸਵਾ-ਬਿਰਤੀ ਵਾਲੀਆਂ ਚੇਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ 'ਪੁੱਤਰੀ' ਅਤੇ 'ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਨਾਰੀ ਨੂੰ ਅਰਧ-ਸ਼ਰੀਰੀ ਕਹਿ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਰਧਾਂਗਨੀ ਦਾ ਗੌਰਵ ਪੂਰਨ ਸਥਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਅਪੂਰਨ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਇਸ ਪੂਰਕ ਦਾ ਸਰੂਪ ਚਿਤਰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

ਪੇਵਕੜੈ ਘਰਿ ਲਾਡੁਲੀ ਮਾਉ ਪੀਉ ਖਰੀ ਪਿਆਰੀ ।
ਵਿਚਿ ਭਿਰਾਵਾ ਭੈਨੜੀ ਨਾਨਕ ਦਾਦਕ ਸਪਰਵਾਰੀ।
ਲਖਾਂ ਖਰਚ ਵਿਆਹੀਐ ਗਹਣੇ ਦਾਜੁ ਸਾਜੁ ਅਤਿ ਭਾਰੀ।
ਸਾਹੁਰੜੈ ਘਰਿ ਮੰਨੀਐ ਸਣਖਤੀ ਪਰਵਾਰ ਸਧਾਰੀ।
ਸੁਖ ਮਾਣੈ ਪਿਰੁ ਸੇਜੜੀ ਛਤੀਹ ਭੋਜਨ ਸਦਾ ਸੀਗਾਰੀ।
ਲੋਕ ਵੇਦ ਗੁਣੁ ਗਿਆਨ ਵਿਚਿ ਅਰਧ ਸਰੀਰੀ ਮੋਖ ਦੁਆਰੀ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲ ਨਿਹਚਉ ਨਾਰੀ। (੫/੧੬)

ਇਸਤਰੀ ਪ੍ਰਤਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਦੁਰਾਚਾਰੀ ਬਿਰਤੀ ਦੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਦਰਸ਼ ਪੁਰਸ਼ ਲਈ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਬੰਧਨ ਥਾਪਦੇ ਹੋਇਆਂ ਪਰ-ਨਾਰੀ ਨੂੰ ਮਾਂ, ਭੈਣ, ਧੀ ਸਮਝਣ ਲਈ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਰ-ਇਸਤਰੀ-ਗਾਮੀ ਰੁਚੀ ਤੋਂ ਵਰਜਿਆ ਹੈ :

(1) *ਹਉ ਤਿਸੁ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਇਆ ਪਰ ਨਾਰੀ ਦੇ ਨੇੜ ਨ ਜਾਵੈ। (੧੨/੪)*

(2) *ਏਕਾ ਨਾਰੀ ਜਤੀ ਹੋਇ ਪਰ ਨਾਰੀ ਧੀ ਭੈਣ ਵਖਾਣੈ। (੬/੮)*

(3) *ਦੇਖਿ ਪਰਾਈਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਭੈਣਾਂ ਧੀਆਂ ਜਾਣੈ। (੨੯/੧੧)*

ਨਵੇਂ ਸਮਾਜ ਲਈ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਸੇਵਾ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਬਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਸਰਲ ਸਾਧਨ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।[1] ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਭ ਕੁਝ ਨਿਸਫਲ ਦਸਿਆ ਹੈ — 'ਵਿਣੁ ਸੇਵਾ ਧ੍ਰਿਗੁ ਹਥ ਪੈਰ ਹੋਰ ਨਿਹਫਲ ਕਰਣੀ' (੨੭/੧੦)। ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਿਥੇ ਵਿਅਕਤਿਤਵ ਵਿਚ ਨਿਖਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਸੰਬੰਧ ਨਿਘਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਕੰਮ ਆ ਸਕਣ ਕਾਰਨ ਸਮਾਜ-ਸੰਗਠਨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ:

ਗੁਰਸਿਖਾ ਗੁਰਸਿਖ ਸੇਵਾ ਲਾਇਆ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਸੇਵ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਾਇਆ।
ਤਪੜੁ ਝਾੜਿ ਵਿਛਾਇ ਧੂੜੀ ਨਾਇਆ।
ਕੋਰੇ ਮਟ ਅਣਾਇ ਨੀਰੁ ਭਰਾਇਆ।
ਆਨਿ ਮਹਾ ਪਰਸਾਦੁ ਵੰਡਿ ਖੁਆਇਆ। (੨੦/੧੦)

ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਸ ਵਕਤ ਦੀ ਰਾਜਨੈਤਕ ਗਤਿਵਿਧੀ ਬਾਰੇ ਵੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਈਆਂ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ ਆਪਣਾ ਮ੍ਰਤ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਜੁਗ ਗਰਦੀ' ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ (੧/੧੭), ਮੰਦਿਰਾਂ ਨੂੰ ਢਾਹ ਕੇ ਮਸੀਤਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਦਸੀ ਹੈ (੧/੨੦), ਰਾਜੇ ਬਿਅਦਲੀ ਅਤੇ ਉਮਰਾਓ ਕਸਾਈ ਚਿਤਰੇ ਹਨ (੧/੭) ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ ਨੂੰ ਨਿਆਇ-ਸੰਗਤ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਵਕਤ ਦੀ ਨਿਘਰੀ ਹੋਈ ਅਵਸਥਾ ਚਿਤਰੀ ਹੈ :

ਕਲਿ ਆਈ ਕੁਤੇ ਮੁਹੀ ਖਾਜੁ ਹੋਆ ਮੁਰਦਾਰੁ ਗੁਸਾਈ।
ਰਾਜੇ ਪਾਪੁ ਕਮਾਂਵਦੇ ਉਲਟੀ ਵਾੜ ਖੇਤ ਕਉ ਖਾਈ।
ਪਰਜਾ ਅੰਧੀ ਗਿਆਨ ਬਿਨੁ ਕੂੜ ਕੁਸਤੁ ਮੁਖਹੁ ਅਲਾਈ।
ਚੇਲੇ ਸਾਜ ਵਜਾਇਦੇ ਨਚਨਿ ਗੁਰੂ ਬਹੁਤ ਬਿਧਿ ਭਾਈ।
ਸੇਵਕਿ ਬੈਠਨਿ ਘਰਾ ਵਿਚਿ ਗੁਰਿ ਉਠਿ ਘਰੀ ਤਿਨਾੜੇ ਜਾਈ।
ਕਾਜੀ ਹੋਏ ਰਿਸਵਤੀ ਵਢੀ ਲੈ ਕੇ ਹਕੁ ਗਵਾਈ।
ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖੈ ਦਾਮਿ ਹਿਤੁ ਪਾਵੈ ਆਇ ਕਿਥਾਉ ਜਾਈ।
ਵਰਤਿਆ ਪਾਪੁ ਸਭਸਿ ਜਗਿ ਮਾਹੀ। (੧/੩੦)

ਉਪਰੋਕਤ ਪੰਕਤੀਆਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਬੜਾ ਯਥਾਰਥ ਜੁਗ-ਚਿਤਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬੋਲਾਂ ਨਾਲ ਰਾਜਨੈਤਕ ਸਥਿਤੀ ਉਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਥੇ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਭੁਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿ ਇਥੇ ਵੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀਨ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪੁਨਰ-ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਮੂਲ

---

[1] ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਸੇਵਾ ਕਮਾਈਐ ਤਾ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣੁ ਪਾਈਐ।
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਬਾਹ ਲੁਡਾਈਐ। (*ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ*, ਪੰਨਾ 36)

ਬਿਰਤੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਮਾਝ ਦੀ ਵਾਰ ਅਤੇ ਮਲਾਰ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚਲੇ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਵੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰ ਮਤ-ਸਥਾਪਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਕੇ ਜਿਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਸਜਗ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਕੁੰਜੀ

ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੁਆਰਾ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਜੋ ਗੱਲ ਵੀ ਕਹੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਬੀਜ ਜਾਂ ਅਧਾਰ ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਵਿਚ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਰਾਂ ਲਿਖਣ ਦਾ ਮੂਲ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੁੱਖ ਸਿੱਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਕੁੰਜੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿਸੇ ਡੂੰਘੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਰਲ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣਾ ਤਾਂ ਜੋ ਜਿਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਸੌਖ ਨਾਲ ਸਮਝ ਆ ਸਕੇ। ਇਥੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਇਕ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕੁੰਜੀ ਜਾਂ ਟੀਕਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸਮੋਏ ਵਿਚਾਰਾਂ ਜਾਂ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰਲ ਕਾਵਿਮਈ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਆਪਣੀ ਮੌਲਿਕਤਾ ਕਾਇਮ ਰਖ ਸਕੀਆਂ ਹਨ। ਇਥੇ ਮੌਲਿਕਤਾ ਵਿਚਾਰਾਂ/ਭਾਵਾਂ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਕਰਕੇ ਹੈ। ਇਥੇ ਕੁਝ ਨਮੂਨੇ ਦੇਣ ਨਾਲ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ:

(1) ਗੁਰਬਾਣੀ

ਪਵਣ ਗੁਰੂ ਪਾਣੀ ਪਿਤਾ ਮਾਤਾ ਧਰਤਿ ਮਹਤੁ।
ਦਿਵਸੁ ਰਾਤਿ ਦੁਇ ਦਾਈ ਦਾਇਆ ਖੇਲੈ ਸਗਲ ਜਗਤੁ।[1]

ਗੁਰਦਾਸ ਬਾਣੀ

ਪਉਣ ਗੁਰੂ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਇਆ।
ਪਾਣੀ ਪਿਤਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਿ ਗੁਰਸਿਖ ਪੰਥਿ ਨੀਵਾਣਿ ਚਲਾਇਆ।
ਧਰਤੀ ਮਾਤ ਮਹਤੁ ਕਰਿ ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਸੰਜੋਗੁ ਬਣਾਇਆ।
ਦਾਈ ਦਾਇਆ ਰਾਤਿ ਦਿਹੁ ਬਾਲ ਸੁਭਾਇ ਜਗਤ ਖਿਲਾਇਆ। (੬/੫)

(2) ਗੁਰਬਾਣੀ

ਭੈ ਵਿਚਿ ਪਵਣੁ ਵਹੈ ਸਦ ਵਾਉ। ਭੈ ਵਿਚਿ ਚਲਹਿ ਲਖ ਦਰੀਆਉ।
ਭੈ ਵਿਚਿ ਅਗਨਿ ਕਢੇ ਵੇਗਾਰਿ। ਭੈ ਵਿਚਿ ਧਰਤੀ ਦਬੀ ਭਾਰਿ।
ਭੈ ਵਿਚਿ ਇੰਦੁ ਫਿਰੈ ਸਿਰ ਭਾਰਿ। ਭੈ ਵਿਚਿ ਰਾਜਾ ਧਰਮ ਦੁਆਰੁ।
ਭੈ ਵਿਚਿ ਸੂਰਜੁ ਭੈ ਵਿਚਿ ਚੰਦੁ। ਕੋਹ ਕਰੋੜੀ ਚਲਤ ਨ ਅੰਤੁ। ...[2]

ਗੁਰਦਾਸ ਬਾਣੀ

ਭੈ ਵਿਚਿ ਧਰਤਿ ਅਗਾਸੁ ਹੈ ਨਿਰਾਧਾਰ ਭੈ ਭਾਰਿ ਧਰਾਇਆ।

---

[1] *ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ*, ਪੰਨਾ 8

[2] *ਉਹੀ*, ਪੰਨਾ 464

ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰ ਭੈ ਵਿਚਿ ਰਖੈ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇਆ।
ਪਾਣੀ ਅੰਦਰਿ ਧਰਤੀ ਧਰਿ ਵਿਣੁ ਥੰਮ੍ਹਾ ਅਗਾਸੁ ਰਹਾਇਆ।
ਕਾਠੈ ਅੰਦਰਿ ਅਗਨਿ ਧਰਿ ਕਰਿ ਪਰਫੁਲਤੁ ਸੁਫਲੁ ਫਲਾਇਆ।
ਨਵੀ ਦੁਆਰੀ ਪਵਣ ਧਰਿ ਭੈ ਵਿਚਿ ਸੂਰਜੁ ਚੰਦ ਚਲਾਇਆ।
ਨਿਰਭਉ ਆਪਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਰਾਇਆ। (੧੮/੫)

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਡਾ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ ਅਨੁਸਾਰ "ਤੁਲਾਤਨਮਕ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਗੂੜ੍ਹ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਚੱਜੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਰਲ ਭਾਸ਼ਾ ਰਾਹੀਂ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਣ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਣੋਂ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਤੇ ਮੋਢੀ ਕਵੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਟੀਕਾ ਕਰਨ ਦੀ ਪਿਰਤ ਪਾਈ। ਇਹ ਪਿਰਤ ਅਗੇ ਚਲ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿੱਤ ਦੀ ਬੜੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਰੂਪ-ਧਾਰਾ ਬਣ ਗਈ ਹੈ"।[1]

ਇਤਿਹਾਸਕ/ਪੌਰਾਣਕ ਤੱਤ

ਭਾਵੇਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੱਥ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਰਗਾਂ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ :

(1) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸੰਬੰਧੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੱਥ, ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਿਚ।
(2) ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੱਥ, ਜਿਵੇਂ ੧, ੩, ੧੩, ੨੦, ੨੪, ੨੬, ੩੮, ੩੯ ਆਦਿ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ।
(3) ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਜਿਵੇਂ ੧੧ਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ।
(4) ਭਗਤਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਕੇਤ, ਜਿਵੇਂ ਦਸਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ।
(5) ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦਾ ਵਿਵਰਨ, ਜਿਵੇਂ੧੧ਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ।
(6) ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ/ਵਿਵਹਾਰ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਜਿਵੇਂ ੩੬ਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਕਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਉਹ ਗੁਰੂ-ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਵਿਚਰੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸਿੱਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ-ਅੰਦੋਲਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤੱਥ/ਸੰਕੇਤ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਰਥਪੂਰਨ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦਾ ਜੁਟਾਇਆ ਬਿਰਤਾਂਤ ਹੋਰਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਅਧਿਕ ਵਿਸ਼ਵਸਤ ਅਤੇ ਸਹੀ ਹੈ।

ਪੌਰਾਣਕ ਤੱਤ

ਪੁਰਾਣਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤੀ ਜਨਜੀਵਨ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਾਜਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਕ ਮਹੱਤਵ ਹੈ।

---

1 *ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ: ਜੀਵਨੀ ਅਤੇ ਰਚਨਾ*, ਪੰਨਾ 109

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮਾਨਵ ਜਾਤੀ ਦਾ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਇਤਿਹਾਸ ਸਮੋਹਿਤ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਰਣਤ ਨੈਤਿਕ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਦੀ ਛਾਪ ਮਨੁੱਖ ਮਨ ਤੇ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਬੈਠੀ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੁਰਾਣ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਲੋਕ ਵੇਦ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੰਚਤ ਗਿਆਨ੍ਹ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਲੋਕ ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਹਿੱਤਕਾਰ ਸਦਾ ਇਸ ਮਹਾਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਖਜ਼ਾਨੇ ਤੋਂ ਸਮਗਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦਾ ਰੂਪ-ਆਕਾਰ ਨਿਖਾਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਚਾਰ-ਕਰਮ ਲਈ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ, ਦਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ, ਸੰਕੇਤਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ।

ਭਾਈ ਜੀ ਦੀ ਦਸਵੀਂ ਵਾਰ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਪੌਰਾਣਕ ਕਥਾਵਾਂ ਦਰਜ ਹਨ। ਇਹ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸੰਖਿਪਤ ਕਥਾ-ਗੀਤ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਪੁਰਾਣ ਕਥਾ ਦਾ ਸੰਖਿਪਤ ਵਿਵਰਨ ਦੇਣ ਉਪਰੰਤ ਅੰਤਮ ਪੰਕਤੀ ਵਿਚ ਉਸ ਕਥਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤੇ ਆਪਣੇ ਮੰਤਵ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਵਜੋਂ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਾ ਚਿਤਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਕ ਪਉੜੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :

ਭਗਤ ਵਡਾ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਉਦਾਸੀ।
ਦੇਵ ਲੋਕ ਨੋ ਚਲਿਆ ਗਣ ਗੰਧਰਬੁ ਸਭਾ ਸੁਖਵਾਸੀ।
ਜਮ ਪੁਰਿ ਗਇਆ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣਿ ਵਿਲਲਾਵਨਿ ਜੀ ਨਰਕ ਨਿਵਾਸੀ।
ਧਰਮ ਰਾਇ ਨੋ ਆਖਿਓਨੁ ਸਭਨਾ ਦੀ ਕਰਿ ਬੰਦਖਲਾਸੀ।
ਕਰੇ ਬੇਨਤੀ ਧਰਮ ਰਾਇ ਹਉ ਸੇਵਕੁ ਠਾਕੁਰੁ ਅਬਿਨਾਸੀ।
ਗਹਿਣੇ ਧਰਿਓਨੁ ਇਕੁ ਨਾਉ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲਿ ਕਰੈ ਨਿਰਜਾਸੀ।
ਪਾਸੰਗਿ ਪਾਪੁ ਨ ਪੁਜਨੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਉ ਅਤੁਲ ਨ ਤੁਲਾਸੀ।
ਨਰਕਹੁ ਛੁਟੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਕਟੀ ਗਲਹੁ ਸਿਲਕ ਜਮ ਫਾਸੀ।
ਮੁਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ਨਾਵੈ ਦੀ ਦਾਸੀ। (੧੦/੫)

ਨਾਮ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਦਾ ਸੁਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੌਰਾਣਕ ਕਥਾ-ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਲੀਹਾਂ ਤੇ ਮੱਧ ਯੁਗ ਦੇ ਕੁਝ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਚਰਿਤ-ਪ੍ਰਸੰਗ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਥੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਾਤਰਾਂ ਤੇ ਵੀ ਪੌਰਾਣਕਤਾ ਨੂੰ ਆਰੋਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਡਾ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੌਰਾਣਕ ਕਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਚਾਹੇ ਇਹ ਭਗਤਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਚਾਹੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਸੰਬੰਧੀ, ਗੁਰਮਤ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਏ ਗਏ ਹਨ।[1]

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੌਰਾਣਕ ਤੱਤ ਪੁਰਾਣ-ਕਥਾਵਾਂ ਦੇ ਦਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ,ਜਿਵੇਂ :

ਜੇ ਕਰਿ ਉਧਰੀ ਪੂਤਨਾ ਵਿਹੁ ਪੀਆਲਣੁ ਕੰਮੁ ਨ ਚੰਗਾ।
ਗਨਿਕਾ ਉਧਰੀ ਆਖੀਐ ਪਰ ਘਰਿ ਜਾਇ ਨ ਲਈਐ ਪੰਗਾ।
ਬਾਲਮੀਕ ਨਿਸਤਾਰਿਆ ਮਾਰੈ ਵਾਟ ਨ ਹੋਇ ਨਿਸੰਗਾ।

---

[1] *ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ*, ਪੰਨਾ 209

ਬਧਿਕ ਉਧਰੈ ਆਖੀਅਨਿ ਫਾਹੀ ਪਾਇ ਨ ਫੜੀਐ ਟੰਗਾ।
ਜੇ ਕਸਾਈ ਉਧਰਿਆ ਜੀਆ ਘਾਇ ਨ ਖਾਯੈ ਭੰਗਾ।
ਪਾਰਿ ਉਤਾਰੈ ਬੋਹਿਥਾ ਸੁਇਨਾ ਲੋਹੁ ਨਾਹੀ ਇਕ ਰੰਗਾ।
ਇਤੁ ਭਰਵਾਸੈ ਰਹਣੁ ਕੁਢੰਗਾ। (੩੧/੯)

ਇਥੇ ਪੂਤਨਾ, ਗਨਿਕਾ, ਬਾਲਮੀਕ, ਬਧਿਕ ਆਦਿ ਪੌਰਾਣਕ ਪਾਤਰਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਕੁਕਰਮ ਕਰ ਕੇ ਵੀ ਸੁਧਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਕੁਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਨੂੰ ਗ਼ਲਤ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੌਰਾਣਕ ਸੰਕੇਤ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵੀ ਭਰਮਾਰ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ:

ਜਤੀ ਸਤੀ ਚਿਰੁਜੀਵਣੇ ਸਾਧਿਕ ਸਿਧ ਨਾਥ ਗੁਰੂ ਚੇਲੇ।
ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਰਿਖੀਸੁਰਾ ਭੈਰਉ ਖੇਤ੍ਰਪਾਲਿ ਬਹੁ ਮੇਲੇ।
ਗਣ ਗੰਧਰਬ ਅਪਛਰਾ ਕਿੰਨਰ ਜਖ ਚਲਿਤਿ ਬਹੁ ਖੇਲੇ।
ਰਾਕਸਿ ਦਾਨੋ ਦੈਤ ਲਖਿ ਅੰਦਰਿ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਦੁਹੇਲੇ। (੧/੨੯)

ਉਪਰੋਕਤ ਪੌਰਾਣਕ ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ ਪੰਜ ਲਕਸ਼ਣਾਂ (ਸਰਗ, ਪ੍ਰਤਿਸਰਗ, ਮਨਵੰਤਰ, ਵੰਸ਼, ਵੰਸ਼ਾਨੁਚਰਿਤ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਅੰਸ਼ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਡਾ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦਾ ਅਰੰਭ ਹੀ ਜਗਤ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ (ਸਰਗ) ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ (ਵੰਸ਼) ਦਾ ਕਈਆਂ ਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਵਿਵਰਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਯਾਰ੍ਹਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਅਤੇ ਅਨੁਕਰਨ ਕਰਨ-ਯੋਗ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਨਾਮਾਵਲੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈਆਂ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਲੱਛਣਾਂ ਦਾ ਵਿਵਰਨ (ਵੰਸ਼ਾਨੁਚਰਿਤ) ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। 'ਪ੍ਰਤਿਸਰਗ' ਅਤੇ 'ਮਨਵੰਤਰ' ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਣਨ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।[1] ਕੁਝ ਕੁ ਪੌਰਾਣਕ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਦਾ ਅਨੁਸਰਨ ਵੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਧਰਮ ਸਾਧਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ 'ਆਸਤਿਕਤਾ'ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਦੀ ਅਧਾਰ-ਭੂਤ ਰੁਚੀ ਹੈ। 'ਅਵਤਾਰਵਾਦ' ਸੰਬੰਧੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਦੋ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। ਇਕ ਅਵਤਾਰਵਾਦ ਅਤੇ ਅਵਤਾਰੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰਿਤਾਂ ਦੇ ਖੰਡਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੁਆਰਾ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਸਰਾਹਨਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਗੁਰੂ-ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਅਵਤਾਰ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। 'ਸੰਪ੍ਰਦਾਇਕਤਾ' ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਾਤਮਕੇ ਉਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ। 'ਉਪਦੇਸ਼ਾਤਮਕਤਾ' ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸਰਬਤਰ ਵਿਆਪਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਧਰਮ-ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਨੋਰਥ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਲਕਸ਼ਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ

[1] *ਦਸ਼ਮਗ੍ਰੰਥ ਕੀ ਪੌਰਾਣਿਕ ਪ੍ਰਿਸ਼ਠਭੂਮੀ*, ਪੰਨਾ 215

ਸੁਭਾਵਕ ਤੌਰ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵਿਦਮਾਨ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਚੇਚ ਨਾਲ ਪੁਰਾਣ ਸਾਹਿੱਤ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਧਾਰਮਕ ਭਾਵਨਾ ਪੌਰਾਣਕਤਾ ਦੇ ਇਸ ਪੱਖ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਸਾਮੀ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮਕ ਮਿਥ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਤੱਤ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਹੇਠਾਂ ਦਰਜ ਪੰਕਤੀਆਂ ਵਿਚ ਹਜ਼ਰਤ ਈਸਾ, ਹਜ਼ਰਤ ਮੂਸਾ, ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਯਾਰ, ਸ਼ੈਤਾਨ ਆਦਿ ਦਾ ਉਲੇਖ ਹੈ :

(1) *ਗੋਇਲਿ ਵਾਸਾ ਚਾਰਿ ਦਿਨ ਨਾਉ ਧਰਾਇਨਿ ਈਸੇ ਮੂਸੇ। (੧੫/੧੩)*
(2) *ਬਹੁ ਵਾਟੀ ਜਗਿ ਚਲੀਆ ਤਬ ਹੀ ਭਏ ਮੁਹੰਮਦਿ ਯਾਰਾ। (੧/੨੦)*
(3) *ਰਾਹਿ ਸੈਤਾਨੀ ਦੁਨੀਆ ਗੋਈ। (੧/੩੩)*

ਲੋਕ ਤੱਤ

ਲੋਕ ਤੱਤ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਭਾਵ ਹੈ ਲੋਕ-ਧਾਰਾ ਜਾਂ ਲੋਕਯਾਨ ਸੰਬੰਧੀ ਤੱਤ। ਡਾ ਵਣਜਾਰਾ ਬੇਦੀ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋਕ-ਧਾਰਾ (folk-lore) ਲੋਕ-ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਪਸਾਰ ਅਤੇ ਲੋਕ ਮਨ ਦੀ ਸਹਿਜ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਜਾਤੀ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਮੂਲ ਸਚ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਪਰੋਖੇ ਰਖ ਕੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਾਹਿੱਤ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਚਰਿਤਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਸੌਖੀ ਨਹੀਂ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿੱਤ ਦੇ ਸਹਿਜ ਚਰਿਤਹ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਲੋਕਧਾਰਾ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿੱਤ ਤਾਂ ਮੌਲਿਆ ਵਿਗਸਿਆ ਹੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਦੇ ਤੱਤਾਂ ਅਤੇ ਰੂੜ੍ਹੀਆਂ ਉਤੇ ਹੈ।[1] ਡਾ. ਪਿਆਰ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਫੋਕਲੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਤੀ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਉਹ ਅੰਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਘੜਨਹਾਰਿਆਂ ਦਾ ਅਲਿਖਤ ਇਤਿਹਾਸ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਸ਼ਾਵਾਂ ਨਿਰਾਸ਼ਾਵਾਂ, ਰੁਚੀਆਂ ਕਰੁਚੀਆਂ, ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ, ਭਰਮਾਂ, ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਅਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ, ਰੜਕਾਂ ਅਰੜਕਾਂ, ਘੋਲਾਂ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੰਬੰਧੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।[2]

ਡਾ. ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਥਿੰਦ ਦਾ ਵੀ ਮਤ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਯਾਨ (folk-lore) ਸਾਡੇ ਲੋਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਖੀਰਾ ਅਤੇ ਮਾਨਵ ਗਿਆਨ ਲਈ ਸੂਚਨਾ ਦਾ ਸਰੋਤ ਹੈ। ਲੋਕ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਇਥੇ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। ਲੋਕਯਾਨ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਸਾਹਿੱਤ ਅਤੇ ਕਲਾ ਉਪਰ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ।[3]

ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਕਥਨਾਂ ਤੋਂ ਲੋਕਧਾਰਾ ਜਾਂ ਲੋਕਯਾਨ ਦਾ ਸਰੂਪ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ। ਲੋਕਧਾਰਾ ਕਿਸੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਜਾਂ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਵਿਆਪਕ ਪਸਾਰ ਹੈ। ਨਿੱਤ ਪ੍ਰਵਾਹਮਾਨ ਧਾਰਾ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਜੀਵਨ ਜੀਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਵ ਹੈ। ਸਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤਿਤਵ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਾਰ ਹੀ

---

[1] *ਮਧਕਾਲੀਨ ਪੰਜਾਬੀ ਕਥਾ ਤੇ ਰੂਪ ਪਰੰਪਰਾ*, 'ਦੋ ਸ਼ਬਦ'

[2] *ਲੋਕਯਾਨ ਅਤੇ ਮੱਧ ਕਾਲੀਨ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿੱਤ*, 'ਸ਼ੁੱਭ ਆਗਮਨ', ਪੰਨਾ 7

[3] *ਉਹੀ*, ਪੰਨਾ 35

ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤਿਤਵ ਆਪਣੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਜਾਂ ਸਭਿਆਚਾਰ ਤੋਂ ਵਖ ਰਖ ਕੇ ਨਿਰਰਥਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਉਹ ਸੁੰਨਾ ਅਤੇ ਸਖਣਾ ਹੈ, ਨਿਰਜਿੰਦ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਲੇਖਕ ਜਾਂ ਕਵੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਅਲਗ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਨਿਰੀ ਪੁਰੀ ਲਿਖਤ ਸਮਗਰੀ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਦਿਲ ਦੀ ਧਰਕਣ ਨਹੀਂ ਲਭ ਸਕਦੀ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕ-ਯਾਨਿਕ ਤੱਤ ਬਹੁਤ ਉਘੜ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦੀ ਹਾਂ ਭਾਈ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰਨਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਲੋਕ ਤੱਤ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਧਿਕਤਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਵਾਰਾਂ ਲੋਕ ਕਾਵਿ ਜਿਹੀਆਂ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਪੱਖ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਰਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਰੋਚਕ ਅਧਿਐਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪੱਖਾਂ ਤੇ ਕਈ ਸ਼ੋਧ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਿਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਸੰਕੇਤ ਮਾਤਰ ਕੁਝ ਪ੍ਰਸੰਗਕ ਉਲੇਖ ਹੀ ਕਾਫੀ ਹੋਣਗੇ। ਲੋਕ ਧਾਰਾ (ਲੋਕਯਾਨ) ਦੇ ਪਸਾਰ ਨੂੰ ਸਮੇਟਣ ਲਈ ਡਾ. ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਥਿੰਦ ਨੇ ਲੋਕਯਾਨਿਕ ਸਮਗਰੀ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ-(ੳ) ਲੋਕ ਸਾਹਿੱਤ, (ਅ) ਲੋਕ ਕਲਾ, (ੲ) ਅਨੁਸ਼ਠਾਨ, (ਸ) ਲੋਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ, (ਹ) ਲੋਕ ਸ਼ਬਦ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਲੋਕ ਬੋਲੀ, (ਕ) ਲੋਕ ਧੰਧੇ ਜਾਂ ਕਿਤੇ, (ਖ) ਫੁਟਕਲ (ਲੋਕ ਮਨੋਰੰਜਨ ਅਥਵਾ ਖੇਡਾਂ, ਲੋਕ ਸਾਜ਼ ਜਾਂ ਲੋਕ ਵਾਦਨ, ਚਿੰਨ੍ਹ, ਇਸ਼ਾਰੇ, ਸੈਨਤਾ ਆਦਿ)।[1]

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕਯਾਨ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰਿਆਂ ਵਰਗਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਸਮਗਰੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਲੋਕ ਕਾਵਿ-ਰੂਪ ਵਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਅਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਲੋਕ ਸਾਹਿੱਤ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਦਾ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਉਦਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੰਤਵ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਜੋ ਪੁਰਾਣ-ਕਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਕੇਤਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਪਿਛੇ ਦਸਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। 'ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ' ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਰੇਮ-ਕਥਾਵਾਂ (ਲੈਲਾ ਮਜਨੂੰ, ਸੋਰਠਿ ਬੀਜਾ, ਸੱਸੀ ਪੁੰਨੂੰ, ਸੋਹਣੀ ਮਹੀਂਵਾਲ, ਹੀਰ ਰਾਂਝਾ) ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ ਹੈ:

ਲੈਲੇ ਮਜਨੂੰ ਆਸਕੀ ਚਹੁ ਚਕੀ ਜਾਤੀ।
ਸੋਰਠਿ ਬੀਜਾ ਗਾਵੀਐ ਜਸੁ ਸੁਘੜਾ ਵਾਤੀ।
ਸੱਸੀ ਪੁੰਨੂੰ ਦੋਸਤੀ ਹੁਇ ਜਾਤਿ ਅਜਾਤੀ।
ਮੇਹੀਵਾਲ ਨੋ ਸੋਹਣੀ ਨੈ ਤਰਦੀ ਰਾਤੀ।
ਰਾਂਝਾ ਹੀਰ ਵਖਾਣੀਐ ਓਹ ਪਿਰਮ ਪਰਾਤੀ।
ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾਂ ਪਿਰਹੜੀ ਗਾਵਨਿ ਪਰਭਾਤੀ।(੨੭/੧)

ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਮਹੱਤਵ-ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੈਲਾ ਮਜਨੂੰ ਦੀ ਪਰੀਤ-ਕਥਾ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਰਤਿਆ ਹੈ:

ਲੈਲਾ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਦਾ ਕੁਤਾ ਮਜਨੂੰ ਦੇਖਿ ਲੁਭਾਣਾ।
ਕੁਤੇ ਦੀ ਪੈਰੀ ਪਵੈ ਹੜ ਹੜ ਹਸੈ ਲੋਕ ਵਿਡਾਣਾ। (੩੭/੩੧)

---

[1] *ਲੋਕਯਾਨ ਅਤੇ ਮੱਧ ਕਾਲੀਨ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿੱਤ,* ਪੰਨੇ 28-29

ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਨੁਕਤਿਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਆਪਣੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਲੋਕ ਕਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮੂਰਖਤਾ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਪੁਸ਼ਟੀ ਵਜੋਂ ਇਕ ਲੋਕ ਕਥਾ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਮੂਰਖ ਨਾਹਣ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਪਗੜੀ ਖੂਹ ਉੱਤੇ ਭੁਲਕੇ ਨੰਗੇ ਸਿਰ ਘਰ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਨੰਗੇ ਸਿਰ ਵੇਖ ਮੂਰਖ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਸਕੇ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਕਰ ਕੇ ਸਿਆਪਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਲਾਹਣੀ ਅੰਗਣ ਲਈ ਨੈਣ ਦੇ ਪੁਛਣ ਤੇ ਮਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਨਾਂ ਕੋਈ ਨ ਦਸ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਕਾਵਾਂ ਰੌਲੀ ਪੈ ਗਈ:

ਠੰਢੇ ਖੂਹਹੁੰ ਨ੍ਹਾਇ ਕੈ ਪਗ ਵਿਸਾਰਿ ਆਇਆ ਸਿਰਿ ਨੰਗੈ।
ਘਰ ਵਿਚਿ ਰੰਨਾਂ ਕਮਲ੍ਹੀ ਧੁਸੀ ਲੀਤੀ ਦੇਖਿ ਕੁਢੰਗੈ।
ਰੰਨਾ ਦੇਖਿ ਪਿਟੰਦੀਆਂ ਢਾਹਾ ਮਾਰੈ ਹੋਇ ਨਿਸੰਗੈ।
ਲੋਕ ਸਿਆਪੇ ਆਇਆ ਰੰਨਾ ਪੁਰਸ ਜੁੜੈ ਲੈ ਪੰਗੈ।
ਨਾਇਨਿ ਪੁਛਦੀ ਪਿਟਦੀਆਂ ਕਿਸ ਦੇ ਨਾਇ ਅਲ੍ਹਾਣੀ ਅੰਗੈ।
ਸਾਰੇ ਪੁਛਹੁ ਜਾਇ ਕੈ ਕਉਣ ਮੁਆ ਨੁਹੁ ਉਤਰੁ ਮੰਗੈ।
ਕਾਵਾਂ ਰੌਲਾ ਮੂਰਖ ਸੰਗੈ। (੩੨/੧੯)

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੈਦ-ਊਠਣੀ (੩੨/੧੬), ਬਕਰੀ ਕਸਾਈ (੩੭/੨੧), ਬਕਰੀ ਸ਼ੇਰ (੨੫/੧੭), ਗੰਗਾ ਤੇਲੀ (੩੨/੧੮), ਬਾਲ ਖੇਡ (੩੬/੯) ਆਦਿ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵੀ ਵੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਈਆਂ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ ਮੰਤਵ-ਸਿੱਧੀ ਲਈ ਲੋਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਇਕ ਪੰਕਤੀ ਵਿਚ ਸੰਕੇਤ ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਚੂਹਿਆਂ, ਮੱਖੀਆਂ, ਕੀੜਿਆਂ, ਭੰਬੀਰੀਆਂ, ਕੂੰਜਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਲੋਕ-ਵਾਰਤਾਵਾਂ ਵਲ ਸੰਕੇਤ ਹਨ:

ਘੰਟੁ ਘੜਾਇਆ ਚੂਹਿਆ ਗਲਿ ਬਿਲੀ ਪਾਈਐ।
ਮਤਾ ਮਤਾਇਆ ਮਖੀਆ ਘਿਅ ਅੰਦਰਿ ਨਾਈਐ।
ਸੂਤਕ ਲਹੈ ਨ ਕੀੜਿਆ ਕਿਉ ਝਥੁ ਲਘਾਈਐ।
ਸਾਵਣਿ ਰਹਣ ਭਬੀਰੀਆ ਜੇ ਪਾਰਿ ਵਸਾਈਐ।
ਕੂੰਜੜੀਆਂ ਵੈਸਾਖ ਵਿਚ ਜਿਉ ਜੂਹ ਪਰਾਈਐ।
ਵਿਣੁ ਗੁਰ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਵਈ ਫਿਰਿ ਆਈਐ ਜਾਈਐ। (੩੫/੧੬)

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਸੰਤਾਂ/ਭਗਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ੧੦ਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ ਕਈ ਪਉੜੀਆਂ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। ਕੁਝ ਹੋਰ ਲੋਕ-ਤੱਤਾਂ ਬਾਰੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਟੂਕਾਂ ਵੇਖਣਯੋਗ ਹਨ:

ਜੇਵਰ

ਸੁਨਿਆਰਾ ਸੁਇਨਾ ਘੜੈ ਗਹਣੇ ਸਵਾਰੇ।
ਪਿਪਲ ਪਤਰੇ ਵਾਲੀਆ ਤਾਨਉੜੇ ਤਾਰੇ।
ਵੇਸਰਿ ਨਥਿ ਵਖਾਣੀਐ ਕੰਠ ਮਾਲਾ ਧਾਰੇ।
ਟੀਕਤਿ ਮਣੀਆ ਮੋਤਸਰ ਗਜਰੇ ਪਾਸਾਰੇ।
ਦੂਰ ਬਹਵਟਾ ਗੋਲ ਛਾਪ ਕਰਿ ਬਹੁ ਪਰਕਾਰੇ। (੨/੧੧)

ਬਸਤ੍ਰ

ਹੋਵੈ ਸੂਤੁ ਕਪਾਹ ਦਾ ਕਰਿ ਤਾਣਾ ਵਾਣਾ।
ਸੂਤਹੁ ਕਪੜੁ ਜਾਣੀਐ ਅਖਾਣ ਵਖਾਣਾ।
ਚਉਸੀ ਤੈ ਚਉਤਾਰ ਹੋਇ ਗੰਗਾ ਜਲੁ ਜਾਣਾ।
ਖਾਸਾ ਮਲਮਲ ਸਿਰੀਸਾਫੁ ਤਨ ਸੁਖ ਮਨਿ ਭਾਣਾ।
ਪਗ ਦੁਪਟਾ ਚੋਲਣਾ ਪਟੁਕਾ ਪਰਵਾਣਾ। (੨/੧੦)

ਸ਼ਗਨ, ਵਹਿਮ, ਭਰਮ

ਸਉਣ ਸਗੁਲ ਵੀਚਾਰਣੇ ਨਉ ਗ੍ਰਿਹਿ ਬਾਰਹ ਰਾਸਿ ਵੀਚਾਰਾ।
ਕਾਮਣ ਟੂਣੇ ਅਉਸੀਆ ਕਣਸੋਈ ਪਸਾਰ ਪਸਾਰਾ।
ਗਦਹੁ ਕੁਤੇ ਬਿਲੀਆਂ ਇਲ ਮਲਾਲੀ ਗਿਦੜ ਛਾਰਾ।
ਨਾਰਿ ਪੁਰਖੁ ਪਾਣੀ ਅਗਨਿ ਛਿਕ ਪਦ ਹਿਡਕੀ ਵਰਤਾਰਾ।
ਥਿਤਿ ਵਾਰ ਭਦ੍ਰਾ ਭਰਮ ਦਿਸਾਸੂਲ ਸਹਸਾ ਸੈਸਾਰਾ। (੫/੮)

ਸਾਕ-ਸੰਬੰਧੀ

ਪਿਉ ਦਾਦਾ ਪੜਦਾਦਿਅਹੁੰ ਪੁਤੁ ਪੋਤਾ ਪੜਪੋਤਾ ਨਤਾ।
ਮਾਂ ਦਾਦੀ ਪੜਦਾਦੀਅਹੁੰ ਫੁਫੀ ਭੈਣ ਧੀਆ ਸਣਖਤਾ।
ਨਾਨਾ ਨਾਨੀ ਆਖੀਐ ਪੜਨਾਨਾ ਪੜਨਾਨੀ ਪਤਾ।
ਤਾਇਆ ਚਾਚਾ ਜਾਣੀਐ ਭਾਈ ਚਾਚੀ ਮਾਇਆ ਮਤਾ।
ਮਾਮੇ ਤੇ ਮਾਮਾਣੀਆਂ ਮਾਸੀ ਮਾਸੜ ਦੈ ਰੰਗ ਰਤਾ।
ਮਾਸੜ ਫੁਫੜ ਸਾਕ ਸਭ ਸਹੁਰਾ ਸਸ ਸਾਲੀ ਸਾਲੁਤਾ।
ਤਾਏਰ ਪਿਤੀਏਰ ਮੇਲੁ ਮਿਲਿ ਮਉਲੇਰ ਫੁਫੇਰ ਅਵਤਾ।
ਸਾਢੂ ਕੁੜਮੁ ਕੁਟੰਬ ਸਭਿ ਨਦੀ ਨਾਵ ਸੰਜੋਗ ਨਿਸਤਾ। (੩੯/੧੯)

ਕਿੱਤੇ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਗਾਰ

(1) *ਵੁਣੈ ਜੁਲਾਹ ਤੰਦੁ ਗੰਢਿ ਇਕੁ ਸੂਤੁ ਕਰਿ ਤਾਣਾ ਵਾਣਾ।*
ਦਰਜੀ ਪਾੜਿ ਵਿਗਾੜਦਾ ਪਾਟਾ ਮੁਲ ਨ ਲਹੈ ਵਿਕਾਣਾ। (੩੩/੪)

(2) *ਸਚੁ ਦਤਾਰੁ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਮੰਗਤਿਆ ਨੋ ਮੰਗਣ ਜਾਹੀ।*
ਢਾਢੀ ਵਾਰਾਂ ਗਾਵਦੇ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਜੋਧ ਸਾਲਾਹੀ।
ਨਾਈ ਗਾਵਨਿ ਸੰਦੜੇ ਕਰਿ ਕਰਤੂਤਿ ਮੂਏ ਬਦਰਾਹੀ।
ਪੜਦੇ ਭਟ ਕਵਿਤ ਕਰਿ ਕੂੜ ਕੁਸਤੁ ਮੁਖਹਿ ਆਲਾਹੀ।
ਹੋਇ ਅਸਰੀਤ ਪੁਰੋਹਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਰੀਤੈ ਵਿਰਤਿ ਮੰਗਾਹੀ।
ਛੁਰੀਆ ਮਾਰਨਿ ਪੰਖੀਏ ਹਟਿ ਹਟਿ ਮੰਗਦੇ ਭਿਖ ਭਵਾਹੀ। (੧੫/੬)

ਮਰਨ-ਪਰਨ ਦੇ ਰਿਵਾਜ

ਰਾਜਾ ਪਰਜਾ ਹੋਇ ਕੈ ਚਾਕਰ ਕੂਕਰ ਦੇਸਿ ਦੁਹਾਈ।
ਜੰਮਦਿਆ ਰੁਣਿਝੁੰਝਣਾ ਨਾਨਕ ਦਾਦਕ ਹੋਇ ਵਧਾਈ।

ਵੀਵਾਹਾ ਨੋ ਸਿਠਣੀਆਂ ਦੁਹੀ ਵਲੀ ਦੁਇ ਤੂਰ ਵਜਾਈ।
ਰੋਵਣੁ ਪਿਟਣੁ ਮੁਇਆ ਨੋ ਵੈਣੁ ਅਲਾਹਣਿ ਧੁਮ ਧੁਮਾਈ। (੫/੧੪)

ਵਿਭਚਾਰਨ ਇਸਤਰੀ

ਸਾਹੁਰੁ ਪੀਹਰੁ ਪਲ੍ਹਰੈ ਹੋਇ ਨਿਲਜ ਨ ਲਜਾ ਧੋਵੈ।
ਰਾਵੈ ਜਾਰੁ ਭਤਾਰੁ ਤਜਿ ਖਿੰਜੋਤਾਣਿ ਖੁਸੀ ਕਿਉ ਹੋਵੈ।
ਸਮਝਾਈ ਨਾ ਸਮਝਈ ਮਰਣੇ ਪਰਣੇ ਲੋਕੁ ਵਿਗੋਵੈ।
ਧਿਰਿ ਧਿਰਿ ਮਿਲਦੇ ਮੇਹਣੇ ਹੁਇ ਸਰਮਿੰਦੀ ਅੰਝੂ ਰੋਵੈ।
ਪਾਪ ਕਮਾਣੇ ਪਕੜੀਐ ਹਾਣਿ ਕਾਣਿ ਦੀ ਬਾਣਿ ਖੜੋਵੈ।
ਮਰੈ ਨ ਜੀਵੈ ਦੁਖ ਸਹੈ ਰਹੈ ਨ ਘਰਿ ਵਿਚਿ ਪਰ ਘਰ ਜੋਵੈ। (੩੩/੬)

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਵਿਧ ਲੋਕ-ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਚਿਤਰਨ ਕਿਸੇ ਨ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। ਲੋਕ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਵੀ ਇਹ ਵਾਰਾਂ ਭਰੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਇਕ ਪੰਗਤੀ ਕਿਸੇ ਨ ਕਿਸੇ ਲੋਕ ਹੰਢੇ ਗਿਆਨ ਵਲ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਨਮੂਨਾ ਵੇਖੋ:

ਸੀਸੁ ਨਿਵਾਇ ਢੀਂਗੁਲੀ ਗਲਿ ਬਧੇ ਜਲੁ ਉਚਾ ਆਵੈ।
ਘੁਘੂ ਸੁਝੁ ਨ ਸੁਝਈ ਚਕਈ ਚੰਦੁ ਨ ਡਿਠਾ ਭਾਵੈ।
ਸਿਮਲ ਬਿਰਖੁ ਨ ਸਫਲੁ ਹੋਇ ਚੰਦਨ ਵਾਸੁ ਨ ਵਾਂਸਿ ਸਮਾਵੈ।
ਸਪੈ ਦੁਧੁ ਪੀਆਲੀਐ ਤੁਮੇ ਦਾ ਕਉੜਤੁ ਨ ਜਾਵੈ।
ਜਿਉ ਥਣਿ ਚੰਬੜਿ ਚਿਚੁੜੀ ਲੋਹੂ ਪੀਐ ਦੁਧੁ ਨ ਖਾਵੈ। (੬/੨੦)

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਾਣਾਂ, ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਦੀ ਇਤਨੀ ਗੰਭੀਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰਖਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਕ ਇਕ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਕਈ ਕਈ ਅਖਾਣ ਬੀੜ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਜਿਵੇ:

ਗਿਦੜ ਦਾਖ ਨ ਅਪੜੈ ਆਖੈ ਥੂਹ ਕਉੜੀ।
ਨਚਣੁ ਨਚਿ ਨ ਜਾਣਈ ਆਖੈ ਭੁਇ ਸਉੜੀ।
ਬੋਲੈ ਅਗੇ ਗਾਵੀਐ ਭੈਰਉ ਸੋ ਗਉੜੀ।
ਹੰਸਾ ਨਾਲਿ ਟਟੀਹਰੀ ਕਿਉ ਪਹੁਚੈ ਦਉੜੀ।
ਸਾਵਣਿ ਵਣ ਹਰੀਆਵਲੇ ਅਕੁ ਜੰਮੈ ਅਉੜੀ। (੩੪/੬)

ਉਪਰੋਕਤ ਉਦਾਹਰਨ ਨਮੂਨੇ ਵਜੋਂ ਹਨ। ਸਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਕੋਈ ਪੰਕਤੀ ਵੀ ਲੋਕ-ਤੱਤ ਤੋਂ ਸਖਣੀ ਨਹੀਂ। ਲੋਕ-ਤੱਤ ਦੀ ਇਹ ਬਹੁਤਾਤ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਤੇ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਜੁਗ ਦੀ ਲੋਕ-ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਚਿੱਤਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਲੋਕ-ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿੱਤ-ਜਗਤ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਸੰਬੰਧ ਜੋੜਨ ਵਾਲੇ ਇਕ ਨਿਪੁਣ ਕਵੀ ਹਨ।

ਸਾਹਿੱਤਕਤਾ

ਕਿਸੇ ਸਾਹਿੱਤਕਾਰ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੀ ਸਾਹਿੱਤਕਤਾ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਗਏ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ

ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਅਨੁਭੂਤੀ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਦੁਆਰ ਤਕ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੱਖ ਸਾਧਕ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਵੀ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਨੁਭੂਤੀ ਇਕ ਗੁਰਮੁਖ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਗੁਰਮੁਖਤਾ ਦਾ ਜੋ ਅਨੁਭਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਾਪਤ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੋਰਨਾਂ ਜਿਗਿਆਸੂਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਜਿਥੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਿਖਿਆਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਵਚਨ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਥੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਾਵਿ ਸਿਰਜਨਾ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਜਿਗਿਆਸੂਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਉਤਾਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕਾਵਿ ਰਚਿਆ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਧਕ ਅਤੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਦ ਵਿਚ ਕਵੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾਰਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਵੀ-ਕਰਮ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਪ੍ਰਚਾਰ-ਕਰਮ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਭ ਥਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਵਾਰ ਕਾਵਿ-ਰੂਪ ਦੀ ਚੋਣ ਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ। ਵਾਰ ਦਾ ਮੂਲ ਧੁਰਾ ਉਤਸਾਹ ਵਧਾਣਾ ਅਤੇ ਪਰੇਰਨਾ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਲਈ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਹਿਣਾ ਅਤੇ ਜਿਗਿਆਸੂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੋਰ ਪਹਿਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਹਟਾਉਣਾ, ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਮੰਤਵ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਉਣਾ ਅਧਾਰ-ਭੂਤ ਅਵੱਸ਼ਕਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੱਖ ਤੋਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਵਾਰ ਕਾਵਿ-ਰੂਪ ਚੁਣ ਕੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ, ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਹਿ ਕੇ, ਉਪਮਾਨਾਂ, ਦਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੁਸ਼ਟ ਕਰਦਿਆਂ ਜਿਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਮਕ ਉਸਾਰੀ ਅਤੇ ਕਥਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਰਕੇ ਵਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਿਧਾ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਵਿ-ਜੁਗਤ ਰਸਾਤਮਕ ਅਤੇ ਰਮਣੀਕ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਧਰਮ ਸਾਧਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਇਕ ਸਫਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਕਵੀ ਵੀ ਹਨ। ਇਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਵਿ ਦੇ ਵਿਵਿਧ ਪੱਖਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਅਧਿਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰ ਲੈਣਾ ਅਸੰਗਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਕਾਵਿ-ਰਸ

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕਾਵਿ-ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।[1] ਪਰ ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਰਸ ਆਪਣੀ ਪੂਰਨ ਨਿਸ਼ਪੱਤੀ ਨੂੰ ਪਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਕੇਵਲ ਰਸਾਭਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਹਾਸ, ਘਿਰਣਾ, ਅਸਚਰਜ, ਸ਼ੋਕ, ਕ੍ਰੋਧ, ਉਤਸਾਹ ਆਦਿ ਭਾਵਾਂ ਦਾ ਚਿਤਰਨ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਰੂਪ ਵਿਚ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਚੂੰਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਭਗਤੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਉਣਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਨਿਰਦੁਅੰਦ ਹੈ। ਪਰ ਆਪਣੇ ਧਰਮ-ਨਾਇਕ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਮੰਚ ਤੇ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸਾਹ ਵਰਧਕ ਚਿਤਰਨ ਬੜਾ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ

[1] ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਂਤ: ਡਾ.: *ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ*, ਪੰਨੇ 215-233

ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ:

ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਮਿਟੀ ਧੁੰਧੁ ਜਗਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਆ।
ਜਿਉ ਕਰਿ ਸੂਰਜੁ ਨਿਕਲਿਆ ਤਾਰੇ ਛਪੇ ਅੰਧੇਰੁ ਪਲੋਆ।
ਸਿੰਘੁ ਬੁਕੇ ਮਿਰਗਾਵਲੀ ਭੰਨੀ ਜਾਇ ਨ ਧੀਰਿ ਧਰੋਆ।
ਜਿਥੇ ਬਾਬਾ ਪੈਰੁ ਧਰਿ ਪੂਜਾ ਆਸਣੁ ਥਾਪਣਿ ਸੋਆ।....(੧/੨੭)

ਇਥੇ ਵੀਰ ਰਸ ਦਾ ਸਹੀ ਜਾਂ ਪੂਰਨ ਨਿਰੂਪਣ ਨਹੀਂ, ਉਤਸਾਹ ਭਾਵ ਦਾ ਚਿਤਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਅੰਤਮ ਸਮਾਈ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਪਰੀਤ ਦਾ ਉਲੇਖ ਜਾਂ ਪਰੀਤ-ਨਾਇਕ-ਨਾਇਕਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਂਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਥੇ ਵੀ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਰਸ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਦਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਪਰੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਘਟਨਾਵਾਂ, ਸੰਦਰਭਾਂ ਜਾਂ ਉਪਮਾਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਭਾਵਾਂ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਲਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਰਸ ਨਿਰੂਪਣ ਲਈ ਨਹੀਂ। ਅਤੇ, ਇਹ ਸਭ ਉਪਕਰਨ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਅਤੇ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਸਥਾਪਨਾ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਤੱਤ ਵਜੋਂ ਹੀ ਆਏ ਹਨ। ਮੀਣਾ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਵਾਰ (੩੬) ਵਿਚ ਸੰਯਮਿਤ ਕਰੋਧ ਭਾਵ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ, ਰੌਦਰ ਰਸ ਦਾ ਨਿਰੂਪਣ ਨਹੀਂ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਗਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੁਪਾਤਰ ਜਾਂ ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਦੇ ਸਰੂਪ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਚਿਤਰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਵੀਭਤਸ ਰਸ ਦਾ ਆਭਾਸ ਹੈ, ਵੀਭਤਸ ਰਸ ਦਾ ਸਾਂਗੋਪਾਂਗ ਨਿਰੂਪਣ ਨਹੀਂ:

ਮਦ ਵਿਚਿ ਰਿਧਾ ਪਾਇ ਕੈ ਕੁਤੇ ਦਾ ਮਾਸੁ।
ਰਤੂ ਭਰਿਆ ਕਪੜਾ ਕਰਿ ਕਜਣੁ ਤਾਸੁ।
ਢਕਿ ਲੈ ਚਲੀ ਚੂਹੜੀ ਕਰ ਭੋਗ ਬਿਲਾਸੁ।
ਆਖਿ ਸੁਣਾਏ ਪੁਛਿਆ ਲਾਹੇ ਵਿਸਵਾਸੁ।
ਨਦਰੀ ਪਵੈ ਅਕਿਰਤਘਣੁ ਮਤੁ ਹੋਇ ਵਿਣਾਸੁ। (੩੫/੯)

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਅੰਗਾਤਮਕ ਉਕਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹਾਸ-ਰਸ ਫੁਟਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਥੇ ਹਾਸ ਰਸ ਦਾ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਨ ਦਾ ਸਚੇਸ਼ਟ ਯਤਨ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਭਗਤੀ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਲਈ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਸਖਣੇ ਬੰਦਿਆਂ ਤੇ ਵਿਅੰਗ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਸਤਵਿਕ ਮਾਰਗ ਤੋਂ ਖੁੰਝਣ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਨੋਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਚਿਤਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਾਸ ਸਥਾਈ ਭਾਵ ਉਦੀਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੂਲ ਅਧਾਰ ਗੱਲ ਦੇ ਫਿਰ ਉਭਰ ਆਉਣ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਸਫੁਟਿਤ ਹਾਸ ਭਾਵ ਦਬ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਭਗਤੀ ਰਸ ਦਾ ਨਿਰੂਪਣ ਵੀ ਰਤੀ ਭਾਵ ਦੇ ਅਭਾਵ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਚੂੰਕਿ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸਿੱਖ ਭਗਤੀ ਅੰਦੋਲਨ, ਭਗਤੀ ਭਾਵਨਾ, ਭਗਤੀ ਦੇ ਵਿਵਿਧ ਤੱਤਾਂ, ਸਾਧਕਾਂ ਅਤੇ ਧਰਮ ਸਾਧਨਾ ਬਾਰੇ ਕਹੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਵਾਰਾਂ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸੀ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਆਦਿ ਤੋਂ ਅੰਤ ਤਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ ਚੰਗਾ ਮਨੁੱਖ ਬਣਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਵੀਤਰਾਗੀ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ, ਨ ਹੀ ਸੰਨਿਆਸੀ ਮਨੋਵਿਰਤੀ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਇਆਂ ਸੰਸਾਰਕ ਪ੍ਰਪੰਚ

ਤੋਂ ਨਿਰਲਿਪਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦੀ ਗੱਲ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ:

ਸਚੀ ਖਸਮ ਰਜਾਇ ਭਾਣਾ ਭਾਵਣਾ।
ਸਤਿਗੁਰ ਪੈਰੀ ਪਾਇ ਆਪੁ ਗੁਵਾਵਣਾ।
ਗੁਰ ਚੇਲਾ ਪਰਚਾਇ ਮਨੁ ਪਤੀਆਵਣਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਨ ਅਲਖ ਲਖਾਵਣਾ।
ਗੁਰਸਿਖ ਤਿਲ ਨ ਤਮਾਇ ਕਾਰ ਕਮਾਵਣਾ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ਹੁਕਮ ਮਨਾਵਣਾ।
ਵੀਹ ਇਕੀਹ ਲੰਘਾਇ ਨਿਜ ਘਰਿ ਜਾਵਣਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਾਇ ਸਹਜਿ ਸਮਾਵਣਾ। (੨੨/੧੧)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਸਰੂਪ, ਸੁਭਾ ਆਦਿ ਨੂੰ ਬੜੀ ਸੁੰਦਰ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ ਉਘਾੜਦੇ ਹੋਇਆਂ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਦਾ ਨਿਰੂਪਣ ਹੋਇਆ ਹੈ:

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਉ ਭਾਉ ਸਹਜੁ ਬੈਰਾਗੁ ਹੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਉ ਸੁਰਤਿ ਸੁ ਜਾਗੁ ਹੈ।
ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਅਲਾਹੁ ਹਉਮੈ ਤਿਆਗੁ ਹੈ।
ਸਤਿਗੁਰ ਮਤਿ ਪਰਥਾਉ ਸਦਾ ਅਨੁਰਾਗੁ ਹੈ।
ਪਿਰਮ ਪਿਆਲੇ ਦੇ ਸਾਉ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗੁ ਹੈ।
ਬ੍ਰਹਮ ਜੋਤਿ ਬ੍ਰਹਮਾਉ ਗਿਆਨੁ ਚਰਾਗੁ ਹੈ।
ਅੰਤਰਿ ਗੁਰਮਤਿ ਚਾਉ ਅਲਿਪਤੁ ਅਦਾਗੁ ਹੈ।
ਵੀਹ ਇਕੀਹ ਚੜਾਉ ਸਦਾ ਸੁਹਾਗ ਹੈ। (੩/੧੩)

ਅਲੰਕਾਰ-ਵਿਧਾਨ : ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਵ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਕਾਵਿ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਕੁਝ ਆਚਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਪੱਖ ਤੇ ਇਤਨਾ ਅਧਿਕ ਬਲ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਵਿ ਦੀ ਆਤਮਾ ਮੰਨ ਕੇ ਇਕ ਸੁਤੰਤਰ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦਾ ਪ੍ਰਚਲਨ ਕੀਤਾ। ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਕਰਤੱਵ ਹੈ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ੋਭਾ ਜਾਂ ਚਮਤਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ। ਡਾ. ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਅਲੰਕਾਰ ਸਧਾਰਨ ਨੂੰ ਅਸਧਾਰਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਾਧਾਰਨ ਨੂੰ ਸਭ ਦੁਆਰਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਯੋਗ ਰੂਪ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸਧਾਰਨ ਨਾਰੀ ਅਲੰਕਾਰ (ਗਹਿਣੇ) ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਏ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੋਰ ਵੀ ਅਧਿਕ ਸੁੰਦਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਅਲੰਕਾਰ' ਕਾਵਿ ਦੇ ਸੌਂਦਰਯ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਵ-ਪੂਰਨ ਉਤਮ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧਾਂਦਾ ਹੈ।[1]

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਅਰਥ ਅਤੇ ਕਾਵਿ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਸੁਮੇਲ ਸਥਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੂਰਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਪਸਥਤ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਵਿ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅਲੰਕਾਰ ਪ੍ਰਮੁਖ ਮਹੱਤਵ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਰ ਪਉੜੀ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ

---

1 *ਕਾਵ੍ਯਾਲੋਚਨ*, ਪੰਨਾ 72

ਸੁਸਜਿਤ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਤਾਂ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲੜੀਆਂ ਹੀ ਪਰੋਤੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਉਪਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਦਲੀਲ ਜਾਂ ਤਰਕ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਪਰ ਕੇਵਲ ਇਕ ਵਾਰ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦੇਣ ਦੇ ਨਾਲ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਿਗਿਆਸੂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਬਾਰ ਬਾਰ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਦਰਿਸ਼ਟਾਂਤ/ਉਦਾਹਰਨ/ਲੋਕੋਕਤੀ ਅਲੰਕਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਯੋਗੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰ ਵਰਤਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਖੁਲ੍ਹ ਲਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਰਿਸ਼ਟਾਂਤ-ਸਮਰਾਟ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੀਰ ਅਤੇ ਮੁਰੀਦ ਦੀ ਪਰੀਤ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਰਿਸ਼ਟਾਂਤ-ਲੜੀ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਵੇਖੋ:

ਚੰਦ ਚਕੋਰ ਪਰੀਤ ਹੈ ਲਾਇ ਤਾਰ ਨਿਹਾਲੇ।
ਚਕਵੀ ਸੂਰਜ ਹੇਤ ਹੈ ਮਿਲਿ ਹੋਨਿ ਸੁਖਾਲੇ।
ਨੇਹ ਕਵਲ ਜਲ ਜਾਣੀਐ ਖਿੜਿ ਮੁਹ ਵੇਖਾਲੇ।
ਮੋਰ ਬਬੀਹੇ ਬੋਲਦੇ ਵੇਖਿ ਬਦਲ ਕਾਲੇ।
ਨਾਰਿ ਭਤਾਰ ਪਿਆਰੁ ਹੈ ਮਾ ਪੁਤ ਸਮ੍ਹਾਲੇ।
ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਓਹੁ ਨਿਬਹੈ ਨਾਲੇ। (੨੭/੪)

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਮਰਤਾ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਜਨ-ਸਧਾਰਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਉਪਮਾਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗੱਲ ਨੂੰ ਅਨੁਕਰਨ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਹੈ:

ਸਿਰ ਤਲਵਾਇਆ ਬਿਰਖੁ ਹੈ ਹੋਇ ਸਹਸ ਫਲ ਸੁਫਲ ਫਲੰਦਾ।
ਨਿਰਮਲੁ ਨੀਰੁ ਵਖਾਣੀਐ ਸਿਰੁ ਨੀਵਾਂ ਨੀਵਾਣਿ ਚਲੰਦਾ।
ਸਿਰੁ ਉਚਾ ਨੀਵੇਂ ਚਰਣ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੈਰੀ ਸੀਸੁ ਪਵੰਦਾ।
ਸਭਦੂੰ ਨੀਵੀ ਧਰਤਿ ਹੋਇ ਅਨੁ ਧਨੁ ਸਭ ਸੈਸਾਰੁ ਸਹੰਦਾ।
ਧੰਨੁ ਧਰਤੀ ਓਹੁ ਥਾਉ ਧੰਨੁ ਗੁਰੁ ਸਿੱਖ ਸਾਧੂ ਪੈਰੁ ਧਰੰਦਾ।
ਚਰਣ ਧੂੜਿ ਪਰਧਾਨ ਕਰਿ ਸੰਤ ਵੇਦ ਜਸੁ ਗਾਵਿ ਸੁਣੰਦਾ।
ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਖਾਕ ਲਹੰਦਾ। (੨੬/੧੫)

ਉਕਤ ਪੰਕਤੀਆਂ ਵਿਚ ਨਿਮਰਤਾ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਬਿਰਖ, ਨੀਰ,ਚਰਨ, ਧਰਤੀ, ਆਦਿ ਦੇ ਦਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਕਾਰਣਮਾਲਾ ਅਲੰਕਾਰ ਦੀ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਵਿਚੋਂ ਗੱਲ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੱਢੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਸਿਲਸਿਲਾ ਜਿਹਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਵ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਤਮਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੌਰਵਸ਼ਾਲੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰੀ ਤਪਸਿਆ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਘਾਲਣਾ ਘਾਲਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਅਸਤਿਤਵ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਜਾ ਕੇ ਕਿਤੇ ਗੱਲ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੀ ਪਉੜੀ ਰਾਹੀਂ ਕਵੀ ਨੇ ਵੜੇਵੇਂ ਦੀ ਜੀਵਨ-ਯਾਤਰਾ ਦਾ ਵਿਧਾਨ ਕਰਕੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦਾ ਭਾਵ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕੀਤਾ ਹੈ:

ਹੋਇ ਵੜੇਵਾਂ ਜਗ ਵਿਚਿ ਬੀਜੇ ਤਨੁ ਖੇਹ ਨਾਲਿ ਰਲਾਇਆ।

ਬੂਟੀ ਹੋਇ ਕਪਾਹ ਦੀ ਟੀਂਡੇ ਹਸਿ ਹਸਿ ਆਪੁ ਖਿੜਾਇਆ।
ਦੁਹੁ ਮਿਲਿ ਵੇਲਣੁ ਵੇਲਿਆ ਲੂੰ ਲੂੰ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤੁੰਬੁ ਤੁੰਬਾਇਆ।
ਪਿੰਵਾਨਿ ਪਿੰਞ ਉਡਾਇਆ ਕਰਿ ਕਰਿ ਗੋੜੀ ਸੂਤੁ ਕਤਾਇਆ।
ਤਣਿ ਵੁਣਿ ਖੁੰਬਿ ਚੜਾਇ ਕੈ ਦੇ ਦੇ ਦੁਖੁ ਧੁਆਇ ਰੰਗਾਇਆ।
ਕੈਂਚੀ ਕਟਣਿ ਕਟਿਆ ਸੂਈ ਧਾਗੇ ਜੋੜਿ ਸੀਵਾਇਆ।
ਲਜਣੁ ਕਜਣੁ ਹੋਇ ਕਜਾਇਆ। (੪/੧੦)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕ ਨਮੂਨੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਲਗਭਗ ੪੦ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗਿਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰ ਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤਾਜ਼ੇ ਉਪਮਾਨ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਕਵੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਹਟ ਕੇ ਉਹ ਸਰਲ ਅਤੇ ਜਨ-ਸਧਾਰਨ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਤਨੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਾਲ ਬੀੜਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁੱਛ ਵਸਤੂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਮਹਾਨ ਅਰਥ ਕੱਢ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਡਾ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ ਅਨੁਸਾਰ ਆਮ ਜਨ-ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਜੋ ਵਸਤੂ ਵੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਹਮਣਿਓਂ ਗੁਜ਼ਰ ਗਈ, ਉਸਨੂੰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੂਖਮ ਦਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਜੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਸਿੱਧ ਹੋ ਸਕੀ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਅਲੰਕਾਰ ਜਾਂ ਵਿਵਰਨ ਦਾ ਜਾਮਾ ਪਾ ਕੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਮਿਲਵਰਤਨ ਦੇਣ ਲਗੀ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰ ਆਮ ਜਨਤਾ ਤੋਂ ਹਟੇ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਮ ਜਨਤਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਅਤੇ ਗੌਰਵ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।[1]

ਬਿੰਬ-ਸਿਰਜਨਾ : ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਵਾਂਗ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਬਿੰਬਾਂ ਦਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਅਧਿਕ ਚਿਤਰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿੰਬਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਅਤੇ ਸੂਖਮ ਦਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਸਹੀ ਬੋਧ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਤਮਕ ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਬਿੰਬ ਦਾ ਹੋਰ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਾਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਾਵਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਬੜਾ ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਗੂੜ੍ਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਅਤੇ ਗੂੜ੍ਹਤਾ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਜੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸਰਲ ਅਤੇ ਸੁਲਭ ਮਾਧਿਅਮ ਕੋਈ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਬਿੰਬ ਹੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਿੰਬਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕਵੀ ਗੰਭੀਰ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜਨ-ਜੀਵਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਘਟਨਾ ਜਾਂ ਵਸਤੂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ-ਯੋਗ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਅਲੰਕਾਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਿੰਬ ਪੱਖੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਅਧਿਕ ਮਹੱਤਵ ਰਖਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦਰਿਸ਼ਟਾਂਤ/ਉਦਾਹਰਨ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਗੱਲ ਬਿੰਬ ਤੋਂ ਹੀ ਚਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣ-ਪੁਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਖ਼ਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਮੂਨੇ ਵਜੋਂ:

ਤੋਤਾ ਨਲੀ ਨ ਛਡਈ ਆਪਣ ਹਥੀਂ ਫਾਥਾ ਚੀਕੈ।
ਬਾਂਦਰ ਮੁਠਿ ਨ ਛਡਈ ਘਰਿ ਘਰਿ ਨਚੈ ਝੀਕਣੁ ਝੀਕੈ।
ਗਦਹੁੰ ਅੜੀ ਨ ਛਡਈ ਰੀਘੀ ਪਉਂਦੀ ਹੀਕਣਿ ਹੀਕੈ।

---

1 *ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ : ਜੀਵਨੀ ਤੇ ਰਚਨਾ,* ਪੰਨੇ 126-27

ਕੁਤੇ ਚਕੀ ਚਟਣੀ ਪੂਛ ਨ ਸਿਧੀ ਧ੍ਰੀਕਨਿ ਧ੍ਰੀਕੈ।
ਕਰਨਿ ਕੁਫਕੜ ਮੂਰਖਾ ਸਪ ਗਏ ਫੜਿ ਫਾਟਨਿ ਲੀਕੈ।
ਪਗ ਲਹਾਇ ਗਣਾਇ ਸਰੀਕੈ। (੩੨/੧੧)

ਉਪਰੋਕਤ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਤੋਤੇ, ਬਾਂਦਰ, ਖੋਤੇ, ਕੁੱਤੇ, ਮੂਰਖ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸੁਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਡ ਬੀਤੇ ਬਿੰਬਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕਵੀ ਨੇ ਬੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਿਤਰਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿੰਬਾਂ ਦਾ ਖੇਤਰ ਜਨ-ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨਾਲ ਅਧਿਕ ਸੰਬੰਧਤ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਬਿੰਬ ਵੀ ਉਪਲਬਧ ਹਨ, ਪਰ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਦਰਿਸ਼-ਬਿੰਬਾਂ ਦੀ ਹੈ।

ਬਿੰਬ-ਸਿਰਜਨਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਨਿਰੇਪੁਰੇ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ, ਜਨ-ਸਾਧਾਰਨ ਤੋਂ ਹੀ ਬਿੰਬ ਨਹੀਂ ਲਏ, ਸਗੋਂ ਖ਼ੁਦ ਆਪਣੀ ਵਰਣਨ-ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਬਿੰਬ ਸਿਰਜੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਬਿੰਬ ਚਿਤਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਬਿੰਬ-ਸਿਰਜਨਾ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਪਿਛੋਕੜ ਉਸਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ-ਮੰਚ ਉੱਤੇ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਕੋਈ ਪਾਠਕ/ਸਰੋਤਾ ਅਭਿੱਜ ਰਹਿ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਤਪਸਿਆ ਦਾ ਬਿੰਬ ਵੇਖੋ:

ਪਹਿਲਾ ਬਾਬੇ ਪਾਇਆ ਬਖਸੁ ਦਰਿ ਪਿਛੋ ਦੇ ਫਿਰਿ ਘਾਲਿ ਕਮਾਈ।
ਰੇਤੁ ਅਕੁ ਆਹਾਰ ਕਰਿ ਰੋੜਾ ਕੀ ਗੁਰ ਕੀਅ ਵਿਛਾਈ।
ਭਾਰੀ ਕਰੀ ਤਪਸਿਆ ਵਡੇ ਭਾਗਿ ਹਰਿ ਸਿਉ ਬਣਿ ਆਈ।
ਬਾਬਾ ਪੈਧਾ ਸਚਿਖੰਡ ਨਉ ਨਿਧਿ ਨਾਮੁ ਗ਼ਰੀਬੀ ਪਾਈ। (੧/੨੩)

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਗੁਰਮੁਖ, ਮਨਮੁਖ, ਦੋਬਾਜਰਾ, ਮੀਣਾ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਬਿੰਬ ਸਿਰਜਨ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋਏ ਹਨ। ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਮੂਰਖ ਦਾ ਬਿੰਬ ਇਤਨੀ ਸੁਚਜਤਾ ਨਾਲ ਚਿਤਰਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਤੋਂ ਝਟ ਉਸਦੀ ਪਛਾਣ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਣ ਕਿਸੇ ਸਿੱਧ-ਹਸਤ ਕਵੀ ਪਾਸ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ:

ਮੂਰਖ ਤਿਸ ਨੋ ਆਖੀਐ ਬੋਲੁ ਨ ਸਮਝੈ ਬੋਲਿ ਨ ਜਾਣੈ।
ਹੋਰੋ ਕਿਹੁ ਕਹਿ ਪੁਛੀਐ ਕਿਹੁ ਕਰਿ ਆਖਿ ਵਖਾਣੈ।
ਸਿਖ ਦੇਇ ਸਮਝਾਈਐ ਅਰਥੁ ਅਨਰਥੁ ਮੰਨੈ ਵਿਚਿ ਆਣੈ।
ਵਡਾ ਅਸਮਝੁ ਨ ਸਮਝਈ ਸੁਰਤਿ ਵਿਹੂਣਾ ਹੋਇ ਹੈਰਾਣੈ।
ਗੁਰਮਤਿ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਦੁਰਮਤਿ ਮਿਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰੁ ਪਰਵਾਣੈ।
ਅਗਨੀ ਸੰਪਹੁੰ ਵਰਜੀਐ ਗੁਣ ਵਿਚਿ ਅਵਗੁਣ ਕਰੈ ਧਿਙਾਣੇ।
ਮੂਤੈ ਰੋਵੈ ਮਾਂ ਨ ਸਿਞਾਣੈ। (੩੨/੧੪)

ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ 'ਸਿੱਖ' ਦਾ ਬਿੰਬ ਸਿਰਜਦਿਆਂ ਕਵੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

ਦੇਖਿ ਪਰਾਈਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਭੈਣਾਂ ਧੀਆਂ ਜਾਣੈ।
ਉਸੁ ਸੂਅਰੁ ਉਸੁ ਗਾਇ ਹੈ ਪਰ ਧਨ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਣੈ।
ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਕੁਟੰਬੁ ਦੇਖਿ ਮੋਹੇ ਮੋਹਿ ਨ ਧੋਹਿ ਧਿਙਾਣੈ।
ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਕੰਨਿ ਸੁਣਿ ਆਪਹੁ ਬੁਰਾ ਨ ਆਖਿ ਵਖਾਣੈ।
ਵਡ ਪਰਤਾਪੁ ਨ ਆਪੁ ਗਣਿ ਕਰਿ ਅਹੰਮੇਉ ਨ ਕਿਸੈ ਰਵਾਣੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਾਇਆ ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ਰਸ ਰਲੀਆ ਮਾਣੈ। (੨੯/੧੧)

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਪਉੜੀਆਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਪਰਿਚੈਆਤਮਕ ਬਿੰਬ ਸਚਮੁਚ ਸੰਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤਿਤਵ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ-ਚਿਤਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਕਾਵਿ-ਰੂਪ

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਰਚਨਾ ਵਾਰ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਵਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਨਵੇਕਲਾ ਅਤੇ ਲੌਕਿਕ ਕਾਵਿ-ਰੂਪ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਨਾਇਕ ਦੀ ਉਸਤਤ ਵੀਰਤਾ-ਪਰਕ ਕਥਾ-ਪ੍ਰਸੰਗ ਰਾਹੀਂ ਕਰਕੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਾਕ੍ਰਮ ਲਈ ਉਤਸਾਹਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਦਾ ਅਰੰਭ ਕਦੋਂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਕਿਸ ਨੇ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੈ। ਹਾਂ, ਇਤਨੀ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਉਲਿਖਤ ਵਾਰ-ਧੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਇਸ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਦਾ ਪ੍ਰਚਲਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਲੋਕ-ਮੁਖ ਤੋਂ ਸਿਰਜਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬਾਦ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਲੋਕ-ਪ੍ਰਿਯਤਾ ਅਤੇ ਜੁਗ ਅਨੁਕੂਲ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਨਸ ਪ੍ਰਤਿ ਅਨੁਰੂਪਤਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਅਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਲੋਕ-ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਸਥਾਨਾਂਤਰਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸਾਹਿੱਤ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟ ਹੋਇਆ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ ਤਕ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵਨਾ-ਖੇਤਰ ਵੀਰ ਰਸ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਪਰੇਰਨਾਤਮਕ ਰੁਚੀ ਅਤੇ ਉਤਸਾਹ ਦੇ ਭਾਵ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੂੰ ਵਾਰ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਲ ਰੁਚਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵਨਾ ਖੇਤਰ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਤਕ ਵਿਆਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਰਵਰਤੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਵੀ ਵਾਰਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ੨੨ ਵਾਰਾਂ ਸੰਕਲਿਤ ਹੋਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸੱਤੇ ਬਲਵੰਤ ਨਾਂ ਦੇ ਡੂਮਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੈ ਅਤੇ ੨੧ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀਆਂ ਹਨ—ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ੩, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ੪, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ੮, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ੬। "ਗੁਰੂਆਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਅਲੱਖ ਨਿਰੰਜਨ ਦਾ ਜਸ ਗਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਘੋਲ ਹੈ, ਨੇਕੀ ਅਤੇ ਬਦੀ ਦੀ ਟੱਕਰ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ ਬਣਨ ਲਈ ਬਾਰ ਬਾਰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।"[1] ਇਹ ਵਾਰਾਂ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੰਪਾਦਨ

[1] ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ ਡਾ.: *ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ: ਜੀਵਨੀ ਅਤੇ ਰਚਨਾ*, ਪੰਨਾ 121

ਵੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਲੋਕ ਦਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਤਾਂ ਜੋ ਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਦੀ ਰਹੱਸਵਾਦੀ ਪਵਿਰਤੀ ਨਾਲ ਸਮਾਜਕ ਸੰਦਰਭ ਵਾਲੇ ਸਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਾਮੰਜਸ ਹੋ ਸਕੇ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਯੋਗਤਾ ਦਾ ਨ ਕੇਵਲ ਧਰਾਤਲ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋਇਆ ਸਗੋਂ ਉਸ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕਤਾ ਵੀ ਆਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਰ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਵੀਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਦੋਹਾਂ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰੂਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣਿਆ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹਨ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। ਉਤਸਾਹ ਅਤੇ ਪਰੇਰਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਬਤਰ ਹੈ, ਸੰਘਰਸ਼ ਨੇਕੀ ਅਤੇ ਬਦੀ, ਗੁਰਮੁਖ ਅਤੇ ਮਨਮੁਖ, ਸਦਾਚਾਰ ਅਤੇ ਦੁਰਾਚਾਰ ਦੀ ਪਰਸਪਰ ਟੱਕਰ ਰਾਹੀਂ ਰੂਪਮਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਫਲਸਰੂਪ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸੰਦੇਸ਼ ਹੈ ਨੈਤਕਤਾ/ਸਿੱਖ ਮਰਯਾਦਾ। ਇਹ ਮਰਯਾਦਾਵਾਦ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਡਾ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਭਾਟੀਆ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰ ਦਾ ਆਚਾਰਯ ਅਤੇ ਜਨਮਦਾਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਨੈਤਕ ਸਿੱਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰ ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਜੜ੍ਹ ਸਕਣ ਦੀ ਸੂਝ ਰਖਣ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਰਾਹ ਦਰਸਾਣ ਵਾਲਾ ਮਹਾਨ ਸਾਹਿੱਤਕਾਰ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।[1]

ਕਲਾਤਮਕ ਦਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਵੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਬੜੀਆਂ ਨਿਪੁਣ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੈ, ਭਾਸ਼ਾ ਸਰਲ ਹੈ, ਵਿਧਾਨਕ ਪਕਿਆਈ ਹੈ। "ਅਸਲ ਵਿਚ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਵਾਰ ਆਪਣਾ ਸਹੀ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਸਿਖਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰ ਦਾ ਜਨਕ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਣੋਂ ਵੀ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਅਧਿਕ ਵਾਰਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਪੁਣਤਾ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਮੁਹਤਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਵਾਰ ਨੂੰ ਇਤਨੀ ਕਲਾਤਮਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਪਰਵਰਤੀ ਵਾਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਸਿਖਰ ਨੂੰ ਛੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕੇ, ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਸਹਿਜ ਹੀ ਪਹੁੰਚ ਚੁਕੇ ਸਨ।"[2]

ਛੰਦ-ਪ੍ਰਬੰਧ

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਢਾਢੀ ਲੋਕ ਯੁੱਧ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਾਰਤਿਕ ਸੁਣਾ ਕੇ ਉਸੇ ਦਾ ਸਾਰ ਪਉੜੀ ਛੰਦ ਵਿਚ ਲਯਤਾਰ ਸਾਥ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਗਾ ਕੇ ਪ੍ਰਕਰਣ ਸਮਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਉੜੀ ਨਾਮ ਵਿਸ਼ਾਮ੍ਰ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਛੰਦ ਵਿਚ ਯੁੱਧ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਰਚੀਆਂ ਹਨ।[3] ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਰ ਕਾਵਿ-ਰੂਪ ਲਈ ਪਉੜੀ ਛੰਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਨਿਵਾਰੀ ਹੈ। ਪਉੜੀ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਕਿਸੇ ਛੰਦ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਰਚਨਾ 'ਵਾਰ' ਅਖਵਾਉਣ ਦਾ ਗੌਰਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ, ਜਾਂ ਇੰਜ ਕਹੋ ਕਿ ਵਾਰ ਪਉੜੀ ਛੰਦ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਕਿਸੇ ਛੰਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ

---

1 "ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਮੋੜ", 'ਪੰਜਾਬੀ ਦੁਨੀਆ' (*ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਅੰਕ*), 1968, ਪੰਨਾ 65

2 ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ ਡਾ:, *ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ: ਜੀਵਨੀ ਅਤੇ ਰਚਨਾ*, ਪੰਨਾ 122

3 *ਗੁਰਛੰਦ ਦਿਵਾਕਰ*, ਪੰਨੇ 140-41

ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ, ਪਰ ਪਉੜੀ ਛੰਦ ਨੂੰ ਵਾਰ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਕਾਵਿ-ਰੂਪਾਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਾਰ ਕਾਵਿ-ਰੂਪ ਦੀ ਜਨਮ-ਭੂਮੀ ਜੇ ਲੋਕ-ਕਾਵਿ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਛੰਦ ਰੂਪ ਵੀ ਲੋਕ ਰੁਚੀ ਦੀ ਟਕਸਾਲ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪਉੜੀ ਵੀ ਲੋਕ-ਛੰਦ ਹੈ। ਇਸ ਉਤੇ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਨਿਯਮ ਜਾਂ ਬੰਧਨ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਕਸ਼ਣ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ ਛੰਦ ਨਹੀਂ, ਲੋਕ-ਕਾਵਿ ਵਾਂਗ ਉਨਮੁਕਤ ਲੋਕ-ਛੰਦ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਥਨ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦੀ ਸ਼ਿਦਤ ਹੈ ਜੋ ਉਤਰੋਤਰ ਪਉੜੀਆਂ ਵਾਂਗ ਆਰੋਹਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਉਤਸਾਹ ਵਰਧਕ ਅੰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਪਉੜੀ ਲਈ ਨ ਤੁਕ-ਸੰਖਿਆ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸੀ ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਮਾਤਰਾ-ਸੰਖਿਆ, ਪੁਰਾਤਨ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਉੜੀਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਪਰਵਰਤੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ[1] ਨੇ ਪਉੜੀ ਦੇ ਭੇਦ ਅਤੇ ਲਕਸ਼ਣ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਥੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਉੜੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭੇਦ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।[2] ਇਕ ਉਹ ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਨਿਸ਼ਾਲੀ ਛੰਦ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਅੰਤ ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਉਹ ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸਿਰਖੰਡੀ ਛੰਦ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਧ ਵਿਚ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤੀਜਾ ਉਹ ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੰਸਗਤਿ ਛੰਦ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੱਧ ਅਤੇ ਅੰਤ ਦੋਹਾਂ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਅਧਿਕਤਰ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਰੂਪ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਪਰ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਹੰਸਗਤਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਵਿਚ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ ਡਾ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ[3] ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਤਿਮ ਤੁਕਾਂਤ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀਆ ਰੱਦੀਫ਼ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਵੀ ਨਿਭਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ:

ਗੁਰੁ ਚੇਲੇ ਰਹਰਾਸਿ ਅਲਖੁ ਅਭੇਉ ਹੈ।
ਗੁਰੂ ਚੇਲੇ ਸਾਬਾਸਿ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ਹੈ।
ਗੁਰਮਤਿ ਸਹਜਿ ਨਿਵਾਸੁ ਸਿਫਤਿ ਸਮੇਉ ਹੈ।
ਸਬਦਿ ਸੁਰਤਿ ਪਰਗਾਸ ਅਛਲ ਅਛੇਉ ਹੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਸ ਨਿਰਾਸ, ਮਤਿ ਅਰਖੇਉ ਹੈ।......(੩/੨)

ਡਾ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ "ਇਸ ਕਾਵਿ-ਬਣਤਰ ਵਿਚ ਹੀ ਸਿਰਖੰਡੀ ਛੰਦ ਦੇ ਉਸ ਰੂਪ ਦਾ ਜਨਮ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੁਝ ਅਡਰੀ ਸ਼ਕਲ, ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣੀ 'ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ' ਅਤੇ ਨਜਾਬਤ ਨੇ 'ਵਾਰ ਨਾਦਰਸ਼ਾਹ' ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ।"[4] ਪਰ ਮੇਰੀ ਜਾਚੇ ਪਉੜੀ ਦੇ ਸਿਰਖੰਡੀ ਰੂਪ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਸੁਤੰਤਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੋਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਲਕਸ਼ਣਗਤ ਸਮਾਨਤਾ ਤਾਂ ਅਨੇਕ ਛੰਦਾਂ

---

[1] ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੋਹਲੀ ਡਾ:, 'ਪੰਜਾਬੀ ਦੁਨੀਆ' (*ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਅੰਕ*), 1968
[2] ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਭਾਈ: *ਗੁਰਛੰਦ ਦਿਵਾਕਰ*—ਵੇਖੋ ਛੰਦ ਪਉੜੀ, ਨਿਸ਼ਾਨੀ, ਸਿਰਖੰਡੀ, ਹੰਸਗਤਿ
[3] *ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ : ਜੀਵਨੀ ਅਤੇ ਰਚਨਾ*, ਪੰਨਾ 123
[4] "ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਮੋੜ", 'ਪੰਜਾਬੀ ਦੁਨੀਆ' (*ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਅੰਕ*), 1968, ਪੰਨਾ 65

ਵਿਚ ਵੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਛੰਦ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਛੰਦ ਦਾ ਵਿਕਸਤ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਉਪਰੋਕਤ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਪਉੜੀ ਦੇ ਕੇਵਲ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਅਤੇ ਹੰਸਗਤਿ ਵਾਲੇ ਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨ ਤੁਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਇਕ-ਸਮਾਨ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ 6 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦਸ ਤੁਕਾਂ ਤਕ ਦੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ) ਅਤੇ ਨ ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਗਿਣਤੀ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਵਿਧ ਮਾਤਰਾ-ਰੂਪ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਗੁਰਛੰਦ ਦਿਵਾਕਰ' ਵਿਚ ਪਉੜੀ ਛੰਦ ਦੇ 30 ਤੋਂ ਵੱਧ ਭੇਦ ਦਸੇ ਸਨ। ਡਾ. ਸ.ਸ.ਕੋਹਲੀ[1] ਨੇ ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੈਟਰਨ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਪਉੜੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰੂਪ ਵਰਤੇ ਹਨ—੧੩-੧੬ ਮਾਤਰਾ ਵਾਲਾ, ੧੩-੧੦ ਮਾਤਰਾ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ੧੧-੯ ਮਾਤਰਾ ਵਾਲਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲੇ ਰੂਪ ਦੀ ਹਰ ਪਉੜੀ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਪੰਕਤੀ ੧੬ ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪਉੜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਤ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਸਾਰਾਂਸ਼ ਜਾਂ ਸਥਾਪਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਦੇ ਉਪਰਲੇ ਪੈਟਰਨ ਦੀ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਉਲੰਘਣਾ ਵੀ ਹੋਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਵਿਚ ਕਵੀ ਵੀ ਵਿਵਸ਼ਤਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਦੇ ਸਹੀ ਨਿਰਧਾਰਣ ਦੀ ਘਾਟ ਵੀ ਕਾਰਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਤੁਕਾਂਤ-ਵਿਕਾਰ ਵੀ ਦਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ:

(1) *ਮੇਲਾ ਸੁਣਿ ਸਿਵਰਾਤਿ ਦਾ ਬਾਬਾ ਅਚਲ ਵਟਾਲੇ ਆਈ। (੧/੩੯)*

(2) *ਖਾਧੀ ਖੁਣਸਿ ਜੋਗੀਸਰਾ ਗੋਸਟਿ ਕਰਨਿ ਸਭੇ ਉਠਿ ਆਈ। (੧/੪੦)*

(3) *ਫਿਟਿਆ ਚਾਟਾ ਦੁਧ ਦਾ ਰਿੜਕਿਆ ਮਖਣੁ ਹਥਿ ਨ ਆਈ। (੧/੪੦)*

ਉਪਰੋਕਤ ਪਹਿਲੀ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਪੰਕਤੀਆਂ ਦਾ ਅੰਤਮ ਸ਼ਬਦ 'ਆਈ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਆਇਆ' ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪੰਕਤੀ ਵਿਚ 'ਆਏ', ਪਰ ਤੁਕਾਂਤ ਦੇ ਮੇਲ ਕਾਰਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਵਿਕਰਿਤ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਡਾ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਂਤ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਸਫਾਈ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਮਾਤਰਾਂ ਜਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਤੁਕਾਂਤ ਪੂਰਨ ਲਈ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਘਾੜਤ ਵਿਚ ਜਾਂ ਕ੍ਰਿਆ ਰੂਪ ਦੀ ਅਦਲਾ-ਬਦਲੀ ਵਿਚ ਜੋ ਖੁਲ੍ਹਾਂ ਲਈਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਛੰਦ-ਵਿਧਾਨ ਕੁਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਹੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਇਕ ਸੁੰਦਰਤਾ ਆਈ ਹੈ ਜੋ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵਿਦਵੱਤਾ ਦੀ ਲਖਾਇਕ ਹੈ।[2]

ਭਾਸ਼ਾ-ਸ਼ੈਲੀ

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਉਤੇ ਪੂਰਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ-ਕੋਸ਼ ਬਹੁਤ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੀ। ਉਹ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਗੰਭੀਰ ਗਿਆਨ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਨੇਕ ਭਾਸ਼ਾਈ ਖੇਤਰਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਇਸ

1 "ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਛੰਦ", 'ਪੰਜਾਬੀ ਦੁਨੀਆ' (*ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਅੰਕ*), 1968, ਪੰਨੇ 206-207

2 *ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆ ਵਾਰਾਂ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ*, ਪੰਨਾ 301

ਲਈ ਇਲਾਕਾਈ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗਿਆਨ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਈ। ਅਨੇਕ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਕ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਤੋਂ ਵੀ ਉਹ ਗਿਆਤ ਸਨ। "ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ-ਸਾਗਰ ਦੀਆਂ ਉਛਲਦੀਆਂ ਤਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਜੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਵੇਦਾਂਤ, ਤਸੱਵੁਫ਼, ਯੋਗ, ਭਗਤੀ, ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮੀ ਸ਼ਰਾਅ-ਸ਼ਰੀਅਤ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਬਿੰਦੂ ਲਿਸ਼ਕਾਂ ਮਾਰਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਤਿਹਾਸ, ਪੁਰਾਣ, ਸਾਹਿੱਤ, ਰਾਜਨੀਤੀ, ਭੂ-ਗਰਭ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਭੂਗੋਲ, ਰਾਗ ਵਿਦਿਆ, ਗਿਆਨ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ਾਵਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਸਮਾਂ ਬੰਨ੍ਹਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਬਨਸਪਤੀ, ਜੀਵ ਜੰਤੂ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਨੋਹਰ ਦਰਿਸ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।''[1] ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਗਿਆਨ ਬੜਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੀ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਭਾਵ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਸ਼ਬਦ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਚੋਣ ਅਤੇ ਅਰਥਗਤ ਉਪਯੁਕਤਤਾ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਸਤਰਤ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਨੇ ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ "ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ੪੦ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੁਲ ੯੧੩ ਪਉੜੀਆਂ, ੬੪੪੪ ਪੰਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ੪੬੧੬੬ ਸ਼ਬਦ ਆਏ ਹਨ। ਕੁਲ (ਮੂਲ ਅਤੇ ਵਿਕਾਰੀ) ੧੦੬੩੦ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲਗਭਗ ੪੦੫੦ ਮੂਲ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਇਤਨੇ ਵਿਸ਼ਾਲ, ਸ਼ਬਦ-ਕੋਸ਼ ਵਾਲਾ ਲੇਖਕ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਵਰਤੀ ਹੋਈ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿਚੋਂ ਲਗਭਗ 60% ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧੀ ਭਾਰਤੀ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲ ਹੈ ਅਤੇ 17% ਦਾ ਸਾਮੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨਾਲ।"[2] ਇਸ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਬਚ ਰਹੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇਸੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਵਿਆਕਰਨਕ ਸਰੂਪ ਟਕਸਾਲੀ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਸ਼ਾ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਕਠਨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇ ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਸਰੂਪ ਕਾਰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਂਜ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵਰਤੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਹੁਤ ਸਵੱਛ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਹੈ। ਜੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਵਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਪਿਰਤ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਤਾਂ ਅਜ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਹੁੰਦੀ। ਅਜ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਲਈ ਜੋ ਕੰਮ ਚਲਾਊ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਪਯੁਕਤਤਾ ਕਈ ਵਾਰ ਸੰਦੇਹਜਨਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਅਰਥਗਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗਗਤ ਉਪਯੁਕਤਤਾ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਯਾਯਵਾਚੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਇਕੋ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਕੁਝ ਬਦਲਦੇ ਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤ ਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ:

(1) *ਕਿਤੜੇ ਲਖ ਮਸਾਲਚੀ ਸਮਾ **ਚਰਾਗ** ਕਰਨਿ ਰੁਸਨਾਈ। (੮/੧੦)*
__ਦੀਪਕ__ ਹੇਤੁ ਪਤੰਗ ਦਾ ਜਲਿ ਮੀਨ ਤਰੰਦਾ। (੨/੧੭)
*ਬਾਸਕਿ ਨਾਗੈ ਸਾਮ੍ਹਣਾ ਜਿਉ **ਦੀਵਾ** ਬਾਲੈ। (੩੪/੨੦)*

[1] ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ ਡਾ:, *ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ: ਜੀਵਨੀ ਅਤੇ ਰਚਨਾ*, ਪੰਨੇ 127-28

[2] *ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ : ਸ਼ਬਦ-ਅਨੁਕ੍ਰਮਣਿਕਾ ਅਤੇ ਕੋਸ਼*, ਪੰਨਾ 'ਨਿਵੇਦਨ' 'ਘ'

(2) *ਹੋਰਤੁ ਸਾਦਿ ਨ ਲਗੀਐ ਹੋਇ ਵਿਸ ਲਗੰਦਾ। (੨੭/੧੧)*
ਸਮਸਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਵਿਖੁ ਨ ਆਵਣ ਜਾਣਿਆ। (੨੨/੧੨)
ਆਈ ਪਾਪਣਿ ਪੂਤਨਾ ਦੂਰੀ ਥਣੀ ਵਿਹੁ ਲਾਹਿ ਵਹੇਲੀ। (੧੦/੨੨)

ਉਪਰੋਕਤ ਪਹਿਲੀਆਂ ਟੂਕਾਂ ਵਿਚ ਪਰਯਾਯਵਾਚੀ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਟੂਕਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਵੀ ਨਮੂਨੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਾਂਗ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਭਾਵ ਅਤੇ ਪਾਤਰਾਂ ਅਨੁਰੂਪ ਵੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਸਭ ਦਾ ਕਾਰਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੂਖਮ ਸੂਝ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਆਤਮਾ ਦੀ ਸਹੀ ਪਛਾਣ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਅਰਥ ਦਾ ਇਤਨਾ ਸੁੰਦਰ ਸੰਬੰਧ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ-ਮੈਤਰੀ ਇਤਨੀ ਅਧਿਕ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਧਿਕਾਂਸ਼ ਤੁਕਾਂ ਸਤਿ-ਕਥਨਾਂ ਜਾਂ ਸੁਭਾਸ਼ਤਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ:

(1) *ਭੂਤੇ ਕੇਰੀ ਦੋਸਤੀ ਨਿਤ ਸਹਸਾ ਜੀਐ। (੩੪/੭)*
(2) *ਚੜ੍ਹੇ ਸੂਰੁ ਮਿਟਿ ਜਾਇ ਅੰਧਾਰਾ। (੧/੧੭)*
(3) *ਉਲਟੀ ਵਾੜ ਖੇਤ ਕਉ ਖਾਈ। (੧/੩੦)*
(4) *ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਆਗੂ ਜੇ ਥੀਐ ਸਭੁ ਸਾਥੁ ਮੁਹਾਵੈ। (੩੫/੨)*
(5) *ਰਜਿ ਨ ਕੋਈ ਜੀਵਿਆ ਕੂੜੇ ਭਰਵਾਸੇ। (੨੭/੯)*

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸੈਂਕੜੇ ਤੁਕਾਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਅਖਾਣ ਅਤੇ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵਰਤੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਕੁਦਰਤੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਕਵੀ ਸਧਾਰਨ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੈਤਕ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤਕ ਉਤਰ ਕੇ ਲੋਕ-ਮੁਹਾਵਰੇ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੇ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਸੁਭਾਵਕ ਅਪਣਤ ਕਵੀ-ਕਥਨ ਪ੍ਰਤਿ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰਨ ਲਈ ਤਤਪਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਲੋਕ ਕਾਵਿ-ਰੂਪ ਵਾਰ ਵਿਚ ਲਿਖੀਆਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਲੋਕ-ਤੱਤ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਲੋਕ-ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬੜੇ ਘਟ ਕਵੀਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਖੂਬੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਆਪਣਾ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਈ ਰਖਣ, ਤੇ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਫਲ ਹਨ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕਥਨ ਦੀ ਇਕ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਚਿਤਰਨ ਵਿਧੀ ਹੈ ਜੋ ਨੈਤਕ ਸੰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਲਈ ਬੜਾ ਉਪਯੋਗੀ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਸਚ ਅਤੇ ਕੂੜ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਜਨਜੀਵਨ ਤੋਂ ਉਪਮਾਨ ਲੈ ਕੇ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਸਮਝਾਈ ਹੈ:

ਸਚੁ ਸੂਰਜੁ ਪਰਗਾਸੁ ਹੈ ਕੂੜਹੁ ਘੁਘੂ ਕੁਝੁ ਨ ਸੁਝੈ।
ਸਚ ਵਣਸਪਤਿ ਬੋਹੀਐ ਕੂੜਹੁ ਵਾਸ ਨ ਚੰਦਨ ਬੁਝੈ।

ਸਚਹੁ ਸਫਲ ਤਰੋਵਰਾ ਸਿੰਮਲੁ ਅਫਲੁ ਵਡਾਈ ਲੁਝੈ।
ਸਾਵਣਿ ਵਣ ਹਰੀਆਵਲੇ ਸੁਕੇ ਅਕੁ ਜਵਾਹਾਂ ਰੁਝੈ।
ਮਾਣਕਮੋਤੀ ਮਾਨਸਰਿ ਸੰਖਿ ਨਿਸੰਖਣ ਹਸਤਨਿ ਦੁਝੈ।
ਸਚੁ ਗੰਗੋਦਕੁ ਨਿਰਮਲਾ ਕੂੜਿ ਰਲੈ ਮਦ ਪਰਗਟੁ ਗੁਝੈ।
ਸਚੁ ਸਚਾ ਕੂੜੁ ਕੂੜਹੁ ਖੁਝੈ। (੩੦/੧੧)

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਪਉੜੀਆਂ ਕੁਝ ਖ਼ਾਸ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਗੁਰਮੁਖ, ਸਤਿਗੁਰ, ਵਿਣੁ, ਧ੍ਰਿਗ, ਹੋਰਤ, ਭੈ ਵਿਚ, ਕੇਵਡੁ ਆਦਿ। ਕਈਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਬਾਰ ਬਾਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ 12ਵੀਂ ਵਾਰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ 'ਕੁਰਬਾਨੀ ਤਿਨਾ ਗੁਰਸਿੱਖਾ', ਤੀਜੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ'ਹਉ ਤਿਸੁ ਵਿਟਹੁ ਵਾਰਿਆ', ਚੌਥੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ 'ਹਉ ਤਿਸੁ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਇਆ', ਪੰਜਵੀਂ ਪਉੜੀ ਵਿਚ 'ਹਉ ਤਿਸ ਦੇ ਚਉਖੰਨੀਐ', ਛੇਵੀਂ ਪਉੜੀ ਵਿਚ 'ਹਉ ਸਦਕੇ ਤਿਨਾ ਗੁਰਸਿੱਖਾ' ਵਾਕਾਂਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬਾਰ ਬਾਰ ਆਵ੍ਰਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਨਮੂਨੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਕਈ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਪਉੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅੰਤਮ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀ ਦੋਹਰਾਏ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਭਾਵ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਸਕਿਆ ਹੈ।

ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਭਾਵਾਨ, ਸਮਰਥ ਅਤੇ ਸੁਯੋਗ ਕਵੀ ਸਨ।

ਸੰਪਾਦਨ-ਤਕਨੀਕ

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਸਾਧਕਾਂ/ਅਨੁਯਾਈਆਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਦੁਖ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਦਿ ਬੀੜ ਲਿਖਣ ਦਾ ਗੌਰਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥਲੇਖ ਵਿਚ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਲਿਖੀ ਪੋਥੀ ਦਾ ਕੋਈ ਪਰਮਾਣਕ ਉਤਾਰਾ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਵਾਂਗ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵੀ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਅਨੇਕ ਪੋਥੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਲਾਇਬਰੇਰੀਆਂ ਅਤੇ ਨਿਜੀ ਸੰਗ੍ਰਹਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਕਈ ਪੋਥੀਆਂ ਸੁਰਖਿਅਤ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਨੂੰ ਘੋਖਣ ਤੇ ਕੋਈ ਅੰਦਰਲੀ ਗਵਾਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਕਿ ਇਹ ਕਿਥੋਂ, ਕਿਸ ਨੇ, ਕਦੋਂ ਨਕਲ ਕੀਤੀਆਂ। ਫਲਸਰੂਪ ਪਾਠ-ਨਿਰਧਾਰਨ ਲਈ ਪੋਥੀਆਂ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਦਾ ਨਿਰਨਾ ਲਿਖਾਵਟ ਦੇ ਸਰੂਪ, ਕਾਗ਼ਜ਼ ਦੀ ਪੁਰਾਤਨਤਾ ਆਦਿ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਹੀ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਪਾਦਨ ਕਾਰਜ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਉਰਾ ਅੱਗੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਸੰਸਕਰਨ ਉਪਲਬਧ ਹਨ, ਪਰ ਕੋਈ ਸੰਸਕਰਨ ਵੀ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਹੱਥਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਪਾਠ-ਪ੍ਰਮਾਣੀਕਰਨ ਦੀ ਦਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਸੰਪਾਦਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਪਾਠ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਅਵੱਸ਼ਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਛਪੇ

ਸੰਸਕਰਨ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਅਧਿਕ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਲੈਣਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁਖ ਸੰਸਥਾਂ ਵਲੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਇਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਛਾਪ 1952 ਵਿਚ ਛਪੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ 'ਦੋ ਸ਼ਬਦ' (ਇਸ ਰਚਨਾ ਬਾਰੇ) ਵਿਚ ਅਮਰ ਸਿੰਘ 'ਚਾਕਰ' ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–"ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ 'ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ' ਟਿਪਣੀ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਰਥ ਕਰਦਿਆਂ, ਬਾਣੀ ਦਾ ਭਾਵ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਗੋਚਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।....ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮੂਲ ਪਾਠ ਅਤੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਸੁਧਾਈ ਦੀ ਵੀ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।" ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਮੂਲ ਪਾਠ ਵਿਚ ਸੰਪਾਦਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਨਿਰਾਧਾਰ ਤੌਰ ਤੇ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਨ ਕੇਵਲ ਮੂਲ ਪਾਠ ਦਾ ਹੁਲੀਆ ਵਿਗੜਿਆ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਸੰਸਕਰਨ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਦਰਭ ਗਰੰਥਾਂ ਦੀ ਉਪਯੋਗਤਾ ਵੀ ਘਟੀ ਹੈ।

'ਸ' ਪੋਥੀ

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸੰਸਕਰਨ ਦੀ ਦੂਜੀ ਛਾਪ 1977 ਵਿਚ ਛਪ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਜਿਸ ਦੀ ਭੂਮਕਾ ਵਿਚ ਸ. ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਅਸ਼ੋਕ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਸੰਪਾਦਨ ਸੰਬੰਧੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ–"ਇਸ ਵਾਰ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੇ ਸੰਪਾਦਨ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਰੈਫਰੈਂਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਦੀਆਂ ਹੱਥ-ਲਿਖਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੰ. 739, 1361, 2888 ਤੇ 7398 ਤੋਂ ਬੜੀ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸੰਸਕਰਨ ਵਿਚੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਉਕਾਈਆਂ ਦੂਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।" ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਸ਼ੋਕ ਜੀ ਨੇ ਹੱਥ-ਲਿਖਿਤ ਪੋਥੀਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੇ ਪਾਠ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤਾ। ਉਪਰੋਕਤ ਹੱਥ-ਲਿਖਿਤ ਪੋਥੀਆਂ ਚੂੰਕਿ ਬਲੂਸਟਾਰ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖ ਰੈਫਰੈਂਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦੇ ਸੜ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਸੰਪਾਦਨ ਕਾਰਜ ਲਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਚੂੰਕਿ ਹੱਥ-ਲਿਖਿਤ ਪੋਥੀਆਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਅਸ਼ੋਕ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਠ ਦੀ ਸੋਧ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂਤਰ ਨਾਲ 1972 ਵਾਲੇ ਵਿਚਾਰਾਧੀਨ ਸੰਸਕਰਨ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਸੰਸਕਰਨ ਨੂੰ ਪਾਠ ਨਿਰਧਾਰਨ ਅਤੇ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਛਪੇ ਹੋਏ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਸ ਨੂੰ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਸੌਖ ਲਈ 'ਸ' ਪੋਥੀ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

'ਖ' ਪੋਥੀ

ਇਹ ਪੋਥੀ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਖੋਜ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਸੁਰਖਿਅਤ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਪੱਤਰੇ ਉਪਰ acc 673 ਅੰਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਪਰ ਵਿਭਾਗ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ "*Catalogue of Punjab and Urdu Manuscripts*" (ਪੰਨਾ 96) ਵਿਚ SHR 1453 ਅੰਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅਕਾਰ 16×16 ਸੀ.ਐਮ.ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਲ ਪਤਰੇ 405 ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 1 ਤੋਂ 251 ਤਿਕ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ 40 ਵਾਰਾਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ 569 ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ ਹਨ। ਹਰ ਪੰਨੇ ਤੇ ਲਗਭਗ 11ਪੰਕਤੀਆਂ

ਹਨ। ਸੁੰਦਰ ਲਿਖਿਤ ਦੀ ਇਹ ਪੋਥੀ ਕਾਫੀ ਪੁਰਾਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਥਾਂ ਪਰ ਥਾਂ ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਖਾਧੇ ਪੱਤਰੇ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਾਗ਼ਜ਼ ਦੀ ਪੁਰਾਤਨਤਾ ਅਤੇ ਲਿਖਾਈ ਦੈ ਸਰੂਪ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਇਹ ਪੋਥੀ 250 ਵਰ੍ਹੇ ਪੁਰਾਣੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਪੋਥੀ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਵਾਰਾਂ ਦਾ ਸੰਕਲਨ-ਕ੍ਰਮ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਨ ਹੋ ਕੇ ਚੌਥੀ ਵਾਰ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ੩੮ਵੀਂ ਵਾਰ ਤਕ ਨਿਰੰਤਰ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਪਹਿਲੀ, ਦੂਜੀ ਅਤੇ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ੩੬ਵੇਂ, ੩੭ਵੇਂ ਅਤੇ ੩੮ਵੀਂ ਕ੍ਰਮ ਤੇ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ੩੮ਵੀਂ ਅਤੇ ੪੦ਵੀਂ ਵਾਰਾਂ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਚਤ ਕ੍ਰਮ ਵਿਚ ਬਾਦ ਵਿਚ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ।

ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਉਪਲਬਧ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ 'ਖ' ਪੋਥੀ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਅਵਲੋਕਨ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀ ਫੋਟੋ ਅਗੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

'ਭ' ਪੋਥੀ

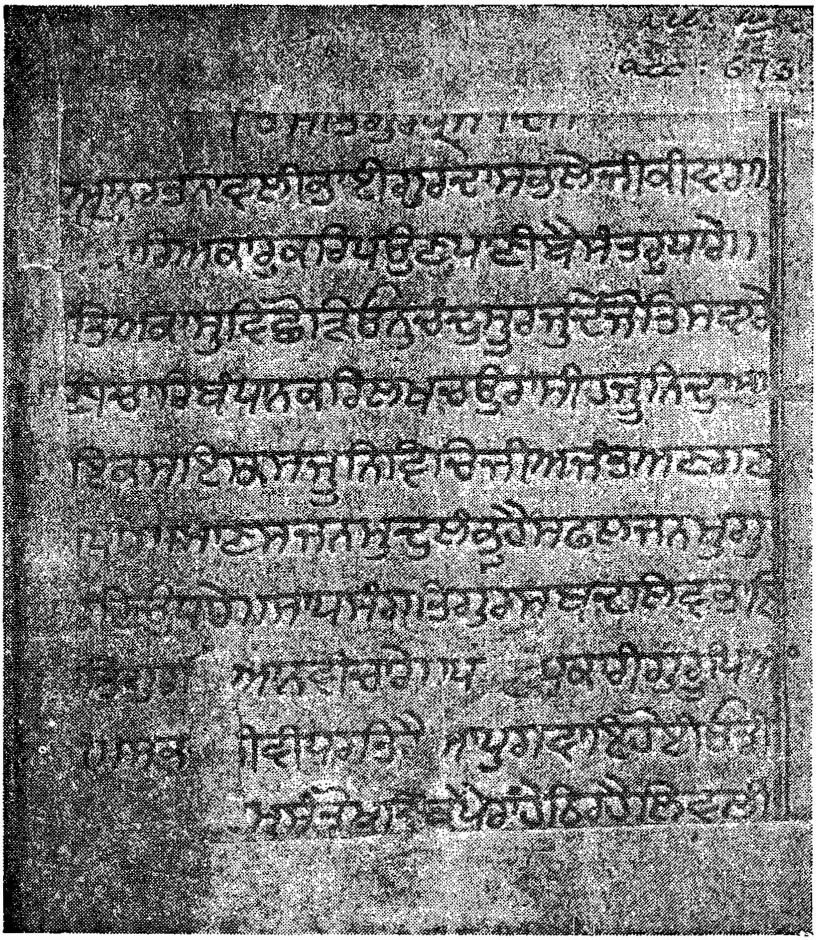
ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਪੋਥੀਆਂ (ਨੰ. 9, 306 ਅਤੇ 51) ਉਪਲਬਧ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਨੰ. 51 (ਹੁਣ 52) ਉੱਤੇ ਉਪਲਬਧ ਪੋਥੀ ਦਾ ਪਾਠ ਅਧਿਕ ਪੁਰਾਤਨ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਤੁਲਤਾਨਮਕ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਉਸੇ ਨੂੰ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਕੁਲ 394 ਪਤਰੇ ਹਨ, ਪਰ ਵਾਰਾਂ ਦਾ ਪਾਠ 377 ਉੱਤੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਕਵੀ ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਾਰ ਦਰਜ ਹੈ। ਦੇਸੀ ਕਾਗ਼ਜ਼ ਉੱਤੇ ਲਿਖੀ ਇਹ ਪੋਥੀ ਲਗਭਗ 200 ਵਰ੍ਹੇ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਲਿਖਤ ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਸਾਫ ਹੈ। ਪਤਰੇ ਦਾ ਆਕਾਰ 19x13 ਸੀ.ਐਮ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਪੰਨੇ ਉੱਤੇ ਲਗਭਗ 9 ਪੰਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਵਾਰਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਤਾਂ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ, ਪਰ ਕੁਲ ਵਾਰਾਂ 39 ਹਨ, ਚਾਲ੍ਹੀਵੀਂ ਵਾਰ ਇਸ ਵਿਚ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਉਪਲਬਧ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ 'ਭ' ਪੋਥੀ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਪੰਨੇ ਦਾ ਫੋਟੋ ਅਗੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

'ਲ' ਪੋਥੀ

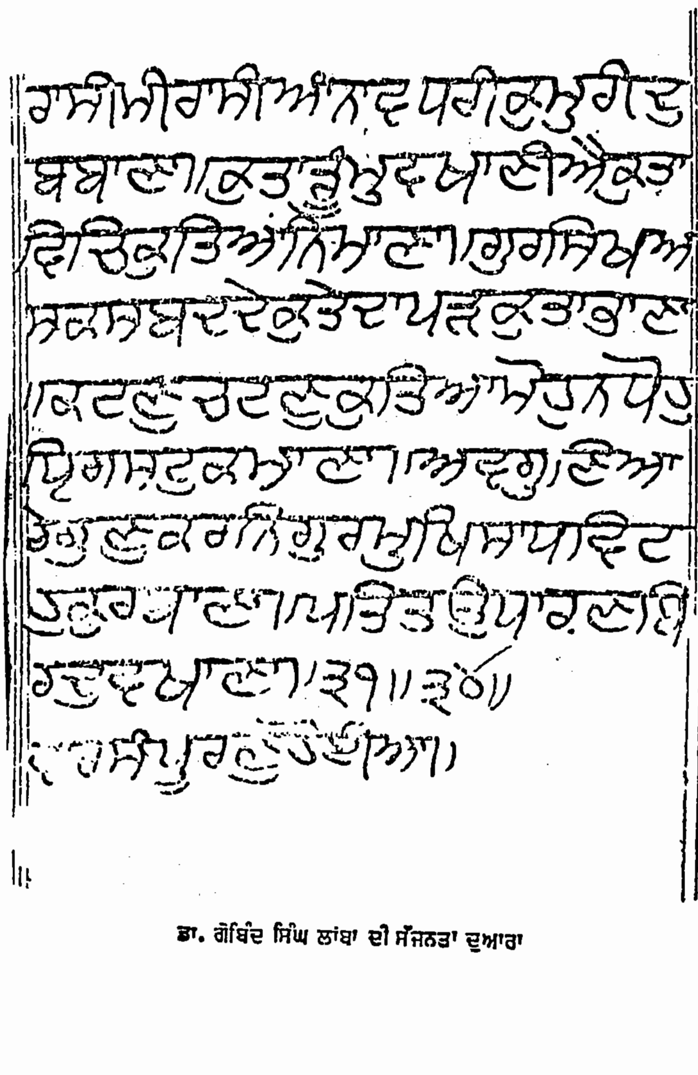
ਇਹ ਪੋਥੀ ਡਾ. ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਲਾਂਬਾ, ਮੁਹੱਲਾ ਜੱਟਾਂ ਵਾਲਾ ਚੌਂਤਰਾ, ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਨਿਜੀ ਪੁਸਤਕਾਲੇ ਵਿਚ ਸੁਰਖਿਅਤ ਹੈ। ਇਹ ਪੋਥੀ ਕਾਫੀ ਖਸਤਾ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹੈ ਅਤੇ ਲਿਖਾਵਟ ਦੇ ਸਰੂਪ ਤੋਂ ਵੀ 250 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਪਾਦਨ ਕਾਰਜ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਮੇਰੀ ਜਾਚੇ ਇਹ ਸਭ ਨਾਲੋਂ ਅਧਿਕ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪਤਰਾ ਅੰਕ 17 ਤੋਂ 287 ਤਕ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਕੁਲ 34 ਵਾਰਾਂ ਦਰਜ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ, ਦੂਜੀ, ਤੀਜੀ, ਅੱਠੋਤੀਵੀਂ, ਉਨਤਾਲੀਵੀਂ ਅਤੇ ਚਾਲੀਵੀਂ ਛੇ ਵਾਰਾਂ ਇਸ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਆਕਾਰ 21½ × 16½ ਸੀ.ਐਮ. ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਪੰਨੇ ਤੇ ਲਗਭਗ 14 ਪੰਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਪੋਥੀ ਦੇ ਪਾਠ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਸ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਰੂਪ ਕਰਕੇ ਹੈ, ਪਰ ਉਂਜ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਅਸਾਵਧਾਨੀ ਕਰਕੇ ਕਈਆਂ

ਖ ਪੋਥੀ

ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ

ਲ ਪੋਥੀ

ਡਾ. ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਲਾਂਬਾ ਦੀ ਸੱਜਨਤਾ ਦੁਆਰਾ

੩ ਪੋਥੀ

ਨਸੇਵਹੁਭਾਲਿਸਤਿਗੁਰਸੇਵਹੁਸਦਾਸੁਖਦਾਈ॥ਸ
ਇਰਤਨੰਪੁਜਨੀਸਾਧਸੰਗਤਿਗੁਰਸਬਦਸੁ ਮ
ਭਾਈ॥ਅਕਥਕਥਾਵਡੀਵਡਿਆਈ॥੨੨॥
ਤੁਖਾਰੀਛੰਤਮਹਲਾ ॥
ੴਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ ॥
ਪਾਤਿਸਾਹੀ॥੧੦ ਵਾਰਭਗਉਤੀਕੀ॥ ॥
ਸੋਤੁਖਸੁਰਤਾਇਆਸਤਸੰਗਤਿਮੇਲਾ॥ਨ
ਕਨਿਰਭਉਨਿਰੰਕਾਰਦੋਚੋਸਿਧਾਖੇਲਾ॥ਗੁਰ
ਸਿਮਰਿਮਨਾਈਕਾਲੱਕਾਖੰਡੇਕੀਵੇਲਾ॥ਪੀਹੇ

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ

੧ੴਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ ਵਾਰਾਂਗਿਆਨਰਤਨਾਵਲੀ॥ਭਾਈਗੁਰਦ
ਸਭਲੇਕਾਬੋਲਣਾ॥ਨਮਸਕਾਰੁਗੁਰਦੇਵਕਉਸਤਿਨਾਮੁਜਿਸੁਮੰਤ੍ਰਸੁਣਾ
ਇਆ॥ਭਵਜਲਵਿਚੌਕਢਿਕੈਮੁਕਤਿਪਦਾਰਥਿਮਾਹਿਸਮਾਇਆ॥ਜ
ਨਮਮਰਣਭਉਕਟਿਆ॥ਸੰਸਾਰੋਗੁਵਿਜੋਗੁਮਿਟਾਇਆ॥ਸੰਸਾਇਹੁਸੰਸ
ਰੁਹੈਜਨਮਮਰਨਵਿਚਿਦੁਖੁਸਬਾਇਆ॥ਜਮ॥ਡੰਡੁਸਿਰੌਨਉਤਰੈਸਾਕਤਿ
ਦੁਰਜਨਜਨਮੁਗਵਾਇਆ॥ਚਰਨਗਹੇਗੁਰਦੇਵਕੇਸਤਸਬਦਦੇਮੁਕ
ਤਿਕਰਾਇਆ॥ਭਾਇਭਗਤਿਗੁਰਪੁਰਬਕਰਿਨਾਮਦਾਨੁਇਸਨਾਨੁਦ੍ਰਿ
ੜਾਇਆ॥ਜੇਹਾਬੀਉਤੇਹਾਫਲੁਪਾਇਆ॥੧॥ਪ੍ਰਥਮੇਸਾਸਿਨਮਾਸਿ
ਸਿ॥ਅੰਧਧੁੰਧਕਛੁਖਬਰਿਨਪਾਈ॥ਰਕਤਿਬਿੰਦਕੀਦੇਹਿਰਚਿਪਾਂਚਿਤਤਕੀ
ਜੜਤ੍ਰਿਜੜਾਈ॥ਪਉਣਪਾਣੀਬੈਸੰਤਰੋਚਉਥੀਧਰਤੀਸੰਗਿਮਿਲਾਈ॥

ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ ਪਾਠ ਛੁਟੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਅਧਿਕ ਪੁਰਾਤਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਲਾਂਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਉਪਲਬਧ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ 'ਲ' ਪੋਥੀ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਪੰਨੇ ਦਾ ਫੋਟੋ ਅਗੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ

ਸੈਂਟ੍ਰਲ ਪਬਲਿਕ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਪੋਥੀਆਂ (ਨੰ: 2151, 41, 562) ਉਪਲਬਧ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਵਿਚ ਨੰ. 562 ਵਾਲੀ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਾਚੀਨ, ਪੂਰਨ ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ। ਇਹ ਦੋ ਸੌ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਆਰੰਭ ਤੋਂ 214 ਪਤਰੇ ਤਕ 40 ਵਾਰਾਂ ਹਨ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ ਹਨ। ਪਤਰੇ ਦਾ ਆਕਾਰ 26½ × 18½ ਸੀ.ਐਮ. ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਪੰਨੇ ਤੇ ਲਗਭਗ 11 ਪੰਕਤੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਪੋਥੀ ਦਾ ਪਾਠ ਨ ਕੇਵਲ ਅਧਿਕ ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ ਸਗੋਂ ਇਸ ਵਿਚ 40 ਵਾਰਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਰਬ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕ੍ਰਮ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਇਸ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਇਆਂ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਪੰਨੇ ਦਾ ਫੋਟੋ ਅਗੇ ਦਿੱਤਾ।

ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਨਾਲ ਸ, ਖ, ਭ, ਅਤੇ ਲ ਪੋਥੀਆਂ ਦੇ ਪਾਠ ਤਾਂ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਸਹੀ ਪਾਠ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੁਕਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਲੇਖਯੋਗ ਹਨ:

(1) ਜਿਥੇ ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਤੁਲਨਾ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪਾਠ ਛੁਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਥੇ ਕੇਵਲ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਗਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸ ਪੋਥੀ ਦੇ ਛੁਟੇ ਪਾਠ ਲਈ* ਖ ਪੋਥੀ ਦੇ ਛੁਟੇ ਪਾਠ ਲਈ†, ਭ ਪੋਥੀ ਦੇ ਛੁਟੇ ਪਾਠ ਲਈ § ਅਤੇ ਲ ਪੋਥੀ ਦੇ ਛੁਟੇ ਪਾਠ ਲਈ +। ਜਿਥੇ ਛੁਟਿਆ ਹੋਇਆ ਪਾਠ ਕੇਵਲ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਤਕ ਸੀਮਤ ਹੈ ਉਥੇ ਉਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਤੇ ਉਕਤ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਗਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਇਕ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਪੰਕਤੀਆਂ ਛੁਟੀਆਂ ਹਨ, ਉਥੇ ਛੁਟੇ ਹੋਏ ਪਾਠ ਦੇ ਆਦਿ ਅੰਤ ਦੋਹਾਂ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ ਉਕਤ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਗਾਏ ਹਨ।

(2) ਪਾਠਾਂਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪੈਰ-ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵਿਚ ਨਿਰਦਿਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਪਾਠਾਂਤਰ ਕੇਵਲ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਉਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਤੇ ਪੈਰ-ਟਿੱਪਣੀ ਅੰਕ ਲਗਾਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਥੇ ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਹੈ, ਉਥੇ ਪੈਰ-ਟਿੱਪਣੀ ਅੰਕ ਉਸ ਪਾਠਾਂਤਰ ਦੇ ਆਦਿ-ਅੰਤ ਦੋਹਾਂ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਹੈ।

(3) ਪੁਰਾਤਨ ਹੱਥਲਿਖਿਤਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਦੀ ਇਕਸਾਰਤਾ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨ ਦੇਣ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਪਾਲਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਹਰ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਨ-ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ ਵਰਤੇ ਹਨ, ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਇਕੋ ਲਿਖਾਰੀ ਵੀ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰੂਪ ਵਰਤ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ ਇੰਨ ਬਿੰਨ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

(4) ਸ ਪੋਥੀ ਦੇ ਸੰਪਾਦਨ ਵੇਲੇ ਕਈਆਂ ਅੱਖਰਾਂ/ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਬਿੰਦੀ ਜਾਂ ਟਿੱਪੀ ਜਾਂ ਪੈਰ ਵਿਚਲਾ 'ਹ' ਸੰਪਾਦਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਲਗਾ ਕੇ ਪਾਠ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਵਰਤਮਾਨ ਉਚਾਰਨ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਮੂਲ ਪਾਠ ਦਾ ਸਰੂਪ ਲੁਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਤਬਦਲੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ, ਸਿਵਾਏ ਜਿਥੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਜਾਂ ਤੁਲਨਾ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹੋਣ।

(5) ਪਾਠਾਂਤਰ ਨਿਰਦਿਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਵਾਧੂ ਇਕਾਰ ਅਤੇ ਉਕਾਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਧਿਕਤਰ ਲਕੀਰ ਦੀ ਫਕੀਰੀ ਹੀ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਅਰਥਗਤ ਅੰਤਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਕਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਉਕਾਰ ਜਾਂ ਉਕਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਇਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਦਿਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(6) ਕਈ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਨ ਦੀ ਥਾਂ ਣ ਅਤੇ ਣ ਦੀ ਥਾਂ ਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਅੰਤਰ ਵੀ ਛੱਡੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਤਰ ਉਪਸਥਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਅਜਿਹਾ ਅੰਤਰ ਨਿਰਦਿਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

(7) ਪਾਠ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਪਦ-ਛੇਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਦ-ਛੇਦ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਰੂੜ੍ਹ ਸਮਸਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸੰਯੁਕਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰਮੁਖ, ਸਾਧਸੰਗਤ, ਬੰਦਖਲਾਸੀ, ਪਾਖਾਕ, ਕਾਮਧੇਣ, ਗੁਰਭਾਈ, ਸਤਿਨਾਮ, ਨਰਸਿੰਘ, ਸਚਖੰਡ, ਗੁਰਸਿਖ, ਪਰ ਜਿਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਰਥਗਤ ਰੂਪ ਰੂੜ੍ਹ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਹਟਵਾਂ ਹੈ ਉਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਖਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ 'ਗੁਰਸਿੱਖ' ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਲਈ ਆਇਆ ਹੈ ਉਥੇ ਇਕੱਠਾ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਥੇ ਵਖਰਾ ਵਖਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

(8) ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਪਾਠ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਕਰਕੇ ਗ਼ਲਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਤੁਲਨਾ ਪੋਥੀਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸਹੀ ਪਾਠ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਪੈਰ-ਟਿੱਪਣੀ ਵਿਚ ਵਸਤੂ-ਸਥਿਤੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਪਾਠ ਲੁਪਤ ਹੈ, ਉਹ ਤੁਲਨਾ ਪੋਥੀਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਚੌਰਸ ਬਰੈਕਟਾਂ [ ] ਵਿਚ ਰਖ ਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕੋਈ ਭਰਾਂਤੀ ਪੈਦਾ ਨ ਹੋਵੇ। ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਪਰਥਾਇ ਪੈਰ-ਟਿੱਪਣੀ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਕੌਰ ਜੱਗੀ

ਮੂਲ ਪਾਠ

ਵਾਰਾਂ ਗਿਆਨ ਰਤਨਾਵਲੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਭਲੇ ਕਾ ਬੋਲਣਾ

ਵਾਰ ੧+

ੴ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਨਮਸਕਾਰੁ ਗੁਰਦੇਵ ਕਉ[1] ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਜਿਸੁ ਮੰਤ੍ਰੁ ਸੁਣਾਇਆ।
ਭਵਜਲ ਵਿਚੋ ਕਢਿ ਕੈ ਮੁਕਤਿ ਪਦਾਰਥਿ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇਆ।
ਜਨਮ ਮਰਣ ਭਉ ਕਟਿਆ ਸੰਸਾ ਰੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ[2] ਮਿਟਾਇਆ।
ਸੰਸਾ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੁ ਹੈ ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿਚਿ ਦੁਖੁ ਸਬਾਇਆ[3]।
ਜਮ ਡੰਡੁ[4] ਸਿਰੌਂ[5] ਨ ਉਤਰੈ ਸਾਕਤਿ ਦੁਰਜਨ ਜਨਮ ਗਵਾਇਆ।
ਚਰਨ ਗਹੇ ਗੁਰਦੇਵ ਕੇ[6] ਸਤ ਸਬਦੁ ਦੇ ਮੁਕਤਿ ਕਰਾਇਆ।
ਭਾਇ[7] ਭਗਤਿ ਗੁਰਿਪੁਰਬਿ ਕਰ ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸਨਾਨੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ[8]।
ਜੇਹਾ ਬੀਉ[9] ਤੇਹਾ ਫਲੁ ਪਾਇਆ। ੧।

ਪ੍ਰਥਮੈ ਸਾਸਿ ਨ ਮਾਸਿ ਸਨਿ ਅੰਧੁ ਧੁੰਧ ਕਛੁ ਖਬਰਿ ਨ ਪਾਈ।
ਰਕਤਿ ਬਿੰਦ ਕੀ ਦੇਹਿ ਰਚਿ ਪੰਚਿ ਤਤ ਕੀ ਜੜਿਤ[10] ਜੜਾਈ।
ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੋ ਚਉਥੀ ਧਰਤੀ ਸੰਗਿ ਮਿਲਾਈ।
ਪੰਚਮਿ ਵਿਚਿ ਆਕਾਸੁ ਕਰਿ ਕਰਤਾ ਛਠਮੁ[11] ਅਦਿਸਟੁ ਸਮਾਈ।
ਪੰਚ ਤਤ ਪੰਚੀਸ ਗੁਨਿ ਸਤ੍ਰੁ ਮਿਤ੍ਰੁ ਮਿਲਿ ਦੇਹਿ ਬਣਾਈ।
§ਖਾਣੀ ਬਾਣੀ ਚਲਿਤੁ ਕਰਿ ਆਵਾ ਗਉਣੁ ਚਰਿਤੁ[12] ਦਿਖਾਈ।§
ਚਉਰਾਸੀ[13] ਲਖ ਜੋਨਿ ਉਪਾਈ। ੨।

ਚਉਰਾਸੀਹ ਲਖ ਜੋਨਿ ਵਿਚਿ ਉਤਮੁ ਜਨਮੁ ਸੁ ਮਾਣਸਿ ਦੇਹੀ।
ਅਖੀ ਵੇਖਣੁ ਕਰਨਿ ਸੁਣਿ ਮੁਖਿ ਸੁਭਿ ਬੋਲਣੁ ਬਚਨ ਸਨੇਹੀ।
ਹਥੀ ਕਾਰ ਕਮਾਵਣੀ ਪੈਰੀ ਚਲਿ ਸਤਿਸੰਗਿ ਮਿਲੇਹੀ[14]।
ਕਿਰਤਿ ਵਿਰਤਿ ਕਰਿ ਧਰਮ ਕੀ[15] ਖਟਿ ਖਵਾਲਣੁ ਕਾਰਿ ਕਰੇਹੀ[16]।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨਮੁ ਸਕਾਰਥਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜਿ[17] ਸਮਝਿ ਸੁਣੇਹੀ।

---

[1]ਕੋ (ਸ,ਖ), [2]ਵਿਯੋਗ (ਸ), [3]ਸਵਾਇਆ(ਸ), [4]ਦੰਡੁ (ਸ,ਖ), [5]ਸਿਰੋ (ਖ,ਭ), [6]ਦੇ (ਸ), [7]ਭਾਉ (ਸ,ਭ), [8]ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਇਆ (ਸ), [9]ਬੀਜ(ਭ), [10]ਜੜਤ (ਖ,ਭ), [11]ਛਟਮੁ (ਸ,ਭ), [12]ਚਲਤ (ਖ), [13]ਚਉਰਾਸੀਹ (ਸ,ਖ,ਭ) [14]ਕਰੇਹੀ (ਭ), [15]ਦੀ (ਸ), [16]ਕਰੇਈ (ਭ), [17]ਪੜ੍ਹਿ (ਸ,ਭ)

ਗੁਰਭਾਈ ਸੰਤੁਸਟਿ ਕਰਿ ਚਰਣਾਮਤੁ[1] ਲੈ ਮੁਖਿ ਪਿਵੇਹੀ।
ਪੈਰੀ ਪਵਣੁ ਨ ਛੋਡੀਐ ਕਲੀ ਕਾਲਿ ਰਹਰਾਸਿ ਕਰੇਹੀ[2]।
ਆਪਿ ਤਰੇ ਗੁਰ ਸਿਖ ਤਰੇਹੀ। ੩।

ਓਅੰਕਾਰੁ ਆਕਾਰੁ[3] ਕਰਿ ਏਕ ਕਵਾਉ ਪਸਾਉ ਪਸਾਰਾ।
ਪੰਜ ਤਤ ਪਰਵਾਣੁ ਕਰਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਅੰਦਰਿ[4] ਤ੍ਰਿਭਵਣੁ ਸਾਰਾ।
ਕਾਦਰੁ ਕਿਨੇ[5] ਨ ਲਖਿਆ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜਿ ਕੀਆ ਅਵਤਾਰਾ।
ਇਕ ਦੂ ਕੁਦਰਤਿ ਲਖ ਕਰਿ ਲਖ ਬਿਅੰਤ ਅਸੰਖ ਅਪਾਰਾ।
ਰੋਮਿ ਰੋਮਿ ਵਿਚ ਰਖਿਓਨਿ ਕਰਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡਿ ਕਰੋੜਿ ਸੁਮਾਰਾ।
ਇਕਸਿ ਇਕਸਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡਿ ਵਿਚਿ ਦਸਿ ਦਸਿ ਕਰਿ ਅਵਤਾਰ ਉਤਾਰਾ।
ਕੇਤੇ ਵੇਦਿ[6] ਬਿਆਸਿ ਕਰਿ ਕਈ ਕਤੇਬ ਮੁਹੰਮਦ[7] ਯਾਰਾ।
ਕੁਦਰਤਿ ਇਕੁ ਏਤਾ ਪਸਾਰਾ। ੪।

ਚਾਰਿ ਜੁਗਿ ਕਰਿ ਥਾਪਨਾ ਸਤਜੁਗ ਤ੍ਰੇਤਾ ਦੁਆਪਰੁ ਸਾਜੇ।
ਚਉਥਾ ਕਲਿਜੁਗੁ ਥਾਪਿਆ ਚਾਰਿ ਵਰਨਿ ਚਾਰੋ ਕੇ ਰਾਜੇ।
ਬ੍ਰਹਮਣ ਛਤ੍ਰੀ ਵੈਸਿ ਸੂਦ੍ਰਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਏਕੋ ਵਰਨੁ ਬਿਰਾਜੇ।
ਸਤਿਜੁਗਿ ਹੰਸੁ ਅਉਤਾਰੁ ਧਰਿ ਸੋਹੰ ਬ੍ਰਹਮੁ ਨ ਦੂਜਾ ਪਾਜੇ।
ਏਕੋ ਬ੍ਰਹਮੁ ਵਖਾਣੀਐ[8] ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਤੇ ਬੇਮੁਹਤਾਜੇ।
ਕਰਨਿ ਤਪਸਿਆ ਬਨਿ ਬਿਖੈ[9] ਵਕਤੁ ਗੁਜਾਰਨਿ ਪਿੰਨੀ ਸਾਗੇ।
ਲਖ ਵਰ੍ਹਿਆਂ[10] ਦੀ ਆਰਜਾ ਕੋਠੇ ਕੋਟਿ ਨ ਮੰਦਰਿ ਸਾਜੇ।
ਇਕ ਬਿਨਸੈ ਇਕ ਅਸਥਿਰੁ ਗਾਜੇ[11]। ੫।

ਤ੍ਰੇਤੇ ਛਤ੍ਰੀ ਰੂਪ ਧਰਿ ਸੂਰਜ ਬੰਸੀ[12] ਵਡਿ ਅਵਤਾਰਾ।
ਨਉ ਹਿਸੇ ਗਈ ਆਰਜਾ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਪਸਾਰਾ।
ਦੁਆਪਰਿ ਜਾਦਵ ਵੈਸਿ[13] ਕਰਿ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਅਉਧ ਘਟੈ[14] ਆਚਾਰਾ।
ਰਿਗਿ ਬੇਦਿ[15] ਮਹਿ ਬ੍ਰਹਮ ਕ੍ਰਿਤਿ[16] ਪੂਰਬ ਮੁਖਿ ਸਭਿ ਕਰਮ ਬਿਚਾਰਾ।
ਖਤ੍ਰੀ ਥਾਪੇ ਜੁਜਰੁ ਵੇਦਿ ਦਖਣ ਮੁਖਿ ਬਹੁ ਦਾਨ ਦਾਤਾਰਾ।
ਵੈਸੋ ਥਾਪਿਆ ਸਿਆਮ ਵੇਦੁ ਪਛਮੁ ਮੁਖਿ ਕਹਿ ਸੀਸੁ ਨਿਵਾਰਾ।
ਰਿਗਿ ਨੀਲੰਬਰਿ ਜੁਜਪੀਤ[17] ਸ੍ਵੇਤੰਬਰਿ ਕਰਿ ਸਿਆਮ ਸੁਧਾਰਾ।
ਤ੍ਰਿਹੁ ਜੁਗੀ ਤ੍ਰੈ ਧਰਮ ਉਚਾਰਾ। ੬।

---

[1]ਚਰਣਾਮ੍ਰਿਤੁ (ਸ,ਭ), [2]ਕਰੇਈ (ਭ), [3]ਅਕਾਰੁ (ਭ), [4]ਅੰਤਰ (ਭ), [5]ਕਿਨੈ (ਭ), [6]ਬੇਦ (ਭ), ਬੇਦਿ (ਸ), [7]ਮਹੰਮਦ (ਭ), [8]ਬਖਾਣੀਐ (ਭ), [9]ਵਿਖੈ (ਸ, ਖ), [10] ਵਰਿਆ, [11]ਰਾਜੇ (ਖ), [12]ਵੰਸੀ (ਭ), [13]ਵੰਸ (ਸ, ਭ), [14]ਘਟੇ (ਖ), [15]ਵੇਦ (ਖ), [16]ਕਿਰਤਿ (ਖ), [17]ਜੁਜਰਪੀਤ (ਸ,ਖ,ਭ)

ਕਲਿਜੁਗੁ ਚਉਥਾ ਥਾਪਿਆ ਸੂਦ੍ਰ ਬਿਰਤਿ ਜਗ ਮਹਿ ਵਰਤਾਈ।
ਕਰਮ ਸੁ ਰਿਗਿ ਜੁਜਰ ਸਿਆ ਕੇ ਕਰੇ ਜਗਤੁ[1] ਰਿਦਿ ਬਹੁ ਸੁਕਚਾਈ।
ਮਾਇਆ ਮੋਹੀ ਮੇਦਨੀ ਕਲਿ ਕਲਿਵਾਲੀ ਸਭਿ ਭਰਮਾਈ।
ਉਠੀ ਗਿਲਾਨਿ ਜਗਤ੍ਰ[2] ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਅੰਦਰਿ ਜਲੇ ਲੁਕਾਈ।
ਕੋਇ ਨ ਕਿਸੈ ਪੂਜਦਾ ਊਚ ਨੀਚ ਸਭਿ ਗਤਿ ਬਿਸਰਾਈ।
ਭਏ ਬਿਅਦਲੀ ਪਾਤਸਾਹ ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਉਮਰਾਇ[3] ਕਸਾਈ।
ਰਹਿਆ ਤਪਾਵਸੁ ਤ੍ਰਿਹੁ ਜੁਗੀ ਚਉਥੇ ਜੁਗਿ ਜੋ ਦੇਇ ਸੁ ਪਾਈ।
ਕਰਮ ਭ੍ਰਿਸਟਿ ਸਭਿ ਭਈ ਲੋਕਾਈ ।੭।

ਚਹੁੰ ਬੇਦਾ ਕੇ ਧਰਮ ਮਥਿ ਖਟਿ ਸਾਸਤ੍ਰ ਕਥਿ[4] ਰਿਖਿ ਸੁਣਾਵੈ।
ਬ੍ਰਹਮਾਦਕ ਸਨਕਾਦਿਕਾ ਜਿਉ ਤਿਹਿ ਕਹਾ ਤਿਵੈ ਜਗੁ[5] ਗਾਵੈ।
ਗਾਵਨਿ ਪੜਨਿ ਬਿਚਾਰਿ ਬਹੁ ਕੋਟਿ ਮਧੇ[6] ਵਿਰਲਾ ਗਤਿ ਪਾਵੈ।
ਇਹਿ ਅਚਰਜੁ ਮਨ ਆਵਦੀ ਪੜਤਿ ਗੁਣਤਿ ਕਛੁ ਭੇਦੁ ਨ ਆਵੈ।
ਜੁਗ ਜੁਗ ਏਕੋ[7] ਵਰਨ ਹੈ ਕਲਿਜੁਗਿ ਕਿਉ ਬਹੁਤੇ ਦਿਖਲਾਵੈ।
ਜੰਦ੍ਰੇ ਵਗੇ[8] ਤ੍ਰਿਹੁ ਜੁਗੀ ਕਥਿ ਪੜ੍ਹਿ[9] ਰਹੈ ਭਰਮ ਨਹਿ ਜਾਵੈ।
ਜਿਉ ਕਰਿ ਕਥਿਆ ਚਾਰਿ ਵੇਦਿ[10] ਖਟਿ ਸਾਸਤ੍ਰਿ ਸੰਗਿ ਸਾਖ ਸੁਣਾਵੈ।
ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਮਤਿ ਸਭਿ ਗਾਵੈ ।੮।

ਗੋਤਮਿ ਤਪੇ ਬਿਚਾਰਿ ਕੈ ਰਿਗਿ ਵੇਦ ਕੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾਈ।
ਨਿਆਇ ਸਾਸਤ੍ਰਿ ਕੌਂ[11] ਮਥਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰਤੇ ਹਥਿ ਜਣਾਈ।
ਸਭ ਕਛੁ[12] ਕਰਤੇ ਵਸਿ ਹੈ ਹੋਰਿ ਬਾਤਿ ਵਿਚਿ ਚਲੇ ਨ ਕਾਈ।
ਦੁਹੀ ਸਿਰੀ ਕਰਤਾਰੁ ਹੈ ਆਪਿ ਨਿਆਰਾ ਕਰਿ ਦਿਖਲਾਈ।
ਕਰਤਾ ਕਿਨੇ ਨ ਦੇਖਿਆ ਕੁਦਰਤਿ ਅੰਦਰਿ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਈ।
ਸੋਹੰ ਬ੍ਰਹਮੁ ਛਪਾਇ ਕੈ ਪੜਦਾ ਭਰਮੁ ਕਰਤਾਰੁ ਸੁਣਾਈ।
ਰਿਗਿ ਕਹੈ ਸੁਣਿ ਗੁਰਮੁਖਿਹੁ ਆਪੇ ਆਪਿ ਨ ਦੂਜੀ ਰਾਈ।
ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਨਾ ਨ ਸੋਝੀ ਪਾਈ ।੯।

ਫਿਰਿ ਜੈਮਨਿ ਰਿਖੁ ਬੋਲਿਆ ਜੁਜਰਿ ਵੇਦਿ ਮਥਿ ਕਥਾ ਸੁਣਾਵੈ।
ਕਰਮਾ ਉਤੇ ਨਿਬੜੇ ਦੇਹੀ ਮਥਿ ਕਰੇ ਸੋ ਪਾਵੈ।
ਥਾਪਸਿ ਕਰਮ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚਿ ਕਰਮ ਵਾਸ ਕਰਿ ਆਵੈ ਜਾਵੈ।
ਸਹਸਾ ਮਨਹੁ ਨ ਚੁਕਈ ਕਰਮਾ ਅੰਦਰਿ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਵੈ।
ਕਰਮਿ ਵਰਤਣਿ ਜਗਤਿ ਕੀ ਇਕੋ ਮਾਇਆ ਬ੍ਰਹਮ ਕਹਾਵੈ।
ਜੁਜਰਿ ਵੇਦਿ ਕੋ ਮਥਨਿ ਕਰਿ ਤਤ ਬ੍ਰਹਮੁ ਵਿਚਿ ਭਰਮੁ ਮਿਲਾਵੈ।

---

[1]ਜੁਗਤਿ (ਭ), [2]ਜਗਤ੍ਰਿ (ਸ), [3]ਉਮਰਾਉ (ਭ), [4]ਮਥਿ (ਖ), [5]ਜੁਗੁ (ਖ), [6]ਮਧੀ (ਖ,ਭ), [7]ਇਕੋ (ਖ,ਭ), [8]ਵਜੇ (ਸ,ਭ), [9]ਪੜ੍ਹਿ (ਸ), [10]ਬੇਦਿ (ਖ), ਬੇਦ (ਖ) [11]ਕਉ (ਖ, ਭ), [12]ਕਿਛੁ (ਭ)

ਕਰਮ ਦਿੜਾਇ[1] ਜਗਤਿ ਵਿਚਿ ਕਰਮਿ ਬੰਧਿ ਕਰਿ [2]ਜਾਵੈ ਆਵੈ[2]।
ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਨਾ ਨ ਸਹਸਾ ਜਾਵੈ ।੧੦।

ਸਿਆਮ ਵੇਦ ਕਉ ਸੋਧਿ ਕਰਿ ਮਥਿ ਵੇਦਾਂਤੁ ਬਿਆਸਿ ਸੁਣਾਇਆ।
ਕਥਨੀ ਬਦਨੀ ਬਾਹਰਾ ਆਪੇ ਆਪਣਾ ਬ੍ਰਹਮੁ ਜਣਾਇਆ।
ਨਦਰੀ ਕਿਸੇ ਨ ਲਿਆਵਈ ਹਉਮੈ ਅੰਦਰਿ ਭਰਮ ਭੁਲਾਇਆ[3] ।
ਆਪੁ ਪੁਜਾਇ ਜਗਤ ਵਿਚਿ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਦਾ ਮਰਮੁ ਨ ਪਾਇਆ।
ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਆਵੀ ਵੇਦਿ ਮਥਿ ਅਗਨੀ ਅੰਦਰਿ ਤਪਤਿ ਤਪਾਇਆ।
ਮਾਇਆ ਡੰਡ ਨ ਉਤਰੇ ਜਮ ਡੰਡੈ ਬਹੁ ਦੁਖਿ ਰੁਆਇਆ।
ਨਾਰਦਿ ਮੁਨਿ ਉਪਦੇਸਿਆ ਮਥਿ ਭਾਗਵਤ ਗੁਨਿ ਗੀਤ ਕਰਾਇਆ।
ਬਿਨਿ ਸਰਨੀ ਨਹਿੰ ਕੋ[4] ਤਰਾਇਆ ।੧੧।

ਦੁਆਪਰਿ ਜੁਗਿ ਬੀਤਤ ਭਏ ਕਲਜੁਗਿ ਕੈ ਸਿਰਿ ਛਤ੍ਰ ਫਿਰਾਈ।
ਵੇਦ ਅਥਰਬਣਿ[5] ਥਾਪਿਆ ਉਤਰਿ ਮੁਖ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗੁਨ ਗਾਈ।
§ਕਪਲ ਰਿਖੀਸੁਰਿ ਸਾਖਿ ਮਥਿ ਅਥਰਬਣਿ[6] ਵੇਦ ਕੀ ਰਿਚਾ ਸੁਣਾਈ।§
ਗਿਆਨ ਮਹਾ ਰਸ ਪੀਅ ਕੈ ਸਿਮਰੇ ਨਿਤ [7]ਅਨਿਤ ਨਿਆਈ[7]।
ਗਿਆਨ ਬਿਨਾ ਨਹਿ[8] ਪਾਈਐ ਜੋ ਕੋਈ ਕੋਟਿ ਜਤਨਿ ਕਰ ਧਾਈ।
ਕਰਮਿ ਜੋਗ ਦੇਹੀ ਕਰੇ ਸੋ ਅਨਿਤ ਖਿਨ ਟਿਕੇ ਨ ਰਾਈ।
ਗਿਆਨੁ ਮਤੇ ਸੁਖੁ ਉਪਜੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਾ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਿਆਨੀ ਸਹਿਜ ਸਮਾਈ ।੧੨।

ਬੇਦ ਅਥਰਬਨੁ[9] ਮਥਨ ਕਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਾਸੇਖ[10] ਗੁਨ ਗਾਵੈ।
ਜੇਹਾ ਬੀਜੈ ਸੋ ਲੁਣੈ ਸਮੇ ਬਿਨਾ ਫਲੁ ਹਥਿ ਨ ਆਵੈ।
ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਕੋ ਮੰਨੇ ਹੁਕਮੁ ਸੋ[11] ਸਹਿਜ ਸਮਾਵੈ।
ਆਪੋ[12] ਕਛੂ ਨ ਹੋਵਈ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਨਹਿ ਮੰਨਿ ਵਸਾਵੈ।
ਜੈਸਾ ਕਰਿ ਤੈਸਾ ਲਹੈ ਰਿਖਿ ਕਨਾਦਿਕ[13] ਭਾਖਿ ਸੁਣਾਵੈ।
ਸਤਿਜੁਗਿ ਕਾ ਅਨਿਆਉ[14] ਸੁਣਿ ਇਕੁ ਫੇੜੇ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਮਰਾਵੈ।
ਤ੍ਰੇਤੇ ਨਗਰੀ ਪੀੜੀਐ ਦੁਆਪਰਿ ਵੰਸੁ ਕੁਵੰਸ ਕੁਹਾਵੈ।
ਕਲਿਜੁਗਿ ਜੋ ਫੇੜੇ ਸੋ ਪਾਵੈ ।੧੩।

ਸੇਖਨਾਗ [ਪਾਤੰਜਲ][15] ਮਥਿਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਸਤ੍ਰ ਨਾਗਿ ਸੁਣਾਈ।
ਵੇਦ ਅਥਰਬਨ[16] ਬੋਲਿਆ ਜੋਗਿ ਬਿਨਾ ਨਹਿ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਈ।

---

[1]ਦ੍ਰਿੜਾਇ (ਸ,ਖ,ਭ), ਦਿਖਾਇ (ਸ-ਪੈਰਟਿੱਪਣੀ), [2]ਆਵੈ ਜਾਵੈ (ਸ,ਖ,ਭ), [3]ਭੁਲਾਇਆ (ਖ), [4]ਕੋਇ (ਸ,ਖ,ਭ), [5]ਅਥਰਵਣਿ (ਸ,ਖ), [6]ਅਥਰਵਣਿ (ਸ), [7]ਅਨਿਆਈ (ਖ), ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਈ (ਭ), [8]ਨਹੀ (ਖ) [9]ਅਥਰਬਣੁ (ਖ), [10]ਬਾਸੇਖਿਕ (ਸ),ਬਾਸੇਖਕੁ (ਖ), ਬਾਸੇਖਕ (ਭ), [11]ਸੁ (ਭ), [12]ਆਪੇ (ਭ), [13]ਕਣਾਦਿਕ (ਸ,ਖ), [14]ਅਨਿਆਇ (ਸ), [15] ਸਭ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਇਥੇ ਪਾਠ ਇਹੀ ਹੈ ਪਰ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ 'ਪਾਤੰਗਲ' ਹੈ, ਜੋ ਠੀਕ ਨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ [16]ਅਥਰਵਣ (ਸ)

ਜਿਉ ਕਰਿ ਮੈਲੀ ਆਰਸੀ ਸਿਕਲ ਬਿਨਾ ਨਹਿ ਮੁਖੁ ਦਿਖਾਈ।
ਜੋਗੁ ਪਦਾਰਥੁ ਨਿਰਮਲਾ ਅਨਹਦਿ ਧੁਨਿ ਅੰਦਰਿ ਲਿਵ ਲਾਈ।
ਅਸਟ ਦਸਾ ਸਿਧਿ ਨਉ ਨਿਧਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜੋਗੀ ਚਰਨ ਲਗਾਈ।
ਤ੍ਰਿਹ ਜੁਗਾ ਕੀ ਬਾਸਨਾ ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚਿ[1] ਪਾਤੰਜਲਿ ਪਾਈ।
ਹਥੋ ਹਥੀ ਪਾਈਐ ਭਗਤਿ ਜੋਗ ਕੀ ਪੂਰ ਕਮਾਈ।
ਨਾਮ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਸੁਭਾਈ ।੧੪।

ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਮੇਰੁ ਸਰੀਰ ਦਾ ਬਾਸਨਾ ਬਧਾ ਆਵੈ ਜਾਵੈ।
ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਫੇਰਿ ਵਟਾਈਐ ਗਿਆਨੀ ਹੋਇ ਮਰਮੁ ਕਉ ਪਾਵੈ।
ਸਤਿਜੁਗਿ ਦੂਜਾ ਭਰਮੁ ਕਰਿ ਤ੍ਰੇਤੇ ਵਿਚਿ ਜੋਨੀ ਫਿਰਿ ਆਵੈ।
ਤ੍ਰੇਤੇ ਕਰਮਾ ਬਾਧਤੇ ਦੁਆਪਰਿ ਫਿਰਿ ਅਵਤਾਰ ਕਰਾਵੈ।
ਦੁਆਪਰਿ ਮਮਤਾ ਅਹੰ[2] ਕਰਿ ਹਉਮੈ ਅੰਦਰਿ ਗਰਬਿ[3] ਗਲਾਵੈ।
ਤ੍ਰਿਹ ਜੁਗਾ[4] ਕੇ ਕਰਮ ਕਰਿ ਜਨਮ ਮਰਨ ਸੰਸਾ ਨ ਚੁਕਾਵੈ।
ਫਿਰਿ ਕਲਿਜੁਗਿ ਅੰਦਰ ਦੇਹਿ ਧਰਿ ਕਰਮਾ ਅੰਦਰਿ ਫੇਰਿ ਫਸਾਵੈ।
ਅਉਸਰੁ ਚੁਕਾ ਹਥ ਨ ਆਵੈ ।੧੫।

ਕਲਿਜੁਗ ਕੀ ਸੁਣ ਸਾਧਨਾ ਕਰਮ ਕਿਰਤਿ ਕੀ ਚਲੇ ਨ ਕਾਈ।
ਬਿਨਾ[5] ਭਜਨ ਭਗਵਾਨ ਕੇ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਬਿਨੁ ਠਉੜਿ ਨ ਥਾਈ[6]।
ਲਹੇ ਕਮਾਣਾ ਏਤੁ ਜੁਗਿ ਪਿਛਲੀ ਜੁਗੀ[7] ਕਰੀ ਕਮਾਈ।
ਪਾਇਆ ਮਾਨਸ ਦੇਹ ਕੌ[8] ਐਥੋ[9] ਚੁਕਿਆ ਠਉੜਿ[10] ਨ ਠਾਈ।
ਕਲਿਜੁਗਿ ਕੇ ਉਪਕਾਰਿ ਸੁਣ ਜੈਸੇ ਬੇਦ ਅਥਰਬਣ[11] ਗਾਈ।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਪਰਵਾਨੁ ਹੈ ਜਗ ਹੋਮਿ ਗੁਰਪੁਰਬਿ ਕਮਾਈ[12]।
ਕਰ ਕੇ ਨੀਚ ਸਦਾਵਣਾ ਤਾ ਪ੍ਰਭੁ ਲੇਖੈ ਅੰਦਰਿ ਪਾਈ।
ਕਲਿਜੁਗਿ ਨਾਵੈ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ।੧੬।

ਜੁਗਿ ਗਰਦੀ ਜਬ ਹੋਵਹੇ ਉਲਟੇ ਜੁਗਿ ਕਿਆ ਹੋਇ ਵਰਤਾਰਾ।
ਉਠੇ ਗਿਲਾਨਿ ਜਗਤਿ[13] ਵਿਚਿ ਵਰਤੇ ਪਾਪੁ ਭ੍ਰਿਸਟ[14] ਸੰਸਾਰਾ।
ਵਰਨਾਵਰਨਿ ਨ ਭਾਵਨੀ ਖਹਿ ਖਹਿ ਜਲਨਿ ਬਾਸ ਅੰਗਿਆਰਾ।
ਨਿੰਦਿਆ ਚਲੇ ਵੇਦ ਕੀ ਸਮਝਨਿ ਨਹਿ ਅਗਿਆਨਿ ਗੁਬਾਰਾ।
ਬੇਦ ਗਿਰੰਥ ਗੁਰ ਹਟਿ ਹੈ ਜਿਸੁ ਲਗਿ ਭਵਜਲ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰਾ।
ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਝੁ ਨ ਬੁਝੀਐ ਜਿਚਰੁ ਧਰੇ ਨ ਪ੍ਰਭੁ ਅਵਤਾਰਾ।
ਗੁਰ ਪਰਮੇਸਰੁ ਇਕ ਹੈ ਸਚਾ ਸਾਹੁ ਜਗਤੁ ਵਣਜਾਰਾ[15]।
ਚੜੇ ਸੂਰੁ ਮਿਟਿ ਜਾਇ ਅੰਧਾਰਾ ।੧੭।

---

[1]ਵਿਚਿ ਨਹੀਂ (ਖ), [2]ਅਹੁ (ਭ), [3]ਗਰਭ (ਖ,ਭ), [4]ਜੁਗ (ਭ), [5]ਬਿਨੁ (ਖ), [6]ਪਾਈ (ਸ,ਖ,ਭ), [7]ਜੁਗ (ਭ), [8]ਕਉ (ਸ,ਖ,ਭ), [9]ਇਥਹੁ (ਭ), [10]ਠੌਰ (ਸ), ਠਉੜ (ਖ,ਭ) [11]ਅਥਰਵਣ (ਸ,ਭ), [12]ਕਰਾਈ (ਖ,ਭ), [13]ਜਗਤ੍ਰਿ (ਖ,ਭ), [14]ਭਿਸਟ (ਭ), [15]ਬਣਜਾਰਾ (ਸ), ਵਰਜਾਰਾ (ਭ)

ਕਲਿਜੁਗਿ ਬੋਧੁ ਅਉਤਾਰੁ ਹੈ ਬੋਧੁ ਅਬੋਧੁ ਨ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਆਵੈ।
ਕੋਇ ਨ ਕਿਸੈ ਵਰਜਈ ਸੋਈ ਕਰੇ ਜੋਈ ਮਨਿ ਭਾਵੈ।
ਕਿਸੇ ਪੁਜਾਈ ਸਿਲਾ ਸੁੰਨਿ ਕੋਈ ਗੋਰੀ ਮੜੀ[1] ਪੁਜਾਵੈ[2]।
ਤੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਪਾਖੰਡ ਕਰਿ ਕਲਹਿ ਕ੍ਰੋਧ[3] ਬਹੁ ਵਾਦਿ ਵਧਾਵੈ।
ਆਪੋ ਧਾਪੀ ਹੋਇ ਕੈ ਨਿਆਰੇ ਨਿਆਰੇ ਧਰਮ ਚਲਾਵੈ।
ਕੋਈ ਪੂਜੇ ਚੰਦੁ ਸੂਰੁ ਕੋਈ ਧਰਤਿ ਅਕਾਸੁ ਮਨਾਵੈ।
ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੋ ਧਰਮ ਰਾਜ ਕੋਈ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ।
ਫੋਕਟਿ ਧਰਮੀ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਵੈ ।੧੮।

ਭਈ ਗਿਲਾਨਿ ਜਗਤਿ[4] ਵਿਚਿ ਚਾਰਿ ਵਰਨਿ ਆਸ੍ਰਮ ਉਪਾਏ।
ਦਸਿ ਨਾਮਿ ਸੰਨਿਆਸੀਆ ਜੋਗੀ ਬਾਰਹ ਪੰਥਿ ਚਲਾਏ।
ਜੰਗਮ ਤੇ[5] ਸਰੇਵੜੇ[6] ਦਗੇ ਦਿਗੰਬਰਿ ਵਾਦਿ ਕਰਾਏ।
ਬ੍ਰਹਮਣ ਬਹੁ ਪਰਕਾਰਿ ਕਰਿ[7] ਸਾਸਤ੍ਰਿ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣਿ ਲੜਾਏ।
ਖਟਿ ਦਰਸਨ ਬਹੁ ਵੈਰਿ ਕਰਿ ਨਾਲਿ ਛਤੀਸਿ ਪਾਖੰਡ[8] ਰਲਾਏ।
ਤੰਤ ਮੰਤ ਰਾਸਾਇਣਾ[9] ਕਰਾਮਾਤਿ ਕਾਲਖਿ ਲਪਟਾਏ।
ਇਕਸਿ ਤੇ ਬਹੁ ਰੂਪਿ ਕਰ ਰੂਪਿ ਕੁਰੂਪੀ ਘਣੇ ਦਿਖਾਏ।
ਕਲਿਜੁਗਿ ਅੰਦਰਿ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਏ ।੧੯।

ਬਹੁ ਵਾਟੀ ਜਗਿ ਚਲੀਆ ਤਬ ਹੀ ਭਏ ਮਹੰਮਦਿ[10] ਯਾਰਾ।
ਕਉਮਿ[11] ਬਹਤਰਿ ਸੰਗਿ ਕਰਿ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਵੈਦ ਵਰੋਧੁ[12] ਪਸਾਰਾ।
ਰੋਜੇ ਈਦ ਨਿਮਾਜਿ ਕਰਿ ਕਰਮੀ ਬੰਦਿ ਕੀਆ ਸੰਸਾਰਾ।
ਪੀਰਿ ਪੈਕੰਬਰਿ ਅਉਲੀਏ ਗਉਸਿ ਕੁਤਬ ਬਹੁ ਭੇਖ ਸਵਾਰਾ।
ਠਾਕੁਰਿ ਦੁਆਰੇ ਢਾਹਿ ਕੈ ਤਿਹਿ ਠਉੜੀ ਮਾਸੀਤਿ[13] ਉਸਾਰਾ।
ਮਾਰਨਿ ਗਊ ਗਰੀਬ ਨੋ ਧਰਮੀ ਉਪਰਿ ਪਾਪੁ ਬਿਸਥਾਰਾ[14]।
ਕਾਫਰਿ ਮੁਲਹਦਿ ਇਰਮਨੀ ਰੂਮੀ ਜੰਗੀ ਦੁਰਮਣਿ[15] ਦਾਰਾ।
ਪਾਪੇ ਦਾ ਵਰਤਿਆ ਵਰਤਾਰਾ ।੨੦।

ਚਾਰਿ ਵਰਨਿ ਚਾਰਿ ਮਜਹਿਬਾ ਜਗਿ ਵਿਚਿ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਣੇ।
ਖੁਦੀ ਬਖੀਲਿ ਤਿਕੰਬਰੀ[16] ਖਿਚੋਤਾਣਿ ਕਰੇਨਿ ਧਿਙਾਣੇ।
ਰੰਗ ਬਨਾਰਸਿ ਹਿੰਦੂਆ ਮਕਾ ਕਾਬਾ ਮੁਸਲਮਾਣੇ।
ਸੁੰਨਤਿ ਮੁਸਲਮਾਣ[17] ਦੀ ਤਿਲਕ ਜੰਞੂ ਹਿੰਦੂ ਲੋਭਾਣੇ।
ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਕਹਾਇਦੇ ਇਕੁ ਨਾਮੁ ਦੁਇ ਰਾਹਿ ਭੁਲਾਣੇ।

---

[1]ਮੜ੍ਹੀ (ਸ), [2]ਪੁਜਾਵੈ (ਖ), [3]ਕਰੋਧਿ (ਖ), [4]ਜਗਤ੍ਰਿ (ਸ), ਜਗਤ (ਖ,ਭ), [5]ਅਤੇ (ਸ,ਖ), [6]ਸਾਰੇਵੜੇ (ਖ,ਭ), [7]ਦੇ (ਭ), ਖ ਵਿਚ 'ਕਰਿ' ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ [8]ਪਖੰਡ (ਸ,ਖ) [9]ਰਸਾਇਣਾ (ਭ), [10]ਮੁਹੰਮਦਿ (ਸ,ਖ), ਮੁਹੰਮਦ (ਭ), [11]ਕੋਮ (ਖ) [12]ਵਿਰੋਧ (ਸ,ਖ), [13]ਮਾਸੀਤ (ਖ), ਮਸੀਤ (ਭ) [14]ਬਿਥਾਰਾ (ਸ,ਖ), [15]ਦੁਸਮਣਿ (ਖ), [16]ਤਕਬਰੀ (ਸ,ਖ,ਭ) [17]ਮੁਸਲਮਾਨ (ਖ)

ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਭੁਲਾਇ ਕੈ ਮੋਹੇ ਲਾਲਚ ਦੁਨੀ ਸੈਤਾਣੇ।
ਸਚੁ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿ ਗਇਂ ਖਹਿ ਮਰਦੇ ਬਾਮਣਿ[1] ਮਉਬਲਾਣੇ।
ਸਿਰੋ ਨ ਮਿਟੇ ਆਵਣਿ ਜਾਣੇ ।੨੧।

ਚਾਰੇ ਜਾਗੇ ਚਹੁ ਜੁਗੀ ਪੰਚਾਇਣੁ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪੇ ਹੋਆ।
ਆਪੇ ਪਟੀ ਕਲਮਿ ਆਪ ਆਪੇ ਲਿਖਣਿਹਾਰਾ ਹੋਆ।
ਬਾਝੁ ਗੁਰੂ ਅੰਧੇਰੁ ਹੈ ਖਹਿ ਖਹਿ ਮਰਦੇ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਲੋਆ।
ਵਰਤਿਆ ਪਾਪੁ ਜਗਤ੍ਰਿ ਤੇ ਧਉਲੁ ਉਡੀਣਾ ਨਿਸਿਦਿਨਿ ਰੋਆ।
ਬਾਝੁ ਦਇਆ ਬਲਹੀਣ ਹੋਉ[2] ਨਿਘਰ ਚਲੌਂ ਰਸਾਤਲਿ ਟੋਆ।
ਖੜਾ ਇਕਤੇ ਪੈਰ ਤੇ ਪਾਪ ਸੰਗਿ ਬਹੁ ਭਾਰਾ ਹੋਆ।
ਥਮੇ ਕੋਇ ਨ ਸਾਧੁ ਬਿਨੁ ਸਾਧ ਨ ਦਿਸੈ ਜਗਿ ਵਿਚ ਕੋਆ।
ਧਰਮ ਧਉਲੁ ਪੁਕਾਰੇ ਤਲੈ ਖੜੋਆ ।੨੨।

ਸੁਣੀ ਪੁਕਾਰਿ ਦਾਤਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਗਿ ਮਾਹਿ ਪਠਾਇਆ।
ਚਰਨ ਧੋਇ ਰਹਰਾਸਿ ਕਰਿ ਚਰਣਾਮ੍ਰਿਤੁ ਸਿਖਾ ਪੀਲਾਇਆ।
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੁ ਕਲਿਜੁਗਿ ਅੰਦਰਿ ਇਕ ਦਿਖਾਇਆ।
ਚਾਰੇ ਪੈਰ ਧਰਮ ਦੇ ਚਾਰਿ ਵਰਨਿ ਇਕੁ ਵਰਨੁ ਕਰਾਇਆ।
ਰਾਣਾ [ਰੰਕ[3]] ਬਰਾਬਰੀ ਪੈਰੀ ਪਵਣਾ[4] ਜਗਿ ਵਰਤਾਇਆ।
ਉਲਟਾ ਖੇਲੁ ਪਿਰੰਮ ਦਾ ਪੈਰਾ ਉਪਰਿ ਸੀਸੁ ਨਿਵਾਇਆ।
ਕਲਿਜੁਗੁ ਬਾਬੇ ਤਾਰਿਆ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਪੜਿ[5] ਮੰਤ੍ਰ ਸੁਣਾਇਆ।
ਕਲਿ ਤਾਰਣਿ[6] ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਆਇਆ ।੨੩।

ਪਹਿਲਾ ਬਾਬੇ ਪਾਇਆ[7] ਬਖਸੁ ਦਰਿ ਪਿਛੋਦੇ ਫਿਰਿ ਘਾਲਿ ਕਮਾਈ।
ਰੇਤ ਅਕੁ ਆਹਾਰ[8] ਕਰਿ ਰੋੜਾ ਕੀ ਗੁਰ ਕੀਆ[9] ਵਿਛਾਈ।
ਭਾਰੀ ਕਰੀ ਤਪਸਿਆ ਵਡੇ ਭਾਗਿ ਹਰਿ ਸਿਉ ਬਣਿ ਆਈ।
ਬਾਬਾ ਪੈਧਾ ਸਚਿ ਖੰਡਿ ਨਉ ਨਿਧਿ ਨਾਮੁ ਗਰੀਬੀ ਪਾਈ।
ਬਾਬਾ ਦੇਖੈ ਧਿਆਨ ਧਰਿ ਜਲਤੀ[10] ਸਭਿ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਿਸਿ ਆਈ।
ਬਾਝੁ ਗੁਰੂ ਗੁਬਾਰੁ ਹੈ ਹੈ ਹੈ ਕਰਦੀ ਸੁਣੀ ਲੁਕਾਈ।
ਬਾਬੇ ਭੇਖ ਬਣਾਇਆ ਉਦਾਸੀ ਕੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ।
ਚੜਿਆ[11] ਸੋਧਣਿ ਧਰਤਿ ਲੁਕਾਈ ।੨੪।

ਬਾਬਾ ਆਇਆ ਤੀਰਥੈ ਤੀਰਥਿ ਪੁਰਬਿ ਸਭੇ ਫਿਰਿ ਦੇਖੈ।
ਪੁਰਬਿ ਧਰਮੁ ਬਹੁ ਕਰਮਿ ਕਰਿ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਬਿਨੁ ਕਿਤੇ ਨ ਲੇਖੈ।
ਭਾਉ ਨ ਬ੍ਰਹਮੈ ਲਿਖਿਆ ਚਾਰਿ ਬੇਦਿ ਸਿਮ੍ਰਿਤ ਪੜਿ[12] ਪੇਖੈ।

[1]ਬਾਮ੍ਹਣਿ (ਸ,ਭ), [2]ਹਉ (ਖ), [3]ਰੰਕੁ (ਸ,ਖ), ਪਰ ਆਧਾਰ ਪਾਠ ਵਿਚ 'ਰੰਗ' ਹੈ ਜੋ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ , [4]ਪਾਵਣਾ (ਸ,ਖ) [5]ਪੜ੍ਹਿ (ਸ), [6]ਤਾਰਨ (ਖ,ਭ), [7]ਪਾਯਾ (ਸ,ਖ), [8]ਅਹਾਰ (ਭ), [9]ਕੀਅ (ਸ), ਕੀਈ (ਭ), [10]ਜਲਦੀ (ਭ), [11]ਚੜ੍ਹਿਆ (ਸ), [12]ਪੜ੍ਹਿ (ਸ)

ਢੂੰਡੀ[1] ਸਗਲੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ[2] ਸਤਿਜੁਗਿ ਆਦਿ ਦੁਆਪਰਿ ਤ੍ਰੇਤੈ।
ਕਲਿਜੁਗਿ ਧੁੰਧੂਕਾਰ ਹੈ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਈ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਭੇਖੈ।
ਭੇਖੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨ ਪਾਈਐ ਆਪੁ ਗਵਾਏ ਰੂਪ ਨ ਰੇਖੈ।
ਗੁਰਮੁਖ ਵਰਨੁ ਅਵਰਨੁ ਹੋਇ ਨਿਵਿ ਚਲਣਾ ਗੁਰਸਿਖਿ ਵਿਸੇਖੈ।
ਤਾ ਕਛੁ[3] ਘਾਲਿ ਪਵੈ ਦਰਿ ਲੇਖੈ ।੨੫।

ਜਤੀ ਸਤੀ ਚਿਰੁਜੀਵਣੇ ਸਾਧਿਕ ਸਿਧਿ ਨਾਥ ਗੁਰੁ ਚੇਲੇ।
ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਰਿਖੀਸਰਾ ਭੈਰਉ ਖੇਤ੍ਰਪਾਲਿ ਬਹੁ ਮੇਲੇ।
ਗਣ ਗੰਧਰਬ ਅਪਛਰਾ[4] ਕਿੰਨਰ ਜਖ[5] ਚਲਿਤਿ ਬਹੁ ਮੇਲੇ।
ਰਾਕਸਿ ਦਾਨੋ[6] ਦੈਤ ਲਖਿ ਅੰਦਰਿ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਦੁਹੇਲੇ।
ਹਉਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭਿ ਕੋ ਡੁਬੇ ਗੁਰੂ ਸਣੇ ਬਹੁ ਚੇਲੇ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੋਈ ਨ ਦਿਸਈ ਢੂੰਢੇ[7] ਤੀਰਥਿ ਜਾਤ੍ਰੀ[8] ਮੇਲੇ।
ਡਿਠੇ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਿ ਸਭਿ ਪੀਰ ਪੈਕੰਬਰਿ ਕਉਮਿ ਕਤੇਲੇ[9]।
ਅੰਧੀ ਅੰਧੇ ਖੂਹੇ ਠੇਲੇ ।੨੬।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਮਿਟੀ ਧੁੰਧੁ ਜਗਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਆ।
ਜਿਉ ਕਰਿ ਸੂਰਜੁ ਨਿਕਲਿਆ ਤਾਰੇ ਛਪੇ[10] ਅੰਧੇਰੁ ਪਲੋਆ[11]।
ਸਿੰਘੁ ਬੁਕੇ ਮਿਰਗਾਵਲੀ ਭੰਨੀ ਜਾਇ ਨ ਧੀਰਿ ਧਰੋਆ।
ਜਿਥੈ ਬਾਬਾ ਪੈਰੁ ਧਰਿ ਪੂਜਾ ਆਸਣੁ ਥਾਪਣਿ ਸੋਆ।
ਸਿਧਾਸਣਿ ਸਭਿ ਜਗਤਿ ਦੇ ਨਾਨਕ ਆਦਿ ਮਤੈ ਜੇ ਕੋਆ।
ਘਰਿ ਘਰਿ ਅੰਦਰਿ ਧਰਮਸਾਲ ਹੋਵੈ ਕੀਰਤਨੁ ਸਦਾ ਵਿਸੋਆ।
ਬਾਬੇ ਤਾਰੇ ਚਾਰਿ ਚਕਿ ਨਉ ਖੰਡ ਪ੍ਰਿਥਮੀ[12] ਸਚਾ ਢੋਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਲਿ ਵਿਚਿ ਪਰਗਟੁ ਹੋਆ ।੨੭।

ਬਾਬੇ ਡਿਠੀ ਪਿਰਥਮੀ ਨਵੈ ਖੰਡਿ ਜਿਥੈ[13] ਤਕਿ ਆਹੀ[14]।
ਫਿਰਿ ਜਾਇ ਚੜਿਆ[15] ਸੁਮੇਰ ਪਰਿ ਸਿਧਿ ਮੰਡਲੀ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਆਹੀ[16]।
ਚਉਰਾਸੀਹ ਸਿਧਿ ਗੋਰਖਾਦਿ ਮਨ ਅੰਦਰਿ ਗਣਤੀ ਵਰਤਾਈ।
ਸਿਧਿ ਪੁਛਣਿ[17] ਸੁਣਿ ਬਾਲਿਆ ਕਉਣੁ ਸਕਤਿ ਤੁਹਿ ਏਥੇ ਲਿਆਈ।
ਹਉ ਜਪਿਆ ਪਰਮੇਸਰੋ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਸੰਗਿ ਤਾੜੀ ਲਾਈ।
ਆਖਨਿ ਸਿਧਿ ਸੁਣਿ ਬਾਲਿਆ ਆਪਣਾ[18] ਨਾਉ ਤੁਮ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ।
ਬਾਬਾ ਆਖੇ ਨਾਥ ਜੀ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਜਪੇ ਗਤਿ ਪਾਈ।
ਨੀਚੁ ਕਹਾਇ ਊਚ ਘਰਿ ਆਈ ।੨੮।

[1] ਢੂਢੀ (ਭ), [2]ਪ੍ਰਿਥਮੀ (ਖ), [3]ਕਿਛ (ਸ,ਖ,ਭ), [4]ਅਪਸਰਾ (ਸ), [5]ਜਛ (ਖ), [6]ਦਾਨੋ (ਸ,ਖ), [7]ਢੂੰਢੇ (ਸ,ਖ,ਭ), [8]ਜਾਤੀ (ਭ), [9]ਕਾਤੇਲੇ (ਖ), [10]ਛਪਿ (ਸ,ਖ,ਭ), [11]ਪਲੋਆ (ਸ,ਖ), [12]ਪ੍ਰਿਥਵੀ (ਸ,ਖ,ਭ) [13]ਜਿਥੇ (ਸ,ਖ), ਜਿਥੋ (ਭ), [14]ਆਈ (ਭ), [15]ਚੜ੍ਹਿਆ (ਸ.ਭ), [16]ਆਈ (ਸ,ਖ,ਭ), [17]ਪੁਛਨ (ਖ), [18]ਅਪਨਾ (ਸ)

[1]ਫਿਰਿ ਪੁਛਨਿ ਸਿਧਿ[1] ਨਾਨਕਾ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚਿ ਕਿਆ ਵਰਤਾਰਾ।
ਸਭ ਸਿਧੀ ਇਹ ਬੁਝਿਆ ਕਲਿ ਤਾਰਨਿ ਨਾਨਕ ਅਵਤਾਰਾ।
ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਨਾਥ ਜੀ ਸਚੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਕੂੜੁ ਅੰਧਾਰਾ।
ਕੂੜੁ ਅਮਾਵਸਿ ਵਰਤਿਆ ਹਉ ਭਾਲਣਿ ਚੜਿਆ[2] ਸੰਸਾਰਾ।
ਪਾਪਿ ਗਿਰਾਸੀ ਪਿਰਥਮੀ[3] ਧਉਲੁ ਖੜਾ ਧਰਿ ਹੇਠਿ ਪੁਕਾਰਾ।
ਸਿਧ ਛਪਿ ਬੈਠੇ ਪਰਬਤੀ ਕਉਣ ਜਗਤਿ ਕਉ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰਾ।
ਜੋਗੀ ਗਿਆਨ ਵਿਹੂਣਿਆ ਨਿਸਦਿਨਿ ਅੰਗਿ ਲਗਾਏ ਛਾਰਾ।
ਬਾਝੁ ਗੁਰੂ ਡੁਬਾ ਜਗੁ ਸਾਰਾ ।੨੯।

ਕਲਿ ਆਈ ਕੁਤੇ ਮੁਹੀ ਖਾਜੁ ਹੋਆ[4] ਮੁਰਦਾਰੁ ਗੁਸਾਈ।
ਰਾਜੇ ਪਾਪੁ ਕਮਾਵਦੇ ਉਲਟੀ ਵਾੜ ਖੇਤ ਕਉ ਖਾਈ।
ਪਰਜਾ ਅੰਧੀ ਗਿਆਨ ਬਿਨੁ ਕੂੜ ਕੁਸਤੁ ਮੁਖਹੁ ਅਲਾਈ[5]।
ਚੇਲੇ ਸਾਜ ਵਜਾਇਦੇ ਨਚਨਿ ਗੁਰੂ ਬਹੁਤੁ ਬਿਧਿ ਭਾਈ।
ਸੇਵਕਿ[6] ਬੈਠਨਿ ਘਰਾ ਵਿਚਿ ਗੁਰਿ ਉਠਿ ਘਰੀ ਤਿਨਾੜੇ ਜਾਈ।
ਕਾਜੀ ਹੋਏ ਰਿਸਵਤੀ ਵਢੀ ਲੈ ਕੇ ਹਕੁ ਗਵਾਈ।
ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖੈ ਦਾਮਿ ਹਿਤੁ ਭਾਵੈ ਆਇ ਕਿਥਾਊ ਜਾਈ।
ਵਰਤਿਆ ਪਾਪੁ ਸਭਸਿ ਜਗਿ ਮਾਹੀ ।੩੦।

ਸਿਧੀ ਮਨੋ ਬੀਚਾਰਿਆ ਕਿਵੈ ਦਰਸਨੁ ਏ ਲੇਵੈ ਬਾਲਾ।
ਐਸਾ ਜੋਗੀ ਕਲੀ ਮਹਿ ਹਮਰੇ ਪੰਥੁ ਕਰੇ ਉਜਾਲਾ[7]।
ਖਪਰੁ ਦਿਤਾ ਨਾਥ ਜੀ ਪਾਣੀ ਭਰਿ ਲੈਵਣਿ[8] ਉਠਿ ਚਾਲਾ।
ਬਾਬਾ ਆਇਆ ਪਾਣੀਐ ਡਿਠੇ ਰਤਨ ਜਵਾਹਰ[9] ਲਾਲਾ।
ਸਤਿਗੁਰ ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ਪੁਰਖੁ ਕੇਹੜਾ ਝਲੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਝਾਲਾ।
ਫਿਰਿ ਆਇਆ ਗੁਰ ਨਾਥ ਜੀ ਪਾਣੀ ਠਉੜ ਨਾਹੀ[10] ਉਸਿ ਤਾਲਾ।
ਸਬਦਿ ਜਿਤੀ ਸਿਧਿ ਮੰਡਲੀ ਕੀਤਸੁ[11] ਆਪਣਾ ਪੰਥੁ ਨਿਰਾਲਾ।
ਕਲਿਜੁਗਿ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸੁਖਾਲਾ। ੩੧।

ਬਾਬਾ ਫਿਰਿ ਮਕੇ ਗਇਆ ਨੀਲ ਬਸਤ੍ਰ ਧਾਰੇ ਬਨਿਵਾਰੀ[12]।
ਆਸਾ[13] ਹਥਿ ਕਿਤਾਬ ਕਛਿ ਕੂਜਾ ਬਾਂਗ ਮੁਸਲਾ ਧਾਰੀ।
ਬੈਠਾ ਜਾਇ ਮਸੀਤ ਵਿਚਿ ਜਿਥੇ ਹਾਜੀ ਹਜਿ ਗੁਜਾਰੀ[14]।
ਜਾ ਬਾਬਾ ਸੁਤਾ ਰਾਤਿ ਨੋ ਵਲਿ ਮਹਰਾਬੇ ਪਾਇ ਪਸਾਰੀ।
ਜੀਵਣਿ ਮਾਰੀ ਲਤਿ ਦੀ ਕੇਹੜਾ ਸੁਤਾ ਕੁਫਰੁ[15] ਕੁਫਾਰੀ।

---

[1]ਫਿਰਿ ਪੁਛਨਿ ਸਿਧ (ਸ,ਖ), ਸਿਧਿ ਪੁਛਨਿ ਸੁਣਿ (ਭ), [2]ਚੜ੍ਹਿਆ (ਸ), [3]ਪਿਰਥੀ (ਖ), [4]ਹੋਇਆ (ਸ,ਖ), [5]ਆਲਾਈ (ਸ), [6]ਚੇਲੇ (ਸ), [7]ਉਜਿਆਲਾ (ਸ), ਉਜਆਲਾ (ਖ), [8]ਲੈਵਣ (ਖ), ਲੈਵਨ (ਭ), [9]ਜਵੇਹਰ (ਭ), [10]ਨਹੀ (ਭ), [11]ਕੀਤੋਸੁ (ਸ,ਖ), [12]ਬਨਵਾਰੀ (ਸ,ਖ), [13]ਆਸ (ਭ), [14]ਗੁਦਾਰੀ (ਖ), [15]ਕੁਫੜ (ਭ)

ਲਤਾ ਵਲਿ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਕਿਉ ਕਰਿ ਪਇਆ ਹੋਇ ਬਜਿਗਾਰੀ।
ਟੰਗੋ ਪਕੜਿ ਘਸੀਟਿਆ ਫਿਰਿਆ ਮਕਾ ਕਲਾ ਦਿਖਾਰੀ।
ਹੋਇ ਹੈਰਾਨੁ ਕਰੇਨਿ ਜੁਹਾਰੀ ।੩੨।

ਪੁਛਨਿ ਗਲ ਈਮਾਨ[1] ਦੀ ਕਾਜੀ ਮੁਲਾ ਇਕਠੇ ਹੋਈ।
ਵਡਾ ਸਾਗੁ ਵਰਤਾਇਆ ਲਖਿ ਨ ਸਕੈ ਕੁਦਰਤਿ ਕੋਈ।
ਪੁਛਨਿ ਖੋਲਿ[2] ਕਿਤਾਬ ਨੋ ਹਿੰਦੂ ਵਡਾ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨੋਈ।
[ਬਾਬਾ[3]] ਆਖੇ ਹਾਜੀਆ ਸੁਭਿ ਅਮਲਾ ਬਾਝਹੁ ਦੋਨੋ ਰੋਈ।
ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੁਇ ਦਰਗਹ ਅੰਦਰਿ ਲਹਨਿ ਨ ਢੋਈ।
ਕਚਾ ਰੰਗੁ ਕੁਸੰਭ ਦਾ ਪਾਣੀ ਧੋਤੇ ਥਿਰੁ ਨ ਰਹੋਈ[4]।
ਕਰਨਿ ਬਖੀਲੀ ਆਪਿ ਵਿਚਿ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਕਥਾਇ[5] ਖਲੋਈ।
ਰਾਹਿ ਸੈਤਾਨੀ ਦੁਨੀਆ ਗੋਈ ।੩੩।

ਧਰੀ ਨੀਸਾਨੀ ਕਉਸਿ ਦੀ ਮਕੇ ਅੰਦਰਿ ਪੂਜ ਕਰਾਈ।
ਜਿਥੈ ਜਾਇ ਜਗਤਿ ਵਿਚਿ ਬਾਬੇ ਬਾਝ ਨ ਖਾਲੀ ਜਾਈ।
ਘਰਿ ਘਰਿ ਬਾਬਾ ਪੂਜੀਐ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਗੁਆਹੀ[6]।
ਛਪੇ ਨਾਹਿ ਛਪਾਇਆ ਚੜਿਆ ਸੂਰਜੁ ਜਗੁ ਰੁਸਨਾਈ।
ਬੁਕਿਆ ਸਿੰਘ ਉਜਾੜਿ ਵਿਚਿ ਸਭਿ ਮਿਰਗਾਵਲਿ ਭੰਨੀ ਜਾਈ।
ਚੜਿਆ ਚੰਦੁ ਨ ਲੁਕਈ ਕਢਿ[7] ਕੁਨਾਲੀ ਜੋਤਿ ਛਪਾਈ।
ਉਗਵਣਿ[8] ਤੇ ਆਥਵਣਿ[9] ਨਉ ਖੰਡ ਪਿਰਥਮੀ[10] ਸਭ ਝੁਕਾਈ।
ਜਗਿ ਅੰਦਰਿ ਕੁਦਰਤਿ ਵਰਤਾਈ ।੩੪।

ਫੇਰਿ ਬਾਬਾ ਗਇਆ ਬਗਦਦਿ ਨੋ ਬਾਹਿਰ ਜਾਇ ਕੀਆ ਅਸਥਾਨਾ।
ਇਕੁ ਬਾਬਾ ਅਕਾਲ[11] ਰੂਪੁ ਦੂਜਾ ਰਬਾਬੀ ਮਰਦਾਨਾ।
ਦਿਤੀ ਬਾਂਗਿ ਨਿਮਾਜਿ[12] ਕਰਿ ਸੁੰਨਿ ਸਮਾਨਿ ਹੋਆ ਜਹਾਨਾ।
ਸੁੰਨ ਮੁੰਨਿ ਨਗਰੀ[13] ਭਈ ਦੇਖਿ ਪੀਰੁ ਭਇਆ ਹੈਰਾਨਾ।
ਵੇਖੈ ਧਿਆਨੁ ਲਗਾਇ ਕਰਿ ਇਕੁ ਫਕੀਰੁ ਵਡਾ ਮਸਤਾਨਾ।
ਪੁਛਿਆ ਫਿਰਿ ਕੈ ਦਸਤਗੀਰ ਕਉਣ ਫਕੀਰ ਕਿਸ ਕਾ ਘਰਿਆਨਾ।
ਨਾਨਕੁ ਕਲਿ ਵਿਚ ਆਇਆ ਰਦੁ[14] ਫਕੀਰ ਇਕੋ ਪਹਿਛਾਨਾ[15]।
ਧਰਤਿ ਆਕਾਸ ਚਹੁ ਦਿਸ ਜਾਨਾ ।੩੫।

ਪੁਛੇ ਪੀਰ ਤਕਰਾਰ ਕਰਿ ਏਹੁ ਫਕੀਰ ਵਡਾ ਅਤਾਈ।
ਏਥੇ ਵਿਚ ਬਗਦਾਦਿ ਦੇ ਵਡੀ ਕਰਾਮਾਤਿ ਦਿਖਲਾਈ।

---

[1]ਇਮਾਨ (ਖ), [2]ਫੋਲਿ (ਸ), [3]'ਬਾਬੇ' ਪਾਠ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਹੈ ਜੋ ਠੀਕ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ [4]ਹੋਈ (ਖ), [5]ਕੁਥਾਇ (ਸ), [6]ਗੁਆਈ (ਸ), ਗਵਾਹੀ (ਖ), [7]ਢਕ (ਭ), [8]ਉਗਵਣਹੁ (ਸ), ਉਗਵਨਹ (ਖ), [9]ਆਥਵਣੋ (ਸ), ਅਥਰਵਣੋ (ਖ), ਆਥਿਵਣੋ (ਭ), [10]ਪ੍ਰਿਥਮੀ (ਸ), [11]ਆਕਾਲ (ਖ), [12]ਨਿਵਾਜਿ (ਸ), ਨਿਵਾਜ (ਖ), [13]ਨਿਰਾਰੀ (ਖ), ਨਿਆਰੀ (ਭ), [14]ਰਬੁ (ਸ.ਖ) [15]ਪਹਿਚਾਨਾ (ਸ.ਭ)

ਪਾਤਾਲਾ ਆਕਾਸ ਲਖਿ ਓੜਿਕਿ ਭਾਲੀ[1] ਖਬਰਿ ਸੁਣਾਈ।
ਫੇਰਿ ਦੁਰਾਇਨ ਦਸਤਗੀਰ ਅਸੀ ਭਿ ਵੇਖਾ ਜੋ ਤੁਹਿ ਪਾਈ।
ਨਾਲਿ ਲੀਤਾ ਬੇਟਾ ਪੀਰ ਦਾ ਅਖੀ ਮੀਟਿ ਗਇਆ ਹਵਾਈ।
ਲਖ ਆਕਾਸ ਪਤਾਲ ਲਖ ਅਖਿ ਫੁਰੰਕਿ[2] ਵਿਚਿ ਸਭਿ ਦਿਖਲਾਈ।
ਭਰਿ ਕਚਕੌਲ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਾ[3] ਧਰੋ ਪਤਾਲੇ ਲਈ ਕੜਾਹੀ।
ਜਾਹਰ ਕਲਾ ਨ ਛਪੈ ਛਪਾਈ। ੩੬।

ਗੜ ਬਗਦਾਦੁ ਨਿਵਾਇ ਕੈ ਮਕਾ ਮਦੀਨਾ ਸਭੇ[4] ਨਿਵਾਇਆ।
ਸਿਧ ਚਉਰਾਸੀਹ ਮੰਡਲੀ ਖਟਿ ਦਰਸਨਿ ਖਾਖੰਡਿ ਜਿਣਾਇਆ।
ਪਾਤਾਲਾ ਆਕਾਸ ਲਖ ਜੀਤੀ ਧਰਤੀ ਜਗਤੁ ਸਬਾਇਆ।
ਜੀਤੇ ਨਵ[5] ਖੰਡੁ ਮੇਦਨੀ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਦਾ[6] ਚਕ੍ਰ ਫਿਰਾਇਆ।
ਦੇਵ ਦਾਨੋ ਰਾਕਿਸ ਦੈਤ ਸਭ ਚਿਤਿ ਗੁਪਤਿ ਸਚਿ ਚਰਨੀ ਲਾਇਆ।
ਇੰਦ੍ਰਾਸਾਣਿ ਅਪਛਰਾ ਰਾਗ ਰਾਗਨੀ ਮੰਗਲੁ ਗਾਇਆ।
ਭਇਆ ਅਨੰਦ ਜਗਤਿ ਵਿਚਿ ਕਲਿ ਤਾਰਨ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਆਇਆ।
ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਣਿ ਨਿਵਾਇਆ । ੩੭।

ਫਿਰਿ ਬਾਬਾ ਆਇਆ ਕਰਤਾਰਪੁਰਿ ਭੇਖੁ ਉਦਾਸੀ ਸਗਲ ਉਤਾਰਾ।
ਪਹਰਿ ਸੰਸਾਰੀ ਕਪੜੇ ਮੰਜੀ ਬੈਠਿ ਕੀਆ ਅਵਤਾਰਾ।
ਉਲਟੀ ਗੰਗ ਵਹਾਈਓਨਿ ਗੁਰ ਅੰਗਦੁ ਸਿਰਿ ਉਪਰਿ ਧਾਰਾ।
ਪੁਤਰੀ[7] ਕਉਲੁ ਨ ਪਾਲਿਆ ਮਨਿ ਖੋਟੇ ਆਕੀ ਨਸਿਆਰਾ।
ਬਾਣੀ ਮੁਖਹੁ ਉਚਾਰੀਐ ਹੁਇ[8] ਰੁਸਨਾਈ ਮਿਟੈ ਅੰਧਾਰਾ।
ਗਿਆਨੁ ਗੋਸਟਿ ਚਰਚਾ ਸਦਾ ਅਨਹਦਿ ਸਬਦਿ ਉਠੇ ਧੁਨਕਾਰਾ।
ਸੋਦਰੁ ਆਰਤੀ ਗਾਵੀਐ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਪੁ ਉਚਾਰਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਾਰਿ ਅਥਰਬਣਿ ਤਾਰਾ । ੩੮।

ਮੇਲਾ ਸੁਣਿ ਸਿਵਰਾਤਿ ਦਾ ਬਾਬਾ ਅਚਲ ਵਟਾਲੇ ਆਈ।
ਦਰਸਨੁ ਵੇਖਣਿ ਕਾਰਨੇ ਸਗਲੀ ਉਲਟਿ ਪਈ ਲੋਕਾਈ।
ਲਗੀ ਬਰਸਣਿ[9] ਲਛਮੀ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਉ ਨਿਧਿ ਸਵਾਈ।
ਜੋਗੀ ਦੇਖਿ ਚਲਿਤ੍ਰ[10] ਨੋ ਮਨ ਵਿਚਿ ਰਿਸਕਿ ਘਨੇਰੀ ਖਾਈ।
ਭਗਤੀਆ ਪਾਈ ਭਗਤਿ ਆਣਿ ਲੋਟਾ ਜੋਗੀ ਲਇਆ ਛਪਾਈ।
ਭਗਤੀਆ ਗਈ ਭਗਤਿ ਭੁਲਿ ਲੋਟੇ ਅੰਦਰਿ ਸੁਰਤਿ ਭੁਲਾਈ।
ਬਾਬਾ ਜਾਣੀ ਜਾਣ ਪੁਰਖ ਕਢਿਆ ਲੋਟਾ ਜਹਾ ਲੁਕਾਈ।
ਵੇਖਿ ਚਲਿਤ੍ਰ[11] ਜੋਗੀ ਖੁਣਿਸਾਈ । ੩੯।

---

[1]ਭਲੀ (ਖ), [2]ਫੁਰਕ (ਸ), ਫੁਰਕਿ (ਭ), [3]ਦਾ (ਸ), [4]ਸਭ (ਭ), [5]ਨਉ (ਖ), [6]ਕਾ (ਭ), [7]ਪੁਤ੍ਰੀ (ਖ), [8]ਹੋਇ (ਭ), [9]ਬਰਸਨਿ (ਖ), [10]ਚਲਤ੍ਰ (ਭ), [11]ਚਲਿਤ੍ਰਿ (ਸ), ਚਲਤ (ਖ), ਚਲਿਤ (ਭ)

ਖਾਧੀ ਖੁਣਸਿ ਜੋਗੀਸਰਾ ਗੋਸਟਿ ਕਰਨਿ ਸਭੇ ਉਠਿ ਆਈ।
ਪੁਛੇ ਜੋਗੀ ਭੰਗਰ ਨਾਥੁ ਤੁਹਿ ਦੁਧ ਵਿਚਿ ਕਿਉ ਕਾਂਜੀ ਪਾਈ।
ਫਿਟਿਆ ਚਾਟਾ ਦੁਧ ਦਾ ਰਿੜਕਿਆ ਮਖਣੁ ਹਥਿ ਨ ਆਈ।
ਭੇਖ ਉਤਾਰਿ ਉਦਾਸਿ ਦਾ ਵਤਿ ਕਿਉ ਸੰਸਾਰੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ।
ਨਾਨਕ ਆਖੇ ਭੰਗਰਿਨਾਥ ਤੇਰੀ ਮਾਉ ਕੁਚਜੀ ਆਹੀ।
ਭਾਂਡਾ ਧੋਇ ਨ ਜਾਤਿਓਨਿ ਭਾਇ ਕੁਚਜੇ ਫੁਲੁ ਸੜਾਈ।
ਹੋਇ ਅਤੀਤੁ ਗ੍ਰਿਹਸਤਿ[1] ਤਜਿ ਫਿਰਿ ਉਨਹੂ ਕੇ ਘਰਿ ਮੰਗਣਿ ਜਾਈ।
ਬਿਨੁ ਦਿਤੇ ਕਛੁ[2] ਹਥਿ ਨ ਆਈ ।੪੦।

ਇਹਿ ਸੁਣਿ ਬਚਨਿ ਜੋਗੀਸਰਾ ਮਾਰਿ ਕਿਲਕ ਬਹੁ ਰੂਇ ਉਠਾਈ।
ਖਟਿ ਦਰਸਨ ਕਉ ਖੇਦਿਆ ਕਲਜੁਗਿ ਨਾਨਕ ਬੇਦੀ ਆਈ।
ਸਿਧਿ ਬੋਲਨਿ ਸਭਿ ਅਵਖਦੀਆ[3] ਤੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਕੀ ਧੁਨੋ ਚੜਾਈ[4]।
ਰੂਪ ਵਟਾਏ[5] ਜੋਗੀਆ ਸਿੰਘ ਬਾਘਿ ਬਹੁ ਚਲਿਤਿ ਦਿਖਾਈ।
ਇਕਿ ਪਰਿ ਕਰਿ ਕੈ ਉਡਰਨਿ ਪੰਖੀ ਜਿਵੈ ਰਹੇ ਲੀਲਾਈ।
ਇਕ ਨਾਗਿ ਹੋਇ ਪਉਣੁ ਛੋੜਿਆ ਇਕਨਾ ਵਰਖਾ ਅਗਨਿ ਵਸਾਈ।
ਤਾਰੇ ਤੋੜੇ ਭੰਗਰਿਨਾਥਿ ਇਕ ਚੜਿ ਮਿਰਗਾਨੀ ਜਲੁ ਤਰਿ[6] ਜਾਈ।
ਸਿਧਾ ਅਗਨਿ ਨ ਬੁਝੈ ਬੁਝਾਈ ।੪੧।

ਸਿਧਿ ਬੋਲਨਿ ਸੁਣਿ ਨਾਨਕਾ ਤੁਹਿ ਜਗ ਨੋ[7] ਕਰਾਮਾਤਿ ਦਿਖਾਈ।
ਕੁਝੁ ਵਿਖਾਲੇ[8] ਅਸਾ ਨੋ ਤੁਹਿ ਕਿਉ ਢਿਲ ਅਵੇਹੀ ਲਾਈ।
ਬਾਬਾ ਬੋਲੇ ਨਾਥ ਜੀ ਅਸਿ[9] ਵੇਖਣਿ ਜੋਗੀ ਵਸਤੁ ਨ ਕਾਈ।
ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਬਾਣੀ ਬਿਨਾ ਦੂਜੀ ਓਟ ਨਹੀ ਹੈ[10] ਰਾਈ।
ਸਿਵ ਰੂਪੀ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਚਲੇ ਨਾਹੀ ਧਰਤਿ ਚਲਾਈ।
ਸਿਧਿ ਤੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰਿ ਕਰਿ ਝੜਿ ਪਏ ਸਬਦਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਕਲਾ ਛਪਾਈ।
ਦਦੇ ਦਾਤਾ ਗੁਰੂ ਹੈ ਕਕੇ ਕੀਮਤਿ ਕਿਨੇ ਨ ਪਾਈ।
ਸੋ ਦੀਨ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਰਣਾਈ ।੪੨।

ਬਾਬਾ ਬੋਲੇ ਨਾਥ ਜੀ ਸਬਦੁ ਸੁਨਹੁ ਸਚੁ ਮੁਖਹੁ ਅਲਾਈ।
ਬਾਝੋ ਸਚੇ ਨਾਮ ਦੇ ਹੋਰੁ ਕਰਾਮਾਤਿ ਅਸਾ ਤੇ ਨਾਹੀ।
ਬਸਤਰਿ[11] ਪਹਿਰੋ ਅਗਨਿ ਕੈ ਬਰਫ ਹਮਾਲੇ[12] ਮੰਦਰੁ ਛਾਈ।
ਕਰੋ ਰਸੋਈ ਸਾਰਿ ਦੀ ਸਗਲੀ ਧਰਤਹੀ ਨਥਿ[13] ਚਲਾਈ।
ਏ ਵਡੁ ਕਰੀ ਵਿਥਾਰ ਕਉ ਸਗਲੀ ਧਰਤੀ ਹਕੀ ਜਾਈ।

---

[1]ਗ੍ਰਿਸਤਿ (ਭ), [2]ਕਿਛੁ (ਭ), [3]ਅਵਖਧੀਆ (ਸ,ਖ,ਭ), [4]ਚੜ੍ਹਾਈ (ਸ), [5]ਵਟਾਈ (ਖ), [6]ਤਰੁ (ਭ), [7]ਨੋ ਕਿਆ (ਭ), [8]ਵੇਖਾਲੇ (ਖ), [9]ਅਸਾ (ਖ,ਭ), [10]ਹਰਿ (ਖ), [11]ਬਸਤ੍ਰ (ਖ), [12]ਹਿਮਾਲੇ (ਸ,ਭ), [13]ਨਥੀ (ਭ)

ਤੋਲੀ ਧਰਤਿ ਅਕਾਸਿ ਦੁਇ ਪਿਛੇ ਛਾਬੇ ਟੰਕੁ ਚੜਾਈ।
ਇਹਿ ਬਲੁ ਰਖਾ ਆਪਿ ਜਿਸੁ ਆਖਾ ਤਿਸੁ ਪਾਸਿ ਕਰਾਈ।
ਸਤਿ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਬਾਦਰਿ ਛਾਈ ।੪੩।

ਬਾਬੇ ਕੀਤੀ ਸਿਧਿ ਗੋਸਟਿ ਸਬਦਿ ਸਾਤਿ ਸਿਧੀ[1] ਵਿਚ ਆਈ।
ਜਿਣਿ ਮੇਲਾ ਸਿਵਰਾਤਿ ਦਾ ਖਟ ਦਰਸਨਿ ਆਦੇਸਿ ਕਰਾਈ।
ਸਿਧਿ ਬੋਲਨਿ ਸੁਭਿ ਬਚਨਿ ਧਨੁ ਨਾਨਕ ਤੇਰੀ ਵਡੀ ਕਮਾਈ।
ਵਡਾ ਪੁਰਖੁ ਪਰਗਟਿਆ[2] ਕਲਿਜੁਗਿ ਅੰਦਰਿ ਜੋਤੀ ਜਗਾਈ।
ਮੇਲਿਓਂ ਬਾਬਾ ਉਠਿਆ ਮੁਲਤਾਨੇ ਦੀ ਜਾਰਤਿ ਜਾਈ।
ਅਗੋ ਪੀਰ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਦੁਧਿ ਕਟੋਰਾ ਭਰਿ ਲੈ ਆਈ।
ਬਾਬੇ ਕਢਿ ਕਰਿ ਬਗਲਿ ਤੇ ਚੰਬੇਲੀ ਦੁਧਿ ਵਿਚਿ ਮਿਲਾਈ।
ਜਿਉ ਸਾਗਰਿ ਵਿਚਿ ਗੰਗ ਸਮਾਈ ।੪੪।

ਜਾਰਤਿ ਕਰਿ ਮੁਲਤਾਨ ਦੀ ਫਿਰਿ ਕਰਤਾਰਿ ਪੁਰੇ ਨੋ ਆਇਆ।
ਚੜੇ[3] ਸਵਾਈ ਦਿਹਿ ਦਿਹੀ ਕਲਿਜੁਗਿ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ।
ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਹੋਰੁ ਮੰਗਣਾ ਸਿਰਿ ਦੁਖਾ ਦੇ ਦੁਖ ਸਬਾਇਆ।
ਮਾਰਿਆ ਸਿਕਾ ਜਗਤਿ ਵਿਚਿ ਨਾਨਕ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥੁ ਚਲਾਇਆ।
ਥਾਪਿਆ ਲਹਣਾ ਜੀਵਦੇ ਗੁਰਿਆਈ ਸਿਰੀ ਛਤ[4] ਫਿਰਾਇਆ।
ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਇ ਕੈ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕਿ ਰੂਪੁ ਵਟਾਇਆ।
ਲਖਿ ਨ ਕੋਈ ਸਕਈ ਅਚਰਜੇ ਅਚਰਜ[5] ਦਿਖਾਇਆ।
ਕਾਇਆ ਪਲਟਿ ਸਰੂਪ ਬਣਾਇਆ ।੪੫।

ਸੋ ਟਿਕਾ ਸੋ ਛਤ੍ਰ ਸਿਰਿ ਸੋਈ ਸਚਾ ਤਖਤੁ ਟਿਕਾਈ।
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਹੰਦੀ ਮੁਹਰਿ ਹਥਿ ਗੁਰ ਅੰਗਦਿ[6] ਦੋਹੀ ਫਿਰਾਈ।
ਦਿਤਾ ਛੋੜਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰੁ ਬੈਠਿ ਖਡੂਰੇ ਜੋਤਿ ਜਗਾਈ।
ਜੰਮੇ ਪੂਰਬਿ ਬੀਜਿਆ ਵਿਚਿ ਵਿਚਿ ਹੋਰੁ ਕੂੜੀ ਚਤੁਰਾਈ।
ਲਹਣੇ ਪਾਈ ਨਾਨਕੋ ਦੇਣੀ ਅਮਰਦਾਸਿ ਘਰਿ ਆਈ।
ਗੁਰੂ ਬੈਠਾ ਅਮਰੁ ਸਰੂਪ ਹੋਇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਈ ਦਾਦਿ[7] ਇਲਾਹੀ।
ਫੇਰਿ ਵਸਾਇਆ ਗੋਇੰਦਵਾਲੁ[8] ਅਚਰਜੁ ਖੇਲੁ ਨ ਲਖਿਆ ਜਾਈ।
ਦਾਤਿ ਜੋਤਿ ਖਸਮੇ ਵਡਿਆਈ।੪੬।

ਦਿਚੇ ਪੂਰਬਿ ਦੇਵਣਾ ਜਿਸ ਦੀ ਵਸਤੁ ਤਿਸੈ ਘਰਿ ਆਵੈ।
ਬੈਠਾ ਸੋਢੀ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਰਾਮਦਾਸੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਹਾਵੈ।

---

[1]ਸਿਧਾਂ (ਸ), [2]ਪ੍ਰਗਟਿਆ (ਖ,ਭ), [3]ਚੜ੍ਹੇ (ਸ), [4]ਛਤ੍ਰ (ਸ,ਖ) [5]ਆਚਰਜੇ ਆਚਰਜੁ (ਸ,ਖ), [6]ਅੰਗਦ ਦੀ (ਸ,ਖ), [7]ਦਾਤ (ਭ), [8]ਗੋਇਦਵਾਲੁ (ਖ)

ਪੂਰਨੁ ਤਾਲੁ ਖਟਾਇਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰਿ ਵਿਚਿ ਜੋਤਿ ਜਗਾਵੈ।
ਉਲਟਾ ਖੇਲੁ ਖਸਮ[1] ਦਾ ਉਲਟੀ ਗੰਗ ਸਮੁੰਦ੍ਰਿ ਸਮਾਵੈ।
ਦਿਤਾ ਲਈਐ ਆਪਣਾ ਅਣਿਦਿਤਾ ਕਛੂ[2] ਹਥਿ ਨ ਆਵੈ।
ਫਿਰਿ ਆਈ ਘਰਿ ਅਰਜਣੇ ਪੁਤੁ ਸੰਸਾਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹਾਵੈ।
ਜਾਣਿ ਨ ਦੇਸਾ ਸੋਢੀਓ[3] ਹੋਰਸਿ ਅਜਰੁ ਨ ਜਰਿਆ ਜਾਵੈ।
ਘਰ ਹੀ ਕੀ ਵਸੁ ਘਰੇ ਰਹਾਵੈ ।੪੭।

ਪੰਜਿ ਪਿਆਲੇ ਪੰਜਿ ਪੀਰ ਛਠਮੁ ਪੀਰੁ ਬੈਠਾ ਗੁਰੁ ਭਾਰੀ।
ਅਰਜਨੁ ਕਾਇਆ ਪਲਟਿ ਕੈ ਮੂਰਤਿ ਹੀਰਗੋਬਿੰਦ ਸਵਾਰੀ।
ਚਲੀ ਪੀੜੀ ਸੋਢੀਆ[4] ਰੂਪੁ ਦਿਖਾਵਨਿ[5] ਵਾਰੋ ਵਾਰੀ।
ਦਲਿਭੰਜਨ ਗੁਰੁ ਸੂਰਮਾ ਵਡ ਜੋਧਾ ਬਹੁ ਪਰਉਪਕਾਰੀ।
ਪੁਛਨਿ ਸਿਖ ਅਰਦਾਸਿ ਕਰਿ ਛਿਆ ਮਹਲਾ ਤਕਿ ਦਰਸਿ ਨਿਹਾਰੀ।
ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਣਿਹੁ ਸੰਸਾਰੀ।
ਕਲਿਜੁਗ ਪੀੜੀ ਸੋਢਿਆ[6] ਨਿਹਚਲ ਨੀਵ ਉਸਾਰਿ ਖਲਾਰੀ।
ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਧਰੇ ਅਵਤਾਰੀ ।੪੮।

ਸਤਿਜੁਗਿ ਸਤਿਗੁਰ ਵਾਸਦੇਵ ਵਵਾ ਵਿਸਨਾ[7] ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ।
ਦੁਆਪਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰੀ ਕ੍ਰਿਸਨ ਹਾਹਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ।
ਤ੍ਰੇਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮ ਜੀ ਰਾਰਾ ਰਾਮ ਜਪੇ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ।
ਕਲਿਜੁਗਿ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦ[8] ਗਗਾ ਗੋਵਿੰਦ[9] ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ[10]।
ਚਾਰੇ ਜਾਗੇ ਚਹੁ ਜੁਗੀ ਪੰਚਾਇਣ ਵਿਚਿ ਜਾਇ ਸਮਾਵੈ।
ਚਾਰੋ ਅਛਰ ਇਕੁ ਕਰਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ[11] ਜਪੁ ਮੰਤ੍ਰ ਜਪਾਵੈ[12]।
ਜਹਾ ਤੇ ਉਪਜਿਆ ਫਿਰਿ ਤਹਾ ਸਮਾਵੈ ।੪੯ ।੧।ਇਕੁ।

---

[1]ਖਸੰਮ (ਸ), [2]ਕਿਛੁ (ਖ), ਕਛਿ (ਭ), [3]ਸੋਢਿਓ (ਭ), [4]ਸੋਢਿਆਂ (ਭ), [5]ਦਿਖਾਵਣਿ (ਸ,ਭ), [6]ਸੋਢੀਆਂ (ਸ), ਸੋਢੀਆ (ਖ), [7]ਵਿਸਨ (ਭ), [8]ਗੋਬਿੰਦ (ਸ,ਖ), [9]ਗੋਬਿੰਦ (ਸ,ਖ) [10]ਅਲਾਵੈ (ਸ,ਖ), [11]ਵਾਹਗੁਰੂ (ਸ,ਖ), [12]ਭ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਇਕ ਹੋਰ ਵਾਧੂ ਪੰਕਤੀ ਹੈ–'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਪਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿਉ ਸੋ ਨਰ ਬਹੁੜਿ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਆਵੈ।'

ਵਾਰ ੨+

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਆਪਨੜੈ ਹਥਿ ਆਰਸੀ ਆਪੇ ਹੀ ਦੇਖੈ।
ਆਪੇ ਦੇਖਿ ਦਿਖਾਇਦਾ ਛਿਅ[1] ਦਰਸਨਿ ਭੇਖੈ।
ਜੇਹਾ ਮੂਹੁ[2] ਕਰਿ ਭਾਲਿਦਾ ਤੇਵੇਹੈ ਲੇਖੈ।
ਹਸਦੇ ਹਸਦਾ ਦੇਖੀਐ ਸੋ ਰੂਪ ਸਰੇਖੈ।
ਰੋਦੈ ਦਿਸੈ ਰੋਵਦਾ ਹੋਇ ਨਿਮਖ ਨਿਮੇਖੈ।
ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਸਤਿਸੰਗਿ ਵਿਸੇਖੈ ।੧ ।

ਜਿਉ ਜੰਤ੍ਰ ਹਥਿ ਜੰਤ੍ਰ[3] ਲੈ ਸਭਿ ਰਾਗ ਵਜਾਏ।
ਆਪੇ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਮਗਨੁ ਹੋਇ ਆਪੇ ਗੁਣ ਗਾਏ।
ਸਬਦਿ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵਲੀਣੁ ਹੋਇ ਆਪਿ ਰੀਝਿ ਰੀਝਾਏ।
ਕਥਤਾ ਬਕਤਾ ਆਪਿ ਹੈ ਸੁਰਤਾ ਲਿਵ ਲਾਏ।
ਆਪੇ ਹੀ ਵਿਸਮਾਦੁ ਹੋਇ ਸਰਬੰਗਿ ਸਮਾਏ।
ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਤੀਆਏ ।੨।

ਆਪੇ ਭੁਖਾ ਹੋਇ ਕੈ ਆਪਿ ਜਾਇ ਰਸੋਈ।
ਭੋਜਨੁ ਆਪਿ ਬਣਾਇਦਾ ਰਸ ਵਿਚਿ ਰਸ ਗੋਈ।
ਆਪੇ ਖਾਇ ਸਲਾਹਿ[4] ਕੈ ਹੋਇ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਸਮੋਈ।
ਆਪੇ ਰਸੀਆ ਆਪਿ ਰਸੁ ਰਸੁ[5] ਰਸਨਾ ਭੋਈ।
ਦਾਤਾ ਭੁਗਤਾ ਆਪਿ ਹੈ ਸਰਬੰਗੁ ਸਮੋਈ।
ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ।੩।

ਆਪੇ ਪਲੰਘੁ ਵਿਛਾਇ ਕੈ ਆਪਿ ਅੰਦਰਿ ਸਉਦਾ।
ਸੁਹਣੇ ਅੰਦਰਿ ਜਾਇ ਕੈ ਦਿਸੰਤਰਿ[6] ਭਉਦਾ।
ਰੰਕੁ ਰਾਉ ਰਾਉ ਰੰਕੁ ਹੋਇ ਦੁਖ ਸੁਖ[7] ਵਿਚਿ ਪਉਦਾ।
ਤਤਾ ਸੀਅਰਾ[8] ਹੋਇ ਜਲੁ ਆਵਟਣੁ ਖਉਦਾ।
ਹਰਿਖ ਸੋਗ ਵਿਚਿ ਧਾਵਦਾ ਚਾਵਾਏ[9] ਚਉਦਾ।
ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖੁ ਰਉਦਾ ।੪।

---

[1]ਛਿਆ (ਭ), [2]ਮੂਹੁ (ਸ,ਖ), ਮੁਹੁ (ਭ), [3]ਬਿੰਜੰਤ੍ਰ (ਭ), [4]ਸਲਾਇ (ਭ), [5]ਰਸਿ ਰਸ (ਭ), [6]ਦੇਸੰਤਰਿ (ਸ,ਖ), [7]ਦੁਖਿ (ਸ,ਖ,ਭ), [8]ਸੀਰਾ (ਭ), [9]ਚਵਾਏ (ਭ)

ਸਮਸਰਿ ਵਰਸੈ ਸ੍ਵਾਤ ਬੂੰਦ ਜਿਉ ਸਭਨੀ ਥਾਈ।
ਜਲ ਅੰਦਰਿ ਜਲੁ ਹੋਇ ਮਿਲੈ ਧਰਤੀ ਬਹੁ ਭਾਈ।
ਕਿਰਖ ਬਿਰਖ ਰਸ ਕਸ ਘਣੇ ਫਲੁ ਫੁਲੁ ਸੁਹਾਈ।
ਕੇਲੇ ਵਿਚਿ ਕਪੂਰੁ ਹੋਇ ਸੀਤਲੁ ਸੁਖਦਾਈ।
ਮੋਤੀ ਹੋਵੈ ਸਿਪ ਮੁਹਿ ਬਹੁ ਮੋਲੁ ਮੁਲਾਈ।
ਬਿਸੀਅਰ ਦੇ ਮਹਿ ਕਾਲਕੂਟ ਚਿਤਵੈ ਦੁਰਿਆਈ।
ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਸਤਿਸੰਗ ਸੁਭਾਈ ।੫।

ਸੋਈ ਤਾਂਬਾ ਰੰਗ ਸੰਗਿ ਜਿਉ ਕੈਹਾ ਹੋਈ।
ਸੋਈ ਤਾਂਬਾ ਜਸਤ[1] ਮਿਲਿ ਪਿਤਲ ਅਵਲੋਈ।
ਸੋਈ ਸੀਸੇ ਸੰਗਤੀ ਭੰਗਾਰ ਭਲੋਈ।
ਤਾਂਬਾ ਪਾਰਿਸ ਪਰਸਿਆ ਹੋਇ ਕੰਚਨ ਸੋਈ।
ਸੋਈ ਤਾਂਬਾ ਭਸਮ ਹੋਇ ਅਉਖਧ[2] ਕਰਿ ਭੋਈ।
ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਸੰਗਤਿ ਗੁਣ ਗੋਈ ।੬।

ਪਾਣੀ ਕਾਲੇ ਰੰਗਿ ਵਿਚਿ ਜਿਉ ਕਾਲਾ ਦਿਸੈ।
ਰਤਾ ਰਤੇ ਰੰਗਿ ਵਿਚਿ ਮਿਲਿ ਮੇਲਿ ਸਲਿਸੈ।
ਪੀਲੈ ਪੀਲਾ ਹੋਇ ਮਿਲੈ ਹਿਤੁ ਜੇਹਿ ਦਿਸੈ[3]।
ਸਾਵਾ ਸਾਵੇ ਰੰਗਿ ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਰੰਗ ਸਰਿਸੈ[4]।
ਤਤਾ ਠੰਡਾ ਹੋਇ ਕੈ ਹਿਤੁ ਜਿਸੈ ਤਿਸੈ।
ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ[5] ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖੁ ਜਿਸੈ ।੭।

ਦੀਵਾ ਬਲੈ ਬੈਸੰਤਰਹੁ ਚਾਨਣ ਅਨ੍ਹੇਰੇ।
ਦੀਪਕ ਵਿਚਹੁੰ ਮਸੁ ਹੋਇ ਕੰਮ ਆਇ ਲੇਖੇਰੇ[6]।
ਕਜਲੁ ਹੋਵੈ ਕਾਮਣੀ ਸੰਗਿ ਭਲੇ ਭਲੇਰੇ।
ਮਸਵਾਣੀ ਹਰਿ ਜਸੁ ਲਿਖੈ ਦਫਤਰ ਅਗਲੇਰੇ।
ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ[7] ਗੁਰਮੁਖਿ ਚਉਫੇਰੇ ।੮।

ਬਿਰਖੁ ਹੋਵੈ ਬੀਉ ਬੀਜੀਐ ਕਰਦਾ ਪਸਾਰਾ।
ਜੜ ਅੰਦਰਿ ਪੇਡ ਬਾਹਰਾ ਬਹੁ [8]ਡਾਲ ਬਿਸਥਾਰਾ[8]।
ਪਤ ਫੁਲ ਫਲੁ ਫਲੀਦਾ ਰਸ ਰੰਗ ਸਵਾਰਾ।
ਵਾਸੁ ਨਿਵਾਸੁ ਉਲਾਸੁ ਕਰਿ ਹੋਇ ਵਡ ਪਰਵਾਰਾ।
ਫਲ ਵਿਚਿ ਬੀਉ ਸੰਜੀਉ[9] ਹੋਇ ਫਲ ਫਲੋ ਹਜਾਰਾ।
ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ[10] ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਸਤਾਰਾ ।੯।

---

[1]ਜਿਸਤ (ਸ), [2]ਅਉਖਦੁ (ਖ,ਭ), [3]ਦ੍ਰਿਸੈ (ਸ,ਖ,ਭ), [4]ਸਰਸੈ (ਭ), [5]ਵਰਤਾ (ਭ), [6]ਲਿਖੇਰੇ (ਸ,ਖ,ਭ), [7]ਵਰਤਾ (ਭ), [8]ਟਾਲ ਬਿਥਾਰਾ (ਖ), [9]ਸਜੀਉ (ਖ), [10]ਵਰਤਾ (ਭ)

ਹੋਵੇ ਸੂਤੁ ਕਪਾਹ ਦਾ ਕਰਿ ਤਾਣਾ ਵਾਣਾ।
ਸੂਤਹੁ ਕਪੜੁ ਜਾਣੀਐ ਆਖਾਣ ਵਖਾਣਾ।
ਚਉਸੀ ਤੈ ਚਉਤਾਰ ਹੋਇ ਗੰਗਾ ਜਲੁ ਜਾਣਾ।
ਖਾਸਾ ਮਲਮਲ ਸਿਰੀਸਾਫੁ ਤਨਸੁਖ ਮਨਿ ਭਾਣਾ।
ਪਗ ਦੁਪਟਾ ਚੋਲਣਾ ਪਟਕਾ ਪਰਵਾਣਾ।
ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰੰਗ ਮਾਣਾ ।੧੦।

ਸੁਨਿਆਰਾ ਸੁਇਨਾ ਘੜੈ ਗਹਣੇ ਸਵਾਰੇ[1]।
ਪਿਪਲਵਤਰੇ ਵਾਲੀਆ ਤਾਨਉੜੇ ਤਾਰੇ।
ਵੇਸਰਿ[2] ਨਥਿ ਵਖਾਣੀਐ ਕੰਠ ਮਾਲਾ ਧਾਰੇ।
ਟੀਕਤਿ ਮਣੀਆ ਮੋਤਸਰ ਗਜਰੇ ਪਾਸਾਰੇ।
ਦੁਰ ਬਹਵਟਾ[3] ਗੋਲ ਛਾਪ ਕਰਿ ਬਹੁ ਪਰਕਾਰੇ[4]।
ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵੀਚਾਰੇ ।੧੧।

ਗੰਨਾ ਕੋਲੁ ਪੀੜੀਐ ਰਸ ਦੇ ਦਰਹਾਲਾ।
ਕੋਈ ਕਰੇ ਗੁੜੁ ਭੇਲੀਆ ਸੋ[5] ਸਕਰ ਵਾਲਾ।
ਕੋਈ ਖੰਡੁ ਸਵਾਰਦਾ ਮਖਣ ਮਸਾਲਾ।[6]
ਹੋਵੈ ਮਿਸਰੀ ਕਲੀਕੰਦ ਮਿਠਿਆਈ ਢਾਲਾ।
ਖਾਵੈ ਰਾਜਾ ਰੰਕੁ ਕਰਿ ਰਸ ਭੋਗ ਸੁਖਾਲਾ।
ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਾਲਾ ।੧੨।

ਗਾਈ ਰੰਗ ਬਿਰੰਗ ਬਹੁ ਦੁਧੁ ਉਜਲੁ ਵਰਣਾ।
ਦੁਧਹੁ ਦਹੀ ਜਮਾਈਐ ਦਰਿ ਨਿਹਚਲੁ ਧਰਣਾ।
ਦਹੀ ਵਿਲੋਇ ਅਲੋਈਐ ਛਾਹਿ ਮਖਣ ਤਰਣਾ।
ਮਖਣੁ ਤਾਇ ਅਉਟਾਇ ਕੈ ਘਿਉ ਨਿਰਮਲ ਕਰਣਾ।
ਹੋਮ ਜਗ ਨਈਵੇਦ ਕਰਿ ਸਭ ਕਾਰਜ ਸਰਣਾ।
ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋਇ ਜਰਣਾ ।੧੩।

ਪਲ ਘੜੀਆ ਮੂਰਤਿ ਪਹਰਿ ਥਿਤ ਵਾਰ ਗਣਾਏ।
ਦੁਇ ਪਖ ਬਾਰਹ ਮਾਹ ਕਰਿ ਸੰਜੋਗ ਬਣਾਏ।
ਛਿਅ ਰੁਤੀ ਵਰਤਾਈਆ ਬਹੁ ਚਲਿਤ ਬੁਣਾਏ।
ਸੂਰਜੁ ਇਕੁ[7] ਵਰਤਦਾ[8] ਲੋਕੁ ਵੇਦ ਅਲਾਏ।
ਚਾਰਿ ਵਰਨ ਛਿਅ ਦਰਸਨਾ ਬਹੁ ਪੰਥਿ ਚਲਾਏ।
ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਮਝਾਏ ।੧੪।

---

[1]ਸਾਵਾਰੇ (ਸ,ਖ,ਭ), [2]ਬੇਸਰਿ (ਭ), [3]ਬਹੁਟਾ (ਸ,ਖ,ਭ), [4]ਪ੍ਰਕਾਰੇ (ਭ), [5]ਕੋ (ਸ,ਖ,ਭ), [6]ਮੁਸਲਾ (ਭ)
[7]ਏਕੁ (ਭ), [8]ਵਰਤਾਦਾ (ਭ)

ਇਕੁ ਪਾਣੀ ਇਕ ਧਰਤਿ ਹੈ ਬਹੁ ਬਿਰਖ ਉਪਾਏ।
ਅਫਲ ਸਫਲ ਪਰਕਾਰ ਬਹੁ ਫਲ ਫੁਲ ਸੁਹਾਏ।
ਬਹੁ ਰਸ ਰੰਗ ਸੁਵਾਸਨਾ ਪਰਕਿਰਤਿ ਸੁਭਾਏ।
ਬੈਸੰਤਰੁ ਇਕ ਵਰਨ ਹੋਇ ਸਭ ਤਰਵਰ ਛਾਏ।
ਗੁਪਤਹੁ[1] ਪਰਗਟਿ ਹੋਇ ਕੈ ਭਸਮੰਤ ਕਰਾਏ।
ਆਪਿ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਗੁਰੁਮੁਖਿ ਸੁਖ ਪਾਏ ।੧੫।

ਚੰਦਨ ਵਾਸ ਵਣਾਸਪਤਿ ਸਭ ਚੰਦਨ ਹੋਵੈ।
ਅਸਟ ਧਾਤੁ ਇਕ ਧਾਤੁ ਹੋਇ ਸੰਗਿ ਪਾਰਸਿ ਢੋਵੈ।
ਨਦੀਆ ਨਾਲੇ ਵਾਹੜੇ ਮਿਲਿ ਰੰਗ ਗੰਗੋਵੈ।
ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣੁ ਸਾਧਸੰਗੁ ਪਾਪਾ ਮਲੁ ਧੋਵੈ।
ਨਰਕ ਨਿਵਾਰ ਅਸੰਖ ਹੋਇ ਲਖ ਪਤਿਤ ਸੰਗੋਵੈ।
ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਲੋਵੈ ।੧੬।

ਦੀਪਕ ਹੇਤ ਪਤੰਗ ਦਾ ਜਲ ਮੀਨ ਤਰੰਦਾ।
ਮਿਰਗੁ ਨਾਦ ਵਿਸਮਾਦੁ ਹੈ ਭਵਰ ਕਵਲਿ ਵਸੰਦਾ।
ਚੰਦ ਚਕੋਰ ਪਰੀਤਿ ਹੈ ਦੇਖਿ ਧਿਆਨੁ ਧਰੰਦਾ।
ਚਕਵੀ ਸੂਰਜ ਹੇਤੁ ਹੈ ਸੰਜੋਗ ਬਣੰਦਾ।
ਨਾਰਿ ਭਤਾਰ ਪਿਆਰੁ ਹੈ ਮਾ ਪੁਤ ਮਿਲੰਦਾ।
ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਚੰਦਾ ।੧੭।

ਅਖੀ ਅੰਦਰਿ ਦੇਖਦਾ[2] ਸਭ ਚੋਜ ਵਿਡਾਣਾ।
ਕੰਨੀ ਸੁਣਦਾ ਸੁਰਤਿ ਕਰਿ ਆਖਣਿ[3] ਵਖਾਣਾ।
ਜੀਭੈ ਅੰਦਰਿ ਬੋਲਦਾ ਬਹੁ ਸਾਦ ਲੁਭਾਣਾ।
ਹਥੀ ਕਿਰਤਿ ਕਮਾਵਦਾ ਪਗਿ ਚਲੈ ਸੁਜਾਣਾ।
ਦੇਹੀ ਅੰਦਰਿ ਇਕ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀ ਪਰਵਾਣਾ।
ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖੁ ਮਾਣਾ ।੧੮।

ਪਵਣ ਗੁਰੂ ਗੁਰੁ ਸਬਦੁ ਹੈ ਰਾਗ ਨਾਦ ਵੀਚਾਰਾ।
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਜਲੁ ਧਰਤਿ ਹੈ ਉਤਪਤਿ ਸੰਸਾਰਾ[4]।
ਦਾਈ ਦਾਇਆ ਰਾਤਿ ਦਿਹੁ ਵਰਤੇਸ ਵਰਤਾਰਾ।
ਸਿਵ ਸਕਤੀ ਦਾ ਖੇਲੁ ਮੇਲੁ ਪਰਕਿਰਤਿ ਪਸਾਰਾ।
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਘਟਿ ਚੰਦੁ ਅਕਾਰਾ।
ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਰਧਾਰਾ ।੧੯।

---

[1]ਗੁਪਤੋ (ਭ), [2]ਵੇਖਦਾ (ਭ), [3]ਆਖਣਿ (ਸ,ਖ), [4]ਸੈਸਾਰਾ (ਖ)

ਫੁਲਾਂ[1] ਅੰਦਰਿ ਵਾਸ ਹੈ ਹੋਇ ਭਵਰੁ ਲੁਭਾਣਾ।
ਅੰਬਾ[2] ਅੰਦਰਿ ਰਸ[3] ਧਰਿ ਕੋਇਲ ਰਸੁ ਮਾਣਾ।
ਮੋਰ ਬਬੀਹਾ ਹੋਇ ਕੈ ਆਣ ਵਰਸ ਸਿਵਾਣਾ।
ਖੀਰ ਨੀਰ ਸੰਜੋਗ ਹੋਇ ਕਲੀਕੰਦ ਵਖਾਣਾ।
ਓਅੰਕਾਰੁ ਆਕਾਰੁ ਕਰਿ ਹੋਇ ਪਿੰਡ ਪਰਾਣਾ।
ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰਤਦਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਵਾਣਾ। ੨੦। ੨। ਦੁਇ।

---

[1]ਫੁਲਾਂ (ਖ,ਭ), [2]ਅੰਬਾ (ਸ,ਭ), [3]ਵਾਸ (ਭ).

ਵਾਰ ੩+

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਆਦੇਸੁ ਆਦਿ ਵਖਾਣਿਆ।
ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਚਾ ਵੇਸੁ ਸਬਦਿ ਸਿਞਾਣਿਆ।
ਸਬਦਿ ਸੁਰਤਿ ਉਪਦੇਸੁ ਸਚਿ ਸਮਾਣਿਆ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚੁ ਦੇਸੁ ਘਰੁ ਪਰਵਾਣਿਆ।
ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਆਵੇਸ ਸਹਜਿ ਸੁਖਾਣਿਆ।
ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਪਰਵੇਸ ਮਾਣੁ ਨਿਮਾਣਿਆ।
ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਣਿਆ।
ਸਿਮਰਿ ਸਹਿਜ[1] ਫਣ ਸੇਸੁ ਤਿਲੁ ਨ ਪਛਾਣਿਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਦ੍ਰ[2] ਦ੍ਰਵੇਸੁ[3] ਸਚਿ ਸੁਹਾਣਿਆ ।੧।

ਗੁਰੁ ਚੇਲੇ ਰਹਰਾਸਿ ਅਲਖੁ ਅਭੇਉ ਹੈ।
§ਗੁਰੂ ਚੇਲੇ ਸਾਬਾਸਿ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ਹੈ।§
ਗੁਰਮਤਿ ਸਹਜਿ ਨਿਵਾਸੁ ਸਿਫਤਿ ਸਮੇਉ ਹੈ।
ਸਬਦਿ ਸੁਰਤਿ ਪਰਗਾਸ ਅਛਲ ਅਛੇਉ ਹੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਸ ਨਿਰਾਸ ਮਤਿ ਅਰਖੇਉ ਹੈ।
ਕਾਮ ਕਰੋਧ[4] ਵਿਣਾਸੁ ਸਿਫਤਿ ਸਮੇਉ ਹੈ।
ਸਤ ਸੰਤੋਖ ਉਲਾਸ ਸਕਤਿ ਨ ਸੇਉ ਹੈ।
ਘਰ ਹੀ ਵਿਚਿ ਉਦਾਸੁ ਸਚਿ ਸੁਚੇਉ[5] ਹੈ।
ਵੀਹ ਇਕੀਹ ਅਭਿਆਸ ਗੁਰ ਸਿਖ ਦੇਉ ਹੈ ।੨।

ਗੁਰ ਚੇਲਾ ਪਰਵਾਣੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਣੀਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਚੋਜ ਵਿਡਾਣੁ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀਐ[6]।
ਕੁਦਰਤ ਨੋ ਕੁਰਬਾਣ ਕਾਦਰੁ ਜਾਣੀਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਗਿ ਮਿਹਮਾਣੁ ਜਗੁ ਮਿਹਮਾਣੀਐ।
ਸਤਿਗੁਰ ਸਤਿ ਸੁਹਾਣੁ ਆਖਿ ਵਖਾਣੀਐ।

---

[1]ਸਹੰਸ (ਖ), [2]ਦਰ (ਸ,ਖ), ਦਰਿ (ਧ), [3]ਦਰਵੇਸੁ (ਸ,ਖ), ਦਰਿਵੇਸ (ਭ), [4]ਕ੍ਰੋਧ (ਭ), [5]ਸਚੇਉ (ਭ), [6]ਕਥਾਣੀਐ (ਸ,ਖ,ਭ)

ਦਰਿ ਢਾਢੀ ਦਰਵਾਨੁ ਰਵੈ ਗੁਰਬਾਣੀਐ।
ਅੰਤਰਿਜਾਮੀ ਜਾਣੁ ਹੇਤੁ ਪਛਾਣੀਐ।
ਸਚੁ ਸਬਦੁ ਨੀਸਾਣੁ ਸੁਰਤਿ ਸਮਾਣੀਐ।
ਇਕੋ ਦਰਿ ਦੀਬਾਣੁ ਸਬਦਿ ਸਿਵਾਣੀਐ ।੩।

ਸਬਦੁ ਗੁਰੂ ਗਰੁ ਵਾਹੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਇਆ।
ਚੇਲਾ ਸੁਰਤਿ ਸਮਾਹੁ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ।
ਗੁਰ ਚੇਲੇ ਵੀਵਾਹੁ ਤੁਰੀ ਚੜਾਇਆ।
ਗਹਰ ਗੰਭੀਰ ਅਥਾਹੁ ਅਜਰੁ ਜਰਾਇਆ।
ਸਚਾ ਬੇਪਰਵਾਹੁ ਸਚਿ ਸਮਾਇਆ।
ਪਾਤਿਸਾਹਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਹੁਕਮੁ ਚਲਾਇਆ।
ਲਉਬਾਲੀ ਦਰਗਾਹੁ ਭਾਣਾ ਭਾਇਆ।
ਸਚੀ ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹੁ ਅਪਿਓ[1] ਪੀਆਇਆ।
ਸਬਦੁ ਸੁਰਤਿ ਅਸਗਾਹ ਅਘੜ ਘੜਾਇਆ ।੪।

ਮੁਲ ਨ ਮਿਲੈ ਅਮੋਲੁ ਨ ਕੀਮਤਿ ਪਾਈਐ।
ਪਾਇ ਤਰਾਜੂ ਤੋਲੁ ਨ ਅਤੁਲੁ ਤੁਲਾਈਐ।
ਨਿਜ ਘਰਿ ਤਖਤੁ ਅਡੋਲੁ ਨ ਡੋਲਿ ਡੋਲਾਈਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥੁ ਨਿਰੋਲੁ ਨ ਰਲੇ ਰਲਾਈਐ।
ਕਥਾ ਅਕਥ ਅਬੋਲੁ ਨ ਬੋਲ ਬੁਲਾਈਐ।
ਸਦਾ ਅਭੁਲੁ ਅਭੋਲਿ[2] ਨ ਭੋਲਿ ਭੁਲਾਈਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥੁ ਅਲੋਲੁ ਸਹਜਿ ਸਮਾਈਐ।
ਅਮਿਓ[3] ਸਰੋਵਰ ਝੋਲੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਈਐ।
ਲਖ ਟੋਲੀ ਇਕ ਟੋਲੁ ਨ ਆਪੁ ਗਣਾਈਐ ।੫।

ਸਉਦਾ ਇਕਤੁ ਹਟਿ ਸਬਦਿ ਵਿਸਾਹੀਐ।
ਪੂਰਾ ਪੂਰੇ ਵਟਿ ਕਿ ਆਖਿ ਸਲਾਹੀਐ।
ਕਦੇ ਨ ਹੋਵੈ ਘਟਿ ਸਚੀ ਪਤਿਸਾਹੀਐ।
ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਖਟਿ ਅਖੁਟੁ ਸਮਾਹੀਐ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਪਰਗਟਿ ਸਦਾ ਨਿਬਾਹੀਐ।
ਚਾਵਲਿ ਇਕਤੇ ਸਟਿ ਨ ਦੂਜੀ ਵਾਹੀਐ।
ਜਮ ਦੀ ਫਾਹੀ ਕਟਿ ਦਾਦਿ ਇਲਾਹੀਐ।
ਪੰਜੇ ਦੂਤ ਸੰਘਟਿ ਢੇਰੀ ਢਾਹੀਐ।
ਪਾਣੀ ਜਿਉ ਹਰਿਹਟਿ ਸੁ ਖੇਤਿ ਉਮਾਹੀਐ ।੬।

---
[1]ਅਪਿਉ (ਸ,ਖ,ਭ), [2]ਅਭੋਲੁ (ਸ,ਖ,ਭ), [3]ਅਮਿਉ (ਸ,ਖ,ਭ)

ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਪਿ ਨ ਅਲਖੁ ਲਖਾਵਈ।
ਦੇਖੈ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਿ ਜਿਉ ਤਿਸੁ ਭਾਵਈ।
ਲੇਪੁ ਨ ਪੁੰਨਿ ਨ ਪਾਪਿ ਉਪਾਇ ਸਮਾਵਈ।
ਲਾਗੂ ਵਰੁ ਨ ਸਰਾਪ ਨ ਆਪ ਜਣਾਵਈ।
ਗਾਵੈ ਸਬਦੁ ਅਲਾਪਿ ਅਕਥੁ ਸੁਣਾਵਈ।
ਅਕਥ ਕਥਾ ਜਪੁ ਜਾਪਿ ਨ ਜਗਤੁ[1] ਕਮਾਵਈ।
ਪੂਰੈ ਗੁਰ ਪਰਤਾਪਿ ਆਪੁ ਗਵਾਵਈ।
ਲਾਹੇ ਤਿਨੇ[2] ਤਾਪਿ ਸੰਤਾਪਿ ਘਟਾਵਈ।
ਗੁਰਬਾਣੀ ਮਨ ਧ੍ਰਾਪਿ ਨਿਜ ਘਰਿ ਆਵਈ ।੭।

ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰ ਸਤਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਾਲੀਐ।
ਪੂਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮਤਿ ਸਬਦਿ ਸਮਾਲੀਐ[3]।
ਦਰਗਹ ਧੋਈਐ ਪਤਿ ਹਉਮੈ ਜਾਲੀਐ।
ਘਰ ਹੀ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਬੈਸਣ ਧਰਮਸਾਲੀਐ।
ਪਾਵਣ ਮੋਖ ਮੁਕਤਿ ਗੁਰ ਸਿਖ ਪਾਲੀਐ।
ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲੀਐ।
ਪਤਿਸਾਹੀ ਇਕ ਛਤਿ ਖਰੀ ਸੁਖਾਲੀਐ।
ਪਾਣੀ ਪੀਹਣੁ ਘਤਿ[4] ਸੇਵਾ ਘਾਲੀਐ।
ਮਸਕੀਨੀ ਵਿਚ ਵਤਿ ਚਾਲੇ ਚਾਲੀਐ ।੮।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਚਾ ਖੇਲੁ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸਿਆ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਦਾ ਮੇਲੁ ਸਬਦਿ ਅਵੇਸਿਆ।
ਫੁਲੀ ਤਿਲੀ ਫੁਲੇਲੁ ਸੰਗਿ ਸਲੇਸਿਆ।
ਗੁਰ ਸਿਖ ਨਕ ਨਕੇਲ ਮਿਟੈ ਅੰਦੇਸਿਆ।
ਨਾਵਣ[5] ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲ ਵਸਣ ਸੁਦੇਸਿਆ।
ਗੁਰ ਜਪਿ ਰਿਦੈ ਸੁਹੇਲੁ ਗੁਰ ਪਰਵੇਸਿਆ।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਭਉ ਭੇਲੁ ਸਾਧ ਸਰੇਸਿਆ।
ਨਿਤ ਨਿਤ ਨਵਲ ਨਵੇਲ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭੇਸਿਆ।
ਖੈਰ ਦਲਾਲੁ ਦਲੇਲ ਸੇਵ ਸਹੇਸਿਆ ।੯।

ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਕਰਿ ਧਿਆਨ ਸਦਾ ਹਜ਼ੂਰ ਹੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦੁ[6] ਗਿਆਨੁ ਨੇੜਿ ਨ ਦੂਰ ਹੈ।
ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਤ ਨੀਸਾਣ ਕਰਮ ਅੰਕੂਰ[7] ਹੈ।

[1]ਜਗਤਿ (ਭ), [2]ਤਿੰਨੇ (ਸ,ਖ), [3]ਸਮ੍ਹਾਲੀਐ (ਸ), [4]ਪਤਿ (ਭ), [5]ਨ੍ਹਾਵਣ (ਸ), [6]ਸਬਦਿ (ਭ), [7]ਅਕੂਰ (ਭ)

ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਪਰਧਾਨੁ ਸੇਵਕ ਸੂਰ ਹੈ।
ਪੂਰਨ ਪਰਮ ਨਿਧਾਨ ਸਦ ਭਰਪੂਰ ਹੈ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਅਸਥਾਨੁ ਜਗਮਗ ਨੂਰ ਹੈ।
ਲਖ ਲਖ ਸਸੀਅਰ ਭਾਨ[1] ਕਿਰਣ ਠਰੂਰ ਹੈ।
ਲਖ ਲਖ ਬੇਦ ਪੁਰਾਣਿ[2] ਕੀਰਤਨ ਚੂਰ ਹੈ।
ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਪਰਵਾਣੁ ਚਰਣਾ ਚੂਰ ਹੈ ।੧੦।

ਗੁਰਸਿਖੁ ਸਿਖੁ [ਗੁਰ][3] ਸੋਇ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ।
ਗੁਰ ਦੀਖਿਆ ਲੈ ਸਿਖਿ ਸਿਖੁ ਸਦਾਇਆ।
ਗੁਰ ਸਿਖ ਇਕੋ ਹੋਇ ਜੋ ਗੁਰ ਭਾਇਆ।
ਹੀਰਾ ਕਣੀ ਪਰੋਇ ਹੀਰੁ ਬਿਧਾਇਆ।
ਜਲ ਤਰੰਗੁ[4] ਅਵਲੋਇ ਸਲਿਲ ਸਮਾਇਆ।
ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮੋਇ ਦੀਪੁ ਦੀਪਾਇਆ।
ਅਚਰਜ ਅਰਚਜੁ ਢੋਇ ਚਲਤੁ[5] ਬਣਾਇਆ।
ਦੁਧਹੁ ਦਹੀ ਵਿਲੋਇ ਘਿਉ[6] ਕਢਾਇਆ।
ਇਕੁ ਚਾਨਣੁ ਤ੍ਰਿਹੁ ਲੋਇ ਪ੍ਰਗਟੀਆਇਆ[7] ।੧੧।

ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ਗੁਰਾ ਗੁਰੁ ਹੋਇਆ।
ਅੰਗਦੁ ਅਲਖੁ ਅਭੇਉ ਸਹਿਜ ਸਮੋਇਆ।
ਅਮਰਹੁ ਅਮਰ ਸਮੇਉ ਅਲਖ ਅਲੋਇਆ।
ਰਾਮ ਨਾਮ ਅਰਿਖੇਉ[8] ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਚੋਇਆ।
ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਕਰਿ ਮੇਉ ਢੋਏ ਢੋਇਆ।
ਗੁਰ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦੁ[9] ਅਮੇਉ ਅਮਿਉ ਵਿਲੋਇਆ।
ਸਚਾ ਸਚਿ ਸੁਚੇਉ ਸਚਿ ਖਲੋਇਆ।
ਆਤਮ ਅਗਹ ਅਗਹੇਉ[10] ਸਬਦ ਪਰੋਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖ ਅਭਰ ਭਰੇਉ ਭਰਮ ਭਉ ਖੋਇਆ ।੧੨।

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਉ ਭਾਉ ਸਹਜੁ[11] ਬੈਰਾਗੁ ਹੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਉ ਸੁਰਤਿ ਸੁ ਜਾਗੁ ਹੈ।
ਮਧਰ[12] ਬਚਨ ਅਲਾਉ[13] ਹਉਮੈ ਤਿਆਗੁ ਹੈ।
ਸਤਿਗੁਰ ਮਤਿ ਪਰਬਾਉ ਸਦਾ ਅਨੁਰਾਗ[14] ਹੈ।
ਪਿਰਮ ਪਿਆਲੇ ਸਾਉ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗੁ ਹੈ।

---

[1]ਭਾਨੁ (ਸ), ਭਾਂਨ (ਖ), [2]ਪੁਰਾਂਣ (ਭ), [3]ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ [4]ਤਰੰਗਿ (ਭ), [5]ਚਲਿਤੁ (ਸ), [6]ਘੀਉ, [7]ਪਰਗਟੀਆਇਆ (ਭ), [8]ਅਰਖੇਉ (ਖ), [9]ਹਰਿਗੋਬਿੰਦੁ (ਸ,ਖ,ਭ), [10]ਗਹੇਉ (ਸ,ਖ), [11]ਸਹਿਜ (ਭ), [12]ਮਧੁਰਿ (ਸ), ਮਧਰਿ (ਭ), [13]ਆਲਾਉ (ਸ,ਖ), [14]ਅਨਰਾਗ (ਭ)

ਬ੍ਰਹਮ ਜੋਤਿ ਬ੍ਰਹਮਾਉ ਗਿਆਨ ਚਰਾਗੁ ਹੈ।
ਅੰਤਰਿ ਗੁਰਮਤਿ ਚਾਉ ਅਲਿਪਤੁ[1] ਅਦਾਗੁ ਹੈ।
ਵੀਹ ਇਕੀਹ ਚੜਾਉ[2] ਸਦਾ ਸੁਹਾਗ ਹੈ[3] ।੧੩।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦ ਸਮਾਲ[4] ਸੁਰਤਿ ਸਮਾਲੀਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ ਨੇਹ ਨਿਹਾਲੀਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵਾ ਘਾਲਿ ਵਿਰਲੇ ਘਾਲੀਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਹੇਤੁ ਹਿਲਾਈਐ[5]।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਬਹੇ ਨਾਲਿ ਗੁਰ ਸਿਖ ਪਾਲੀਐ।
ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ ਨਾਲ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਾਲੀਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਕਲ ਅਕਾਲ ਭਗਤਿ ਸੁਖਾਲੀਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੰਸਾ ਢਾਲਿ ਰਸਕ[6] ਰਸਾਲੀਐ[7]।੧੪।

ਏਕਾ ਏਕੰਕਾਰੁ ਲਿਖਿ ਦੇਖਾਲਿਆ।
ਊੜਾ ਓਅੰਕਾਰੁ ਪਾਸਿ ਬਹਾਲਿਆ।
ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾਰੁ ਨਿਰਭਉ ਭਾਲਿਆ।
ਨਿਰਵੈਰਹੁ ਜੈਕਾਰੁ ਅਜੂਨਿ ਅਕਾਲਿਆ।
ਸਚੁ ਨੀਸਾਣੁ ਅਪਾਰੁ ਜੋਤਿ ਉਜਾਲਿਆ।
ਪੰਜ[8] ਅਖਰ ਉਪਕਾਰ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿਆ।
ਪਰਮੇਸੁਰ ਸੁਖੁ ਸਾਰੁ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿਆ।
ਨਉ ਅਗਿ[9] ਸੁੰਨ ਸੁਮਾਰੁ ਸੰਗਿ ਨਿਰਾਲਿਆ[10]।
ਨੀਲ ਅਨੀਲ ਵੀਚਾਰ ਪਿਰਮ ਪਿਆਲਿਆ ।੧੫।

ਚਾਰ ਵਰਨ ਸਤਿਸੰਗੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੇਲਿਆ।
ਜਾਣ ਤੰਬੋਲਹੁ ਰੰਗੁ[11] ਗੁਰਮੁਖਿ ਚੇਲਿਆ।
ਪੰਜੇ ਸਬਦ ਅਭੰਗ ਅਨਹਦ ਕੇਲਿਆ।
ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦਿ ਤਰੰਗ ਸਦਾ ਸੁਹੇਲਿਆ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਪਰਸੰਗ ਗਿਆਨ ਸੰਗ ਮੇਲਿਆ।
ਰਾਗ ਨਾਦ ਸਰਬੰਗ ਅਹਿਨਿਸਿ ਭੇਲਿਆ।
ਸਬਦ ਅਨਾਹਦੁ ਰੰਗ ਸੁਝ ਇਕੇਲਿਆ[12]।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥੁ ਨਿਪੰਗੁ ਬਾਰਹ ਖੇਲਿਆ[13]।੧੬।

---

[1]ਅਲਪਤੁ (ਭ), [2]ਚੜ੍ਹਾਉ (ਸ,ਭ), [3]ਭ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਇਕ ਪੰਕਤੀ ਵਾਧੂ ਹੈ–'ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਦਾ ਸੁਹੇਲਾ ਦੂਰ ਦੁਰਾਗ ਹੈ।' [4]ਸਮ੍ਹਾਲ (ਸ), [5]ਹਿਆਲੀਐ (ਸ,ਖ,ਭ), [6]ਰਸਿਕ (ਸ), ਰਸਕਿ (ਭ) [7]ਭ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਇਕ ਪੰਕਤੀ ਵਾਧੂ ਹੈ – ਸਦਾ ਸੁਹੇਲੇ ਜਗ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾਲੀਐ।' [8]ਪੰਚ (ਭ), [9]ਅੰਗਿ (ਸ,ਖ,ਭ), [10]ਨਿਹਾਲਿਆ (ਖ), [11]ਰੰਗਿ (ਭ), [12]ਅਕੇਲਿਆ (ਭ), [13]ਭ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਇਕ ਪੰਕਤੀ ਵਾਧੂ ਹੈ –'ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲੇ ਨਹੀਂ ਦੁਹੇਲਿਆ।'

ਹੋਈ ਆਗਿਆ ਆਦਿ ਆਦਿ[1] ਨਿਰੰਜਨੋ।
ਨਾਦੈ ਮਿਲਿਆ ਨਾਦੁ ਹਉਮੈ ਭੰਜਨੋ।
ਬਿਸਮਾਦੇ ਬਿਸਮਾਦੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਜਨੋ।
ਗੁਰਮਤਿ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਭਰਮੁ ਨਿਖੰਜਨੋ।
ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਪਰਮਾਦਿ ਅਕਾਲ[2] ਅਗੰਜਨੋ।
ਸੇਵਕ ਸਿਵ ਸਨਕਾਦਿ ਕ੍ਰਿਪਾ[3] ਕਰੰਜਨੋ।
ਜਪੀਐ ਜੁਗਹ ਜੁਗਾਦਿ ਗੁਰ ਸਿਖ ਮੰਜਨੋ।
ਪਿਰਮ ਪਿਆਲੇ ਸਾਦੁ ਪਰਮ ਪੁਰੰਜਨੋ।
ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਅਨਾਦਿ ਸਰਬ ਸੁਰੰਜਨੋ ।੧੭।

ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਮੁਰੀਦੁ ਨ ਗਲੀ ਹੋਵਣਾ।
ਸਾਬਰੁ ਸਿਦਕਿ ਸਹੀਦੁ ਭ੍ਰਮ[4] ਭਉ ਖੋਵਣਾ।
ਗੋਲਾ ਮੁਲ ਖਰੀਦੁ ਕਾਰੇ ਜੋਵਣਾ।
ਨ ਤਿਸੁ ਭੁਖ ਨ ਨੀਦ ਨ ਖਾਣਾ ਸੋਵਣਾ।
ਪੀਹਣਿ ਹੋਇ ਜਦੀਦ[5] ਪਾਣੀ ਢੋਵਣਾ।
ਪਖੇ ਦੀ ਤਾਗੀਦ ਪਗ ਮਲਿ ਧੋਵਣਾ।
ਸੇਵਕ ਹੋਇ ਸੰਜੀਦ[6] ਨ ਹਸਣੁ ਰੋਵਣਾ।
ਦਰ ਦਰਵੇਸ ਰਸੀਦ ਪਿਰਮ ਰਸੁ ਭੋਵਣਾ।
ਚੰਦ ਮੁਮਾਰਖਿ ਈਦ ਪੁਗਿ ਖਲੋਵਣਾ ।੧੮।

ਪੈਰੀ ਪੈ ਪਾਖਾਕੁ ਮੁਰੀਦੈ ਥੀਵਣਾ।
ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਮੁਸਤਾਕੁ ਮਰਿ ਮਰਿ ਜੀਵਣਾ।
ਪਰਹਰ ਸਭੇ ਸਾਕ ਸੁਰੰਗ ਰੰਗੀਵਣਾ।
ਹੋਰ ਨ ਝਖਣੁ[7] ਝਾਕ ਸਰਣਿ ਮਨੁ ਸੀਵਣਾ।
ਪਿਰਮ ਪਿਆਲਾ ਪਾਕ ਅਮਿਅ[8] ਰਸੁ ਪੀਵਣਾ।
ਮਸਕੀਨੀ ਅਉਤਾਕ ਅਸਥਿਰੁ ਥੀਵਣਾ।
ਦਰ ਅਉਰਤਿ[9] ਤਲਾਕ ਸਹਿਜ ਅਲੀਵਣਾ।
ਸਾਵਧਾਨ ਗੁਰ ਵਾਕ ਨ ਮਨ ਭਰਮੀਵਣਾ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਹੁਸਨਾਕ ਪਾਰਿ ਪਰੀਵਣਾ। ੧੯।

ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣੀ[10] ਜਾਇ ਸੀਸੁ ਨਿਵਾਇਆ।
ਗੁਰ ਚਰਣੀ[11] ਚਿਤੁ ਲਾਇ ਮਥਾ ਲਾਇਆ।
ਗੁਰਮਤਿ ਰਿਦੈ ਵਸਾਇ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ।

---

[1]ਪੁਰਖ (ਭ), [2]ਅਕਲ (ਭ), [3]ਕਿਰਪਾ (ਭ), [4]ਭਰਮ (ਸ,ਖ), [5]ਜਹੀਦ (ਭ), [6]ਸਜੀਦੁ (ਭ), [7]ਝਖਣਿ (ਭ), [8]ਅਮਿਆ (ਭ), [9]ਅਉਰਾਤਿ (ਸ,ਖ), [10]ਸਰਨੀ (ਭ), [11]ਚਰਨੀ (ਭ)

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਰਜਿ ਸੁਭਾਇ ਭਾਣਾ ਭਾਇਆ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ਹੁਕਮੁ ਕਮਾਇਆ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭੈ ਭਾਇ ਨਿਜ ਘਰੁ ਪਾਇਆ।
ਚਰਣ ਕਵਲ ਪਤਿਆਇ ਭਵਰੁ ਲੁਭਾਇਆ।
ਸੁਖ ਸੰਪਟ ਪਰਚਾਇ ਅਪਿਉ[1] ਪੀਆਇਆ।
ਧਨੁ ਜਣੇਦੀ ਮਾਇ ਸਹਿਲਾ ਆਇਆ। ੨੦। ੩। ਤ੍ਰੈ।

[1]ਅਪਿਓ (ਸ,ਖ,ਭ)

ਵਾਰ ੪

੧ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਓਅੰਕਾਰਿ ਅਕਾਰੁ ਕਰਿ ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੁ ਧਾਰੇ।
ਧਰਤਿ ਅਕਾਸ ਵਿਛੋੜਿਓਨੁ[1] ਚੰਦ ਸੂਰਜੁ[2] ਵਿਚਿ[3] ਜੋਤਿ ਸਵਾਰੇ।
ਖਾਣੀ ਚਾਰਿ ਬੰਧਾਨ ਕਰਿ ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੂਨਿ ਦੁਆਰੇ।
ਇਕਸ ਇਕਸ ਜੂਨਿ ਵਿਚਿ ਜੀਅ ਜੰਤ ਅਣਗਣਤ ਅਪਾਰੇ।
ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ[4] ਦੁਲੰਭੁ ਹੈ ਸਫਲ ਜਨਮੁ ਗੁਰ ਸਰਣ ਉਧਾਰੇ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦ ਲਿਵ ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਵੀਚਾਰੇ।
ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ ।੧।

ਸਭ[5] ਦੂੰ[6] ਨੀਵੀ ਧਰਤਿ ਹੈ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਹੋਇ ਉਡੀਣੀ[7]।
ਧੀਰਜੁ ਧਰਮੁ ਸੰਤੋਖ ਦ੍ਰਿੜੁ[8] ਪੈਰਾ ਹੇਠਿ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲੀਣੀ।
ਸਾਧ ਜਨਾ ਦੇ ਚਰਣ ਛੁਹਿ ਆਢੀਣੀ[9] ਹੋਈ ਲਾਖੀਣੀ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬੂੰਦ ਸੁਹਾਵਣੀ ਛਹਬਰ ਛਲਕ ਰੇਣੁ[10] ਹੋਇ ਰੀਣੀ।
ਮਿਲਿਆ ਮਾਣੁ ਨਿਮਾਣੀਐ ਪਿਰਮ ਪਿਆਲਾ ਪੀਇ ਪਤੀਣੀ।
ਜੋ ਬੀਜੈ ਸੋਇ ਲੁਣੈ ਸਭ ਰਸ ਕਸ ਬਹੁ ਰੰਗ ਰੰਗੀਣੀ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲ ਹੈ ਮਸਕੀਣੀ ।੨।

ਮਾਣਸ ਦੇਹ ਸੁ ਖੇਹ ਹੈ ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਜੀਭੈ ਲਈ ਨਕੀਬੀ।
ਅਖੀ ਦੇਖਨਿ ਰੂਪ ਰੰਗ ਰਾਗ ਨਾਦ ਕੰਨ ਕਰਨਿ ਰਕੀਬੀ[11]।
ਨਕਿ ਸੁਵਾਸੁ ਨਿਵਾਸੁ ਹੈ ਪੰਜੇ ਦੂਤ ਬੁਰੀ ਤਰਤੀਬੀ।
ਸਭ ਦੂੰ[12] ਨੀਵੇ ਚਰਣ ਹੋਇ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਨਸੀਬੁ ਨਸੀਬੀ।
ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਮਿਟਾਇਦਾ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਾ ਕਰੈ ਤਬੀਬੀ।
+ਪੈਰੀ ਪੈ ਰਹਿਰਾਸ ਕਰਿ ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੁਣਿ ਗੁਰਸਿਖ ਮਨੀਬੀ।+
ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਮਰੀਦੁ ਗਰੀਬੀ ।੩।

ਲਹੁੜੀ ਹੋਇ ਚੀਚੁੰਰਲੀ[13] ਪੈਧੀ ਛਾਪਿ ਮਿਲੀ ਵਡਿਆਈ।

---

[1]ਵਿਛੋੜਿਆਨੁ (ਸ,ਲ), [2]ਸੂਰੁ (ਸ), [3]ਦੇ (ਸ,ਖ,ਲ), [4]ਜਨਮਿ (ਭ), [5]ਸਬ (ਲ), [6]ਦੂ (ਭ,ਲ), [7]ਓਡੀਣੀ (ਸ,ਖ), [8]ਦਿੜੁ (ਲ), [9]ਅਢੀਣੀ (ਭ), [10]ਰੇਣ (ਲ), ਰੇਣਿ (ਭ), [11]ਰਸੀਬੀ (ਭ), [12]ਦੂ (ਭ), [13]ਚੀਚੁਅੰਗਲੀ (ਲ)

ਲਹੁੜੀ ਘਨਹਰ ਬੂੰਦ ਹੋਇ[1] ਪਰਗਟੁ ਮੋਤੀ ਸਿਪ ਸਮਾਈ।
ਲਹੁੜੀ ਬੂਟੀ ਕੇਸਰੈ ਮਥੈ ਟਿਕਾ ਸੋਭਾ ਪਾਈ।
ਲਹੁੜੀ ਪਾਰਸ ਪਥਰੀ ਅਸਟ ਧਾਤੁ ਕੰਚਨੁ ਕਰਵਾਈ।
ਜਿਉ ਮਣਿ ਲਹੁੜੇ ਸਪ ਸਿਰਿ ਦੇਖੈ ਲੁਕਿ ਲੁਕਿ ਲੋਕੁ ਲੁਕਾਈ।
ਜਾਣਿ ਰਸਾਇਣ ਪਾਰਿਅਹੁ ਰਤੀ ਮੁਲਿ ਨ ਜਾਇ ਮੁਲਾਈ।
ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਨ ਆਪੁ ਗਣਾਈ ।੪।

ਅਗਿ ਤਤੀ ਜਲੁ ਸੀਅਲਾ[2] ਕਿਤੁ ਅਵਗੁਣਿ ਕਿਤੁ ਗੁਣ ਵੀਚਾਰਾ।
ਅਗੀ ਧੂਆ[3] ਧਉਲਹਰੁ[4] ਜਲੁ ਨਿਰਮਲੁ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਸੁਚਾਰਾ।
ਕੁਲ ਦੀਪਕ ਬੈਸੰਤਰਹੁ ਜਲ ਕਲ ਕਵਲ ਵਡੇ ਪਰਵਾਰਾ।
ਦੀਪਕ ਹੇਤੁ [ਪਤੰਗ][5] ਦਾ ਕਵਲੁ ਭਵਰ ਪਰਗਟ ਪਾਹਾਰਾ।
ਅਗੀ ਲਾਟ ਉਚਾਟ ਹੈ ਸਿਰ ਉਚਾ ਕਰਿ ਕਰੈ ਕੁਚਾਰਾ।
ਸਿਰੁ ਨੀਵਾ ਨੀਵਾਣਿ[6] ਵਾਸੁ ਪਾਣੀ ਅੰਦਰਿ ਪਰਉਪਕਾਰਾ।
ਨਿਵ ਚਲੈ ਸੋ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਾ ।੫।

ਰੰਗ ਮਜੀਠ ਕਸੁੰਭ ਦਾ ਕਚਾ ਪਕਾ ਕਿਤੁ ਵੀਚਾਰੇ।
ਧਰਤੀ ਉਖਣਿ ਕਢੀਐ ਮੂਲ ਮਜੀਠ ਜੜੀ ਜੜਤਾਰੇ।
ਉਖਲ ਮੁਹਲੇ ਕੁਟੀਐ ਪੀਹਣਿ ਪੀਸੈ ਚਕੀ ਭਾਰੇ।
ਸਹੈ ਅਵਟਣੁ[7] ਅਗਿ ਦਾ ਹੋਇ ਪਿਆਰੀ ਮਿਲੈ ਪਿਆਰੇ।
ਪੋਹਲੀਅਹੁ ਸਿਰ ਕਢਿ ਕੈ ਫੁਲੁ ਕਸੁੰਭ ਚਲੁੰਭ ਖਿਲਾਰੇ।
ਖਟ ਤੁਰਸੀ ਦੇ ਰੰਗੀਐ ਕਪਟ ਸਨੇਹੁ ਰਹੈ ਦਿਹ ਚਾਰੇ।
ਨੀਵਾ ਜਿਣੈ[8] ਉਚੇਰਾ ਹਾਰੇ ।੬।

ਕੀੜੀ ਨਿਕੜੀ ਚਲਤੁ[9] ਕਰਿ ਭ੍ਰਿੰਗੀ[10] ਨੋ ਮਿਲਿ ਭ੍ਰਿੰਗੀ ਹੋਵੈ।
ਨਿਕੜੀ ਦਿਸੈ[11] ਮਕੜੀ ਸੂਤੁ ਮੁਹਹੁ ਕਢਿ ਫਿਰੈ[12] ਸੰਗੋਵੈ।
ਨਿਕੜੀ ਮਖਿ[13] ਵਖਾਣੀਐ ਮਾਖਿਓ ਮਿਠਾ ਭਾਗਠੁ ਹੋਵੈ।
ਨਿਕੜਾ ਕੀੜਾ ਆਖੀਐ ਪਟ ਪਟੋਲੇ ਕਰਿ[14] ਢੰਗ ਢੋਵੈ।
ਗੁਟਕਾ ਮੁਹ[15] ਵਿਚਿ ਪਾਇ ਕੈ ਦੇਸ ਦਿਸੰਤ੍ਰਿ[16] ਜਾਇ ਖੜੋਵੈ।
ਮੋਤੀ ਮਾਣਕੁ ਹੀਰਿਆ ਪਾਤਿਸਾਹ ਲੈ ਹਾਰੁ ਪਰੋਵੈ।
ਪਾਇ ਸਮਾਇਣੁ ਦਹੀ ਬਿਲੋਵੈ[17]।੭।

ਲਤਾ ਹੇਠਿ ਲਤਾੜੀਐ ਘਾਹੁ ਨ ਕਢੈ ਸਾਹੁ ਵਿਚਾਰਾ।

---

[1]ਇ (ਸ,ਖ), [2]ਸੀਅਰਾ (ਸ,ਲ), [3]ਧੂੰਆ (ਲ), [4]ਧਉਲੁਹਰਿ (ਭ), [5]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਥੇ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਗਲਤੀ ਨਾਲ 'ਪੰਗਤ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ, [6]ਨੀਵਾ (ਭ), [7]ਅਟਣੁ (ਲ), [8]ਜਣੈ (ਭ), [9]ਚਲਿਤ (ਸ), ਚਲਤ (ਖ), ਚਲਤਿ (ਭ), [10]ਭਿੰਗੀ (ਭ), [11]ਦੀਸੈ (ਭ), [12]ਫਿਰਿ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [13]ਮਖ (ਭ), [14]ਗੰਢਿ ਗੰਢੋਵੈ (ਸ ਪੈਰ-ਟਿੱਪਣੀ), [15]ਮੂਹਿ (ਭ), [16]ਦਿਸੰਤਰਿ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [17]ਵਿਲੋਵੈ (ਲ)

ਗੋਰਸੁ ਦੇ ਖੜੁ ਖਾਇ ਕੈ ਗਾਇ ਗਰੀਬੀ ਪਰਉਪਕਾਰਾ।
ਦੁਧਹੁ ਦਹੀ ਜਮਾਈਐ ਦਹੀਅਹੁ[1] ਮਖਣੁ ਛਾਹਿ ਪਿਆਰਾ।
ਘਿਅ[2] ਤੇ ਹੋਵਨਿ ਹੋਮ ਜਗ ਢੰਗ ਸੁਆਰਥ[3] ਚਜ ਅਚਾਰਾ।
ਧਰਮ ਧਉਲੁ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ਧੀਰਜਿ ਵਹੈ ਸਹੈ ਸਿਰਿ ਭਾਰਾ।
ਇਕੁ ਇਕੁ ਜਾਉ[4] ਜਣੇਦਿਆ ਚਹੁ ਚਕਾ ਵਿਚਿ ਵਗ ਹਜਾਰਾ।
ਤ੍ਰਿਣ ਅੰਦਰਿ ਵਡਾ ਪਸਾਰਾ[5] ।੮।

ਲਹੁੜਾ ਤਿਲੁ ਹੋਇ ਜੰਮਿਆ ਨੀਚਹੁ ਨੀਚੁ ਨ ਆਪੁ ਗਣਾਇਆ।
ਫੁਲਾਂ ਸੰਗਿਤਿ ਵਾਸਿਆ[6] ਹੋਇ ਨਿਰਗੰਧ ਸੁਗੰਧੁ ਸਹਾਇਆ।
ਕੋਲੂ[7] ਪਾਇ ਪੀੜਾਇਆ ਹੋਇ ਫੁਲੇਲੁ ਖੇਲੁ ਵਰਤਾਇਆ।
ਪਤਿਤੁ ਪਵਿਤ੍ਰ ਚਲਿਤੁ ਕਰਿ ਪਤਿਸਾਹ ਸਿਰਿ ਧਰਿ ਸੁਖੁ[8] ਪਾਇਆ।
ਦੀਵੈ ਪਾਇ ਜਲਾਇਆ[9] ਕੁਲ ਦੀਪਕੁ ਜਗਿ ਬਿਰਦੁ ਸਦਾਇਆ।
ਕਜਲੁ ਹੋਆ ਦੀਵਿਅਹੁ ਅਖੀ ਅੰਦਰਿ ਜਾਇ ਸਮਾਇਆ।
ਬਾਲਾ ਹੋਇ ਨ ਵਡਾ ਕਹਾਇਆ ।੯।

ਹੋਇ ਵੜੇਵਾ ਜਗ ਵਿਚਿ ਬੀਜੇ ਤਨੁ ਖੇਹ ਨਾਲਿ ਰਲਾਇਆ।
ਬੂਟੀ ਹੋਇ ਕਪਾਹ ਦੀ ਟੀਂਡੇ[10] ਹਸਿ ਹਸਿ ਆਪੁ ਖਿੜਾਇਆ।
ਦੁਹ[11] ਮਿਲਿ ਵੇਲਣੁ ਵੇਲਿਆ ਲੂੰ ਲੂੰ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤੂੰਬ[12] ਤੁੰਬਾਇਆ।
ਪਿੰਵਨਿ ਪਿੰਵ ਉਡਾਇਆ ਕਰਿ ਕਰਿ ਗੋੜੀ[13] ਸੂਤੁ ਕਤਾਇਆ।
ਤਣਿ ਵੁਣਿ[14] ਖੁੰਬਿ[15] ਚੜਾਇ ਕੈ ਦੇ ਦੇ ਦੁਖੁ ਧੁਵਾਇ[16] ਰੰਗਾਇਆ।
ਕੈਂਚੀ ਕਟਣਿ ਕਟਿਆ ਸੂਈ ਧਾਗੇ ਜੋੜਿ ਸੀਵਾਇਆ।
ਲਜਣੁ ਕਜਣੁ ਹੋਇ ਕਜਾਇਆ ।੧੦।

ਦਾਣਾ ਹੋਇ ਅਨਾਰ ਦਾ ਹੋਇ ਧੂੜਿ ਧੂੜੀ ਵਿਚਿ ਧਸੈ।
ਹੋਇ ਬਿਰਖੁ ਹਰੀਆਵਲਾ ਲਾਲ ਗੁਲਾਲਾ[17] ਫਲ[18] ਵਿਗਸੈ।
ਇਕੁ ਬਿਰਖਿ ਸਹਸ[19] ਫਲ[20] ਫਲ ਫਲ ਇਕ ਦੂ[21] ਇਕ ਸਰਸੈਂ।
ਇਕ ਦੂ[22] ਦਾਣੇ ਲਖ ਹੋਇ ਫਲ+ ਫਲ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰਿ ਵਸੈ।
ਤਿਸ ਫਲ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵਈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖੁ ਫਲੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸੈ।
ਜਿਉ ਜਿਉ ਲਯਨਿ[23] ਤੋੜਿ ਫਲਿ ਤਿਉ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਫਲੀਐ ਹਸੈ।
ਨਿਵ ਚਲਣੁ ਗੁਰ ਮਾਰਗੁ ਦਸੈ ।੧੧।

ਰੇਣਿ ਰਸਾਇਣ ਸਿਝੀਐ[24] ਰੇਤੁ ਹੇਤੁ ਕਰਿ ਕੰਚਨੁ ਵਸੈ।

---

[1]ਦਈਅਹੁ (ਸ,ਲ), [2]ਘਿਆ (ਭ), [3]ਸੁਆਰਥ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [4]ਜਾਇ (ਭ), [5]ਪਸਾਰਾ (ਭ), [6]ਵਸਿਆ (ਸ,ਖ,ਭ), [7]ਕੋਲੂ (ਲ), [8]ਸੁਖਿ (ਭ), [9]ਜਲਾਇ (ਲ), [10]ਟੀਡੇ (ਲ), [11]ਦੂਹੁ (ਸ,ਖ,ਲ), ਦੂਹੰ (ਭ), [12]ਤੁੰਬੁ (ਸ,ਖ,ਭ), ਤੁੰਬਿ (ਲ), [13]ਗੋੜੇ (ਖ,ਲ), [14]ਵਣਿ (ਭ), [15]ਖੁੰਭ (ਭ), [16]ਧੁਆਇ (ਸ), [17]ਗੁਲਾਲ (ਖ), [18]ਫੁਲੁ (ਭ), [19]ਸਹੰਸ (ਖ,ਲ), [20]ਫਲੁ (ਭ), [21]ਦੂੰ (ਖ), [22]ਦੂੰ (ਖ) [23]ਲੀਚਨਿ (ਲ), ਲਈਯਨਿ (ਭ), [24]ਸਿੰਝੀਐ (ਖ)

ਧੋਇ ਧੋਇ ਕਣੁ ਕਢੀਐ ਰਤੀ ਮਾਸਾ ਤੋਲਾ ਹਸੈ।
ਪਾਇ ਕੁਠਾਲੀ ਗਾਲੀਐ ਰੇਣੀ[1] ਕਰਿ ਸੁਨਿਆਰੁ ਵਿਗਸੈ।
ਘੜਿ ਘੜਿ ਪਤ੍ਰ ਪਖਾਲੀਅਨਿ ਲੂਣੀ ਲਾਇ ਜਲਜਾਇ[2] ਰਹਸੈ।
ਬਾਰਹ ਵੰਨੀ ਹੋਇ ਕੈ ਲਗੈ ਲਵੈ ਕਸਉਟੀ ਕਸੈ।
ਟਕਸਾਲੇ ਸਿਕਾ ਪਵੈ ਘਣਿ ਅਹਰਣਿ ਵਿਚਿ ਅਚਲੁ ਸਰਸੈ।
ਸਾਲ[3] ਸੁਨਈਆ ਪੋਤੈ ਪਸੈ ।੧੨।

ਖਸਖਸ ਦਾਣਾ ਹੋਇ ਕੈ ਖਾਕ ਅੰਦਰਿ ਹੋਇ[4] ਖਾਕ ਸਮਾਵੈ।
ਦੋਸਤੁ ਪੋਸਤੁ ਬੂਟੁ ਹੋਇ ਰੰਗ ਬਿਰੰਗੀ ਫੁਲ ਖਿੜਾਵੈ।
ਹੋੜਾ ਹੋੜੀ ਡੋਡੀਆ ਇਕ ਦੂ[5] ਇਕ ਚੜ੍ਹਾਵੈ[6]।
ਸੂਲੀ ਉਪਰਿ ਖੇਲਣਾ ਪਿਛੋ[7] ਦੇ ਸਿਰਿ ਛਤੁ ਧਰਾਵੈ।
ਚੁਖੁ ਚੁਖੁ ਹੋਇ ਮਲਾਇ ਕੈ ਲੋਹੂ ਪਾਣੀ ਰੰਗਿ ਰੰਗਾਵੈ।
ਪਿਰਮ ਪਿਆਲਾ ਮਜਲਸੀ ਜੋਗ ਭੋਗ ਸੰਜੋਗ ਬਣਾਵੈ।
ਅਮਲੀ ਹੋਇ ਸੁ ਮਜਲਸ ਆਵੈ ।੧੩।

ਰਸ ਭਰਿਆ ਰਸੁ ਰਖਦਾ ਬੋਲਣ ਅਣਬੋਲਣ ਅਭਿਰਿਠਾ।
ਸੁਣਿਆ ਅਣਸੁਣਿਆ ਕਰੈ ਕਰ ਵੀਚਾਰਿ ਡਿਠਾ ਅਣਡਿਠਾ।
ਅਖੀ ਧੂੜਿ ਅਟਾਈਆ ਅਖੀ ਵਿਚਿ ਅਗੂਰੁ[8] ਬਹਿਠਾ।
ਇਕ ਦੂ ਬਹਲੇ ਬੂਟ ਹੋਇ ਤਲਵਾਇਆ ਇਠਹੁ ਇਠਾ।
ਦੁਹੁ ਖੁੰਢਾ ਵਿਚਿ ਪੀੜੀਐ ਟੋਟੇ ਲਾਹੇ[9] ਇਤੁ ਗੁਣਿ[10] ਮਿਠਾ।
ਵੀਹ ਇਕੀ[11] ਵਰਤਦਾ ਅਵਗੁਣਿਆਰੇ ਪਾਪ ਪਣਿਠਾ[12]।
ਮੰਨੈ ਗੰਨੈ ਵਾਗੁ[13] ਸਿਧਿਠਾ[14] ।੧੪।

ਘਣਹਰ ਬੂੰਦ ਸੁਹਾਵਣੀ ਨੀਵੀ ਹੋਇ ਅਗਾਸਹੁ ਆਵੈ।
ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਸਮੁੰਦੁ ਵੇਖਿ ਸਿਪੈ ਦੇ ਮੁਹ ਵਿਚਿ ਸਮਾਵੈ।
ਲੈਂਦੋ ਹੀ ਮੁਹਿ ਬੂੰਦ[15] ਸਿਪੁ ਚੁੰਭੀ ਮਾਰਿ ਪਤਾਲਿ ਲੁਕਾਵੈ।
ਫੜਿ ਕਢੈ ਮਰੁਜੀਵੜਾ ਪਰ ਕਾਰਜ ਨੋ ਆਪੁ ਫੜਾਵੈ।
ਪਰਵਸਿ ਪਰਉਪਕਾਰ ਨੋ ਪਰ ਹਥਿ ਪਥਰ ਦੰਦ[16] ਭਨਾਵੈ[17]।
ਭੁਲਿ ਅਭੁਲੁ ਅਮੁਲੁ ਦੇ ਮੋਤੀ ਦਾਨੁ ਨ ਪਛੋਤਾਵੈ।
ਸਫਲ ਜਨਮੁ ਕੋਈ ਵਰਸਾਵੈ[18] ।੧੫।

---

[1]ਰੈਣੀ (ਸ,ਖ), [2]ਜਲਾਇ (ਸ,ਖ,ਲ,ਭ), [3]ਸਾਨ (ਲ), [4]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ 'ਕੈ ਖਾਕ ਅੰਦਰਿ ਹੋਇ' ਪਾਠ ਦੋ ਵਾਰ ਆਇਆ ਹੈ [5]ਦੂੰ (ਸ,ਖ,ਭ), [6]ਚੜਾਉ ਚੜਾਵੈ (ਭ,ਲ), [7]ਪਿਛੇ (ਭ,ਲ), [8]ਅੰਗੂਰੁ (ਸ,ਖ,ਲ), [9]ਲਾਹਾ (ਲ), [10]ਗੁੜਿ (ਭ), [11]ਇਕੀ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [12]ਪੁਣਿਠਾ (ਲ), [13]ਵਾਂਗ (ਸ), ਵਾਗਿ (ਲ), [14]ਸੁਧਿਠਾ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [15]ਮੂੰਦ (ਭ), [16]ਦੂੰਦ (ਲ), [17]ਭੰਨਾਵੈ (ਭ), [18]ਵਰੁਸਾਵੈ (ਸ,ਲ)

ਹੀਰੈ ਹੀਰਾ ਬੇਧੀਐ ਬਰਮੇ[1] [2]ਕਣੀ ਅਣੀ[2] ਹੋਇ ਹੀਰੈ।
ਧਾਗਾ[3] ਹੋਇ ਪਰੋਈਐ ਹੀਰੇ ਮਾਲ ਰਸਾਲ ਗਹੀਰੈ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰੁ ਸਬਦ ਲਿਵ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਮਰੈ ਮਨੁ ਧੀਰੈ।
ਮਨ ਜਿਣਿ ਮਨੁ ਦੇ ਲਏ ਮਨੁ ਗੁਣ ਵਿਚਿ ਗੁਣ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਰੀਰੈ।
ਪੈਰੀ ਪੈ ਪਾਖਾਕੁ ਹੋਇ ਕਾਮਧੇਣੁ[4] ਸੰਤ ਰੇਣੁ ਨ ਨੀਰੈ।
ਸਿਲ[5] ਅਲੂਣੀ[6] ਚਟਣੀ ਲਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਤਰਸਨ ਸੀਰੈ।
ਵਿਰਲਾ ਸਿਖ ਸੁਣੈ ਗੁਰ ਪੀਰੈ ।੧੬।

ਗੁਰ ਸਿਖੀ ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੁਣ ਅੰਦਰਿ ਸਿਆਣਾ ਬਾਹਰਿ ਭੋਲਾ।
ਸਬਦਿ ਸੁਰਤਿ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਇ ਵਿਣੁ ਗੁਰਸਬਦ ਨ ਸੁਣਾਈ ਬੋਲਾ।
ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਣਾ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਿਣੁ ਅੰਨਾ ਖੋਲਾ[7]।
ਵਾਹਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਸਬਦ ਲੈ ਪਿਰਮ ਪਿਆਲਾ ਚੁਪਿ ਚਬੋਲਾ।
ਪੈਰੀ ਪੈ ਪਾਖਾਕ ਹੋਇ ਚਰਣ[8] ਧੋਇ ਚਰਣੋਦਕ ਝੋਲਾ।
ਚਰਣ ਕਵਲ ਚਿਤੁ ਭਵਰੁ ਕਰਿ ਭਵਜਲ ਅੰਦਰਿ ਰਹੈ ਨਿਰੋਲਾ।
ਜੀਵਣ ਮੁਕਤਿ ਸਚਾਵਾ ਚੋਲਾ ।੧੭।

ਸਿਰਿ ਵਿਚਿ ਨਿਕੇ ਵਾਲ ਹੋਇ ਸਾਧੂ[9] ਚਰਣ ਚਵਰ ਕਰਿ ਢਾਲੈ।
ਗੁਰ ਸਰ ਤੀਰਥ ਨਾਇ ਕੈ ਅੰਝੂ ਭਰਿ ਭਰਿ ਪੈਰ ਪਖਾਲੈ।
ਕਾਲੀ ਹੂੰ[10] ਧਉਲੇ ਕਰੇ ਚਲਣਾ[11] ਜਾਣਿ ਨੀਸਾਣੁ ਸਮਾਲੈ।
ਪੈਰੀ ਪੈ ਪਾਖਾਕ ਹੋਇ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲੈ।
ਕਾਗ ਕੁਮੰਤਹੰ[12] ਪਰਮਹੰਸੁ ਉਜਲ ਮੋਤੀ ਖਾਇ ਖਵਾਲੈ।
ਵਾਲਹੁ ਨਿਕੀ ਆਖੀਐ ਗੁਰੁਸਿਖੀ ਸੁਣਿ ਗੁਰਸਿਖ ਪਾਲੈ।
ਗੁਰਸਿਖ ਲੰਘੈ ਪਿਰਮ ਪਿਆਲੈ।੧੮।

ਗੁਲਰ ਅੰਦਰਿ ਭੁਣਹਣਾ ਗੁਲਰ ਨੋ[13] ਬ੍ਰਹਮੰਡੁ ਵਖਾਣੈ।
ਗੁਲਰ ਲਗਨਿ[14] ਲਖ ਫਲ ਇਕ ਦੂੰ[15] ਲਖ ਅਲਖ ਨ ਜਾਣੈ।
ਲਖ ਲਖ ਬਿਰਖ ਬਗੀਚਿਅਹੁ ਲਖ ਬਗੀਚੇ ਬਾਗ ਬਬਾਣੈ।
ਲਖ ਬਾਗ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਵਿਚਿ ਲਖ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਲੂਅ[16] ਵਿਚਿ ਆਣੈ।
ਮਿਹਰਿ ਕਰੇ ਜੇ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਰੰਗੁ ਮਾਣੈ।
ਪੈਰੀ ਪੈ ਪਾਖਾਕੁ ਹੋਇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਲੈ ਓਹੁ ਭਾਣੈ।
ਹਉਮੈ ਜਾਇ ਤ ਜਾਇ ਸਿਵਾਣੈ ।੧੯।

ਦੁਇ ਦਿਹਿ ਚੰਦੁ ਅਲੋਪੁ ਹੋਇ ਤਿਐ ਦਿਹ ਚੜਦਾ ਹੋਇ ਨਿਕਾ।

[1]ਵਰਮੇ (ਲ), [2]ਅਣੀ ਕਣੀ (ਲ), [3]ਧਾਗਰ (ਭ), [4]ਕਾਮਧੇਨੁ (ਸ,ਭ), [5]ਸਿਲਾ (ਸ,ਖ), [6]ਆਲੂਣੀ (ਲ), [7]ਬੋਲਾ (ਭ), [8]ਚਰਣਿ (ਸ,ਲ), ਚਰਨ (ਖ), [9]ਸਾਧ (ਭ), [10]ਹੂ (ਭ,ਲ), [11]ਚਲਣੁ (ਭ,ਲ), [12]ਕੁਮੰਤਹੁ (ਖ,ਲ), [13]ਨੋ (ਸ,ਖ), [14]ਲਗਣਿ (ਸ), [15]ਦੂੰ (ਖ), [16]ਲੂੰ (ਭ)

ਉਠਿ ਉਠਿ ਜਗਤੁ ਜੁਹਾਰਦਾ ਗਗਨ ਮਹੇਸੁਰ ਮਸਤਕਿ ਟਿਕਾ।
ਸੋਲਹ ਕਲਾ ਸੰਘਾਰੀਐ ਸਫਲੁ ਜਨਮੁ ਸੋਹੈ ਕਲਿ ਇਕਾ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਿਰਣਿ ਸੁਹਾਵਣੀ ਨਿਝਰੁ ਝਰੈ ਸਿੰਜੈ ਸਹਸਿਕਾ।
ਸੀਤਲੁ ਸਾਤਿ ਸੰਤੋਖ ਦੇ ਸਹਜ ਸੰਜੋਗੀ ਬਤਨ ਅਮਿਕਾ।
ਕਰੈ ਅਨੇਰਹੁ ਚਾਨਣਾ ਡੋਰ ਚਕੋਰ ਧਿਆਨੁ ਧਰਿ ਛਿਕਾ।
ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਅਮੋਲ ਮਣਿਕਾ ।੨੦।

ਹੋਇ ਨਿਮਾਣਾ ਭਗਤਿ ਕਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਧ੍ਰੂ ਹਰਿ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ।
ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਹੋਇ ਭੇਟਿਆ ਮਾਣੁ ਨਿਮਾਣੇ ਆਪਿ ਦਿਵਾਇਆ।
ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚਿ ਮੁਕਤਿ ਕਰਿ ਨਿਹਚਲੁ ਵਾਸੁ ਅਗਾਸਿ ਚੜਾਇਆ।
ਚੰਦੁ ਸੂਰਜ ਤੇਤਿਸ[1] ਕਰੋੜਿ ਪਰਦਖਣਾ ਚਉਫੇਰਿ ਫਿਰਾਇਆ।
ਵੇਦ ਪੁਰਾਣ ਵਖਾਣਦੇ ਪਰਗਟੁ ਕਰਿ ਪਰਤਾਪੁ ਜਣਾਇਆ।
ਅਬਿਗਤਿ ਗਤਿ ਅਤਿ ਅਗਮ ਹੈ ਅਕਥ ਕਥਾ ਵੀਚਾਰੁ ਨ ਆਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ ।੨੧।੪। ਚਾਰਿ।

[1]ਤੇਤੀਸ (ਭ,ਲ)

ਵਾਰ ੫

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਵੈ ਸਾਧਸੰਗੁ ਹੋਰਤੁ ਸੰਗਿ ਕੁਸੰਗਿ ਨ ਰਚੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥੁ ਸੁਹੇਲੜਾ ਬਾਰਹ ਪੰਥ ਨ ਖੇਚਲ ਖਚੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਰਨ ਅਵਰਨ ਹੋਇ ਰੰਗ ਸੁਰੰਗ[1] ਤੰਬੋਲ[2] ਪਰਚੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਣਾ ਛਿਅ ਦਰਸਨ ਪਰਸਣ[3] ਨ ਸਰਚੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਹਚਲੁ ਮਤਿ ਹੈ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਲੁਭਾਇ ਨ ਪਚੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦੁ ਕਮਾਵਣਾ ਪੈਰੀ ਪੈ ਰਹਰਾਸਿ ਨ ਹਚੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਚਹਮਚੈ ।੧।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਇਕ ਅਰਾਧਣਾ ਇਕੁ ਮਨ ਹੋਇ ਨ ਹੋਇ ਦੁਚਿਤਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਨ ਤਾਮਸ ਪਿਤਾ।
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਅਵੇਸੁ ਕਰਿ ਸਣੁ[4] ਦੂਤਾ ਵਿਖੜਾ ਗੜੁ ਜਿਤਾ।
ਪੈਰੀ ਪੈ ਪਾਖਾਕੁ ਹੋਇ ਪਾਹੁਨੜਾ ਜਗਿ ਹੋਇ ਅਥਿਤਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵਾ ਗੁਰਸਿਖਾ ਗੁਰਸਿਖ ਮਾ ਪਿਉ ਭਾਈ ਮਿਤਾ।
ਦੁਰਮਤਿ ਦੁਬਿਧਾ ਦੂਰਿ ਕਰਿ ਗੁਰਮਤਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਮਨੁ ਸਿਤਾ।
ਛਡਿ ਕੁਫਕੜੁ ਕੂੜੁ ਕੁਧਿਤਾ ।੨।

ਅਪਣੇ ਅਪਣੇ ਵਰਨ[5] ਵਿਚਿ ਚਾਰਿ ਵਰਨੁ ਕੁਲ ਧਰਮ ਧਰੰਦੇ।
ਛਿਅ ਦਰਸਣ[6] ਛਿਅ[7] ਸਾਸਤ੍ਰਾ ਗੁਰ[+] ਗੁਰਮਤਿ ਖਟੁ ਕਰਮ ਕਰੰਦੇ।
ਅਪਣੇ ਅਪਣੇ ਸਾਹਿਬੈ ਚਾਕਰ ਗਾਇ ਜੁਹਾਰ ਜੁੜੰਦੇ[8]।
ਅਪਣੇ ਅਪਣੇ ਵਣਜ[9] ਵਿਚਿ ਵਾਪਾਰੀ ਵਪਾਰ ਮਚੰਦੇ।
ਅਪਣੇ ਅਪਣੇ ਖੇਤਿ ਵਿਚਿ ਬੀਉ ਸਭੈ ਕ੍ਰਿਸਾਣਿ[10] ਬੀਜੰਦੇ।
ਕਾਰੀਗਰ ਕਾਰੀਗਰਾ ਕਾਰਖਾਨੇ ਵਿਚਿ ਜਾਇ ਮਿਲੰਦੇ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰਸਿਖ ਪੁੰਜਦੇ ।੩।

ਅਮਲੀ ਰਚਨਿ ਅਮਲੀਆ ਸੋਫੀ ਸੋਫੀ ਮੇਲੁ ਪਰੰਦੇ।
ਜੂਆਰੀ ਜੂਆਰੀਆ ਵੇਕਰਮੀ ਵੇਕਰਮ ਰਚੰਦੇ।

---

[1]ਸੁਰੰਗਿ (ਭ), [2]ਤਿਬੋਲ (ਭ), ਤਮੋਲ (ਲ), [3]ਪਰਸਣਾ (ਭ), ਪਰਸ (ਲ), [4]ਸੁਣਿ (ਲ), ਸਣ (ਭ), [5]ਵਿਤਿ (ਲ), [6]ਦਰਸਨ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [7]ਛਿਆ (ਭ), [8]ਕਰੰਦੇ (ਲ), [9]ਬਣਜ (ਲ), [10]ਕਿਰਸਾਣਿ (ਸ,ਭ), ਕਿਰਸਾਣ (ਖ,ਭ,ਲ)

ਚੋਰਾ ਚੋਰਾ ਪਿਰਹੜੀ ਠਗ[1] ਠਗ ਮਿਲਿ ਦੇਸ ਠਗੰਦੇ।
ਮਸਕਰਿਆ ਮਿਲਿ ਮਸਕਰੇ ਚੁਗਲਾ ਚੁਗਲ ਉਮਾਹਿ ਮਿਲੰਦੇ।
ਮਨਤਾਰੂ ਮਨਤਾਰੂਆ ਤਾਰੂ ਤਾਰੂ ਤਾਰ ਤਰੰਦੇ।
ਦੁਖਿਆਰੇ ਦੁਖਿਆਰਿਆ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਅਪਣੇ ਦੁਖ ਰੁਵੰਦੇ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰਸਿਖ ਵਸੰਦੇ ।੪।

ਕੋਈ ਪੰਡਿਤੁ ਜੋਤਿਕੀ ਕੋ ਪਾਧਾ ਕੋ ਵੈਦੁ ਸਦਾਏ।
ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਰਾਉ ਕੋ ਕੋ ਮਹਤਾ ਚਉਧਰੀ ਆਖਾਏ[2]।
ਕੋਈ ਬਜਾਜੁ ਸਰਾਫੁ ਕੋ ਕੋ ਜਉਹਰੀ ਜੜਾਉ ਜੜਾਏ।
ਪਾਸਾਰੀ ਪਰਚੂਨੀਆ ਕੋਈ ਦਲਾਲੀ ਕਿਰਸਿ ਕਮਾਏ।
ਜਾਤ ਸਨਾਤ ਸਹੰਸ ਲਖ ਕਿਰਤਿ ਵਿਰਤਿ ਕਰਿ ਨਾਉ ਗਣਾਏ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰਸਿਖਿ ਮਿਲਿ ਆਸਾ ਵਿਚਿ ਨਿਰਾਸੁ ਵਲਾਏ।
ਸਬਦੁ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਅਲਖੁ ਲਖਾਏ ।੫।

ਜਤੀ ਸਤੀ ਚਿਰੁ ਜੀਵਣੇ ਸਾਧਕ[3] ਸਿਧ ਨਾਥ ਗੁਰ ਚੇਲੇ।
ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਰਿਖੀਸੁਰਾ[4] ਭੈਰਉ ਖੇਤ੍ਰਪਾਲ ਬਹੁ ਮੇਲੇ।
ਗਣ ਗੰਧਰਬ ਅਪਛਰਾ ਕਿੰਨਰ ਜਛ[5] ਚਲਤ[6] ਬਹੁ ਖੇਲੇ।
ਰਾਖਸ ਦਾਨਉ[7] ਦੈਤ ਲਖ ਅੰਦਰਿ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਦੁਹੇਲੇ।
ਹਉਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭ ਕੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਰਸ ਕੇਲੇ।
ਇਕ[8] ਮਨ ਇਕੁ ਅਰਾਧਣਾ ਗੁਰਮਤਿ ਆਪ ਗਵਾਇ ਸੁਹੇਲੇ।
ਚਲਣ ਜਾਣਿ ਪਏ[9] ਸਿਰਿ ਤੇਲੇ ।੬।

ਜਤ ਸਤ ਸੰਜਮ ਹੋਮ ਜਗ ਜਪੁ ਤਪੁ ਦਾਨ ਪੁੰਨ ਬਹੁਤੇਰੇ।
ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਿਧਿ ਪਾਖੰਡ ਬਹੁ ਤੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ[10] ਨਾਟਕ ਅਗਲੇਰੇ।
ਵੀਰਾਰਾਧਣ ਜੋਗਣੀ ਮੜੀ[11] ਮਸਾਣ ਵਿਡਾਣ ਘਨੇਰੇ।
ਪੂਰਕ ਕੁੰਭਕ ਰੇਚਕਾ ਨਿਵਲੀ ਕਰਮ ਭੁਇਅੰਗਮ ਘੇਰੇ।
ਸਿਧਾਸਣ ਪਰਚੇ ਘਣੇ ਹਠ ਨਿਗ੍ਰਹ ਕਉਤਕ ਲਖ [ਹੇਰੇ।
ਪਾਰਸ ਮਣੀ ਰਸਾਇਣਾ ਕਰਾਮਾਤ ਕਾਲਖ ਆਨੇਰੇ।][12]
ਪੂਜਾ ਵਰਤ ਉਪਰਾਏ ਪਰ ਸਰਾਪ ਸਿਵ ਸਕਤਿ ਲਵੇਰੇ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦ ਵਿਣੁ ਥਾਉ ਨ ਪਾਇਨ ਭਲੇ ਭਲੇਰੇ।
ਕੂੜ ਇਕ ਗਢੀ[13] ਸਉ ਫੇਰੇ ।੭।

---

[1]ਠਗਾ (ਖ), [2]ਅਖਾਏ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [3]ਸਾਧਿਕ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [4]ਰਖੀਸੁਰਾ (ਭ,ਲ), [5]ਜਖ (ਲ), [6]ਚਲਿਤ (ਸ,ਲ), [7]ਦਾਨੋ (ਸ), ਦਾਨੋ (ਖ,ਲ), [8]ਇਕ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [9]ਪਇਐ (ਲ), [10]ਤੰਤ ਮੰਤ (ਲ), [11]ਮੜ੍ਹੀ (ਸ), [12]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਥੇ ਪਾਠ 'ਅਨ੍ਹੇਰੇ' ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀ ਪੰਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਲਿਖਾਰੀ ਤੋਂ 'ਹੇਰੇ' ਦੀ ਥਾਂ ਅਗਲੀ ਪੰਕਤੀ ਦਾ ਅੰਤਲਾ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਗਲੀ ਪੰਕਤੀ ਤੁਲਨਾ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਹੈ [13]ਗੰਢੀ (ਸ,ਖ,ਲ)

ਸਉਣ ਸਗਨ[1] ਵੀਚਾਰਣੇ ਨਉ ਗ੍ਰਹ[2] ਬਾਰਹ ਰਾਸਿ ਵੀਚਾਰਾ।
ਕਾਮਣ ਟੂਣੇ ਅਉਸੀਆ ਕਣਸੋਈ[3] ਪਸਾਰ[4] ਪਸਾਰਾ।
ਗਦਹੁ ਕੁਤੇ ਬਿਲੀਆ ਇਲ ਮਲਾਲੀ ਗਿਦੜ[5] ਛਾਰਾ।
ਨਾਰਿ ਪੁਰਖੁ ਪਾਣੀ ਅਗਨਿ ਛਿਕ ਪਦ ਹਿਡਕੀ ਵਰਤਾਰਾ।
ਥੀਤਿ ਵਾਰ ਭਦ੍ਰਾ ਭਰਮ ਦਿਸਾਸੂਲ ਸਹਸਾ ਸੈਸਾਰਾ।
ਵਲਛਲ ਕਾਰਿ ਵਿਸਲੇਖ[6] ਲਖ ਬਹੁ ਚਖੀ[7] ਕਿਉ ਰਵੈ ਭਤਾਰਾ।
ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ।੮।

ਨਦੀਆ ਨਾਲੇ ਵਾਹੜੇ ਰੰਗਿ ਸੰਗਿ ਗੰਗੋਦਕ ਹੋਈ।
ਅਸਟ ਧਾਤੁ ਇਕ ਧਾਤੁ ਹੋਇ ਪਾਰਸ ਪਰਸੈ ਕੰਚਨੁ ਸੋਈ।
ਚੰਦਨ ਵਾਸੁ ਵਣਾਸਪਤਿ ਅਫਲ ਸਫਲ ਕਰਿ ਚੰਦਨੁ ਗੋਈ।
ਛਿਅ[8] ਰੁਤਿ ਬਾਰਹ ਮਾਹ ਕਰਿ ਸੁਝੈ ਸੁਝੁ ਨ ਦੂਜਾ ਕੋਈ।
ਚਾਰਿ ਵਰਨਿ ਛਿਅ[9] ਦਰਸਨਾ[10] ਬਾਰਹ ਵਾਟ ਭਵੈ ਸਭ ਲੋਈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਦਰਸਨੁ ਸਾਧਸੰਗ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗਿ ਦੁਬਿਧਾ ਖੋਈ।
ਇਕ ਮਨਿ ਇਕੁ ਅਰਾਧਨਿ ਓਈ ।੯।

ਨਾਨਕ ਦਾਦਕ[11] ਸਾਹੁਰੈ ਵਿਰਤੀਸੁਰ ਲਗਾਇਤ ਹੋਏ।
ਜੰਮਣਿ ਭਦਣਿ[12] ਮੰਗਣੈ ਮਰਣੈ ਪਰਣੇ ਕਰਦੇ ਢੋਏ।
ਰੀਤੀ ਰੂੜੀ ਕੁਲ[13] ਧਰਮ ਚਜੁ ਅਚਾਰ ਵੀਚਾਰ ਵਿਖੋਏ[14]।
ਕਰਿ ਕਰਤੂਤਿ ਕੁਸੂਤ ਵਿਚਿ ਪਾਇ ਦੁਲੀਚੇ ਗੈਣ ਚੰਦੋਏ।
ਜੋਧ ਜਠੇਰੇ ਮੰਨੀਅਨਿ ਸਤੀਆ ਸਉਤ ਟੋਭੜੀ[15] ਟੋਏ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦ ਵਿਣੁ ਮਰਿ ਮਰਿ ਜੰਮਨਿ[16] ਦਈ ਵਿਗੋਏ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੀਰੇ ਹਾਰਿ ਪਰੋਏ ।੧੦।

ਲਸਕਰ ਅੰਦਰਿ ਲਾਡੁਲੇ ਪਾਤਿਸਾਹਾ[17] ਜਾਏ ਸਾਹਜਾਦੇ[18]।
ਪਾਤਿਸਾਹ ਅਗੈ ਚੜਨਿ ਪਿਛੈ ਸਭ ਉਮਰਾਉ ਪਿਆਦੇ।
ਬਣਿ ਬਣਿ ਆਵਣਿ[19] ਤਾਇਫੇ ਓਇ ਸਹਜਾਦੇ[20] ਸਾਦ ਮੁਰਾਦੇ।
ਖਿਜਮਤਦਾਰ[21] ਵਡੀਰੀਅਨਿ ਦਰਗਹ ਹੋਨਿ ਖੁਆਰ ਕੁਵਾਦੇ।
ਅਗੈ ਢੋਈ ਸੇ ਲਹਨਿ ਸੇਵਾ ਅੰਦਰਿ ਕਾਰ ਕੁਸਾਦੇ।
ਪਾਤਿਸਾਹਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਸੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਰਤੈ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੇ।
ਸਾਹ ਸੁਹੇਲੇ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦੇ ।੧੧।

---

[1]ਸਗੁਨ (ਸ,ਖ), ਸਗਣਿ (ਭ), [2]ਗ੍ਰਿਹ (ਸ), ਗ੍ਰਿਹਿ (ਭ), [3]ਕਨਸੋਈ (ਲ), [4]ਪਾਸਾਰ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [5]ਗਿਦਰ (ਭ), [6]ਵਿਸ਼ਵਾਸ (ਸ,ਖ,ਭ), ਵਸਵਾਸ (ਲ), [7]ਚੁਖੀ (ਸ,ਖ,ਭ), [8]ਛਿਆ (ਭ), [9]ਛਿਆ (ਭ), [10]ਦਰਸਣਾ (ਲ), [11]ਦਾਦਿਕ (ਲ), [12]ਭਦਦਣਿ (ਲ), [13]ਕਲ (ਭ), ਕੁਲਾ (ਲ), [14]ਬਿਖੋਏ (ਲ), [15]ਟੋਭਣੀ (ਭ), [16]ਜੰਮਣਿ (ਭ), [17]ਪਾਤਿਸਾਹ (ਲ), [18]ਸਹਜਾਦੇ (ਲ), [19]ਆਵਨਿ (ਖ,ਭ,ਲ), [20]ਸਹਿਜਾਦੇ (ਭ), [21]ਖਿਜਮਤਿਗਾਰ (ਸ,ਖ), ਖਿਜਮਤਗਾਰ (ਲ)

ਤਾਰੇ ਲਖ ਅਨ੍ਹੇਰ ਵਿਚਿ ਚੜ੍ਹਿਐ[1] ਸੁਝਿ ਨ ਸੁਝੈ ਕੋਈ।
ਸੀਹਿ ਬੁਕੇ ਮਿਰਗਾਵਲੀ ਭੰਨੀ ਜਾਇ ਨ ਆਇ ਖੜੋਈ।
ਬਿਸੀਅਰ ਗਰੜੈ ਡਿਠਿਆ ਖੁਡੀ[2] ਵੜਦੇ[3] ਲਖ ਪਲੋਈ।
ਪੰਖੇਰੂ[4] ਸਾਹਬਾਜ[5] ਵੇਖਿ[6] ਢੁਕਿ ਨ ਹੰਘਨਿ ਮਿਲੈ ਨ ਢੋਈ।
ਚਾਰ ਵੀਚਾਰ[7] ਸੰਸਾਰ[8] ਵਿਚਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਦੁਰਮਤਿ ਖੋਈ।
ਸਤਿਗੁਰ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਦੁਬਿਧਾ ਮਾਰਿ ਮਵਾਸਾ ਗੋਈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਤਾ ਜਾਣੁ ਜਣੋਈ ।੧੨।

ਸਤਿਗੁਰ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਾਡੀ ਰਾਹੁ ਚਲਾਇਆ।
ਪੰਜ ਦੂਤਿ ਕਰਿ ਭੂਤ ਵਸਿ ਦੁਰਮਤਿ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਮਿਟਾਇਆ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ[9] ਚਲਣਾ ਜਮੁ ਜਾਗਾਤੀ ਨੇੜਿ ਨ ਆਇਆ।
ਬੇਮੁਖਿ ਬਾਰਹ ਵਾਟ ਕਰਿ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਸਚੁ ਖੰਡੁ ਵਸਾਇਆ[10]।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਭਉ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦਿੜਾਇਆ[11]।
ਜਿਉ ਜਲ ਅੰਦਰਿ ਕਵਲੁ[12] ਹੈ ਮਾਇਆ ਵਿਚਿ ਉਦਾਸੁ ਰਹਾਇਆ।
ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਨ ਆਪੁ ਗਣਾਇਆ ।੧੩।

ਰਾਜਾ ਪਰਜਾ ਹੋਇ ਕੈ ਚਾਕਰ ਕੂਕਰ ਦੇਸਿ ਦੁਹਾਈ।
ਜੰਮਦਿਆ[13] ਰੁਣਿਝੁਣਝਣਾ[14] ਨਾਨਕ ਦਾਦਕ[15] ਹੋਇ ਵਧਾਈ।
ਵੀਵਾਹਾ ਨੋ ਸਿਠਣੀਆ ਦੁਹੀ ਵਲੀ ਦੁਇ ਤੂਰ ਵਜਾਈ।
ਰੋਵਣੁ ਪਿਟਣੁ ਮੁਇਆ ਨੋ ਵੈਣੁ ਅਲਾਹਣੁ[16] ਧੁਮ ਧੁਮਾਈ[17]।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚੁ ਸੋਹਿਲਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਲਿਵ ਲਾਈ।
ਬੇਦ[18] ਕਤੇਬਹੁ ਬਾਹਰਾ ਜਮਣਿ[19] ਮਰਣਿ ਅਲਿਪਤੁ ਰਹਾਈ।
ਆਸਾ ਵਿਚਿ ਨਿਰਾਸੁ ਵਲਾਈ ।੧੪।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥੁ ਸੁਹੇਲੜਾ ਮਨਮੁਖ ਬਾਰਹ ਵਾਟ ਫਿਰੰਦੇ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਰਿ ਲੰਘਾਇਦਾ[20] ਮਨਮੁਖ ਭਵਜਲ ਵਿਚਿ ਡੁਬੰਦੇ[21]।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਕਰਿ ਮਨਮੁਖ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜਨਮ ਮਰੰਦੇ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਾਇਦੇ ਮਨਮੁਖਿ ਦੁਖ ਫਲੁ ਦੁਖ ਲਹੰਦੇ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਦਰਗਹ ਸੁਰਖਰੂ ਮਨਮੁਖਿ ਜਮਪੁਰਿ ਡੰਡੁ ਸਹੰਦੇ।

---

[1]ਚੜ੍ਹਿਐ (ਸ,ਖ), [2]ਖੜੀ (ਭ,ਲ), [3]ਵੜਿਦੇ (ਸ,ਖ,ਭ), [4]ਪਖੇਰੁ (ਭ), [5]ਸਹਿਬਾਜ (ਭ), ਸਹਬਾਜ (ਲ), [6]ਦੇਖਿ (ਸ,ਖ,ਭ), [7]ਵਿਚਾਰ (ਭ), [8]ਸੈਸਾਰ (ਲ), [9]ਲਿਵਿ (ਸ), ਲਿਵੁ (ਖ), ਨਿਵ (ਭ), [10]ਬਸਾਇਆ (ਭ), [11]ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ (ਸ,ਖ,ਲ), [12]ਕਮਲ (ਸ), [13]ਜਮਦਿਆ (ਭ) [14]ਰਣਿਝੁੰਝਣਾ(ਸ,ਖ,ਲ), [15]ਦਾਦਿਕ (ਲ), [16]ਅਲਾਹਣਿ (ਸ,ਖ), ਆਲਾਹਣਿ (ਭ), [17]ਧੁੰਮ ਧੁੰਮਾਈ (ਖ,ਲ), [18]ਵੇਦ (ਲ), [19]ਜੰਮਣਿ (ਸ,ਖ,ਲ), [20]ਲਘਾਇਦਾ (ਭ), [21]ਡੁਬਦੇ (ਭ)

§ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ ਮਨਮਖਿ ਹਉਮੈ ਅਗਨਿ ਜਲੰਦੇ।§
ਬੰਦੀ ਅੰਦਰ ਵਿਰਲੇ ਬੰਦੇ। ੧੫।

ਪੇਵਕੜੈ ਘਰਿ ਲਾਡੁਲੀ ਮਾਊ ਪੀਊ ਖਰੀ ਪਿਆਰੀ।
ਵਿਚਿ ਭਿਰਾਵਾ ਭੈਨੜੀ ਨਾਨਕ ਦਾਦਕ ਸਪਰਵਾਰੀ।
ਲਖਾ[1] ਖਰਚ ਵਿਆਹੀਐ[2] ਗਹਣੇ ਦਾਜੁ ਸਾਜੁ ਅਤਿ ਭਾਰੀ।
ਸਾਹੁਰੜੈ ਘਰਿ ਮੰਨੀਐ ਸਣਖਤੀ ਪਰਵਾਰ ਸਧਾਰੀ।
ਸੁਖ ਮਾਣੈ ਪਿਰੁ ਸੇਜੜੀ ਛਤੀਹ ਭੋਜਨ ਸਦਾ ਸੀਗਾਰੀ।
ਲੋਕ ਵੇਦ ਗੁਣੁ ਗਿਆਨ ਵਿਚਿ ਅਰਧ ਸਰੀਰ ਮੋਖ ਦੁਆਰੀ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲ ਨਿਹਚਉ ਨਾਰੀ ।੧੬।

ਜਿਉ ਬਹੁ ਮਿਤੀ ਵੇਸਿਆ[3] ਸਭਿ ਕੁਲਖਣ ਪਾਪ ਕਮਾਵੈ।
ਲੋਕਹੁ ਦੇਸਹੁ ਬਾਹਰੀ ਤਿਹੁ ਪਖਾ ਨੇ ਅਉਲੰਗੁ[4] ਲਾਵੈ।
ਡੁਬੀ ਡੋਬੈ ਹੋਰਨਾ ਮਹੁਰਾ ਮਿਠਾ ਹੋਇ ਪਚਾਵੈ।
ਘੰਡਾ ਹੇੜਾ ਮਿਰਗ ਜਿਉ ਦੀਪਕ ਹੋਇ ਪਤੰਗ ਜਲਾਵੈ।
ਦੁਹੀ ਸਰਾਈ ਜਰਦਰੂ ਪਥਰ ਬੇੜੀ ਪੂਰ ਡੁਬਾਵੈ।
ਮਨਮੁਖ ਮਨੁ ਅਠ ਖੰਡ ਹੋਇ ਦੁਸਟਾ ਸੰਗਤਿ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਵੈ।
ਵੇਸੁਆ ਪੁਤੁ ਨਿਪੁਤ[5] ਸਦਾਵੈ[6] ।੧੭।

ਸੁਧਿ ਨ ਹੋਵੈ ਬਾਲ ਬੁਧਿ ਬਾਲਕ ਲੀਲਾ ਵਿਚਿ ਵਿਹਾਵੈ।
ਭਰਿ ਜੋਬਨਿ ਭਰਮਾਈਐ ਪਰ ਤਨ ਧਨ ਨਿੰਦ ਲੁਭਾਵੈ।
ਬਿਰਧਿ ਹੋਆ ਜੰਜਾਲ ਵਿਚਿ ਮਹਾ ਜਾਲੁ ਪਰਵਾਰ ਫਹਾਵੈ।
ਬਲ ਹੀਣਾ ਮਤਿ ਹੀਣੁ ਹੋਇ ਨਾਉ ਬਹਤਰਿਆ ਬਰੜਾਵੈ।
ਅੰਨ੍ਹਾ[7] ਬੋਲਾ ਪਿੰਗਲਾ ਤਨੁ ਥਕਾ ਮਨੁ ਦਹ ਦਿਸ ਧਾਵੈ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦ ਵਿਣੁ ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੂਨਿ ਭਵਾਵੈ।
ਅਉਸਰ ਚੁਕਾ ਹਥਿ ਨ ਆਵੈ। ੧੮।

ਹੰਸੁ ਨ ਛੋਡੈ[8] ਮਾਨਸਰ ਬਗੁਲਾ ਬਹੁ ਛਪੜ ਫਿਰਿ ਆਵੈ।
ਕੋਇਲ ਬੋਲੈ ਅੰਬ ਵਣਿ[9] ਵਣਿ ਵਣਿ ਕਾਉ ਕੁਥਾਉ ਸੁਖਾਵੈ।
ਵਗ ਨ[10] ਹੋਵਨਿ ਕੁਤੀਆ ਗਾਈ ਗੋਰਸੁ ਵੰਸੁ ਵਧਾਵੈ।
ਸਫਲ ਬਿਰਖ ਨਿਹਚਲ ਮਤੀ ਨਿਹਫਲ ਮਾਣਸ ਦਹ ਦਿਸਿ ਧਾਵੈ।
ਅਗਿ ਤਤੀ ਜਲੁ ਸੀਅਲਾ ਸਿਰੁ ਉਚਾ ਨੀਵਾ ਦਿਖਲਾਵੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ ਮਨਮੁਖੁ ਮੂਰਖਿ ਆਪੁ ਗਣਾਵੈ।
ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਕੁਦਾਉ ਹਰਾਵੈ ।੧੯।

---

[1]ਲਖ (ਖ,ਲ), [2]ਵਿਵਾਹੀਐ (ਭ), [3]ਵੇਸੁਆ (ਸ,ਖ,ਭ), ਵੇਸਵਾ (ਲ), [4]ਅਉਲੰਘ (ਭ), [5]ਨਿਨਾਉ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [6]ਸਦਾਏ (ਲ), [7]ਅੰਨਾ (ਭ), [8]ਛਡੈ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [9]ਬਹਿ (ਭ), [10]ਨਿ (ਲ)

ਗਜ ਮ੍ਰਿਗ ਮੀਨ ਪਤੰਗ ਅਲਿ ਇਕਤੁ ਇਕਤੁ ਰੋਗਿ ਪਚੰਦੇ।
ਮਾਣਸ[1] ਦੇਹੀ ਪੰਜਿ ਰੋਗ ਪੰਜੇ ਦੂਤ ਕੁਸੂਤੁ ਕਰੰਦੇ।
ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਡਾਇਣੀ ਹਰਖ ਸੋਗ ਬਹੁ ਰੋਗ ਵਧੰਦੇ।
ਮਨਮੁਖ ਦੂਜੇ ਭਾਇ ਲਗਿ ਭੰਭਲਭੂਸੇ ਖਾਇ ਭਵੰਦੇ।
ਸਤਿਗੁਰ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਾਡੀ ਰਾਹ ਚਲੰਦੇ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਚਲਣਾ ਭਜਿ ਗਏ ਠਗ ਚੋਰ ਡਰੰਦੇ।
ਲੈ ਲਾਹਾ ਨਿਜਿ ਘਰਿ ਨਿਬਹੰਦੇ। ੨੦।

ਬੇੜੀ ਚਾੜਿ ਲੰਘਾਇਦਾ[2] ਬਹਲੇ[3] ਪੂਰ ਮਾਣਸ ਮੁਹਾਣਾ[4]।
ਆਗੂ ਇਕੁ ਨਿਬਾਹਿਦਾ ਲਸਕਰ ਸੰਗ ਸਾਹ ਸੁਲਤਾਣਾ।
ਫਿਰੈ ਮਹਲੈ ਪਾਹਰੂ ਹੋਇ ਨਿਚਿੰਦ[5] ਸਵਨਿ ਪ੍ਰਧਾਣਾ[6]।
ਲਾੜਾ ਇਕੁ ਵੀਵਾਹੀਐ ਬਾਹਲੇ[7] ਜਾਞੀ ਕਰਿ ਮਿਹਮਾਣਾ।
ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਇਕੁ ਮੁਲਕ ਵਿਚਿ ਹੋਰੁ ਪ੍ਰਜਾ[8] ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਣਾ।
ਸਤਿਗੁਰ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰੁ ਸਬਦੁ ਨੀਸਾਣਾ।
ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਣੈ[9] ਤਿਨ ਕੁਰਬਾਣਾ । ੨੧। ੫। ਪੰਜਿ।

---

[1]ਮਾਨਸ (ਭ), [2]ਲਘਾਇਆ (ਭ), [3]ਬਾਹਲੇ (ਸ,ਖ,ਭ), [4]ਮੋਹਾਣਾ (ਸ,ਲ), [5]ਨਿਚੰਦ (ਭ), ਨਿਸੰਗ (ਲ), [6]ਪਰਧਾਣਾ (ਸ,ਖ,ਲ), [7]ਬਹਲੇ (ਲ), [8]ਪਰਜਾ (ਖ), [9]ਪਰਣੇ (ਸ,ਖ,ਭ), ਪਰਚੈ (ਲ)

ਵਾਰ ੬

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਾਣੀਐ ਪੂਰੇ ਪੂਰਾ ਥਾਟੁ ਬਣਾਇਆ।
ਪੂਰੇ ਪੂਰਾ ਸਾਧਸੰਗੁ ਪੂਰੇ ਪੂਰਾ ਮੰਤ੍ਰੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ[1]।
ਪੂਰੇ ਪੂਰਾ ਪਿਰਮ ਰਸੁ ਪੂਰਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥੁ ਚਲਾਇਆ।
ਪੂਰੇ ਪੂਰਾ ਦਰਸਣੋ[2] ਪੂਰੇ ਪੂਰਾ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਇਆ।
ਪੂਰੇ ਪੂਰਾ ਬੈਹਣਾ[3] ਪੂਰੇ ਪੂਰਾ ਤਖਤੁ[4] ਰਚਾਇਆ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚੁਖੰਡੁ ਹੈ ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਹੋਇ ਵਸਗਤਿ ਆਇਆ।
ਸਚੁ ਰੂਪੁ ਸਚੁ ਨਾਉ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਸਿਖਾ ਸਮਝਾਇਆ।
ਗੁਰ ਚੇਲੇ ਪਰਚਾ ਪਰਚਾਇਆ ।੧।

ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਦਾ ਕਰੈ ਕਰਾਇਆ।
ਭਰੈ ਭੰਡਾਰ ਦਾਤਾਰੁ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਦਾ ਦੇਇ ਦਿਵਾਇਆ।
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਰੂਪੁ ਹੋਇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸਮਾਇਆ।
ਜਗ ਭੋਗ ਜੋਗ ਧਿਆਨ ਕਰਿ ਪੂਜਾ ਪਰੈ[5] ਨ§ ਦਰਸਨੁ[6] ਪਾਇਆ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਪਿਉ ਪੁਤੁ ਹੋਇ ਦਿਤਾ ਖਾਇ ਪੈਨ੍ਹੈ[7] ਪੈਨ੍ਹਾਇਆ[8]।
ਘਰਬਾਰੀ ਹੋਇ ਵਰਤਿਆ ਘਰਬਾਰੀ ਸਿਖ ਪੈਰੀ ਪਾਇਆ।
ਮਾਇਆ ਵਿਚਿ ਉਦਾਸੁ ਰਖਾਇਆ ।੨।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠਿ ਕੈ ਜਾਇ ਅੰਦਰਿ ਦਰੀਆਇ[8] ਨ੍ਹਵੰਦੇ[9]।
ਸਹਜਿ ਸਮਾਧਿ ਅਗਾਧਿ ਵਿਚਿ ਇਕ ਮਨਿ ਹੋਇ ਗੁਰ ਜਾਪੁ ਜਪੰਦੇ।
ਮਥੈ ਟਿਕੇ ਲਾਲ ਲਾਇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਚਲਿ ਜਾਇ ਬਹੰਦੇ।
ਸਬਦਿ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵਲੀਣੁ ਹੋਇ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਣੀ ਗਾਈ[10] ਸੁਣੰਦੇ।
ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਭੈ ਵਰਤਿਮਾਨਿ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਗੁਰਪੁਰਬ ਕਰੰਦੇ।
ਸੰਝੈ[11] ਸੋਦਰੁ ਗਾਵਣਾ ਮਨ ਮੇਲੀ ਕਰਿ ਮੇਲੁ ਮਿਲੰਦੇ।
ਰਾਤੀ ਕੀਰਤਿ ਸੋਹਿਲਾ ਕਰਿ ਆਰਤੀ ਪਰਸਾਦੁ ਵਡੰਦੇ[12]।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਿਰਮ ਚਖੰਦੇ[13]। ੩।

---

[1]ਦਿੜਾਇਆ (ਲ), [2]ਦਹਸਨੋ (ਭ), [3]ਬਹਿਣਾ (ਭ), [4]ਤਖਤਿ (ਭ), [5]ਪਰਚੈ (ਭ), [6]ਦਰਸਣੁ (ਭ,ਲ), [7]ਪੈਨੇ (ਲ), [8]ਪੈਨਾਇਆ (ਭ), [8]ਦਰੀਆ (ਸ,ਭ), [9]ਲਾਵੰਦੇ (ਖ,ਲ), ਨਵੰਦੇ (ਭ) [10]ਗਾਵਿ (ਖ,ਲ), [11]ਸਿੰਝੈ (ਭ), [12]ਵੰਡੰਦੇ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [13]ਰਸੰਦੇ (ਭ)

ਇਕ ਕਵਾਉ ਪਸਾਉ ਕਰਿ ਓਅੰਕਾਰਿ ਅਕਾਰੁ ਪਸਾਰਾ।
ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੋ ਧਰਤਿ ਅਗਾਸੁ[1] ਧਰੇ ਨਿਰਧਾਰਾ।
ਰੋਮ ਰੋਮ ਵਿਚਿ ਰਖਿਓਨੁ ਕਰਿ ਵਰਭੰਡ ਕਰੋੜਿ ਅਕਾਰਾ।
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪੂਰਨੁ ਬ੍ਰਹਮੁ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰੁ ਅਲਖ ਅਪਾਰਾ।
ਪਿਰਮ ਪਿਆਲੈ ਵਸਿ ਹੋਇ ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਹੋਇ ਸਿਰਜਣਹਾਰਾ।
ਬੀਉ ਬੀਜਿ ਅਤਿ ਸੂਖਮੋ ਤਿੰਦੂ[2] ਹੋਇ ਵਡ[3] ਬਿਰਖ ਵਿਥਾਰਾ।
ਫਲ ਵਿਚਿ ਬੀਉ ਸਮਾਇ ਕੈ ਇਕ ਦੂੰ ਬੀਅਹੁ ਲਖ ਹਜਾਰਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲ ਪਿਰਮ ਰਸੁ ਗੁਰਸਿਖਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਿਆਰਾ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚੁਖੰਡ ਵਿਚਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਵਸੈ ਨਿਰੰਕਾਰਾ।
ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਸਤਾਰਾ। ੪।

ਪਉਣੁ ਗੁਰੂ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ[4] ਗੁਰੂ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਇਆ।
ਪਾਣੀ ਪਿਤਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥਿ ਨੀਵਾਣਿ[5] ਚਲਾਇਆ।
ਧਰਤੀ ਮਾਤ ਮਹਤੁ ਕਰਿ ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਸੰਜੋਗੁ ਬਣਾਇਆ।
ਦਾਈ ਦਾਇਆ[6] ਰਾਤਿ ਦਿਹੁ ਬਾਲ ਸੁਭਾਇ ਜਗਤ੍ਰ ਖਿਲਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨਮੁ ਸਕਾਰਥਾ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਸਿ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ।
ਜੰਮਣ[7] ਮਰਣਹੁ ਬਾਹਰੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ਵਰਤਾਇਆ।
ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਤਾ ਮਤਿ ਹੈ[8] ਪਿਤਾ ਸੰਤੋਖ ਮੋਖ ਪਦੁ ਪਾਇਆ।
ਧੀਰਜੁ ਧਰਮੁ ਭਿਰਾਵ[9] ਦੁਇ ਜਪੁ ਤਪੁ ਜਤੁ ਸਤੁ ਪੁਤ ਜਣਾਇਆ।
ਗੁਰ ਚੇਲਾ ਚੇਲਾ ਗੁਰੂ ਪੁਰਖਹੁ ਪੁਰਖ ਚਲਤੁ ਵਰਤਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ। ੫।

ਪਰ ਘਰ ਜਾਇ ਪਰਾਹੁਣਾ ਆਸਾ ਵਿਚਿ ਨਿਰਾਸੁ ਵਲਾਏ।
ਪਾਣੀ ਅੰਦਰਿ ਕਵਲ[10] ਜਿਉ ਸੂਰਜ ਧਿਆਨੁ[11] ਅਲਿਪਤੁ ਰਹਾਏ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਸਤਿਸੰਗਿ ਮਿਲਿ ਗੁਰ ਚੇਲੇ ਦੀ ਸੰਧਿ ਮਿਲਾਏ।
ਚਾਰਿ ਵਰਨ ਗੁਰਸਿਖ ਹੋਇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚਖੰਡ ਵਸਾਏ।
ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਤੰਬੋਲ[12] ਰਸੁ ਖਾਇ ਚਬਾਇ ਸੁਰੰਗ ਚੜ੍ਹਾਏ[13]।
ਛਿਅ ਦਰਸਨ ਤਰਸਨ ਖੜੇ ਬਾਰਹ ਪੰਥਿ ਗਿਰੰਥ[14] ਸੁਣਾਏ।
ਛਿਅ ਰੁਤਿ ਬਾਰਹ ਪੰਥ[15] ਕਰਿ ਇਕੁ ਇਕੁ ਸੂਰਜੁ ਚੰਦੁ ਦਿਖਾਏ।
ਬਾਰਹ ਸੋਲਹ ਮੇਲਿ ਕੈ ਸਸੀਅਰ ਅੰਦਰਿ ਸੂਰ ਸਮਾਏ।
ਸਿਵ ਸਕਤੀ ਨੋ ਲੰਘਿ ਕੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਇਕੁ ਮਨੁ ਇਕੁ ਧਿਆਏ।
ਪੈਰੀ ਪੈ ਜਗੁ ਪੈਰੀ ਪਾਏ। ੬।

---

[1]ਅਕਾਸੁ (ਭ) [2]ਤਿਦੂ (ਖ,ਭ), [3]ਵੜ (ਖ, ਲ), [4]ਵਾਹਗੁਰੂ (ਸ,ਖ,ਲ), ਵਾਹੁਗੁਰੂ (ਭ), [5]ਨਿਵਾਣਿ (ਸ,ਖ,ਭ), [6]ਦਇਆ (ਭ), [7]ਜਮਣਿ (ਭ), [8]ਲੈ (ਖ, ਭ,ਲ), [9]ਭਰਾਵ (ਲ), [10]ਕਉਲ (ਲ), [11]ਧਿਆਨਿ (ਲ), [12]ਤਮੋਲ (ਲ), [13]ਚੜਾਏ (ਲ), ਚਰਾਏ (ਭ), [14]ਗਰੰਥ (ਲ), [15]ਮਾਸ (ਸ)

ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਆਦੇਸੁ+ ਕਰਿ ਪੈਰੀ ਪੈ ਰਹਰਾਸਿ ਕਰੰਦੇ।
ਚਰਣ ਸਰਣਿ ਮਸਤਕੁ ਸਰਨਿ[1] ਚਰਨ[2] ਰੇਣੁ ਮੁਖਿ ਤਿਲਕ ਸੁਹੰਦੇ।
ਭਰਮ ਕਰਮ ਦਾ ਲੇਖੁ ਮੇਟਿ ਲੇਖੁ ਅਲੇਖ ਵਿਸੇਖ[3] ਬਣੰਦੇ।
ਜਗਮਗ ਜੋਤਿ ਉਦੋਤੁ[4] ਕਰਿ ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਨ ਲਖ ਪੁਜੰਦੇ।
ਹਉਮੈ ਗਰਬੁ ਨਿਵਾਰਿ ਕੈ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚ[5] ਮੇਲਿ ਮਿਲੰਦੇ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੁ ਚਰਣ[6] ਕਵਲ ਪੂਜਾ ਪਰਚੰਦੇ।
ਸੁਖ-ਸੰਪਟਿ ਹੋਇ ਭਵਰ ਵਸੰਦੇ। ੭।

ਗੁਰ ਦਰਸਨ[7] ਪਰਸਣੁ ਸਫਲੁ ਛਿਅ ਦਰਸਨੁ ਇਕ ਦਰਸਨੁ ਜਾਣੈ।
ਦਿਬ ਦਿਸਟਿ ਪਰਗਾਸੁ ਕਰਿ ਲੋਕ ਵੇਦ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਪਛਾਣੈ।
ਏਕਾ ਨਾਰੀ ਜਤੀ ਹੋਇ ਪਰ ਨਾਰੀ ਧੀ ਭੈਣ ਵਖਾਣੈ।
ਪਰ ਧਨੁ ਸੂਅਰ ਗਾਇ ਜਿਉ ਮਕਰੂਹ[8] ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਣੈ।
ਘਰ ਬਾਰੀ ਗੁਰਸਿਖੁ ਹੋਇ ਸਿਖਾ ਸੂਤ੍ਰ ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ[9] ਵਿਡਾਣੈ।
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੁ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਗੁਰਸਿਖ ਸਿਵਾਣੈ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਪਤਿ ਪਰਵਾਣੈ । ੮।

ਗਾਈ ਬਾਹਲੇ[10] ਰੰਗ ਜਿਉ ਖੜੂ ਚਰਿ ਦੁਧੁ ਦੇਨਿ ਇਕ ਰੰਗੀ।
ਬਾਹਲੇ[11] ਬਿਰਖ ਵਣਾਸਪਤਿ ਅਗਨੀ[12] ਅੰਦਰਿ ਹੈ ਬਹੁ ਰੰਗੀ।
ਰਤਨਾ ਵੇਖੈ ਸਭੁ ਕੇ ਰਤਨ ਪਾਰਖੂ ਵਿਰਲਾ ਸੰਗੀ।
ਹੀਰੇ ਹੀਰਾ ਬੇਧਿਆ ਰਤਨ ਮਾਲ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਚੰਗੀ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿਓਨੁ ਹੋਇ ਨਿਹਾਲੁ ਨ ਹੋਰਸੁ ਮੰਗੀ।
ਦਿਬ ਦੇਹ ਦਿਬ ਦਿਸਟਿ ਹੋਇ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਜੋਤਿ ਅੰਗ ਅੰਗੀ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਹਲੰਗੀ। ੯।

ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਸਾਧਸੰਗਿ ਪੰਚ ਸਬਦ ਇਕ ਸਬਦ ਮਿਲਾਏ।
ਰਾਗ ਨਾਦ [13]ਲਖ ਸਬਦ ਲਖਿ[13] ਭਾਖਿਆ ਭਾਉ ਸੁਭਾਉ ਅਲਾਏ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਬ੍ਰਹਮ ਧਿਆਨੁ ਧੁਨਿ ਜਾਣੈ ਜੰਤ੍ਰੀ ਜੰਤ੍ਰ ਵਜਾਏ।
ਅਕਥ ਕਥਾ ਵੀਚਾਰਿ ਕੈ ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਵਰਜਿ ਰਹਾਏ।
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ ਅਵੇਸੁ ਕਰਿ ਮਿਠਾ ਬੋਲਣੁ ਮਨ ਪਰਚਾਏ।
ਜਾਇ ਮਿਲਨਿ ਗੁੜ ਕੀੜਿਆ ਰਖੈ ਰਖਣਹਾਰੁ ਲੁਕਾਏ।
ਗੰਨਾ ਹੋਇ ਕੋਲੂ ਪੀੜਾਏ। ੧੦।

---

[1]ਧਰਨਿ (ਸ,ਖ,ਲ), ਚਰਨ (ਭ), [2]ਚਰਣ (ਭ,ਲ), [3]ਵਸੇਖ (ਲ), [4]ਅਦੋਤੁ (ਲ), [5]ਸਰ (ਸ,ਭ), [6]ਚਰਨ (ਲ), [7]ਦਰਸਣੁ (ਲ), [8]ਮਕਰੂ (ਖ,ਭ,ਲ), [9]ਮੂਤ (ਲ), [10]ਬਹਲੇ (ਖ,ਲ), [11]ਬਹਲੇ (ਖ,ਲ), [12]ਅਗਿਨ (ਖ), [13]ਸੰਬਾਦ ਲਖ (ਖ)

ਚਰਣ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦੁ ਰਸਿ ਹੋਇ ਭਵਰੁ ਲੈ ਵਾਸੁ ਲੁਭਾਵੈ।
ਏੜਾ[1] ਪਿੰਗੁਲਾ ਸੁਖਮਨਾ ਲੰਘਿ ਤ੍ਰਿਬੇਣੀ ਨਿਜ ਘਰਿ ਆਵੈ।
ਸਾਹਿ ਸਾਹਿ ਮਨੁ ਪਵਣ ਲਿਵ ਸੋਹੰ ਹੰਸਾ[2] ਜਪੈ ਜਪਾਵੈ।
ਅਚਰਜ ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਲਿਵ ਗੰਧ ਸੁਗੰਧਿ ਅਵੇਸੁ ਮਚਾਵੈ।
ਸੁਖਸਾਗਰ ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ ਸੁਖ ਸੰਪਟ ਵਿਚਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਵੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲ ਪਿਰਮ ਰਸੁ ਦੇਹ ਬਿਦੇਹ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਵੈ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਅਲਖੁ ਲਖਾਵੈ। ੧੧।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਥਿ ਸਕਥ ਹਨਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਕਾਰ ਕਮਾਵੈ।
ਪਾਣੀ ਪਖਾ ਪੀਹਣਾ ਪੈਰ[3] ਧੋਇ ਚਰਣਾਮਤੁ[4] ਪਾਵੈ।
ਗੁਰਬਾਣੀ ਲਿਖਿ ਪੋਥੀਆ ਤਾਲ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਰਬਾਬ ਬਜਾਵੈ[5]।
ਨਮਸਕਾਰ ਡੰਡਉਤ ਕਰਿ ਗੁਰਭਾਈ ਗਲਿ ਮਿਲਿ ਗਲਿ ਲਾਵੈ।
ਕਿਰਤਿ ਵਿਰਤਿ ਕਰਿ ਧਰਮ ਦੀ ਹਥਹੁ ਦੇ ਕੈ ਭਲਾ ਮਨਾਵੈ।
ਪਾਰਸੁ ਪਰਸਿ ਅਪਰਸਿ ਹੋਇ ਪਰ ਤਨ ਪਰ ਧਨ ਹਥੁ ਨ ਲਾਵੈ।
ਗੁਰਸਿਖ ਗੁਰਸਿਖ ਪੂਜ ਕੈ+ ਭਾਇ ਭਗਤਿ[6] ਭੈ ਭਾਣਾ ਭਾਵੈ।
ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਨ ਆਪੁ ਲਖਾਵੈ[7]। ੧੨।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੈਰ ਸਕਾਰਥੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗਿ ਚਾਲ ਚਲੰਦੇ।
ਗੁਰੂਦੁਆਰੈ ਜਾਨਿ ਚਲਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਚਲਿ ਜਾਇ ਬਹੰਦੇ।
ਧਾਵਨ[8] ਪਰਉਪਕਾਰ ਨੋ ਗੁਰਸਿਖਾ ਨੋ ਖੋਜਿ ਲਹੰਦੇ।
ਦੁਬਿਧਾ ਪੰਥਿ ਨ ਧਾਵਨੀ ਮਾਇਆ ਵਿਚਿ ਉਦਾਸੁ ਰਹੰਦੇ।
ਬੰਦਿਖਲਾਸੀ ਬੰਦਗੀ ਵਿਰਲੇ ਕੋਈ ਹੁਕਮੀ ਬੰਦੇ।
ਗੁਰਸਿਖਾ ਪਰਦਖਣਾ ਪੈਰੀ ਪੈ ਰਹਰਾਸਿ ਕਰੰਦੇ।
ਗੁਰ ਚੇਲੇ[9] ਪਰਚੈ ਪਰਚੰਦੇ। ੧੩।

ਗੁਰਸਿਖ[10] ਮਨਿ ਪਰਗਾਸੁ ਹੈ ਪਿਰਮ ਪਿਆਲਾ ਅਜਰੁ ਜਰੰਦੇ।
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੁ ਬ੍ਰਹਮੁ ਬਿਬੇਕੀ[11] ਧਿਆਨੁ ਧਰੰਦੇ।
ਸਬਦਿ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵਲੀਣ ਹੋਇ ਅਕਥ ਕਥਾ ਗੁਰ ਸਬਦੁ[12] ਸੁਣੰਦੇ।
ਭੂਤ[13] ਭਵਿਖਹੁ ਵਰਤਮਾਨ ਅਬਿਗਤਿ ਗਤਿ ਅਤਿ ਅਲਖ ਲਖੰਦੇ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਅਛਲੁਛਲਿ[14] ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਕਰਿ ਅਛਲੁ ਛਲੰਦੇ।
ਭਵਜਲ ਅੰਦਰਿ ਬੋਹਿਥੈ[15] ਇਕਸਿ ਪਿਛੈ ਲਖ ਤਰੰਦੇ।

---

[1]ਇੜਾ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [2]ਹੰਸੋ (ਲ), [3]ਚਰਣ (ਭ), [4]ਚਰਣਾਮ੍ਰਤੁ (ਖ), ਚਰਣਾਮ੍ਰਿਤੁ (ਲ), [5]ਵਜਾਵੈ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [6]ਭਗਿਤ (ਸ), [7]ਗਣਾਵੈ (ਸ), [8]ਧਾਵਨਿ (ਖ), [9]ਚੇਲਾ (ਖ, ਲ), [10]ਗੁਰਮੁਖਿ (ਖ,ਲ), [11]ਬਿਬੇਕਿ (ਲ), [12]ਸਬਦਿ (ਭ), [13]ਭੂਰ (ਖ,ਭ), [14]ਅਛਲੁਛਲੁ (ਸ), ਅਛਲੁਛਲ (ਭ), [15]ਬੋਹਿਬ (ਲ)

ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਮਿਲਨਿ ਹਸੰਦੇ ।੧੪।

ਬਾਵਨ ਚੰਦਨੁ ਆਖੀਐ ਬਹਲੇ ਬਿਸੀਅਰੁ ਤਿਸੁ ਲਪਟਾਈ।
ਪਾਰਸੁ ਅੰਦਰਿ ਪਥਰਾ ਪਥਰ ਪਾਰਸੁ ਹੋਇ ਨ ਜਾਹੀ[1]।
ਮਣੀ ਜਿਨਾ[2] ਸਪਾ ਸਿਰੀ[3] ਓਇ ਭਿ ਸਪਾ ਵਿਚਿ ਫਿਰਾਹੀ।
ਲਹਰੀ ਅੰਦਰਿ ਹੰਸੁਲੇ ਮਾਣਕ ਮੋਤੀ [4]ਚੁਗਿ ਚੁਗਿ[4] ਖਾਹੀ।
ਜਿਉ ਜਲ ਕਵਲ ਅਲਿਪਤ[5] ਹੈ ਘਰਿਬਾਰੀ[6] ਗੁਰਸਿਖਿ ਤਿਵਾਹੀ।
ਆਸਾ ਵਿਚਿ ਨਿਰਾਸੁ ਹੋਇ ਜੀਵਨੁ ਮੁਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ਜੀਵਾਹੀ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕਿਤੁ ਮੁਹਿ[7] ਸਾਲਾਹੀ। ੧੫।

ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰੰਕਾਰਿ ਅਕਾਰੁ[8] ਬਣਾਇਆ।
[9]ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰਸਿਖ ਸੁਣਿ ਚਰਣਿ ਸਰਣਿ ਗੁਰਸਿਖ ਆਇਆ[9]।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗੁ ਧੰਨੁ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਸੰਗੁ ਚਲਾਇਆ।
ਧੰਨ ਧੰਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਣ ਧੰਨੁ ਮਸਤਕੁ ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਲਾਇਆ।
ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸਨੁ ਧੰਨ ਹੈ ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰਸਿਖ ਪਰਸਣਿ ਆਇਆ।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ [ਗੁਰਸਿਖ[10]] ਵਿਚਿ ਹੋਇ ਦਇਆਲੁ ਗੁਰੁ ਮੁਹਿ ਲਾਇਆ।
ਗੁਰਮਤਿ[11] ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਮਿਟਾਇਆ। ੧੬।

ਧੰਨੁ ਪਲੁ ਚਸਾ ਘੜੀ ਪਹਰ ਧਨੁ ਧਨੁ ਥਿਤਿ ਸੁ ਵਾਰ ਸਭਾਗੇ।
ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਦਿਹੁ ਰਾਤਿ ਹੈ ਪਖੁ ਮਾਹ[12] ਰੁਤਿ ਸੰਮਤਿ ਜਾਗੇ।
ਧੰਨੁ ਅਭੀਚੁ ਨਿਛਤ੍ਰੁ ਹੈ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧ ਅਹੰਕਾਰੁ ਤਿਆਗੇ।
ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਸੰਜੋਗੁ ਹੈ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਰਾਜ ਪਿਰਾਗੇ।
ਗੁਰੂਦੁਆਰੈ ਆਇ ਕੈ ਚਰਣ ਕਵਲ ਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਗੇ।
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ ਅਵੇਸੁ ਕਰਿ ਅਨਭੈ ਪਿਰਮ ਪਿਰੀ ਅਨੁਰਾਗੇ।
ਸਬਦਿ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਸਾਧਸੰਗਿ ਅੰਗਿ ਅੰਗਿ ਇਕ ਰੰਗਿ ਸਮਾਗੇ।
ਰਤਨ ਮਾਲ ਕਰਿ ਕਚੇ ਧਾਗੇ[13]। ੧੭।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਿਠਾ ਬੋਲਣਾ ਜੋ ਬੋਲੈ ਸੋਈ ਜਪੁ ਜਾਪੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਖੀ ਦੇਖਣਾ[14] ਬ੍ਰਹਮ ਧਿਆਨੁ ਧਰੈ ਆਪੁ ਆਪੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਨਣਾ ਸੁਰਤਿ ਕਰਿ ਪੰਚ ਸਬਦੁ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਅਲਾਪੈ।

---

[1]ਜਾਈ (ਭ), [2]ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਸ,ਖ,ਲ), [3]ਸੀਸਿ ਹੈ (ਲ), [4]ਚੁਣਿ ਚੁਣਿ (ਖ,ਲ), [5]ਅਲਿਪਤਿ (ਭ), [6]ਘਰਬਾਰੀ (ਲ), [7]ਮੁਖਿ (ਸ ਪੈਰ-ਟਿੱਪਣੀ), [8]ਅਕਾਰੁ (ਭ), [9]'ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਖ ਸੁਣਿ ਚਰਣਿ ਸਰਣਿ ਗੁਰਸਿਖ ਆਇਆ' (ਸ), 'ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰਸਿਖ ਸੁਣਿ ਚਰਣ ਸਰਣਿ ਗੁਰ ਗੁਰਸਿਖ ਆਇਆ' (ਖ), [10]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਥੇ ਕੇਵਲ 'ਗੁਰ' ਪਾਠ ਹੈ [11]ਦੁਰਮਤਿ (ਭ), [12]ਮਾਹਿ (ਭ), ਮਾਹੁ (ਲ), [13]ਤਾਗੇ (ਭ), [14]ਵੇਖਣਾ (ਭ)

ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਿਰਤਿ ਕਮਾਵਣੀ ਨਮਸਕਾਰੁ ਡੰਡਉਤਿ ਸਿਵਾਪੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗਿ ਚਲਣਾ ਪਰਦਖਣਾ[1] ਪੂਰਨ[2] ਪਰਤਾਪੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਖਾਣਾ ਪੈਨਣਾ ਜਗ ਭੋਗ ਸੰਜੋਗ ਪਛਾਪੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਵਣੁ ਸਮਾਧਿ ਹੈ ਆਪੇ ਆਪਿ ਨ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪੈ।
ਘਰਬਾਰੀ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਲਹਰਿ [3]ਨ ਭਵ ਲੋਭ ਉਨ[3] ਵਿਆਪੈ[4]।
ਪਾਰਿ ਪਏ ਲੰਘਿ ਵਰੈ ਸਰਾਪੈ। ੧੮ ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਧਿਆਨ ਮੂਲੁ ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਜਾਣੈ।
ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿਮਰਣੁ ਪਰਵਾਣੈ।
ਚਰਣ ਕਵਲ[5] ਮਕਰੰਦ ਰਸੁ ਪੂਜਾ ਮੂਲੁ ਪਿਰਮ ਰਸੁ ਮਾਣੈ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਸਾਧਸੰਗਿ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਅੰਦਰਿ ਆਣੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥੁ ਅੰਗਮੁ[6] ਹੈ ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਹਚਲੁ ਚਲਣੁ ਭਾਣੈ।
ਵੇਦ ਕਤੇਬਹੁ[7] ਬਾਹਰੀ ਅਕਥ ਕਥਾ ਕਉਣੁ ਆਖਿ ਵਖਾਣੈ।
ਵੀਹ ਇਕੀਹ ਉਲੰਘਿ ਸਿਵਾਣੈ। ੧੯।

ਸੀਸੁ ਨਿਵਾਏ[8] ਢੀਗੁਲੀ[9] ਗਲਿ ਬੰਧੇ ਜਲੁ ਉਚਾ ਆਵੈ।
ਘੁਘੂ ਸੁਝੁ ਨ ਸੁਝਈ ਚਕਵੀ[10] ਚੰਦੁ ਨ ਡਿਠਾ ਭਾਵੈ।
ਸਿਮਲ ਬਿਰਖੁ ਨ ਸਫਲੁ ਹੋਇ ਚੰਦਨ ਵਾਸੁ ਨ ਵਾਸਿ[11] ਸਮਾਵੈ।
ਸਪੈ ਦੁਧੁ ਪੀਆਲੀਐ ਤੁਮੇ[12] ਦਾ ਕਉੜਤੁ ਨ ਜਾਵੈ।
ਜਿਉ ਥਣਿ ਚੰਬੜਿ[13] ਚਿਚੁੜੀ ਲੋਹੂ ਪੀਐ[14] ਦੁਧੁ ਨ ਖਾਵੈ[15]।
ਸਭ ਅਵਗੁਣ ਮੈ ਤਨਿ ਵਸਨਿ ਗੁਣ ਕੀਤੇ ਅਵਗੁਣ ਨੋ ਧਾਵੈ।
ਥੋਮ ਨ ਵਾਸੁ ਕਥੂਰੀ ਆਵੈ। ੨੦ । ੬ ।ਛਿਅ।

[1]ਪਰਦਖਣ (ਲ), [2]ਪੂਰਣ (ਖ), [3]ਨ ਭਵਜਲ ਭਉ ਨ (ਸ), ਭਵ ਲੋਕ ਨਹੀ ਓਨ (ਭ) [4]ਬਿਆਪੈ (ਸ,ਖ,ਭ), [5]ਕਮਲ (ਲ), [6]ਅਗਮੁ (ਭ), [7]ਕਤੇਬਹੁੰ (ਸ). [8]ਨਿਵਾਇਐ (ਲ), [9]ਢੀਂਗਲੀ (ਸ), [10]ਚਕਈ (ਸ), [11]ਵੰਸਿ (ਬ), [12]ਤੁੰਮੇ (ਲ), [13]ਚੰਮੜਿ (ਲ), [14]ਪੀਵੈ (ਭ), [15]ਸੁਖਾਵੈ (ਲ)

ਵਾਰ ੭

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚੁਖੰਡੁ ਵਸਾਇਆ।
ਗੁਰ ਸਿਖ ਲੈ ਗੁਰਸਿਖ ਹੋਇ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਨ ਆਪੁ ਗਣਾਇਆ।
ਗੁਰਸਿਖ[1] ਸਭੋ[2] ਸਾਧਨਾ ਸਾਧਿ ਸਧਾਇ ਸਾਧੁ ਸਦਵਾਇਆ।
ਚਹੁ ਵਰਨਾ[3] ਉਪਦੇਸ ਦੇ ਮਾਇਆ ਵਿਚਿ ਉਦਾਸੁ ਰਹਾਇਆ।
ਸਚਹੁ[4] ਓਰੈ ਸਭ ਕਿਹੁ ਸਚੁ ਨਾਉ ਗੁਰਮੰਤੁ ਦਿੜਾਇਆ।
ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭ ਕੋ ਮੰਨੈ ਹੁਕਮੁ ਸੁ ਸਚਿ ਸਮਾਇਆ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ ।੧ ।

ਸਿਵ ਸਕਤੀ ਨੋ ਸਾਧਿ ਕੈ ਚੰਦੁ ਸੂਰਜੁ ਦਿਹੁੰ[5] ਰਾਤਿ ਸਧਾਏ।
ਸੁਖ ਦੁਖ ਸਾਧੇ ਹਰਖ ਸੋਗ ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਪੁੰਨ ਪਾਪ ਲੰਘਾਏ।
ਜਨਮ ਮਰਣ ਜੀਵਣ[6] ਮੁਕਤਿ ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰ ਨਿਵਾਏ।
ਰਾਜ ਜੋਗ ਜਿਣਿ ਵਸਿ ਕਰਿ ਸਾਧਿ ਸੰਜੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ ਹਰਾਏ[7]।
ਵਸਗਤਿ ਕੀਤੀ ਨੀਂਦ[8] ਭੁਖ ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਜਿਣੀ[9] ਘਰਿ ਆਏ।
ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਸਾਧਿ ਕੈ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਣ ਸਬਾਏ।
ਪੈਰੀ ਪੈ ਪਾਖਾਕ ਸਦਾਏ ।੨ ।

ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸੁ ਤ੍ਰੈ ਲੋਕ ਵੇਦ ਗੁਣ ਗਿਆਨ ਲਘਾਏ[10]।
ਭੂਤ ਭਵਿਖਹੁ ਵਰਤਮਾਨ ਆਦਿ ਮਧਿ ਜਿਣਿ ਅੰਤਿ ਸਿਧਾਏ।
ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ ਇਕਤ੍ਰ ਕਰਿ ਜੰਮਣੁ ਮਰਣੁ ਜੀਵਣੁ ਜਿਣਿ ਆਏ।
ਆਧਿ ਬਿਆਧਿ ਉਪਾਧਿ ਸਾਧਿ ਸੁਰਗ ਮਿਰਤ ਪਾਤਾਲ ਨਿਵਾਏ।
ਉਤਮੁ ਮਧਮ ਨੀਚ ਸਾਧਿ ਬਾਲਕ ਜੋਬਨ ਬਿਰਧਿ ਜਿਣਾਏ[11]।
ਇੜਾ ਪਿੰਗੁਲਾ ਸੁਖਮੁਨਾ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਲੰਘਿ ਤ੍ਰਿਬੇਣੀ ਨ੍ਹਾਏ[12]।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਇਕੁ ਮਨਿ ਇਕੁ ਧਿਆਏ ।੩ ।

ਅੰਡਜ ਜੇਰਜ ਸਾਧਿ ਕੈ ਸੇਤਜ ਉਤਭੁਜ ਖਾਣੀ ਬਾਣੀ।
ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ ਚਾਰਿ ਜੁਗਿ ਚਾਰਿ ਵਰਨ ਚਾਰਿ ਵੇਦੁ ਵਖਾਣੀ।

---

[1]ਗੁਰਮੁਖ (ਲ), [2]ਸਭੇ (ਲ), [3]ਵਰਣਾ (ਸ,ਖ,ਭ), [4]ਸਚਹੁੰ (ਖ), [5]ਦਿਹੁ (ਖ,ਭ), [6]ਜੀਵਨੁ (ਸ), ਜੀਵਨ (ਭ), [7]ਰਹਾਏ (ਸ,ਲ), [8]ਨੀਦ (ਭ,ਲ), [9]ਜਿਣਿ (ਲ), [10]ਲੰਘਾਏ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [11]ਜਣਾਏ (ਭ), [12]ਨਾਏ (ਖ,ਭ,ਲ)

ਧਰਮੁ ਅਰਥੁ ਕਾਮੁ ਮੋਖੁ ਜਿਣਿ ਰਜ ਤਮ ਸਤ ਗੁਣ ਤੁਰੀਆ ਰਾਣੀ।
ਸਨਕਾਦਿਕ ਆਸ੍ਰਮ ਉਲੰਘਿ ਚਾਰਿ ਵੀਰ ਵਸਗਤਿ ਕਰਿ ਆਣੀ।
ਚਉਪੜਿ ਜਿਉ ਚਉਸਾਰ ਮਾਰਿ ਜੋੜਾ ਹੋਇ ਨ ਕੋਇ ਰਵਾਣੀ।
ਰੰਗ ਬਿਰੰਗ ਤਥੋਲ[1] ਰਸ ਬਹੁ ਰੰਗੀ ਇਕੁ ਰੰਗੁ ਨੀਸਾਣੀ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਨਿਰਬਾਣੀ। ੪ ।

ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੋ ਧਰਤਿ ਅਕਾਸੁ[2] ਉਲੰਘਿ ਪਇਆਣਾ[3]।
ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧ[4] ਵਿਰੋਧੁ ਲੰਘਿ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਵਿਹਾਣਾ।
ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ ਦਇਆ ਧਰਮੁ ਅਰਥੁ ਸੁ ਗਰੰਥ[5] ਪੰਚ ਪਰਵਾਣਾ।
ਖੇਚਰ ਭੂਚਰ ਚਾਚਰੀ ਉਨਮਨ ਲੰਘਿ[6] ਅਗੋਚਰ ਬਾਣਾ।
ਪੰਚਾਇਣ[7] ਪਰਮੇਸਰੋ ਪੰਚ ਸਬਦ ਘਨਘੋਰ[8] ਨੀਸਾਣਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਚ ਭੂਆਤਮਾ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਸਾਧ ਸੁਹਾਣਾ।
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਨ ਆਵਣ ਜਾਣਾ। ੫ ।

ਛਿਅ ਰੁਤੀ ਕਰਿ ਸਾਧਨਾ ਛਿਅ ਦਰਸਨ ਸਾਧੈ ਗੁਰਮਤੀ।
ਛਿਅ ਰਸ ਰਸਨਾ ਸਾਧਿ ਕੈ ਰਾਗ ਰਾਗਣੀ ਭਾਇ ਭਗਤੀ।
ਛਿਅ ਚਿਰਜੀਵੀ[9] ਛਿਅ ਜਤੀ ਚਕ੍ਰਵਰਤਿ ਛਿਅ ਸਾਥਿ ਜੁਗਤੀ।
ਛਿਅ ਸਾਸਤ੍ਰ ਛਿਅ ਕਰਮ ਜਿਣਿ§ ਛਿਅ ਗੁਰਾ ਗੁਰ ਸੁਰਤਿ ਨਿਰਤੀ[10]।
ਛਿਅ ਵਰਤਾਰੇ ਸਾਧਿ ਕੈ ਛਿਅ[11] ਛਕ ਛਤੀ[12] ਪਵਣ ਪਰਤੀ।
ਸਾਧਸੰਗਤ ਗੁਰ ਸਬਦ ਸੁਰਤੀ। ੬ ।

ਸਤ ਸੁਮੰਦ ਉਲੰਘਿਆ ਦੀਪ ਸਤ ਇਕੁ ਦੀਪਕੁ ਬਲਿਆ।
ਸਤ ਸੂਤ ਇਕ ਸੂਤਿ ਕਰਿ ਸਤੇ ਪੁਰੀਆ ਲੰਘਿ ਉਛਲਿਆ।
ਸਤ ਸਤੀ ਜਿਣਿ ਸਪਤ ਰਿਖਿ ਸਤਸੁਰਾ ਜਿਣਿ ਅਟਲੁ ਨ ਟਲਿਆ।
ਸਤੇ ਸੀਵਾ ਸਾਧਿ ਕੈ ਸਤੀ ਸੀਕੀ[13] ਸੁਫਲਿਓ[14] ਫਲਿਆ।
ਸਤ ਅਕਾਸ[15] ਪਤਾਲ ਸਤ ਵਸਿਗਤਿ[16] ਕਰਿ ਉਪਰੇਰੈ ਚਲਿਆ।
ਸਤੇ ਧਾਰੀ [17] ਲੰਘਿ ਕੈ ਭੈਰਉ ਖੇਤ੍ਰਪਾਲ ਦਲ ਮਲਿਆ[18]।
ਸਤੇ[19] ਰੋਹਣਿ ਸਤਿ ਵਾਰ ਸਤ ਸੁਹਾਗਣਿ ਸਾਧਿ ਨ ਢਲਿਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਿਚਿ ਖਲਿਆ। ੭ ।

ਅਠੈ ਸਿਧੀ ਸਾਧਿ ਕੈ ਸਾਧਿਕ ਸਿਧ ਸਮਾਧਿ ਫਲਾਈ।

---

[1]ਤੰਬੋਲ (ਸ,ਖ), ਤਮੋਲ (ਲ), [2]ਅਗਾਸਿ (ਲ), [3]ਪਿਆਣਾ(ਲ), [4]ਕਰੋਧ (ਲ), [5]ਗਰਥੁ (ਖ,ਭ,ਲ), [6]ਲਘਿ (ਭ), ਉਲੰਘਿ (ਲ), [7]ਪੰਚਾਇਣੰ (ਲ), [8]ਘੋਰ (ਭ), [9]ਚਿਰੰਜੀਵੀ (ਖ,ਭ), ਚਰੰਜੀਵੀ (ਲ), [10]ਨਿਰੰਤੀ (ਭ), [11]ਛਿਆ (ਭ), [12]ਛਤੀਹ (ਖ,ਲ), [13]ਸੀਵੀਂ (ਸ), ਸੀਹੀ (ਭ), [14]ਸੁਫਲ (ਲ), [15]ਅਗਾਸ (ਲ), [16]ਵਸਗਤਿ (ਲ), [17]ਧਾਰਾ (ਖ,ਲ), [18]ਮਿਲਿਆ (ਖ), [19]ਸੰਤਾ (ਲ)

ਅਸਟਕੁਲੀ ਬਿਖੁ ਸਾਧਨਾ ਸਿਮਰਣਿ ਸੇਖ ਨ ਕੀਮਤਿ ਪਾਈ।
ਮਣੁ ਹੋਇ ਅਠ ਪੈਸੇਰੀਆ ਪੰਜੂ[1] ਅਠੇ ਚਾਲੀਹ ਭਾਈ।
ਜਿਉ ਚਰਖਾ ਅਠ ਖੰਭੀਆ ਇਕਤੁ ਸੂਤਿ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਈ।
ਅਠ ਪਹਿਰ ਅਸਟਾਗੁ ਜੋਗੁ ਚਾਵਲ ਰਤੀ ਮਾਸਾ ਰਾਈ।
ਅਠ ਕਾਠਾ ਮਨੁ ਵਸ ਕਰਿ ਅਸਟ ਧਾਤੁ ਇਕੁ ਧਾਤੁ ਕਰਾਈ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ । ੮ ।

ਨਥਿ ਚਲਾਏ ਨਵੈ ਨਾਥ ਨਾਥਾ ਨਾਥੁ ਅਨਾਥ ਸਹਾਈ।
ਨਉ ਨਿਧਾਨ ਫੁਰਮਾਨ ਵਿਚਿ ਪਰਮ ਨਿਧਾਨ ਗਿਆਨ ਗੁਰਭਾਈ।
ਨਉ ਭਗਤੀ ਨਉ ਭਗਤਿ ਕਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਲਿਵ ਲਾਈ।
ਨਉ ਗ੍ਰਿਹ ਸਾਧ ਗ੍ਰਹ[2] ਵਿਚਿ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ[3] ਵਡਿਆਈ।
ਨਉ ਖੰਡ ਸਾਧ ਅਖੰਡ ਹੋਇ ਨਉ ਦੁਆਰਿ ਲੰਘਿ ਨਿਜ ਘਰਿ ਜਾਈ।
ਨਉ ਅੰਗ ਨੀਲ ਅਨੀਲ ਹੋਇ ਨਉ ਕਲ[4] ਨਿਗ੍ਰਹ ਸਹਜਿ ਸਮਾਈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ[5] ਸੁਖ ਫਲੁ ਅਲਖੁ ਲਖਾਈ। ੯।

ਸੰਨਿਆਸੀ ਦਸ ਨਾਵ ਧਰਿ ਸਚ ਨਾਵ ਵਿਣੁ ਨਾਵ ਗਣਾਇਆ।
ਦਸ ਅਵਤਾਰ ਅਕਾਰੁ ਕਰਿ ਏਕੰਕਾਰੁ ਨ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ।
ਤੀਰਥ ਪੁਰਖ ਸੰਜੋਗ ਵਿਚਿ ਦਸ ਪੁਰਬੀ ਗੁਰ[6] ਪੁਰਬਿ ਨ ਪਾਇਆ।
ਇਕ ਮਨ ਇਕ ਨ+ ਚੇਤਿਓ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਿਣੁ ਦਹਿਦਿਸਿ ਧਾਇਆ।
ਦਸ ਦਹੀਆ[7] ਦਸ ਅਸਮੇਧ[8] ਖਾਇ ਅਮੇਧ[9] ਨਿਖੇਧੁ ਕਰਾਇਆ।
ਇੰਦਰੀਆ ਦਸ ਵਸਿ ਕਰਿ ਬਾਹਰਿ ਜਾਦਾ ਵਰਜਿ ਰਹਾਇਆ।
ਪੈਰੀ ਪੈ ਜਗੁ ਪੈਰੀਂ ਪਾਇਆ। ੧੦।

ਇਕ ਮਨਿ ਹੋਇ ਇਕਾਦਸੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਰਤੁ ਪਤਿਬ੍ਰਤਿ ਭਾਇਆ।
ਗਿਆਰਹ ਰੁਦ੍ਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ[10] ਵਿਚਿ ਪਲ ਦਾ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ਨ ਪਾਇਆ।
ਗਿਆਰਹ ਕਸ ਗਿਆਰਹ ਕਸੇ ਕਸਿ ਕਸਵਟੀ ਕਸ ਕਸਾਇਆ।
ਗਿਆਰਹ ਗੁਣ ਫਲਾਉ[11] ਕਰਿ ਕਚ ਪਕਾਈ ਅਘੜ ਘੜਾਇਆ।
ਗਿਆਰਹ ਦਾਉ ਚੜਾਉ[12] ਕਰਿ ਦੂਜਾ ਭਾਉ [13]ਕੁਦਾਉ ਰਹਾਇਆ[13]।
ਗਿਆਰਹ ਗੇੜਾ ਸਿਖੁ ਸੁਣਿ ਗੁਰ ਸਿਖ ਲੈ ਗੁਰਸਿਖੁ ਸਦਾਇਆ[14]।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰੁ ਸਬਦੁ ਵਸਾਇਆ। ੧੧।

ਬਾਹਰ ਪੰਥ ਸਧਾਇ ਕੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਾਡੀ ਰਾਹ ਚਲਾਇਆ।
ਸੂਰਜ ਬਾਹਰ ਮਾਹ ਵਿਚਿ ਸਸੀਅਰੁ ਇਕਤੁ ਮਾਹਿ ਫਿਰਾਇਆ।

---

[1]ਪਜੂ (ਲ), [2]ਗ੍ਰਿਹਸਤ (ਸ), ਗ੍ਰਹਸਤ (ਖ,ਭ), ਗਿਰਸਤ (ਲ), [3]ਕੀ (ਲ), [4]ਕੁਲ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [5]ਗੁਰਮੁਖ (ਲ), [6]ਦਸ (ਲ), [7]ਦਯੀਆ (ਲ), [8]ਅਸ੍ਰਮੇਧ (ਸ), [9]ਅਸਮੇਧ (ਭ), [10]ਸਮੁਦ੍ਰ (ਸ,ਲ), [11]ਫੈਲਾਉ (ਸ,ਖ), [12]ਚੜ੍ਹਾਉ (ਸ), [13]ਅਭਾਉ ਮਿਟਾਇਆ (ਲ), [14]ਸੁਣਾਇਆ (ਲ)

ਬਾਰਹ ਸੋਲਹ ਮੇਲਿ ਕਰਿ ਸਸੀਅਰ ਅੰਦਰਿ ਸੂਰ ਸਮਾਇਆ।
ਬਾਹਰ ਤਿਲਕ ਮਿਟਾਇ ਕੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਤਿਲਕੁ ਨੀਸਾਣੁ ਚੜਾਇਆ।
ਬਾਹਰ ਰਾਸੀ ਸਾਧਿ ਕੈ ਸਚਿ ਰਾਸਿ ਰਹਰਾਸਿ ਲੁਭਾਇਆ।
ਬਾਰਹ ਵੰਨੀ ਹੋਇ ਕੈ ਬਾਰਹ ਮਾਸੇ ਤੋਲਿ ਤੁਲਾਇਆ।
ਪਾਰਸ ਪਾਰਸਿ ਪਰਸਿ ਕਰਾਇਆ ।੧੨ ।

ਤੇਰਹ ਤਾਲ ਅਊਰਿਆ ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਤਪ ਪਾਤਾਂਲ[1] ਪੁਰਾਇਆ।
ਤੇਰਹੇ ਰਤਨ ਅਕਾਰਥੇ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ ਰਤਨੁ ਧਨੁ ਪਾਇਆ।
ਤੇਰਹ ਪਦ ਕਰਿ ਜਗ ਵਿਚਿ ਪਿਤਰ ਕਰਮ ਕਰਿ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ।
ਲਖ ਲਖ ਜਗ ਨ ਪੁਜਨੀ ਗੁਰਸਿਖ ਚਰਣੋਦਕ ਪੀਆਇਆ।
ਜਗ ਭੋਗ ਨਈਵੇਦ ਲਖ ਗੁਰਮੁਖ[2] ਮੁਖਿ ਇਕ ਦਾਣਾ ਪਾਇਆ।
ਗੁਰਭਾਈ ਸੰਤੁਸਟੁ ਕਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਿਰਮੁ ਚਖਾਇਆ।
ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਹੋਇ ਅਛਲੁ ਛਲਾਇਆ।੧੩ ।

ਚਉਦਹ ਵਿਦਿਆ ਸਾਧ ਕੈ ਗੁਰਮਤਿ ਅਬਿਗਤਿ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ।
ਚਉਦਹ ਭਵਣ ਉਲੰਘਿ ਕੈ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸੁ ਨੇਹੁ ਨਿਰਬਾਣੀ।
ਪੰਦ੍ਰਹ ਥਿਤੀ ਪਖੁ ਇਕੁ ਕ੍ਰਿਸਨ ਸਕੁਲ ਦੁਇ ਪਖ ਨੀਸਾਣੀ।
ਸੋਲਹ ਸਾਰ ਸੰਘਾਰੁ ਕਰਿ ਜੋੜਾ ਜੁੜਿਆ ਨਿਰਭਉ ਜਾਣੀ।
ਸੋਲਹ ਕਲਾ ਸਪੂਰਣੋ[3] ਸਸਿ ਘਰਿ ਸੂਰਜੁ ਵਿਰਤੀਹਾਣੀ।
ਨਾਰਿ ਸੋਲਹ ਸੀਗਾਰ[4] ਕਰਿ ਸੇਜ ਭਤਾਰ ਪਿਰਮ ਰਸੁ ਮਾਣੀ।
ਸਿਵ ਤੈ ਸਕਤਿ ਸਤਰਹ[5] ਵਾਣੀ।੧੪ ।

ਗੋਤ ਅਠਾਰਹ ਸੋਧਿ[6] ਕੈ ਪੜੈ ਪੁਰਾਣ ਅਠਾਰਹ ਭਾਈ।
ਉਨੀ ਵੀਹ ਇਕੀਹ ਲੰਘਿ ਬਾਈਹ[7] ਉਮਰੇ ਸਾਧਿ ਨਿਵਾਈ।
ਸੰਖ ਅਸੰਖ ਲੁਟਾਇ ਕੈ ਤੇਈ[8] ਚਉਵੀਹ[9] ਪੰਜੀਹ ਪਾਈ।
ਛਬੀ ਜੜ ਸਤਾਈਹਾ ਆਇ ਅਠਾਈਹ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਈ।
ਉਲੰਘਿ[10] ਉਣਤੀਹ ਤੀਹ ਸਾਧਿ [11]ਲੰਘ ਤੀਹੀ[11] ਵਜੀ ਵਧਾਈ[12]।
ਸਾਧ ਸੁਲਖਣ ਬਤੀਹੇ ਤੇਤੀਹ[13] ਧ੍ਰੂ[14] ਚਉਫੇਰਿ ਫਿਰਾਈ।
ਚਉਤੀਹ ਲੇਖ ਅਲੇਖ ਲਖਾਈ।੧੫।

ਵੇਦ ਕਤੇਬਹੁ ਬਾਹਰਾ ਲੇਖ ਅਲੇਖ ਨ ਲਖਿਆ ਜਾਈ।
ਰੂਪੁ ਅਨੂਪੁ ਅਚਰਜੁ ਹੈ ਦਰਸਨੁ ਦ੍ਰਿਸਟਿ[15] ਅਗੋਚਰ ਭਾਈ।

---

[1]ਤਾਲ (ਸ,ਖ,ਭ), [2]ਗੁਰਸਿਖ (ਭ,ਲ), [3]ਸੰਪੂਰਣੋ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [4]ਸੀਂਗਰ (ਸ), [5]ਸਤਾਰਹ (ਸ), ਸਤਿਰਹ (ਭ), [6]ਸੰਧਿ (ਲ), [7]ਬਾਈ (ਸ,ਲ), [8]ਤੇਈਹ (ਖ), [9]ਚੌਵੀ (ਸ), ਚਉਵੀ (ਖ), ਚਉਈ (ਭ), [10]ਲੰਘਿ (ਭ), [11]ਲੰਘਿ ਇਕਤੀਹ (ਸ), ਲੰਘੇ ਤੀਹ (ਖ), ਲੰਘੇਤੀ (ਭ), ਲੰਘੇ ਤੀਹੀ (ਲ), [12]ਵਧਾਈ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [13]ਤੇਤੀ (ਭ), [14]ਧਰੂ (ਭ), [15]ਦਿਸਟਿ (ਖ,ਭ)

ਇਕੁ ਕਵਾਉ ਪਸਾਉ ਕਰਿ ਤੋਲੁ ਨ ਤੁਲਾਧਾਰ ਨ ਸਮਾਈ।
ਕਥਨੀ ਬਦਨੀ ਬਾਹਰਾ ਥਕੈ[1] ਸਬਦੁ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਲਾਈ।
ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ ਅਗੋਚਰਾ ਮਤਿ ਬੁਧਿ ਸਾਧਿ ਸੋਝੀ ਥਕਿ ਪਾਈ।
ਅਛਲ ਅਛੇਦ ਅਭੇਦ ਹੈ ਭਗਤਿ[2] ਵਛਲ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਛਾਈ।
ਵਡਾ ਆਪਿ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ। ੧੬ ।

ਵਣ ਵਣ ਵਿਚਿ ਵਣਾਸਪਤਿ ਰਹੈ ਉਜਾੜਿ[3] ਅੰਦਰਿ ਅਵਸਾਰੀ।
ਚੁਣਿ ਚੁਣਿ ਆਜਨਿ[4] ਬੂਟੀਆ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਬਾਗੁ ਲਾਇ ਸਵਾਰੀ।
ਸਿੰਜਿ ਸਿੰਜਿ ਖਿਰਖ ਵਡੀਰੀਅਨਿ[5] ਸਾਰਿ ਸਮਾਲਿ[6] ਕਰਨ ਵੀਚਾਰੀ।
ਹੋਨਿ[7] ਸਫਲ ਰੁਤਿ ਆਈਐ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸੁ ਭਾਰੀ[8]।
ਬਿਰਖਹੁ ਸਾਉ ਨ ਆਵਈ ਫਲ ਵਿਚਿ ਸਾਉ ਸੁਗੰਧਿ ਸੰਜਾਰੀ।
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਜਗਤ੍ਰ[9] ਵਿਚਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਨਿਰੰਕਾਰੀ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਅਪਰ ਅਪਾਰੀ। ੧੭ ।

ਅੰਬਰੁ ਨਦਰੀ ਆਵਦਾ ਕੇਵਡੁ ਵਡਾ ਕੋਇ ਨ ਜਾਣੈ।
ਉਚਾ ਕੇਵਲੁ ਆਖੀਐ ਸੁੰਨ ਸਰੂਪ ਨ ਆਖਿ ਵਖਾਣੈ।
ਲੈਨਿ ਉਡਾਰੀ ਪੰਖਣੂ ਅਨਲ ਮਨਲ ਉਡਿ ਖਬਰਿ ਨ ਆਣੈ।
ਓੜਿਕੁ[10] ਮੂਲਿ ਨ ਲਭਈ ਸਭੇ ਹੋਇ ਫਿਰਨਿ ਹੈਰਾਣੈ।
ਲਖ ਅਗਾਸ ਨ ਅਪੜਨਿ[11] ਕੁਦਰਤਿ ਕਾਦਰੁ ਨੋ ਕੁਰਬਾਣੈ।
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਾਸਾ ਨਿਰਬਾਣੈ।
ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਮੁਰੀਦੁ ਸਿਵਾਣੈ। ੧੮।

ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੁ ਘਟ ਘਟ ਅੰਦਰਿ ਸੂਰਜੁ ਸੁਝੈ।
ਸੂਰਜ ਕਵਲੁ ਪਰੀਤਿ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਕਰਿ ਬੂਝੈ।
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਹੈ ਨਿਝਰ ਧਾਰ ਵਰੈ[12] ਗੁਣ ਗੁਝੈ।
ਕਿਰਖਿ ਬਿਰਖੁ ਹੋਇ ਸਫਲੁ ਫਲਿ ਚੰਨਣ ਵਾਸੁ ਨਿਵਾਸੁ ਨ ਖੁਝੈ।
ਅਫਲ ਸਫਲ ਸਮਦਰਸ ਹੋਇ ਮੋਹੁ ਨ ਧੋਹੁ ਨ ਦੁਬਿਧਾ ਲੁਝੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਿਰਮ ਰਸੁ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਭਗਤਿ[13] ਕਰਿ ਦੁਝੈ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਸਹਜਿ ਸਮੁਝੈ। ੧੯ ।

ਸਬਦੁ ਗੁਰੂ ਗੁਰੁ ਜਾਣੀਐ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ ਸੁਰਤਿ ਧੁਨਿ ਚੇਲਾ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚਖੰਡ ਵਿਚਿ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਪਰਚੈ ਹੋਇ ਮੇਲਾ।

---

[1]ਥਾਕੈ (ਲ), [2]ਭਗਤ (ਖ,ਲ), [3]ਓਜਾੜਿ (ਭ), [4]ਅੰਜਨਿ (ਲ), [5]ਵਡੀਰੀਅਨੁ (ਲ), [6]ਸਮਾਲਿ (ਖ), ਸਮਾਰਿ (ਲ), [7]ਹੋਇ (ਭ), [8]ਭਾਈ (ਖ), [9]ਜਗਤ (ਲ), [10]ਓੜਕੁ (ਭ,ਲ), [11]ਅਪਰਨਿ (ਭ), [12]ਵਰ੍ਹੈ (ਸ), ਵਰੈ (ਭ), [13]ਜੁਗਤਿ (ਖ)

ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਸਿਮਰਣੁ ਜੁਗਤਿ ਕੂੰਜ ਕਰਮ ਹੰਸ ਵੰਸ ਨਵੇਲਾ।
ਬਿਰਖਹੁ[1] ਫਲ ਫਲ ਤੇ ਬਿਰਖੁ ਗੁਰਸਿਖ ਸਿਖ ਗੁਰ ਮੰਤੁ ਸੁਹੇਲਾ।
ਵੀਹਾ ਅੰਦਰਿ ਵਰਤਮਾਨ ਹੋਇ ਇਕੀਹ ਅਗੋਚਰ ਖੇਲਾ।
ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਆਦੇਸੁ ਕਰਿ ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਆਦੇਸੁ ਵਹੇਲਾ।
ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹਣੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ।੨੦।੭।ਸਤਿ।

[1] ਬਿਰਖਹੁ (ਭ,ਲ)

ਵਾਰ ੮

੧ਓਂ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਇਕੁ ਕਵਾਉ ਪਸਾਉ ਕਰਿ ਕੁਦਰਤਿ ਅੰਦਰਿ ਕੀਆ ਪਸਾਰਾ[1]।
ਪੰਜਿ[2] ਤਤ ਪਰਵਾਣੁ ਕਰਿ ਚਹੁੰ[3] ਖਾਣੀ ਵਿਚਿ ਸਭ ਵਰਤਾਰਾ।
ਕੇਵਡੁ ਧਰਤੀ ਆਖੀਐ ਕੇਵਡੁ ਤੋਲੁ ਅਗਾਸ ਅਕਾਰਾ[4]।
ਕੇਵਡੁ ਪਵਣੁ ਵਖਾਣੀਐ ਕੇਵਡੁ ਪਾਣੀ ਤੋਲੁ ਵਿਥਾਰਾ।
ਕੇਵਡੁ ਅਗਨੀ ਭਾਰੁ ਹੈ ਤੁਲਿ ਨ ਤੋਲਿ[5] ਅਤੋਲੁ ਭੰਡਾਰਾ।
ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰਾ ।੧।

ਚਉਰਾਸੀਹ ਲਖ ਜੋਨਿ ਵਿਚਿ ਜਲੁ ਥਲੁ ਮਹੀਅਲੁ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਸਾਰਾ।
ਇਕਸਿ ਇਕਸਿ ਜੋਨਿ[6] ਵਿਚਿ ਜੀਅ ਜੰਤ ਅਗਣਤ[7] ਅਪਾਰਾ।
ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਸਮਾਲਦਾ ਕਰਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕਰੋੜਿ ਸੁਮਾਰਾ।
ਰੋਮ ਰੋਮ ਵਿਚਿ ਰਖਿਓਨੁ ਓਅੰਕਾਰ ਅਕਾਰ ਵਿਥਾਰਾ।
ਸਿਰਿ ਸਿਰਿ ਲੇਖ ਅਲੇਖੁ ਦਾ ਲੇਖ ਅਲੇਖ ਉਪਾਵਣਹਾਰਾ।
ਕੁਦਰਤਿ ਕਵਣੁ ਕਰੇ ਵੀਚਾਰਾ।੨।

ਕੇਵਡੁ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਹੈ ਦਯਾ[8] ਧਰਮੁ ਤੇ[9] ਅਰਥੁ ਵੀਚਾਰਾ।
ਕੇਵਡੁ ਕਾਮੁ ਕਰੋਧੁ ਹੈ ਕੇਵਡੁ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਅਹੰਕਾਰਾ।
ਕੇਵਡੁ ਦਿਸਟਿ[10] ਵਖਾਣੀਐ ਕੇਵਡੁ ਰੂਪੁ ਰੰਗੁ ਪਰਕਾਰਾ।
ਕੇਵਡੁ ਸੁਰਤਿ ਸਲਾਹੀਐ ਕੇਵਡੁ ਸਬਦ ਵਿਸਥਾਰੁ ਪਸਾਰਾ।
ਕੇਵਡੁ ਵਾਸੁ ਨਿਵਾਸੁ ਹੈ ਕੇਵਡੁ ਗੰਧ ਸੁਗੰਧ ਅਚਾਰਾ।
ਕੇਵਡੁ ਰਸ ਕਸ ਆਖੀਅਨਿ ਕੇਵਡੁ ਸਾਦ ਨਾਦ ਓਅੰਕਾਰਾ।
ਅੰਤੁ ਬਿਅੰਤ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰਾ।੩।

ਕੇਵਡੁ ਦੁਖ ਸੁਖੁ ਆਖੀਐ ਕੇਵਡੁ ਹਰਖ ਸੋਗੁ ਵਿਸਥਾਰਾ।
ਕੇਵਡੁ ਸਚੁ ਵਖਣੀਐ ਕੇਵਡੁ ਕੂੜੁ ਕਮਾਵਣਹਾਰਾ।
ਕੇਵਡੁ ਰੁਤੀ ਮਾਹ ਕਰਿ ਦਿਹ ਰਾਤੀ ਵਿਸਮਾਦੁ ਵੀਚਾਰਾ।

---

[1]ਪਾਸਾਰਾ (ਸ,ਖ,ਲ), [2]ਪੰਚਿ (ਖ), ਪੰਜ (ਲ), [3]ਚਉ (ਭ),ਚਹੁ (ਲ), [4]ਅਪਾਰਾ (ਭ), ਆਕਾਰਾ (ਲ), [5]ਤੁਲੁ (ਸ), ਤੋਲੁ (ਖ,ਲ), [6]ਜੂਨਿ (ਲ), [7]ਅਣਗਣਤ (ਲ), [8]ਦਇਆ (ਭ), [9]ਤੈ (ਲ), [10]ਦ੍ਰਿਸਟਿ (ਸ)

ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਕੇਵਡੀ ਕੇਵਡੁ ਨੀਦ ਭੁਖ ਅਹਾਰਾ।
ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਭਉ ਭਉ ਸਾਂਤਿ ਸਹਿਜ ਉਪਕਾਰ ਵਿਕਾਰਾ।
ਤੋਲ ਅਤੋਲ ਨ ਤੋਲਣਹਾਰਾ ।੪।

ਕੇਵਡੁ ਤੋਲੁ ਸੰਜੋਗੁ ਦਾ ਕੇਵਡੁ ਤੋਲੁ ਵਿਜੋਗ ਵੀਚਾਰਾ।
ਕੇਵਡੁ ਹਸਣੁ ਆਖੀਐ ਕੇਵਡੁ ਰੋਵਣ ਦਾ ਬਿਸਥਾਰਾ[1]।
ਕੇਵਡੁ ਹੈ ਨਿਰਵਿਰਤਿ ਪਖੁ ਕੇਵਡੁ ਪਰਵਿਰਤਿ ਪਸਾਰਾ।
ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਪੁੰਨ ਪਾਪੁ ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਮੋਖ ਦੁਆਰਾ।
ਕੇਵਡੁ ਕੁਦਰਤਿ ਆਖੀਐ ਇਕਦੂੰ ਕੁਦਰਤਿ ਲਖ ਹਜਾਰਾ[2]।
ਦਾਨੈ ਕੀਮਤਿ ਨ ਪਵੈ ਕੇਵਡੁ ਦਾਤਾ ਦੇਵਣਹਾਰਾ।
ਅਕਥ ਕਥਾ ਅਬਿਗਤਿ ਨਿਰਧਾਰਾ।੫।

ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੂਨਿ ਵਿਚ ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ ਦੁਲੰਭੁ ਉਪਾਇਆ।
ਚਾਰਿ ਵਰਨ ਚਾਰਿ ਮਜਹਬਾ[3] ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਣ ਸਦਾਇਆ।
ਕਿਹੜੇ ਪੁਰਖ ਵਖਾਣੀਅਨਿ ਨਾਰਿ ਸੁਮਾਰਿ ਅਗਣਤ ਗਣਾਇਆ।
ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਮਾਇਆ ਚਲਤ[4] ਹੈ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸੁ ਰਚਾਇਆ।
ਵੇਦ ਕਤੇਬ ਵਾਚਦੇ ਇਕੁ ਸਾਹਿਬੁ ਦੁਇ ਰਾਹ ਚਲਾਇਆ।
ਸਿਵ ਸਕਤੀ ਵਿਚਿ ਖੇਲੁ ਕਰਿ ਜੋਗ ਭੋਗ ਬਹੁ ਚਲਿਤੁ[5] ਬਣਾਇਆ।
ਸਾਧ ਅਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਫਲੁ ਪਾਇਆ ।੬।

ਚਾਰਿ ਵਰਨ ਛਿਅ ਦਰਸਨਾ ਸਾਸਤ੍ਰ[6] ਬੇਦ[7] ਪੁਰਾਣੁ ਸੁਣਾਇਆ।
ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਸਰੇਵਦੇ[8] ਦੇਵ ਸਥਲ ਤੀਰਥ ਭਰਮਾਇਆ।
ਗਣ ਗੰਧ੍ਰਬ[9] ਅਪਛਰਾ ਸੁਰਪਤਿ ਇੰਦ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰਾਸਣ ਛਾਇਆ।
ਜਤੀ ਸਤੀ ਸੰਤੋਖੀਆ ਸਿਧ ਨਾਥ ਅਵਤਾਰ ਗਣਾਇਆ।
ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਹੋਮ ਜਗ ਵਰਤ ਨੇਮ ਨਈਵੇਦ ਪੁਜਾਇਆ।
ਸਿਖਾ ਸੂਤ੍ਰਿ ਮਾਲਾ ਤਿਲਕ ਪਿਤਰ ਕਰਮ ਦੇਵ ਕਮਾਇਆ।
ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਉਪਦੇਸੁ ਦਿੜਾਇਆ[10] ।੭।

ਪੀਰ ਪੈਕੰਬਰ[11] ਅਉਲੀਏ ਗਉਸ ਕੁਤਬ ਵਲੀਉਲਹ[12] ਜਾਣੇ।
ਸੇਖ ਮਸਾਇਕ ਆਖੀਅਨਿ ਲਖ ਲਖ ਦਰਿ ਦਰਿਵੇਸ ਵਖਾਣੇ।
ਸੁਹਦੇ ਲਖ ਸਹੀਦ ਹੋਇ ਲਖ ਅਬਦਾਲ ਮਲੰਗ ਮਿਲਾਣੇ।
ਸਿੰਦੀ[13] ਰੁਕਨ ਕਲੰਦਰਾ ਲਖ ਉਲਮਾਉ ਮੁਲਾ ਮਉਲਾਣੇ।

---

[1]ਵਿਸਥਾਰਾ (ਲ), [2]ਅਪਾਰਾ (ਸ,ਭ), [3]ਮਜਹਬਾਂ (ਸ), ਮਜਬ (ਲ), [4]ਚਲਿਤੁ (ਸ,ਖ,ਲ), [5]ਚਲਤੁ (ਖ), ਚਲਿਤ (ਭ), [6]ਸਾਸਤ (ਲ), [7]ਵੇਦ (ਲ), [8]ਸਰੇਵਣੇ (ਖ,ਭ,ਲ), [9]ਗੰਧਰਬ (ਸ,ਵ,ਲ), [10]ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਇਆ (ਭ), [11]ਪਿੰਕਬਰ (ਸ,ਖ), ਪੈਕਾਬਰ (ਲ), [12]ਵਲਓਲਹ (ਭ) [13]ਸਿੰਧੀ (ਸ)

ਸਰੈ ਸਰੀਅਤਿ ਆਖੀਐ ਤਰਕ ਤਰੀਕਤਿ ਰਾਹ ਸਿਵਾਣੇ।
ਮਾਰਫਤੀ ਮਾਰੂਫ ਲਖ ਹਕ ਹਕੀਕਤਿ ਹੁਕਮਿ ਸਮਾਣੇ।
ਬੁਜਰਕਵਾਰ ਹਜਾਰ ਮੁਹਾਣੇ। ੮ ।

ਕਿਤੜੇ ਬਾਹਮਣ ਸਾਰਸੁਤ ਵਿਰਤੀਸਰ ਲਗਾਇਤ ਲੋਏ।
ਕਿਤੜੇ ਗਉੜ ਕਨਉਜੀਏ ਤੀਰਥ ਵਾਸੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।
ਕਿਤੜੇ ਲਖ ਸਨਉਢੀਏ ਪਾਧੇ ਪੰਡਿਤ ਵੈਦ ਖਲੋਏ।
ਕਿਤੜਿਆ[1] ਲਖ ਜੋਤਕੀ ਵੇਦ ਵੇਦੁਏ ਲਖ ਪਲੋਏ।
ਕਿਤੜੇ ਲਖ ਕਵੀਸਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਭਾਟ[2] ਬ੍ਰਹਮਾਉ ਬਖੋਏ।
ਕਿਤੜਿਆ[3] ਅਭਿਆਗਤਾ ਘਰਿ ਘਰਿ ਮੰਗਦੇ ਲੈ ਕਨਸੋਏ।
ਕਿਤੜੇ ਸਉਣ ਸਵਾਣੀ[4] ਹੋਏ। ੯।

ਕਿਤੜੇ ਖਤ੍ਰੀ ਬਾਹਰੀ ਕੇਤੜਿਆ ਹੀ ਬਾਵੰਜਾਹੀ।
ਪਾਵਾਧੇ[5] ਪਾਚਾਧਿਆ ਫਲੀਆ ਖੋਖਰਾਇਣੁ[6] ਅਵਗਾਹੀ।
ਕੇਤੜਿਆ ਚਉੜੋਤਰੀ ਕੇਤੜਿਆ[+] ਸੇਰੀਣ ਵਿਲਾਹੀ।
ਕੇਤੜਿਆ ਅਵਤਾਰ ਹੋਇ ਚਕ੍ਰਵਰਤ[7] ਰਾਜੇ ਦਰਗਾਹੀ।
ਸੂਰਜਵੰਸੀ ਆਖੀਅਨਿ ਸੋਮਵੰਸ ਸੂਰਵੀਰ ਸਿਪਾਹੀ।
ਧਰਮ ਰਾਇ ਧਰਮਾਤਮਾ ਧਰਮੁ ਵੀਚਾਰੁ ਨ ਬੇਪਰਵਾਹੀ।
ਦਾਨੁ ਖੜਗੁ ਮੰਤੁ ਭਗਤਿ ਸਲਾਹੀ।[8] ।੧੦।

ਕਿਤੜੇ ਵੈਸ[9] ਵਖਾਣੀਅਨਿ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਵਤ ਵੀਚਾਰੀ।
ਤੂਅਰ ਗਉੜ ਪਵਾਰ ਲਖ ਮਲਣ[10] ਹਾਸ ਚਉਹਾਣ ਚਿਤਾਰੀ।
ਕਛਵਾਹੇ ਰਾਠਉੜ[11] ਲਖ ਰਾਣੇ ਰਾਏ[12] ਭੂਮੀਏ ਭਾਰੀ।
ਬਾਘੁ ਬਘੇਲੇ ਕੇਤੜੇ ਬਲਵੰਡ ਲਖ ਬੁੰਦੇਲੇ ਕਾਰੀ।
ਕੇਤੜਿਆ ਹੀ ਭੁਰਟੀਏ ਦਰਬਾਰਾ ਅੰਦਰਿ ਦਰਬਾਰੀ।
ਕਿਹੜੇ ਗਲੀ ਭਦਉੜੀਏ ਦੇਸਿ ਦੇਸਿ ਵਡੇ[13] ਇਤਬਾਰੀ।
ਹਉਮੈ ਮੁਏ ਨ ਹਉਮੈ ਮਾਰੀ। ੧੧।

ਕਿਤੜੇ ਸੂਦ ਸਦਾਇਦੇ ਕਿਤੜੇ ਕਾਇਥ ਲਿਖਣਹਾਰੇ।
ਕੇਤੜਿਆ[14] ਹੀ ਬਾਣੀਏ ਕਿਤੜੇ ਭਾਭੜਿਆ ਸੁਨਿਆਰੇ।
ਕੇਤੜਿਆ ਲਖ ਜਟ ਹੋਇ ਕੇਤੜਿਆ ਛੀਬੈ ਸੈਸਾਰੇ।
ਕੇਤੜਿਆ ਠਾਠੇਰਿਆ ਕੇਤੜਿਆ ਲੋਹਾਰ ਵਿਚਾਰੇ।

---

[1]ਕੇਤੜਿਆ (ਸ,ਖ,ਭ), [2]ਭਟ (ਲ), [3]ਕੇਤੜਿਆ (ਸ,ਖ,ਭ), [4]ਸਾਵਣੀ (ਲ), [5]ਪਵਾਧੇ (ਭ), [6]ਖੋਖਰਾਵਣੁ (ਲ), [7]ਚਕ੍ਰਵਰਤਿ (ਸ,ਖ), [8]ਸਾਲਾਹੀ (ਲ), [9]ਵੇਸ (ਲ), [10]ਮਲ੍ਹਣ (ਲ), [11]ੜਾਠਉੜ (ਭ), ਰਠਉੜ (ਲ), [12]ਰਾਇ (ਭ,ਲ), [13]ਵੰਡੇ (ਲ), [14]ਕਿਤੜਿਆ (ਲ)

ਕਿਤੜੇ ਤੇਲੀ ਆਖੀਅਨਿ ਕਿਤੜੇ ਹਲਵਾਈ ਬਾਜਾਰੇ।
ਕੇਤੜਿਆ ਲਖ ਪੰਖੀਏ ਕਿਤੜੇ ਨਾਈ ਤੈ ਵਣਜਾਰੇ।
ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਦੇ ਗੋਤ ਅਪਾਰੇ ।੧੨ ।

ਕਿਤੜੇ ਗਿਰਹੀ ਆਖੀਅਨਿ ਕੇਤੜਿਆ[1] ਲਖ ਫਿਰਨਿ ਉਦਾਸੀ।
ਕੇਤੜਿਆ[2] ਜੋਗੀਸੁਰਾ ਕੇਤੜਿਆ ਹੋਏ ਸੰਨਿਆਸੀ।
ਸੰਨਿਆਸੀ ਦਸ ਨਾਮ[3] ਧਰਿ ਜੋਗੀ ਬਾਰਹ ਪੰਥ ਨਿਵਾਸੀ।
ਕੇਤੜਿਆ ਲਖ ਪਰਮ ਹੰਸ ਕਿਤੜੇ ਬਾਨਪ੍ਰਸਤ ਬਨਵਾਸੀ।
ਕੇਤੜਿਆ ਹੀ ਡੰਡ ਧਾਰ ਕਿਤੜੇ ਜੈਨੀ ਜੀਅ ਦੈਆਸੀ[4]।
ਛਿਅ ਘਰਿ ਛਿਅ ਗੁਰਿ ਆਖੀਅਨਿ ਛਿਅ ਉਪਦੇਸ ਭੇਸ ਅਭਿਆਸੀ।
ਛਿਅ ਰੁਤਿ ਬਾਰਹ ਮਾਹ[5] ਕਰਿ ਸੂਰਜੁ[6] ਇਕੋ ਬਾਰਹ ਰਾਸੀ।
ਗੁਰਾ ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਬਿਨਾਸੀ।੧੩।

ਕਿਤੜੇ ਸਾਧ ਵਖਾਣੀਅਨਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਿਚਿ ਪਰਉਪਕਾਰੀ।
ਕੇਤੜਿਆ ਲਖ[7] ਸੰਤ ਜਨ ਕੇਤੜਿਆ ਨਿਜ ਭਗਤ[8] ਭੰਡਾਰੀ।
ਕੇਤੜਿਆ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਬ੍ਰਹਮ ਵੀਚਾਰੀ।
ਕੇਤੜਿਆ ਸਮਦਰਸੀਆ ਕੇਤੜਿਆ ਨਿਰਮਲ ਨਿਰੰਕਾਰੀ।
ਕਿਤੜੇ ਲਖ ਬਿਬੇਕੀਆ ਕਿਤੜੇ ਦੇਹ ਬਿਦੇਹ ਅਕਾਰੀ।
ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਭੈ ਵਰਤਣਾ ਸਹਜਿ [9]ਸਮਾਧਿ ਬੈਰਾਗ[9] ਸਵਾਰੀ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਗਰਬੁ ਨਿਵਾਰੀ।੧੪।

ਕਿਤੜੇ ਲਖ ਅਸਾਧ ਜਗ ਵਿਚਿ§+ ਕਿਤੜੇ ਚੋਰ ਚਾਰ ਜੂਆਰੀ।
ਵਟਵਾੜੇ[10] ਠਗਿ+ ਕੇਤੜੇ ਕੇਤੜਿਆ ਨਿੰਦਕ ਅਵੀਚਾਰੀ[11]।
ਕੇਤੜਿਆ ਅਕਿਰਤਘਣ ਕਿਤੜੇ ਬੇਮੁਖ ਤੇ ਅਣਚਾਰੀ[12]।
ਸ੍ਵਾਮਿ[13] ਧੋਹੀ[14] ਵਿਸਵਾਸ[15] ਘਾਤ ਲੂਣ ਹਰਾਮੀ ਮੂਰਖ ਭਾਰੀ।
ਬਿਖਲੀਪਤਿ ਵੇਸੁਆ[16] ਰਵਤ[17] ਮਦ ਮਤਵਾਲੇ ਵਡੇ ਵਿਕਾਰੀ।
ਵਿਸਟਿ ਵਿਰੋਧੀ ਕੇਤੜੇ ਕੇਤੜਿਆ ਕੂੜੇ ਕੂੜਿਆਰੀ।
ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਬਿਨੁ ਅੰਤਿ ਖੁਆਰੀ।੧੫।

ਕਿਤੜੇ ਸੁੰਨੀ ਆਖੀਅਨਿ ਕਿਤੜੇ ਈਸਾਈ ਮੂਸਾਈ।
ਕੇਤੜਿਆ ਹੀ ਰਾਫਜੀ[18] ਕਿਤੜੇ ਮੁਲਹਿਦ[19] ਗਣਤ ਨ ਆਈ।

---

[1]ਕਿਤੜਿਆ (ਲ), [2]ਕਿਤੜਿਆ (ਲ), [3]ਨਾਵ (ਭ,ਲ), [4]ਦਇਆਸੀ (ਲ), [5]ਮਾਂਹਿ (ਭ), ਮਾਸ (ਲ), [6]ਸਰਜਿ (ਭ), [7]ਹੀ (ਲ), [8]ਭਗਤਿ (ਸ,ਭ,ਲ), [9]ਬੈਰਾਗਿ ਸਮਾਧਿ (ਖ,ਲ), [10]ਵਾਟਵਾੜੇ (ਲ), [11]ਅਵਿਚਾਰੀ (ਸ,ਖ) [12]ਅਣਵੀਚਾਰੀ (ਲ), [13]ਸੁਆਮਿ (ਖ,ਭ), ਸ੍ਵਾਮ (ਲ), [14]ਧ੍ਰੋਹੀ (ਸ) [15]ਵਿਸ੍ਵਾਸ (ਲ), ਵਿਸਵਾਸਿ (ਸ), [16]ਵੇਸ੍ਵਾ (ਲ), [17]ਰਤੀ (ਲ), [18]ਰਾਫ਼ਸੀ (ਲ), [19]ਮੁਲਹਦ (ਭ,ਲ)

ਲਖ ਫਿਰੰਗੀ ਇਰਮਨੀ[1] ਰੂਮੀ ਜੰਗੀ ਦੁਸਮਨ[2] ਦਾਈ।
ਕਿਤੜੇ ਸਈਯਦ[3] ਆਖੀਅਨਿ ਕਿਤੜੇ ਤੁਰਕਮਾਨ ਦੁਨਿਆਈ।
ਕਿਤੜੇ ਮੁਗਲ ਪਠਾਣ ਹਨਿ ਹਬਸੀ ਤੈ ਕਿਲਮਾਕ ਅਵਾਈ।
ਕੇਤੜਿਆ ਈਮਾਨ ਵਿਚਿ ਕਿਤੜੇ ਬੇਈਮਾਨ ਬਲਾਈ।
ਨੇਕੀ ਬਦੀ ਨ ਲੁਕੈ ਲੁਕਾਈ। ੧੬।

ਕਿਤੜੇ ਦਾਤੇ ਮੰਗਤੇ ਕਿਤੜੇ ਵੈਦ ਕੇਤੜੇ[4] ਰੋਗੀ।
ਕਿਤੜੇ ਸਹਜਿ ਸੰਜੋਗ ਵਿਚਿ ਕਿਤੜੇ ਵਿਛੁੜਿ ਹੋਇ[5] ਵਿਜੋਗੀ।
ਕੇਤੜਿਆ ਭੁਖੇ ਮਰਨਿ ਕੇਤੜਿਆ ਰਾਜੇ ਰਸ ਭੋਗੀ।
ਕੇਤੜਿਆ ਦੇ ਸੋਹਿਲੇ ਕੇਤੜਿਆ ਦੁਖੁ ਰੋਵਨਿ ਸੋਗੀ।
ਦੁਨੀਆ ਆਵਣ ਜਾਵਣੀ ਕਿਤੜੀ ਹੋਈ ਕਿਤੜੀ ਹੋਗੀ।
ਕੇਤੜਿਆ ਹੀ§ ਸਚਿਆਰ[6] ਕੇਤੜਿਆ ਦਗਾਬਾਜ ਦਰੋਗੀ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੋ ਜੋਗੀਸਰੁ ਜੋਗੀ। ੧੭।

ਕਿਤੜੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਆਖੀਅਨ ਕੇਤੜਿਆ ਹੀ ਦਿਸਨਿ ਕਾਣੇ।
ਕੇਤੜਿਆ ਚੁਗੇ[7] ਫਿਰਨਿ ਕਿਤੜੇ ਰਤੀਆਨੇ ਉਕਤਾਣੇ।
ਕਿਤੜੇ ਨਕਟੇ ਗੁਣਗੁਣੇ ਕਿਤੜੇ ਬੋਲੇ ਬੁਚੇ ਲਾਣੇ[8]।
ਕੇਤੜਿਆ ਗਿਲ੍ਹੜ[9] ਗਲੀ[10] ਅੰਗਿ ਰਸਉਲੀ ਵੇਣਿ ਵਿਹਾਣੇ।
ਟੁੰਡੇ ਬਾਡੇ ਕੇਤੜੇ ਗੰਜੇ ਲੁੰਜੇ ਕੋੜ੍ਹੀ ਜਾਣੇ।
ਕਿਤੜੇ ਲੂਲੇ ਪਿੰਗੁਲੇ ਕਿਤੜੇ ਕੁਬੇ ਹੋਇ ਕੁੜਾਏ।
ਕਿਤੜੇ ਖੁਸਰੇ ਹੀਜੜੇ[11] ਕੇਤੜਿਆ ਗੁੰਗੇ ਤੁਤਲਾਣੇ।
ਗੁਰ ਪੂਰੇ[12] ਵਿਣੁ[13] ਆਵਣ ਜਾਣੇ। ੧੮।

ਕੇਤੜਿਆ ਪਤਿਸਾਹ ਜਗਿ ਕਿਤੜੇ[14] ਮਸਲਤਿ ਕਰਨਿ ਵਜੀਰਾ।
ਕੇਤੜਿਆ ਉਮਰਾਉ[15] ਲਖ ਮਨਸਬਦਾਰ ਹਜਾਰ ਵਡੀਰਾ।
ਹਿਕਮਤਿ ਵਿਚਿ ਹਕੀਮ ਲਖ ਕਿਤੜੇ ਤਰਕਸ ਬੰਦ ਅਮੀਰਾ[16]।
ਕਿਤੜੇ ਚਾਕਰ ਚਾਕਰੀ ਭੇਈ ਮੇਠ ਮਹਾਵਤ ਮੀਰਾ।
ਲਖ ਫਰਾਸ ਲਖ ਸਾਰਵਾਨ ਮੀਰਾਖੋਰ ਸਈਸ[17] ਵਹੀਰਾ।
ਕਿਤੜੇ ਲਖ ਜਲੇਬਦਾਰ ਗਾਡੀਵਾਣ ਚਲਾਇ ਗਡੀਰਾ।
ਛੜੀਦਾਰ ਦਰਵਾਨ ਖਲੀਰਾ। ੧੯।

---

[1]ਅਰਮਨੀ (ਖ,ਲ), [2]ਦਸਮਣ (ਭ,ਲ), [3]ਸਈਅਦ (ਭ), ਸਯਦ (ਲ), [4]ਕਿਤੜੇ (ਲ), [5]ਹੋਨਿ (ਲ), [6]ਭ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤੇ ਬਾਅਦ 'ਹੈ' ਪਾਠ ਵੀ ਹੈ [7]ਚੁੱਨ੍ਹੇ (ਸ), [8]ਕਾਣੇ (ਲ), [9]ਗਿਲਰ (ਭ), ਗਿਲ੍ਹੜ (ਲ), [10]ਗਲੀਰ (ਭ), [11]ਹੀਜਰੇ (ਭ), [12]ਪੂਰੇਇ (ਭ), [13]ਬਿਨ (ਭ), [14]ਕੇਤੜੇ (ਭ), [15]ਉਮਰਾਵ (ਭ,ਲ), [16]ਅਬੀਰਾ (ਭ), [17]ਸਾਈਸ (ਲ)

ਕਿਤੜੇ ਲਖ ਨਗਾਰਚੀ ਕੇਤੜਿਆ ਢੋਲੀ ਸਹਨਾਈ।
ਕੇਤੜਿਆ ਹੀ ਤਾਇਫੇ ਢਾਢੀ ਬਚੇ ਕਲਾਵਤ ਗਾਈ।
ਕੇਤੜਿਆ ਹੀ ਬਹੁਰੂਪੀਏ ਬਾਜੀਗਰ ਲਖ ਭੰਡ ਅਤਾਈ।
ਕਿਤੜੇ ਲਖ ਮਸਾਲਚੀ ਸਮਾ ਚਰਾਗ ਕਰਨਿ ਰੁਸਨਾਈ।
ਕੇਤੜਿਆ ਹੀ[+] ਕੋਰਚੀ ਆਮੁਲ[1] ਤੋਗ[2] ਸਿਲਹ ਸੁਖਦਾਈ।
ਕੇਤੜਿਆ ਹੀ ਆਬਦਾਰ ਕਿਤੜੇ ਬਾਵਰਚੀ ਨਾਨਵਾਈ[3]।
ਤੰਬੋਲੀ ਤੋਸਕਚੀ ਸੁਹਾਈ। ੨੦।

ਕੇਤੜਿਆ ਖੁਸਬੋਇਦਾਰ ਕੇਤੜਿਆ ਰੰਗਰੇਜ ਤੰਬੋਲੀ[4]।
ਕਿਤੜੇ ਮੇਵੇਦਾਰ ਹਨਿ ਹੁਡਕ ਹੁਡਕੀਏ ਲੋਲਣਿ ਲੋਲੀ।
ਖਿਜਮਤਿਗਾਰ[5] ਖਵਾਸ ਲਖ ਗੋਲੰਦਾਜ[6] ਤੋਪਕੀ ਤੋਲੀ।
ਕੇਤੜਿਆ ਤਹਵੀਲਦਾਰ ਮੁਸਰਫਦਾਰ[7] ਦਰੋਗੇ[8] ਓਲੀ।
ਕੇਤੜਿਆ ਕਿਰਸਾਣ ਹੋਇ ਕਰਿ ਕਿਰਸਾਣੀ ਅਤੁਲ ਅਤੋਲੀ।
ਮੁਸਤੋਫੀ[9] ਬੂਤਾਤ ਲਖ ਮੀਰਸਾਮੇ ਬਖਸੀ ਕੋਲ[10] ਕੋਲੀ।
ਕੇਤੜਿਆ ਦੀਵਾਨ ਹੋਇ ਕਰਨਿ[11] ਕਰੋੜੀ ਮੁਲਕ[12] ਢੰਢੋਲੀ।
ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ ਮੋਲ ਅਮੋਲੀ । ੨੧।

ਕੇਤੜਿਆ ਹੀ ਜਉਹਰੀ ਲਖ ਸਰਾਫ ਬਜਾਜ ਵਪਾਰੀ।
ਸਉਦਾਗਰ ਸਉਦਾਗਰੀ ਗਾਧੀ ਕਾਸੇਰੇ ਪਾਸਾਰੀ।
ਕੇਤੜਿਆ ਪਰਚੂਨੀਏ ਕੇਤੜਿਆ ਦਲਾਲ ਬਜਾਰੀ।
ਕੇਤੜਿਆ ਸਿਕਲੀਗਰਾ ਕਿਤੜੇ ਲਖ ਕਮਗਰ ਕਾਰੀ।
ਕੇਤੜਿਆ ਕੁਮ੍ਹਿਆਰ[13] ਲਖ ਕਾਗਦ ਕੂਟ ਘਣੇ ਲੂਣਾਰੀ।
ਕਿਤੜੇ ਦਰਜੀ ਧੋਬੀਆ ਕਿਤੜੇ [14]ਜਰ ਲੋਹੇ[14] ਸਿਰ ਹਾਰੀ।
ਕਿਤੜੇ ਭੜਭੂੰਜੇ[15] ਭਠਿਆਰੀ । ੨੨।

ਕੇਤੜਿਆ ਕਾਰੂਜੜੇ[16] ਕੇਤੜਿਆ ਦਬਗਰ ਕਾਸਾਈ।
ਕੇਤੜਿਆ ਮਨਿਆਰ[17] ਲਖ ਕੇਤੜਿਆ ਚਮਿਆਰ ਅਰਾਈ।
ਭੰਗਹੇਰੇ[18] ਹੋਇ ਕੇਤੜੇ ਬਗਨੀਗਰਾ[19] ਕਲਾਲ ਹਵਾਈ।
ਕਿਤੜੇ [20] ਭੰਗੀ ਪੋਸਤੀ ਅਮਲੀ ਸੋਫੀ ਘਣੀ ਲੁਕਾਈ।
ਕੇਤੜਿਆ ਕਹਾਰ ਲਖ ਗੁਜਰ ਲਖ ਅਹੀਰ ਗਣਾਈ।

---

[1]ਆਲਮ (ਖ,ਲ,ਭ) [2]ਪੋਸ਼ (ਸ), [3]ਨਾਨਬਾਈ (ਲ), [4]ਰੰਗੋਲੀ (ਸ,ਖ), ਤੰਮੋਲੀ (ਲ) [5]ਖਿਜਮਤਦਾਰ (ਲ), [6]ਗੋਲਨਅੰਦਾਜ (ਲ) [7]ਮੁਸਰਫੀ (ਭ), ਮੁਸਰਫ (ਲ), [8]ਦਾਰੋਗੇ (ਭ), [9]ਮੁਸਤੌਫੀ (ਸ,ਖ), [10]ਲੋ (ਸ), [11]ਕਰਿਨ (ਖ), [12]ਮੁਸੁਕ (ਭ), [13]ਕੁਮਿਹਾਰ, [14]ਜੋਲਾਹੇ (ਖ,ਲ), [15]ਭੜਭੂਜੇ (ਭ,ਲ), [16]ਕਾਰੂਜੰਙੇ (ਸ,ਖ), ਕਾਰੂਜਰੇ (ਭ), [17]ਮੁਨਿਆਰ (ਸ,ਖ), [18]ਭੰਗੇਰੇ (ਭ), [19]ਬਗਨੀਗਰ (ਭ,ਲ), [20]ਕੇਤੜੇ (ਭ)

ਕਿਤੜੇ ਹੀ ਲਖ ਚੂਹੜੇ ਜਾਤਿ ਅਜਾਤਿ ਸਨਾਤਿ ਅਲਾਈ।
ਨਾਵ ਥਾਵ ਲਖ ਕੀਮ ਨ ਪਾਈ। ੨੩।

ਉਤਮ ਮਧਮ ਨੀਚ ਲਖ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨੀਚਹੁ ਨੀਚ ਸਦਾਏ।
ਪੈਰੀ ਪੈ ਪਾਖਾਕੁ ਹੋਇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗੁਰਸਿਖ ਆਪੁ ਗਵਾਏ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਉ ਭਾਉ ਕਰਿ ਸੇਵਕ ਸੇਵਾ ਕਾਰ ਕਮਾਏ।
ਮਿਠਾ ਬੋਲਣ ਨਿਵ ਚਲਣੁ ਹਥਹੁ ਦੇ ਕੈ ਭਲਾ ਮਨਾਏ।
ਸਬਦਿ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵਲੀਣੁ ਹੋਇ ਦਰਗਹ ਮਾਣ ਨਿਮਾਣਾ ਪਾਏ।
ਚਲਣੁ ਜਾਣਿ ਅਜਾਣੁ[1] ਹੋਇ ਆਸਾ ਵਿਚਿ ਨਿਰਾਸੁ ਵਲਾਏ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਅਲਖੁ ਲਖਾਏ। ੨੪। ੮। ਅਠਿ।

[1]ਅਜਾਣਿ (ਭ)

ਵਾਰ ੯

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੁ ਅਬਿਗਤੁ ਅਬਿਨਾਸੀ।
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਗੁਰ ਸਬਦ ਹੈ ਸਤਸੰਗਿ ਨਿਵਾਸੀ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚੁਖੰਡੁ ਹੈ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਅਭਿਆਸੀ।
ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਉਪਦੇਸ ਕਰਿ ਗੁਰਮਤਿ ਪਰਗਾਸੀ।
ਪੈਰੀ ਪੈ ਪਾਖਾਕ ਹੋਇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਹਿਰਾਸੀ।
ਮਾਇਆ ਵਿਚਿ ਉਦਾਸੁ ਗਤਿ ਹੋਇ ਆਸ ਨਿਰਾਸੀ। ੧।

ਗੁਰਸਿਖੀ ਬਾਰੀਕ ਹੈ ਸਿਲ ਚਟਣੁ ਫਿਕੀ।
ਤ੍ਰਿਖੀ[1] ਖੰਡੇ ਧਾਰ ਹੈ ਓਹੁ[2] ਵਾਲਹੁ ਨਿਕੀ।
ਭੂਹ[3] ਭਵਿਖ ਨ ਵਰਤਮਾਨ ਸਰਿ ਮਿਕਣਿ ਮਿਕੀ।
ਦੁਤੀਆ ਨਾਸਤਿ ਏਤੁ ਘਰਿ ਹੋਇ ਇਕਾ ਇਕੀ।
ਦੂਆ ਤੀਆ ਵਿਸਰੈ[4] ਸਣੁ ਕਕਾ ਕਿਕੀ।
ਸਭੈ ਸਿਕਾਂ ਪਰਹਰੈ ਸੁਖੁ ਇਕਤੁ ਸਿਕੀ। ੨।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗੁ ਆਖੀਐ ਗੁਰਮਤਿ ਹਿਤਕਾਰੀ।
ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਗੁਰ ਸਬਦ ਵੀਚਾਰੀ।
ਭਾਣਾ ਭਾਵੈ ਖਸਮ ਕਾ[5] ਨਿਹਚਉ ਨਿਰੰਕਾਰੀ।
ਇਸਕ ਮੁਸਕ ਮਹਕਾਰੁ ਹੈ ਹੁਇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ।
ਸਿਦਕ ਸਬੂਰੀ ਸਾਬਤੇ ਮਸਤੀ ਹੁਸਿਆਰੀ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ ਜਿਣਿ ਹਉਮੈ ਮਾਰੀ। ੩।

ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਭੈ ਚਲਣਾ ਹੋਇ ਪਾਹੁਣਿਚਾਰੀ[6]।
ਚਲਣੁ ਜਾਣਿ ਅਜਾਣੁ ਹੋਇ ਗਹੁ ਗਰਬੁ ਨਿਵਾਰੀ।
ਗੁਰਸਿਖ ਨਿਤ ਪਰਾਹੁਣੇ ਏਹੁ ਕਰਣੀ ਸਾਰੀ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵ ਕਮਾਵਣੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਿਆਰੀ।
ਸਬਦਿ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵਲੀਣ ਹੋਇ ਪਰਵਾਰ ਸਧਾਰੀ।

---

[1]ਤਿਖੀ (ਲ), [2]ਉਹੁ (ਸ,ਖ), [3]ਭੂਰ (ਲ), [4]ਵੀਸਰੈ (ਸ), [5]ਦਾ (ਲ), [6]ਪਾਹੁਨਚਾਰੀ (ਖ), ਪਾਹੁਣਚਾਰੀ (ਲ)

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਜਾਇ ਸਹਜ ਘਰਿ ਨਿਰਮਲਿ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ।੪।

ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਪਰਗਾਸੁ ਕਰਿ ਉਨਮਨਿ ਲਿਵ ਲਾਈ।
ਪਰਮ ਤਤੁ ਪਰਵਾਣੁ ਕਰਿ ਅਨਹਦਿ ਧੁਨਿ ਵਾਈ।
ਪਰਮਾਰਥ ਪਰਬੋਧ ਕਰਿ ਪਰਮਾਤਮ[1] ਹਾਈ[2]।
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ ਅਵੇਸੁ ਕਰਿ ਅਨਭਉ ਪਦੁ ਪਾਈ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਸਾਧਨਾ ਇਕ ਮਨਿ ਇਕੁ ਧਿਆਈ।
ਵੀਹ ਇਕੀਹ ਚੜਾਉ[3] ਚੜਿ[4] ਇਉ[5] ਨਿਜ ਘਰਿ ਜਾਈ।੫।

ਦਰਪਣਿ ਵਾਗਿ ਧਿਆਨੁ ਧਰਿ ਆਪੁ ਆਪ ਨਿਹਾਲੈ।
ਘਟਿ ਘਟਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੁ ਹੈ ਚੰਦੁ ਜਲ ਵਿਚਿ ਭਾਲੈ।
ਗੋਰਸੁ ਗਾਈ ਵੇਖਦਾ[6] ਘਿਉ ਦੁਧੁ ਵਿਚਾਲੈ।
ਫੁਲਾ ਅੰਦਰਿ ਵਾਸੁ ਲੈ ਫਲ ਸਾਉ ਸਮਾਲੈ[7]।
ਕਾਸਟ ਅਗਨਿ ਚਲਿਤੁ[8] ਵੇਖਿ ਜਲ ਧਰਤਿ ਹਿਆਲੈ।
ਘਟਿ ਘਟਿ ਪੂਰਨੁ ਬ੍ਰਹਮੁ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵੇਖਾਲੈ।੬।

ਦਿਬ ਦਿਸਟਿ ਗੁਰ ਧਿਆਨੁ ਧਰਿ ਸਿਖ ਵਿਰਲਾ ਕੋਈ।
ਰਤਨ ਪਾਰਖੂ ਹੋਇ ਕੈ ਰਚਨਾ ਅਵਲੋਈ।
ਮਨੁ ਮਾਣਕੁ ਨਿਰਮੋਲਕਾ ਸਤਿਸੰਗਿ[9] ਪਰੋਈ।
ਰਤਨਮਾਲ ਗੁਰਸਿਖ ਜਗਿ ਗੁਰਮਤਿ ਗੁਣ ਗੋਈ।
ਜੀਵਦਿਆ ਮਰਿ ਅਮਰ[10] ਹੋਇ ਸੁਖ ਸਹਿਜ ਸਮੋਈ।
ਓਤਿਪੋਤਿ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਿ ਜਾਣੈ ਜਾਣੋਈ।੭।

ਰਾਗ ਨਾਦ ਵਿਸਮਾਦੁ ਹੋਇ ਗੁਣ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰਾ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵਲੀਣ ਹੋਇ ਅਨਹਦਿ ਧੁਨਿ ਧੀਰਾ।
ਜੰਤ੍ਰੀ ਜੰਤ੍ਰ ਵਜਾਇਦਾ ਮਨਿ ਉਨਿਮਨਿ ਚੀਰਾ।
ਵਜਿ ਵਜਾਇ ਸਮਾਇ ਲੈ ਗੁਰ ਸਬਦ ਵਜੀਰਾ।
ਅੰਤਰਿਜਾਮੀ ਜਾਣੀਐ ਅੰਤਰਿਗਤਿ ਪੀਰਾ।
ਗੁਰ ਚੇਲਾ ਚੇਲਾ ਗੁਰੂ ਬੇਧਿ ਹੀਰੈ ਹੀਰਾ।੮।

ਪਾਰਸੁ ਹੋਇਆ ਪਾਰਸਹੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਡਿਆਈ।
ਹੀਰੈ ਹੀਰਾ ਬੇਧਿਆ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਈ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵਲੀਣੁ ਹੋਇ ਜੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰੀ ਵਾਈ।
ਗੁਰ ਚੇਲਾ ਚੇਲਾ ਗੁਰੂ ਪਰਚਾ ਪਰਚਾਈ।

---

[1]ਪਰਮਾਤਮਹ (ਲ) [2]ਕਾਈ (ਲ), [3]ਚੜ੍ਹਾਉ (ਸ), [4]ਚੜ੍ਹਿ (ਸ), [5]ਇਵ (ਲ), [6]ਵੇਚਦਾ (ਭ), [7]ਸਮ੍ਹਾਲੇ (ਸ), [8]ਚਲਿਤ੍ਰ (ਲ), [9]ਸੰਤਸੰਗਿ (ਭ), [10]ਅਮਰਿ (ਭ)

ਪੁਰਖਹੁ[1] ਪੁਰਖੁ ਉਪਾਇਆ[2] ਪੁਰਖੋਤਮ ਹਾਈ।
ਵੀਹ ਇਕੀਹ ਉਲੰਘਿ ਕੈ ਹੋਇ ਸਹਜਿ ਸਮਾਈ।੯।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਦੋ ਪਰਮਾਤਮੁ ਦੇਖੈ।
ਸਬਦਿ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵਲੀਣ ਹੋਇ ਅੰਤਰਿਗਤਿ ਲੇਖੈ।
ਚਰਨ ਕਵਲ ਦੀ ਵਾਸਨਾ ਹੋਇ ਚੰਦਨ ਭੇਖੈ।
ਚਰਣੋਦਕ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਵਿਸਮਾਦੁ ਵਿਸੇਖੈ।
ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਹਚਲੁ ਚਿਤੁ ਕਰਿ ਵਿਚਿ ਰੂਪ ਨ ਰੇਖੈ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚਖੰਡਿ ਜਾਇ ਹੋਇ ਅਲਖ ਅਲੇਖੈ ।੧੦।

ਅਖੀ ਅੰਦਰਿ ਦੇਖਦਾ ਦਰਸਨ[3] ਵਿਚਿ ਦਿਸੈ।
ਸਬਦੈ ਵਿਚਿ ਵਖਾਣੀਐ ਸੁਰਤੀ ਵਿਚਿ ਰਿਸੈ।
ਚਰਨ[4] ਕਵਲ ਵਿਚਿ ਵਾਸਨਾ ਮਨੁ ਭਵਰੁ ਸਲਿਸੈ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸੰਜੋਗ ਮਿਲਿ ਵਿਜੋਗ ਨ ਕਿਸੈ।
ਗੁਰਮਤਿ ਅੰਦਰਿ ਚਿਤੁ ਹੈ ਚਿਤੁ ਗੁਰਮਤਿ ਜਿਸੈ।
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ[5] ਬ੍ਰਹਮੁ ਸਤਿਗੁਰ ਹੈ ਤਿਸੈ।੧੧।

ਅਖੀ ਅੰਦਰਿ ਦਿਸਟਿ ਹੋਇ ਨਕਿ ਸਾਹੁ ਸੰਜੋਈ।
ਕੰਨਾ ਅੰਦਰਿ ਸੁਰਤਿ ਹੋਇ ਜੀਭ ਸਾਦੁ ਸਮੋਈ।
ਹਥੀ ਕਿਰਤਿ ਕਮਾਵਣੀ ਪੈਰ ਪੰਥੁ ਸਥੋਈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਾਇਆ ਦਿਸਟਿ* ਸੁਰਤਿ*† ਮਤਿ ਸਬਦਿ ਵਿਲੋਈ।
ਪਰਕਿਰਤੀਹੁ ਬਾਹਰਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਿਰਲੋਈ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਚੰਨਣ ਬਿਰਖੁ ਮਿਲਿ ਚੰਨਣੁ ਹੋਈ।੧੨।

ਅਬਿਗਤਿ ਗਤਿ ਅਬਿਗਤ ਦੀ ਕਿਉ ਅਲਖ ਲਖਾਏ।
ਅਕਥ ਕਥਾ ਹੈ ਅਕਥ ਦੀ ਕਿਉ ਆਖਿ ਸੁਣਾਏ।
ਅਚਰਜ ਨੋ ਆਚਰਜੁ ਹੈ ਹੈਰਾਣੁ ਕਰਾਏ।
ਵਿਸਮਾਦੇ ਵਿਸਮਾਦੁ ਹੈ ਵਿਸਮਾਦੁ ਸਮਾਏ।
ਵੇਦੁ ਨ ਜਾਣੈ ਭੇਦੁ ਕਿਹੁ ਸੇਸਨਾਗੁ[6] ਨ ਪਾਏ।
ਵਾਹਿਗੁਰੂ[7] ਸਾਲਾਹਣਾ ਗੁਰੁ ਸਬਦੁ ਅਲਾਏ।੧੩।

ਲੀਹਾ ਅੰਦਰਿ ਚਲੀਐ ਜਿਉ ਗਾਡੀ ਰਾਹੁ।
ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਸਾਧਸੰਗਿ ਨਿਬਾਹੁ।

---

[1]ਪੁਰਖਹੁੰ (ਸ), [2]ਉਪਜਿਆ (ਖ), ਉਪਾਜਿਆ (ਭ,ਲ), [3]ਦਰਸਣ (ਲ), [4]ਚਰਣ (ਸ,ਖ,ਭ), [5]ਪੂਰਣ (ਸ,ਖ,ਲ), [6]ਸੇਖਨਾਗੁ (ਭ,ਲ) [7]ਵਾਹਗੁਰੂ (ਭ)

ਜਿਉ ਧਨ ਸੋਘਾ ਰਖਦਾ ਘਰਿ ਅੰਦਰਿ ਸਾਹੁ।
ਜਿਉ ਮਿਰਜਾਦ[1] ਨ ਛਡਈ ਸਾਇਰੁ ਅਸਗਾਹੁ।
ਲਤਾ ਹੇਠਿ ਲਤਾੜੀਐ ਅਜਰਾਵਰੁ ਘਾਹੁ।
ਧਰਮਸਾਲ ਹੈ ਮਾਨਸਰੁ ਹੰਸ ਗੁਰਸਿਖ ਵਾਹੁ।
ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਕਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਖਾਹੁ। ੧੪।

ਚਨਣੁ ਜਿਉ ਵਣ ਖੰਡ ਵਿਚਿ ਓਹੁ ਆਪੁ ਲੁਕਾਏ।
ਪਾਰਸੁ ਅੰਦਰਿ ਪਰਬਤਾ[2] ਹੋਇ ਗੁਪਤ ਵਲਾਏ।
ਸਤ ਸਮੁਚੀ ਮਾਨਸਰੁ ਨਹਿ[3] ਅਲਖੁ ਲਖਾਏ।
ਜਿਉ ਪਰਛਿਨਾ[4] ਪਾਰਜਾਤੁ ਨਹਿ[5] ਪਰਗਟੀ ਆਏ।
ਜਿਉ ਜਗਿ ਅੰਦਰਿ ਕਾਮਧੇਣੁ[6] ਨਹਿ ਆਪੁ ਜਣਾਏ।
ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸੁ ਲੈ ਕਿਉ ਆਪੁ ਗਣਾਏ। ੧੫।

ਦੁਇ ਦੁਇ ਅਖੀ ਆਖੀਅਨਿ [7]ਇਕੁ ਦਿਸਟਿ[7] ਇਕੁ ਦਰਸਨੁ ਦਿਸੈ।
ਦੁਇ ਦੁਇ ਕੰਨਿ ਵਖਾਣੀਅਨਿ ਇਕ ਸੁਰਤਿ ਸਲਿਸੈ।
ਦੁਇ ਦੁਇ ਨਦੀ ਕਨਾਰਿਆ[8] ਪਾਰਾਵਾਰੁ ਨ ਤਿਸੈ।
ਇਕ ਜੋਤਿ ਦੁਇ ਮੂਰਤੀ ਇਕ ਸਬਦੁ ਸਰਿਸੈ।
ਗੁਰ ਚੇਲਾ ਚੇਲਾ ਗੁਰੂ ਸਮਝਾਏ ਕਿਸੈ। ੧੬।

ਪਹਿਲੇ ਗੁਰਿ ਉਪਦੇਸ ਦੇ ਸਿਖ ਪੈਰੀ ਪਾਏ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਧਰਮਸਾਲ ਸਿਖ ਸੇਵਾ ਲਾਏ।
ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਭੈ ਸੇਵਦੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਕਰਾਏ।
ਸਬਦਿ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਕੀਰਤਨੁ ਸਚਿ ਮੇਲਿ ਮੇਲਾਏ[9]।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗੁ ਸਚ ਦਾ ਸਚੁ ਪਾਰਿ ਲੰਘਾਏ।
ਸਚਿ ਮਿਲੇ ਸਚਿਆਰ ਨੋ ਮਿਲਿ ਆਪੁ ਗਵਾਏ। ੧੭।

ਸਿਰ ਉਚਾ ਨੀਵੇ ਚਰਣ ਸਿਰ ਪੈਰੀ ਪਾਦੇ।
ਮੁਹੁ ਅਖੀ ਨਕੁ ਕੰਨ ਹਥ ਦੇਹ ਭਾਰ ਉਚਾਦੇ[10]।
ਸਭ ਚਿਹਨ ਛਡਿ ਪੂਜੀਅਨਿ ਕਉਣੁ ਕਰਮ ਕਮਾਦੇ।
ਗੁਰ ਸਰਣੀ ਸਾਧਸੰਗਤੀ ਨਿਤ ਚਲਿ ਚਲਿ ਜਾਦੇ।
ਵਤਨਿ ਪਰਉਪਕਾਰ ਨੋ ਕਰਿ ਪਾਰਿ ਵਸਾਦੇ।
ਮੇਰੀ ਖਲਹੁ ਮੌਜੜੇ[11] ਗੁਰਸਿਖ ਹੰਢਾਦੇ।

---

[1]ਮਰਜਾਦ (ਲ), [2]ਪਥਰਾਂ (ਭ), [3]ਨਹ (ਲ), [4]ਪਰਛਿੰਨਾ (ਸ,ਖ,ਭ), [5]ਨਹੁ (ਲ), [6]ਕਾਧੇਨੁ (ਸ,ਖ,ਭ), [7]ਦਿਸਟਿ ਇਕ (ਲ), ਹੋਰਨਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਹੈ [8]ਕਿਨਾਰਿਆ (ਸ,ਖ,ਲ), [9]ਮਲਾਏ (ਸ,ਖ), ਮਿਲਾਏ (ਭ,ਲ), [10]ਉਠਾਦੇ (ਭ), [11]ਮੋਚੜੇ (ਲ)

ਮਸਤਕ ਲਗੇ ਸਾਧ ਰੇਣੁ[1] ਵਡਭਾਗਿ[2] ਜਿਨਾ[3] ਦੇ ।੧੮।

ਜਿਉ ਧਰਤੀ ਧੀਰਜ ਧਰਮੁ[4] ਮਸਕੀਨੀ ਮੂੜੀ।
ਸਭਦੂ[5] ਨੀਵੀ ਹੋਇ ਰਹੀ ਤਿਸ ਮਣੀ ਨ ਕੂੜੀ।
ਕੋਈ ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਕਰੈ ਕੋ ਕਰੈ ਅਰੂੜੀ।
ਜੇਹਾ ਬੀਜੈ ਸੋ ਲੁਣੈ ਫਲ ਅੰਬ ਲਿਸੂੜੀ[6]।
ਜੀਵਦਿਆ ਮਰਿ ਜੀਵਣਾ ਜੁੜਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜੂੜੀ।
ਲਤਾ ਹੇਠਿ ਲਤਾੜੀਐ ਗਤਿ ਸਾਧਾ ਧੂੜੀ ।੧੯।

ਜਿਉ ਪਾਣੀ ਨਿਵਿ ਚਲਦਾ ਨੀਵਾਣ ਚਲਾਇਆ।
ਸਭਨਾ ਰੰਗਾ ਨੋ ਮਿਲੈ ਰਲਿ ਜਾਇ ਰਲਾਇਆ।
ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਮਾਵਦਾ[7] ਉਨਿ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ।
ਕਾਠੁ ਨ ਡੋਬੈ ਪਾਲਿ[8] ਕੈ ਸੰਗਿ ਲੋਹੁ ਤਰਾਇਆ।
ਵੁਠੇ ਮੀਹ ਸੁਕਾਲੁ ਹੋਇ ਰਸ ਕਸ ਉਪਜਾਇਆ।
ਜੀਵਦਿਆ ਮਰਿ ਸਾਧੁ ਹੋਇ ਸਫਲਿਓ ਜਗਿ ਆਇਆ।੨੦।

ਸਿਰ ਤਲਵਾਇਆ ਜੰਮਿਆ ਹੋਇ ਅਚਲੁ ਨ ਚਲਿਆ।
ਪਾਣੀ ਪਾਲਾ ਧੁਪ ਸਹਿ ਉਹ[9] ਤਪਹੁ ਨ ਟਲਿਆ।
ਸਫਲਿਓ ਬਿਰਖ ਸੁਹਾਵੜਾ ਫਲ ਸੁਫਲੁ ਸੁਫਲਿਆ[10]।
ਫਲ ਦੇ[11] ਵਟ ਵਗਾਇਐ[12] ਕਰਵੰਤਿ[13] ਨ[14] ਹਲਿਆ।
ਬੁਰੇ ਕਰਨਿ ਬੁਰਿਆਇਆ ਭਲਿਆਈ ਭਲਿਆ।
ਅਵਗੁਣ ਕੀਤੇ ਗੁਣ ਕਰਨਿ ਜਗਿ ਸਾਧ ਵਿਰਲਿਆ।
ਅਉਸਰਿ ਆਪ ਛਲਾਇਦੇ ਤਿਨਾ[15] ਅਉਸਰੁ ਛਲਿਆ।੨੧।

ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਮੁਰੀਦੁ ਸੋ ਗੁਰ ਗੋਰਿ[16] ਸਮਾਵੈ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵਲੀਣੁ ਹੋਇ ਓਹੁ ਆਪੁ ਗਵਾਵੈ।
ਤਨੁ ਧਰਤੀ ਕਰਿ ਧਰਮਸਾਲ ਮਨੁ ਦਭੁ ਵਿਛਾਵੈ।
ਲਤਾ ਹੇਠਿ ਲਤਾੜੀਐ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਕਮਾਵੈ।
ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਨੀਵਾਣੁ ਹੋਇ ਗੁਰਮਤਿ ਠਹਰਾਵੈ।
ਵਰਸੈ ਨਿਝਰ ਧਾਰ ਹੋਇ ਸੰਗਤਿ ਚਲਿ ਆਵੈ।੨੨ ।੯। ਨਉ।

---

[1]ਰੇਣਿ (ਭ), [2]ਵਡਭਾਗ (ਭ), ਵਡਭਾਗੇ (ਲ), [3]ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਸ), [4]ਧਰਮਸਾਲ (ਭ), [5]ਸਭਦੂੰ (ਸ), [6]ਲਸੂੜੀ (ਸ), [7]ਕਮਾਇਦਾ (ਭ), [8]ਪਾਲ (ਭ,ਲ), [9] ਓਹੁ (ਖ), [10]ਫਲਿਆ (ਭ,ਲ), [11]ਦੇਇ (ਸ), [12]ਵਗਾਇਆ (ਲ), [13]ਕਰਵਤਿ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [14]ਨਹ (ਲ), [15]ਤਿਨ੍ਹਾ (ਸ), [16]ਗੋਰ (ਭ)

ਵਾਰ ੧੦

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਧ੍ਰੂ ਹਸਦਾ ਘਰਿ ਆਇਆ ਕਰਿ ਪਿਆਰੁ ਪਿਅ[1] ਕੁਛੜਿ ਲੀਤਾ।
ਬਾਹਹੁ ਪਕੜਿ[2] ਉਠਾਲਿਆ ਮਨ ਵਿਚਿ ਰੋਸੁ ਮਤ੍ਰੇਈ ਕੀਤਾ।
ਡੁਡਹਲਿਕਾ[3] ਮਾ +ਪੁਛੈ ਤੂੰ+ ਸਾਵਾਣੀ ਹੈ+ ਸੁਰੀਤਾ[4]।
ਸਾਵਾਣੀ ਹਾ ਜਨਮ ਦੀ ਨਾਮੁ ਨ ਭਗਤੀ ਕਰਮਿ ਦ੍ਰਿੜੀਤਾ[5]।
[6]ਕਿਸੁ ਉਦਮ ਤੇ ਰਾਜੁ ਮਿਲਿ ਸਤ੍ਰੂ ਤੇ ਸਭਿ ਹੋਵਨਿ ਮੀਤਾ[6]।
ਪਰਮੇਸਰੁ ਆਰਾਧੀਐ ਜਿਦੂੰ ਹੋਈਐ ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤਾ।
ਬਾਹਰਿ ਚਲਿਆ ਕਰਣਿ[7] ਤਪੁ ਮਨ ਬੈਰਾਗੀ ਹੋਇ ਅਤੀਤਾ।
ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ ਉਪਦੇਸਿਆ ਨਾਉ ਨਿਧਾਨੁ ਅਮਿਓ ਰਸੁ ਪੀਤਾ।
ਪਿਛਹੁ ਰਾਜੇ ਸਦਿਆ ਅਬਚਲੁ[8] ਰਾਜੁ ਕਰਹੁ ਨਿਤ ਨੀਤਾ।
ਹਾਰਿ ਚਲੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਗ ਜੀਤਾ ।੧।

ਘਰਿ ਹਰਣਾਖਸ ਦੈਤ ਦੇ ਕਲਰਿ ਕਵਲੁ[9] ਭਗਤੁ[10] ਪ੍ਰਹਿਲਾਦੁ।
ਪਤਨ[11] ਪਠਾਇਆ ਚਟਸਾਲ[12] ਪਾਧੇ ਚਿਤਿ ਹੋਆ ਅਹਿਲਾਦੁ।
ਸਿਮਰੈ ਮਨ ਵਿਚਿ ਰਾਮ ਨਾਮ ਗਾਵੈ ਸਬਦੁ ਅਨਾਹਦੁ ਨਾਦੁ।
ਭਗਤਿ ਕਰਨਿ ਸਭ ਚਾਟੜੈ ਪਾਧੇ ਹੋਇ ਰਹੇ ਵਿਸਮਾਦੁ।
ਰਾਜੇ ਪਾਸਿ ਰੂਆਇਆ ਦੋਖੀ ਦੈਤਿ ਵਧਾਇਆ ਵਾਦੁ।
ਜਲ ਅਗਨੀ ਵਿਚਿ ਘਤਿਆ ਜਲੈ ਨ ਡੁਬੈ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ।
ਕਢਿ ਖੜਗੁ ਸਦਿ ਪੁਛਿਆ ਕਉਣੁ ਸੁ ਤੇਰਾ ਹੈ ਉਸਤਾਦੁ।
ਥੰਮੁ ਪਾੜਿ ਪਰਗਟਿਆ ਨਰਸਿੰਘ ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਅਨਾਦਿ।
ਬੇਮੁਖ ਪਕੜਿ ਪਛਾੜਿਆਨੁ ਸੰਤ ਸਹਾਈ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ।
ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਕਰਨਿ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿ।੨।

ਬਲਿ ਰਾਜਾ ਘਰਿ ਆਪਣੈ ਅੰਦਰਿ ਬੈਠਾ ਜਗਿ[13] ਕਰਾਵੈ।

---

[1]ਪਿਉ (ਸ,ਖ) [2]ਪਕਰਿ (ਭ), [3]ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਲ ਪੋਥੀ ਵਿਚ 'ਆਇਆ' ਪਾਠ ਵਾਧੂ ਹੈ [4]ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ ਪੋਥੀ ਵਿਚ 'ਕਿ' ਪਾਠ ਹੈ ਅਤੇ ਲ ਪੋਥੀ ਵਿਚ 'ਕਿ ਤੂ', [5]ਦ੍ਰਿੜ੍ਹੀਤਾ (ਸ), [6]ਇਹ ਪੰਕਤੀ ਲ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਆਖਰੀ ਪੰਕਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਈ ਹੈ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਬਦ 'ਕਿਸ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਜਿਸ' ਹੈ, [7]ਕਰਨ (ਲ), ਕਰਣਿ (ਭ), [8]ਅਬਿਚਲੁ (ਸ,ਲ), [9]ਕਉਲ (ਭ), [10]ਭਗਤਿ (ਭ), [11]ਪੜ੍ਹਨ (ਸ), [12]ਚਾਟਸਾਲ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [13]ਜਗੁ (ਖ,ਭ,ਲ)

ਬਾਵਨ ਰੂਪੀ ਆਇਆ ਚਾਰਿ ਵੇਦ ਮੁਖਿ ਪਾਠ ਸੁਣਾਵੈ।
ਰਾਜੇ ਅੰਦਰਿ ਸਦਿਆ ਮੰਗੁ ਸੁਆਮੀ ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ।
ਅਛਲੁ ਛਲਨਿ ਤੁਧੁ ਆਇਆ ਸੁਕ੍ਰ ਪੁਰੋਹਿਤੁ ਕਹਿ ਸਮਝਾਵੈ।
[1]ਕਰੌ ਅਢਾਈ[1] ਧਰਤਿ ਮੰਗਿ ਪਿਛਹੁ ਦੇ ਤ੍ਰਿਹੁ ਲੋਅ ਨ ਮਾਵੈ।
ਦੁਇ ਕਰਵਾ ਕਰਿ ਤਿੰਨ ਲੋਅ ਬਲਿ ਰਾਜਾ ਲੈ ਮਗਰੁ ਮਿਣਾਵੈ।
ਬਲਿਛਲਿ ਆਪੁ ਛਲਾਇਅਨੁ ਹੋਇ ਦਇਆਲੁ ਮਿਲੈ ਗਲਿ ਲਾਵੈ।
ਦਿਤਾ ਰਾਜੁ ਪਤਾਲ ਦਾ ਹੋਇ ਅਧੀਨੁ ਭਗਤਿ ਜਸੁ ਗਾਵੈ।
ਹੋਇ ਦਰਵਾਨ ਮਹਾ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ। ੩।

ਅੰਬਰੀਕ ਮੁਹਿ ਵਰਤੁ ਹੈ ਰਾਤਿ ਪਈ ਦੁਰਬਾਸਾ ਆਇਆ।
ਭੀੜਾ ਓਸੁ ਉਪਾਰਣਾ ਓਹੁ ਉਠਿ ਨਾਵਣਿ[2] ਨਦੀ ਸਿਧਾਇਆ।
ਚਰਣੋਦਕੁ ਲੈ ਪੇਖਿਆ ਓਹੁ ਸਰਾਪੁ ਦੇਣ ਨੋ ਧਾਇਆ।
ਚਕ੍ਰ ਸੁਦਰਸਨ ਕਾਲ ਰੂਪਿ ਹੋਇ ਭੀਹਾਵਲੁ[3] ਗਰਬੁ ਗਵਾਇਆ।
ਬਾਮਣੁ[4] ਭੰਨਾ ਜੀਉ ਲੈ ਰਖਿ ਨ ਹੰਘਨਿ ਦੇਵ ਸਬਾਇਆ।
ਇੰਦ੍ਰ ਲੋਕੁ ਸਿਵ ਲੋਕੁ ਤਜਿ ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕੁ ਬੈਕੁੰਠ ਤਜਾਇਆ।
ਦੇਵਤਿਆ ਭਗਵਾਨੁ ਸਣੁ ਸਿਖਿ ਦੇਇ[5] ਸਭਨਾ ਸਮਝਾਇਆ।
ਆਇ ਪਇਆ ਸਰਣਾਗਤੀ ਮਾਰੀਦਾ ਅੰਬਰੀਕ ਛੁਡਾਇਆ।
ਭਗਤੀ ਵਛਲੁ ਜਗਿ ਬਿਰਦੁ ਸਦਾਇਆ । ੪।

ਭਗਤੁ ਵਡਾ ਰਾਜਾ ਜਨਕੁ[6] ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਇਆ ਵਿਚਿ ਉਦਾਸੀ।
ਦੇਵ ਲੋਕ ਨੋ ਚਲਿਆ ਗਣ ਗੰਧਰਬੁ ਸਭਾ ਸੁਖਵਾਸੀ।
ਜਮਪੁਰਿ ਗਇਆ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣਿ ਵਿਲਲਵਨਿ ਜੀਅ ਨਰਕ ਨਿਵਾਸੀ।
ਧਰਮ ਰਾਇ ਨੋ ਆਖਿਓਨੁ ਸਭਨਾ ਦੀ ਕਰਿ ਬੰਦਖਲਾਸੀ।
ਕਰੇ ਬੇਨਤੀ ਧਰਮਰਾਇ ਹਉ ਸੇਵਕੁ ਠਾਕੁਰੁ ਅਬਿਨਾਸੀ।
ਗਹਿਣੇ ਧਰਿਅਨ[7] ਇਕੁ ਨਾਉ ਪਾਪਾ ਨਾਲਿ ਕਰੈ ਨਿਰਜਾਸੀ।
ਪਾਸੰਗਿ ਪਾਪੁ ਨ ਪੁਜਨੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਉ [8]ਅਤੁਲ ਨ[8] ਤੁਲਾਸੀ।
ਨਰਕਹੁ ਛੁਟੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਕਟੀ ਗਲਹੁ[9] ਸਿਲਕ ਜਮ ਫਾਸੀ।
ਮੁਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ਨਾਵੈ ਦੀ[10] ਦਾਸੀ। ੫।

ਸੁਖੁ ਰਾਜੇ ਹਰੀ ਚੰਦ ਘਰਿ ਨਾਰਿ ਸੁ ਤਾਰਾ ਲੋਚਨ ਰਾਣੀ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਗਾਵਦੇ ਰਾਤੀ ਜਾਇ ਸੁਣੈ ਗੁਰਬਾਣੀ।
ਪਿਛੈ ਰਾਜਾ ਜਾਗਿਆ ਅਧੀ ਰਾਤਿ ਨਿਖੰਡਿ ਵਿਹਾਣੀ।

---

[1]ਕਰੋ ਆਢਾਈ (ਖ), [2]ਨ੍ਹਾਵਣਿ (ਸ), [3]ਭੀਹਾਵਲਿ (ਭ), [4]ਬਾਮ੍ਹਣ (ਸ), [5]ਦੇ (ਲ), [6]ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ ਪੋਥੀ ਵਿੱਚ 'ਹੈ' ਪਾਠ ਵਾਧੂ ਹੈ [7]ਧਰਿਓਨੁ (ਸ,ਖ,ਭ), [8]ਨ ਅਤੁਲ (ਲ), [9]ਗਲਹੁੰ (ਸ), [10]ਕੀ (ਲ)

ਰਾਣੀ ਦਿਸਿ ਨ ਆਵਈ ਮਨ ਵਿਚਿ ਵਰਤਿ[1] ਗਈ ਹੈਰਾਣੀ।
ਹੋਰਤੁ ਰਾਤੀ ਉਠਿ ਕੈ ਚਲਿਆ ਪਿਛੈ ਤਰਲ ਜੁਆਣੀ।
ਰਾਣੀ ਪਹੁਤੀ ਸੰਗਤੀ ਰਾਜੇ ਖੜੀ ਖੜਾਉ ਨੀਸਾਣੀ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਆਰਾਧਿਆ ਜੋੜੀ ਜੁੜੀ ਖੜਾਉ ਪੁਰਾਣੀ।
ਰਾਜੇ ਡਿਠਾ ਚਲਤੁ[2] ਇਹੁ ਏਹ[3] ਖੜਾਵ[4] ਹੈ[+] ਚੋਜ ਵਿਡਾਣੀ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਿਟਹੁ ਕੁਰਬਾਣੀ। ੬।

ਆਇਆ ਸੁਣਿਆ ਬਿਦਰ ਦੇ ਬੋਲੈ ਦੁਰਜੋਧਨ ਹੋਇ ਰੁਖਾ।
ਘਰਿ ਅਸਾਡੇ[5] ਛਡਿ ਕੈ ਗੋਲੇ ਦੇ ਘਰਿ ਜਾਹਿ[6] ਕਿ ਸੁਖਾ।
ਭੀਖਮੁ ਦ੍ਰੋਣਾ[7] ਕਰਣ ਤਜਿ ਸਭਾ ਸੀਗਾਰ ਵਡੇ ਮਾਨੁਖਾ।
ਝੁੰਗੀ[8] ਜਾਇ ਵਲਾਇਓਨੁ ਸਭਨਾ ਦੇ ਜੀਅ ਅੰਦਰਿ ਧੁਖਾ।
ਹਸਿ ਬੋਲੈ ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਸੁਣਿਹੋ[9] ਰਾਜਾ ਹੋਇ[10] ਸਨਮੁਖਾ।
ਤੇਰ ਭਾਉ ਨ ਦਿਸਈ ਮੇਰੇ ਨਾਹੀ ਅਪਦਾ ਦੁਖਾ।
ਭਾਉ ਜਿਵੇਹਾ ਬਿਦਰ [11]ਦੇ ਹੋਰੀ[11] ਦੇ ਚਿਤਿ ਚਾਉ ਨ ਚੁਖਾ।
ਗੋਵਿੰਦ[12] ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਦਾ ਭੁਖਾ। ੭।

ਅੰਦਰਿ ਸਭਾ ਦੁਸਾਸਣੈ ਮਥੇਵਾਲਿ[13] ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਆਦੀ।
ਦੂਤਾ ਨੋ ਫੁਰਮਾਇਆ ਨੰਗੀ ਕਰਹੁ ਪੰਚਾਲੀ ਬਾਦੀ।
ਪੰਜੇ ਪਾਡੋ[14] ਦੇਖਦੇ[15] ਅਉਘਟਿ ਰੁਧੀ ਨਾਰਿ ਜਿਨਾਦੀ।
ਅਖੀ ਮੀਟ ਧਿਆਨ ਧਰਿ ਹਾਹਾ ਕ੍ਰਿਸਨ ਕਰੈ ਵਿਲਲਾਦੀ[16]।
ਕਪੜ ਕੋਟੁ ਉਸਾਰਿਓਨੁ ਥਕੇ ਦੂਤ ਨ ਪਾਰਿ ਵਸਾਦੀ।
ਹਥ ਮਰੋੜਨਿ[17] ਸਿਰੁ ਧੁਣਨਿ[18] ਪਛੋਤਾਨਿ ਕਰਨਿ ਜਾਹਿ ਜਾਦੀ।
ਘਰਿ ਆਈ ਠਾਕੁਰ ਮਿਲੈ ਪੈਜ ਰਹੀ ਬੋਲੇ ਸਰਮਾਦੀ।
ਨਾਥੁ[19] ਅਨਾਥਾ ਬਾਣਿ[20] ਧੁਰਾ ਦੀ। ੮।

ਬਿਪੁ ਸੁਦਾਮਾ ਦਾਲਿਦੀ[21] ਬਾਲ ਸਖਾਈ ਮਿਤ੍ਰ ਸਦਾਏ।
ਲਾਗੂ ਹੋਈ ਬਾਮਣੀ[22] ਮਿਲਿ ਜਗਦੀਸ ਦਲਿਦ੍ਰ ਗਵਾਏ।
ਚਲਿਆ ਗਣਦਾ ਗਟੀਆ[23] ਕਿਉਕਰਿ ਜਾਈਐ ਕਉਣੁ ਮਿਲਾਏ।
ਪਹੁਤਾ ਨਗਰਿ ਦੁਆਰਕਾ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਿ ਖਲੋਤਾ ਜਾਏ।

---

[1]ਹੋਇ (ਲ), [2]ਚਲਿਤੁ (ਸ,ਭ,ਲ), [3]ਇਹ (ਭ), ਤਏ (ਲ), [4]ਖੜਾਉ (ਭ), [5]ਆਸਾੜੇ (ਲ), [6]ਜਾਇ (ਭ), [7]ਦੋਣਾ (ਸ,ਭ,ਲ), [8]ਝੁਗੀ (ਭ), [9]ਸੁਣਿ (ਲ), [10]ਹੋਇ ਕੈ (ਲ), [11]ਦਾ ਹੋਰਸੁ (ਲ), [12]ਗੋਬਿੰਦੁ (ਸ,ਖ,ਭ), [13]ਮਥੈਵਾਲਿ (ਲ), ਮਥੇਵਲਿ (ਭ), [14]ਪਾਂਡੋ (ਸ), ਪਾਡਉ (ਲ), [15]ਵੇਖਦੇ (ਸ,ਖ,ਲ), ਵੇਖਨੀ (ਭ), [16]ਬਿਲਲਾਂਦੀ (ਸ), ਬਿਲਲਾਦੀ (ਖ,ਭ,ਲ), [17]ਮਰੋੜਹਿ (ਲ), [18]ਧੁਣਹਿ (ਲ), [19]ਨਾਥਾਂ (ਸ), [20]ਵਾਣਿ (ਲ), [21]ਦਾਲਧੀ (ਖ,ਭ), ਦਾਲਦੀ (ਲ), [22]ਬਾਮ੍ਹਣੀ (ਸ), [23]ਗੀਟੀਆ (ਭ), ਗਿਟੀਆ (ਲ)

ਦੂਰਹੁ ਦੇਖਿ ਡੰਡਉਤਿ ਕਰਿ ਛਡਿ ਸਿੰਘਾਸਣੁ ਹਰਿ ਜੀ ਆਏ।
ਪਹਿਲੇ[1] ਦੇ ਪਰਦਖਣਾ ਪੈਰੀ ਪੈ ਕੇ ਲੈ ਗਲਿ ਲਾਏ।
ਚਰਣੋਦਕੁ ਲੈ ਪੈਰ ਧੋਇ ਸਿੰਘਾਸਣੁ ਉਤੇ ਬੈਠਾਏ[2]।
ਪੁਛੈ ਕੁਸਲੁ ਪਿਆਰੁ ਕਰਿ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾਏ।
ਲੈ ਕੇ ਤੰਦੁਲ ਚਬਿਓਨੁ ਵਿਦਾ ਕਰੈ ਅਗੈ ਪਹੁਚਾਏ।
ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਸਕਚਿ[3] ਪਠਾਏ। ੯।

ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਜੈਦੇਉ ਕਰਿ ਗੀਤ ਗੋਬਿੰਦ ਸਹਜ ਧੁਨਿ ਗਾਵੈ।
ਲੀਲਾ ਚਲਿਤ ਵਖਾਣਦਾ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਠਾਕੁਰ ਭਾਵੈ।
ਅਖਰੁ ਇਕੁ ਨ ਆਵੜੈ ਪੁਸਤਕ ਬੰਨਿ ਸੰਧਿਆ ਕਰਿ ਆਵੈ।
ਗੁਣ ਨਿਧਾਨੁ ਘਰਿ ਆਇ ਕੈ ਭਗਤ ਰੂਪਿ ਲਿਖਿ ਲੇਖੁ ਬਣਾਵੈ[4]।
ਅਖਰ ਪੜਿ ਪਰਤੀਤਿ ਕਰਿ ਹੋਇ ਵਿਸਮਾਦ[5] ਨ ਅੰਗਿ ਸਮਾਵੈ।
ਵੇਖੈ ਜਾਇ ਉਜਾੜਿ ਵਿਚਿ ਬਿਰਖੁ ਇਕੁ ਅਚਰਜੁ[6] ਸੁਹਾਵੈ।
ਗੀਤ ਗੋਵਿੰਦ ਸੰਪੂਰਣੋ ਪਤਿ ਪਤਿ ਲਿਖਿਆ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਵੈ।
ਭਗਤਿ ਹੇਤਿ ਪਰਗਾਸੁ ਕਰਿ ਹੋਇ ਦਇਆਲੁ[7] ਮਿਲੈ ਗਲਿ ਲਾਵੈ।
ਸੰਤ ਅਨੰਤ ਨ ਭੇਦੁ ਗਣਾਵੈ। ੧੦।

ਕੰਮ ਕਿਤੈ ਪਿਉ ਚਲਿਆ ਨਾਮਦੇਉ[8] ਨੋ ਆਖਿ ਸਿਧਾਇਆ।
ਠਾਕੁਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੁਧੁ ਪੀਆਵਣੁ[9] ਕਹਿ ਸਮਝਾਇਆ।
ਨਾਮਦੇਉ ਇਸਨਾਨ ਕਰਿ ਕਪਲ ਗਾਇ ਦੁਹਿ [10]ਕੈ ਲੈ[10] ਆਇਆ।
ਠਾਕੁਰ ਨੋ ਨਾਵਾਲਿ ਕੈ ਚਰਣੋਦਕੁ ਲੈ ਤਿਲਕੁ ਚੜਾਇਆ।
ਹਥਿ ਜੋੜਿ ਬਿਨਤੀ[11] ਕਰੈ ਦੁਧੁ ਪੀਅਹੁ ਜੀ[+] ਗੋਬਿੰਦ[12] ਰਾਇਆ।
ਨਿਹਚਉ ਕਰਿ ਆਰਾਧਿਆ ਹੋਇ ਦਇਆਲੁ ਦਰਸੁ ਦਿਖਲਾਇਆ।
ਭਰੀ ਕਟੋਰੀ ਨਾਮਦੇਵਿ[13] ਲੈ ਠਾਕੁਰ ਨੋ[14] ਦੁਧੁ ਪੀਆਇਆ[15]।
ਗਾਇ ਮੁਈ ਜੀਵਾਲਿਓਨੁ ਨਾਮਦੇਉ[16] ਦਾ ਛਪਰੁ ਛਾਇਆ।
ਫੇਰਿ ਦੇਹੁਰਾ ਰਖਿਓਨੁ ਚਾਰਿ ਵਰਨ ਲੈ ਪੈਰੀ ਪਾਇਆ।
ਭਗਤ ਜਨਾ ਦਾ ਕਰੇ ਕਰਾਇਆ। ੧੧।

ਦਰਸਨੁ[17] ਦੇਖਣ ਨਾਮਦੇਵ[੧੮] ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ[19] ਆਵੈ।
ਭਗਤਿ ਕਰਨਿ ਮਿਲਿ ਦੁਇ ਜਣੇ ਨਾਮਦੇਉ ਹਰਿ ਚਲਿਤੁ ਸੁਣਾਵੈ।

---

[1]ਪਹਿਲੋ (ਲ), [2]ਬਹਲਾਏ (ਲ), [3]ਸਕੁਚਿ (ਸ), ਸੁਕੁਚਿ (ਭ,ਲ), [4]ਬਣਾਏ (ਭ), [5]ਵਿਸਮਾਦੁ (ਲ), [6]ਆਚਰਜੁ (ਸ), [7]ਦਿਆਲੁ (ਭ), [8]ਨਾਮਦੇਵ (ਲ), [9]ਪੀਆਲਣੁ (ਲ), [10]ਲੈ ਕੇ (ਲ), [11]ਬੇਨਤੀ (ਲ), [12]ਗੋਵਿਦੇ (ਖ), [13]ਨਾਮਦੇਉ (ਲ), [14]ਨੂ (ਭ), [15]ਪੀਲਾਇਆ (ਲ), [16]ਨਾਮਦੇਵ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [17]ਦਰਸਣੁ (ਲ), [18]ਨਾਮਦੇਉ (ਲ), [19]ਤਿਲੋਚਨੁ (ਲ)

ਮੇਰੀ ਭੀ ਕਰਿ ਬੇਨਤੀ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਾ ਜੇ ਤਿਸ[1] ਭਾਵੈ।
ਠਾਕੁਰ ਜੀ ਨੋ ਪੁਛਿਓਸੁ[2] ਦਰਸਨੁ ਕਿਵੈ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ[3] ਪਾਵੈ।
ਹਸਿ ਕੈ ਠਾਕੁਰ ਬੋਲਿਆ ਨਾਮਦੇਉ[4] ਨੋ ਕਹਿ ਸਮਝਾਵੈ।
ਹਥਿ ਨ ਆਵੈ ਭੇਟੁ ਸੋ ਤੁਸਿ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ[5] ਮੈ ਮੁਹਿ ਲਾਵੈ।
ਹਉ ਅਧੀਨੁ[6] ਹਾ[+] ਭਗਤ ਦੇ[7] ਪਹੁਚਿ[8] ਨ ਹੰਘਾ ਭਗਤੀ ਦਾਵੈ।
ਇਹੋ ਵਿਚੋਲਾ ਆਣਿ ਮਿਲਾਵੈ। ੧੨।

ਬਾਮ੍ਹਣੁ ਪੂਜੈ ਦੇਵਤੇ ਧਨਾ ਗਊ ਚਰਾਵਣਿ ਆਵੈ।
ਧੰਨੈ ਡਿਠਾ ਚਲਿਤੁ ਏਹੁ ਪਛੈ ਬਾਮਣੁ ਆਖਿ ਸੁਣਾਵੈ।
ਠਾਕੁਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਜੋ ਇਛੈ ਸੋਈ ਫਲੁ ਪਾਵੈ।
ਧੰਨਾ ਕਰਦਾ ਜੋਦੜੀ ਮੈ ਭਿ ਦੇਹਿ ਇਕ ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ।
ਪਥਰੁ ਇਕੁ ਪਲੇਟਿ[9] ਕਰਿ ਦੇ ਧੰਨੇ ਨੋ ਗੈਲ ਛੁਡਾਵੈ।
ਠਾਕੁਰ ਨੋ ਨਾਵਾਲਿ ਕੈ ਛਾਹਿ ਰੋਟੀ ਲੈ ਭੋਗੁ ਚੜਾਵੈ।
ਹਥਿ ਜੋੜਿ ਮਿਨਤਿ ਕਰੈ[10] ਪੈਰੀ ਪੈ ਪੈ ਬਹੁਤੁ ਮਨਾਵੈ।
ਹਉ ਭੀ ਮੁਹੁ ਨ ਜੁਠਾਲਸਾ ਤੂ ਰੁਠਾ ਮੈ ਕਿਹੁ ਨ ਸੁਖਾਵੈ।
ਗੋਸਾਈ ਪਰਤਖ ਹੋਇ ਰੋਟੀ ਖਾਹਿ[11] ਛਾਹਿ ਮੁਹਿ ਲਾਵੈ।
ਭੋਲਾ ਭਾਉ[12] ਗੋਵਿੰਦੁ[13] ਮਿਲਾਵੈ ।੧੩।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੇਣੀ[14] ਭਗਤਿ[15] ਕਰਿ[16] ਜਾਇ ਇਕਾਂਤੁ ਬਹੈ ਲਿਵ ਲਾਵੈ।
ਕਰਮ ਕਰੈ ਅਧਿਆਤਮੀ ਹੋਰਸੁ[17] ਕਿਸੈ ਨ ਅਲਖੁ ਲਖਾਵੈ।
ਘਰਿ ਆਇਆ ਜਾ[18] ਪੁਛੀਐ ਰਾਜ ਦੁਆਰਿ ਗਇਆ[19] ਅਲਾਵੈ[20]।
ਘਰਿ ਸਭ ਵਥੂ ਮੰਗੀਅਨਿ ਵਲੁ ਛਲੁ ਕਰਿ ਕੈ ਝਥ[21] ਲੰਘਾਵੈ।
ਵਡਾ ਸਾਂਗ[22] ਵਰਤਦਾ ਓਹੁ ਇਕ ਮਨਿ ਪਰਮੇਸਰੁ ਧਿਆਵੈ।
ਪੈਜ ਸਵਾਰੈ ਭਗਤ ਦੀ ਰਾਜਾ ਹੋਇ ਕੈ ਘਰਿ ਚਲਿ ਆਵੈ।
ਦੇਇ ਦਿਲਾਸਾ ਤੁਸਿ ਕੈ ਅਣਗਣਤੀ ਖਰਚੀ ਪਹੁੰਚਾਵੈ।
ਓਥਹੁ ਆਇਆ ਭਗਤਿ ਪਾਸਿ ਹੋਇ ਦਇਆਲੁ ਹੇਤੁ ਉਪਜਾਵੈ।
ਭਗਤ ਜਨਾ ਜੈਕਾਰੁ ਕਰਾਵੈ। ੧੪।

ਹੋਇ ਬਿਰਕਤੁ ਬਨਾਰਸੀ ਰਹਿੰਦਾ[23] ਰਾਮਾਨੰਦੁ ਗੁਸਾਈ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਵੇਲ[24] ਉਠਿ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਗੰਗਾ ਨਾਵਣ ਤਾਈ।

---

[1]ਤੁਧੁ (ਲ), [2]ਪੁਛਿਓਨੁ (ਲ), [3]ਤਿਲੋਚਨੁ (ਲ), [4]ਨਾਮਦੇਵ (ਭ), [5]ਤਿਰਲੋਚਨੁ (ਲ), [6]ਸਰਮਿੰਦਾ (ਲ), [7]ਦਾ (ਭ,ਲ), [8]ਪਹੁੰਚਿ (ਸ), ਪਹੁਚ (ਖ), [9]ਲਪੇਟਿ (ਸ,ਖ,ਲ), [10]ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਲ ਪੋਥੀ ਵਿਚ 'ਪ' ਵਾਧੂ ਹੈ, [11]ਖਾਇ (ਭ,ਲ), [12]ਭਾਵ (ਲ), [13]ਗੋਬਿੰਦ (ਸ,ਭ,ਲ), [14]ਬੇਣੁ (ਲ), [15]ਭਗਤੁ (ਲ), [16]ਕਰੇ (ਲ), [17]ਹੋਰੁ (ਲ), [18]ਜੇ (ਲ), [19]ਜਾਇ (ਲ), [20]ਅਲਾਵੈ (ਭ), [21]ਝਤੁ (ਭ), [22]ਸੰਗ (ਲ), [23]ਰਹਦਾ (ਭ), [24]ਵੇਲਾ (ਭ,ਲ)

ਅਗੋ ਹੀ ਦੇ ਜਾਇ ਕੈ ਲਮਾ ਪੈਆ[1] ਕੰਬੀਰ ਤਿਥਾਈ।
ਪੈਰੀ ਟੁੰਬਿ ਉਠਾਲਿਆ ਬੋਲਹੁ ਰਾਮ ਸਿਖ ਸਮਝਾਈ।
ਜਿਉ ਲੋਹਾ ਪਾਰਸ ਛੁਹੇ ਚੰਨਣੁ[2] ਵਾਸੁ ਨਿੰਮੁ ਮਹਕਾਈ।
ਪਸੂ ਪਰੇਤਹੁ ਦੇਵ ਕਰਿ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਵਡਿਆਈ।
ਅਚਰਜ ਨੋ ਅਚਰਜੁ ਮਿਲੈ ਵਿਸਮਾਦੈ ਵਿਸਮਾਦੁ ਮਿਲਾਈ।
ਝਰਣਾ ਝਰਦਾ ਨਿਝਰਹੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਾਣੀ ਅਘੜ ਘੜਾਈ।
ਰਾਮ ਕਬੀਰੈ ਭੇਦ ਨ ਭਾਈ।੧੫।

ਸੁਣਿ ਪਰਤਾਪੁ ਕਬੀਰ ਦਾ ਦੂਜਾ ਸਿਖੁ ਹੋਆ[3] ਸੈਣ ਨਾਈ।
ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਰਾਤੀ ਕਰੈ ਭਲਕੈ ਰਾਜ ਦੁਆਰੈ ਜਾਈ।
ਆਏ ਸੰਤ ਪਰਾਹੁਣੇ ਕੀਰਤਨੁ ਹੋਆ ਰੈਣਿ ਸਬਾਈ।
ਛਡਿ ਨ ਸਕੈ[4] ਸੰਤ ਜਨ ਰਾਜ ਦੁਆਰਿ ਨ ਸੇਵ ਕਮਾਈ।
ਸੈਣ ਰੂਪਿ ਹਰਿ ਜਾਇ[5] ਕੈ ਆਇਆ ਰਾਣੈ ਨੋ ਰੀਝਾਈ।
ਸਾਧ ਜਨਾ ਨੋ ਵਿਦਾ ਕਰਿ ਰਾਜ ਦੁਆਰਿ ਗਇਆ ਸਰਮਾਈ।
ਰਾਣੈ ਦੂਰਹੁ[6] ਸਦਿ ਕੈ ਗਲਹੁ[7] ਕਵਾਇ ਖੋਲਿ ਪੈਨ੍ਹਾਈ।
ਵਸਿ ਕੀਤਾ ਹਉ ਤੁਧੁ ਅਜੁ ਬੋਲੈ ਰਾਜਾ ਸੁਣੈ ਲੁਕਾਈ।
ਪਰਗਟੁ ਕਰੈ ਭਗਤਿ ਵਡਿਆਈ।੧੬।

ਭਗਤੁ ਭਗਤੁ ਜਗਿ ਵਜਿਆ ਚਹੁ ਚਕਾ ਦੇ ਵਿਚਿ ਚਮਿਰੇਟਾ[8]।
ਪਾਣਾ ਗੰਢੈ ਰਾਹ ਵਿਚਿ[9] ਕੁਲਾ ਧਰਮ [10]ਢੋਇ ਢੋਰ[10] ਸਮੇਟਾ।
ਜਿਉ ਕਰਿ ਮੈਲੇ ਚੀਥੜੇ ਹੀਰਾ ਲਾਲੁ ਅਮੋਲੁ ਪਲੇਟਾ।
ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਉਪਦੇਸਦਾ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਸਹੇਟਾ।
ਨਾਵਣਿ ਆਇਆ ਸੰਗੁ ਮਿਲਿ ਬਾਨਾਰਸ ਕਰਿ ਗੰਗਾ ਥੇਟਾ।
ਕਢਿ ਕਸੀਰਾ ਸਉਪਿਆ ਰਵਿਦਾਸੈ[11] ਗੰਗਾ ਦੀ ਭੇਟਾ।
ਲਗਾ ਪੁਰਬੁ ਅਭੀਚ ਦਾ ਡਿਠਾ ਚਲਤੁ[12] ਅਚਰਜੁ ਅਮੇਟਾ।
ਲਇਆ ਕਸੀਰਾ ਹਥੁ ਕਢਿ ਸੂਤੁ ਇਕੁ ਜਿਉ ਤਾਣਾ ਪੇਟਾ।
ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਹਰਿ ਮਾਂ ਪਿਉ ਬੇਟਾ।੧੭।

ਗੋਤਮ ਨਾਰਿ ਅਹਿਲਿਆ ਤਿਸਨੋ ਦੇਖਿ[13] ਇੰਦ੍ਰ ਲੋਭਾਣਾ।
ਪਰ ਘਰਿ ਜਾਇ ਸਰਾਪੁ ਲੈ ਹੋਇ ਸਹਸ ਭਗ ਪਛੋਤਾਣਾ।
ਸੁੰਞਾ ਹੋਆ ਇੰਦ੍ਰ ਲੋਕੁ ਲੁਕਿਆ ਸਰਵਰਿ ਮਨਿ ਸਰਮਾਣਾ।
ਸਹਸ ਭਗਹੁ ਲੋਇਣ ਸਹਸ [14]ਲੈਦੋ ਹੀ[14] ਇੰਦ੍ਰ ਪੁਰੀ ਸਿਧਾਣਾ।

---

[1]ਪਿਆ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [2]ਚੰਦਨ (ਸ), [3]ਹੋਵੈ (ਲ), [4]ਹੰਘੈ (ਲ), [5]ਹੋਇ (ਭ), [6]ਦੂਰਹੁੰ (ਸ), [7]ਗਲਹੁੰ (ਸ), [8]ਚਮਿਆਰੇਟਾ (ਖ,ਭ), [9]ਸਿਰਿ (ਲ), [10]ਢੋਰ ਢੋਇ (ਖ), ਢੋ ਢੋਹਿ (ਭ), [11]ਰਵਦਾਸੈ (ਭ), [12]ਚਲਿਤੁ (ਭ), [13]ਦੇਇ (ਸ), ਵੇਖਿ (ਲ), [14]ਲੈਂਦੋਈ (ਸ), ਲੈਦੋਈ (ਖ,ਭ)

ਸਤੀ ਸਤਹੁ ਟਲਿ ਸਿਲਾ ਹੋਇ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੈ ਬਾਝੁ ਪਰਾਣਾ।
ਰਘੁਪਤਿ ਚਰਣਿ ਛੁਹੰਦਿਆ ਚਲੀ ਸੁਰਗ ਪੁਰਿ ਬਣੇ ਬਿਬਾਣਾ।
ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਭਲਿਆਈਅਹੁ ਪਤਿਤ[1] ਉਧਾਰਣੁ ਪਾਪ ਕਮਾਣਾ।
ਗੁਣ ਨੋ ਗੁਣ ਸਭ ਕੋ ਕਰੈ ਅਉਗੁਣ ਕੀਤੇ ਗੁਣ ਤਿਸੁ ਜਾਣਾ।
ਅਬਿਗਤਿ[2] ਗਤਿ ਕਿਆ ਆਖਿ ਵਖਾਣਾ। ੧੮।

ਵਾਟੈ ਮਾਣਸ ਮਾਰਦਾ ਬੈਠਾ ਬਾਲਮੀਕ ਵਟਵਾੜਾ[3]।
ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟਿਆ ਮਨ ਵਿਚਿ ਹੋਆ ਖਿੰਜੋਤਾੜਾ।
ਮਾਰਣ[4] ਨੋ ਲੋਚੈ ਘਣਾ ਕਢਿ ਨ ਹੰਘੈ ਹਥੁ ਉਘਾੜਾ।
ਸਤਿਗੁਰ ਮਨੂਆ ਰਾਖਿਆ[5] ਹੋਇ ਨ ਆਵੈ ਉਛੇਹਾੜਾ[6]।
ਅਉਗਣੁ ਸਭ ਪਰਗਾਸਿਅਨੁ[7] ਰੋਜਗਾਰੁ ਹੈ ਏਹੁ ਅਸਾੜਾ।
ਘਰ ਵਿਚਿ ਪੁਛਣ ਘਲਿਆ ਅੰਤਿਕਾਲ[8] ਹੈ ਕੋਇ[9] ਅਸਾੜਾ।
ਕੋੜਮੜਾ ਚਉਖੰਨੀਐ ਕੋਇ ਨ ਬੇਲੀ ਕਰਦੇ ਝਾੜਾ।
ਸਚੁ ਦਿੜਾਇ[10] ਉਧਾਰਿਅਨੁ ਟਪਿ ਨਿਕਥਾ ਉਪਰ ਵਾੜਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਲੰਘੇ ਪਾਪ ਪਹਾੜਾ। ੧੯।

ਪਤਿਤੁ ਅਜਾਮਲ ਪਾਪੁ ਕਰਿ ਜਾਇ ਕਲਾਵਤਣੀ ਦੇ ਰਹਿਆ।
ਗੁਰੁ ਤੇ ਬੇਮੁਖੁ ਹੋਇ ਕੈ ਪਾਪ ਕਮਾਵੈ ਦੁਰਮਤਿ ਦਹਿਆ।
ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਅਨੁ[11] ਭਵਜਲ ਅੰਦਰਿ ਫਿਰਦਾ ਵਹਿਆ।
ਛਿਅ ਪੁਤ ਜਾਏ ਵੇਸੁਆ ਪਾਪਾ ਦੇ ਫਲ ਇਛੇ ਲਹਿਆ।
ਪੁਤੁ ਉਪਨਾ ਸਤਵਾ ਨਾਉ ਧਰਣ ਨੋ ਚਿਤਿ ਉਮਹਿਆ।
ਗੁਰੂ ਦੁਆਰੈ ਜਾਇ ਕੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਉ ਨਰਾਇਣੁ ਕਹਿਆ।
ਅੰਤਕਾਲ ਜਮਦੂਤ ਵੇਖਿ ਪੁਤ ਨਰਾਇਣੁ ਬੋਲੈ ਛਹਿਆ।
ਜਮਗਣ ਮਾਰੇ ਹਰਿ ਜਨਾ ਗਇਆ ਸੁਰਗ ਜਮੁ ਡੰਡੁ ਨ ਸਹਿਆ।
ਨਾਇ ਲਏ[12] ਦੁਖੁ ਡੇਰਾ ਢਹਿਆ। ੨੦।

ਗਨਿਕਾ[13] ਪਾਪਣਿ ਹੋਇ ਕੈ ਪਾਪਾ ਦਾ ਗਲਿ ਹਾਰੁ ਪਰੋਤਾ।
ਮਹਾ ਪੁਰਖ ਆਚਾਣਚਕ[14] ਗਨਿਕਾ ਵਾੜੇ ਆਇ ਖਲੋਤਾ।
ਦੁਰਮਤਿ ਦੇਖਿ ਦਇਆਲੁ ਹੋਇ ਹਥਹੁ ਉਸ ਨੋ ਦਿਤੋਨੁ ਤੋਤਾ।
ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਉਪਦੇਸੁ ਕਰਿ ਖੇਲਿ ਗਇਆ ਦੇ ਵਣਜੁ ਸਓਤਾ।
ਲਿਵ ਲਗੀ ਤਿਸੁ ਤੋਤਿਅਹੁ ਨਿਤ ਪੜਾਏ ਕਰੈ ਅਸੋਤਾ।

---

[1]ਪਤਤਿ (ਲ), [2]ਅਬਗਤਿ (ਭ), [3]ਬਟਵਾੜਾ (ਲ), [4]ਮਾਰਨ (ਸ), [5]ਰਖਿਆ (ਖ,ਲ), [6]ਓਛੇਹਾੜਾ (ਭ), [7]ਪਰਗਾਸਿਅਨਿ (ਭ), [8]ਅੰਤਕਾਲ (ਖ,ਲ), [9]ਕੋਈ (ਲ), [10]ਦ੍ਰਿੜਾਇ (ਸ), [11]ਗਵਾਇਆ (ਸ,ਖ,ਭ), [12]ਲਇਐ (ਲ), [13]ਗਣਿਕਾ (ਲ), [14]ਅਚਾਣਚਕ (ਖ), ਅਚਾਣਚਕਿ (ਲ)

ਪਤਿਤੁ ਉਧਾਰਣੁ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਦੁਰਮਤਿ ਪਾਪ ਕਲੇਵਰੁ ਧੋਤਾ।
ਅੰਤ ਕਾਲਿ ਜਮ ਜਾਲੁ ਤੋੜਿ ਨਰਕੈ ਵਿਚਿ ਨ ਖਾਧਸੁ[1] ਗੋਤਾ।
ਗਈ ਬੈਕੁੰਠਿ ਬਿਬਾਣਿ ਚੜਿ ਨਾਉ ਰਸਾਇਣੁ ਛੋਤਿ ਅਛੋਤਾ।
ਥਾਉ ਨਿਥਾਵੇ ਮਾਣੁ ਮਣੋਤਾ।੨੧।

ਆਈ ਪਾਪਣਿ ਪੂਤਨਾ ਦੁਹੀ ਥਣੀ ਵਿਹੁ ਲਾਇ ਵਹੇਲੀ।
ਆਇ ਬੈਠੀ ਪਰਵਾਰ ਵਿਚਿ ਨੇਹੁ[2] ਲਾਇ ਨਵਹਾਣਿ ਨਵੇਲੀ।
ਕੁਛੜਿ ਲਏ ਗੋਵਿੰਦ ਰਾਇ ਕਰਿ ਚੇਟਕੁ ਚਤੁਰੰਗ ਮਹੇਲੀ।
ਮੋਹਣੁ[3] ਮੰਮੇ ਪਾਇਓਨੁ[4] ਬਾਹਰਿ ਆਈ ਗਰਬ ਗਹੇਲੀ।
ਦੇਹ ਵਧਾਇ ਉਚਾਇਅਨੁ ਤਿਹ[5] ਚਰਿਆਰਿ ਨਾਰਿ ਅਠਿਖੇਲੀ।
ਤਿਹੁ ਲੋਆ ਦਾ ਭਾਰੁ ਦੇ ਚੰਬੜਿਆ ਗਲਿ ਹੋਇ ਦੁਹੇਲੀ।
ਖਾਇ ਪਛਾੜ ਪਹਾੜ ਵਾਂਗਿ ਜਾਇ ਪਈ ਉਜਾੜਿ ਧਕੇਲੀ।
ਕੀਤੀ ਮਾਉ ਤੁਲਿ ਸਹੇਲੀ।੨੨।

ਜਾਇ ਸੁਤਾ ਪਰਭਾਸ ਵਿਚਿ ਗੋਡੇ ਉਤੇ ਪੈਰ ਪਸਾਰੇ।
ਚਰਣ ਕਵਲ ਵਿਚਿ ਪਦਮੁ ਹੈ ਝਿਲਮਿਲ ਝਲਕੇ ਵਾਂਗੀ ਤਾਰੇ।
ਬੰਧਿਕੁ[6] ਆਇਆ ਭਾਲਿਦਾ ਮਿਰਗੈ ਜਾਣਿ ਬਾਣੁ ਲੈ ਮਾਰੇ।
ਦਰਸਨੁ ਡਿਠੋਸੁ[7] ਜਾਇ ਕੈ ਕਰਣ ਪਲਾਵ ਕਰੇ ਪੁਕਾਰੇ।
ਗਲਿ ਵਿਚਿ ਲੀਤਾ ਕ੍ਰਿਸਨ[8] ਜੀ ਅਵਗੁਣ ਕੀਤਾ ਹਰਿ ਨ ਚਿਤਾਰੇ।
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸੰਤੋਖਿਆ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣੁ ਬਿਰਦੁ ਬੀਚਾਰੇ।
ਭਲੇ ਭਲੇ ਕਰਿ ਮੰਨੀਅਨਿ ਬੁਰਿਆ ਦੇ ਹਰਿ ਕਾਜ ਸਵਾਰੇ।
ਪਾਪ ਕਰੇਦੇ[9] ਪਤਿਤ ਉਧਾਰੇ।੨੩।੧੦। ਦਸਿ।

---

[1]ਖਾਧੁ ਸੁ (ਸ,ਖ,ਭ), ਖਾਧੋ (ਲ), [2]ਨੇਹੁੰ (ਸ), [3]ਮੋਹਨ (ਲ), ਮੋਹਣ (ਭ), [4]ਪਾਇਅਨੁ (ਲ), [5]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਥੇ ਪਾਠ 'ਚਿਹ' ਸੀ ਜੋ ਗਲਤ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਬਾਕੀ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ 'ਤਿਹ' ਹੈ [6]ਬਧਕੁ (ਸ), ਬਧਿਕ (ਖ), ਬਧਕੁ (ਲ), [7]ਡਿਠੁਸੁ (ਭ), [8]ਕਿਸਨ (ਲ), [9]ਕਰੰਦੇ (ਲ)

ਵਾਰ ੧੧

੧ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਸਤਿਗੁਰ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਪਾਤਿਸਾਹਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਜੁਹਾਰੀ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚਿਖੰਡੁ ਹੈ ਆਇ ਝਰੋਖੈ ਖੋਲੈ ਬਾਰੀ।
ਅਮਿਅ[1] ਕਿਰਣਿ ਨਿਝਰ ਝਰੈ ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਵਾਇਨਿ[2] ਦਰਬਾਰੀ।
ਪਾਤਿਸਾਹਾ ਦੀ ਮਜਲਸੈ[3] ਪਿਰਮ[4] ਪਿਆਲਾ ਪੀਵਣੁ ਭਾਰੀ।
ਸਾਕੀ ਹੋਇ ਪੀਲਾਵਣਾ ਉਲਸ ਪਿਆਲੈ ਖਰੀ ਖੁਮਾਰੀ।
ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਭੈ ਚਲਣਾ ਮਸਤ ਅਲਮਸਤ[5] ਸਦਾ ਹੁਸਿਆਰੀ[6]।
ਭਗਤ[7] ਵਛਲੁ ਹੋਇ ਭਗਤਿ[8] ਭੰਡਾਰੀ। ੧।

ਇਕਤੁ ਨੁਕਤੈ ਹੋਇ ਜਾਇ ਮਹਰਮ ਮੁਜਰਮ ਖੈਰ ਖੁਆਰੀ।
ਮਸਤਾਨੀ ਵਿਚਿ ਮਸਲਤੀ ਗੈਰ ਮਹਲਿ ਜਾਣਾ ਮਨ ਮਾਰੀ।
ਗਲ ਨ ਬਾਹਰਿ[9] ਨਿਕਲੈ ਹੁਕਮੀ ਬੰਦੇ ਕਾਰ ਕਰਾਰੀ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਿਰਮ ਰਸੁ ਦੇਹਿ ਬਿਦੇਹ ਵਡੇ ਵੀਚਾਰੀ।
ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸੁਣਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਆਸਣੁ ਨਿਰੰਕਾਰੀ।
ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਆਦੇਸੁ ਕਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਵੇਲਾ ਸਬਦੁ ਆਹਾਰੀ[10]।
ਅਵਿਗਤਿ[11] ਗਤਿ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧਿ ਅਕਥ ਕਥਾ ਅਸਗਾਹ ਅਪਾਰੀ।
ਸਹਨਿ ਅਵਟਣੁ ਪਰਉਪਕਾਰੀ। ੨।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨਮੁ ਸਕਾਰਥਾ ਗੁਰਸਿਖ ਮਿਲਿ ਗੁਰਸਰਣੀ ਆਇਆ।
ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਆਦੇਸੁ ਕਰਿ ਸਫਲ ਮੂਰਤਿ ਗੁਰਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ।
ਪਰਦਖਣਾ[12] ਡੰਡਉਤ ਕਰਿ ਮਸਤਕੁ ਚਰਣ ਕਵਲ ਗੁਰ ਲਾਇਆ।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖ ਦਇਆਲੁ ਹੋਇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ[13] ਸਚੁ ਮੰਤ੍ਰ ਸੁਣਾਇਆ।
ਸਚੁ ਰਾਸਿ ਰਹਰਾਸਿ ਦੇ ਪੈਰੀ ਪੈ ਜਗੁ ਪੈਰੀ ਪਾਇਆ।
ਕਾਮੁ ਕਰੋਧੁ ਵਿਰੋਧੁ ਹਰਿ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਤਜਾਇਆ।

---

[1]ਅਮਿਉ (ਸ,ਖ,ਭ), [2]ਵਾਇਨ (ਲ), [3]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਥੇ ਪਾਠ 'ਮਜਲੈ' ਹੈ ਜੋ ਗਲਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਹੋਰਨਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ 'ਮਜਲਸੈ' ਹੈ, [4]ਪ੍ਰੇਮ (ਭ), ਪਿਰਮੁ (ਲ), [5]ਅਲਸਤ (ਖ,ਲ), [6]ਹੁਸੀਆਰੀ (ਭ,ਲ), [7]ਭਗਤਿ (ਖ), [8]ਭਗਤ (ਲ), [9]ਬਾਹਰੇ (ਲ), [10]ਅਹਾਰੀ (ਖ,ਭ,ਲ), [11]ਅਥਿਗਤਿ (ਖ,ਭ,ਲ), [12]ਪਰਦਖਣ (ਲ), [13]ਵਾਹਗੁਰੂ (ਖ,ਭ), ਵਾਹਗੁਰੂ (ਲ)

ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਦਇਆ ਧਰਮੁ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦਿੜਾਇਆ[1]।
ਗੁਰ ਸਿਖ ਲੈ ਗੁਰਸਿਖ ਸਦਾਇਆ। ੩।

ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵਲੀਣੁ ਹੋਇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚਿ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇਆ।
ਹੁਕਮ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਨ ਆਪੁ ਜਣਾਇਆ।
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ ਅਵੇਸੁ ਕਰਿ ਪਰਉਪਕਾਰਿ ਅਚਾਰਿ ਲੁਭਾਇਆ।
ਪਿਰਮ ਪਿਆਲਾ ਅਪਿਉ ਪੀ ਸਹਜ ਸਮਾਈ ਅਜਰੁ ਜਰਾਇਆ।
ਮਿਠਾ ਬੋਲਣੁ ਨਿਵਿ ਚਲਣੁ ਹਥਹੁ ਦੇ ਕੈ ਭਲਾ ਮਨਾਇਆ।
ਇਕ ਮਨਿ ਇਕੁ ਅਰਾਧਣਾ ਦੁਬਿਧਾ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਮਿਟਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਨਿਜ ਪਦੁ ਪਾਇਆ। ੪।

ਗੁਰਸਿਖੀ ਬਾਰੀਕ ਹੈ ਖੰਡੇ ਧਾਰ ਗਲੀ ਅਤਿ ਭੀੜੀ[2]।
ਓਥੈ ਟਿਕੈ ਨ ਭੁਣਹਣਾ ਚਲਿ ਨ ਸਕੈ ਉਪਰਿ ਕੀੜੀ[3]।
ਵਾਲਹੁ[4] ਨਿਕੀ ਆਖੀਐ ਤੇਲੁ ਤਿਲਹੁ ਲੈ ਕੋਲ੍ਹੂ ਪੀੜੀ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਵੰਸੀ ਪਰਮਹੰਸ ਖੀਰ ਨੀਰ ਨਿਰਨਉ ਚੁੰਜਿ ਵੀੜੀ।
ਸਿਲਾ[5] ਅਲੂਣੀ ਚਟਣੀ ਮਾਣਕ ਮੋਤੀ ਚੋਗ ਨਿਵੀੜੀ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗਿ ਚਲਣਾ ਆਸ ਨਿਰਾਸੀ ਝੀੜ ਉਝੀੜੀ।
ਸਹਜਿ ਸਰੋਵਰਿ ਸਚਖੰਡਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚ ਤਖਤਿ[6] ਹਰੀੜੀ।
ਚੜਿ ਇਕੀਹ ਪਤਿ ਪਉੜੀਆ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸਹੀੜੀ[7]।
ਗੁੰਗੈ ਦੀ ਮਿਠਿਆਈਐ ਅਕਥ ਕਥਾ ਵਿਸਮਾਦੁ[8] ਬਚੀੜੀ।
ਗੁਰਮੁਖਿ [9]ਫਲੁ ਸੁਖੁ[9] ਸਹਜ ਅਲੀੜੀ। ੫।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲ ਪਿਰਮ ਰਸੁ ਚਰਣੋਦਕੁ ਗੁਰ ਚਰਣ ਪਖਾਲੇ।
ਸੁਖ ਸੰਪਟ ਵਿਚਿ ਰਖਿ ਕੈ ਚਰਣ ਕਵਲ ਮਕਰੰਦ ਪਿਆਲੇ[10]।
ਕਉਲਾਲੀ ਸੂਰਜਮੁਖੀ ਲਖ ਕਵਲ ਖਿੜਦੇ ਰਲੀਆਲੇ।
ਚੰਦਰਮੁਖੀ ਹੁਇ ਕੁਮਦਨੀ[11] ਚਰਣ ਕਵਲ ਸੀਤਲ ਅਮੀਆਲੇ।
ਚਰਣ ਕਵਲ ਦੀ ਵਾਸਨਾ ਲਖ ਸੂਰਜਿ ਹੋਵਨਿ ਭਉਰ ਕਾਲੇ।
ਲਖ ਤਾਰੇ ਸੂਰਜਿ ਚੜੇ[12] ਜਿਉ ਛਪਿ ਜਾਨਿ[13] ਨ ਆਪ ਸਮਾਲੇ।
ਚਰਣ ਕਵਲ ਦਲ ਜੋਤਿ ਵਿਚਿ ਲਖ ਸੂਰਜਿ ਲੁਕਿ ਜਾਨਿ ਰਵਾਲੇ।
ਗੁਰਸਿਖ ਲੈ ਗੁਰਸਿਖ ਸੁਖਾਲੇ। ੬।

ਚਾਰਿ ਵਰਨਿ[14] ਇਕ ਵਰਨ ਕਰਿ ਵਰਨ ਅਵਰਨ ਤਮੋਲ ਗੁਲਾਲੇ।

---

[1]ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ (ਸ,ਖ), [2]ਭੀਰੀ (ਭ), [3]ਕੀਰੀ (ਭ), [4]ਵਾਲਹੁੰ (ਖ), [5]ਸਿਲ (ਲ), [6]ਤਖਤੁ (ਲ), [7]ਸਹੀਰੀ (ਭ), [8]ਬਿਸਮਾਦੁ (ਲ), [9]ਸੁਖੁ ਫਲ (ਸ,ਖ,ਲ), [10]ਪੀਆਲੇ (ਲ), [11]ਕੁਮੁਦਨੀ (ਸ), [12]ਚੜ੍ਹਿ (ਸ), ਚੜੈ (ਲ), [13]ਜਾਣਿ (ਸ), ਜਾਹਿ (ਲ), [14]ਵਰਨੁ (ਲ)

ਅਸਟ ਧਾਤੁ ਇਕੁ ਧਾਤੁ ਕਰਿ ਵੇਦ ਕਤੇਬ ਨ ਭੇਦੁ ਵਿਚਾਲੇ।
ਚੰਦਨ ਵਾਸੁ ਵਣਾਸੁਪਤਿ ਅਫਲ ਸਫਲ ਵਿਚਿ ਵਾਸੁ ਬਹਾਲੇ।
ਲੋਹਾ ਸੁਇਨਾ ਹੋਇ ਕੈ ਸੁਇਨਾ ਹੋਇ ਸੁਗੰਧੁ ਵਿਖਾਲੇ।
ਸੁਇਨੇ[1] ਅੰਦਰਿ ਰੰਗ ਰਸ ਚਰਣਾਮਤ[2] ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਮਤਵਾਲੇ।
ਮਾਣਕ ਮੋਤੀ ਸੁਇਨਿਅਹੁ ਜਗ[3] ਜੋਤਿ ਹੀਰੇ ਪਰਵਾਲੇ।
ਦਿਬ ਦੇਹ ਦਿਬ ਦਿਸਟਿ ਹੋਇ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਦਿਬ ਜੋਤਿ ਉਜਾਲੇ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ[+] ਫਲੁ ਰਸਿਕ[4] ਰਸਾਲੇ। ੭।

ਪਿਰਮ ਪਿਆਲਾ ਸਾਧਸੰਗ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਅਨਹਦ ਲਿਵ ਲਾਈ।
ਧਿਆਨੀ ਚੰਦ ਚਕੋਰ ਗਤਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਵਰਸਾਈ।
ਘਨਹਰ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਮੋਰ ਜਿਉ ਅਨਹਦ ਧੁਨਿ ਸੁਣਿ ਪਾਇਲ ਪਾਈ।
ਚਰਣ ਕਵਲ ਮਕਰੰਦ ਰਸਿ ਸੁਖ ਸੰਪੁਟ[5] ਹੁਇ ਭਵਰੁ ਸਮਾਈ।
ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਵਿਚਿ ਮੀਨ ਹੋਇ ਗੁਰਮੁਖ ਚਾਲਿ ਨ[+] ਖੋਜ ਖੁਜਾਈ।
ਅਪਿਓ[6] ਪੀਅਣੁ ਨਿਝਰੁ ਝਰਣੁ ਅਜਰੁ ਜਰਣ ਨ ਅਲਖੁ ਲਖਾਈ।
ਵੀਹ ਇਕੀਹ ਉਲੰਘਿ ਕੈ ਗੁਰਸਿਖ ਗੁਰਮੁਖਿ ਫਲੁ[7] ਪਾਈ।
ਵਾਹਗੁਰੂ[8] ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ। ੮।

ਕਛੂ ਆਂਡਾ[9] ਧਿਆਨੁ ਧਰਿ ਕਰਿ ਪਰਪਕੁ ਨਦੀ ਵਿਚਿ ਆਣੈ।
ਕੰਜੂ[10] ਰਿਦੈ ਸਿਮਰਣੁ ਕਹੇ ਲੈ ਬਚਾ ਉਡਦੀ ਅਸਮਾਣੈ।
ਬਤਕ ਬਚਾ ਤੁਰਿਤੁਰੈ[11] ਜਲ ਥਲ ਵਰਤੈ ਸਹਜਿ ਵਿਡਾਣੈ।
ਕੋਇਲ ਪਾਲੈ ਕਾਵਣੀ ਮਿਲਦਾ ਜਾਇ ਕੁਟੰਬਿ ਸਿਵਾਣੈ।
ਹੰਸ ਵੰਸੁ ਵਸਿ ਮਾਨਸਰਿ ਮਾਣਕ ਮੋਤੀ ਚੋਗ ਚੁਗਾਣੈ।
ਗਿਆਨ ਧਿਆਨਿ ਸਿਮਰਣਿ ਸਦਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖੁ ਰਖੈ ਨਿਰਬਾਣੈ।
ਭੂਹ[12] ਭਵਿਖਹੁ ਵਰਤਮਾਨ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਸੋਝੀ ਮਾਣੁ ਨਿਮਾਣੈ।
ਜਾਤੀ ਸੁੰਦਰ[13]ਲੋਕੁ ਨ ਜਾਣੈ। ੯।

ਚੰਦਨ ਵਾਸੁ ਵਣਾਸਪਤਿ ਬਾਵਨ ਚੰਦਨਿ ਚੰਦਨੁ ਹੋਈ।
ਫਲ ਵਿਣੁ ਚੰਦਨੁ ਬਾਵਨਾ ਆਦਿ ਅਨਾਦਿ ਬਿਅੰਤੁ ਸਦੋਈ।
ਚੰਦਨੁ ਬਾਵਨ ਚੰਦਨਹੁ ਚੰਦਨ ਵਾਸੁ ਨ ਚੰਦਨੁ ਕੋਈ[14]।
ਅਸਟੁਧਾਤੁ ਇਕੁ ਧਾਤੁ ਹੋਇ ਪਾਰਸ ਪਰਸੇ ਕੰਚਨੁ ਜੋਈ।
ਕੰਚਨ ਹੋਇ ਨ ਕੰਚਨਹੁ ਵਰਤਮਾਨ ਵਰਤੈ ਸਭਿ ਲੋਈ।

---

[1]ਸੁਇਨਾ (ਲ), [2]ਚਰਣਾਮ੍ਰਿਤ (ਸ), ਚਰਣਾਮ੍ਰਤ (ਲ), [3]ਜਗਮਗ (ਖ,ਭ,ਲ), [4]ਰਸਕ (ਲ), [5]ਸੰਪਟਿ (ਲ), ਸੰਪੁਟ (ਭ), [6]ਅਪਿਉ (ਖ), [7]ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਸ,ਭ ਅਤੇ ਲ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ 'ਸੁਖ' ਪਾਠ ਵਾਧੂ ਹੈ, [8]ਵਾਹੁਗੁਰੂ (ਲ), ਵਾਹਗੁਰੁ (ਭ), [9]ਅੰਡਾ (ਖ), ਆਡਾ (ਭ), [10]ਕੂਜ (ਭ), [11]ਤੁਰਿਤਰੈ (ਖ,ਭ,ਲ), [12]ਭੂਰ (ਲ), [13]ਸੁਦਰ, [14]ਹੋਈ (ਲ)

ਨਦੀਆ ਨਾਲੇ ਗੰਗ ਸੰਗਿ ਸਾਗਰ ਸੰਗਮਿ[1] ਖਾਰਾ ਸੋਈ।
ਬਗੁਲਾ ਹੰਸੁ ਨ ਹੋਵਈ ਮਾਨਸਰੋਵਰਿ ਜਾਇ ਖਲੋਈ।
ਵੀਹਾ ਦੈ ਵਰਤਾਰੈ ਓਈ[2]। ੧੦।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਇਕੀਹ ਪਉੜੀਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖਫਲੁ ਨਿਜ ਘਰਿ ਭੋਈ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੈ ਸਹਜ ਘਰਿ[3] ਸਿਮਰਣੁ ਦਰਸਿ ਪਰਸਿ ਗੁਣ ਗੋਈ।
ਲੋਹਾ ਸੁਇਨਾ ਹੋਇ ਕੈ ਸੁਇਨਿਅਹੁ[4] ਸੁਇਨਾ ਜਿਉ+ ਅਵਿਲੋਈ[5]।
ਚੰਦਨੁ ਬੋਹੈ ਨਿੰਮੁ[6] ਵਣੁ ਨਿੰਮਹੁ[7] ਚੰਦਨੁ ਬਿਰਖੁ ਪਲੋਈ।
ਗੰਗੋਦਕ ਚਰਣੋਦਕਹੁ ਗੰਗੋਦਕ ਮਿਲਿ ਗੰਗਾ ਹੋਈ।
ਕਾਗਹੁ ਹੰਸੁ ਸੁਵੰਸੁ ਹੋਇ ਹੰਸਹੁ ਪਰਮਹੰਸੁ ਵਿਰਲੋਈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਵੰਸੀ ਪਰਮਹੰਸੁ ਕੂੜੁ ਸਚੁ ਨੀਰੁ ਖੀਰੁ ਵਿਲੋਈ[8]।
ਗੁਰੂ ਚੇਲਾ ਚੇਲਾ ਗੁਰ ਹੋਈ। ੧੧।

ਕਛੂ ਬਚਾ ਨਦੀ ਵਿਚਿ ਗੁਰਸਿਖ ਲਹਰਿ ਨ ਭਵਜਲੁ ਵਿਆਪੈ[9]।
ਕੂਜ[10] ਬਚਾ ਲੈਇ[11] ਉਡਰੈ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਗਾਧਿ ਨ ਜਾਪੈ।
ਹੰਸੁ ਵੰਸੁ ਹੈ ਮਾਨਸਰਿ ਸਹਜ ਸਰੋਵਰਿ ਵਡ ਪਰਤਾਪੈ।
ਬਤਕ ਬਚਾ ਕੋਇਲੈ ਨੰਦ ਨੰਦਨ[12] ਵਸੁਦੇਵ ਮਿਲਾਪੈ।
ਰਵਿ ਸਸਿ ਚਕਵੀ ਤੈ ਚਕੋਰ ਸਿਵ ਸਕਤੀ ਲੰਘਿ ਵਰੈ ਸਰਾਪੈ।
ਅਨਲ ਪੰਖਿ ਬਚਾ ਮਿਲੈ ਨਿਰਾਧਾਰ ਹੋਇ ਸਮਝੈ ਆਪੈ।
ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਧਿ ਮਿਲਾਵਲੀ[13] ਸਬਦੁ ਸੁਰਤਿ ਪਰਚਾਇ ਪਛਾਪੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਥਾਪਿ ਅਥਾਪੈ[14]। ੧੨।

ਤਾਰੂ ਪੋਪਟੁ[15] ਤਾਰਿਆ ਗੁਰਮੁਖ ਬਾਲ ਸੁਭਾਇ ਉਦਾਸੀ।
ਮੂਲਾ ਕੀੜੁ ਵਖਾਣੀਐ ਚਲਤੁ[16] ਅਚਰਜ ਲੁਭਿਤ ਗੁਰਦਾਸੀ।
ਪਿਰਥਾ ਖੇਡਾ ਸੋਇਰੀ ਚਰਣ ਸਰਣ ਸੁਖ ਸਹਿਜ ਨਿਵਾਸੀ।
ਭਲਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾਇੰਦਾ[17] ਮਜਲਸ ਮਰਦਾਨਾ ਮੀਰਾਸੀ।
ਪਿਰਥੀ ਮਲੁ ਸਹਗਲੁ ਭਲਾ ਰਾਮਾ ਡਿਡੀ ਭਗਤਿ ਅਭਿਨਾਸੀ।
ਦਉਲਤ ਖਾਂ ਲੋਦੀ ਭਲਾ ਹੋਆ ਜਿੰਦ ਪੀਰੁ ਅਬਿਨਾਸੀ।
ਮਾਲੋ ਮਾਂਗਾ[18] ਸਿਖ ਦੁਇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਸਿ ਰਸਿਕ[19] ਬਿਲਾਸੀ।
ਸਨਮੁਖ ਕਾਲੂ ਆਸ[20] ਧਾਰੁ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਰਗਹ ਸਾਬਾਸੀ।

---

[1]ਸੰਗਿਮ (ਭ), ਸੰਗਮ (ਲ), [2]ਉਈ (ਖ), [3]ਘਰੁ (ਲ), [4]ਸੋਇਨੇਹੁ (ਲ), [5]ਅਵਲੋਈ (ਖ,ਭ), [6]ਵੰਝ (ਲ), [7]ਵੰਝਹੁ (ਲ), [8]ਵਿਰਲੋਈ (ਖ), [9]ਬਿਆਪੈ (ਸ), [10]ਕੂੰਜ (ਸ,ਖ,ਭ), [11]ਲੈ (ਖ,ਭ,ਲ), [12]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਥੇ ਪਾਠ 'ਨੰਦ' ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਲਿਖਾਰੀ ਤੇ 'ਨ' ਰਹਿ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, [13]ਮਿਲਾਵਣੀ (ਸ,ਖ), [14]ਉਥਾਪੈ (ਸ,ਖ,ਲ), [15]ਪੋਪਟਿ (ਭ), ਪੋਪਟ (ਲ), [16]ਚਲਿਤੁ (ਸ,ਭ), [17]ਵਜਾਂਇਦਾ (ਖ), ਵਜਾਇਦਾ (ਭ), [18]ਮਾਗਾ (ਭ), [19]ਰਸਕ (ਲ), [20]ਆਸਾ (ਲ)

ਗੁਰਮਤਿ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਪਰਗਾਸੀ। ੧੩।

ਭਗਤੁ ਜੋ[1] ਭਗਤਾ ਓਹਰੀ[2] ਜਾਪੂਵੰਸੀ[3] ਸੇਵ ਕਮਾਵੈ।
ਸੀਹਾ ਉਪਲੁ ਜਾਣੀਐ ਗਜਣੁ ਉਪਲੁ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਵੈ।
ਮੈਲਸੀਹਾ ਵਿਚਿ ਆਖੀਐ ਭਾਗੀਰਥੁ ਕਾਲੀ ਗੁਣ ਗਾਵੈ।
ਜਿਤਾ ਰੰਧਾਵਾ[4] ਭਲਾ[5] [6]ਬੂੜਾ ਬੁੱਢਾ[6] ਇਕ ਮਨ ਧਿਆਵੈ।
ਫਿਰਣਾ ਖਹਿਰਾ ਜੋਧੁ ਸਿਖੁ ਜੀਵਾਈ ਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਸਮਾਵੈ।
ਗੁਜਰੁ ਜਾਤਿ ਲੁਹਾਰੁ ਹੈ ਗੁਰਸਿਖੀ ਗੁਰਸਿਖ ਸੁਣਾਵੈ।
ਨਾਈ ਧਿੰਙੁ[7] ਵਖਾਣੀਐ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਿ ਕੁਟੰਬੁ ਤਰਾਵੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਅਲਖੁ ਲਖਾਵੈ। ੧੪।

ਪਾਰੋ ਜੁਲਕਾ ਪਰਮਹੰਸੁ ਪੂਰੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ।
ਮਲੂਸਾਹੀ ਸੂਰਮਾ ਵਡਾ ਭਗਤੁ[8] ਭਾਈ ਕੇਦਾਰੀ।
ਦੀਪਾ ਦੇਊ[9] ਨਰਾਇਣਦਾਸੁ[10] ਭੂਲੇ[11] ਦੇ ਜਾਈਐ ਬਲਿਹਾਰੀ।
[12]ਲਾਲ ਸੁ ਲਾਲੂ[12] ਬੁਧਿਵਾਨ[13] ਦੁਰਗਾ ਜੀਵਦੁ ਪਰਉਪਕਾਰੀ।
ਜੰਗਾ[14] ਧਰਣੀ ਜਾਣੀਐ ਸੰਸਾਰੂ[15] ਨਾਲੇ ਨਿਰੰਕਾਰੀ।
ਖਾਨੂ ਮਾਈਆ[16] [17]ਪੁਤੁ ਪਿਉ[17] ਹੈ ਗੁਣ ਗਾਹਕ ਗੋਇੰਦ[18] ਭੰਡਾਰੀ।
ਜੋਧੁ ਰਸੋਈਆ ਦੇਵਤਾ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਦੁਤਰ ਤਾਰੀ।
ਪੂਰੈ ਸਤਿਗੁਰ ਪੈਜ ਸਵਾਰੀ। ੧੫।

ਪਿਰਥੀ ਮਲੂ[19] ਤੁਲਸਾ ਭਲਾ[20] ਮਲਣ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਹਿਤਕਾਰੀ।
ਰਾਮੂ ਦੀਪਾ ਉਗਰਸੈਣੁ[21] ਨਾਗਉਰੀ ਗੁਰ ਸਬਦ ਵੀਚਾਰੀ।
ਮੋਹਣ ਰਾਮੂ ਮਹਤਿਆ ਅਮਰੂ ਗੋਪੀ ਹਉਮੈ ਮਾਰੀ।
ਸਾਹਾਰੂ ਗੰਗੂ ਭਲੈ ਭਾਗੂ ਭਗਤੁ ਭਗਤਿ ਹੈ ਪਿਆਰੀ।
ਖਾਨੁ[22] ਛੁਰਾ ਤਾਰੂ ਤਰੇ ਵੇਗਾ ਪਾਸੀ ਕਰਣੀ ਸਾਰੀ।
ਉਗਰੂ ਨੰਦੁ[23] ਸੂਦਨਾ ਪੂਰੋ ਝਟਾ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰੀ।
ਮਲੀਆ ਸਾਰੂ[24] ਭਲੇ ਛੀਬੇ ਗੁਰ ਦਰਗਾਹ ਦਰਬਾਰੀ।
ਪਾਧਾ ਬੂਲਾ[25] ਜਾਣੀਐ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਇਣੁ ਲੇਖਾਰੀ।
ਡਲੇ ਵਾਸੀ[26] ਸੰਗਤਿ ਭਾਰੀ। ੧੬।

---

[1]ਜੁ (ਲ), [2]ਉਹਰੀ (ਭ), [3]ਜਾਪੂਵਸੀ (ਖ,ਲ), [4]ਰਿਧਾਵਾ (ਭ), ਰਾਧਾਵਾ (ਲ), [5]ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਸ ਅਤੇ ਖ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿੱਚ 'ਹ' ਵਾਧੂ ਹੈ [6]ਬੁਢਾ ਬੂੜਾ (ਭ), [7]ਧਿੰਙ (ਭ), ਧਿਙੁ (ਲ), [8]ਭਗਤਿ (ਭ), [9]ਦੇਉ (ਲ), [10]ਨਰਾਣਦਾਸ (ਭ,ਲ), [11]ਬੂਲੇ (ਸ,ਖ,ਲ), ਬੂਲੇ (ਭ), [12]ਲਾਲੂ ਲਾਲ ਸੁ (ਭ), [13]ਬੁਧਿਵਾਨ (ਸ), [14]ਜਗਾ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [15]ਸੈਸਾਰੂ (ਲ), [16]ਮਾਈਯਾ (ਲ), [17]ਪਿਉ ਪੁਤੁ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [18]ਗੋਵਿੰਦ (ਸ,ਖ,ਭ), [19]ਮਲੁ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [20]ਭਲੇ (ਲ), [21]ਉਗ੍ਰਸੈਣੁ (ਸ,ਖ,ਲ), [22]ਖਨ (ਲ), [23]ਨਦੂ (ਭ), [24]ਸਾਹਾਰੂ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [25]ਮੂਲਾ (ਭ), [26]ਵਾਲੀ (ਭ)

ਸਨਮੁਖ ਭਾਈ ਤੀਰਥਾ ਸੰਭਰਵਾਲ ਸਭੇ ਸਿਰਦਾਰਾ।
ਪੂਰੋ ਮਾਣਕ ਚੰਦੁ ਹੈ ਬਿਸਨਦਾਸੁ[1] ਪਰਵਾਰ ਸਧਾਰਾ।
ਪੁਰਖੁ ਪਦਾਰਥ ਜਾਣੀਐ ਤਾਰੂ ਭਾਰੂ ਦਾਸੁ ਦੁਆਰਾ।
ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਮਹਾਨੰਦੁ ਬਿਧੀਚੰਦ ਬੁਧਿ ਬਿਮਲ ਵੀਚਾਰਾ[2]।
ਬਰਮਦਾਸੁ[3] ਹੈ ਖੋਟੜਾ ਡੂੰਗਰੁ[4] ਦਾਸੁ ਭਲੈ ਤਕਿਆਰਾ।
ਦੀਪਾ ਜੇਠਾ ਤੀਰਥਾ ਸੈਸਾਰੂ ਬੂਲਾ ਸਚਿਆਰਾ।
ਮਾਈਆ ਜਾਪਾ ਜਾਣੀਅਨਿ ਨਾਈਆ[5] ਖੁਲਰੁ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਾ।
ਤੁਲਸਾ ਵਹੁਰਾ ਜਾਣੀਐ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਅਵੇਸ ਅਚਾਰਾ।
ਸਤਿਗੁਰ ਸਚੁ ਸਵਾਰਣਹਾਰਾ। ੧੭।

ਪੁਰੀਆ ਚੂਹੜ ਚਉਧਰੀ ਪੈੜਾ ਦਰਗਹ ਦਾਤਾ ਭਾਰਾ।
ਬਾਲਾ ਕਿਸਨਾ[6] ਝਿੰਗਰਣਿ[7] ਪੰਡਿਤ ਰਾਇ ਸਭਾ ਸੀਗਾਰਾ।
ਸੁਹੜੁ ਤਿਲੋਕਾ ਸੂਰਮਾ ਸਿਖੁ ਸਮੁੰਦਾ ਸਨਮੁਖੁ ਸਾਰਾ।
ਕੁਲਾ ਭੁਲਾ[8] ਝੰਝੀਆ ਭਾਗੀਰਥੁ ਸੁਇਨੀ ਸਚਿਆਰਾ।
ਲਾਲੂ ਬਾਲੂ ਵਿਜ ਹਨਿ ਹਰਖਵੰਤੁ ਹਰਦਾਸ[9] ਪਿਆਰਾ।
ਧੀਰੁ ਨਿਹਾਲੂ ਤੁਲਸੀਆ ਬੂਲਾ ਚੰਡੀਆ ਬਹੁ ਗੁਣਿਆਰਾ।
ਗੋਖੂ ਟੋਡਾ ਮਹਤਿਆ ਤੋਤਾ ਮਦੂ ਸਬਦ ਵੀਚਾਰਾ।
ਝਾਝੂ ਅਤੇ ਮੁਕੰਦੁ ਹੈ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰੈ ਹਜੂਰਿ ਕਿਦਾਰਾ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਪਰਗਟੁ ਪਾਹਾਰਾ[10]। ੧੮।

ਗੰਗੂ ਨਾਊ[11] ਸਹਗਲਾ ਰਾਮਾ ਧਰਮਾ ਉਦਾ ਭਾਈ।
ਜਟੂ ਭਟੂ ਵੰਤਿਆ[12] ਫਿਰਣਾ ਸੂਦ ਵਡਾ ਸਤ ਭਾਈ।
ਭੋਲੂ ਭਟੂ ਜਾਣੀਅਨਿ ਸਨਮੁਖ ਤੇਵਾੜੀ ਸੁਖਦਾਈ।
ਡਲਾ ਭਾਗੀ[13] ਭਗਤੁ ਹੈ ਜਾਪੁ[14] ਨਿਵਲਾ ਗੁਰ ਸਰਣਾਈ।
ਮੂਲਾ ਸੂਜਾ ਧਾਵਣੇ ਚੰਦੂ[15] ਚਉਝੜ ਸੇਵ ਕਮਾਈ।
ਰਾਮਾਦਾਸੁ[16] ਭੰਡਾਰੀਆ[17] ਬਾਲਾ ਸਾਈਦਾਸੁ ਧਿਆਈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਿਸਨੁ ਬੀਬੜਾ ਮਾਛੀ ਸੁੰਦਰਿ[18] ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਈ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ। ੧੯।

ਜਟੂ ਭਾਨੂ ਤੀਰਥਾ ਚਾਇ ਚਈਲੇ ਚਢੇ ਚਾਰੇ।

---

[1]ਵਿਸਨਦਾਸੁ (ਭ), [2]ਬੀਚਾਰਾ (ਲ), [3]ਬਰਹਮ ਦਾਸ (ਖ), [4]ਡੂਗਰ (ਭ), [5]ਨਈਆ (ਸ,ਖ), [6]ਬਿਸਨਾ (ਲ), [7]ਝਿੰਘਰਣਿ (ਖ), ਝਿਘਣਾ (ਲ), [8]ਭੋਲਾ (ਭ), ਤੁਲਾ (ਲ), [9]ਹਰਿਦਾਸ (ਸ), ਹਰਿਦਾਸੁ (ਖ), [10]ਪਹਾਰਾ (ਭ), [11]ਨਾਈ (ਭ), ਨਾਊ (ਲ), [12]ਵਤਿਆ (ਖ,ਲ), [13]ਭਾਗੂ (ਲ), [14]ਜਾਪੂ (ਸ,ਭ,ਲ), [15]ਨੰਦੂ (ਖ,ਲ), [16]ਰਾਮਦਾਸੁ (ਸ,ਭ,ਲ), ਰਾਮਦਾਸ (ਖ), [17]ਭਾਡਾਰੀਆ (ਲ), [18]ਸੁੰਦਰਿ (ਸ,ਖ), ਸੁੰਦਰੁ (ਭ,ਖ)

ਸਣੇ ਨਿਹਾਲੇ ਜਾਣੀਅਨਿ ਸਨਮੁਖ ਸੇਵਕ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ।
ਸੇਖੜ ਸਾਧ ਵਖਾਣੀਅਹਿ[1] ਨਾਊ[2] ਭੁਲੂ ਸਿਖ ਸੁਚਾਰੇ।
ਜਟੂ ਭੀਵਾ ਜਾਣੀਅਨਿ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਮੂਲਾ ਪਰਵਾਰੇ।
ਚਤੁਰਦਾਸੁ ਮੂਲਾ ਕਪੂਰੁ ਹਾਡੂ ਗਾਡੂ ਵਿਜ ਵਿਚਾਰੇ।
ਫਿਰਣਾ ਬਹਿਲੁ ਵਖਾਣੀਐ ਜੇਠਾ[3] ਚੰਗਾ ਕੁਲੁ ਨਿਸਤਾਰੇ।
ਵਿਸਾ ਗੋਪੀ ਤੁਲਸੀਆ ਭਾਰੁਦੁਆਜੀ ਸਨਮੁਖ ਸਾਰੇ।
ਵਡਾ ਭਗਤੁ ਹੈ ਭਾਈਅੜਾ[4] ਗੋਇੰਦ ਘੇਈ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰੇ।
ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰੇ। ੨੦।

ਕਾਲੂ ਚਾਉ ਬੰਮੀਆ ਮੂਲੇ ਨੋ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਪਿਆਰਾ।
ਹੋਮਾ ਵਿਚਿ ਕਪਾਹੀਆ ਗੋਇੰਦ[5] ਘੇਈ ਗੁਰ ਨਿਸਤਾਰਾ।
ਭਿਖਾ ਟੋਡਾ ਭਟ ਦੁਇ ਧਾਰੂ[6] ਸੂਦ[7] ਮਹਲੁ ਤਿਸੁ ਭਾਰਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਾਮੂ ਕੋਹਲੀ[8] ਨਾਲਿ ਨਿਹਾਲੂ ਸੇਵਕੁ ਸਾਰਾ।
ਛਜੂ ਭਲਾ ਜਾਣੀਐ ਮਾਈ ਦਿਤਾ ਸਾਧੂ ਵਿਚਾਰਾ।
ਤੁਲਸਾ ਵਹੁਰਾ ਭਗਤ ਹੈ ਦਾਮੋਦਰੁ ਆਕਲੁ[9] ਬਲਿਹਾਰਾ।
ਭਾਨਾ ਆਵਲੁ[10] ਵਿਗਹਮਲੁ ਬੁਧੋ ਛੀਬਾ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰਾ।
ਸੁਲਤਾਨਪੁਰਿ[11] ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰਾ। ੨੧।

ਦੀਪਕੁ ਦੀਪਾ ਕਾਂਸਰਾ ਗੁਰੂਦੁਆਰੈ ਹੁਕਮੀ ਬੰਦਾ।
ਪਟੀ ਅੰਦਰਿ ਚਉਧਰੀ ਢਿਲੋਂ[12] ਲਾਲੁ ਲੰਗਾਹੁ ਸਹੰਦਾ[13]।
ਅਜਬੁ ਅਜਾਇਬੁ ਸੰਙਿਆ ਉਮਰਸਾਹੁ ਗੁਰ ਸੇਵ ਕਰੰਦਾ।
ਪੈੜਾ ਛਜਲੁ ਜਾਣੀਐ ਕੰਦੂ ਸੰਘਰੁ ਮਿਲੈ ਹਸੰਦਾ।
ਪੁਤੁ ਸਪੁਤੁ ਕਪੂਰ ਦੇਉ ਸਿਖੈ ਮਿਲਿਆ ਮਨਿ ਵਿਰਸੰਦਾ।
ਸੰਮਣੁ ਹੈ ਸਹਬਾਜ[14] ਪੁਰਿ ਗੁਰਸਿਖਾ ਦੀ ਸਾਰ ਲਹੰਦਾ।
ਜੋਧਾ ਜਲੋ ਤੁਲਸ ਪੁਰਿ ਮੋਹਣ ਆਲਮੁ ਗੰਜਿ ਰਹੰਦਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਡਿਆ ਵਡੇ ਮਸੰਦਾ[15]। ੨੨।

ਢੇਸੀ ਜੋਧੁ ਹੁਸੰਗੁ ਹੈ ਗੋਇੰਦੁ ਗੋਲਾ ਹਸਿ ਮਿਲੰਦਾ।
ਮੋਹਣੁ ਕੁਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ਧੁਟੇ ਜੋਧੇ ਜਾਮੁ ਸੁਹੰਦਾ।
ਮੰਝੁ ਪੰਨੁ[16] ਪਰਵਾਣੁ ਹੈ ਪੀਰਾਣਾ ਗੁਰ ਭਾਇ ਚਲੰਦਾ।

---

[1]ਵਖਾਣੀਅਨਿ (ਲ), [2]ਨਾਉ (ਸ), ਨਾਨੂ (ਲ), [3]ਜੇਠੂ (ਲ), [4]ਭਈਅੜਾ (ਭ), [5]ਗੋਬਿੰਦੁ (ਸ,ਖ), [6]ਧਾਰੋ (ਲ), [7]ਸੂਰੂ (ਭ), [8]ਕੋਇਲੀ (ਭ), [9]ਆਕੁਲ (ਸ,ਖ), ਅਕਾਲ (ਭ), ਆਕਲ (ਲ), [10]ਅਵਲ (ਭ), [11]ਸੁਲਤਾਨੇਪੁਰਿ (ਸ), ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਹੈ (ਭ), [12]ਢਿਲੋ (ਸ), ਢਿਲਉ (ਲ), [13]ਸੁਹੰਦਾ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [14]ਸਾਹਬਾਜ (ਸ), [15]ਮਹੰਦਾ (ਖ), [16]ਪੰਨੂ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ)

§ਹਮਜਾ ਜਜਾ ਜਾਣੀਐ ਬਾਲਾ ਮਰਵਾਹਾ ਵਿਗਸੰਦਾ।§
ਨਿਰਮਲੁ ਨਾਨੋ ਓਹਰੀ[1] ਨਾਲਿ ਸੂਰੀ ਚਉਧਰੀ ਰਹੰਦਾ।
ਪਰਬਤਿ ਕਾਲਾ ਮੇਹਰਾ ਨਾਲਿ ਨਿਹਾਲੂ ਸੇਵ ਕਰੰਦਾ।
ਕਕਾ ਕਾਲਉ ਸੂਰਮਾ ਕਦੂ ਰਾਮਦਾਸ ਬਚਨ ਮਨੰਦਾ।
ਸੇਠੁ ਸਭਾਗਾ ਚੁਹਣੀਅਹੁ ਆਰੋੜੇ ਭਾਗ[2] ਉਗਵੰਦਾ।
ਸਨਮੁਖ ਇਕਦੂ ਇਕ ਚੜੰਦਾ। ੨੩।

ਪੈੜਾ ਜਾਤਿ ਚੰਡਾਲੀਆ[3] ਜੇਠੇ ਸੇਠੀ ਕਾਮ[4] ਕਮਾਈ।
ਲਟਕਣੁ ਘੂਰਾ ਜਾਣੀਐ ਗੁਰਦਿਤਾ ਗੁਰਮਤਿ ਗੁਰਭਾਈ।
ਕਟਾਰਾ ਸਰਾਫ[5] ਹੈ ਭਗਤੁ ਵਡਾ ਭਗਵਾਨ ਸੁਭਾਈ।
ਸਿਖ ਭਲਾ ਰਵਿਤਾਸ[6] ਵਿਚਿ ਧਉਣ ਮੁਰਾਰੀ ਗੁਰ ਸਰਣਾਈ।
ਆਡਿਤ ਸੁਇਨੀ ਸੂਰਮਾ ਚਰਣ ਸਰਣਿ ਚੂਹੜੁ[7] ਜੇ ਸਾਈ।
ਲਾਲਾ ਸੇਠੀ ਜਾਣੀਐ ਜਾਣੂ ਰਿਹਾਣੂ[8] ਸਬਦਿ ਲਿਵ ਲਾਈ।
ਰਾਮਾ ਝੰਝੀ ਆਖੀਐ ਹੇਮੂ ਸੋਈ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਈ।
ਜਟੂ ਭੰਡਾਰੀ ਭਲਾ ਸਾਹਦਰੇ ਸੰਗਿਤ[9] ਸੁਖਦਾਈ।
ਪੰਜਾਬੈ[10] ਗੁਰ ਦੀ ਵਡਿਆਈ। ੨੪।

ਸਨਮੁਖਿ ਸਿਖ ਲਾਹੌਰ[11] ਵਿਚਿ ਸੋਢੀ ਆਇਣੁ[12] ਤਾਇਆ ਸਹਾਰੀ[13]।
ਸਾਈਦਿਤਾ ਝੰਝੀਆ ਸੈਦੋ ਜਟੂ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰੀ।
ਸਾਧੂ[14] ਮਹਿਤਾ ਜਾਣੀਅਹਿ ਕੁਲ ਕੁਮਿਆਰ ਭਗਤਿ[15] ਨਿਰੰਕਾਰੀ।
ਲਖੂ ਵਿਚਿ ਮਟੋਲੀਆ[16] ਭਾਈ ਲਧਾ ਪਰਉਪਕਾਰੀ।
ਕਾਲੂ ਨਾਨੋ ਰਾਜ ਦੁਇ ਹਾੜੀ ਕੋਹਲੀਆ ਵਿਚਿ ਭਾਰੀ।
ਸੂਦੁ ਕਲਿਆਣਾ ਸੂਰਮਾ ਭਾਨੂ ਭਗਤੁ[17] ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰੀ।
ਮੂਲਾ ਬੇਰੀ ਜਾਣੀਐ ਤੀਰਥੁ ਅਤੈ ਮੁਕੰਦੁ ਅਪਾਰੀ।
ਕਹੁ ਕਿਸਨਾ ਮੁਹਜੰਗੀਆ[18] ਸੇਠ[19] ਮੰਗੀਣੇ[20] ਨੋ ਬਲਿਹਾਰੀ।
ਸਨਮੁਖ ਸੁਨਿਆਰਾ ਭਲਾ ਨਾਉ ਨਿਹਾਲੂ ਸਪਰਵਾਰੀ।
ਗੁਰਮੁਖਿ [21]ਸੁਖ ਫਲ[21] ਕਰਣੀ ਸਾਰੀ। ੨੫।

ਭਾਨਾ ਮਲਣੁ ਜਾਣੀਐ ਕਾਬਲਿ ਰੇਖਰਾਉ ਗੁਰਭਾਈ।
ਮਾਧੋ ਸੋਢੀ ਕਸਮੀਰ[22] ਗੁਰਸਿਖੀ ਦੀ ਚਾਲ ਚਲਾਈ।

---

[1]ਉਹਾਰੀ (ਭ), [2]ਭਾਗ (ਖ,ਲ), [3]ਚਨਾਲੀਆ (ਲ), [4]ਕਾਰ (ਖ,ਭ,ਲ), [5]ਸਾਰਾਫ (ਲ), [6]ਰਹੁਤਾਸ (ਲ), [7]ਚੂਹਰੁ (ਭ), [8]ਨਿਹਾਲੂ (ਸ), [9]ਸੰਗਤਿ (ਖ,ਭ), [10]ਪੰਜਾਪੈ (ਭ), [11]ਲਾਹੌਰ (ਸ), ਲਹਉਰ (ਲ), [12]ਆਇਣਿ (ਲ), [13]ਸੰਹਾਰੀ (ਸ), ਸਾਹਾਰੀ (ਲ), [14]ਸਧੂ (ਖ), [15]ਭਗਤ (ਲ), [16]ਪਟੋਲੀਆ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [17]ਭਗਤਿ (ਭ), [18]ਮਹਜੰਗੀਆ (ਖ), ਮਹਜੋਂਗੀਆ (ਲ), [19]ਸੇਹ (ਭ), ਸੇਠਿ (ਲ), [20]ਮਗੀਣੇ (ਲ), [21]ਸੁਫਲ (ਭ), [22]ਕਾਸਮੀਰਿ (ਖ), ਕਸਮੀਰ ਹੈ (ਭ)

ਭਾਈ ਭੀਵਾ ਸੀਹਰੰਦਿ ਰੂਪਚੰਦੁ ਸਨਮੁਖ ਸਤ ਭਾਈ।
ਪਰਤਾਪੂ ਸਿਖ ਸੂਰਮਾ ਨੰਦੈ ਵਿਠੜਿ ਸੇਵ ਕਮਾਈ।
ਸਾਮੀਦਾਸ ਵਛੇਰੁ ਹੈ ਥਾਨੇਸੁਰ ਸੰਗਤਿ ਬਹੁਲਾਈ।
ਗੋਪੀ ਮਹਮਾ[1] ਜਾਣੀਐ ਤੀਰਥੁ ਨਥਾ ਗੁਰ ਸਰਣਾਈ।
ਭਾਊ ਮੋਕਲੁ ਆਖੀਅਹਿ ਢਿਲੀ ਮੰਡਲਿ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਈ।
ਜੀਵੰਦੁ ਜਗਸੀ ਫਤੇ ਪੁਰਿ ਸੇਠਿ ਤਲੋਕੇ[2] ਸੇਵ ਕਮਾਈ।
ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ।੨੬।

ਮਹਤਾ ਸਕਤੂ[3] ਆਗਰੈ ਚਢਾ ਹੋਆ ਨਿਹਾਲੁ ਨਿਹਾਲਾ।
ਗਦੀਅਲੁ[4] ਮਥਰਾ ਦਾਸੁ ਹੈ ਸਪਰਵਾਰਾ ਲਾਲ ਗੁਲਾਲਾ।
ਗੰਗਾ ਸਹਗਲੁ ਸੂਰਮਾ ਹਰਵੰਸ ਤਪੇ ਟਹਲ ਧਰਮਸਾਲਾ[5]।
ਅਣਦੁ ਮੁਰਾਰੀ ਮਹਾਪੁਰਖੁ ਕਲਿਆਣਾ ਕੁਲਿ ਕਵਲੁ[6] ਰਸਾਲਾ।
ਨਾਨੋ ਲਟਕਣ ਬਿੰਦਰਾਉ ਸੇਵਾ ਸੰਗਤਿ ਪੂਰਣ ਘਾਲਾ।
ਹਾਡਾ ਆਲਮਚੰਦੁ ਹੈ ਸੈਸਾਰਾ ਤਲਵਾੜ ਸੁਖਾਲਾ।
ਜਗਨਾ ਨੰਦਾ ਸਾਧੁ ਹੈ ਭਾਨੂ ਸੁਹੜੁ ਹੰਸਾ ਦੀ ਢਾਲਾ[7]।
ਗੁਰਭਾਈ ਰਤਨਾ ਦੀ ਮਾਲਾ।੨੭।

ਸੀਗਾਰੂ ਜੈਤਾ ਭਲਾ ਸੂਰਬੀਰ[8] ਮਨਿ ਪਰਉਪਕਾਰਾ।
ਜੈਤਾ ਨੰਦਾ ਜਾਣੀਐ ਪੁਰਖ ਪਿਰਾਗਾ ਸਬਦਿ ਅਧਾਰਾ।
ਤਿਲਕੁ ਤਿਲੋਕਾ ਪਾਠਕਾ ਸਾਧੁਸੰਗਤਿ ਸੇਵਾ ਹਿਤਕਾਰਾ।
ਤੋਤਾ ਮਹਤਾ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਫਲੁ ਸਬਦੁ ਪਿਆਰਾ।
ਜੜੀਆ ਸਾਂਈਦਾਸੁ ਹੈ ਸਭ ਕੁਲੁ ਹੀਰੇ ਲਾਲ ਅਪਾਰਾ।
ਮਲਕੁ ਪੈੜਾ ਹੈ ਕੋਹਲੀ ਦਰਗਹੁ ਭੰਡਾਰੀ ਅਤਿ ਭਾਰਾ।
ਮੀਆ ਜਮਾਲੁ ਨਿਹਾਲੁ[9] ਹੈ [10]ਭਗਤੂ ਕਮਾਵੈ ਕਾਰਾ[10]।
ਪੂਰਾ ਗੁਰ ਪੂਰਾ ਵਰਤਾਰਾ।੨੮।

ਆਨੰਤਾ ਕੂਕੋ ਭਲੇ ਸਭ[11] ਵਧਾਵਣ ਹਨਿ ਸਿਰਦਾਰਾ।
ਇਟਾ[12] ਰੋੜਾ ਜਾਣੀਐ ਨਵਲ ਨਿਹਾਲੂ ਸਬਦ ਵੀਚਾਰਾ।
ਤਖਤੂ ਧੀਰ ਗੰਭੀਰੁ ਹੈ ਦਰਗਹੁ ਤੁਲੀ ਜਪੈ ਨਿਰੰਕਾਰਾ।
ਮਨੁਸ[13] ਧਾਰੁ ਅਥਾਹ[14] ਹੈ ਤੀਰਥੁ ਉਪਲੁ ਸੇਵਕੁ ਸਾਰਾ।

---

[1]ਮਹਤਾ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [2]ਤਿਲੋਕੇ (ਭ), [3]ਸਕਤੁ (ਸ), [4]ਗੜ੍ਹੀਅਲੁ (ਸ), ਗੜੀਅਲੁ (ਖ,ਭ,ਲ) [5]ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ (ਲ), [6]ਕਾਵਲ (ਲ), [7]ਚਾਲਾ (ਲ), [8]ਸੂਰਵੀਰ (ਲ), [9]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ 'ਨਿਲਾਲੁ' ਪਾਠ ਹੈ ਜੋ ਠੀਕ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਬਾਕੀਆ ਵਿਚ 'ਨਿਹਾਲੁ' ਹੈ. [10]ਭਗਤੂ ਭਗਤ ਕਮਾਵੈ ਕਾਰਾ (ਸ,ਖ,ਲ), ਭਰਤੂ ਭਗਤ ਕਮਾਵੈ ਗੁਰ ਦੀ ਕਾਰਾ (ਭ), [11]ਸੋਭ (ਸ,ਖ,ਭ), [12]ਇਟਾ (ਲ), [13]ਮਨਸਾ (ਭ), [14]ਅਧਾਰ (ਲ)

ਕਿਸਨਾ ਝੰਝੀ ਆਖੀਐ ਪੰਮੂ[1] ਪੁਰੀ ਗੁਰੂ ਕਾ ਪਿਆਰਾ।
ਧਿੰਗੜੂ ਮਦੂ ਜਾਣੀਅਨਿ ਵਡੇ ਸੁਜਾਨ[2] ਤਖਾਣ ਅਪਾਰਾ।
ਬਨਵਾਲੀ ਤੇ ਪਰਸਰਾਮ ਬਾਲਿ[3] ਵੈਦ ਹਉ ਤਿਨਿ ਬਲਹਾਰਾ[4]।
ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਸਵਾਰਣਹਾਰਾ।੨੯।

ਲਸਕਰਿ ਭਾਈ ਤੀਰਥਾ ਗੁਆਲੀਏਰਿ ਸੁਇਨੀ ਹਰਿਦਾਸੁ।
ਭਾਵਾ ਧੀਰੁ ਉਜੈਣ[5] ਵਿਚਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰੁ ਸਬਦਿ ਨਿਵਾਸੁ।
ਮੇਲੁ ਵਡਾ ਬੁਰਾਨਪੁਰਿ[6] ਸਨਮੁਖ ਸਿਖ ਸਹਜ ਪਰਗਾਸੁ।
ਭਗਤੁ[7] ਭਈਆ ਭਗਵਾਨਦਾਸ ਨਾਲਿ ਬੋਦਲਾਂ ਘਰੇ ਉਦਾਸੁ।
ਮਲਕੁ ਕਟਾਰੂ ਜਾਣੀਐ[8] ਪਿਰਥੀਮਲ ਜਰਾਦੀ ਖਾਸੁ।
ਭਗਤੂ ਛੁਰਾ ਵਖਾਣੀਐ ਡਲੂ[9] ਰਿਹਾਣੈ[10] ਸਾਬਾਸੁ।
ਸੁੰਦਰ ਸੁਆਮੀ[11] ਦਾਸ ਦੁਇ ਵੰਸ[12] ਵਧਾਵਣ ਕਵਲ ਵਿਗਾਸੁ।
ਗੁਜਰਾਤੇ ਵਿਚਿ ਜਾਣੀਐ ਭੇਖਾਰੀ[13] ਭਾਬੜਾ[14] ਸੁਲਾਸੁ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਰਹਿਰਾਸੁ[15]।੩੦।

ਸੁਹੰਡੈ[16] ਮਾਈਆ ਲੰਮੁ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗਾਵੈ ਗੁਰਬਾਣੀ।
ਚੂਹੜ ਚਉਝੜੁ ਲਖਣਊ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਮ ਵਖਾਣੀ।
ਸਨਮੁਖਿ ਸਿਖੁ ਪਿਰਾਗ ਵਿਚ ਭਾਈ ਭਾਨਾ ਵਿਰਤੀਹਾਣੀ।
ਜਟੂ ਤਪਾ ਸੁ ਜੌਣ[17] ਪੁਰਿ ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਹਚਲ ਸੇਵ ਕਮਾਣੀ।
ਪਟਣੈ ਸਭਰਵਾਲ ਹੈ ਨਵਲੁ ਨਿਹਾਲਾ ਸੁਧੂ[18] ਪਰਾਣੀ।
ਜੈਤਾ ਸੇਠ[19] ਵਖਾਣੀਐ ਵਿਣੁ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਹੋਰੁ ਨ ਜਾਣੀ।
ਰਾਜ ਮਹਲਿ[20] ਭਾਨੂ ਬਹਿਲੁ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਗੁਰਮਤਿ[21] ਮਨਿ ਭਾਣੀ।
ਸਨਮੁਖੁ ਸੋਢੀ ਬਦਲੀ ਸੇਠ[22] ਗੁਪਾਲੈ[23] ਗੁਰਮਤਿ ਜਾਣੀ।
ਸੁੰਦਰੁ ਚਢਾ ਆਗਰੈ ਢਾਕੈ ਮੋਹਣਿ ਸੇਵ ਕਮਾਣੀ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਿਟਹੁ ਕੁਰਬਾਣੀ।੩੧।੧੧। ਯਾਰਾ।

---

[1]ਪ੍ਰੇਮਾ (ਲ), [2]ਸੁਜਾਣ (ਖ,ਲ), [3]ਬਾਲਾ (ਲ), ਬਾਲ (ਸ,ਖ,ਭ), [4]ਬਲਿਹਾਰਾ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [5]ਉਜੈਨ (ਸ,ਖ,ਲ), [6]ਬੁਰਹਾਨਪੁਰਿ (ਸ,ਖ,ਲ), [7]ਭਗਤਿ (ਭ), [8]ਜਾਨੀਐ (ਸ,ਲ), [9]ਡਾਲੂ (ਲ), [10]ਰੀਹਾਣੇ (ਸ,ਭ), ਰੇਹਾਣੈ (ਲ), [11]ਸਾਮੀ (ਲ), [12]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਥੇ 'ਵਿਸ' ਪਾਠ ਹੈ ਜੋ ਠੀਕ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਹੋਰਨਾਂ ਵਿਚ 'ਵੰਸ' ਹੈ, [13]ਭਿਖਾਰੀ (ਲ), [14]ਭਾਵੜਾ (ਖ,ਲ), [15]ਰਹਰਾਸੁ (ਖ), ਰਹਰਾਸਿ (ਭ), [16]ਸੁਹੰਢੈ (ਸ), ਸਹਢੈ (ਖ,ਲ), [17]ਜੌਨ (ਸ), ਜਉਣ (ਲ), [18]ਸੁਧ (ਸ,ਖ,ਭ), [19]ਸੇਠੁ (ਭ), ਸੇਠਿ (ਲ), [20]ਮਹਿਲ (ਸ,ਖ), [21]ਸਤਿਗੁਰੂ (ਖ,ਲ), [22]ਸੇਠਿ (ਲ), [23]ਗੁਪਾਲਾ (ਲ)

ਵਾਰ ੧੨

੧ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿਨਾ[1] ਗੁਰਸਿਖਾ ਜਾਇ ਜਿਨਾ ਗੁਰ ਦਰਸਨੁ ਡਿਠਾ।
ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿਨਾ ਗੁਰਸਿਖਾ ਪੈਰੀ ਪੈ ਗੁਰ ਸਭਾ ਬਹਿਠਾ।
ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿਨਾ ਗੁਰਸਿਖਾ ਗੁਰਮਤਿ ਬੋਲ ਬੋਲਦੇ[2] ਮਿਠਾ।
ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿਨਾ ਗੁਰਸਿਖਾ [3]ਪੁਤ੍ਰ ਮਿਤ੍ਰ[3] ਗੁਰਭਾਈ ਇਠਾ।
ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿਨਾ ਗੁਰਸਿਖਾ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਜਾਣਨਿ ਅਭਿਰਿਠਾ[4]।
ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿਨਾ ਗੁਰਸਿਖਾ ਆਪਿ ਤਰੇ ਤਾਰੇਨਿ ਸਰਿਠਾ।
ਗੁਰਸਿਖ ਮਿਲਿਆ ਪਾਪ ਪਣਿਠਾ। ੧।

ਕੁਰਬਾਣੀ ਤਿਨਾ[5] ਗੁਰਸਿਖਾ ਪਿਛਲ ਰਾਤੀ ਉਠਿ ਬਹੰਦੇ।
ਕੁਰਬਾਣੀ ਤਿਨਾ ਗੁਰਸਿਖਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਵੇਲੈ ਸਰਿ ਨਾਵੰਦੇ।
ਕੁਰਬਾਣੀ ਤਿਨਾ ਗੁਰਸਿਖਾ ਹੋਇ ਇਕ ਮਨਿ ਗੁਰ ਜਾਪੁ ਜਪੰਦੇ।
ਕੁਰਬਾਣੀ ਤਿਨਾ ਗੁਰਸਿਖਾ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਚਲਿ ਜਾਇ ਜੁੜੰਦੇ[6]।
ਕੁਰਬਾਣੀ ਤਿਨਾ ਗੁਰਸਿਖਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਿਤਿ ਗਾਇ ਸੁਣੰਦੇ।
ਕੁਰਬਾਣੀ ਤਿਨਾ ਗੁਰਸਿਖਾ ਮਨਿ ਮੇਲੀ ਕਰਿ ਮੇਲਿ ਮਿਲੰਦੇ।
ਕੁਰਬਾਣੀ[7] ਤਿਨਾ ਗੁਰਸਿਖਾ ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਗੁਰਪੁਰਬ ਕਰੰਦੇ।
ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਫਲੁ ਸਫਲ ਫਲੰਦੇ। ੨।

ਹਉ ਤਿਸੁ ਵਿਟਹੁ ਵਾਰਿਆ ਹੋਂਦੈ ਤਾਣਿ ਜੁ ਹੋਇ ਨਿਤਾਣਾ।
ਹਉ ਤਿਸੁ ਵਿਟਹੁ ਵਾਰਿਆ ਹੋਂਦੈ ਮਾਣਿ ਜੁ ਰਹੈ ਨਿਮਾਣਾ।
ਹਉ ਤਿਸੁ ਵਿਟਹੁ ਵਾਰਿਆ ਛਡਿ[8] ਸਿਆਣਪ ਹੋਇ ਇਆਣਾ।
ਹਉ ਤਿਸੁ ਵਿਟਹੁ ਵਾਰਿਆ ਖਸਮੈ ਦਾ [9]ਭਾਵੈ ਜਿਸੁ[9] ਭਾਣਾ।
ਹਉ ਤਿਸੁ ਵਿਟਹੁ ਵਾਰਿਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗੁ ਦੇਖਿ ਲੁਭਾਣਾ।
ਹਉ ਤਿਸੁ ਵਿਟਹੁ ਵਾਰਿਆ ਚਲਣੁ ਜਾਣਿ ਜੁਗਤਿ ਮਿਹਮਾਣਾ।
ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਦਰਗਾਹ ਪਰਵਾਣਾ। ੩।

---

[1]ਸ ਪੋਥੀ ਦੀ ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ 'ਤਿੰਨ੍ਹਾਂ' ਰੂਪ ਹੈ [2]ਬੁਲੇਦੇ (ਭ), [3]ਪੁਤ ਮਿਤ (ਲ), [4]ਅਭਰਿਠਾ (ਭ), [5]ਸ ਪੋਥੀ ਦੀ ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ 'ਤਿੰਨ੍ਹਾਂ' ਰੂਪ ਹੈ [6]ਜੁਣੰਦੇ (ਲ), [7]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਥੇ 'ਗੁਰਬਾਣੀ' ਪਾਠ ਹੈ ਜੋ ਸਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਹੋਰਨਾਂ ਸਭ ਵਿਚ 'ਕੁਰਬਾਣੀ' ਹੈ [8]ਛੋਡਿ (ਸ), [9]ਜਿਸੁ ਭਾਵੈ (ਖ)

ਹਉ ਤਿਸੁ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਇਆ ਗੁਰਮਤਿ ਰਿਦੈ ਗਰੀਬੀ ਆਵੈ।
ਹਉ ਤਿਸੁ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਇਆ[1] [ਪਰ ਨਾਰੀ ਦੇ ਨੇੜਿ ਨ ਜਾਵੈ।][1]
ਹਉ ਤਿਸੁ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਇਆ ਪਰ ਦਰਬੈ ਨੋ ਹਥੁ ਨ ਲਾਵੈ।
ਹਉ ਤਿਸੁ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਇਆ ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਸੁਣਿ ਆਪੁ ਹਟਾਵੈ।
ਹਉ ਤਿਸੁ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਇਆ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਉਦੇਸੁ ਕਮਾਵੈ।
ਹਉ ਤਿਸੁ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਇਆ ਥੋੜਾ ਸਵੈ ਥੋੜੇ ਹੀ ਖਾਵੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੋਈ ਸਹਜਿ ਸਮਾਵੈ। ੪।

ਹਉ ਤਿਸ ਦੈ ਚਉਖੰਨੀਐ ਗੁਰ ਪਰਮੇਸਰੁ ਏਕੋ ਜਾਣੈ।
ਹਉ ਤਿਸ ਦੈ ਚਉਖੰਨੀਐ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਨ ਅੰਦਰਿ ਆਣੈ।
ਹਉ ਤਿਸ ਦੈ ਚਉਖੰਨੀਐ ਅਉਗੁਣੁ[2] ਕੀਤੇ ਗੁਣ ਪਰਵਾਣੇ।
ਹਉ ਤਿਸ ਦੈ ਚਉਖੰਨੀਐ ਮੰਦਾ ਕਿਸੈ ਨ ਆਖਿ ਵਖਾਣੈ।
ਹਉ ਤਿਸ ਦੈ ਚਉਖੰਨੀਐ ਆਪੁ ਠਗਾਏ[3] ਲੋਕਾ ਭਾਣੈ।
ਹਉ ਤਿਸ ਦੈ ਚਉਖੰਨੀਐ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰੈ ਰੰਗ ਮਾਣੈ।
ਲਉਬਾਲੀ[4] ਦਰਗਾਹ[5] ਵਿਚਿ ਮਾਣੁ ਨਿਮਾਣਾ ਮਾਣੁ ਨਿਮਾਣੈ।
ਗੁਰ ਪੂਰਾ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸਿਞਾਣੈ। ੫।

ਹਉ ਸਦਕੇ ਤਿਨਾ[6] ਸਤਿਗੁਰ ਨੋ ਮਿਲਿ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ।
ਹਉ ਸਦਕੇ ਤਿਨਾ ਗੁਰਸਿਖਾ ਕਰਨਿ ਉਦਾਸੀ ਅੰਦਰਿ ਮਾਇਆ।
ਹਉ ਸਦਕੇ ਤਿਨਾ ਗੁਰਸਿਖਾ ਗੁਰਮਤਿ ਗੁਰਚਰਣੀ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ।
ਹਉ ਸਦਕੇ ਤਿਨਾ ਗੁਰਸਿਖਾ ਗੁਰ ਸਿਖ ਦੇ ਗੁਰਸਿਖ ਮਿਲਾਇਆ।
ਹਉ ਸਦਕੇ ਤਿਨਾ ਗੁਰਸਿਖਾ ਬਾਹਰਿ[7] ਜਾਦਾ ਵਰਜਿ ਰਹਾਇਆ।
ਹਉ ਸਦਕੇ ਤਿਨਾ ਗੁਰਸਿਖਾ ਆਸਾ ਵਿਚਿ ਨਿਰਾਸੁ ਵਲਾਇਆ।
ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸੁ ਦਿੜਾਇਆ। ੬।

ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਡਾ ਅਖਾਇਦਾ[8] ਨਾਭਿ ਕਵਲ ਦੀ ਨਾਲਿ ਸਮਾਣਾ।
ਆਵਾਗਵਣਿ ਅਨੇਕ ਜੁਗ ਓੜਕ ਵਿਚਿ ਹੋਆ ਹੈਰਾਣਾ।
ਓੜਕੁ ਕੀਤੋਸੁ[9] ਆਪਣਾ ਆਪ ਗਣਾਇਐ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਣਾ।
ਚਾਰੇ ਵੇਦ ਵਖਾਣਦਾ ਚਤੁਰਮੁਖੀ ਹੋਇ ਖਰਾ ਸਿਆਣਾ।
ਲੋਕਾ ਨੋ ਸਮਝਾਇਦਾ[10] ਵੇਖਿ ਸੁਰਸਤੀ ਰੂਪੁ ਲੁਭਾਣਾ[11]।
ਚਾਰੇ ਬੇਦ[12] ਗਵਾਇ ਕੈ ਗਰਬੁ ਗਰੂਰੀ ਕਰਿ ਪਛੁਤਾਣਾ।

---

[1]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਹੋਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹੈ [2]ਅਉਗਣ (ਭ), [3]ਠਗਾਵੈ (ਲ), ਗਵਾਏ (ਸ-ਪੈਰ-ਟਿੱਪਣੀ), [4]ਲੌਬਾਲੀ (ਲ), [5]ਦਰਗਹਿ (ਸ), [6]ਤਿੰਨ੍ਹਾਂ (ਸ), ਤਿਨ੍ਹਾ (ਖ), ਤਿਨ (ਲ), [7]ਬਾਹਿਰ (ਸ,ਖ,ਭ), [8]ਕਹਾਇਦਾ (ਲ), [9]ਕੀਤੁਸ (ਸ), ਡਿਠੋਸੁ (ਲ), [10]ਸਮਝਾਇੰਦੇ (ਭ), [11]ਲੋਭਾਣਾ (ਸ,ਖ), [12]ਵੇਦ (ਸ,ਖ)

ਅਕਥ ਕਥਾ ਨੇਤ ਨੇਤ ਵਖਾਣਾ। ੭।

ਬਿਸਨ ਲਏ ਅਵਤਾਰ ਦਸ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਜੋਧ ਸੰਘਾਰੇ।
ਮਛ ਕਛ ਵੈਰਾਹ[1] ਰੂਪ ਹੋਇ ਨਰਸਿੰਘੁ ਬਾਵਨ ਬਉਧਾਰੇ।
ਪਰਸਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਕਿਸਨੁ ਹੋਇ ਕਿਲਕਿ[2] ਕਲੰਕੀ ਅਤਿ ਅਹੰਕਾਰੇ।
ਖਤ੍ਰੀ ਮਾਰਿ ਇਕੀਹ ਵਾਰ[3] ਰਾਮਾਇਣ ਕਰਿ ਭਾਰਥ ਭਾਰੇ।
ਕਾਮ ਕਰੋਧੁ ਨ ਸਾਧਿਉ ਲੋਭੁ ਮੋਹ ਅਹੰਕਾਰੁ ਨ ਮਾਰੇ।
ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਨ ਭੇਟਿਆ ਸਾਧਸੰਗਤਿ[4] ਸਹਲੰਗ ਨ ਸਾਰੇ।
ਹਉਮੈ ਅੰਦਰ ਕਾਰਿ ਵਿਕਾਰੇ। ੮।

ਮਹਾਦੇਉ ਅਉਧੂਤਿ[5] ਹੋਇ ਤਾਮਸ ਅੰਦਰਿ ਜੋਗੁ ਨ ਜਾਣੈ।
ਪੈਰੋ[6] ਭੂਤ ਕੁਸੂਤ ਵਿਚਿ ਖੇਤਪਾਲ[7] ਬੇਤਾਲ ਧਿਙਾਣੈ।
ਅਕੁ ਧਤੂਰਾ ਖਾਵਣਾ ਰਾਤੀ ਵਾਸਾ ਮੜੀ ਮਸਾਣੈ।
ਪੈਨੈ ਹਾਥੀ ਸੀਹ ਖਲ ਡਉਰੂ ਵਾਇ ਕਰੈ ਹੈਰਾਣੈ।
ਨਾਥਾ ਨਾਥੁ ਸਦਾਇਦਾ ਹੋਇ ਅਨਾਥੁ ਨ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਮਾਣੈ।
ਸਿਰਠਿ ਸੰਘਾਰੈ ਤਾਮਸੀ ਜੋਗ ਨ ਭੋਗ ਨ ਸੁਗਤਿ ਪਛਾਣੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਸਾਧ ਸੰਗਾਣੈ। ੯।

ਵਡੀ ਆਰਜਾ ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਇੰਦ੍ਰ ਪੁਰੀ ਵਿਚਿ ਰਾਜੁ ਕਮਾਵੈ।
ਚਉਦਹ ਇੰਦ੍ਰ ਵਿਣਾਸੁ ਕਾਲਿ ਬ੍ਰਹਮੇ ਦਾ ਇਕੁ ਦਿਵਸੁ ਵਿਹਾਵੈ।
ਧੰਧੇ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਮਰੈ ਲੋਮ[8] ਦਾ ਇਕੁ ਰੋਮ ਛਿਜਾਵੈ।
ਸੇਸ ਮਹੇਸ ਵਖਾਣੀਅਨਿ ਚਿਰੰਜੀਵ ਹੋਇ ਸਾਂਤਿ ਨ ਆਵੈ।
ਜੋਗ ਭੋਗ ਜਪ ਤਪ ਘਣੇ ਵੇਦ ਸਿਮਰਣ ਨ ਸੁਹਾਵੈ।
ਆਪੁ ਗਣਾਏ[9] ਨ ਸਹਜਿ ਸਮਾਵੈ। ੧੦।

ਨਾਰਦੁ ਮੁਨੀ ਅਖਾਇਦਾ ਅਗਮੁ[10] ਜਾਣਿ ਨ ਧੀਰਜੁ ਆਣੈ।
ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਮੁਸਲਤਿ ਮਜਲਸੈ ਕਰਿ ਕਰਿ ਚੁਗਲੀ ਆਖਿ ਵਖਾਣੈ।
ਬਾਲ ਬੁਧਿ ਸਨਕਾਦਿਕਾ ਬਾਲ ਸੁਭਾਉ ਨਵਿਰਤੀ ਹਾਣੈ।
ਜਾਇ ਬੈਕੁੰਠਿ ਕਰੋਧੁ[11] ਕਰਿ ਦੇ[12] ਸਰਾਪੁ ਜੈ[13] ਬਿਜੈ ਧਿਕਾਣੈ[14]।
ਅਹੰਮੇਉ ਸੁਕਦੇਉ ਕਰਿ ਗਰਭ ਵਾਸਿ ਹਉਮੈ ਹੈਰਾਣੈ।
ਚੰਦੁ ਸੂਰਜੁ ਅਉਲੰਗ[15] ਭਰੈ ਉਦੈ ਅਸਤ ਵਿਚਿ ਆਵਣ ਜਾਣੈ।
ਸਿਵ ਸਕਤੀ ਵਿਚਿ ਗਰਬੁ ਗਮਾਣੈ[16]। ੧੧।

---

[1]ਬਾਰਹ (ਲ) [2]ਕਲੰਕ (ਲ) [3]ਬਾਰ (ਲ) [4]ਸਤਸੰਗਤਿ (ਖ) [5]ਅਉਧੂਤੁ (ਸ, ਖ, ਭ) [6]ਭੈਰਉ (ਲ) [7]ਖੇਤ੍ਰਪਾਲ (ਸ, ਖ, ਭ) [8]ਲੋਮਸ (ਸ, ਖ, ਭ, ਲ) [9]ਗਣਾਇ (ਖ, ਭ, ਲ) [10]ਆਗਮੁ (ਖ, ਭ, ਲ) [11]ਵਿਰੋਧੁ (ਲ) [12]ਦੇਇ (ਸ) [13]ਜੈਇ (ਸ), ਦਿਜੈ (ਭ) [14]ਦਿਙਾਣੈ (ਸ, ਖ, ਭ, ਲ) [15]ਉਲੰਗਿ (ਲ) [16]ਗੁਮਾਣੈ (ਸ, ਖ, ਲ), ਕਮਾਣੈ (ਸ-ਪੈਰ ਟਿੱਪਣੀ)

ਜਤੀ ਸਤੀ ਸੰਤੋਖੀਆ ਜਤ ਸਤ ਜੁਗਤਿ ਸੰਤੋਖ ਨ ਜਾਤੀ।
ਸਿਧ ਨਾਥੁ ਬਹੁ ਪੰਥ ਕਰਿ ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਕਰਨਿ ਕਰਮਾਤੀ।
ਚਾਰਿ ਵਰਨ ਸੰਸਾਰ[1] ਵਿਚਿ ਖਹਿ ਖਹਿ ਮਰਦੇ ਭਰਮਿ ਭਰਾਤੀ।
ਛਿਅ ਦਰਸਨ[2] ਹੋਇ ਵਰਤਿਆ ਬਾਰਹ ਵਾਟ ਉਚਾਟ ਜਮਾਤੀ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਰਨ ਅਵਰਨ ਹੋਇ ਰੰਗ ਸੁਰੰਗ ਤੰਬੋਲ ਸੁਵਾਤੀ।
ਛਿਅ ਰੁਤਿ ਬਾਰਹ ਮਾਹ ਵਿਚਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਦਰਸਨੁ[2] ਸੁਝ ਸੁਝਾਤੀ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਿਰਮ ਪਿਰਾਤੀ[3]। ੧੨।

ਪੰਜ ਤਤ ਪਰਵਾਣੁ ਕਰਿ ਧਰਮਸਾਲ ਧਰਤੀ ਮਨਿ ਭਾਣੀ।
ਪਾਣੀ ਅੰਦਰਿ ਧਰਤਿ ਧਰਿ ਧਰਤੀ ਅੰਦਰਿ ਧਰਿਆ ਪਾਣੀ।
ਸਿਰ ਤਲਵਾਏ[4] ਰੁਖ ਹੋਇ ਨਿਹਚਲੁ ਚਿਤ ਨਿਵਾਸੁ ਬਿਬਾਣੀ।
ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸੁਫਲ ਫਲਿ ਵਟ ਵਗਾਇ ਸਿਰਠਿ ਵਰਸਾਣੀ।
ਚੰਦਨ ਵਾਸੁ ਵਣਾਸਪਤਿ ਚੰਦਨੁ ਹੋਇ ਵਾਸੁ ਮਹਿਕਾਣੀ[5]।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਸਾਧਸੰਗਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਾਣੀ[6]।
ਅਬਿਗਤਿ ਗਤਿ ਅਤਿ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ। ੧੩।

ਧ੍ਰੂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦੁ[7] ਭਭੀਖਣੋ ਅੰਬਰੀਕੁ ਬਲਿ ਜਨਕੁ ਵਖਾਣਾ।
ਰਾਜ ਕੁਆਰ[8] ਹੋਇ ਰਾਜਸੀ ਆਸਾ ਬੰਧੀ[9] ਚੋਜ ਵਿਡਾਣਾ।
ਧ੍ਰੂ ਮਤਰੇਈ[10] ਚੰਡਿਆ ਪੀਊ[11] ਫੜਿ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦੁ ਰਵਾਣਾ।
ਭੇਦੂ ਭਭੀਖਣੁ ਲੰਕ ਲੈ ਅੰਬਰੀਕੁ ਲੈ ਚਕ੍ਰ ਲੁਭਾਣਾ।
ਪੈਰ ਕੜਾ ਹੈ[12] ਜਨਕ ਦਾ ਕਰਿ ਪਖੰਡੁ[13] ਧਰਮ ਧਿੰਙਤਾਣਾ।
ਆਪੁ ਗਣਾਇ[14] ਵਿਗੁਚਣਾ ਦਰਗਹ ਪਾਏ ਮਾਣੁ ਨਿਮਾਣਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਤਿ ਪਰਵਾਣਾ। ੧੪।

ਕਲਜੁਗਿ ਨਾਮਾ ਭਗਤੁ ਹੋਇ ਫੇਰਿ ਦੇਹੁਰਾ ਗਾਇ ਜਿਵਾਈ[15]।
ਭਗਤੁ ਕਬੀਰੁ ਵਖਾਣੀਐ ਬੰਦਖਾਨੇ[16] ਤੇ ਉਠਿ ਜਾਈ।
ਧੰਨਾ ਜਟੁ ਉਧਾਰਿਆ ਸਧਨਾ ਜਾਤਿ ਅਜਾਤਿ ਕਸਾਈ।
ਜਨੁ ਰਵਿਦਾਸੁ ਚਮਾਰੁ ਹੋਇ ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਵਿਚਿ ਕਰਿ ਵਡਿਆਈ।
ਬੇਣੁ[17] ਹੋਆ ਅਧਿਆਤਮੀ[18] ਸੈਣੁ ਨੀਚ ਕੁਲ ਅੰਦਰਿ ਨਾਈ।
ਪੈਰੀ ਪੈ ਪਾਖਾਕ ਹੋਇ ਗੁਰਸਿਖਾ ਵਿਚਿ ਵਡੀ ਸਮਾਈ।
ਅਲਖੁ ਲਖਾਇ ਨ ਅਲਖੁ ਲਖਾਈ। ੧੫।

---

[1]ਸੰਸਾਰ (ਖ, ਲ) [2]ਦਰਸਣ (ਲ) [3]ਪਰਾਤੀ (ਭ, ਲ) [4]ਤਲਵਾਇਆ (ਲ) [5]ਮਹਕਾਣੀ (ਭ) [6]ਬਾਣੀ (ਭ) [7]ਪਹਿਲਾਦ (ਭ) [8]ਕੁਇਰ (ਲ) [9]ਬਧੀ (ਲ) [10]ਮਾਤੇਈ (ਲ) [11]ਪੀਉ (ਸ, ਖ, ਭ) [12]ਹੇ (ਲ) [13]ਖਾਖੰਡੁ (ਸ, ਖ, ਭ), ਪਾਖੰਡ (ਲ) [14]ਗਵਾਇ (ਸ, ਖ) [15]ਜੀਵਾਈ (ਭ) [16]ਬੰਦੀਖਾਨੇ (ਸ, ਖ, ਲ), ਬੰਧੀਖਾਨੇ (ਭ) [17]ਬੇਣਿ (ਸ, ਖ) [18]ਅਧਆਤਮੀ (ਲ)

ਸਤਿਜੁਗੁ ਉਤਮੁ ਆਖੀਐ ਇਕੁ ਫੇੜੇ ਸਭ ਦੇਸੁ ਦੁਹੇਲਾ।
ਤ੍ਰੇਤੈ[1] ਨਗਰੀ ਪੀੜੀਐ[2] ਦੁਆਪੁਰਿ ਵੰਸੁ ਵਿਧੰਸੁ ਕੁਵੇਲਾ।
ਕਲਿਜੁਗਿ ਸਚੁ ਨਿਆਉ ਹੈ ਜੋ ਬੀਜੈ ਸੋ ਲੁਣੈ ਇਕੇਲਾ।
ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪੂਰਨੁ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸਬਦਿ ਸੁਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰ[3] ਗੁਰ ਚੇਲਾ।
ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦਿੜ[4] ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ।
ਮਿਠਾ ਬੋਲਣੁ ਨਿਵ ਚਲਣੁ ਹਥਹੁ ਦੇਣਾ ਸਹਿਜ[5] ਸੁਹੇਲਾ।
ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਫਲ ਨੇਹੁ ਨਵੇਲਾ। ੧੬।

ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਆਕਾਰੁ ਕਰਿ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਅਨੂਪ ਦਿਖਾਇਆ।
ਵੇਦ[6] ਕਤੇਬ ਅਗੋਚਰਾ ਵਾਹਗੁਰੂ[7] ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਇਆ।
ਚਾਰਿ ਵਰਨ ਚਾਰਿ ਮਜਹਬਾ ਚਰਣ ਕਵਲ ਸਰਣਾਗਤਿ ਆਇਆ।
ਪਾਰਸ ਪਰਸਿ ਅਪਰਸ ਜਗਿ ਅਸਟਧਾਤੁ ਇਕੁ ਧਾਤੁ ਕਰਾਇਆ।
ਪੈਰੀ ਪਾਇ ਨਿਵਾਇਕੈ ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਅਸਾਧੁ ਮਿਟਾਇਆ।
ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਾਡੀ ਰਾਹੁ ਚਲਾਇਆ।
ਪੂਰੇ ਪੂਰਾ ਥਾਟੁ ਬਣਾਇਆ। ੧੭।

ਜੰਮਣੁ ਮਰਣਹੁ ਬਾਹਰੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਜਗ ਵਿਚਿ ਆਏ।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਉਪਦੇਸੁ ਕਰਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚਖੰਡਿ ਵਸਾਏ।
ਮਾਨਸਰੋਵਰਿ ਪਰਮਹੰਸ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਲਾਏ।
ਚੰਦਨ ਵਾਸੁ ਵਣਾਸਪਤਿ ਅਫਲ ਸਫਲ ਚੰਦਨ ਮਹਕਾਏ।
ਭਵਜਲ ਅੰਦਰਿ ਬੋਹਥੈ[8] ਹੋਇ ਪਰਵਾਰ ਸਧਾਰ ਲੰਘਾਏ[9]।
ਲਹਰਿ ਤਰੰਗੁ ਨ ਵਿਆਪਈ ਮਾਇਆ ਵਿਚਿ ਉਦਾਸੁ ਕਹਾਏ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਸਹਜਿ ਸਮਾਏ। ੧੮।

ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਗੁਰ ਸਿਖੁ ਧੰਨੁ ਆਦਿ ਪਰਖੁ ਆਦੇਸੁ ਕਰਾਇਆ।
ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸਨੁ[10] ਧੰਨੁ ਹੈ ਧੰਨ ਦਿਸਟਿ ਗੁਰ ਧਿਆਨੁ ਧਰਾਇਆ।
ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦੁ ਧੰਨ ਸੁਰਤਿ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਸੁਣਾਇਆ।
ਚਰਣ ਕਵਲ ਗੁਰ ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਮਸਤਕੁ ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਲਾਇਆ।
ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰ ਉਦੇਸੁ ਹੈ ਧੰਨੁ ਰਿਦਾ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰੁ ਵਸਾਇਆ।
ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਚਰਣਾਮਤੋ[11] ਧੰਨ ਮਹਤੁ[12] ਜਿਤੁ ਅਪਿਓ ਪੀਆਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਫਲੁ ਅਜਰੁ ਜਰਾਇਆ। ੧੯।

---

[1]ਤੇਤੈ (ਲ) [2]ਪੀਚੀਐ (ਭ) [3]ਸਤਿਗੁਰੂ (ਸ), ਸਤਿਗੁਰੁ (ਖ) [4]ਦ੍ਰਿੜ (ਸ, ਭ) [5]ਸਹਜਿ (ਭ) [6]ਬੇਦ (ਭ)
[7]ਵਾਹਿਗੁਰੂ (ਸ,ਲ) [8]ਬੋਹਿਥੇ (ਖ) [9]ਲਘਾਏ (ਲ) [10]ਦਰਸਣ (ਲ) [11]ਚਰਣਾਮ੍ਰਤ (ਲ) [12]ਸੁ ਮੁਹੁ (ਲ)

ਸੁਖ ਸਾਗਰੁ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗੁ[1] ਸੋਭਾ[2] ਲਹਰਿ ਤਰੰਗ ਅਤੋਲੇ।
ਮਾਣਕ ਮੋਤੀ ਹੀਰਿਆ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ ਅਵੇਸੁ ਅਮੋਲੇ।
ਰਾਗ ਰਤਨ ਅਨਹਦ ਧੁਨੀ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਅਗਮ ਅਲੋਲੇ[3]।
ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਿਧਿ ਸਭ ਗੋਲੀਆ ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਗੋਇਲ ਗੋਲੇ।
ਲਖ ਲਖ ਚੰਦ ਚਰਾਗਚੀ ਲਖ ਲਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਚਨਿ ਝੋਲੇ।
ਕਾਮਧੇਨੁ ਲਖ ਪਾਰਜਾਤ[4] ਜੰਗਲ ਅੰਦਰਿ ਚਰਨਿ ਅਭੋਲੇ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਬੋਲ ਅਬੋਲੇ। ੨੦। ੧੨। ਬਾਰਾ।

---

[1]ਸਾਧਸੰਗਿ (ਭ) [2]ਲੋਭ (ਲ) [3]ਅਤੋਲੇ (ਲ) [4]ਪਾਰਿਜਾਤ (ਸ)

ਵਾਰ ੧੩

੧ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਪੀਰ ਮੁਰੀਦੀ ਗਾਖੜੀ ਕੋ ਵਿਰਲਾ ਜਾਣੈ।
ਪੀਰਾ ਪੀਰੁ ਵਖਾਣੀਐ ਗੁਰੁ ਗੁਰਾ ਵਖਾਣੈ।
ਗੁਰੁ ਚੇਲਾ ਚੇਲਾ ਗੁਰੂ ਕਰਿ ਚੋਜ ਵਿਡਾਣੈ।
ਸੋ ਗੁਰੁ ਸੋਈ ਸਿਖੁ ਹੈ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੈ।
ਇਕੁ ਗੁਰੁ ਇਕੁ ਸਿਖੁ ਹੈ ਗੁਰ ਸਬਦਿ[1] ਸਿਵਾਣੈ।
ਮਿਹਰ ਮੁਹਬਤਿ[2] ਮੇਲੁ ਕਰਿ ਭਉ ਭਾਉ ਸੁ ਭਾਣੈ। ੧।

ਗੁਰਸਿਖਹੁ ਗੁਰਸਿਖੁ ਹੈ ਪੀਰ ਪੀਰਹੁ ਕੋਈ।
ਸਬਦਿ ਸੁਰਤਿ ਚੇਲਾ ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸਰੁ ਸੋਈ।
ਦਰਸਨ ਦਿਸਟਿ ਧਿਆਨੁ ਧਰਿ ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਹੋਈ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਕਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਸਤਿਸੰਗਿ ਵਿਲੋਈ।
ਵਾਹਗੁਰੂ[3] ਗੁਰਮੰਤ[4] ਹੈ ਜਪਿ ਹਉਮੈ ਖੋਈ।
ਆਪੁ ਗਵਾਏ ਆਪਿ ਹੈ ਗੁਣ ਗੁਣੀ ਪਰੋਈ। ੨।

ਦਰਸਨ ਦਿਸਟਿ ਸੰਜੋਗੁ ਹੈ ਭੈ ਭਾਇ ਸੰਜੋਗੀ[5]।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਬੈਰਾਗੁ ਹੈ ਸੁਖ ਸਹਜ ਅਰੋਗੀ।
ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ ਨ ਭਰਮੁ ਹੈ ਜੋਗੀਸਰੁ ਜੋਗੀ।
ਪਿਰਮ ਪਿਆਲਾ ਪੀਵਣਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਰਸ ਭੋਗੀ।
ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਸਿਮਰਣੁ ਮਿਲੈ ਪੀ ਅਪਿਓ ਅਸੋਗੀ। ੩।

ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਿਰਮ ਰਸੁ ਕਿਉ ਆਖਿ ਵਖਾਣੈ।
ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਆਖਣੁ ਆਖਣਾ ਓਹੁ ਸਾਉ ਨ ਜਾਣੈ।
ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸੁ ਮਿਲਿ ਕਥਿ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣੈ।
ਚਾਰਿ ਕਤੇਬਾ ਆਖੀਅਨਿ ਦੀਨ ਮੁਸਲਮਾਣੈ।
ਸੇਖ ਨਾਗੁ ਸਿਮਰਣੁ ਕਰੈ ਸਾਂਗੀਤ[6] ਸੁਹਾਣੈ।
ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਅਸੰਖ ਸੁਣਿ ਹੋਏ ਹੈਰਾਣ
ਅਕਥ ਕਥਾ ਕਰਿ ਨੇਤ ਨੇਤ ਪੀਲਾਏ ਭਾਣੈ। ੪।

---

[1]ਸਬਦ (ਭ) [2]ਮੇਲਿ (ਭ) [3]ਵਾਹਗੁਰੂ (ਸ,ਖ,ਲ) [4]ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ (ਸ) [5]ਸੰਗੋਈ (ਲ) [6]ਸਾਗੀਤ (ਭ)

ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਿਰਮੁ ਰਸੁ ਛਿਅ ਰਸ ਹੈਰਾਣਾ।
ਛਤੀਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਰਸਦੇ ਵਿਸਮਾਦ ਵਿਡਾਣਾ।
ਨਿਝਰ ਧਾਰ ਹਜਾਰ ਹੋਇ ਭੈ ਚਕਿਤ[1] ਭੁਲਾਣਾ।
ਇੜਾ ਪਿੰਗੁਲਾ ਸੁਖਮਨਾ ਸੋਹੰ ਨ ਸਮਾਣਾ।
ਵੀਹ ਇਕੀਹ ਚੜਾਉ ਚੜਿ ਪਰਚਾ ਪਰਵਾਣਾ।
ਪੀਤੈ ਬੋਲਿ ਨ ਹੰਘਈ ਆਖਾਣ ਵਖਾਣਾ। ੫।

ਗਲੀ ਸਾਦੁ ਨ ਆਵਈ ਜਿਚਰੁ ਮੁਹੁ ਖਾਲੀ।
ਮੁਹੁ ਭਰਿਐ ਕਿਉ ਬੋਲੀਐ ਰਸ ਜੀਭ ਰਸਾਲੀ।
ਸਬਦੁ ਸੁਰਤਿ ਸਿਮਰਣ ਉਲੰਘਿ ਨਹਿ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲੀ।
ਪੰਥੁ ਕੁਪੰਥੁ ਨ ਸੁਝਈ ਅਲਮਸਤ ਖਿਆਲੀ।
ਡਗਮਗ ਚਾਲ ਸੁਢਾਲ ਹੈ ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਰਾਲੀ।
ਚੜਿਆ ਚੰਦੁ ਨ ਲੁਕਈ ਢਕਿ ਜੋਤਿ ਕੁਨਾਲੀ। ੬।

ਲਖ ਲਖ ਬਾਵਨ ਚੰਦਨਾ ਲਖ ਅਗਰ ਮਿਲੰਦੇ।
ਲਖ ਕਪੂਰ ਕਥੂਰੀਆ ਅੰਬਰ ਮਹਕੰਦੇ[2]।
ਲਖ ਲਖ ਗਉੜੇ ਮੇਦ ਮਿਲਿ ਕੇਸਰ ਚਮਕੰਦੇ।
ਸਭ ਸੁਗੰਧ ਰਲਾਇ ਕੈ ਅਰਗਜਾ[3] ਕਰੰਦੇ।
ਲਖ ਅਰਗਜੇ ਫੁਲੇਲ ਫੁਲ ਫੁਲਵਾੜੀ ਸੰਦੇ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਰਲ ਪਿਰਮ ਰਸੁ ਵਾਸ[4] ਨ ਲਹੰਦੇ। ੭।

ਰੂਪ ਸਰੂਪ ਅਨੂਪ ਲਖ ਇੰਦ੍ਰ ਪੁਰੀ ਵਸੰਦੇ।
ਰੰਗ ਬਿਰੰਗ ਸੁਰੰਗ ਲਖ ਬੈਕੁੰਠ ਰਹੰਦੇ।
ਲਖ ਜੋਬਨ ਸੀਗਾਰ ਲਖ ਲਖ ਵੇਸ ਕਰੰਦੇ।
ਲਖ ਦੀਵੇ ਲਖ ਤਾਰਿਆ ਜੋਤਿ ਸੂਰਜ ਚੰਦੇ।
ਰਤਨ ਜਵਾਹਰ ਲਖ ਮਣੀ ਜਗਮਗ ਟਹਕੰਦੇ।
ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਿਰਮ ਰਸ ਜੋਤੀ ਨ ਪੁਜੰਦੇ। ੮।

ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਿਧਿ ਲਖ ਕਰੋੜੀ।
ਲਖ ਪਾਰਸ ਲਖ ਪਰਜਾਤੁ[5] ਲਖ ਲਖਮੀ ਜੋੜੀ।
ਲਖ ਚਿੰਤਾਮਣਿ ਕਾਮਧੇਣੁ[6] ਚਤੁਰੰਗ ਚਮੋੜੀ।
ਮਾਣਕ ਮੋਤੀ ਹੀਰਿਆ ਨਿਰਮੋਲ ਮਰੋੜੀ[7]।
ਲਖ ਕਵਿਲਾਸ[8] ਸੁਮੇਰ ਲਖ ਲਖ ਰਾਜ ਬਹੋੜੀ।
ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪ੍ਰਿਮ[9] ਰਸੁ ਮੁਲ ਅਮੁਲੁ ਸੁਥੋੜੀ। ੯।

[1]ਚਕਤ (ਖ, ਭ, ਲ) [2]ਮਹਿਕੰਦੇ (ਸ) [3]ਅਗਰਜਾ (ਭ) [4]ਵਾਸੰ (ਭ) [5]ਪਾਰਿਜਾਤ (ਸ) [6]ਕਾਮਧੇਨ (ਭ) [7]ਮੜੋਰੀ (ਸ) [8]ਕਵਲਾਸ (ਭ) [9]ਪਿਰਮ (ਸ), ਪ੍ਰੇਮ (ਖ, ਭ, ਲ)

ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਫਲ ਲਖ ਲਖ ਲਖ ਲਹਿਰ[1] ਤਰੰਗਾ।
ਲਖ ਦਰੀਆਉ ਸਮਾਉ ਕਰਿ ਲਖ ਲਹਰੀ ਅੰਗਾ।
ਲਖ ਦਰੀਆਉ ਸਮੁੰਦ[2] ਵਿਚਿ ਲਖ ਤੀਰਥ ਗੰਗਾ।
ਲਖ ਸਮੁੰਦ ਗੜਾੜ ਵਿਚਿ ਬਹੁ ਰੰਗ ਬਿਰੰਗਾ।
ਲਖ ਗੜਾੜ ਤਰੰਗਿ ਵਿਚਿ ਲਖ ਅਝੁ[3] ਕਿਣੰਗਾ।
ਪਿਰਮ ਪਿਆਲਾ ਪੀਵਦਾ ਕੋ ਬੁਰਾ ਨ ਚੰਗਾ। ੧੦।

ਇਕ ਕਵਾਉ ਪਸਾਉ ਕਰਿ ਓਅੰਕਾਰੁ ਸੁਣਾਇਆ।
ਓਅੰਕਾਰਿ ਅਕਾਰ ਲਖ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਬਣਾਇਆ।
ਪੰਜਿ[4] ਤਤੁ ਉਤਿਪਤਿ ਲਖ ਤ੍ਰੈ ਲੋਅ ਸੁਹਾਇਆ।
ਜਲਿ ਥਲਿ ਗਿਰਿ[5] ਤਰਵਰ ਸਫਲ ਦਰੀਆਵ ਚਲਾਇਆ।
ਲਖ ਦਰੀਆਉ ਸਮਾਉ ਕਰਿ ਤਿਲ ਤੁਲ ਤੁਲਾਇਆ।
ਕੁਦਰਤਿ ਇਕ ਅਤੋਲਵੀ ਲੇਖਾ ਨ ਲਿਖਾਇਆ।
ਕੁਦਰਤਿ ਕੀਮ ਨ ਜਾਣੀਐ ਕਾਦਰੁ ਕਿਨਿ ਪਾਇਆ। ੧੧।

ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਫਲ ਪ੍ਰੇਮ[6] ਰਸੁ ਅਬਿਗਤਿ ਗਤਿ ਭਾਈ।
+ਪਾਰਾਵਾਰੁ ਅਪਾਰੁ ਹੈ ਕੋ ਆਇ ਨ ਜਾਈ।+
ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਪਰਜੰਤ ਨਾਹਿ[7] ਪਰਮਾਦਿ ਵਡਾਈ[8]।
ਹਾਥਿ ਨ ਪਾਇ ਅਥਾਹ ਦੀ ਅਸਗਾਹ ਸਮਾਈ।
ਪਿਰਮ ਪਿਆਲੇ ਬੂੰਦ[9] ਇਕ ਕਿਨਿ ਕੀਮਤਿ ਪਾਈ।
ਅਗਮਹੁ ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧ ਗੁਰ ਅਲਖੁ ਲਖਾਈ। ੧੨।

ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਿਰਮ ਰਸੁ ਤਿਲੁ ਅਲਖੁ ਅਲੇਖੈ।
ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੂਨਿ ਵਿਚਿ ਜੀਅ ਜੰਤੁ ਵਿਸੇਖੈ।
ਸਭਨਾ ਦੀ ਰੋਮਾਵਲੀ[10] ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬਹੁ ਭੇਖੈ।
ਰੋਮਿ ਰੋਮਿ ਲਖ ਲਖ ਸਿਰ ਮੁਹੁ ਲਖ ਸਰੇਖੈ।
ਲਖ ਲਖ ਮੁਹਿ ਮੁਹਿ ਜੀਭੁ ਕਰਿ ਸੁਣਿ ਬੋਲੈ ਦੇਖੈ।
ਸੰਖ ਅਸੰਖ ਇਕੀਹ ਵੀਹ ਸਮਸਰਿ ਨ ਨਿਮੇਖੈ। ੧੩।

ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਫਲ ਪਿਰਮ ਰਸੁ ਹੁਇ ਗੁਰੁ ਸਿਖ ਮੇਲਾ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਪਰਚਾਇ ਕੈ ਨਿਤ[11] ਨੇਹੁ ਨਵੇਲਾ।
ਵੀਹ ਇਕੀਹ ਚੜਾਉ ਚੜਿ ਸਿਖ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਚੇਲਾ।
ਅਪਿਉ ਪੀਐ ਅਜਰੁ ਜਰੈ ਗੁਰ ਸੇਵ ਸੁਹੇਲਾ।

---

[1]ਲਹਿਰ (ਸ) [2]ਸਮੁਦ੍ਰ (ਭ) [3]ਅੰਝੁ (ਖ) [4]ਪੰਜ (ਭ) [5]ਗਿਰੋ (ਲ) [6]ਪਿਰਮ (ਖ, ਭ) [7]ਨਹਿ (ਲ) [8]ਵਡਿਆਈ(ਲ)
[9]ਬੂਦ (ਲ) [10]ਰੁਮਾਵਲੀ (ਲ) [11]ਅਤਿ (ਭ)

ਜੀਵਦਿਆ ਮਰਿ ਚਲਣਾ ਹਾਰਿ ਜਿਣੈ ਵਹੇਲਾ।
ਸਿਲ ਅਲੂਣੀ ਚਟਣੀ ਲਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੇਲਾ। ੧੪।

ਪਾਣੀ ਕਾਠ ਨ ਡੋਬਈ ਪਾਲੇ ਦੀ ਲਜੈ।
ਸਿਰਿ ਕਲਵਤ੍ਰ ਧਰਾਇ ਕੈ ਸਿਰਿ ਚੜਿਆ[1] ਭਜੈ।
ਲੋਹੇ[2] ਜੜੀਐ[3] ਬੋਹਿਥਾ ਭਾਰਿ ਭਰੇ ਨ ਤਜੈ।
ਪੇਟੈ ਅੰਦਰਿ[4] ਅਗਿ ਰਖਿ ਤਿਸੁ ਪੜਦਾ ਕਜੈ।
ਅਗਰੈ ਡੋਬੈ ਜਾਣਿ ਕੈ ਨਿਰਮੋਲਕ ਧਜੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗਿ ਚਲਣਾ ਛਡਿ ਖਬੈ ਸਜੈ। ੧੫।

ਖਾਣਿ ਉਖਣਿ[5] ਕਢਿ ਆਣਦੇ[6] ਨਿਰਮੋਲਕ ਹੀਰਾ।
ਜਉਹਰੀਆ ਹਥਿ ਆਵਦਾ ਉਇ[7] ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰਾ।
ਮਜਲਸ ਅੰਦਰਿ ਦੇਖਦੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਵਜੀਰਾ।
ਮੁਲੁ ਕਰਨਿ ਅਜਮਾਇ ਕੈ ਸਾਹਾ ਮਨ ਧੀਰਾ।
ਅਹਰਣਿ ਉਤੈ ਰਖਿ ਕੈ ਘਣ ਘਾਉ ਸਰੀਰਾ।
ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਠਹਿਰਾਵਦਾ[8] ਦਰਗਹ ਗੁਰ ਪੀਰਾ। ੧੬।

ਤਰਿ ਡੁਬੈ ਡੁਬਾ ਤਰੈ ਪੀ ਪਿਰਮ ਪਿਆਲਾ।
ਜਿਣਿ ਹਾਰੈ ਹਾਰੈ ਜਿਣੈ ਏਹ ਗੁਰਮੁਖਿ ਚਾਲਾ।
ਮਾਰਗੁ ਖੰਡੇਧਾਰ ਹੈ ਭਵਜਲੁ ਭਰਨਾਲਾ[9]।
ਵਾਲਹੁ ਨਿਕਾ ਆਖੀਐ ਗੁਰ ਪੰਥੁ ਨਿਰਾਲਾ।
ਹਉਮੈ ਬਜਰੁ ਭਾਰ ਹੈ ਦੁਰਮਤਿ ਦੁਰਾਲਾ।
ਗੁਰਮਤਿ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਕੈ ਸਿਖੁ ਜਾਇ ਸੁਖਾਲਾ। ੧੭।

ਧਰਤਿ ਵੜੈ ਵੜਿ ਬੀਉ ਹੋਇ ਜੜ ਅੰਦਰਿ ਜੰਮੈ।
ਹੋਇ ਬਰੂਟਾ ਚੁਹਚੁਹਾ ਮੂਲ ਡਾਲ ਧਰੰਮੈ।
+ਬਿਰਖ ਅਕਾਰੁ ਬਿਥਾਰੁ ਕਰਿ ਬਹੁ ਜਟਾ ਪਲੰਮੈ।+
ਜਟਾ ਲਟਾ ਮਿਲਿ ਧਰਤਿ ਵਿਚਿ ਹੋਇ ਮੂਲ ਅਗੰਮੈ।
ਛਾਵ ਘਣੀ ਪਤ ਸੋਹਣੇ[10] ਫਲ ਲਖ ਲਖੰਮੈ।
ਫਲ ਫਲ ਅੰਦਰਿ ਬੀਅ ਬਹੁ ਗੁਰ ਸਿਖ ਮਰੰਮੈ। ੧੮।

ਇਕੁ ਸਿਖੁ ਦੁਇ ਸਾਧਸੰਗੁ ਪੰਜੀ ਪਰਮੇਸਰੁ।
ਨਉ ਅੰਗ ਨੀਲ ਅਨੀਲ ਸੁੰਨ ਅਵਤਾਰ ਮਹੇਸਰੁ।
ਵੀਹ ਇਕੀਹ ਅਸੰਖ ਸੰਖ ਮੁਕਤੈ ਮੁਕਤੇਸਰੁ।

---

[1]ਚੜਿ ਕੈ (ਖ, ਲ) [2]ਲੋਹਾ (ਲ) [3]ਜਰੀਐ (ਭ) [4]ਅੰਦਰਿ ਕੈ (ਖ) [5]ਓਖਣ (ਭ) [6]ਆਣਿਦੇ (ਭ) [7]ਓਇ (ਭ,ਲ) [8]ਠਹਰਾਵਦਾ (ਭ) [9]ਭਰਿਨਾਲਾ (ਭ) [10]ਸੋਹੇ (ਲ)

ਨਗਰਿ ਨਗਰਿ ਮੈ ਸਹੰਸ ਸਿਖ ਦੇਸ ਦੇਸ ਲਖੇਸਰੁ।
ਇਕਦੂੰ[1] ਬਿਰਖਹੁ ਲਖ ਫਲ ਫਲ ਬੀਅ ਲੋਮੇਸਰੁ।
ਭੋਗ ਭੁਗਤਿ ਰਾਜੇਸੁਰਾ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਜੋਗੇਸਰੁ। ੧੯।

ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਵਣਜਾਰੇ ਸਾਹੈ।
ਸਉਦਾ ਇਕਤੁ ਹਟਿ ਹੈ ਸੰਸਾਰੁ[2] ਵਿਸਾਹੈ।
ਕੋਈ ਵੇਚੈ ਕਉਡੀਆ ਕੋ ਦਮ ਉਗਾਹੈ[3]।
ਕੋਈ ਰੁਪਯੇ[4] ਵਿਕਣੈ[5] ਸੁਨਈਏ ਕੋ ਡਾਹੈ[6]।
ਕੋਈ ਰਤਨ ਵਣੰਗਦਾ ਕਰਿ ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹੈ।
ਵਣਜਿ ਸੁਪਤਾ ਸਾਹ ਨਾਲਿ ਵੇਸਾਹੁ ਨਿਬਾਹੈ। ੨੦।

ਸਉਦਾ ਇਕਤੁ[7] ਹਟਿ ਹੈ ਸਾਹੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ।
ਅਉਗੁਣ ਲੈ ਗੁਣ ਵਿਕਣੈ ਵਚਨੈ ਦਾ ਸੂਰਾ।
ਸਫਲੁ ਕਰੈ ਸਿਮਲੁ ਬਿਰਖੁ ਸੋਵਰਨੁ ਮਨੂਰਾ।
ਵਾਸਿ[8] ਸੁਵਾਸੁ ਨਿਵਾਸੁ ਕਰਿ ਕਾਉ ਹੰਸੁ ਨ ਊਰਾ।
ਘੁਘੂ[9] ਸੁਝੁ ਸੁਝਾਇਦਾ ਸੰਖ ਮੋਤੀ ਚੂਰਾ।
ਵੇਦ ਕਤੇਬਹੁ[10] ਬਾਹਰਾ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਹਜੂਰਾ। ੨੧।

ਲਖ ਉਪਮਾ ਉਪਮਾ ਕਰੈ ਉਪਮਾਨ ਵਖਾਣੈ।
ਲਖ ਮਹਿਮਾ ਮਹਿਮਾ ਕਰੈ ਮਹਿਮਾ ਹੈਰਾਣੈ।
ਲਖ ਮਹਾਤਮ ਮਹਾਤਮਾ ਮਾਨ ਮਹਾਤਮੁ[11] ਜਾਣੈ।
ਲਖ ਉਸਤਤਿ ਉਸਤਤਿ ਕਰੈ ਉਸਤਤਿ ਨਾਂ ਸਿਵਾਣੈ।
ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਆਦੇਸੁ ਹੈ ਮੈ ਮਾਣੁ ਨਿਮਾਣੈ। ੨੨।

ਲਖ ਮਤਿ ਲਖ ਬੁਧਿ ਸੁਧਿ ਲਖ ਲਖ[12] ਚਤੁਰਾਈ।
ਲਖ ਲਖ ਉਕਤਿ ਸਿਆਣਪਾ ਲਖ ਸੁਰਤਿ ਸਮਾਈ।
ਲਖ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਲਖ ਲਖ ਸਿਮਰਣਰਾਈ।
ਲਖ ਵਿਦਿਆ ਲਖ ਇਸਟ ਜਪ ਤੰਤ ਮੰਤ ਕਮਾਈ।
ਲਖ ਭੁਗਤਿ ਲਖ ਲਖ ਭਗਤਿ ਲਖ ਮੁਕਤਿ ਮਿਲਾਈ।
ਜਿਉ ਤਾਰੇ ਦਿਹ ਉਗਵੈ ਆਨੇਰ ਗਵਾਈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਅਗਮੁ ਹੈ ਹੋਇ ਪਿਰਮ ਸਖਾਈ। ੨੩।

ਲਖ ਅਚਰਜ ਅਚਰਜ ਹੋਇ ਅਚਰਜ ਹੈਰਾਣਾ।

---
[1]ਇਕਦੂ (ਭ) [2]ਸੈਸਾਰੁ (ਖ,ਲ) [3]ਉਗਾਏ (ਭ), ਉਸਾਹੈ (ਲ) [4]ਰੁਪਈਏ (ਖ,ਲ) [5]ਵਿਕੜੈ (ਭ) [6]ਡਾਏ (ਭ) [7]ਇਕਤ (ਭ), ਇਕਤੈ (ਲ) [8]ਵੰਸਿ (ਲ) [9]ਘੁਘੂੰ (ਲ) [10]ਕਤੇਬੋ (ਭ) [11]ਮਹਾਤ (ਭ) [12]ਲ ਅਤੇ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਕ ਇਥੇ 'ਲਖ' ਸ਼ਬਦ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਆਇਆ ਹੈ ਜੋ ਠੀਕ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ

ਵਿਸਮੁ ਹੋਇ ਵਿਸਮਾਦ ਲਖ ਲਖ ਚੋਜ ਵਿਡਾਣਾ।
ਲਖ ਅਦਭੁਤ ਪਰਮਦਭੁਤੀ ਪਰਮਦਭੁਤ[1] ਭਾਣਾ।
ਅਬਿਗਤਿ ਗਤਿ ਅਗਾਧ ਬੋਧ ਅਪਰੰਪਰੁ[2] ਬਾਣਾ।
ਅਕਥ ਕਥਾ ਅਜਪ[3] ਜਪਣੁ ਨੇਤ ਨੇਤ ਵਖਾਣਾ।
ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਆਦੇਸੁ ਹੈ ਕੁਦਰਤਿ ਕੁਰਬਾਣਾ।੨੪।

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪੂਰਣ[4] ਬ੍ਰਹਮੁ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਉ।
ਗੁਰ ਅੰਗਦੁ ਗੁਰ ਅੰਗ ਤੇ ਸਚ ਸਬਦ ਸਮੇਉ।
ਅਮਰਾਪਦੁ ਗੁਰ ਅੰਗਦਹੁ ਅਤਿ ਅਲਖ ਅਭੇਉ।
ਗੁਰ ਅਮਰਹੁ ਗੁਰ ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ[5] ਗਤਿ ਅਛਲ ਅਛੇਉ।
ਰਾਮ ਰਸਕ[6] ਅਰਜਣ[7] ਗੁਰੂ ਅਬਿਚਲ ਅਰਖੇਉ।
ਹਰਿਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੁ ਕਾਰਣ ਕਰਣੇਉ।੨੫।੧੩।ਤੇਰਾ।

---

[1]ਲ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ 'ਪਰਮ' ਪਾਠ ਵਾਧੂ ਹੈ [2]ਅਪਰੰਮਪਰੁ (ਭ) [3]ਅਜਾਪ (ਲ) [4]ਪੂਰਨ (ਲ) [5]ਦਾਸ (ਲ) [6]ਰਸਿਕ (ਖ) [7]ਅਰਜਨ (ਖ)

ਵਾਰ ੧੪

੧ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਸਤਿਗੁਰ ਸਚਾ ਨਾਉ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਣੀਐ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚੁ ਥਾਉ ਸਬਦਿ ਵਖਾਣੀਐ।
ਦਰਗਹ ਸਚੁ ਨਿਆਉ ਜਲ ਦੁਧੁ ਛਾਣੀਐ।
ਗੁਰ ਸਰਣੀ ਅਸਰਾਉ ਸੇਵ ਕਮਾਣੀਐ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਸੁਣਿ ਗਾਉ ਅੰਦਰਿ ਆਣੀਐ।
ਤਿਸੁ ਕੁਰਬਾਣੈ ਜਾਉ ਮਾਣੁ ਨਿਮਾਣੀਐ। ੧।

ਚਾਰਿ ਵਰਨ ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਆਵਣਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗੁ ਵਿਖੁ[1] ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਵਣਾ।
ਤੁਲਿ ਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਇਕ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਵਣਾ।
ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਭਿਖ ਭਿਖਾਰੀ ਪਾਵਣਾ।
ਲੇਖ ਅਲੇਖ ਅਲਿਖ ਸਬਦੁ ਕਮਾਵਣਾ।
ਸੁਝਨਿ[2] ਭੂਰ[3] ਭਵਿਖ ਨ ਆਪੁ ਜਣਾਵਣਾ। ੨।

ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਆਦੇਸਿ[4] ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ।
ਅਨਹਦੁ ਸਬਦੁ ਅਵੇਸਿ[5] ਅਘੜੁ ਘੜਾਇਆ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਪਰਵੇਸਿ ਅਪਿਓ ਪੀਆਇਆ।
ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਉਪਦੇਸਿ[6] ਸਚੁ ਦਿੜਾਇਆ[7]।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਭੂਪਤਿ ਭੇਸਿ[8] ਨ ਵਿਆਪੈ ਮਾਇਆ।
ਬ੍ਰਹਮੇ ਬਿਸਨ ਮਹੇਸਿ ਨ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ। ੩।

ਬਿਸਨੈ ਦਸ ਅਵਤਾਰ ਨਾਵ ਗਣਾਇਆ।
ਕਰਿ ਕਰਿ ਅਸੁਰ ਸੰਘਾਰ ਵਾਦੁ ਵਧਾਇਆ।
ਬ੍ਰਹਮੈ ਵੇਦ ਵੀਚਾਰਿ ਆਖਿ ਸੁਣਾਇਆ।
ਮਨ ਅੰਦਰਿ ਅਹੰਕਾਰੁ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ।
ਮਹਾਦੇਉ ਲਾਇ ਤਾਰ ਤਾਮਸੁ ਤਾਇਆ।

---
[1]ਵਿਖੜਾ (ਲ) [2]ਬੁਝਨਿ (ਭ) [3]ਭੂਤ਼ (ਸ, ਭ, ਲ) [4]ਆਦੇਸੁ (ਭ, ਲ) [5]ਆਵੇਸ (ਭ) [6]ਆਦੇਸ (ਲ)
[7]ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ (ਲ) [8]ਵੇਸਿ (ਸ, ਖ)

ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ ।੪।

ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਅਖਾਇ ਗਲ ਸੁਣਾਇਆ।
ਲਾਇਤਬਾਰੀ ਖਾਇ ਚੁਗਲੁ ਸਦਾਇਆ।
ਸਨਕਾਦਿਕ ਦਰਿ ਜਾਇ ਤਾਮਸੁ ਆਇਆ।
ਦਸ ਅਵਤਾਰ ਕਰਾਇ ਜਨਮੁ ਗਲਾਇਆ।
ਜਿਨਿ ਸੁਕੁ ਜਣਿਆ ਮਾਇ ਦੁਖੁ ਸਹਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਰਲ ਖਾਇ ਅਜਰੁ ਜਰਾਇਆ।੫।

ਧਰਤੀ ਨੀਵੀ ਹੋਇ ਚਰਣ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ।
ਚਰਣ ਕਵਲ ਰਸੁ ਭੋਇ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ।
ਚਰਣ ਰੇਣੁ ਤਿਹੁ ਲੋਇ ਇਛ ਇਛਾਇਆ।
ਧੀਰਜੁ ਧਰਮੁ ਜਮੋਇ[1] ਸੰਤੋਖੁ ਸਮਾਇਆ।
ਜੀਵਣੁ ਜਗਤੁ ਪਰੋਇ ਰਿਜਕੁ ਪੁਜਾਇਆ।
ਮੰਨੈ ਹੁਕਮੁ ਰਜਾਇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਇਆ।੬।

ਪਾਣੀ ਧਰਤੀ ਵਿਚਿ ਧਰਤਿ[2] ਵਿਚਿ ਪਾਣੀਐ।
ਨੀਚਹੁ ਨੀਚ ਨ ਹਿਚ[3] ਨਿਰਮਲ ਜਾਣੀਐ।
ਸਹਦਾ[4] ਬਹਲੀ[5] ਖਿਚ ਨਿਵੈ ਨੀਵਾਣੀਐ।
ਮਨ ਮੇਲੀ ਘੁਲ ਮਿਚ ਸਭ ਰੰਗ ਮਾਣੀਐ।
ਵਿਛੁੜੈ ਨਾਹਿ ਵਿਰਚਿ ਦਰਿ ਪਰਵਾਣੀਐ।
ਪਰਉਪਕਾਰਿ ਸਰਚਿ[6] ਭਗਤਿ ਨੀਸਾਣੀਐ[7]।੭।

ਧਰਤੀ ਉਤੈ ਰੁਖ ਸਿਰ ਤਲਵਾਇਆ।
ਆਪਿ ਸਹੰਦੇ ਦੁਖ ਜਗੁ ਵਰਸਾਇਆ।
ਫਲ ਦੇ ਲਾਹਨਿ[8] ਭੁਖ ਵਟ ਵਗਾਇਆ[9]।
ਛਾਵ ਘਣੀ ਬਹਿ ਸੁਖ ਮਨ ਪਰਚਾਇਆ।
ਵਢਨਿ ਆਇ ਮਨੁਖ ਆਪੁ ਤਛਾਇਆ।
ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਸਨਮੁਖ ਭਾਣਾ ਭਾਇਆ।੮।

ਰੁਖਹੁ ਘਰ ਛਾਵਾਇ ਥਮ ਥਮਾਇਆ।
ਸਿਰਿ ਕਰਵਤੁ ਧਰਾਇ ਬੇੜ ਘੜਾਇਆ।
ਲੋਹੇ ਨਾਲਿ ਜੜਾਇ ਪੂਰ[10] ਤਰਾਇਆ।

---

[1]ਸੰਮੋਇ (ਖ, ਭ, ਲ) [2]ਧਰਤੀ (ਭ) [3]ਨੀਚ (ਭ) [4]ਸਹੰਦਾ (ਖ) [5]ਬਾਹਲੀ (ਸ, ਲ) [6]ਸਰਿਚਿ (ਖ, ਲ) [7]ਨੀਸਾਨੀਐ (ਖ) [8]ਲਾਹਿਨ (ਭ) [9]ਗਵਾਇਆ (ਲ) [10]ਭਾਰੁ (ਲ)

ਲਖ ਲਹਰਿ[1] ਦਰੀਆਇ ਪਾਰਿ ਲਘਾਇਆ[2]।
ਗੁਰਸਿਖਾ ਭੈ ਭਾਇ ਸਬਦੁ ਕਮਾਇਆ।
ਇਕਸ ਪਿਛੈ ਲਾਇ ਲਖ ਛੁਡਾਇਆ[3]। ੯।

ਘਾਣੀ ਤਿਲੁ ਪੀੜਾਇ ਤੇਲੁ ਕਢਾਇਆ।
ਦੀਵੈ ਤੇਲੁ ਜਲਾਇ ਅਨੇਰੁ ਗਵਾਇਆ।
ਮਸੁ ਮਸਵਾਣੀ ਪਾਇ ਸਬਦੁ[4] ਲਿਖਾਇਆ।
ਸੁਣਿ ਸਿਖਿ ਲਿਖਿ ਲਿਖਾਇ ਅਲੇਖੁ ਸੁਣਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਸਬਦੁ ਕਮਾਇਆ।
ਗਿਆਨ ਅੰਜਨ ਲਿਵ ਲਾਇ ਸਹਜਿ ਸਮਾਇਆ। ੧੦।

ਦੁਧੁ ਦੇਇ ਖੜੁ ਖਾਇ ਨ ਆਪੁ ਗਣਾਇਆ।
ਦੁਧਹੁ ਦਹੀ ਜਮਾਇ ਘਿਉ ਨਿਪਜਾਇਆ।
ਗੋਹਾ ਮੂਤੁ ਲਿਬਾਇ[5] ਪੂਜ ਕਰਾਇਆ।
ਛਤੀਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖਾਇ ਕੁਚੀਲ ਕਰਾਇਆ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਚਲਿ ਜਾਇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਧਿਆਇਆ।
ਸਫਲ ਜਨਮੁ ਜਗਿ ਆਇ ਸੁਖ ਫਲ ਪਾਇਆ। ੧੧।

ਦੁਖ ਸਹੈ ਕਪਾਹਿ ਭਾਣਾ ਭਾਇਆ।
ਵੇਲਣਿ ਵੇਲ ਵਿਲਾਹਿ[6] ਤੁੰਬਿ ਤੁੰਬਾਇਆ[7]।
ਪਿੰਞਣਿ ਪਿੰਞਿ[8] ਵਿਰਾਹਿ[9] ਸੂਤੁ ਕਤਾਇਆ।
ਨਲੀ ਜੁਲਾਹੇ ਵਾਹਿ ਚੀਰੁ ਵੁਣਾਇਆ।
ਖੁੰਬ ਚੜਾਇਨਿ ਬਾਹਿ ਨੀਰਿ ਧੁਵਾਇਆ।
ਪੈਨਿ ਸਾਹਿ ਪਾਤਿਸਾਹਿ ਸਭਾ ਸੁਹਾਇਆ। ੧੨।

ਜਾਣੁ ਮਜੀਠੈ ਰੰਗੁ ਆਪੁ ਪੀਹਾਇਆ।
ਕਦੇ ਨ ਛਡੈ ਸੰਗੁ ਬਣਤ ਬਣਾਇਆ।
ਕਟਿ ਕਮਾਦੂ ਨਿਸੰਗੁ ਆਪੁ ਪੀੜਾਇਆ।
ਕਰੈ ਨ ਮਨ ਰਸ ਭੰਗੁ ਅਮਿਓ ਚੁਆਇਆ।
ਗੁੜੁ ਸਕਰ[10] ਖੰਡ ਅਚੰਗੁ[10] ਭੋਗ ਭੁਗਾਇਆ।
ਸਾਧ ਨ ਮੋੜਨ ਅੰਗੁ ਜਗੁ ਪਰਚਾਇਆ। ੧੩।

ਲੋਹਾ ਆਰਣਿ[11] ਪਾਇ ਤਾਵਣਿ ਤਾਇਆ।

[1]ਲਹਰੀ (ਸ, ਖ), ਲਹਰ (ਭ) [2]ਲੰਘਾਇਆ (ਸ) [3]ਛਡਾਇਆ (ਭ, ਲ) [4]ਮਸੁ ਸਬਦੁ (ਭ) [5]ਲਿੰਬਾਇ (ਸ, ਖ), ਲਿਪਾਇ (ਲ) [6]ਵਿਲਾਇ (ਸ, ਖ, ਭ, ਲ) [7]ਤੁਬਾਇਆ (ਭ) [8]ਪਿੰਜ (ਸ, ਖ, ਲ) [9]ਫਿਰਾਇ (ਸ) [10]ਸਰਬੰਗੁ (ਲ) [11]ਆਰ੍ਣਿ (ਸ)

ਘਣ ਅਹਰਣਿ ਹਣਵਾਇ ਦੁਖੁ ਸਹਾਇਆ।
ਆਰਸੀਆ ਘੜਵਾਇ ਮੁਲੁ ਕਰਾਇਆ।
ਖਹੁਰੀ ਸਾਣ ਧਰਾਇ ਅੰਗੁ ਹਛਾਇਆ।
ਪੈਰਾ ਹੇਠਿ ਰਖਾਇ ਸਿਕਲ ਕਰਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਆਪੁ ਦਿਖਾਇਆ। ੧੪।

ਚੰਗਾ ਰੁਖੁ ਵਢਾਇ ਰਬਾਬੁ ਘੜਾਇਆ[1]।
ਛੇਲੀ ਹੋਇ ਕੁਹਾਇ ਮਾਸੁ ਵੰਡਾਇਆ[2]।
ਆਂਦ੍ਰਹੁ[3] ਤਾਰ ਬਣਾਇ ਚੰਮਿ ਮੜ੍ਹਾਇਆ[4]।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਿਚਿ ਆਇ ਨਾਦੁ ਵਜਾਇਆ।
ਰਾਗ ਰੰਗ ਉਪਜਾਇ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਇਆ।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਧਿਆਇ ਸਹਜਿ ਸਮਾਇਆ। ੧੫।

ਚੰਨਣੁ ਰੁਖੁ ਉਪਾਇ ਵਣ ਖੰਡਿ ਰਖਿਆ।
ਪਵਣੁ[5] ਗਵਣੁ[6] ਕਰਿ ਜਾਇ ਅਲਖੁ ਨ ਲਖਿਆ[7]।
ਵਾਸੂ ਬਿਰਖ ਬੁਹਾਇ ਸਚੁ ਪਰੀਖਿਆ।
ਸਭੇ ਵਰਨ ਗਵਾਇ ਭਖਿ ਅਭਖਿਆ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭੈ ਭਾਇ ਅਪਿਉ ਪੀ ਚਖਿਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਤਖਿਆ[8]। ੧੬।

ਗੁਰਸਿਖਾ ਗੁਰਸਿਖ ਸੇਵ ਕਮਾਵਣੀ।
ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥਿ[9] ਭਿਖ ਫਕੀਰਾ ਪਾਵਣੀ।
ਲੇਖ ਅਲੇਖ ਅਲਖ[10] ਬਾਣੀ ਗਾਵਣੀ।
ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਰਸ ਇਖ ਅਮਿਉ ਚੁਆਵਣੀ।
ਤੁਲਿ ਨ ਭੂਤ[11] ਭਵਿਖ ਨ ਕੀਮਤਿ ਪਾਵਣੀ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗ ਵਿਖ ਲਵੈ ਨ ਲਾਵਣੀ। ੧੭।

ਇੰਦ੍ਰ ਪੁਰੀ ਲਖ ਰਾਜ ਨੀਰ ਭਰਾਵਣੀ।
ਲਖ ਸੁਰਗ ਸਿਰਤਾਜ ਗਲਾ ਪੀਹਾਵਣੀ।
ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਿਧਿ ਲਖ ਸਾਜ ਚੁਲਿ ਝੁਕਾਵਣੀ।
ਸਾਧ ਗਰੀਬਨਿਵਾਜ ਗਰੀਬੀ ਆਵਣੀ।
ਅਨਹਦ ਸਬਦ ਅਗਾਜ ਬਾਣੀ ਗਾਵਣੀ। ੧੮।

---

[1]ਬਣਾਇਆ (ਲ) [2]ਵਢਾਇਆ (ਲ) [3]ਆਦਰ (ਖ, ਲ), ਆਦ੍ਰਹੁ (ਭ) [4]ਮੜਾਇਆ (ਖ, ਭ, ਲ) [5]ਪਉਣ (ਲ) [6]ਗਉਣ (ਲ) [7]ਲਖਾਇਆ (ਲ) [8]ਪਰਤਖਿਆ (ਭ, ਲ) [9]ਪਦਾਰਥ (ਭ), ਪਦਾਰਥ (ਲ) [10]ਅਲਿਖ (ਸ) [11]ਭੂਰ (ਲ)

ਹੋਮ ਜਗ ਲਖ ਭੋਗ ਚਣੇ ਚਬਾਵਣੀ।
ਤੀਰਥ ਪੁਰਬ ਸੰਜੋਗ ਪੈਰ ਧੁਵਾਵਣੀ[1]।
ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਲਖ ਜੋਗ ਸਬਦ ਸੁਣਾਵਣੀ।
ਰਹੈ ਨ ਸਹਸਾ[2] ਸੋਗ ਝਾਤੀ ਪਾਵਣੀ।
ਭਉਜਲ ਵਿਚਿ ਅਰੋਗ ਨ ਲਹਰਿ ਡਰਾਵਣੀ।
ਲੰਘਿ ਸੰਜੋਗ ਵਿਜੋਗ ਗੁਰਮਤਿ ਆਵਣੀ। ੧੯।

ਧਰਤੀ ਬੀਉ ਬੀਜਾਇ ਸਹਸ ਫਲਾਇਆ।
ਗੁਰਸਿਖ ਮੁਖਿ ਪਵਾਇ ਲੇਖ[3] ਲਿਖਾਇਆ।
ਧਰਤੀ ਦੇਇ ਫਲਾਇ ਜੋਈ ਫਲੁ ਪਾਇਆ।
ਗੁਰਸਿਖ ਮੁਖਿ ਸਮਾਇ ਸਭ ਫਲ ਲਾਇਆ।
ਬੀਜੇ ਬਾਝੁ ਨ ਖਾਇ ਨ ਧਰਤਿ ਜਮਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਚਿਤਿ ਵਸਾਇ ਇਛਿ ਪੁਜਾਇਆ। ੨੦। ੧੪। ਚੌਦਾ।

---

[1]ਧਰਾਵਣੀ (ਭ) [2]ਸਹੰਸਾ (ਖ) [3]ਖੇਲ (ਲ)

ਵਾਰ ੧੫

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਕੂੜੇ ਬਾਦਿਸਾਹ ਦੁਨੀਆਵੇ[1]।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਥਾ ਨਾਥੁ ਹੈ ਹੋਇ ਨਉ ਨਾਥ ਅਨਾਥ ਨਿਥਾਵੇ[2]।
+ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਚੁ ਦਾਤਾਰੁ ਹੈ ਹੋਰੁ ਦਾਤੇ ਫਿਰਦੇ ਪਛਾਵੇ[3]।+
ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਕਰਿ ਕਰਤੂਤਿ ਨਿਨਾਵਨਿ ਨਾਵੇ।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਚਾ ਸਾਹੁ ਹੈ ਹੋਰੁ ਸਾਹ ਅਵੇਸਾਹ ਉਚਾਵੇ।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਚਾ ਵੈਦੁ ਹੈ ਹੋਰੁ ਵੈਦ ਸਭ ਕੈਦ ਕੂੜਾਵੇ।
ਵਿਣੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਨਿਗੋਸਾਵੈ। ੧।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੀਰਥੁ ਜਾਣੀਐ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਸਰਣੀ ਆਵੇ[4]।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੇਉ ਅਭੇਉ ਹੈ ਹੋਰੁ ਦੇਵ ਗੁਰੁ ਸੇਵ ਤਰਾਏ।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਰਸਿ ਪਰਸਿਐ ਲਖ ਪਾਰਸ ਪਾ ਖਾਕੁ ਸੁਹਾਏ।
ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਾ ਪਾਰਜਾਤੁ[5] ਪਾਰਜਾਤ ਲਖ ਸਫਲ ਧਿਆਏ[6]।
ਸੁਖ ਸਾਗਰੁ ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ ਸਿਖ ਸੁਣਾਏ।
ਚਿੰਤਾਮਣਿ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਣ ਚਿੰਤਾਮਣੀ ਅਚਿੰਤ ਕਰਾਏ।
ਵਿਣੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਿ ਦੂਜੈ ਭਾਏ। ੨।

ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੂਨਿ ਵਿਚਿ ਉਤਮੁ ਜੂਨਿ ਸੁ ਮਾਣਸ ਦੇਹੀ।
ਅਖੀ ਦੇਖੈ ਨਦਰਿ ਕਰਿ ਜਿਹਬਾ ਬੋਲੈ ਬਚਨ ਬਿਦੇਹੀ।
ਕੰਨੀ ਸੁਣਦਾ ਸੁਰਤਿ ਕਰਿ ਵਾਸ ਲਏ ਨਕਿ ਸਾਸ ਸਨੇਹੀ।
ਹਥੀ ਕਿਰਤਿ[7] ਕਮਾਵਣੀ ਪੈਰੀ ਚਲਣੁ ਜੋਤਿ ਇਵੇਹੀ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨਮੁ ਸਕਾਰਥਾ ਮਨਮੁਖ ਮੂਰਤਿ[8] ਮਤਿ ਕਿਨੇਹੀ।
ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਵਿਸਾਰ ਕੈ ਮਾਣਸ ਦੀ ਮਨਿ ਆਸ ਧਰੇਹੀ।
ਪਸੂ ਪਰੇਤਹੁ ਬੁਰੀ ਹੁਰੇਹੀ। ੩।

---

[1]ਦੁਨਿਆਵੇ (ਖ) [2]ਨਿਥਾਵੇ (ਖ) [3]ਪਾਛਾਵੇ (ਸ,ਖ) [4]ਆਏ (ਸ, ਖ, ਭ, ਲ) [5]ਪਾਰਿਜਾਤੁ (ਸ), ਪਾਰਜਾਤਿ (ਭ) [6]ਸੁਹਾਏ (ਲ) [7]ਕਿਰਤ (ਭ) [8]ਮੂਰਖ (ਲ)

ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਹਿਬੁ ਛਡਿ ਕੈ+ ਮਨਮੁਖੁ ਹੋਇ ਬੰਦੇ ਦਾ ਬੰਦਾ।
ਹੁਕਮੀ ਬੰਦਾ ਹੋਇ ਕੈ ਨਿਤ ਉਠਿ ਜਾਇ ਸਲਾਮੁ ਕਰੰਦਾ।
ਅਠ[1] ਪਹਰ ਹਥ ਜੋੜਿ ਕੈ ਹੋਇ ਹਜੂਰੀ ਖੜਾ ਰਹੰਦਾ।
+ਨੀਦ ਨ ਭੁਖ ਨ ਸੁਖ ਤਿਸੁ ਸੂਲੀ ਚੜਿਆ[2] ਰਹੈ ਡਰੰਦਾ।
ਪਾਣੀ ਪਾਲਾ ਧੁਪ ਛਾਉ ਸਿਰ ਉਤੈ ਝਲਿ ਦੁਖ ਸਹੰਦਾ।+
ਆਤਸਬਾਜੀ ਸਾਰੁ ਵੇਖਿ ਰਣ ਵਿਚਿ ਘਾਇਲੁ ਹੋਇ ਮਰੰਦਾ।
ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਵਿਣੁ[3] ਜੂਨਿ[4] ਭਵੰਦਾ। ੪।

ਨਾਥਾ ਨਾਥੁ ਨ ਸੇਵਨੀ ਹੋਇ ਅਨਾਥੁ ਗੁਰੂ ਬਹੁ ਚੇਲੇ।
ਕੰਨ ਪੜਾਇ ਬਿਭੂਤ ਲਾਇ ਖਿੰਥਾ ਖਪਰੁ ਡੰਡਾ ਹੇਲੇ।
ਘਰਿ ਘਰਿ ਟੁਕਰ ਮੰਗਦੇ ਸਿੰਙੀ ਨਾਦੁ ਵਾਜਾਇਨਿ[5] ਭੇਲੇ।
ਭੁਗਤਿ[6] ਪਿਆਲਾ ਵੰਡੀਐ ਸਿਧਿ ਸਾਧਿਕ ਸਿਵਰਾਤੀ ਮੇਲੇ।
ਬਾਰਹ ਪੰਥ ਚਲਾਇਦੇ ਬਾਰਹ ਵਾਟੀ ਖਰੇ ਦੁਹੇਲੇ।
ਵਿਣੁ ਗੁਰ ਸਬਦ ਨ ਸਿਝਨੀ ਬਾਜੀਗਰ ਕਰਿ ਬਾਜੀ ਖੇਲੇ।
ਅੰਨ੍ਹੈ ਅੰਨ੍ਹਾ ਖੂਹੀ ਠੇਲੇ। ੫।

ਸਚੁ ਦਤਾਰੁ[7] ਵਿਸਾਰ ਕੈ ਮੰਗਤਿਆ[8] ਨੋ ਮੰਗਣਿ ਜਾਹੀ।
ਢਾਢੀ ਵਾਰਾ ਗਾਂਵਦੇ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਜੋਧ ਸਾਲਾਹੀ।
ਨਾਈ ਗਾਵਨਿ ਸਦੜੇ ਕਰਿ ਕਰਤੂਤਿ ਮੂਏ ਬਦਰਾਹੀ।
ਪੜਦੇ ਭਟ ਕਵਿਤ ਕਰਿ ਕੂੜ ਕੁਸਤੁ ਮੁਖਹਿ[9] ਆਲਾਹੀ।
ਹੋਇ ਅਸਰਤ[10] ਪੁਰੋਹਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਰੀਤੈ ਵਿਰਤਿ ਮੰਗਾਹੀ[11]।
ਛੁਰੀਆ ਮਾਰਨਿ ਪੰਖੀਏ ਹਰਿ ਹਟਿ ਮੰਗਦੇ ਭਿਖ ਭਵਾਹੀ[12]।
ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਵਿਣੁ[13] ਰੋਵਨਿ ਧਾਹੀ। ੬।

ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨ ਚੇਤਿਓ ਕੀਤੇ ਨੋ ਕਰਤਾ ਕਰਿ ਜਾਣੈ।
ਨਾਰਿ ਭਤਾਰਿ ਪਿਆਰੁ ਕਰਿ ਪੁਤੁ ਪੋਤਾ ਪਿਉ ਦਾਦੁ ਵਖਾਣੈ।
ਧੀਆ ਭੈਣਾ ਮਾਣੁ ਕਰਿ ਤੁਸਨਿ ਰੁਸਨਿ ਸਾਕ ਬਬਾਣੈ।
ਸਾਹੁਰ ਪੀਹਰੁ ਨਾਨਕੇ ਪਰਵਾਰੈ ਸਾਧਾਰੁ ਧਿਙਾਣੈ।
ਚਜ ਅਚਾਰ ਵੀਚਾਰ ਵਿਚਿ ਪੰਚਾ ਅੰਦਰਿ ਪਤਿ ਪਰਵਾਣੈ।
ਅੰਤ ਕਾਲ ਜਮ ਜਾਲ ਵਿਚਿ ਸਾਥੀ ਕੋਇ ਨ ਹੋਇ ਸਿਵਾਣੈ।
ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਵਿਣੁ ਜਾਇ ਜਮਾਣੈ। ੭।

---

[1]ਆਠ (ਸ), [2]ਚੜ੍ਹਿਆ (ਸ), ਚੜਆ (ਭ), [3]ਬਿਨੁ (ਲ), [4]ਜੋਨਿ (ਲ), [5]ਵਜਾਇਨਿ (ਭ,ਲ), [6]ਭਗਤ (ਭ), [7]ਦਾਤਾਰੁ (ਸ,ਖ), [8]ਮੰਗਣਿਆ (ਲ), [9]ਮੁਖਹੁ (ਲ), [10]ਅਸਿਰਿਤ (ਸ,ਖ,ਭ), [11]ਸੰਗਾਹੀ (ਲ), [12]ਭਵਾਈ (ਭ), [13]ਬਿਨੁ (ਲ)

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਾਹੁ ਅਥਾਹੁ ਛਡਿ ਕੂੜੇ ਸਾਹੁ ਕੂੜੇ ਵਣਜਾਰੇ।
ਸਉਦਾਗਰ ਸਉਦਾਗਰੀ ਘੋੜੇ ਵਣਜ ਕਰਨਿ ਅਤਿ ਭਾਰੇ।
ਰਤਨਾ[1] ਪਰਖ ਜਵਾਹਰੀ[2] ਹੀਰੇ ਮਾਣਕ ਵਣਜ ਪਸਾਰੇ।
ਹੋਇ ਸਰਾਫ ਬਜਾਜ ਬਹੁ ਸੁਇਨਾ ਰੁਪਾ ਕਪੜ ਤਾਰੇ[3]।
ਕਿਰਸਾਣੀ ਕਿਰਸਾਣ ਕਰਿ[4] ਬੀਜਿ ਲੁਣਨਿ ਬੋਹਲ ਵਿਸਥਾਰੇ।
ਲਾਹਾ ਤੋਟਾ ਵਰੁ ਸਰਾਪੁ ਕਰਿ ਸੰਜੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ ਵਿਚਾਰੇ।
ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਵਿਣੁ[5] ਦੁਖੁ ਸੈਸਾਰੇ। ੮।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਵੈਦੁ ਨ ਸੇਵਿਓ ਰੋਗੀ ਵੈਦੁ ਨ ਰੋਗੁ ਮਿਟਾਵੈ।
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧੁ ਵਿਚਿ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਦੁਬਿਧਾ[6] ਕਰਿ ਕਰਿ ਧ੍ਰੋਹੁ ਵਧਾਵੈ।
ਆਧਿ ਬਿਆਧਿ ਉਪਾਧਿ ਵਿਚਿ ਮਰਿ ਮਰਿ ਜੰਮੈ ਦੁਖਿ ਵਿਹਾਵੈ।
ਆਵੈ ਜਾਇ ਭਵਾਈਐ ਭਵਜਲ ਅੰਦਰਿ ਪਾਰੁ ਨ ਪਾਵੈ।
ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਮੋਹਣੀ ਤਾਮਸੁ ਤਿਸਨਾ ਸਾਤਿ ਨ ਆਵੈ।
ਬਲਦੀ ਅੰਦਰਿ ਤੇਲੁ ਪਾਇ ਕਿਉ ਮਨੁ ਮੂਰਖੁ ਅਗਿ ਬੁਝਾਵੈ।
ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਵਿਣੁ ਕਉਣੁ ਛੁਡਾਵੈ। ੯।

ਸਤਿਗੁਰ ਤੀਰਥੁ ਛਡਿ ਕੈ ਅਠਿਸਠਿ ਤੀਰਥ ਨਾਵਣ ਜਾਹੀ।
ਬਗੁਲ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਇ ਕੈ ਜਿਉ ਜਲ ਜੰਤਾ ਘੁਟਿ ਘੁਟਿ ਖਾਹੀ।
ਹਸਤੀ ਨੀਰਿ ਨਵਾਲੀਅਨਿ ਬਾਹਰਿ ਨਿਕਲਿ ਖੇਹ ਉਡਾਹੀ।
ਨਦੀ ਨ ਡੁਬੈ ਤੂੰਬੜੀ[7] ਤੀਰਥੁ ਵਿਸੁ ਨਿਵਾਰੈ ਨਾਹੀ।
ਪਥਰੁ ਨੀਰ ਪਖਾਲੀਐ ਚਿਤਿ ਕਠੋਰੁ ਨ ਭਿਜੈ ਗਾਹੀ।
ਮਨਮੁਖ ਭਰਮ ਨ ਉਤਰੈ ਭੰਭਲਭੂਸੇ ਖਾਇ ਭਵਾਹੀ।
ਗੁਰੁ ਪੂਰੇ ਵਿਣੁ ਪਾਰ ਨ ਪਾਹੀ। ੧੦।

ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਰਸੁ ਪਰਹਰੈ ਪਾਥਰੁ ਪਾਰਸੁ ਢੂੰਢਣ ਜਾਏ।
ਅਸਟ ਧਾਤ ਇਕ ਧਾਤੁ ਕਰਿ ਲੁਕਦਾ ਫਿਰੈ ਨ ਪਰਗਟੀ[8] ਆਏ।
ਲੈ ਵਣਵਾਸੁ ਉਦਾਸੁ ਹੋਇ ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਏ।
ਹਥੀ ਕਾਲਖ ਛੁਧਿਆ[9] ਅੰਦਰਿ ਕਾਲਖ ਲੋਭ ਲੁਭਾਏ।
ਰਾਜ ਡੰਡੁ ਤਿਸੁ ਪਕੜਿਆ ਜਮ ਪੁਰਿ ਭੀ ਜਮ ਡੰਡੁ ਸਹਾਏ।
ਮਨਮੁਖ ਜਨਮੁ ਅਕਾਰਥਾ ਦੂਜੇ ਭਾਇ ਕੁਦਾਹਿ ਹਰਾਏ।
ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਵਿਣੁ[10] ਭਰਮੁ ਨ ਜਾਏ। ੧੧।

ਪਾਰਜਾਤੁ[11] ਗੁਰੁ ਛਡਿ ਕੈ ਮਗਨਿ ਕਲਪ ਤਰ[12] ਫਲ ਕਚੇ।

---

[1]ਰਤਨ (ਲ), [2]ਜਾਵਾਹਰੀ (ਲ), [3]ਭਾਰੇ (ਸ,ਖ), [4]ਬਰਿ (ਭ), [5]ਬਿਨੁ (ਲ), [6]ਦੂਬਧਾ (ਭ), [7]ਤੂਬੜੀ (ਖ,ਲ), [8]ਪ੍ਰਗਟੀ (ਸ), [9]ਛੁਥਿਆ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [10]ਬਿਨੁ (ਲ), [11]ਪਾਰਿਜਾਤੁ (ਸ,ਭ), ਪਾਰਿਜਾਤ (ਭ), [12]ਤਰੋਂ (ਸ), ਤਰਾ (ਭ)

ਪਾਰਜਾਤੁ ਲਖ ਸੁਰਗੁ ਸਣੁ ਆਵਾਗਵਣ ਭਵਣ ਵਿਚਿ ਪਚੇ।
ਮਰਦੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਾਮਨਾ ਦਿਤਿ ਭੁਗਤਿ ਵਿਚਿ ਰਚਿ ਵਿਰਚੇ।
ਤਾਰੇ ਹੋਇ ਅਗਾਸ ਚੜਿ ਓੜਕਿ ਤੁਟਿ ਤੁਟਿ ਥਾਨ[1] ਹਲਚੇ[2]।
ਮਾਂ ਪਿਉ ਹੋਏ ਕੇਤੜੇ ਕੇਤੜਿਆ ਦੇ ਹੋਏ ਬਚੇ।
ਪਾਪ ਪੁੰਨੁ ਬੀਉ ਬੀਜਦੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਫਲ ਅੰਦਰਿ ਚਹਮਚੇ।
ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਵਿਣ[3] ਹਰਿ ਨ ਪਰਚੇ। ੧੨।

ਸੁਖ ਸਾਗਰੁ ਗੁਰੂ ਛਡਿ ਕੈ ਭਵਜਲ ਅੰਦਰਿ ਭੰਭਲਭੂਸੇ।
ਲਹਰੀ ਨਾਲਿ ਪਛਾੜੀਅਨਿ ਹਉਮੈ ਅਗਨੀ ਅੰਦਰਿ ਲੂਸੇ।
ਜਮ ਦਰਿ ਬਧੇ ਮਾਰੀਅਨਿ ਜਮਦੂਤਾ ਦੇ ਧਕੇ ਧੂਸੇ।
ਗੋਇਲਿ ਵਾਸਾ ਚਾਰਿ ਦਿਨ ਨਾਉ ਧਰਾਇਨਿ ਈਸੇ ਮੂਸੇ।
ਘਟਿ ਨ ਕੋਇ ਅਖਾਇਦਾ ਆਪੋ ਧਾਪੀ ਹੈਰਤ ਹੂਸੇ।
ਸਾਇਰ ਦੇ ਮਰਜੀਵੜੇ ਕਰਨਿ ਮਜੂਰੀ ਖੇਚਲ ਖੂਸੇ।
ਗੁਰੁ ਪੂਰੇ ਬਿਨੁ[4] ਡਾਗ[5] ਡੰਗੂਸੇ[6]। ੧੩।

ਚਿੰਤਾਮਣਿ ਗੁਰੁ ਛਡਿ ਕੈ ਚਿੰਤਾਮਣਿ[7] ਚਿੰਤਾ ਨ ਗਵਾਏ।
ਚਿਤਵਣੀਆ[8] ਲਖ ਰਾਤਿ ਦਿਹੁ [9]ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਤ੍ਰਿਸਨਾ[9] ਅਗਨਿ ਬੁਝਾਏ।
ਸੁਇਨਾ ਰੁਪਾ ਅਗਲਾ ਮਾਣਕ ਮੋਤੀ ਅੰਗਿ ਹੰਢਾਏ।
ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ ਪੈਨ[10] ਕੈ ਚੋਆ ਚੰਦਨੁ ਮਹਿ ਮਹਕਾਏ।
ਹਾਥੀ ਘੋੜੇ ਪਾਖਰੇ ਮਹਲ ਬਗੀਚੇ ਸੁਫਲ ਫਲਾਏ[11]।
ਸੁੰਦਰਿ ਨਾਰੀ ਸੇਜ ਸੁਖੁ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਧੋਹਿ ਲਪਟਾਏ।
ਬਲਦੀ ਅੰਦਰਿ[12] ਤੇਲੁ ਜਿਉ ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਦੁਖਿ ਵਿਹਾਏ।
ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਵਿਣੁ ਜਮਪੁਰਿ ਜਾਏ। ੧੪।

ਲਖ ਤੀਰਥ ਲਖ ਦੇਵਤੇ ਪਾਰਸ ਲਖ ਰਸਾਇਣ ਜਾਣੈ।
ਲਖ ਚਿੰਤਾਮਣਿ[13] ਪਾਰਜਾਤ ਕਾਮਧੇਨੁ ਲਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਆਣੈ।
ਰਤਨਾ ਸਣੁ ਸਾਇਰ ਘਣੇ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਿਧਿ ਸੋਭਾ ਸੁਲਤਾਣੈ।
ਲਖ ਪਦਾਰਥ ਲਖ ਫਲ ਲਖ ਨਿਧਾਨ[14] ਅੰਦਰਿ ਫੁਰਮਾਣੈ।
ਲਖ ਸਾਹ ਪਾਤਿਸਾਹ ਲਖ ਲਖ ਨਾਥ ਅਵਤਾਰੁ ਸੁਹਾਣੈ।
ਦਾਨੈ ਕੀਮਤਿ ਨ ਪਵੈ ਦਾਤੇ ਕਉਣੁ ਸੁਮਾਰੁ ਵਖਾਣੈ।
ਕੁਦਰਤਿ ਕਾਦਰ ਨੋ ਕੁਰਬਾਣੈ। ੧੫।

---

[1]ਥਾਹੁ (ਲ), [2]ਨਲਚੇ (ਲ), [3]ਬਿਨੁ (ਲ), [4]ਬਿਨੁ (ਲ), [5]ਡਾਂਗ (ਸ), [6]ਡਗੂਸੇ (ਖ,ਭ,ਲ), [7]ਚਿਤਮਣਿ (ਲ), [8]ਚਿੰਤਵਣੀਆ (ਭ), [9]ਤਾਮਸੁ ਤ੍ਰਿਖਾ ਨ (ਲ), [10]ਪੈਨਿ (ਲ), [11]ਫੜਾਏ (ਲ), [12]ਅੰਦਤਿ (ਲ), [13]ਚਿੰਤਾਮਣ (ਭ), [14]ਨਿਧਾਨੁ (ਸ,ਖ,), ਨਿਧਾਨਿ (ਭ)

ਰਤਨਾ ਦੇਖੈ ਸਭੁ ਕੋ ਰਤਨ ਪਾਰਖੂ ਵਿਰਲਾ ਕੋਈ।
ਰਾਗ ਨਾਦ ਸਭ ਕੋ ਸੁਣੈ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਸਮਝੈ ਵਿਰਲੋਈ।
ਗੁਰਸਿਖ ਰਤਨ ਪਦਾਰਥਾ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਮਾਲ ਪਰੋਈ।
ਹੀਰੈ ਹੀਰਾ ਬੇਧਿਆ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਮਿਲਿ ਪਰਚਾ ਹੋਈ।
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੁ ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿਵਾਣੈ ਸੋਈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਸਹਜਿ ਘਰੁ[1] ਪਿਰਮ ਪਿਆਲਾ ਜਾਣੁ ਜਣੋਈ।
ਗੁਰ ਚੇਲਾ ਚੇਲਾ ਗੁਰੁ ਹੋਈ। ੧੬।

ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ ਅਮੋਲੁ ਹੈ ਹੋਇ ਅਮੋਲੁ ਸਾਧਸੰਗੁ ਪਾਏ।
ਅਖੀ ਦੁਇ ਨਿਰਮੋਲਕਾ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ ਧਿਆਨ ਲਿਵ ਲਾਏ।
ਮਸਤਕੁ ਸੀਸ ਅਮੋਲੁ ਹੈ ਚਰਣ ਸਰਣ ਗੁਰੁ ਧੂੜਿ ਸੁਹਾਏ।
ਜਿਹਬਾ ਸ੍ਰਵਣ ਅਮੋਲਕਾ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਸੁਣਿ ਸਮਝਿ ਸੁਣਾਏ।
ਹਸਤ ਚਰਣ ਨਿਰਮੋਲਕਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗਿ ਸੇਵ ਕਮਾਏ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਿਦਾ ਅਮੋਲੁ ਹੈ ਅੰਦਰਿ ਗੁਰੁ ਉਪਦੇਸੁ ਵਸਾਏ।
ਪਤਿ ਪਰਵਾਣੈ ਤੋਲਿ ਤੁਲਾਏ। ੧੭।

ਰਕਤੁ ਬਿੰਦੁ ਕਰਿ ਨਿੰਮਿਆ[2] ਚਿਤ੍ਰ ਕਲਿਤ੍ਰ ਬਚਿਤ੍ਰ ਬਣਾਇਆ।
ਗਰਭ ਕੁੰਡ ਵਿਚਿ ਰਖਿਆ ਜੀਉ ਪਾਇ ਤਨੁ ਸਾਜਿ ਸੁਹਾਇਆ।
ਮੁਹੁ ਅਖੀ ਦੇ ਨਕੁ ਕੰਨ ਹਥ ਪੈਰ ਦੰਦ ਵਾਲ ਗਣਾਇਆ।
ਦਿਸਟਿ ਸਬਦ ਗਤਿ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ[3] ਰਾਗ ਰੰਗ ਰਸ ਪਰਸ[4] ਲੁਭਾਇਆ।
ਉਤਮੁ ਕੁਲੁ ਉਤਮੁ ਜਨਮੁ ਰੋਮ ਰੋਮ ਗਣਿ ਅੰਗ ਸਬਾਇਆ।
ਬਾਲ ਬੁਧਿ ਮੁਹਿ ਦੁਧਿ ਦੇ ਕਰਿ ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਸੂਤ੍ਰ ਵਿਚਿ ਆਇਆ।
ਹੋਇੰ ਸਿਆਣਾ ਸਮਝਿਆ ਕਰਤਾ[5] ਛਡਿ ਕੀਤੇ ਲਪਟਾਇਆ।
ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਵਿਣੁ ਮੋਹਿਆ ਮਾਇਆ। ੧੮।

ਮਨਮੁਖ ਮਾਣਸ ਦੇਹੰ ਤੇ ਪਸੂ ਪਰੇਤ ਅਚੇਤ ਚੰਗੇਰੇ।
ਹੋਇ ਸੁਚੇਤ ਅਚੇਤ ਹੋਇ ਮਾਣਸ ਮਾਣਸ ਦੇ ਵਲਿ ਹੇਰੇ।
ਪਸੂ ਨ ਮੰਗੈ ਪਸੂ ਤੇ ਪੰਖੇਰੂ ਪੰਖੇਰੂ ਘੇਰੇ।
ਚਉਰਾਸੀਹ ਲਖ ਜੂਨਿ[6] ਵਿਚਿ ਉਤਮ ਮਾਣਸ ਜੂਨਿ ਭਲੇਰੇ।
ਉਤਮ ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ ਕਰਿ ਜਨਮੁ ਮਰਣ ਭਵਜਲੁ ਲਖ ਫੇਰੇ।
ਰਾਜਾ ਪਰਜਾ ਹੋਇ ਕੈ ਸੁਖ ਵਿਚਿ ਦੁਖੁ ਹੋਇ ਭਲੇ ਭਲੇਰੇ।
ਕੁਤਾ ਰਾਜ ਬਹਾਲੀਐ[7] ਚਕੀ ਚਟਣ ਜਾਇ ਅਨੇਰੇ।
ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਵਿਣੁ ਗਰਭ ਵਸੇਰੇ। ੧੯।

[1]ਘਰਿ (ਭ), [2]ਨਿਮਿਆ (ਸ.ਖ), [3]ਲਿਵੈ (ਸ), [4]ਪਰਮ (ਲ), [5]ਕਰਤੇ (ਭ), [6]ਜੂਨ (ਭ), [7]ਬਹਾਲੀਆ (ਲ)

ਵਣਿ ਵਣਿ ਵਾਸੁ ਵਣਾਸਪਤਿ ਚੰਦਨੁ ਬਾਝੁ[1] ਨ ਚੰਦਨੁ ਹੋਈ।
ਪਰਬਤਿ ਪਰਬਤਿ ਅਸਟ ਧਾਤੁ ਪਾਰਸ ਬਾਝੁ [2]ਨ ਕੰਚਨੁ ਸੋਈ[2]।
ਚਾਰਿ ਵਰਨਿ[3] ਛਿਅ ਦਰਸਨਾ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਿਣੁ ਸਾਧੁ ਨ ਕੋਈ।
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ ਅਵੇਸੁ ਕਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਜਾਣੋਈ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵਲੀਣੁ ਹੋਇ ਪਿਰਮ ਪਿਆਲਾ ਅਪਿਉ[4] ਪਿਓਈ।
ਮਨਿ ਉਨਮਨਿ[5] ਤਨਿ ਦੁਬਲੇ ਦੇਹ ਬਿਦੇਹ ਸਨੇਹ ਸਥੋਈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲ ਅਲਖ ਲਖੋਈ। ੨੦।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਸਾਧਸੰਗੁ ਮਾਇਆ ਅੰਦਰਿ ਕਰਨਿ ਉਦਾਸੀ।
ਜਿਉ ਜਲ ਅੰਦਰਿ ਕਵਲੁ ਹੈ ਸੂਰਜ ਧ੍ਯਾਨੁ[6] ਅਗਾਸੁ ਨਿਵਾਸੀ।
ਚੰਦਨੁ ਸਪੀ ਵੇੜਿਆ ਸੀਤਲੁ ਸਾਂਤਿ ਸੁਗੰਧਿ ਵਿਗਾਸੀ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਸਹਜਿ ਬਿਲਾਸੀ।
ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਭੋਗ ਭੁਗਤਿ ਜਿਣਿ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਅਛਲ ਅਬਿਲਾਸੀ।
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੁ ਗੁਰ ਪ੍ਰਮੇਸਰੁ[7] ਆਸ ਨਿਰਾਸੀ।
ਅਕਥ ਕਥਾ ਅਬਿਗਤਿ[8] ਪਰਗਾਸੀ। ੨੧। ੧੫। ਪੰਦਰਾ।

[1]ਬਿਨਾ (ਭ), [2]ਕੰਚਨੁ ਨ ਹੋਈ (ਭ), [3]ਵਰਣਿ (ਸ,ਖ,ਭ), [4]ਅਪਿਓ (ਭ), [5]ਉਨਿਮਨਿ (ਲ), [6]ਧਿਆਨੁ (ਲ), [7]ਪਰਮੇਸਰੁ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [8]ਅਬਗਤਿ (ਭ)

ਵਾਰ ੧੯

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਸਭ ਦੂੰ ਨੀਵੀ ਧਰਤਿ ਹੋਇ ਦਰਗਹ ਅੰਦਰਿ ਮਿਲੀ ਵਡਾਈ।
ਕੋਈ ਗੋਡੈ ਵਾਹਿ ਹਲੁ ਕੋ ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਕੁਸੂਤ੍ਰ ਕਰਾਈ।
ਲਿੰਬਿ ਰਸੋਈ ਕੋ ਕਰੈ ਚੋਆ ਚੰਦਨੁ ਪੂਜ ਚੜ੍ਹਾਈ।
ਜੇਹਾ ਬੀਜੈ ਸੋ ਲੁਣੈ ਜੇਹਾ ਬੀਉ ਤੇਹੋ[1] ਫਲੁ ਪਾਈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲ ਸਹਜ[2] ਘਰੁ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਨ ਆਪੁ ਗਣਾਈ।
ਜਾਗਤ੍ਰ[3] ਸੁਪਨ ਸੁਖੋਪਤੀ[4] ਉਨਮਨਿ ਮਗਨ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਈ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਕਮਾਈ। ੧।

ਧਰਤੀ ਅੰਦਰਿ ਜਲੁ ਵਸੈ ਜਲੁ ਬਹੁ ਰੰਗੀ ਰਸੀ ਮਿਲੰਦਾ।
ਜਿਉ ਜਿਉ ਕੋਇ ਚਲਾਇਦਾ ਨੀਵਾ ਹੋਇ ਨੀਵਾਣਿ ਚਲੰਦਾ।
ਧੁਪੈ ਤਤਾ ਹੋਇ ਕੈ ਛਾਵੈ ਠੰਢਾ ਹੋਇ ਰਹੰਦਾ।
ਨਾਵਣੁ ਜੀਵਦਿਆ[5] ਮੁਇਆ ਪੀਤਿ[6] ਸਾਂਤਿ ਸੰਤੋਖ ਹੋਵੰਦਾ।
ਨਿਰਮਲੁ ਕਰਦਾ ਮੈਲਿਆ ਨੀਵੈ ਸਰਵਰ ਜਾਇ ਟਿਕੰਦਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਭਾਉ ਭਉ ਸਹਜੁ ਬੈਰਾਗੁ ਸਦਾ ਵਿਗਸੰਦਾ।
ਪੂਰਣੁ ਪਰਉਪਕਾਰੁ ਕਰੰਦਾ। ੨।

ਜਲ ਵਿਚਿ ਕਵਲੁ ਅਲਿਪਤੁ ਹੈ ਸੰਗ ਦੋਖ ਨਿਰਦੋਖ ਰਹੰਦਾ।
ਰਾਤੀ ਭਵਰੁ ਲੁਭਾਇਦਾ ਸੀਤਲੁ ਹੋਇ ਸੁਗੰਧ ਮਿਲੰਦਾ।
ਭਲਕੇ ਸੂਰਜ ਧਿਆਨੁ ਧਰਿ ਪਰਫੁਲਤੁ ਹੋਇ ਮਿਲੈ ਹਸੰਦਾ[7]।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲ ਸਹਜ[8] ਘਰ ਵਰਤਮਾਨ ਅੰਦਰਿ ਵਰਤੰਦਾ।
ਲੋਕਾਚਾਰੀ ਲੋਕ ਵਿਚਿ ਵੇਦ ਵੀਚਾਰੀ ਕਰਮ ਕਰੰਦਾ।
ਸਾਵਧਾਨੁ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਵਿਚਿ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ਵਿਚਰੰਦਾ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰੁ ਸਬਦੁ ਵਸੰਦਾ। ੩।

ਧਰਤੀ ਅੰਦਰਿ ਬਿਰਖੁ ਹੋਇ ਪਹਿਲੋ ਦੇ ਜੜ ਪੈਰ ਟਿਕਾਈ।

---

[1]ਤੇਹਾ (ਸ,ਖ,ਭ), [2]ਸਹਿਜ (ਭ), [3]ਜਾਗ੍ਰਤ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [4]ਸਖੋਪਤੀ (ਭ), [5]ਜੀਵੰਦਿਆਂ (ਖ), ਜੀਵਦਿਆ (ਭ), [6]ਪੀਤੈ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [7]ਹੰਸੰਦਾ (ਖ), [8]ਸਹਜਿ (ਸ,ਖ,ਭ)

ਉਪਰਿ ਝੂਲੈ ਝਟੁਲਾ ਠੰਢੀ ਛਾਉ ਸੁ ਥਾਉ[1] ਸੁਹਾਈ।
ਪਵਣੁ ਪਾਣੀ ਪਾਲਾ ਸਹੈ ਸਿਰ ਤਲਵਾਇਆ ਨਿਹਚਲੁ ਜਾਈ।
ਫਲੁ ਦੇ ਵਟ ਵਗਾਇਆ ਸਿਰਿ ਕਲਵਤੁ[2] ਲੈ ਲੋਹੁ ਤਰਾਈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨਮੁ ਸਕਾਰਥਾ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸਹਜ[3] ਸੁਭਾਈ।
ਮਿਤ੍ਰ ਨ ਸਤ੍ਰ ਨ [4]ਮੋਹ ਧ੍ਰੋਹੁ[4] ਸਮਦਰਸੀ ਗੁਰ ਸਬਦ ਸਮਾਈ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਵਡਿਆਈ। ੪।

ਸਾਗਰ ਅੰਦਰਿ ਬੋਹਿਥਾ ਵਿਚਿ ਮੁਹਾਣਾ ਪਰਉਪਕਾਰੀ।
ਭਾਰ ਅਥਰਬਣ ਲਦੀਐ ਲੈ ਵਾਪਾਰੁ ਚੜਨਿ ਵਪਾਰੀ।
ਸਾਇਰ ਲਹਰ ਨ ਵਿਆਪਈ ਅਤਿ ਅਸਗਾਹ ਅਥਾਹ ਅਪਾਰੀ।
ਬਹਲੇ ਪੂਰ ਲੰਘਾਇਦਾ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤਿ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰੀ।
ਦੂਣ[5] ਚਉਣੇ[6] ਦੰਮ ਹੋਨਿ ਲਾਹਾ ਲੈ ਲੈ ਕਾਜ ਸਵਾਰੀ!
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਸਾਧਸੰਗੁ[7] ਭਵਜਲ ਅੰਦਰ ਦੁਤਰ ਤਾਰੀ।
ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ਨਿਰੰਕਾਰੀ। ੫।

ਬਾਵਨ ਚੰਦਨ ਬਿਰਖੁ ਹੋਇ ਵਣਖੰਡ ਅੰਦਰਿ ਵਸੈ ਉਜਾੜੀ।
ਪਾਸਿ ਨਿਵਾਸੁ ਵਣਾਸਪਤਿ ਨਿਹਚਲੁ ਲਾਇ ਉਰਧ ਤਪ ਤਾੜੀ।
ਪਵਣ[8] ਗਵਣ[9] ਸਨਬੰਧੁ ਕਰਿ ਗੰਧ ਸੁਗੰਧ ਉਲਾਸ ਉਘਾੜੀ।
ਅਫਲ ਸਫਲ ਸਮਦਰਸ ਹੋਇ ਕਰੇ ਵਣਸਪਤਿ ਚੰਦਨ ਵਾੜੀ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਸਾਧਸੰਗੁ ਪਤਿਤ ਪਨੀਤ[10] ਕਰੈ ਦਿਹਾੜੀ[11]।
ਅਉਗੁਣ ਕੀਤੇ ਗੁਣ ਕਰੈ ਕਚ ਪਕਾਈ ਉਪਰਿ ਵਾੜੀ।
ਨੀਰੁ ਨ ਡੋਬੈ ਅਗਿ ਨ ਸਾੜੀ। ੬।

ਰਾਤਿ ਅਨੇਰੀ ਅੰਧਕਾਰੁ ਲਖ ਕਰੋੜੀ[12] ਚਮਕਨ ਤਾਰੇ।
ਘਰ ਘਰ ਦੀਵੇ ਬਾਲੀਅਨਿ ਪਰ ਘਰਿ ਤਕਨਿ ਚੋਰ ਚਗਾਰੇ।
ਹਟ ਪਟਣ ਘਰਬਾਰੀਆ ਦੇ ਦੇ ਤਾਕ ਸਵਨਿ ਨਰ ਨਾਰੇ।
ਸੂਰਜ ਜੋਤਿ ਉਦੋਤੁ ਕਰਿ ਤਾਰੇ ਰਾਤਿ[13] ਅਨੇਰ ਨਿਵਾਰੇ।
ਬੰਧਨ ਮੁਕਤਿ ਕਰਾਇਦਾ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਵਿਚਾਰੇ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਸਾਧਸੰਗੁ ਪਸੂ ਪਰੇਤ ਪਤਿਤ ਨਿਸਤਾਰੇ।
ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ। ੭।

ਮਾਨਸਰੋਵਰੁ ਆਖੀਐ ਉਪਰਿ ਹੰਸ ਸੁਵੰਸ ਵਸੰਦੇ।

---

[1]ਥਾਂਉ (ਭ), ਥਾਉਂ (ਸ), [2]ਕਰਵਤੁ (ਲ), [3]ਸਹਜਿ (ਸ), [4]ਧ੍ਰੋਹੁ ਮੋਹ (ਲ), [5]ਦੂਣੇ (ਸ,ਖ), [6]ਚਉਣੇ (ਭ,ਲ), [7]ਸਾਧ ਸੰਗਿ (ਸ,ਖ,ਭ), [8]ਪਵਨ (ਸ,ਖ), [9]ਗਵਨ (ਸ), [10]ਪੁਨੀਤ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [11]ਦੇਹਾੜੀ (ਸ,ਲ), [12]ਕਰੋੜਿ (ਭ), [13]ਤਾਰਿ (ਸ)

ਮੋਤੀ ਮਾਣਕ ਮਾਨਸਰਿ ਚੁਣਿ ਚੁਣਿ ਹੰਸ ਅਮੋਲ ਚੁਗੰਦੇ।
ਖੀਰੁ ਨੀਰੁ ਨਿਰਵਾਰਦੇ ਲਹਰੀ ਅੰਦਰਿ ਫਿਰਨਿ ਤਰੰਦੇ।
ਮਾਨਸਰੋਵਰੁ ਛਡਿ ਕੈ ਹੋਰਤੁ ਥਾਇ ਨ ਜਾਇ ਬਹੰਦੇ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਸਾਧਸੰਗੁ ਪਰਮਹੰਸ ਗੁਰਸਿਖ ਸੁਹੰਦੇ।
ਇਕ ਮਨਿ ਇਕੁ ਧਿਆਇਦੇ ਦੂਜੇ ਭਾਇ ਨ ਜਾਇ ਫਿਰੰਦੇ।
ਸਬਦੁ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਅਲਖੁ ਲਖੰਦੇ। ੮।

ਪਾਰਸੁ ਪਥਰੁ ਆਖੀਐ ਲੁਕਿਆ ਰਹੈ ਨ ਆਪੁ ਜਣਾਏ।
ਵਿਰਲਾ ਕੋਇ ਸਿਵਾਣਦਾ ਖੋਜੀ ਖੋਜਿ[1] ਲਏ ਸੋ ਪਾਏ।
ਪਾਰਸੁ ਪਰਸਿ ਅਪਰਸੁ ਹੋਇ ਅਸਟ ਧਾਤੁ ਇਕ ਧਾਤੁ ਕਰਾਏ।
ਬਾਰਹ ਵੰਨੀ ਹੋਇ ਕੈ ਕੰਚਨੁ ਮੁਲਿ ਅਮੁਲਿ[+] ਵਿਕਾਏ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲ ਸਾਧਸੰਗੁ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਅਘੜ ਘੜਾਏ।
ਚਰਣਿ ਸਰਣਿ ਲਿਵਲੀਣੁ ਹੋਇ ਸੈਸਾਰੀ[2] ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਭਾਏ।
ਘਰਿ ਬਾਰੀ ਹੋਇ ਨਿਜ ਘਰਿ ਜਾਏ। ੯।

ਚੰਤਾਮਣਿ ਚਿੰਤਾ ਹਰੈ ਕਾਮਧੇਨੁ ਕਾਮਨਾ ਪੁਜਾਏ।
ਫਲ ਫੁਲਿ[3] ਦੇਦਾ[4] ਪਾਰਜਾਤੁ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ[5] ਨਵ ਨਾਥ ਲੁਭਾਏ।
ਦਸ ਅਵਤਾਰ ਅਕਾਰ ਕਰਿ ਪੁਰਖਾਰਥ ਕਰਿ ਨਾਵ ਗਣਾਏ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਸਾਧਸੰਗੁ ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਸੇਵਾ ਲਾਏ।
ਸਬਦੁ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਪਿਰਮ ਰਸੁ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ ਕਥੀ[6] ਨ ਜਾਏ।
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਹੋਇ[7] ਅਛਲ ਛਲਾਏ।
ਲੇਖ[8] ਅਲੇਖ ਨ ਕੀਮਤਿ ਪਾਏ। ੧੦।

ਇਕੁ ਕਵਾਉ ਪਸਾਉ ਕਰਿ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਆਕਾਰੁ[9] ਬਣਾਇਆ।
ਤੋਲਿ ਅਤੋਲੁ ਨ ਤੋਲੀਐ ਤੁਲਿ ਨ ਤੁਲਾਧਾਰਿ ਤੋਲਾਇਆ।
ਲੇਖ ਅਲੇਖੁ ਨ ਲਿਖੀਐ ਅੰਗੁ ਨ ਅਖਰੁ ਲੇਖ ਲਿਖਾਇਆ।
ਮੁਲਿ ਅਮੁਲ[10] ਨ ਮੁਲੀਐ[11] ਲਖ ਪਦਾਰਥ ਲਵੈ ਨ ਲਾਇਆ।
ਬੋਲਿ ਅਬੋਲੁ ਨ ਬੋਲੀਐ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਆਖਣੁ ਆਖਿ ਸੁਣਾਇਆ।
ਅਗਮੁ ਅਥਾਹੁ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ਨ ਪਾਇਆ।
ਕੁਦਰਤਿ ਕੀਮ ਨ ਜਾਣੀਐ ਕੇਵਡੁ ਕਾਦਰੁ ਕਿਤੁ ਘਰਿ ਆਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਸਾਧਸੰਗੁ ਸਬਦੁ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਅਲਖ ਲਖਾਇਆ।
ਪਿਰਮ ਪਿਆਲਾ ਅਜਰੁ ਜਰਾਇਆ। ੧੧।

---

[1]ਖੋਜੁ (ਲ), [2]ਸੰਸਾਰੀ (ਭ), ਸੈਂਸਾਰੀ (ਸ), [3]ਫਲ (ਭ), ਫਲਿ (ਲ), [4]ਦੇਂਦਾ (ਸ), [5]ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਲ ਪੋਥੀ ਵਿਚ 'ਨਿਧਿ' ਪਾਠ ਅਧਿਕ ਹੇ, [6]ਕਹੀ (ਲ), [7]ਹੁਇ (ਸ,ਖ), [8]ਲੇਖਾ (ਲ), [9]ਅਕਾਰ (ਭ), [10]ਅਮੁਲਿ (ਭ) [11]ਮੇਲੀਐ (ਖ,ਭ)

ਸਾਦਹੁ ਸਬਦਹੁ ਬਾਹਰਾ ਅਕਥ ਕਥਾ ਕਿਉ ਜਿਹਬਾ ਜਾਣੈ।
ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਬਾਹਰਾ ਕਥਨੀ ਬਦਨੀ ਵਿਚਿ ਨ ਆਣੈ।
ਗੰਧ ਸਪਰਸ ਅਗੋਚਰਾ ਨਾਸ ਸਾਸ ਹੇਰਤਿ ਹੈਰਾਣੈ।
ਵਰਨਹੁ ਚਿਹਨਹੁ ਬਾਹਰਾ ਦਿਸਟਿ ਅਦਿਸਟਿ ਨ ਧਿਆਨੁ ਧਿਙਾਣੈ।
ਨਿਰਾਲੰਬੁ ਅਵਲੰਬ[1] ਵਿਣੁ ਧਰਤਿ ਅਗਾਸਿ ਨਿਵਾਸੁ ਵਿਡਾਣੈ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚਖੰਡਿ ਹੈ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਗੁਰ ਸਬਦੁ[2] ਸਿਞਾਣੈ।
ਕੁਦਰਤਿ ਕਾਦਰ ਨੋ ਕੁਰਬਾਣੈ। ੧੨।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥੁ ਅਗੰਮੁ[3] ਹੈ ਜਿਉ ਜਲ ਅੰਦਰਿ ਮੀਨੁ ਚਲੰਦਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਖੋਜੁ ਅਲਖੁ ਹੈ ਜਿਉ ਪੰਖੀ ਆਗਾਸ ਉਡੰਦਾ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਰਹਰਾਸਿ ਹੈ ਹਰਿ ਚੰਦਰਉਰੀ ਨਗਰ ਵਸੰਦਾ।
ਚਾਰਿ ਵਰਨ [ਤੰਬੋਲ][4] ਰਸੁ ਪਿਰਮ ਪਿਆਲੈ ਰੰਗੁ ਚੜੰਦਾ[5]।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵਲੀਣੁ ਹੋਇ ਚੰਦਨ ਵਾਸ ਨਿਵਾਸ ਕਰੰਦਾ।
ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਸਿਮਰਣੁ ਜੁਗਤਿ ਕੂੰਜਿ ਕੂਰਮ ਹੰਸ ਹੰਸ[6] ਵਧੰਦਾ[7]।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਅਲਖ ਲਖੰਦਾ। ੧੩।

ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਵੇਦਾ ਸਣੈ ਨੇਤ ਨੇਤ ਕਰਿ[8] ਭੇਦੁ[9] ਨ ਪਾਇਆ।
ਮਹਾਦੇਵ ਅਛੂਤੁ[10] ਹੋਇ ਨਮੋ ਨਮੋ ਕਰਿ ਧਿਆਨਿ ਨ ਆਇਆ।
ਦਸ ਅਵਤਾਰ ਅਕਾਰੁ ਕਰਿ ਏਕੰਕਾਰ ਨ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ।
ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਿਧਿ ਲੈ[11] ਨਾਥ ਨਉ ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਆਦੇਸੁ ਕਰਾਇਆ।
ਸਹਸ ਨਾਵ ਲੈ ਸਹਸ ਮੁਖ ਸਿਮਰਣਿ ਸੰਖ ਨ ਨਾਉ ਧਿਆਇਆ।
ਲੋਮਸ ਤਪੁ ਕਰਿ ਸਾਧਨਾ ਹਉਮੈ ਸਾਧਿ ਨ ਸਾਧੁ ਸਦਾਇਆ।
ਚਿਰੁ ਜੀਵਣੁ ਬਹੁ ਹੰਢਣਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖੁਫਲੁ ਪਲੁ ਨ ਚਖਾਇਆ।
ਕੁਦਰਤਿ ਅੰਦਰਿ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ। ੧੪।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਸਾਧਸੰਗ ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਹੋਇ ਵਸਿ ਗਤਿ ਆਇਆ।
ਕਾਰਣੁ ਕਰਤੇ ਵਸਿ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਿਚਿ ਕਰੇ ਕਰਾਇਆ।
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਿਚਿ ਭਾਣਾ ਭਾਇਆ।
ਰੋਮ ਰੋਮ ਵਿਚਿ ਰਖਿਓਨੁ ਕਰਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕਰੋੜਿ ਸਮਾਇਆ।
ਬੀਅਹੁ ਕਰਿ ਬਿਸਥਾਰੁ ਵੜੁ ਫਲ ਅੰਦਰਿ ਫਿਰਿ ਬੀਉ ਵਸਾਇਆ।

---

[1]ਆਲੰਬ (ਖ), ਅਲੰਬ (ਲ), [2]ਸਬਦਿ (ਲ), [3]ਅਗਮ (ਭ), ਅਗੰਮ (ਸ), [4]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਥੇ 'ਤੰਲਬੋ' ਪਾਠ ਹੈ ਜੋ ਗ਼ਲਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, [5]ਕਰੰਦਾ (ਸ,ਖ,ਲ), [6]ਵੰਸ (ਸ,ਖ), ਵੰਸੁ (ਲ), [7]ਵਧੰਧਾ (ਸ), [8]ਕਹਿ (ਭ), [9]ਭੇਤੁ (ਖ,ਲ), [10]ਅਵਧੂਤ (ਸ,ਖ,ਲ), [11]ਇਹ ਪਾਠ ਸ,ਭ,ਲ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ

ਅਪਿਉ ਪੀਅਣੁ ਅਜਰੁ ਜਰਣੁ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਨ ਆਪੁ ਜਣਾਇਆ।
ਅੰਜਨੁ ਵਿਚਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਪਾਇਆ। ੧੫।

ਮਹਿਮਾ ਮਹ ਮਹਕਾਰ ਵਿਚਿ ਮਹਿਮਾ ਲਖ ਨ ਮਹਿਮਾ ਜਾਣੈ।
ਲਖ ਮਹਾਤਮ[1] ਮਹਾਤਮਾ ਤਿਲੁ ਨ ਮਹਾਤਮੁ ਆਖਿ ਵਖਾਣੈ।
ਉਸਤਤਿ ਵਿਚਿ ਲਖ ਉਸਤਤੀ ਪਲ ਉਸਤਤਿ ਅੰਦਰਿ ਹੈਰਾਣੈ।
ਅਚਰਜ ਵਿਚਿ ਲਖ ਅਚਰਜਾ ਅਚਰਜ ਅਚਰਜ ਚੋਜ ਵਿਡਾਣੈ।
ਵਿਸਮਾਦੀ ਵਿਸਮਾਦ ਲਖ ਵਿਸਮਾਦਹੁ ਵਿਸਮਾਦ ਵਿਹਾਣੈ।
ਅਬਗਤਿ ਗਤਿ ਅਤਿ ਅਗਮ ਹੈ ਅਕਥ ਕਥਾ ਆਖਾਣ ਵਖਾਣੈ।
ਲਖ ਪਰਵਾਣ ਪਰੈ ਪਰਵਾਣੈ। ੧੬।

ਅਗਮਹੁ ਅਗਮੁ ਅਗੰਮੁ ਹੈ ਅਗਮੁ ਅਗਮੁ ਅਤਿ ਅਗਮੁ ਸੁਣਾਏ।
ਅਲਖਹੁ ਅਲਖੁ ਅਲਖੁ ਹੈ ਅਲਖ ਅਲਖ ਲਖ ਅਲਖੁ ਧਿਆਏ।
ਅਪਰੰਪਰੁ ਅਪਰੰਪਰਹੁ ਅਪਰੰਪਰੁ ਅਪਰੰਪਰੁ ਭਾਏ।
ਆਗੋਚਰੁ ਆਗੋਚਰਹੁ ਆਗੋਚਰ ਆਗੋਚਰਿ[2] ਜਾਏ[3]।
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਅਗਾਧਿ[4] ਅਲਾਏ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਿਰਮ ਰਸੁ ਭਗਤਿ[5] ਵਛਲੁ ਹੋਇ ਅਛਲੁ ਛਲਾਏ।
ਵੀਹ ਇਕੀਹ ਚੜਾਉ ਚੜਾਏ। ੧੭।

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੁ ਨਿਰੰਕਾਰਿ ਅਕਾਰੁ[6] ਬਣਾਇਆ।
ਅਬਿਗਤਿ ਗਤਿ ਅਗਾਧਿ[7] ਬੋਧ ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਹੋਇ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ[8]।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚਖੰਡ ਵਿਚਿ ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਹੋਇ ਅਛਲ ਛਲਾਇਆ।
ਚਾਰਿ ਵਰਨ ਇਕ ਵਰਨ ਹੁਇ[9] ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਆਦੇਸੁ ਕਰਾਇਆ।
ਧਿਆਨ ਮੂਲੁ ਦਰਸਨੁ ਗੁਰੂ ਛਿਅ ਦਰਸਨ ਦਰਸਨ ਵਿਚਿ ਆਇਆ।
ਆਪੇ ਆਪਿ ਨ ਆਪੁ ਜਣਾਇਆ। ੧੮।

ਚਰਨ[10] ਕਵਲ ਸਰਣਾਗਤੀ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਗੁਰੁ ਸਿਖ ਆਏ।
ਅੰਬ੍ਰਿਤ[11] ਦਿਸਟਿ ਨਿਹਾਲੁ ਕਰਿ ਦਿਬ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦੇ ਪੈਰੀ ਪਾਏ।
ਚਰਣ ਰੇਣੁ ਮਸਤਕਿ ਤਿਲਕ ਭਰਮ ਕਰਮ ਦਾ ਲੇਖ ਮਿਟਾਏ।
ਚਰਣੋਦਕੁ ਲੈ ਆਚਮਨੁ ਹਉਮੈ ਦੁਬਿਧਾ ਰੋਗੁ ਗਵਾਏ।
ਪੈਰੀ ਪੈ ਪਾਖਾਕੁ ਹੋਇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਸਹਜ ਘਰਿ ਆਏ।
ਚਰਣ[12] ਕਵਲ ਵਿਚਿ ਭਵਰ ਹੋਇ ਸੁਖੁ ਸੰਪਟ[13] ਮਕਰੰਦਿ ਲੁਭਾਏ।

---

[1]ਮਹਾਤਮਾ (ਲ), [2]ਅਗੋਚਰਿ (ਲ), [3]ਭਾਏ (ਲ), [4]ਆਗਾਧਿ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [5]ਭਗਤ (ਲ), [6]ਆਕਾਰੁ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [7]ਆਗਾਧਿ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [8]ਪਰਗਟੀ ਆਇਆ (ਲ), [9]ਹੋਇ (ਖ,ਭ,ਲ), [10]ਚਰਣ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [11]ਅੰਮ੍ਰਿਤ (ਸ,ਖ), [12]ਚਰਨ (ਲ), [13]ਸੰਪਦ (ਸ,ਭ)

ਪੂਜ ਮੂਲ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਣ ਦੂਤੀਆ ਨਾਸਤਿ ਲਵੈ ਨ ਲਾਏ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਗੁਰ ਸਰਣਾਏ। ੧੯।

ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਵੇਦ ਲਖ ਮਹਾ ਭਾਰਥ ਰਾਮਾਇਣ ਮੇਲੇ।
ਸਾਰ ਗੀਤਾ ਲਖ ਭਾਗਵਤ[1] ਜੋਤਕ ਵੈਦ ਚਲੰਤੀ[2] ਖੇਲੇ।
ਚਉਦਹ ਵਿਦਿਆ ਸਾਅੰਗੀਤ[3] ਬ੍ਰਹਮੇ ਬਿਸਨ ਮਹੇਸਰ ਭੇਲੇ।
ਸਨਕਾਦਿਕ ਲਖ ਨਾਰਦਾ ਸੁਕ ਬਿਆਸ ਲਖ ਸੇਖ ਨਵੇਲੇ।
ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਸਿਮਰਣ ਘਣੇ ਦਰਸਨ[4] ਵਰਨ ਗੁਰੂ ਬਹੁ ਚੇਲੇ।
ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਗੁਰਾ ਗੁਰੁ ਮੰਤ੍ਰ ਮੂਲ ਗੁਰ ਬਚਨ ਸੁਹੇਲੇ।
ਅਕਥ ਕਥਾ ਗੁਰੁ ਸਬਦੁ ਹੈ ਨੇਤ ਨੇਤ ਨਮੋ ਨਮੋ ਕੇਲੇ[5]।
ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਫਲੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ। ੨੦।

ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਆਖੀਅਨਿ ਲਖ ਪਦਾਰਥ ਹੁਕਮੀ ਬੰਦੇ।
ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਿਧਿ ਲਖ ਸੇਵਕੀ ਕਾਮਧੇਣ ਲਖ ਵਗ ਚਰੰਦੇ।
ਲਖ ਪਾਰਸ ਪਥਰੋਲੀਆ ਪਾਰਜਾਤਿ[6] ਲਖ ਬਾਗ ਫਲੰਦੇ।
ਚਿਤਵਣ ਲਖ ਚਿੰਤਾਮਣੀ[7] ਲਖ ਰਸਾਇਣ ਕਰਦੇ[8] ਛੰਦੇ।
ਲਖ ਰਤਨ ਰਤਨਾਗਰਾ ਸਭ ਨਿਧਾਨ ਸਭ ਫਲ ਸਿਮਰੰਦੇ।
ਲਖ ਭਗਤੀ ਲਖ ਭਗਤ ਹੋਇ ਕਰਾਮਾਤ ਪਰਚੈ ਪਰਚੰਦੇ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਸਾਧਸੰਗੁ ਪਿਰਮ ਪਿਆਲਾ ਅਜਰੁ ਜਰੰਦੇ।
ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਸਤਸੰਗਿ ਮਿਲੰਦੇ। ੨੧। ੧੬। ਸੋਲ੍ਹਾ।

---

[1]ਭਗਵਤ (ਲ), [2]ਚਲਤੀ (ਲ), [3]ਸਾਗੀਤ (ਭ), [4]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਥੇ ਪਾਠ 'ਦਸਨ' ਹੈ ਜੋ ਗ਼ਲਤ ਹੈ, [5]ਚਰੇਲੇ (ਭ), [6]ਪਾਰਜਾਤ (ਭ,ਲ), [7]ਚਿੰਤਮਣੀ (ਲ), [8]ਬਰਦੇ (ਲ)

ਵਾਰ ੧੭

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਸਾਗਰੁ ਅਗਮੁ ਅਥਾਹੁ ਮਥਿ ਚਉਦਹ ਰਤਨ ਅਮੋਲ ਕਢਾਏ।
ਸਸੀਅਰੁ ਸਾਰੰਗ ਧਣਖੁ ਮਦੁ ਕਉਸਤਕ ਲਛ ਧਨੰਤਰ ਪਾਏ।
ਆਰੰਭਾ ਕਾਮਧੇਣੁ ਲੈ ਪਰਜਾਤੁ[1] ਅਸੁ ਅਮਿਉ[2] ਪੀਆਏ।
ਐਰਾਪਤਿ ਗਜ ਸੰਖੁ ਬਿਖੁ ਦੇਵ ਦਾਨਵ ਮਿਲਿ ਵੰਡਿ ਦਿਵਾਏ।
ਮਾਣਕ ਮੋਤੀ ਹੀਰਿਆ ਬਹੁ ਮੁਲੇ ਸਭ ਕੋ ਵਰਸਾਏ[3]।
ਸੰਖੁ ਸਮੁੰਦ੍ਹ[4] ਸਖਣਾ ਧਾਹਾ ਦੇ ਦੇ ਰੋਇ ਸੁਣਾਏ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸੁਣਿ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ ਨ ਰਿਦੈ ਵਸਾਏ।
ਨਿਹਫਲੁ ਅਹਿਲਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਏ। ੧।

ਨਿਰਮਲੁ ਨੀਰੁ ਸੁਹਾਵਣਾ ਸੁਭਰ ਸਰਵਰ ਕਵਲ ਫੁਲੰਦੇ।
ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਸਰੂਪ ਅਤਿ ਗੰਧ ਸੁਗੰਧ ਹੋਇ ਮਹਕੰਦੇ।
ਭਵਰਾ ਵਾਸਾ ਵੰਝ ਵਣਿ ਖੋਜਹਿ ਏਕੋ ਖੋਜਿ ਲਹੰਦੇ।
ਲੋਭ ਲੁਭਤਿ ਮਕਰੰਦ ਰਸਿ ਦੂਰਿ ਦਿਸੰਤਰਿ ਆਇ ਮਿਲੰਦੇ।
ਸੂਰਜੁ ਗਗਨਿ ਓਦੋਤ[5] ਹੋਇ ਸਰਵਰਿ ਕਵਲ ਧਿਆਨੁ ਧਰੰਦੇ।
ਡਡੂ ਚਿਕੜਿ ਵਾਸੁ ਹੈ ਕਵਲ ਸਿਵਾਣਿ ਨ ਮਾਣਿ ਸੁਕੰਦੇ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸੁਣਿ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ [6]ਨ ਰਹਤ[6] ਰਹੰਦੇ।
ਮਸਤਕਿ ਭਾਗ ਜਿਨਾ[7] ਦੇ ਮੰਦੇ। ੨।

ਤੀਰਥਿ ਪੁਰਬਿ ਸੰਜੋਗ ਲੋਗ ਚਹੁ ਕੁੰਡਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਜੁੜੰਦੇ।
ਚਾਰਿ ਵਰਨ ਛਿਅ ਦਰਸਨਾ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੰਦੇ।
ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਹੋਮ ਜਗ ਵਰਤ ਨੇਮ ਕਰਿ ਵੇਦ ਸੁਣੰਦੇ।
ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਸਿਮਰਣ ਜੁਗਤਿ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਸਥਾਨ[8] ਪੂਜੰਦੇ।
ਬਗਾ ਬਗੇ ਕਪੜੇ ਕਰਿ ਸਮਾਧਿ ਅਪਰਾਧਿ ਨਿਵੰਦੇ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸੁਣਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥ ਨ ਚਾਲ ਚਲੰਦੇ।
ਕਪਟ ਸਨੇਹੀ ਫਲੁ ਨ ਲਹੰਦੇ। ੩।

---

[1]ਪਾਰਿਜਾਤੁ (ਸ), [2]ਅਮਿਓ (ਲ), [3]ਵਰੁਸਾਏ (ਸ), [4]ਸਮੁੰਦਹੁ (ਲ), [5]ਉਦੋਤ (ਸ,ਖ,ਲ), ਉਦੋਤੁ (ਭ),
[6]ਰਹਤਨ (ਖ,ਲ), [7]ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਸ), [8]ਥਾਨ (ਲ)

ਸਾਵਣਿ ਵਣਿ ਹਰੀਆਵਲੇ ਵੁਠੈ ਸੁਕੈ ਅਕੁ ਜਵਾਹਾ।
ਤ੍ਰਿਪਹਿ ਬਬੀਹੇ ਸ੍ਵਾਤਿ[1] ਬੂੰਦ ਸਿਪ ਅੰਦਰਿ ਮੋਤੀ ਉਮਾਹਾ[2]।
ਕਦਲੀ ਵਣਹੁ ਕਪੂਰ ਹੋਇ ਕਲਰਿ ਕਵਲੁ ਨ ਹੋਇ ਸਮਾਹਾ।
ਬਿਸੀਅਰ ਮੁਹਿ ਕਾਲਕੂਟ ਹੋਇ ਧਾਤ ਸੁਪਾਤ੍ਰ ਕੁਪਾਤ੍ਰ ਦੁਰਾਹਾ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸੁਣਿ ਸਾਤਿ ਨ ਆਵੈ ਉਭੈ ਸਾਹਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਿਰਮ ਰਸੁ ਮਨਮੁਖ ਬਦਰਾਹੀ ਬਦਰਾਹਾ।
ਮਨਮੁਖ ਟੋਟਾ ਗੁਰਮੁਖ ਲਾਹਾ। ੪।

ਵਣ ਵਣ ਵਿਚਿ ਵਣਾਸਪਤਿ ਇਕੋ[3] ਧਰਤੀ ਇਕੋ ਪਾਣੀ।
ਰੰਗ ਬਿਰੰਗੀ ਫੁਲ ਫਲ ਸਾਦ ਸੁਗੰਧ ਸਨਬੰਧ ਵਿਡਾਣੀ।
ਉਚਾ ਸਿੰਮਲੁ ਝਟੁਲਾ ਨਿਹਫਲ ਚੀਲੁ ਚੜੈ ਅਸਮਾਣੀ।
ਜਲਦਾ ਵਾਸੁ ਵਡਾਈਐ[4] ਵੰਝੁਲੀਆ ਵਜਨਿ ਬੇਬਾਣੀ[5]।
ਚੰਦਨ ਵਾਸੁ ਵਣਾਸਪਤਿ ਵਾਸੁ ਰਹੈ ਨਿਰਗੰਧ ਰਵਾਣੀ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸੁਣਿ ਰਿਦੈ ਨ ਵਸੈ ਅਭਾਗ ਪਰਾਣੀ।
ਹਉਮੈ ਅੰਦਰਿ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਣੀ। ੫।

ਸੂਰਜੁ ਜੋਤਿ ਉਦੋਤ ਕਰਿ ਚਾਨਣੁ ਕਰੈ ਅਨੇਰੁ[6] ਗਵਾਏ।
ਕਿਰਤਿ ਵਿਰਤਿ ਜਗ ਵਰਤਮਾਨ ਸਭਨਾ ਬੰਧਨ ਮੁਕਤਿ ਕਰਾਏ।
ਪਸੁ ਪੰਖੁ[7] ਮਿਰਗਾਵਲੀ ਭਾਖਿਆ ਭਾਉ ਅਲਾਉ ਸੁਣਾਏ।
ਬਾਂਗਾ ਬੁਰਗੂ ਸਿੰਙੀਆ[8] ਨਾਦ ਬਾਦ ਨੀਸਾਣ ਵਜਾਏ।
ਘੁਘੂ ਸੁਝੁ ਨ ਸੁਝਈ ਜਾਇ ਉਜਾੜੀ ਝਖਿ ਵਲਾਏ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸੁਣਿ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਮਨਿ ਭਉ ਨ ਵਸਾਏ।
ਮਨਮੁਖ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਏ। ੬।

ਚੰਦ ਚਕੋਰ ਪਰੀਤਿ ਹੈ ਜਗਮਗ ਜੋਤਿ ਉਦੋਤੁ ਕਰੰਦਾ।
ਕਿਰਖਿ ਬਿਰਖਿ ਹੁਇ[9] ਸਫਲੁ ਫਲਿ ਸੀਤਲ ਸਾਤਿ ਅਮਿਉ ਵਰਸੰਦਾ।
ਨਾਰਿ ਭਤਾਰਿ ਪਿਆਰੁ ਕਰਿ ਸਿਹਜਾ ਭੋਗ ਸੰਜੋਗੁ ਬਣੰਦਾ।
ਸਭਨਾ ਰਾਤਿ ਮਿਲਾਵੜਾ ਚਕਵੀ ਚਕਵਾ ਮਿਲਿ ਵਿਛੁੜੰਦਾ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸੁਣਿ ਕਪਟ ਸਨੇਹਿ ਨ ਥੇਹੁ ਲਹੰਦਾ।
ਮਜਲਸਿ ਆਵੈ ਲਸਣੁ ਖਾਇ ਗੰਧੀ[10] ਵਾਸੁ ਮਚਾਏ ਗੰਦਾ।
ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਮੰਦੀ ਹੂੰ[11] ਮੰਦਾ। ੭।

---

[1]ਸ੍ਵਾਂਤਿ (ਸ), ਸੁਆਂਤ (ਖ), ਸ੍ਵਾਂਤ (ਲ), [2]ਓਮਾਹਾ (ਲ), [3]ਇਕਾ (ਖ), [4]ਵਡਾਈਐ (ਸ,ਖ), [5]ਬਿਬਾਣੀ (ਸ), [6]ਆਂਨ੍ਹੇਰ (ਭ), [7]ਪੰਖੀ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [8]ਸਿੰਙੀਆਂ (ਸ), ਸਿੰਙੀਆਂ (ਖ,ਭ,ਲ), [9]ਹੋਇ (ਲ,ਭ), [10]ਗੰਦੀ (ਖ,ਲ), [11]ਹੂ (ਭ,ਲ)

ਖਟ ਰਸ ਮਿਠ ਰਸ ਮੇਲਿ ਕੈ ਛਤੀਹ[1] ਭੋਜਨ ਹੋਨਿ ਰਸੋਈ।
ਜੇਵਣਹਾਰ ਜਿਵਾਲੀਐ ਚਾਰਿ ਵਰਨ ਛਿਅ ਦਰਸਨ ਲੋਈ।
ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਭੁਗਤਿ ਕਰਿ ਹੋਇ ਜਿਸੁ ਜਿਹਬਾ ਸਾਉ ਸਿਵਾਣੈ ਸੋਈ।
ਕੜਛੀ ਸਾਉ ਨ ਸੰਭਲੈ ਛਤੀਹ ਬਿੰਜਨ ਵਿਚਿ ਸੰਜੋਈ[2]।
ਰਤੀ ਰਤਕ ਨ ਰਲੈ ਰਤਨਾ ਅੰਦਰਿ ਹਾਰਿ ਪਰੋਈ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰੁ ਸਬਦੁ ਸੁਣਿ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ ਆਵੇਸੁ[3] ਨ ਹੋਈ।
+ਕਪਟ ਸਨੇਹ ਨ ਦਰਗਹ ਢੋਈ+। ੮।

ਨਦੀਆ ਨਾਲੇ ਵਾਹੜੇ ਗੰਗ ਸੰਗ ਮਿਲਿ ਗੰਗ ਹੁਵੰਦੇ।
ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਸੇਵਦੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਸੇਵ ਕਰੰਦੇ।
ਲੋਕ ਵੇਦ ਗੁਣ ਗਿਆਨ ਵਿਚਿ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣ ਨਾਉ ਸੁਣੰਦੇ।
ਹਸਤੀ ਨੀਰਿ ਨਵਾਲੀਅਨਿ ਬਾਹਰਿ ਨਿਕਲਿ ਛਾਰ ਛਣੰਦੇ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸੁਣਿ ਗੁਰੁ ਉਪਦੇਸ ਨ ਚਿਤਿ ਧਰੰਦੇ।
ਤੁੰਮੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਜੀਐ[4] ਬੀਜੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਫਲ ਨ ਫਲੰਦੇ।
ਕਪਟ ਸਨੇਹ ਨ ਸੇਹ ਪੁਜੰਦੇ। ੯।

ਰਾਜੈ ਦੇ ਸਉ ਰਾਣੀਆ ਸੇਜੈ ਆਵੈ ਵਾਰੋ ਵਾਰੀ।
ਸਭੇ ਹੀ ਪਟਰਾਣੀਆ ਰਾਜੇ ਇਕ ਦੂੰ ਇਕ ਪਿਆਰੀ।
ਸਭਨਾ ਰਾਜਾ ਰਾਵਣਾ ਸੁੰਦਰਿ ਮੰਦਰ ਸੇਜ ਸਵਾਰੀ।
ਸੰਤਤ ਸਭਨਾ ਰਾਣੀਆ ਇਕ ਅਧਕਾ ਸੰਢਿ ਵਿਚਾਰੀ।
ਦੋਸੁ ਨ ਰਾਜੇ ਰਾਣੀਐ ਪੂਰਬ ਲਿਖਤੁ ਨ ਮਿਟੈ ਲਿਖਾਰੀ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸੁਣਿ ਗੁਰੁ ਉਪਦੇਸੁ ਨ ਮਨਿ ਉਰਧਾਰੀ।
ਕਰਮ ਹੀਣੁ ਦੁਰਮਤਿ ਹਿਤਕਾਰੀ। ੧੦।

ਅਸਟ ਧਾਤੁ[5] ਇਕ ਧਾਤੁ ਹੋਇ ਸਭ ਕੋ ਕੰਚਨੁ ਆਖਿ ਵਖਾਣੈ।
ਰੂਪ ਅਨੂਪੁ ਸਰੂਪੁ ਹੋਇ ਮੁਲਿ ਅਮੁਲੁ ਪੰਚ ਪਰਵਾਣੈ।
ਪਥਰੁ ਪਾਰਸਿ ਪਰਸੀਐ ਪਾਰਸੁ ਹੋਇ ਨ ਕੁਲ ਅਭਿਮਾਣੈ।
ਪਾਣੀ ਅੰਦਰਿ ਸਟੀਐ ਤੜਭੜ ਡੁਬੈ ਭਾਰ ਭੁਲਾਣੈ।
ਚਿਤ ਕਠੋਰ ਨ ਭਿਜਈ ਰਹੈ ਨਿਕੋਰੁ ਘੜੈ ਭੰਨਿ ਜਾਣੈ।
ਅਗੀ ਅੰਦਰਿ ਫੁਟਿ ਜਾਇ ਅਹਰਣਿ ਘਣ ਅੰਦਰਿ ਹੈਰਾਣੈ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸੁਣਿ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਨ ਅੰਦਰਿ ਆਣੈ।
ਕਪਟ ਸਨੇਹੁ ਨ ਹੋਹਿ ਧਿਙਾਣੈ। ੧੧।

ਮਾਣਕ ਮੋਤੀ ਮਾਨਸਰਿ ਨਿਰਮਲ ਨੀਰ ਸਥਾਉ ਸਹੁੰਦਾ।

[1]ਛਤੀ (ਭ), [2]ਸੰਮੋਈ (ਲ), [3]ਆਵੇਸੁ (ਸ.ਖ), [4]ਸਿੰਜੀਐ (ਸ.ਖ.ਲ), [5]ਧਾਤਿ (ਭ)

ਹੰਸੁ ਵੰਸੁ ਨਿਹਚਲ ਮਤੀ ਸੰਗਤਿ ਪੰਗਤਿ ਸਾਖੁ ਬਣੰਦਾ।
ਮਾਣਕ ਮੋਤੀ ਚੋਗ ਚੁਗਿ ਮਾਣੁ ਮਹਤੁ[1] ਅਨੰਦੁ[2] ਵਧੰਦਾ।
ਕਾਂਉ ਨਿਥਾਉ ਨਿਨਾਉ ਹੈ ਹੰਸਾ ਵਿਚਿ ਉਦਾਸੁ ਹੋਵੰਦਾ।
ਭਖੁ ਅਭਖੁ ਅਭਖੁ ਭਖੁ ਵਣ ਵਣ ਅੰਦਰਿ ਭਰਮਿ ਭਵੰਦਾ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸੁਣਿ ਤਨ ਅੰਦਰਿ ਮਨੁ ਥਿਰੁ ਨ ਰਹੰਦਾ।
ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲੈ ਜੰਦਾ। ੧੨।

ਰੋਗੀ ਮਾਣਸੁ ਹੋਇ ਕੈ ਫਿਰਦਾ ਬਾਹਲੇ[3] ਵੈਦ ਪੁਛੰਦਾ।
ਕਚੇ ਵੈਦ ਨ ਜਾਣਨੀ ਵੇਦਨ ਦਾਰੂ ਰੋਗੀ ਸੰਦਾ।
ਹੋਰੋ ਦਾਰੂ ਰੋਗੁ ਹੋਰੁ[4] ਹੋਇ ਪਚਾਇੜ[5] ਦੁਖ ਸਹੰਦਾ।
ਆਵੈ ਵੈਦੁ ਸੁਵੈਦੁ ਘਰਿ ਦਾਰੂ ਦਸੈ ਰੋਗੁ ਲਹੰਦਾ।
ਸੰਜਮਿ ਰਹੈ ਨ ਖਾਇ ਪਥੁ ਖਟਾ[6] ਮਿਠਾ ਸਾਉ ਚਖੰਦਾ।
ਦੋਸੁ ਨ ਦਾਰੂ ਵੈਦ ਨੋ ਵਿਣੁ ਸੰਜਮਿ ਨਿਤ ਰੋਗੁ ਵਧੰਦਾ।
ਕਪਟ ਸਨੇਹੀ ਹੋਇ ਕੈ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਿਚਿ ਆਇ ਬਹੰਦਾ।
ਦੁਰਮਤਿ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਪਚੰਦਾ। ੧੩।

ਚੋਆ ਚੰਦਨੁ ਮੇਦ ਲੈ ਮੇਲੁ ਕਪੂਰ ਕਥੂਰੀ ਸੰਦਾ।
ਸਭ ਸੁਗੰਧ ਰਲਾਇ ਕੈ ਗੁਰ ਗੰਧੀ[7] ਅਰਗਜਾ ਕਰੰਦਾ।
ਮਜਲਸ ਆਵੈ ਸਾਹਿਬਾ ਗੁਣ ਅੰਦਰਿ ਹੋਇ ਗੁਣ ਮਹਕੰਦਾ।
ਗਦਹਾ[8] ਦੇਹੀ ਖਉਲੀਐ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੈ ਨਰਕ ਭਵੰਦਾ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸੁਣਿ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਹਿਰਦੈ ਨ ਧਰੰਦਾ।
ਅੰਨ੍ਹਾ ਅਖੀ ਹੋਦਈ ਬੋਲਾ ਕੰਨਾ ਸਣੁ[9] ਨ ਸੁਣੰਦਾ।
ਬਧਾ ਚਟੀ ਜਾਇ ਭਰੰਦਾ। ੧੪।

ਧੋਤੇ ਹੋਵਨਿ ਉਜਲੇ ਪਾਠ ਪਟੰਬਰ ਖਰੈ ਅਮੋਲੇ।
ਰੰਗ ਬਿਰੰਗੀ ਰੰਗੀਅਨ ਸਭੇ ਰੰਗ ਸੁਰੰਗੁ ਅਡੋਲੇ।
ਸਾਹਿਬ ਲੈ ਲੈ ਪੈਨਦੇ ਰੂਪ ਰੰਗ ਰਸ ਵਸਨਿ ਕੋਲੇ।
ਸੋਭਾਵੰਤ ਸੁਹਾਵਣੇ ਚਜ ਅਚਾਰ ਸੀਗਾਰ ਵਿਚੋਲੇ।
ਕਾਲਾ ਕੰਬਲੁ ਉਜਲਾ ਹੋਇ ਨ ਧੋਤੇ ਰੰਗਿ ਨਿਰੋਲੇ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸੁਣਿ ਝਾਕੈ ਅੰਦਰਿ ਨੀਰੁ ਵਿਰੋਲੇ[10]।
ਕਪਟ ਸਨੇਹੀ ਉਜੜ ਖੋਲੇ। ੧੫।

ਖੇਤੈ ਅੰਦਰਿ ਜੰਮ ਕੈ ਸਭ ਦੂੰ[11] ਉਚਾ ਹੋਇ ਵਿਖਾਲੇ।

---

[1]ਮਹਿਤੁ (ਸ,ਖ,ਲ), [2]ਆਨੰਦੁ (ਸ,ਖ,ਭ), [3]ਬਹਲੇ (ਖ,ਭ), [4]ਹੋਰਿ (ਭ), [5]ਮਚਾਇੜ (ਲ), [6]ਖਠਾ (ਭ), [7]ਗਾਂਧੀ (ਸ,ਲ), ਗਾਧੀ (ਖ), [8]ਗਦਹ (ਭ), [9]ਸੁਣ (ਸ,ਖ), [10]ਨਿਰੋਲੇ (ਭ), [11]ਦੂ (ਭ,ਲ)

ਬੂਟੁ ਵਡਾ ਕਰਿ ਫੈਲਦਾ ਹੋਇ ਚੁਹਚੁਹਾ ਆਪੁ ਸਮ੍ਹਾਲੇ।
ਖੇਤਿ ਸਫਲ ਹੋਇ ਲਾਵਣੀ[1] ਛੁਟਨਿ ਤਿਲੁ ਬੂਆੜ ਨਿਰਾਲੇ।
ਨਿਹਫਲ ਸਾਰੇ ਖੇਤ ਵਿਚਿ ਜਿਉ ਸਰਵਾੜ[2] ਕਮਾਦ ਵਿਚਾਲੇ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸੁਣਿ ਕਪਟ ਸਨੇਹੁ ਕਰਨਿ ਬੇਤਾਲੇ।
ਨਿਹਫਲ ਜਨਮੁ ਅਕਾਰਥਾ ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਹੋਵਨਿ ਮੁਹ ਕਾਲੇ।
ਜਮ ਪੁਰਿ ਜਮ ਜੰਦਾਰਿ ਹਵਾਲੇ। ੧੬।

ਉਜਲ ਕੈਹਾ[3] ਚਿਲਕਣਾ ਥਾਲੀ ਜੇਵਣਿ ਜੂਠੀ ਹੋਵੈ।
ਜੂਠਿ ਸੁਆਹੂ ਮਾਜੀਐ ਗੰਗਾ ਜਲ ਅੰਦਰਿ ਲੈ ਧੋਵੈ।
ਬਾਹਰੁ ਸੁਚਾ ਧੋਤਿਆ ਅੰਦਰਿ ਕਾਲਖ ਅੰਤਿ ਵਿਗੋਵੈ।
ਮਨਿ ਜੂਠੇ ਤਨਿ ਜੂਠਿ ਹੈ ਥੁਕਿ ਪਵੈ ਮੁਹਿ ਵਜੈ ਰੋਵੈ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ[4] ਸੁਣਿ ਕਪਟ ਸਨੇਹੀ ਗਲਾ ਗੋਵੈ।
ਗਲੀ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਹੋਵਈ ਖੰਡੁ ਖੰਡੁ ਕਰਿ ਸਾਉ ਨ ਭੋਵੈ।
ਮਖਨੁ[5] ਖਾਇ ਨ ਨੀਰੁ ਵਿਲੋਵੈ। ੧੭।

ਰੁਖਾ ਵਿਚਿ ਕੁਰੁਖ ਹਨਿ ਦੋਵੈ ਅਰੰਡ ਅਨੇਰ ਦੁਆਲੇ।
+ਅਰੰਡੁ ਫਲੈ ਅਰਡੋਲੀਆ ਫਲ ਅੰਦਰਿ ਬੀਅ ਚਿਤਮਿਤਾਲੇ।+
ਨਿਬਹੈ ਨਾਹੀ ਨਿਜੜਾ ਹਰਵਰਿ ਆਈ ਹੋਇ ਉਚਾਲੇ।
ਕਲੀਆ ਪਵਨਿ ਕਨੇਰ ਨੋ ਦੁਰਮਤਿ ਵਿਚਿ ਦੁਰੰਗ ਦਿਖਾਲੇ।
ਬਾਹਰੁ[6] ਲਾਲੁ ਗੁਲਾਲ ਹੋਇ ਅੰਦਰੁ[7] ਚਿਟਾ ਦੁਬਿਧਾ ਨਾਲੇ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸੁਣਿ ਗਣਤੀ ਵਿਚਿ ਭਵੈ ਭਰਨਾਲੇ।
ਕਪਟ ਸਨੇਹ[8] ਖੇਹ ਮੁਹਿ[9] ਕਾਲੇ। ੧੮।

ਵਣ ਵਿਚਿ ਫਲੈ ਵਣਾਸਪਤਿ ਬਹੁ ਰਸੁ ਗੰਧ ਸੁਗੰਧ[10] ਸੁਹੰਦੇ।
ਅੰਬ ਸਦਾ ਫਲ ਸੋਹਣੇ ਆੜੂ ਸੇਵ ਅਨਾਰ ਫਲੰਦੇ।
ਦਾਖ ਬਿਜਉਰੀ ਜਾਮਣੂ ਖਿਰਣੀ ਤੂਤ ਖਜੂਰਿ ਅਨੰਦੇ।
ਪੀਲੂ ਪੇਝੂ[11] ਬੇਰ ਬਹੁ ਕੇਲੇ ਤੇ ਅਖਰੋਟ[12] ਬਣੰਦੇ।
ਮੂਲਿ ਨ ਭਾਵਨਿ[13] ਅਕਟਿਡਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਤਜਿ ਅਕਿ ਵਸੰਦੇ।
ਜੇ ਥਣ ਜੋਕ ਲਵਾਈਐ ਦੁਧੁ ਨ ਪੀਐ ਲੋਹੂ ਗੰਦੇ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਸਬਦੁ ਸੁਣਿ ਗਣਤੀ ਅੰਦਰਿ ਝਾਕ[14] ਝਖੰਦੇ[15]।
ਕਪਟ ਸਨੇਹਿ ਨ ਥੇਹਿ ਜੜੰਦੇ[16]। ੧੯।

---

[1]ਸਾਵਣੀ (ਲ), [2]ਸਰਵੜ (ਭ), [3]ਕੈਹਾਂ (ਸ), [4]ਸਬਦਿ (ਭ), [5]ਮਖਣ (ਖ,ਭ,ਲ), [6]ਬਾਹਰਿ (ਭ), [7]ਅੰਦਰਿ (ਸ,ਖ,ਭ), [8]ਸਨੇਹੀ (ਲ), [9]ਮੁ (ਭ), [10]ਸੁਰੰਗ (ਖ,ਲ), [11]ਪੀਝੂ (ਲ), [12]ਅਖਨੋਟ (ਸ), [13]ਭਾਵਨੀ (ਸ,ਖ,ਲ), [14]ਝਾਖ (ਭ), [15]ਝਕੰਦੇ (ਲ), [16]ਚੜੰਦੇ (ਲ), ਜੁੜੰਦੇ (ਸ,ਖ,ਭ)

ਡਡੂ ਬਗਲੇ ਸੰਖ ਲਖ ਅਕ ਜਵਾਹੇ ਬਿਸੀਅਰ ਕਾਲੇ।
ਸਿੰਬਲ ਘੁਘੂ ਚਕਵੀਆ ਕੜਛ ਹਸਤਿ ਲਖ ਸੰਢੀ ਨਾਲੇ।
ਪਥਰ ਕਾਂਵ ਰੋਗੀ ਘਣੇ ਗਦਹੁ ਕਾਲੇ ਕੰਬਲ ਭਾਲੇ।
ਕੈਹੈ ਤਿਲ ਬੂਆੜਿ ਲਖ ਅਕਤਿਡ[1] ਅਰੰਡ ਤੁਮੇ ਚਿਤਰਾਲੇ[2]।
ਕਲੀ ਕਨੇਰ ਵਖਾਣੀਐ ਸਭ ਅਵਗੁਣ ਮੈ ਤਨਿ ਭੀਹਾਲੇ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸੁਣਿ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ ਨ ਰਿਦੇ ਸਮ੍ਹਾਲੇ।
ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਣੁ ਬੇਮੁਖ ਬੇਤਾਲੇ। ੨੦।

ਲਖ ਨਿੰਦਕ ਲਖ ਬੇਮੁਖਾ ਦੂਤ ਦੁਸਟ ਲਖ ਲੂਣ ਹਰਾਮੀ।
ਸ੍ਵਾਮਿ[3] ਧੋਹੀ[4] ਅਕਿਰਤਘਣਿ ਚੋਰ ਜਾਰ[5] ਲਖ ਲਖ ਪਹਿਨਾਮੀ।
ਬਾਮਣ ਗਾਈ ਵੰਸ ਘਾਤ ਲਾਇਤਬਾਰ ਹਜਾਰ ਅਸਾਮੀ।
ਕੂੜਿਆਰ ਗੁਰੁ ਗੋਪ ਲਖ ਗੁਨਹਗਾਰ ਲਖ ਲਖ ਬਦਨਾਮੀ।
ਅਪਰਾਧੀ ਬਹੁ ਪਤਿਤ ਲਖ ਅਵਗੁਣਿਆਰ ਖੁਆਰ ਖੁਨਾਮੀ।
ਲਖ ਲਿਬਾਸੀ ਦਗਾਬਾਜ ਲਖ ਸੈਤਾਨ ਸਲਾਮਿ ਸਲਾਮੀ।
ਤੂੰ ਦੇਖਹਿ[6] ਹਉ ਮੁਕਰਾ ਹਉ ਕਪਟੀ ਤੂੰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।
ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣੁ ਬਿਰਦੁ ਸੁਆਮੀ। ੨੧। ੧੭। ਸਤਾਰਾ।

---

[1]ਅਕਤਿਡੇ (ਭ), [2]ਚਿਤ੍ਰਾਲੇ (ਭ), [3]ਸੁਆਮ (ਭ), [4]ਧ੍ਰੋਈ (ਭ), [5]ਯਾਰ (ਭ), [6]ਵੇਖਹਿ (ਸ,ਭ)

ਵਾਰ ੧੮

੧ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਇਕ ਕਵਾਉ ਪਸਾਉ ਕਰਿ ਓਅੰਕਾਰ ਅਨੇਕ ਅਕਾਰਾ।
ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੋ ਧਰਤਿ ਅਗਾਸਿ ਨਿਵਾਸੁ ਵਿਥਾਰਾ।
ਜਲ ਥਲ ਤਰਵਰ ਪਰਬਤਾ ਜੀਅ ਜੰਤ ਅਗਣਤ ਅਪਾਰਾ।
ਇਕੁ ਵਰਭੰਡੁ ਅਖੰਡੁ ਹੈ ਲਖ ਵਰਭੰਡ ਪਲਕ ਪਰਕਾਰਾ।
ਕੁਦਰਤਿ ਕੀਮ ਨ ਜਾਣੀਐ ਕੇਵਡੁ ਕਾਦਰੁ ਸਿਰਜਣਹਾਰਾ।
ਅੰਤੁ ਬਿਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰਾ। ੧।

ਕੇਵਡੁ ਵਡਾ ਆਖੀਐ ਵਡੇ ਦੀ[1] ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ।
ਵਡੀ ਹੂੰ[2] ਵਡਾ ਵਖਾਣੀਐ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਆਖਣੁ ਆਖ ਸੁਣਾਈ।
ਰੋਮ ਰੋਮ ਵਿਚਿ ਰਖਿਓਨੁ ਕਰਿ ਵਰਭੰਡ ਕਰੋੜ ਸਮਾਈ।
ਇਕੁ ਕਵਾਓ[3] ਪਸਾਓ[4] ਜਿਸੁ ਤੋਲਿ ਅਤੋਲੁ[5] ਨ ਤੁਲਿ ਤੁਲਾਈ।
ਵੇਦ ਕਤੇਬਹੁ ਬਾਹਰਾ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ[6] ਕਥੀ ਨ ਜਾਈ।
ਅਬਿਗਤਿ ਗਤਿ ਕਿਵ ਅਲਖੁ ਲਖਾਈ। ੨।

ਜੀਉ ਪਾਇ ਤਨੁ ਸਾਜਿਆ ਮੁਹੁ ਅਖੀ ਨਕੁ ਕੰਨ ਸਵਾਰੇ।
ਹਥ ਪੈਰ ਦੇ ਦਾਤਿ ਕਰਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਸੁਭ ਦਿਸਟਿ ਦੁਆਰੇ।
ਕਿਰਤਿ ਵਿਰਤਿ ਪਰਕਿਰਤਿ ਬਹੁ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨਿਵਾਸ ਸੰਜਾਰੇ।
ਰਾਗ ਰੰਗ ਰਸ ਪਰਸਦੇ ਗੰਧ ਸੁਗੰਧ ਸੰਧਿ ਪਰਕਾਰੇ।
ਛਾਦਨ ਭੋਜਨ ਬੁਧਿ ਬਲੁ ਟੇਕ ਬਿਬੇਕ ਵੀਚਾਰਿ ਵੀਚਾਰੇ।
ਦਾਨੇ ਕੀਮਤਿ ਨ ਪਵੈ ਬੇਸੁਮਾਰ ਦਾਤਾਰ ਪਿਆਰੇ।
ਲੇਖ ਅਲੇਖ ਅਸੰਖ ਅਪਾਰੇ। ੩।

ਪੰਜਿ ਤਤੁ ਪਰਵਾਣੁ ਕਰਿ ਖਾਣੀ ਚਾਰਿ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ।
[7]ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੂਨਿ[8] ਵਿਚਿ ਆਵਾਗਵਣ ਚਲਤੁ ਵਰਤਾਇਆ।
ਇਕਸ ਇਕਸ ਜੂਨਿ[9] ਵਿਚਿ ਜੀਅ ਜੰਤ ਅਣਗਣਤ ਵਧਾਇਆ।[7]

---

[1]ਕੀ (ਲ), [2]ਹੂ (ਭ,ਲ), [3]ਕਵਾਉ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [4]ਪਸਾਉ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [5]ਅਤੋਲਿ (ਭ,ਲ), [6]ਕਹਾਨੀ (ਲ), [7]ਲ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਪੰਕਤੀਆਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕੇਵਲ ਇਕ ਵਿਚ ਸਮੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ —, 'ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੂਨਿ ਵਿਚਿ ਜੀਅ ਜੰਤ ਅਣਗਣਤ ਵਧਾਇਆ।' [8]ਜੋਨਿ (ਭ), [9]ਜੋਨਿ (ਭ)

ਲੇਖੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭ ਕੋ ਸਭਨਾ ਮਸਤਕਿ ਲੇਖੁ ਲਿਖਾਇਆ।
ਲੇਖੈ ਸਾਸ ਗਿਰਾਸ ਦੇ ਲੇਖ ਲਿਖਾਰੀ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ।
ਆਪਿ ਅਲੇਖ ਨ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ। ੪।

ਭੈ ਵਿਚਿ ਧਰਤਿ ਅਗਾਸੁ ਹੈ ਨਿਰਾਧਾਰ ਭੈ ਭਾਰਿ ਧਰਾਇਆ।
ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੋ ਭੈ ਵਿਚਿ ਰਖੈ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇਆ।
ਪਾਣੀ ਅੰਦਰਿ ਧਰਤਿ ਧਰਿ ਵਿਣੁ ਥੰਮਾ ਆਗਾਸੁ ਰਹਾਇਆ।
ਕਾਠੈ ਅੰਦਰਿ ਅਗਨਿ ਧਰਿ ਕਰਿ ਪਰਫੁਲਤੁ[1] ਸੁਫਲੁ ਫਲਾਇਆ[2]।
ਨਵੀ ਦੁਆਰੀ ਪਵਣੁ ਧਰਿ ਭੈ ਵਿਚਿ ਸੂਰਜੁ ਚੰਦ ਚਲਾਇਆ।
ਨਿਰਭਉ ਆਪਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਰਾਇਆ। ੫।

ਲਖ ਅਸਮਾਨ[3] ਉਚਾਣਿ ਚੜਿ ਉਚਾ ਹੋਇ ਨ ਅੰਬੜਿ ਸਕੈ।
ਉਚੀ ਹੂੰ ਉਚਾ ਘਣਾ ਥਾਉ ਗਿਰਾਉ ਨ ਨਾਉ ਅਥਕੈ।
ਲਖ ਪਤਾਲ[4] ਨੀਵਾਣਿ ਜਾਇ ਨੀਵਾ ਹੋਇ ਨ ਨੀਵੈ ਤਕੈ।
ਪੂਰਬਿ ਪਛਮਿ ਉਤਰਾਧਿ ਦਖਣਿ ਫੇਰਿ ਚਉਫੇਰਿ ਨ ਢਕੈ।
ਓੜਕ ਮੂਲੁ[5] ਨ ਲਭਈ ਓਪਤਿ[6] ਪਰਲਉ ਅਖਿ ਫਰਕੈ।
ਫੁਲਾ ਅੰਦਰਿ ਵਾਸੁ ਮਹਕੈ। ੬।

ਓਅੰਕਾਰਿ ਅਕਾਰੁ[7] ਕਰਿ ਥਿਤਿ[8] ਵਾਰੁ ਨ ਮਾਹੁ ਜਣਾਇਆ।
ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਅਕਾਰੁ[9] ਵਿਣੁ ਏਕੰਕਾਰ ਨ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ।
ਆਪੇ ਆਪਿ ਉਪਾਇ ਕੈ ਆਪੇ ਆਪਣਾ ਨਾਉ ਧਰਾਇਆ।
ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਆਦੇਸੁ ਹੈ ਹੈ ਭੀ ਹੋਸੀ ਹੋਦਾ ਆਇਆ।
ਆਦਿ ਨ ਅੰਤੁ ਬਿਅੰਤੁ ਹੈ ਆਪੇ ਆਪਿ ਨ ਆਪੁ ਗਣਾਇਆ।
ਆਪੇ ਆਪੁ ਉਪਾਇ ਸਮਾਇਆ। ੭।

ਰੋਮ ਰੋਮ ਵਿਚਿ ਰਖਿਓਨੁ ਕਰਿ ਵਰਭੰਡ ਕਰੋੜਿ ਸਮਾਈ।
+ਕੇਵਡੁ ਵਡਾ ਆਖੀਐ ਕਿਤੁ ਘਰਿ ਵਸੈ ਕੇਵਡੁ ਜਾਈ।
ਇਕੁ ਕਵਾਉ ਅਮਾਉ ਹੈ ਲਖ ਦਰੀਆਉ ਨ ਕੀਮਤਿ ਪਾਈ।
ਪਰਵਦਗਾਰੁ ਅਪਾਰੁ ਹੈ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ਨ ਅਲਖੁ ਲਖਾਈ।+
ਏਵਡੁ[10] ਵਡਾ ਹੋਇ ਕੈ ਕਿਥੈ ਰਹਿਆ ਆਪੁ ਲੁਕਾਈ।
ਸੁਰ ਨਰ ਨਾਥ ਰਹੇ ਲਿਵ ਲਾਈ। ੮।

ਲਖ ਦਰੀਆਉ ਕਵਾਉ ਵਿਚਿ ਅਤਿ ਅਸਗਾਹ ਅਥਾਹ ਵਹੰਦੇ।
ਆਦਿ ਨ ਅੰਤੁ ਬਿਅੰਤੁ ਹੈ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਫੇਰ ਫਿਰੰਦੇ।

---

[1]ਪਰਫੁਲਿਤ (ਸ,ਖ), ਪਰਫੁਲਿਤੁ (ਲ), [2]ਲ ਪੋਥੀ ਵਿਚ 'ਚਲਾਇਆ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਫਲਾਇਆ' ਪਾਠ ਹੈ ਜੋ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਨੁਰੂਪ ਹੈ [3]ਅਸਮਾਣ (ਭ,ਲ), [4]ਪਾਤਾਲ (ਲ), [5]ਮੂਲਿ (ਭ,ਲ), [6]ਉਤਪਤਿ (ਭ), [7]ਅਕਾਰਿ (ਭ), [8]ਥਿਤਿ ਨ (ਲ), [9]ਆਕਾਰੁ (ਸ,ਖ), [10]ਕੇਵਡੁ (ਭ,ਲ)

ਅਲਖੁ ਅਪਾਰੁ ਵਖਾਣੀਐ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ਨ ਪਾਰ ਲਹੰਦੇ ।
ਲਹਿਰ ਤਰੰਗ ਨਿਸੰਗ ਲਖ ਸਾਗਰ ਸੰਗਮ[1] ਰੰਗ ਰਵੰਦੇ ।
ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ ਲਖ ਲਖ ਮੁਲਿ ਅਮੁਲਿ ਨ ਤੁਲਿ ਤੁਲੰਦੇ ।
ਸਦਕੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰਿ ਸਿਰੰਦੇ ।੯।

ਪਰਵਦਗਾਰੁ ਸਲਾਹੀਐ ਸਿਰਠਿ ਉਪਾਈ ਰੰਗ ਬਿਰੰਗੀ ।
ਰਾਜਿਕੁ ਰਿਜਕੁ ਸਬਾਹਿਦਾ ਸਭਨਾ ਦਾਤਿ ਕਰੇ ਅਣਮੰਗੀ ।
ਕਿਸੈ ਜਿਵੇਹਾ ਨਾਹਿ ਕੋ ਦੁਬਿਧਾ ਅੰਦਰਿ ਮੰਦੀ[2] ਚੰਗੀ[3] ।
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਨਿਰਲੇਪੁ ਹੈ ਪੂਰਨੁ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸਦਾ ਸਹਲੰਗੀ ।
ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੁੰਤਰੁ ਸੰਗੀ ।੧੦।

ਓਅੰਕਾਰਿ ਅਕਾਰੁ[4] ਕਰਿ ਮਖੀ ਇਕ ਉਪਾਈ ਮਾਇਆ ।
ਤਿਨਿ[5] ਲੋਅ ਚਉਦਹ ਭਵਣੁ[6] ਜਲ ਥਲੁ ਮਹੀਅਲੁ ਛਲੁ ਕਰਿ ਛਾਇਆ ।
ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨ ਮਹੇਸੁ ਤ੍ਰੈ ਦਸ ਅਵਤਾਰ ਬਜਾਰਿ ਨਚਾਇਆ ।
ਜਤੀ ਸਤੀ ਸੰਤੋਖੀਆ ਸਿਧ ਨਾਥ ਬਹੁ ਪੰਥ ਭਵਾਇਆ ।
ਕਾਮ ਕਰੋਧ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚਿ ਲੋਭ ਮੋਹੁ ਕਹਿ ਧ੍ਰੋਹੁ ਲੜਾਇਆ ।
ਹਉਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਕੋ ਸੇਰਹੁ ਘਟਿ ਨ ਕਿਨੈ ਅਖਾਇਆ ।
ਕਾਰਣੁ ਕਰਤੇ ਆਪੁ ਲੁਕਾਇਆ ।੧੧।

ਪਾਤਿਸਾਹਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਹੈ ਅਬਚਲੁ ਰਾਜੁ ਵਡੀ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ।
ਕੇਵਡੁ ਤਖਤੁ ਵਖਾਣੀਐ ਕੇਵਡੁ ਮਹਲੁ ਕੇਵਡੁ ਦਰਗਾਹੀ ।
ਕੇਵਡੁ ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹੀਐ[7] ਕੇਵਡੁ ਮਾਲੁ ਮੁਲਖੁ ਅਵਗਾਹੀ ।
ਕੇਵਡੁ ਮਾਣੁ ਮਹਤੁ ਹੈ ਕੇਵਡੁ ਲਸਕਰ ਸੇਵ ਸਿਪਾਹੀ ।
ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭ ਕੋ ਕੇਵਡੁ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੇਪਰਵਾਹੀ ।
ਹੋਰਸੁ ਪੁਛਿ ਨ ਮਤਾ ਨਿਬਾਹੀ ।੧੨।

ਲਖ ਲਖ ਬ੍ਰਹਮੇ ਵੇਦ ਪੜਿ ਇਕਸ ਅਖਰ ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਤਾ ।
ਜੋਗ ਧਿਆਨ ਮਹੇਸ ਲਖ ਰੂਪ ਨ ਰੇਖ ਨ ਭੇਖੁ ਪਛਾਤਾ ।
ਲਖ ਅਵਤਾਰ ਅਕਾਰ ਕਰਿ ਤਿਲੁ ਵੀਚਾਰੁ ਨ ਬਿਸਨ ਪਛਾਤਾ ।
ਲਖ ਲਖ ਨਉਤਨ ਨਾਉ ਲੈ ਲਖ ਲਖ ਸੇਖ ਵਿਸੇਖ ਨ ਤਾਤਾ ।
ਚਿਰੁ ਜੀਵਣੁ ਬਹੁ ਹੰਢਣੇ ਦਰਸਨ ਪੰਥ ਨ ਸਬਦੁ ਸਿਞਾਤਾ ।
ਦਾਤਿ ਲੁਭਾਇ ਵਿਸਾਰਨਿ ਦਾਤਾ ।੧੩।

---

[1]ਸੰਗ (ਲ), [2]ਬੰਦੀ (ਲ), [3]ਚੰਗੇ (ਲ), [4]ਆਕਾਰੁ (ਸ,ਖ), [5]ਤਿੰਨ (ਭ), [6]ਭਵਨ (ਲ), ਭਵਣ (ਭ), [7]ਸਾਲਾਹੀਐ (ਲ)

ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਆਕਾਰੁ ਕਰਿ ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਹੋਇ ਧਿਆਨ ਧਰਾਇਆ ।
ਚਾਰਿ ਵਰਨ ਗੁਰਸਿਖ ਕਰਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚਖੰਡੁ ਵਸਾਇਆ ।
ਵੇਦ ਕਤੇਬਹੁ ਬਾਹਰਾ ਅਕਥ ਕਥਾ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਇਆ ।
ਵੀਹਾ ਅੰਦਰਿ ਵਰਤਮਾਨੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ ਇਕੀਹ ਲਖਾਇਆ।
ਮਾਇਆ ਵਿਚਿ ਉਦਾਸੁ ਕਰਿ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦਿੜਾਇਆ[1]।
ਬਾਹਰ ਪੰਥ ਇਕਤ੍ਰ ਕਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਾਡੀ ਰਾਹੁ ਚਲਾਇਆ।
ਪਤਿ ਪਉੜੀ ਚੜਿ ਨਿਜ ਘਰਿ ਆਇਆ। ੧੪।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰੁ ਧਰਿ ਦੁਬਿਧਾ ਵਾਟ ਕੁਵਾਟ ਨ ਧਾਇਆ।
ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਕੈ ਮਰਦਾ ਜਾਦਾ ਨਦਰਿ ਨ ਆਇਆ।
ਕੰਨੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦ ਸੁਣਿ ਅਨਹਦ ਰੁਣ ਝੁਣਕਾਰੁ ਸੁਣਾਇਆ।
ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣੀ ਆਇ ਕੈ ਨਿਹਚਲ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਮਿਲਾਇਆ।
ਚਰਣ ਕਵਲ ਮਕਰੰਦ ਰਸਿ ਸੁਖ ਸੰਪਟ ਵਿਚਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਇਆ।
ਪਿਰਮ ਪਿਆਲਾ ਅਪਿਉ ਪੀਆਇਆ[2]। ੧੫।

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਸਾਧਨਾ ਪਿਰਮ ਪਿਆਲਾ ਅਜਰੁ ਜਰਣਾ।
ਪੈਰੀ ਪੈ ਪਾਖਾਕੁ ਹੋਇ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਜੀਵੰਦਿਆ ਮਰਣਾ।
ਜੀਵਣ ਮੁਕਤਿ ਵਖਾਣੀਐ ਮਰਿ ਮਰਿ ਜੀਵਣੁ ਡੁਬਿ ਡੁਬਿ ਤਰਣਾ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵਲੀਣੁ ਹੋਇ ਅਪਿਉ[3] ਪੀਅਣੁ ਤੈ ਅਉਚਰ ਚਰਣਾ।
ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਅਵੇਸੁ ਕਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਾਣੀ[4] ਨਿਝਰੁ ਝਰਣਾ।
ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥੁ ਹੋਇ ਕਾਰਣੁ ਕਰਣ ਨ ਕਾਰਣੁ ਕਰਣਾ।
ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣ ਅਸਰਣ ਸਰਣਾ। ੧੬।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਭੈ ਵਿਚਿ ਜੰਮਣਾ ਭੈ ਵਿਚਿ ਰਹਿਣਾ ਭੈ ਵਿਚਿ ਚਲਣਾ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭੈ ਭਾਇ ਵਿਚਿ ਭਗਤਿ[5] ਵਛਲੁ ਕਰਿ ਅਛਲੁ ਛਲਣਾ।
ਜਲ ਵਿਚਿ ਕਵਲੁ ਅਲਿਪਤ ਹੋਇ[6] ਆਸ ਨਿਰਾਸ ਵਲੇਵੈ ਵਲਣਾ।
ਅਹਰਣਿ ਘਣ ਹੀਰੇ ਜੁਗਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਹਚਲੁ ਅਟਲੁ ਨ ਟਲਣਾ।
ਪਰਉਪਕਾਰ ਵੀਚਾਰ ਵਿਚਿ ਜੀਅ ਦੈਆ[7] ਮੋਮ ਵਾਂਗੀ[8] ਢਲਣਾ।
ਚਾਰਿ ਵਰਨ ਤੰਬੋਲ ਰਸੁ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਰਲਾਇਆ ਰਲਣਾ।
ਵਟੀ ਤੇਲੁ ਦੀਵਾ ਹੋਇ ਬੋਲਣਾ। ੧੭।

ਸਤੁ ਸੰਤੋਖ ਦਇਆ ਧਰਮੁ ਅਰਥ ਕਰੋੜਿ ਨ ਓੜਕੁ ਜਾਣੈ।
ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਆਖੀਅਨਿ ਹੋਇ ਲਖੂਣਿ ਨ ਪਲੁ ਪਰਵਾਣੈ।

---

[1]ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ (ਲ), [2]ਪਿਆਇਆ (ਭ), [3]ਅਪਿਓ (ਭ), [4]ਬਾਣੀ (ਭ), [5]ਭਗਤ (ਲ), [6]ਹੈ (ਭ), [7]ਦਇਆ (ਭ,ਲ), [8]ਵਾਗੀ (ਭ)

ਰਿਧੀ ਸਿਧੀ ਲਖ ਲਖ ਨਿਧਿ ਨਿਧਾਨ ਲਖ ਤਿਲੁ ਨ ਤੁਲਾਣੈ।
ਦਰਸਨ ਦਿਸਟਿ[1] ਸੰਜੋਗ ਲਖ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਲਖ ਹੈਰਾਣੈ।
ਗਿਆਨ ਧਿਅਨ ਸਿਮਰਣ[2] ਅਸੰਖ ਭਗਤਿ ਜੁਗਤਿ ਲਖ ਨੇਤ[3] ਵਖਾਣੈ।
ਪਿਰਮ ਪਿਆਲਾ ਸਹਜਿ ਘਰੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲ ਚੋਜ ਵਿਡਾਣੈ।
ਮਤਿ ਬੁਧਿ ਸੁਧਿ ਲਖ ਮੇਲ ਮਿਲਾਣੈ। ੧੮।

ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਲਖ ਲਖ ਹੋਮ ਜਗ ਨਈਵੇਦ ਕਰੋੜੀ।
ਵਰਤ ਨੇਮ ਸੰਜਮ ਘਣੇ ਕਰਨ ਧਰਮ ਲਖ ਤੰਦੁ ਮਰੋੜੀ।
ਤੀਰਥ ਪੁਰਬ ਸੰਜੋਗ ਲਖ ਪੁੰਨ ਦਾਨੁ ਉਪਕਾਰ ਨ ਓੜੀ।
ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਸਰੇਵਣੇ ਵਰ ਸਰਾਪ ਲਖ ਜੋੜ ਵਿਛੋੜੀ।
[4]ਦਰਸਨ ਵਰਨ ਅਵਰਨ ਲਖ ਪੂਜਾ ਅਰਚਾ ਬੰਧਨ ਤੋੜੀ।
ਲੋਕ ਵੇਦ ਗੁਣ ਗਿਆਨ ਲਖ ਜੋਗ ਭੋਗ ਲਖ ਝਾੜਿ ਪਛੋੜੀ।[4]
ਸਚਹੁ ਓਰੈ ਸਭ ਕਿਹੁ ਲਖ ਸਿਆਣਪ ਸਭਾ ਥੋੜੀ।
ਉਪਰਿ ਸਚੁ ਅਚਾਰੁ ਚਮੋੜੀ[5]। ੧੯।

ਸਤਿਗੁਰ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚੁ ਤਖਤੁ ਸੁਹੇਲਾ।
ਸਚੁ ਸਬਦੁ ਟਕਸਾਲ ਸਚੁ ਅਸਟ ਧਾਤ[6] ਇਕ ਪਾਰਸ ਮੇਲਾ।
[7]ਸਚਾ ਅਬਿਚਲ ਰਾਜੁ ਹੈ ਸਚ ਮਹਲ ਨਵ ਹਾਣਿ ਨਵੇਲਾ।[7]
ਸਚਾ ਹੁਕਮੁ ਵਰਤਦਾ ਸਚਾ ਅਮਰੁ ਸਚੋ ਰਸ ਕੇਲਾ।
ਸਚੀ ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹ ਸਚੁ ਸਚੁ ਸਲਾਹਣੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ।
ਸਚ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਥੁ ਹੈ ਸਚੁ ਉਪਦੇਸ ਨ ਗਰਬਿ ਗਹੇਲਾ।
ਆਸਾ ਵਿਚਿ ਨਿਰਾਸ ਗਤਿ ਸਚਾ ਖੇਲੁ ਮੇਲੁ ਸਚੁ ਖੇਲਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਿਖੁ ਗੁਰੂ ਗੁਰੁ ਚੇਲਾ। ੨੦।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਉਮੈ ਪਰਹਰੈ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ਖਸਮੈ ਦਾ[8] ਭਾਣਾ।
ਪੈਰੀ ਪੈ ਪਾਖਾਕ ਹੋਇ ਦਰਗਹ ਪਾਵੈ ਮਾਣੁ ਨਿਮਾਣਾ।
ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚਿ ਵਰਤਦਾ ਹੋਵਣਹਾਰ ਸੋਈ ਪਰਵਾਣਾ।
ਕਾਰਣੁ ਕਰਤਾ ਜੋ ਕਰੈ ਸਿਰਿ ਧਰਿ ਮੰਨਿ ਕਰੈ ਸੁਕਰਾਣਾ।
ਰਾਜੀ ਹੋਇ ਰਜਾਇ ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਅੰਦਰਿ ਜਿਉ ਮਿਹਮਾਣਾ।
ਵਿਸਮਾਦੀ ਵਿਸਮਾਦ ਵਿਚਿ ਕੁਦਰਤਿ ਕਾਦਰ ਨੋ ਕੁਰਬਾਣਾ।
ਲੇਪ ਅਲੇਪ ਸਦਾ ਨਿਰਬਾਣਾ। ੨੧।

---

[1]ਦ੍ਰਿਸਟਿ (ਸ), [2]ਸਿਮਰਨ (ਖ), [3]ਤੇਨ (ਲ), [4]ਲ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਥੋ ਦੋ ਪੰਕਤੀਆਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕੇਵਲ ਇਕ ਪੰਕਤੀ ਵਿਚ ਸਮਇਆ ਹੈ —'ਦਰਸਨ ਵਰਨ ਅਵਰਨ ਲਖ ਜੋਗ ਭੋਗ ਲਖ ਝਾੜਿ ਪਛੋੜੀ' [5]ਚੰਬੋੜੀ (ਲ), [6]ਧਾਤਿ (ਭ), [7]ਇਹ ਪੰਕਤੀ ਸ ਅਤੇ ਲ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ [8]ਕਾ (ਭ)

ਹੁਕਮੀ ਬੰਦਾ ਹੋਇ ਕੈ ਸਾਹਿਬੁ ਦੇ ਹੁਕਮੈ ਵਿਚਿ ਰਹਣਾ।
ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭ ਕੋ ਸਭਨਾ ਆਵਟਣ ਹੈ ਸਹਣਾ।
ਦਿਲੁ ਦਰੀਆਉ ਸਮਾਉ ਕਰਿ ਗਰਬੁ ਗਵਾਇ ਗਰੀਬੀ ਵਹਣਾ।
ਵੀਹ ਇਕੀਹ ਉਲੰਘਿ ਕੈ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਿੰਘਾਸਣਿ ਬਹਣਾ।
ਸਬਦੁ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵਲੀਣੁ ਹੋਇ ਅਨਭਉ ਅਘੜ ਘੜਾਏ ਗਹਣਾ।
ਸਿਦਕ ਸਬੂਰੀ ਸਾਬਤਾ ਸਾਕਰੁ ਸੁਕਰਿ ਨ ਦੇਣਾ ਲਹਣਾ।
ਨੀਰਿ ਨ ਡੁਬਣੁ ਅਗਿ ਨ ਦਹਣਾ। ੨੨।

ਮਿਹਰ ਮੁਹਬਤਿ ਆਸਕੀ[1] ਇਸਕੁ ਮੁਸਕੁ ਕਿਉ ਲੁਕੈ ਲੁਕਾਇਆ।
ਚੰਦਨ ਵਾਸੁ ਵਣਾਸਪਤਿ ਹੋਇ ਸੁਗੰਧੁ ਨ ਆਪੁ ਗਣਾਇਆ।
ਨਦੀਆ ਨਾਲੇ ਗੰਗ ਮਿਲਿ ਹੋਇ ਪਵਿਤ੍ਰ[2] ਨ ਆਖਿ ਸੁਣਾਇਆ।
ਹੀਰੈ ਹੀਰਾ ਬੇਧਿਆ ਅਣੀ ਕਣੀ ਹੋਇ ਰਿਦੈ ਸਮਾਇਆ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੋਇ[3] ਸਾਧੁ ਹੋਇ ਪਾਰਸ ਮਿਲਿ ਪਾਰਸ ਹੋਇ ਆਇਆ।
ਨਿਹਚਲਉ ਨਿਹਚਲੁ ਗੁਰਮਤੀ ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਹੋਇ ਅਛਲੁ ਛਲਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ। ੨੩ । ੧੮। ਅਠਾਰਾ।

---

[1]ਅਸਕੀ (ਲ), [2]ਪਵਿਤੁ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [3]ਮਿਲਿ (ਸ,ਖ)

ਵਾਰ ੧੯

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਗੁਰਮੁਖਿ ਏਕੰਕਾਰ ਆਪਿ ਉਪਾਇਆ।
ਓਅੰਕਾਰਿ ਅਕਾਰੁ ਪਰਗਟੀ ਆਇਆ।
ਪੰਚ ਤਤ ਵਿਸਥਾਰੁ[1] ਚਲਤੁ ਰਚਾਇਆ।
ਖਾਣੀ ਬਾਣੀ ਚਾਰਿ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ।
ਕੁਦਰਤਿ ਅਗਮ ਅਪਾਰੁ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ।
ਸਚੁ ਨਾਉ ਕਰਤਾਰੁ ਸਚਿ ਸਮਾਇਆ। ੧।

ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੂਨਿ ਫੇਰਿ ਫਿਰਾਇਆ।
ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ ਦੁਲੰਭੁ ਕਰਮੀ ਪਾਇਆ।
ਉਤਮੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥੁ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਰਹਰਾਸਿ ਪੈਰੀ ਪਾਇਆ।
ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਸਚੁ ਦਿੜਾਇਆ।
ਸਬਦੁ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵਲੀਣੁ ਭਾਣਾ ਭਾਇਆ। ੨।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਘੜੁ ਸੁਜਾਣੁ ਗੁਰਿ ਸਮਝਾਇਆ।
ਮਿਹਮਾਣੀ ਮਿਹਮਾਣੁ ਮਜਲਸਿ ਆਇਆ।
ਖਾਵਾਲੇ ਸੋ ਖਾਣੁ ਪੀਐ ਪੀਆਇਆ।
ਕਰੈ ਨ ਗਰਬੁ ਗੁਮਾਣੁ ਹਸੈ ਹਸਾਇਆ।
ਪਾਹੁਨੜਾ ਪਰਵਾਣੁ ਕਾਜੁ ਸੁਹਾਇਆ।
ਮਜਲਸ ਕਰਿ ਹੈਰਾਣੁ ਉਠਿ ਸਿਧਾਇਆ। ੩।

ਗੋਇਲੜਾ ਦਿਨ ਚਾਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਣੀਐ।
ਮੰਝੀ ਲੈ ਮਿਹਵਾਰਿ ਚੋਜ ਵਿਡਾਣੀਐ।
ਵਰਸੈ ਨਿਝਰ ਧਾਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਾਣੀਐ।
ਵੰਝੁਲੀਆ[2] ਝੀਗਾਰਿ[3] ਮਜਲਸ ਮਾਣੀਐ।
ਗਾਵਹਿ[4] ਮਾਝ ਮਲਾਰਿ ਸੁਘੜੁ ਸੁਜਾਣੀਐ।

---

[1]ਵਿਸਤਾਰੁ (ਸ,ਖ), [2]ਵੰਝੁਲੀਐ (ਸ,ਖ,ਭ), [3]ਝੀਂਗਾਰ (ਖ), [4]ਗਾਵਣਿ (ਸ,ਖ)

ਹਉਮੈ ਗਰਬੁ ਨਿਵਾਰਿ ਮਨਿ ਵਸਿ ਆਣੀਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿ ਸਚਿ ਸਿਵਾਣੀਐ। ੪।

ਵਾਟ ਵਟਾਊ ਰਾਤਿ[1] ਸਰਾਈ[2] ਵਸਿਆ।
ਉਠ ਚਲਿਆ ਪਰਭਾਤਿ ਮਾਰਗ[2] ਦਸਿਆ।
ਨਾਹਿ ਪਰਾਈ ਤਾਤਿ ਨ ਚਿਤਿ ਰਹਸਿਆ।
ਮੁਏ ਨ ਪੁਛੈ ਜਾਤਿ ਵਿਵਾਹਿ ਨ ਹਸਿਆ।
ਦਾਤਾ ਕਰੇ ਜੁ ਦਾਤਿ ਨ ਭੁਖਾ ਤਸਿਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਿਮਰਣੁ ਵਾਤਿ ਕਵਲੁ ਵਿਗਸਿਆ। ੫।

ਦੀਵਾਲੀ ਦੀ ਰਾਤਿ ਦੀਵੇ ਬਾਲੀਅਨਿ।
ਤਾਰੇ ਜਾਤਿ ਸਨਾਤਿ ਅੰਬਰਿ ਭਾਲੀਅਨਿ।
ਫੁਲਾ ਦੀ ਬਾਗਾਤਿ ਚੁਣਿ ਚੁਣਿ ਚਾਲੀਅਨਿ।
ਤੀਰਥਿ ਜਾਤੀ ਜਾਤਿ ਨੈਣ ਨਿਹਾਲੀਅਨਿ।
ਹਰਿ ਚੰਦਉਰੀ ਝਾਤਿ ਵਸਾਇ ਉਚਾਲੀਅਨਿ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲ ਦਾਤਿ ਸਬਦਿ ਸਮਾਲੀਅਨਿ । ੬।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨਿ ਪਰਗਾਸੁ ਗੁਰਿ ਉਪਦੇਸਿਆ।
ਪੇਈਅੜੈ ਘਰਿ ਵਾਸੁ ਮਿਟੇ ਅੰਦੇਸਿਆ।
ਆਸਾ ਵਿਚਿ ਨਿਰਾਸੁ ਗਿਆਨੁ ਅਵੇਸਿਆ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਰਹਰਾਸਿ ਸਬਦਿ ਸੰਦੇਸਿਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸ ਮਤ[4] ਪਰਵੇਸਿਆ।
ਸਿਮਰਣ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਦਸ ਵਦੇਸਿਆ[5]। ੭।

ਨਦੀ ਨਾਵ ਸੰਜੋਗ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇਆ।
ਸੁਹਣੇ ਅੰਦਰਿ ਭੋਗੁ ਰਾਜੁ ਕਮਾਇਆ।
ਕਦੇ ਹਰਖੁ ਕਦੇ ਸੋਗੁ ਤਰਵਰ ਛਾਇਆ।
ਕਟੈ ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਨ ਆਪੁ ਗਣਾਇਆ।
ਘਰ ਹੀ ਅੰਦਰਿ ਜੋਗੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਇਆ।
ਹੋਵਣਹਾਰ ਸੁ ਹੋਗੁ ਗੁਰ ਸਮਝਾਇਆ। ੮।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਧੂ ਸੰਗੁ ਚਲਣੁ ਜਾਣਿਆ।
ਚੇਤਿ ਬਸੰਤੁ ਸੁਰੰਗੁ ਸਭ ਰੰਗ ਮਾਣਿਆ।

---

[1]ਆਇ (ਲ), [2]ਸਰਾਈਂ (ਸ,ਖ), ਸਰਾਂਈ (ਭ), [3]ਮਾਰਗਿ (ਸ,ਖ,ਭ), [4]ਮਸਤਕ (ਲ), [5]ਵਿਦੇਸਿਆ (ਸ,ਖ,ਲ)

ਸਾਵਣ ਲਹਰਿ ਤਰੰਗ ਨੀਰੁ ਨੀਵਾਣਿਆ।
ਸਜਣ ਮੇਲੁ ਸੁ ਢੰਗ ਚੋਜ ਵਿਡਾਣਿਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥੁ [ਨਿਪੰਗੁ][1] ਦਰਿ ਪਰਵਾਣਿਆ।
ਗੁਰਮਤਿ ਮੇਲੁ ਅਭੰਗੁ ਸਤਿ ਸੁਹਾਣਿਆ। ੯।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਫਲ ਜਨੰਮੁ ਜਗਿ ਵਿਚਿ ਆਇਆ।
ਗੁਰਮਤਿ ਪੂਰ ਕਰੰਮ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕਰਿ ਕੰਮੁ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਾਇਆ।
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ[2] ਅਗੰਮੁ ਰਿਦੈ ਵਸਾਇਆ।
ਧੀਰਜੁ ਧੁਜਾ ਧਰੰਮੁ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇਆ[3]।
ਸਹੈ ਨ ਦੂਖ ਸਹੰਮੁ ਭਾਣਾ ਭਾਇਆ। ੧੦।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੁਰਲਭ ਦੇਹ ਅਉਸਰੁ ਜਾਣਦੇ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਅਸਨੇਹ ਸਭ ਰੰਗ ਮਾਣਦੇ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵਲੇਹ ਆਖਿ ਵਖਾਣਦੇ।
ਦੇਹੀ ਵਿਚਿ ਬਿਦੇਹ ਸਚੁ ਸਿਵਾਣਦੇ।
ਦੁਬਿਧਾ ਓਹੁ ਨ ਏਹੁ ਇਕੁ ਪਛਾਣਦੇ।
ਚਾਰਿ ਦਿਹਾੜੇ ਥੇਹੁ ਮਨ ਵਿਚਿ ਆਣਦੇ। ੧੧।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਵਿਰਲਾ ਆਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਾਇ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਖੀ ਸਬਦ ਸਿਖਿ ਸੁਣਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿ ਸਚੁ ਕਮਾਇਆ।
ਸਚੁ ਰਿਦੈ ਮੁਹਿ ਸਚੁ ਸਚਿ ਸੁਹਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨਮੁ ਸਵਾਰਿ ਜਗਤੁ ਤਰਾਇਆ। ੧੨।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਆਪੁ ਪਛਾਣਿਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਤਿ[4] ਸੰਤੋਖੁ ਸਹਜਿ ਸਮਾਣਿਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਧੀਰਜੁ ਧਰਮੁ ਦਇਆ ਸੁਖੁ ਮਾਣਿਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਰਥੁ ਵੀਚਾਰਿ ਸਬਦੁ ਵਖਾਣਿਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਦੇ[5] ਤਾਣਿ ਰਹੇ ਨਿਤਾਣਿਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਦਰਗਹ ਮਾਣੁ ਹੋਇ ਨਿਮਾਣਿਆ। ੧੩।

---

[1]ਨਿਸੰਸੁ (ਭ), ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਥੇ 'ਨਿਮੰਗੁ' ਪਾਠ ਹੈ ਜੋ ਸਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਸ ਪੋਥੀ ਦਾ 'ਨਿਪੰਗੁ' ਰਖਿਆ ਹੈ [2]ਉਪਦੇਸਿ (ਭ), [3]ਸੁਹਾਇਆ (ਭ), [4]ਸਤੁ (ਭ,ਲ), [5]ਹੋਂਦੇ (ਸ)

ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨਮੁ ਸਵਾਰਿ ਦਰਗਹ ਚਲਿਆ।
ਸਚੀ ਦਰਗਹ ਜਾਇ ਸਚਾ ਪਿੜੁ ਮਲਿਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਭੋਜਨੁ ਭਾਉ ਚਾਉ ਅਲਲਿਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਹਚਲੁ ਚਿਤੁ ਨ ਹਲੈ ਹਲਿਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਚੁ ਅਲਾਉ ਭਲੀ ਹੂ[1] ਭਲਿਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਦੇ ਜਾਨਿ ਆਵਨਿ ਘਲਿਆ। ੧੪।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਧਿ[2] ਅਸਾਧੁ ਸਾਧੁ ਵਖਾਣੀਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁਧਿ ਬਿਬੇਕ[3] ਬਿਬੇਕੀ[4] ਜਾਣੀਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਭਗਤੁ ਪਛਾਣੀਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਗਿਆਨੀ ਬਾਣੀਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੂਰਣ ਮਤਿ ਸਬਦਿ ਨੀਸਾਣੀਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਉੜੀ ਪਤਿ ਪਿਰਮ ਰਸੁ ਮਾਣੀਐ। ੧੫।

ਸਚੁ ਨਾਉ ਕਰਤਾਰੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਈਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਓਅੰਕਾਰੁ ਸਬਦਿ ਧਿਆਈਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰੁ ਸਦਾ[5] ਲਿਵ ਲਾਈਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਚੁ ਅਚਾਰੁ ਸਚੁ ਕਮਾਈਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ ਸਹਜਿ ਸਮਾਈਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ ਨ ਪਛੋਤਾਈਐ। ੧੬।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਰਸੁ ਪਰਸਿ ਪਾਰਸੁ ਹੋਈਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ ਅਪਰਸੁ ਦਰਸੁ ਅਲੋਈਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਬ੍ਰਹਮ ਧਿਆਨੁ ਦੁਬਿਧਾ ਖੋਈਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰ ਧਨ ਰੂਪੁ ਨਿੰਦ ਨ ਗੋਈਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਉ ਸਬਦੁ ਵਿਲੋਈਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਸਦਾ ਜਾਇ ਅੰਤ ਨ ਰੋਈਐ। ੧੭।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਡਿਤੁ ਹੋਇ ਜਗੁ ਪਰਬੋਧੀਐ।
ਗੁਰਮੁਖ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਅੰਦਰੁ ਸੋਧੀਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਨ ਕਾਮੁ ਕਰੋਧੀਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੈ ਨਿਰਵੈਰੁ ਨ ਵੈਰੁ ਵਿਰੋਧੀਐ।
ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਉਪਦੇਸੁ ਸਹਜਿ ਸਮੋਧੀਐ।
ਧੰਨੁ ਜਣੇਦੀ ਮਾਉ ਜੋਧਾ ਜੋਧੀਐ। ੧੮।

[1]ਹੂੰ (ਸ,ਖ,ਲ), [2]ਸਾਧੁ (ਭ), ਸਾਧ (ਲ), [3]ਬਧੇਕ (ਭ,ਲ), [4]ਬਬੇਕੀ (ਭ), [5]ਸਦ (ਲ)

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਤਿਗੁਰ ਵਾਹੁ ਸਬਦਿ ਸਲਾਹੀਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹ[1] ਸਚੀ ਪਤਿਸਾਹੀਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਚੁ ਸਨਾਹੁ ਦਾਦਿ ਇਲਾਹੀਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਾਡੀ ਰਾਹੁ ਸਚ[2] ਨਿਬਾਹੀਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਤਿ ਅਗਾਹੁ ਗਾਹਨਿ ਗਾਹੀਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੇਪਰਵਾਹੁ ਨ ਬੇਪਰਵਾਹੀਐ। ੧੯।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੂਰਾ ਤੋਲੁ ਨ ਤੋਲਣਿ ਤੋਲੀਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੂਰਾ ਬੋਲੁ ਨ ਬੋਲਣਿ ਬੋਲੀਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਤਿ ਅਡੋਲ ਨ ਡੋਲਣਿ ਡੋਲੀਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਿਰਮੁ ਅਮੋਲੁ ਨ ਮੋਲਣਿ ਮੋਲੀਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥੁ ਨਿਰੋਲੁ ਨ ਰੋਲਣਿ ਰੋਲੀਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦੁ ਅਲੋਲੁ ਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਝੋਲੀਐ। ੨੦।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲ ਪਾਇ ਸਭ ਫਲ ਪਾਇਆ।
ਰੰਗ ਸੁਰੰਗ ਚੜਾਇ ਸਭ ਰੰਗ ਲਾਇਆ।
ਗੰਧ ਸੁਗੰਧਿ ਸਮਾਇ ਬੋਹਿ ਬੁਹਾਇਆ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ ਸਭ ਰਸ ਆਇਆ।
ਸਬਦਿ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ਅਨਹਦ ਵਾਇਆ।
ਨਿਜ ਘਰਿ ਨਿਹਚਲ ਜਾਇ ਨ[3] ਦਹ ਦਿਸ ਧਾਇਆ। ੨੧। ੧੯। ਉਨੀਸ।

[1]ਸਾਲਾਹ (ਲ), [2]ਸਚਿ (ਭ), [3]ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤੁਲਨਾ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ

ਵਾਰ ੨੦

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ਆਪੁ ਉਪਾਇਆ।
ਗੁਰ ਅੰਗਦੁ ਗੁਰਸਿਖੁ ਬਬਾਣੇ ਆਇਆ।
ਗੁਰਸਿਖੁ ਹੈ ਗੁਰ ਅਮਰੁ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇਆ।
ਰਾਮਦਾਸੁ ਗੁਰਸਿਖੁ ਗੁਰੁ ਸਦਵਾਇਆ।
ਗੁਰੂ ਅਰਜਨੁ ਗੁਰਸਿਖੁ ਪਰਗਟੀ[1] ਆਇਆ।
ਗੁਰਸਿਖੁ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਨ ਲੁਕੈ ਲੁਕਾਇਆ। ੧।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਰਸੁ ਹੋਇ ਪੂਜ ਕਰਾਇਆ।
ਅਸਟ ਧਾਤੁ ਇਕੁ ਧਾਤੁ ਜੋਤਿ ਜਗਾਇਆ।
ਬਾਵਨ ਚੰਦਨੁ ਹੋਇ ਬਿਰਖ ਬੋਹਾਇਆ।
ਗੁਰਸਿਖੁ ਸਿਖੁ ਗੁਰ ਹੋਇ ਅਚਰਜੁ ਦਿਖਾਇਆ[2]।
ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਜਗਾਇ ਦੀਪ ਦੀਪਾਇਆ।
ਨੀਰੈ ਅੰਦਰਿ ਨੀਰੁ ਮਿਲੈ ਮਿਲਾਇਆ। ੨।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਜਨਮੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੂਰ ਕਰੰਮੁ[3] ਸਰਣੀ ਆਇਆ।
ਸਤਿਗੁਰ ਪੈਰੀ ਪਾਇ ਨਾਉ ਦਿੜਾਇਆ[4]।
ਘਰ ਹੀ ਵਿਚਿ ਉਦਾਸੁ ਨ ਵਿਆਪੈ ਮਾਇਆ।
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ ਕਮਾਇ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ[5] ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ। ੩।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਨ ਆਪੁ ਗਣਾਇਆ।
ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਮਿਟਾਇ ਇਕੁ ਧਿਆਇਆ।
ਗੁਰ ਪਰਮੇਸਰੁ ਜਾਣਿ ਸਬਦੁ ਕਮਾਇਆ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਚਲਿ ਜਾਇ ਸੀਸੁ ਨਿਵਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਾਇਆ।
ਪਿਰਮ ਪਿਆਲਾ ਪਾਇ ਅਜਰੁ ਜਰਾਇਆ। ੪।

---

[1]ਪ੍ਰਗਟੀ (ਭ), [2]ਦੇਖਾਇਆ (ਭ), [3]ਕਰਮੁ (ਭ), [4]ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ (ਲ), [5]ਮੁਕਤਿ (ਭ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠਿ ਜਾਗ ਜਗਾਇਆ।
ਗੁਰਸੁਖਿ ਤੀਰਥ ਨਾਇ ਭਰਮ ਗਵਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੰਤੁ ਸਮਾਲਿ ਜਪੁ ਜਪਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਤਿ[1] ਨਿਹਚਲੁ ਹੋਇ ਇਕ ਮਨਿ ਧਿਆਇਆ।
ਮਥੈ ਟਿਕਾ ਲਾਲੁ ਨੀਸਾਣੁ ਸੁਹਾਇਆ।
ਪੈਰੀ ਪੈ ਗੁਰਸਿਖ ਪੈਰੀ ਪਾਇਆ। ੫।

ਪੈਰੀ ਪੈ ਗੁਰਸਿਖ ਪੈਰ ਧੁਆਇਆ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਾਣੀ ਚਖਿ ਮਨੁ ਵਸਿ ਆਇਆ।
ਪਾਣੀ ਪਖਾ ਪੀਹਿ ਭਠੁ ਝੁਕਾਇਆ।
ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੁਣਿ ਸਿਖਿ ਲਿਖਿ ਲਿਖਾਇਆ।
ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਮ ਕਮਾਇਆ।
ਨਿਵ ਚਲਣੁ ਮਿਠ ਬੋਲ ਘਾਲਿ ਖਵਾਇਆ। ੬।

ਗੁਰਸਿਖਾ ਗੁਰਸਿਖ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇਆ।
ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਗੁਰਪੁਰਬ ਕਰੈ ਕਰਾਇਆ।
ਗੁਰਸਿਖ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਜਠੇਰੇ[2] ਭਾਇਆ।
ਗੁਰਸਿਖ ਮਾ ਪਿਉ ਵੀਰ ਕੁਟੰਬ ਸਬਾਇਆ।
ਗੁਰਸਿਖ ਖੇਤੀ ਵਣਜੁ ਲਾਹਾ ਪਾਇਆ।
ਹੰਸ ਵੰਸ ਗੁਰਸਿਖ ਗੁਰਸਿਖ ਜਾਇਆ। ੭।

ਸਜਾ ਖਬਾ ਸਉਣੁ ਨ ਮੰਨਿ ਵਸਾਇਆ।
ਨਾਰਿ ਪੁਰਖ ਨੋ ਵੇਖਿ ਨ ਪੈਰੁ ਹਟਾਇਆ।
ਭਾਖ ਸੁਭਾਖ ਵੀਚਾਰਿ ਨ ਛਿਕ ਮਨਾਇਆ।
ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਨ ਸੇਵਿ ਨ ਪੂਜ ਕਰਾਇਆ।
ਭੰਭਲ ਭੂਸੇ ਖਾਇ ਨ ਮਨੁ ਭਰਮਾਇਆ।
ਗੁਰਸਿਖ ਸਚਾ ਖੇਤੁ ਬੀਜ ਫਲਾਇਆ। ੮।

ਕਿਰਤਿ ਵਿਰਤਿ ਮਨੁ ਧਰਮੁ ਸਚੁ ਦਿੜਾਇਆ।
ਸਚੁ ਨਾਉ ਕਰਤਾਰ ਆਪੁ ਉਪਾਇਆ।
ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਦਇਆਲੁ ਦਇਆ ਕਰਿ ਆਇਆ।
ਨਿਰੰਕਾਰਿ ਆਕਾਰੁ[3] ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਇਆ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚਖੰਡੁ ਥੇਹੁ ਵਸਾਇਆ।
ਸਚਾ ਤਖਤੁ ਬਣਾਇ ਸਲਾਮੁ ਕਰਾਇਆ। ੯।

---

[1]ਗੁਰਮੁਖਿ (ਸ,ਖ), [2]ਜਿਠੇਰੇ (ਲ), [3]ਅਕਾਰੁ (ਭ,ਲ)

ਗੁਰਸਿਖਾ ਗੁਰਸਿਖ ਸੇਵਾ ਲਾਇਆ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਸੇਵ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਾਇਆ।
ਤਪੜੁ[1] ਝਾੜਿ ਵਿਛਾਇ ਧੂੜੀ ਨਾਇਆ।
ਕੋਰੇ ਮਟ ਅਣਾਇ ਨੀਰੁ ਭਰਾਇਆ।
ਆਣਿ ਮਹਾ ਪਰਸਾਦੁ ਵੰਡਿ ਖੁਆਇਆ ।੧੦।

ਹੋਇ ਬਿਰਖੁ ਸੰਸਾਰੁ[2] ਸਿਰ ਤਲਵਾਇਆ[3]।
ਨਿਹਚਲੁ ਹੋਇ ਨਿਵਾਸੁ ਸੀਸੁ ਨਿਵਾਇਆ।
ਹੋਇ ਸੁਫਲ ਫਲੁ ਸਫਲ ਵਟ ਸੁਹਾਇਆ।
ਸਿਰਿ ਕਰਵਤੁ ਧਰਾਇ ਜਹਾਜੁ ਬਣਾਇਆ।
ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਿਰਿ ਵਾਟ ਰਾਹੁ ਚਲਾਇਆ।
ਸਿਰਿ ਕਰਵਤੁ ਧਰਾਇ ਸੀਸ ਚੜਾਇਆ ।੧੧।

ਲੋਹੇ ਤਛਿ ਤਛਾਇ ਲੋਹਿ ਜੜਾਇਆ।
ਲੋਹਾ ਸੀਸੁ ਚੜਾਇ ਨੀਰਿ ਤਰਾਇਆ।
ਆਪਨੜਾ ਪੁਤੁ ਪਾਲਿ ਨ ਨੀਰਿ ਡੁਬਾਇਆ।
ਅਗਰੈ ਡੋਬੈ ਜਾਣਿ ਡੋਬਿ ਤਰਾਇਆ।
ਗੁਣ ਕੀਤੇ ਗੁਣ ਹੋਇ ਜਗੁ ਪਤੀਆਇਆ।
ਅਵਗੁਣ[4] ਸਹਿ ਗੁਣ ਕਰੈ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਇਆ ।੧੨।

ਮੰਨੈ ਸਤਿਗੁਰ ਹੁਕਮੁ ਹੁਕਮਿ ਮਨਾਇਆ।
ਭਾਣਾ ਮੰਨੈ ਹੁਕਮਿ ਗੁਰ ਫੁਰਮਾਇਆ।
ਪਿਰਮ ਪਿਆਲਾ ਪੀਵਿ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇ ਨ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਨ ਆਪੁ ਗਣਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਾਇ ਬੀਜ ਫਲਾਇਆ। ੧੩।

ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਧਿਆਨੁ ਧਰਾਇਆ।
ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿ ਗਿਆਨੁ ਕਮਾਇਆ।
ਚਰਣ ਕਵਲ ਗੁਰ ਮੰਤੁ ਚਿਤਿ ਵਸਾਇਆ।
ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵ ਕਮਾਇ ਸੇਵ ਕਰਾਇਆ।
ਗੁਰ ਚੇਲਾ ਪਰਚਾਇ ਜਗੁ ਪਰਚਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥੁ ਚਲਾਇ ਨਿਜ ਘਰਿ ਛਾਇਆ। ੧੪।

---

[1]ਤੂਪੜ (ਖ,ਲ), ਤਪੜ (ਭ), [2]ਸੈਸਾਰਿ (ਖ), ਸੰਸਾਰੁ (ਭ,ਲ), [3]ਤਲਾਇਆ (ਖ), [4]ਅਵਗਣੁ (ਲ), ਅਵਗਣ (ਭ)

ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਗੁਰਸਿਖ ਗੁਰ ਸਮਝਾਇਆ।
ਆਸਾ ਵਿਚਿ ਨਿਰਾਸ ਨਿਰਾਸੁ ਵਲਾਇਆ।
ਥੋੜਾ ਪਾਣੀ ਅੰਨੁ ਖਾਇ ਪੀਆਇਆ।
ਥੋੜਾ ਬੋਲਣ ਬੋਲਿ ਨ ਝਖਿ ਝਖਾਇਆ।
ਥੋੜੀ ਰਾਤੀ ਨੀਦ ਨ ਮੋਹਿ ਫਹਾਇਆ।
ਸੁਹਣੇ ਅੰਦਰਿ ਜਾਇ ਨ ਲੋਭ ਲੁਭਾਇਆ। ੧੫।

ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ ਮੰਤ੍ਰ ਸੁਣਾਇਆ।
ਖਿੰਥਾ ਖਿਮਾ ਸਿਵਾਇ[1] ਝੋਲੀ ਪਤਿ ਮਾਇਆ।
ਪੈਰੀ ਪੈ ਪਾਖਾਕ ਬਿਭੂਤ ਬਣਾਇਆ।
ਪਿਰਮ ਪਿਆਲਾ ਪਤ ਭੋਜਨੁ ਭਾਇਆ।
ਡੰਡਾ ਗਿਆਨ ਵਿਚਾਰੁ ਦੂਤ ਸਧਾਇਆ।
ਸਹਜ ਗੁਫਾ ਸਤਿਸੰਗੁ ਸਮਾਧਿ ਸਮਾਇਆ। ੧੬।

ਸਿਙੀ ਸੁਰਤਿ ਵਿਸੇਖ ਸਬਦੁ ਵਜਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਈ ਪੰਥੁ ਨਿਜ ਘਰੁ ਪਾਇਆ।
ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਆਦੇਸੁ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ।
ਗੁਰ ਚੇਲੇ ਰਹਰਾਸਿ ਮਨੁ ਪਰਚਾਇਆ।
ਵੀਹ ਇਕੀਹ ਚੜਾਇ ਸਬਦੁ ਮਿਲਾਇਆ। ੧੭।

ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੁਣਿ ਗੁਰਸਿਖ ਸਿਖੁ ਸਦਾਇਆ।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਗੁਰਸਿਖ ਸਿਖ ਸੁਣਾਇਆ।
ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਭਾਉ ਮੰਨਿ ਵਸਾਇਆ।
ਗੁਰਸਿਖਾ ਗੁਰ ਸਿਖ ਗੁਰਸਿਖ ਭਾਇਆ।
ਗੁਰਸਿਖ ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਗੁ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇਆ।
ਚਉਪੜਿ ਸੋਲਹ ਸਾਰ ਜੁਗ [2]ਜਿਣਿ ਆਇਆ[2] । ੧੮।

ਸਤਰੰਜ ਬਾਜੀ ਖੇਲੁ ਬਿਸਾਤਿ ਬਣਾਇਆ।
ਹਾਥੀ ਘੋੜੇ ਰਥ ਪਿਆਦੇ ਆਇਆ।
ਹੁਇ ਪਤਿਸਾਹੁ ਵਜੀਰ ਦੁਇ ਦਲ ਛਾਇਆ।
ਹੋਇ ਗਡਾਵਡਿ ਜੋਧ ਜੁਧੁ ਮਚਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਚਾਲ ਚਲਾਇ ਹਾਲ ਪੁਜਾਇਆ।
ਪਾਇਕ ਹੋਇ ਵਜੀਰ ਗੁਰਿ ਪਹੁਚਾਇਆ। ੧੯

ਭੈ ਵਿਚਿ ਨਿਮਣਿ[3] ਨਿਮਿ[4] ਭੈ ਵਿਚਿ ਜਾਇਆ।

---

[1]ਸੀਵਾਇ (ਭ,ਲ), [2]ਜਿਣਾਇਆ (ਭ), [3]ਨਿੰਮਣਿ (ਖ,ਭ,ਲ), [4]ਨਿੰਮਿ (ਭ,ਲ)

ਭੈ ਵਿਚਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥਿ ਸਰਣੀ ਆਇਆ।
ਭੈ ਵਿਚਿ ਸੰਗਤਿ ਸਾਧ ਸਬਦੁ ਕਮਾਇਆ।
ਭੈ ਵਿਚਿ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਭਾਣਾ ਭਾਇਆ।
ਭੈ ਵਿਚਿ ਜਨਮੁ ਸਵਾਰਿ[1] ਸਹਜਿ ਸਮਾਇਆ।
ਭੈ ਵਿਚਿ ਨਿਜ ਘਰਿ ਜਾਇ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ। ੨੦।

ਗੁਰ ਪਰਮਸਰੁ ਜਾਣਿ[2] ਸਰਣੀ ਆਇਆ।
ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ਨ ਚਲੈ ਚਲਾਇਆ।
ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਹਚਲੁ ਹੋਇ ਨਿਜੁ ਪਦੁ ਪਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ਭਾਣਾ ਭਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਸਚਿ ਸਮਾਇਆ।
ਸਫਲ ਜਨਮੁ ਜਗਿ ਆਇ ਜਗਤੁ ਤਰਾਇਆ। ੨੧। ੨੦। ਬੀਸ।

[1]ਸ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਥੇ ਗ਼ਲਤੀ ਨਾਲ 'ਵਸਾਰਿ' ਪਾਠ ਛਪਿਆ ਹੈ [2]ਜਾਇ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ)

ਵਾਰ ੨੧

੧ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਪਾਤਿਸਾਹਾਂ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਸਤਿ ਸੁਹਾਣੀਐ।
ਵਡਾ ਬੇਪਰਵਹਿ[1] ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਣੀਐ।
ਲਉਬਾਲੀ ਦਰਗਾਹ ਆਖਿ ਵਖਾਣੀਐ।
ਕੁਦਰਤ ਅਗਮੁ ਅਥਾਹੁ ਚੋਜ ਵਿਡਾਣੀਐ।
ਸਚੀ ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹ[2] ਅਕਥ ਕਹਾਣੀਐ।
ਸਤਿਗੁਰ ਸਚੇ ਵਾਹੁ ਸਦ ਕੁਰਬਾਣੀਐ ।੧।

ਬ੍ਰਹਮੇ ਬਿਸਨ ਮਹੇਸ ਲਖ ਧਿਆਇਦੇ।
ਨਾਰਦ ਸਾਰਦ ਸੇਸ ਕੀਰਤਿ ਗਾਇਦੇ।
ਗਣ ਗੰਧਰਬ ਗਣੇਸ ਨਾਦ ਵਜਾਇਦੇ।
ਛਿਅ ਦਰਸਨ ਕਰਿ ਵੇਸ ਸਾਂਗ ਬਣਾਇਦੇ।
ਗੁਰ ਚੇਲੇ ਉਪਦੇਸ ਕਰਮ ਕਮਾਇਦੇ।
ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਆਦੇਸ ਪਾਰੁ ਨ ਪਾਇਦੇ।੨।

ਪੀਰ ਪੈਕੰਬਰ ਹੋਇ ਕਰਦੇ ਬੰਦਗੀ।
ਸੇਖ ਮਸਾਇਕ ਹੋਇ ਕਰਿ ਮੁਹਛੰਦਗੀ।
ਗਉਸ ਕੁਤਬ਼ ਕਈ ਲੋਇ ਦਰ ਬਖਸੰਦਗੀ।
ਦਰ ਦਰਵੇਸ ਖਲੋਇ ਮਸਤ ਮਸੰਦਗੀ।
ਵਲੀਉਲਹ[3] ਸੁਣਿ ਸੋਇ ਕਰਨਿ ਪਸੰਦਗੀ।
ਦਰਗਹ ਵਿਰਲਾ ਕੋਇ ਬਖਤ ਬਿਲੰਦਗੀ।੩।

ਸੁਣਿ ਆਖਣ[4] ਵਖਾਣੁ[5] ਆਖਿ ਵਖਾਣਿਆ।
ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਣੁ[6] ਨ ਸਚੁ ਸਿਞਾਣਿਆ।
ਦਰਗਹ ਪਤਿ ਪਰਵਾਣੁ ਮਾਣੁ[7] ਨਿਮਾਣਿਆ।
ਵੇਦ ਕਤੇਬ ਕੁਰਾਣੁ ਨ ਅਖਰ ਜਾਣਿਆ।

---

[1]ਵੇਪਰਵਾਹੁ (ਭ,ਲ), [2]ਸਾਲਾਹ (ਲ), [3]ਵਲੀਓਲਹ (ਭ), [4]ਆਖਾਣਿ (ਸ), ਅਖਾਣ (ਭ), [5]ਵਾਖਾਣ (ਭ). [6]ਮੁਸਲਮਾਣਿ (ਭ), ਮੁਸਲਮਾਨ (ਲ), [7]ਮਾਣਿ (ਭ)

ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਹੈਰਾਨੁ ਚੋਜ ਵਿਡਾਣਿਆ।
ਕਾਦਰ ਨੋ ਕੁਰਬਾਣੁ ਕੁਦਰਤਿ ਮਾਣਿਆ ।੪।

ਲਖ ਲਖ ਰੂਪ ਸਰੂਪ ਅਨੂਪ ਸਿਧਾਵਹੀ[1]।
ਰੰਗ ਬਿਰੰਗ ਸੁਰੰਗ ਤਰੰਗ ਬਣਾਵਹੀ।
ਰਾਗ ਨਾਦ ਵਿਸਮਾਦ ਗੁਣ ਨਿਧਿ ਗਵਾਹੀ।
ਰਸ ਕਸ ਲਖ ਸੁਆਦ ਚਖਿ ਚਖਾਵਹੀ।
ਗੰਧ ਸੁਗੰਧ ਕਰੋੜਿ ਮਹ[2] ਮਹਕਾਵਹੀ[3]।
ਗੈਰ ਮਹਲਿ ਸਲਤਾਨ ਮਹਲੁ ਨ ਪਾਵਹੀ।੫।

ਸਿਵ ਸਕਤੀ ਦਾ ਮੇਲੁ ਦੁਬਿਧਾ ਹੋਵਈ।
ਤ੍ਰੈਗੁਣ ਮਾਇਆ ਖੇਲੁ ਭਰਿ ਭਰਿ ਧੋਵਈ।
ਚਾਇ ਪਦਾਰਥ ਭੇਲੁ ਹਾਰ ਪਰੋਵਈ।
ਪੰਜਿ ਤਤ ਪਰਵੇਲ[4] ਅੰਤਿ ਵਿਗੋਵਈ।
ਛਿਅ ਰੁਤਿ ਬਾਰਹ ਮਾਹ ਹਸਿ ਹਸਿ ਰੋਵਈ।
ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਵ ਨਿਧਿ ਨੀਦ ਨ ਸੋਵਈ[5]।੬।

ਸਹਜ ਸਿਆਣਪ ਲਖ ਕੰਮਿ ਨ ਆਵਹੀ।
ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਉਨਮਾਨੁ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਵਹੀ।
ਲਖ ਸਸੀਅਰ ਲਖ ਭਾਨੁ ਅਹਿਨਿਸਿ ਧਾਵਹੀ[6]।
ਲਖ ਪਰਕਿਰਤਿ ਪਰਾਣ ਕਰਮ ਕਮਾਵਹੀ।
ਲਖ ਲਖ ਗਰਬ ਗੁਮਾਨ ਲਜ ਲਜਾਵਹੀ।
ਲਖ ਲਖ ਦੀਨ ਈਮਾਨ[7] ਤਾੜੀ ਲਾਵਹੀ।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਭਗਵਾਨ ਸਚਿ ਸਮਾਵਹੀ ।੭।

ਲਖ ਪੀਰ ਪਾਤਿਸਾਹ ਪਰਚੇ ਲਾਵਹੀ ।
ਜੋਗ ਭੋਗ ਲਖ ਰਾਹ ਸੰਗਿ ਚਲਾਵਹੀ।
ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਅਸਗਾਹ ਹਾਥਿ ਨ ਪਾਵਹੀ।
ਕਟਕ ਮੁਰੀਦ ਪਨਾਹ ਸੇਵ ਕਮਾਵਹੀ।
ਅੰਤੁ ਨ ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹ[8] ਆਖਿ ਸੁਣਾਵਹੀ।
ਲਉਬਾਲੀ ਦਰਗਾਹ ਖੜੇ ਧਿਆਵਹੀ ।੮।
ਲਖ ਸਾਹਿਬਿ ਸਿਰਦਾਰ ਆਵਣ ਜਾਵਣੇ।
ਲਖ ਵਡੇ ਦਰਬਾਰ ਬਣਤ ਬਣਾਵਣੇ।

---

[1]ਧਿਆਵਹੀ (ਖ,ਭ), [2]ਮਹਿ (ਸ), [3]ਮਹਕਾਵਈ (ਸ,ਖ), [4]ਪਰਵੇਲਿ (ਖ,ਲ), [5]ਹੋਵਈ (ਲ), [6] ਧ੍ਯਾਵਹੀ (ਸ), [7]ਇਮਾਨ (ਲ), [8]ਸਾਲਾਹ (ਲ)

ਦਰਬ ਭਰੇ ਭੰਡਾਰ ਗਣਤ ਗਣਾਵਣੇ।
ਪਰਵਾਰੈ ਸਧਾਰ[1] ਗਿਰਦ ਸਦਾਵਣੇ।
ਲੋਭ ਮੋਹ ਅਹੰਕਾਰ ਧੋਹ ਕਮਾਵਣੇ।
ਕਰਦੇ ਚਾਰ[2] ਵੀਚਾਰਿ ਦਹ ਦਿਸਿ ਧਾਵਣੇ।
ਲਖ ਲਖ ਬੁਜਰਕਵਾਰ ਮਨ ਪਰਚਾਵਣੇ। ੯।

ਲਖ ਦਾਤੇ ਦਾਤਾਰ ਮੰਗਿ ਮੰਗਿ ਦੇਵਹੀ।
ਅਉਤਰਿ[3] ਲਖ ਅਵਤਾਰ ਕਾਰ ਕਰੇਵਹੀ।
ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰ ਖੇਵਟ ਖੇਵਹੀ।
ਵੀਚਾਰੀ ਵੀਚਾਰਿ ਕਰਿ ਜਸੁ ਲੇਵਹੀ।
ਲਖ ਲਖ ਜੇਵਣਵਾਰ[4] ਜੇਵਣ ਜੇਵਹੀ।
ਲਖ ਦਰਗਹ ਦਰਬਾਰ ਸੇਵਕ ਸੇਵਹੀ। ੧੦।

ਸੂਰ ਵੀਰ ਵਰੀਆਮ ਜੋਰੁ ਜਣਾਵਹੀ।
ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਸੁਰਤੇ ਲਖ ਆਖਿ ਸੁਣਾਵਹੀ।
ਖੋਜੀ ਖੋਜਨਿ ਖੋਜ [5]ਦਹ ਦਿਸਿ[5] ਧਾਵਹੀ।
ਚਿਰ ਜੀਵੈ ਲਖ ਹੋਇ ਨ ਓੜਕੁ ਧਾਵਹੀ।
ਖਰੇ ਸਿਆਣੇ ਹੋਇ ਨ ਮਨੁ ਸਮਝਾਵਹੀ[6]।
ਲਉਬਾਲੀ ਦਰਗਾਹ ਚੋਟਾ ਖਾਵਹੀ । ੧੧।

ਹਿਕਮਤਿ ਲਖ ਹਕੀਮ ਚਲਤ ਬਣਾਵਹੀ।
ਆਕਲ ਹੋਇ ਫਹੀਮ ਮਤੇ ਮਤਾਵਹੀ।
ਗਾਫਲ ਹੋਇ ਗਨੀਮ ਵਾਦ ਵਧਾਵਹੀ।
ਲੜਿ ਲੜਿ ਕਰਨਿ ਮੁਹੀਮ ਆਪੁ ਗਣਾਵਹੀ।
ਹੋਇ ਜਦ[7] ਕਦੀਮ ਨ[+] ਖੁਦੀ ਮਿਟਾਵਹੀ।
ਸਾਬਰੁ ਹੋਇ ਹਲੀਮ ਆਪੁ ਗਵਾਵਹੀ। ੧੨।

ਲਖ ਲਖ ਪੀਰ ਮੁਰੀਦ ਮੇਲ ਮਿਲਾਵਹੀ।
ਸੁਹਦੇ ਲਖ ਸਹੀਦ ਜਾਰਤ ਲਾਵਹੀ।
ਲਖ ਰੋਜੇ ਲਖ ਈਦ ਨਿਵਾਜ ਕਰਾਵਹੀ।
ਕਰਿ ਕਰਿ ਗੁਫਤ ਸੁਨੀਦ ਮਨ ਪਰਚਾਵਹੀ।
ਹੁਜਰੇ ਕੁਲਫ ਕਲੀਦ[8] ਜੁਹਦ ਕਮਾਵਹੀ।

---

[1]ਸਾਧਾਰ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [2]ਚਾਰੁ (ਸ,ਖ), ਚਾਰਿ (ਭ), [3]ਅਉਤਾਰਿ (ਲ), [4]ਜੇਣਵਹਾਰ (ਸ,ਖ,ਲ,ਭ), [5]ਦਹਿ ਦਿਸਿ (ਸ,ਖ), ਦਹਿ ਦਿਸ (ਲ), [6]ਸਮਝਾਵਣੀ (ਭ), [7]ਜਦੀਦ (ਸ,ਖ,ਭ), ਵਜੀਦ (ਲ), [8]ਲੀਦ (ਭ)

ਦਰਿ ਦਰਵੇਸ ਰਸੀਦ [ਨ][1] ਆਪ ਜਣਾਵਹੀ ।੧੩।

ਉਚੇ ਮਹਲ ਉਸਾਰਿ ਵਿਛਾਇ ਵਿਛਾਵਣੇ।
ਵਡੇ ਦੁਨੀਆਦਾਰ ਨਾਉ ਗਣਾਵਣੇ।
ਕਰਿ ਗੜ ਕੋਟ ਹਜਾਰ ਰਾਜ ਕਮਾਵਣੇ।
ਲਖ ਲਖ ਮਨਸਬਦਾਰ ਵਜਹ ਵਧਾਵਣੇ।
ਪੂਰ ਭਰੇ ਅਹੰਕਾਰ ਆਵਨ[2] ਜਾਵਣੇ।
ਤਿਤੁ ਸਚੇ ਦਰਬਾਰ ਖਰੇ ਡਰਵਣੇ।੧੪।

ਤੀਰਥ ਲਖ ਕਰੋੜਿ ਪੁਰਬੀ ਨਾਵਦਾ।
ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਸਥਾਨ ਸੇਵ ਕਰਾਵਦਾ।
ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਲਖ ਸਾਧਿ ਸਧਾਵਣਾ।
ਹੋਮ ਜਗ ਨਈਵੇਦ ਭੋਗ ਲਗਾਵਣਾ।
ਵਰਤ ਨੇਮ ਲਖ ਦਾਨ ਕਰਮ ਕਮਾਵਣਾ।
ਲਉਬਾਲੀ ਦਰਗਾਹ ਪਖੰਡ[3] ਨ ਜਾਵਣਾ।੧੫।

ਪੋਪਲੀਆ ਭਰਨਾਲਿ ਲਖ ਤਰੰਦੀਆਂ।
ਓੜਕ ਓੜਕ ਭਾਲਿ ਸੁਧਿ ਨ ਲਹੰਦੀਆਂ।
+ਅਨਲ ਮਨਲ ਕਰਿ ਖਿਆਲ ਉਮਗਿ ਉਡੰਦੀਆਂ।
ਉਛਲਿ ਕਰਨਿ ਉਛਾਲ ਨ ਉਭਿ ਚੜੰਦੀਆਂ।+
ਲਖ ਅਗਾਸ ਪਤਾਲ ਕਰਿ ਮੁਹਛੰਦੀਆਂ।
ਦਰਗਹ ਇਕ ਰਵਾਲ ਬੰਦੇ ਬੰਦੀਆਂ।੧੬।

ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਮਾਇਆ ਖੇਲੁ ਕਰਿ ਦੇਖਾਲਿਆ[4]।
ਖਾਣੀ ਬਾਣੀ ਚਾਰਿ ਚਲਤੁ[5] ਉਠਾਲਿਆ।
ਪੰਜਿ ਤਤ ਉਤਪਤਿ ਬੰਦਧ ਬਹਾਲਿਆ।
ਛਿਅ[6] ਰੁਤਿ ਬਹਾਰ ਮਾਹ ਸਿਰਜਿ ਸਮਾਲਿਆ।
ਅਹਿਨਿਸਿ ਸੂਰਜ ਚੰਦੁ ਦੀਵੇ ਬਾਲਿਆ।
ਇਕੁ ਕਵਾਉ ਪਸਾਉ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿਆ।੧੭।

ਕੁਦਰਤਿ ਇਕੁ ਕਵਾਉ ਥਾਪ ਉਥਾਪਦਾ[7]।
ਤਿਦੂ[8] ਲਖ ਦਰੀਆਉ ਨ ਓੜਕੁ ਜਾਪਦਾ।
ਲਖ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਸਮਾਉ ਨ ਲਹਿਰ ਵਿਆਪਦਾ।

---

[1]ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕੇਵਲ ਲ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਹੈ ਜੋ ਅਰਥ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਸਹੀ ਹੈ [2]ਆਵਣ (ਖ, ਲ) [3]ਪਾਖੰਡ (ਲ), ਪਖੰਡਿ (ਭ) [4]ਵੇਖਾਲਿਆ (ਲ) [5]ਚਲਿਤ (ਲ), ਚਲਤ (ਭ) [6]ਛਹ (ਭ) [7]ਉਥਾਪਿਦਾ (ਲ) [8]ਤਿਦੂੰ (ਖ)

ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਚਾਉ ਲਖ ਪਰਤਾਪਦਾ।
[1]ਕਉਣੁ ਕਰੈ ਅਰਥਾਉ ਵਰ ਨ ਸਰਾਪ ਦਾ।
ਲਹੈ ਨ ਪਛੋਤਾਉ ਪੁੰਨੁ ਨ ਪਾਪ ਦਾ।[1] ੧੮।

ਕੁਦਰਤਿ ਅਗਮੁ ਅਥਾਹੁ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਈਐ।
ਕਾਦਰੁ ਬੇਪਰਵਾਹੁ[2] ਕਿਨ ਪਰਚਾਈਐ।
ਕੇਵਡੁ ਹੈ ਦਰਗਾਹ ਆਖਿ ਸੁਣਾਈਐ।
ਕੋਇ ਨ ਦਸੈ[3] ਰਾਹੁ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਜਾਈਐ।
[+]ਕੇਵਡੁ ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹ ਕਿਉ ਕਰਿ ਧਿਆਈਐ।[+]
ਅਬਿਗਤਿ ਗਤਿ ਅਸਗਾਹੁ ਨ ਅਲਖੁ ਲਖਾਈਐ। ੧੯।

ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਪਰਮਾਦਿ ਅਚਰਜੁ ਆਖੀਐ।
ਆਦਿ ਅਨੀਲੁ ਅਨਾਦਿ ਸਬਦੁ ਨ ਸਾਖੀਐ।
ਵਰਤੈ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਨ ਗਲੀ ਗਾਖੀਐ।
ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਅਛਲਾਦਿ ਸਹਜਿ ਸਭਾਖੀਐ[4]।
ਉਨਮਨਿ ਅਨਹਦਿ ਨਾਦਿ ਲਿਵ ਅਭਿਲਾਖੀਐ।
ਵਿਸਮਾਦੈ ਵਿਸਮਾਦਿ ਪੂਰਨ ਪਾਖੀਐ।
ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਕੇਵਲ ਕਾਖੀਐ[5]। ੨੦। ੨੧। ਇਕੀਹ।

---

[1]ਕਉਣੁ ਕਰੈ ਅਰਥਾਉ ਤੁਲ ਨ ਮਾਪ ਦਾ। ਲਹੈ ਨ ਪਛੋਤਾਉ ਵਰ ਨ ਸਰਾਪ ਦਾ। (ਲ) [2]ਵੇਪਰਵਾਹੁ (ਲ) [3]ਦਿਸੈ (ਭ), ਦਸੇ (ਲ) [4]ਸੁਭਾਖੀਐ (ਸ, ਖ) [5]ਕਾਪੀਐ (ਭ)

ਵਾਰ ੨੨

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਨਿਰਾਧਾਰ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਨ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ।
ਹੋਆ ਏਕੰਕਾਰੁ ਆਪੁ ਉਪਾਇਆ।
ਓਅੰਕਾਰਿ ਅਕਾਰੁ ਚਲਤੁ[1] ਰਚਾਇਆ।
ਸਚੁ ਨਾਉ ਕਰਤਾਰੁ ਬਿਰਦੁ ਸਦਾਇਆ।
ਸਚਾ ਪਰਵਦਗਾਰੁ[2] ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਮਾਇਆ।
ਸਿਰਠਿ[3] ਸਿਰਜਣਹਾਰੁ ਲੇਖੁ ਲਿਖਾਇਆ।
ਸਭਸੈ ਦੇ ਅਧਾਰੁ[4] ਨ ਤੋਲਿ ਤੁਲਾਇਆ।
ਲਖਿਆ[5] ਥਿਤਿ ਨ ਵਾਰੁ ਨ[+] ਮਾਹੁ ਜਣਾਇਆ।
ਵੇਦ ਕਤੇਬ ਵੀਚਾਰੁ ਨ ਆਖਿ ਸੁਣਾਇਆ। ੧।

ਨਿਰਾਲੰਬੁ ਨਿਰਬਾਣੁ ਬਾਣੁ ਚਲਾਇਆ।
ਉਡੈ ਹੰਸ ਉਚਾਣ ਕਿਨਿ ਪਹੁਚਾਇਆ।
ਖੰਭੀ ਚੋਜ ਵਿਡਾਣੁ ਆਣਿ ਮਿਲਾਇਆ।
ਧ੍ਰੂ[6] ਚੜਿਆ ਅਸਮਾਣਿ[7] ਨ [8]ਟਲੈ ਟਲਾਇਆ[8]।
ਮਿਲੈ ਨਿਮਾਣੈ ਮਾਣੁ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ।
ਦਰਗਹ ਪਤਿ ਪਰਵਾਣੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਧਿਆਇਆ। ੨।

ਓੜਕੁ ਓੜਕੁ ਭਾਲਿ ਨ ਓੜਕੁ ਪਾਇਆ।
ਓੜਕੁ ਭਾਲਣਿ ਗਏ ਸਿ ਫੇਰ ਨ ਆਇਆ।
ਓੜਕੁ ਲਖ ਕਰੋੜਿ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ।
ਆਦੁ ਵਡਾ ਵਿਸਮਾਦੁ ਨ ਅੰਤੁ ਸੁਣਾਇਆ।
ਹਾਥਿ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ਲਹਰੀ ਛਾਇਆ।
ਇਕੁ ਕਵਾਉ ਪਸਾਉ ਨ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ।
ਕਾਦਰੁ ਨੋ ਕੁਰਬਾਣੁ[9] ਕੁਦਰਤਿ ਮਾਇਆ।
ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਆਪੁ ਗੁਰਿ ਸਮਝਾਇਆ। ੩।

---

[1]ਚਲਿਤੁ (ਸ) [2]ਪਰਵਦਿਗਾਰੁ (ਲ) [3]ਸਿਰਠੀ (ਸ, ਖ) [4]ਆਧਾਰੁ (ਸ, ਖ, ਲ) [5]ਲਿਖਿਆ (ਭ) [6]ਧ੍ਰੂ (ਭ), ਧ੍ਰੁਹਿ (ਲ) [7]ਅਸਮਾਨੁ (ਲ) [8]ਡੁਬੈ ਡੁਲਾਇਆ (ਲ) [9]ਕੁਰਬਾਨੁ (ਲ)

ਸਚਾ ਸਿਰਜਣਿਹਾਰੁ[1] ਸਚਿ ਸਮਾਇਆ।
ਸਚਹੁ ਪਉਣੁ ਉਪਾਇ ਘਟਿ ਘਟਿ ਛਾਇਆ।
ਪਵਣਹੁ ਪਾਣੀ ਸਾਜਿ ਸੀਸੁ ਨਿਵਾਇਆ।
ਤੁਲਹਾ ਧਰਤਿ ਬਣਾਇ ਨੀਰ ਤਰਾਇਆ।
ਨੀਰਹੁ ਉਪਜੀ ਅਗਿ ਵਣਖੰਡੁ ਛਾਇਆ।
ਅਗੀ ਹੋਦੀ ਬਿਰਖੁ ਸੁਫਲ ਫਲਾਇਆ।
ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੁ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇਆ।
ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਆਦੇਸੁ ਖੇਲੁ ਰਚਾਇਆ। ੪।

ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਸਚੁ ਸਚੇ ਭਾਇਆ।
ਕੇਵਡੁ ਹੋਆ ਪਉਣ[2] ਫਿਰੈ ਚਉਵਾਇਆ।
ਚੰਦਣ[3] ਵਾਸੁ ਨਿਵਾਸੁ ਬਿਰਖ ਬੋਹਾਇਆ।
ਖਹਿ ਖਹਿ ਵੰਸੁ ਗਵਾਇ ਵਾਂਸੁ ਜਲਾਇਆ।
ਸਿਵ ਸਕਤੀ ਸਹਲੰਗੁ ਅੰਗੁ ਜਣਾਇਆ।
ਕੋਇਲ ਕਾਉ ਨਿਆਉ ਬਚਨ ਸੁਣਾਇਆ।
ਖਾਣੀ ਬਾਣੀ ਚਾਰਿ ਸਾਹ ਗਣਾਇਆ।
ਪੰਜਿ ਸਬਦ ਪਰਵਾਣੁ ਨੀਸਾਣੁ ਬਜਾਇਆ[4]। ੫।

ਰਾਗ ਨਾਦ ਸੰਬਾਦ ਗਿਆਨੁ ਚੇਤਾਇਆ।
ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਸਾਧਿ ਸਾਧੁ ਸਦਾਇਆ।
ਵੀਹ ਇਕੀਹ ਉਲੰਘਿ ਨਿਜ ਘਰਿ ਆਇਆ।
ਪੂਰਕ ਕੁੰਭਕ ਰੇਚਕ ਤ੍ਰਾਟਕ ਧਾਇਆ।
ਨਿਉਲੀ ਕਰਮ ਭੁਯੰਗੁ ਆਸਣ ਲਾਇਆ।
ਇੜਾ ਪਿਗੁਲਾ[5] ਝਾਗ ਸੁਖਮਨਿ ਛਾਇਆ।
ਖੇਚਰ ਭੂਚਰ ਚਾਚਰ ਸਾਧਿ ਸਧਾਇਆ।
ਸਾਧ ਅਗੋਚਰ ਖੇਲ ਉਨਮਨਿ ਆਇਆ। ੬।

ਤ੍ਰੈ ਸਤ ਅੰਗੁਲ ਲੈ ਮਨੁ ਪਵਣੁ ਮਿਲਾਇਆ।
ਸੋਹੰ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ।
ਨਿਝਰਿ ਧਾਰਿ ਚੁਆਇ ਅਪਿਓ[6] ਪੀਆਇਆ।
ਅਨਹਦ ਧੁਨਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ਨਾਦ ਵਜਾਇਆ।
ਅਜਪਾ ਜਾਪੁ ਜਪਾਇ ਸੁੰਨਿ ਸਮਾਇਆ।

---
[1]ਸਿਰਜਣਹਾਰੁ (ਖ, ਲ), ਸਿਰਜਣਹਾਰ (ਭ) [2]ਪਵਣ (ਲ) [3]ਚੰਨਣ (ਲ) [4]ਵਜਾਇਆ (ਖ, ਭ, ਲ)
[5]ਪਿੰਗੁਲਾ (ਸ, ਖ, ਭ, ਲ) [6]ਅਪਿਉ (ਸ, ਖ)

ਸੁੰਨਿ ਸਮਾਧਿ ਸਮਾਇ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਿਰਮੁ ਚਖਾਇ ਨਿਜ ਘਰੁ ਛਾਇਆ।
ਗੁਰਸਿਖਿ ਸੰਧਿ ਮਿਲਾਇ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ। ੭।

ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਜਗਾਇ ਦੀਵਾ ਬਾਲਿਆ।
ਚੰਦਨ[1] ਵਾਸੁ ਨਿਵਾਸੁ ਵਣਾਸਪਤਿ ਫਾਲਿਆ।
ਸਲਲੈ ਸਲਲ ਸੰਜੋਗੁ ਤ੍ਰਿਬੇਣੀ ਚਾਲਿਆ।
ਪਵਣੈ ਪਵਣੁ ਸਮਾਇ ਅਨਹਦੁ ਭਾਲਿਆ।
ਹੀਰੈ ਹੀਰਾ ਬੇਧਿ ਪਰੋਇ ਦਿਖਾਲਿਆ।
ਪਥਰੁ ਪਾਰਸੁ ਹੋਇ ਪਾਰਸੁ ਪਾਲਿਆ।
ਅਨਲ ਪੰਖ ਪੁਤੁ ਹੋਇ ਪਿਤਾ ਸਮਾਲਿਆ।
ਬ੍ਰਹਮੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਮਿਲਾਇ ਸਹਜਿ ਸੁਖਾਲਿਆ। ੮।

ਕੇਵਡੁ ਇਕੁ ਕਵਾਉ ਪਸਾਉ ਕਰਾਇਆ।
ਕੇਵਡੁ ਕੰਡਾ ਤੋਲੁ ਤੋਲਿ ਤੁਲਾਇਆ।
ਕਰਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕਰੋੜਿ ਕਵਾਉ ਵਧਾਇਆ।
ਲਖ ਲਖ ਧਰਤਿ ਅਗਾਸ ਅਧਰ ਧਰਾਇਆ।
ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੁ ਲਖ ਉਪਾਇਆ।
ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੋਨਿ ਖੇਲੁ ਰਚਾਇਆ।
ਜੋਨਿ ਜੋਨਿ ਜੀਅ ਜੰਤ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ।
ਸਿਰ ਸਿਰਿ ਲੇਖੁ ਲਿਖਾਇ ਅਲੇਖੁ[2] ਧਿਆਇਆ। ੯।

ਸਤਿਗੁਰ ਸਚਾ ਨਾਉ ਆਖਿ ਸੁਣਾਇਆ।
ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਸਚੁ ਥਾਉ ਧਿਆਨੁ ਧਰਾਇਆ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਅਸਰਾਉ ਸਚਿ ਸੁਹਾਇਆ।
ਦਰਗਹ ਸਚੁ ਨਿਆਉ ਹੁਕਮੁ ਚਲਾਇਆ।
ਮਿਟਿਆ ਗਰਬੁ ਗੁਆਉ[3] ਗਰੀਬੀ ਛਾਇਆ।
ਗੁਰਮਤਿ ਸਚੁ ਹਿਆਉ ਅਜਰੁ ਜਰਾਇਆ।
ਤਿਸੁ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ ਸੁ ਭਾਣਾ ਭਾਇਆ। ੧੦।

ਸਚੀ ਚਸਮ ਰਜਾਇ ਭਾਣਾ ਭਾਵਣਾ।
ਸਤਿਗੁਰ ਪੈਰੀ ਪਾਇ ਆਪੁ ਗੁਵਾਵਣਾ।

---

[1]ਚੰਨਣ (ਭ) [2]ਅਲਖੁ (ਲ) [3]ਗੁਮਾਨ (ਲ)

ਗੁਰ ਚੇਲਾ ਪਰਚਾਇ ਮਨੁ ਪਤੀਆਵਣਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ਨ ਅਲਖ ਲਖਾਵਣਾ।
ਗੁਰਸਿਖ ਤਿਲ ਨ ਤਮਾਇ ਕਾਰ ਕਮਾਵਣਾ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ਹੁਕਮੁ ਮਨਾਵਣਾ।
ਵੀਹ ਇਕੀਹ ਲੰਘਾਇ ਨਿਜ ਘਰਿ ਜਾਵਣਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲ ਪਾਇ ਸਹਜਿ ਸਮਾਵਣਾ। ੧੧।

ਇਕੁ ਗੁਰੂ ਇਕੁ ਸਿਖੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਣਿਆ।
ਗੁਰ ਚੇਲਾ ਗੁਰ ਸਿਖਿ[1] ਸਚਿ ਸਮਾਣਿਆ।
ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੋ ਸਿਖੁ ਸਬਦਿ ਵਖਾਣਿਆ।
ਅਚਰਜ ਭੂਰ ਭਵਿਖੁ ਸਚੁ ਸੁਹਾਣਿਆ[2]।
ਲੇਖੁ ਅਲੇਖੁ ਅਲਿਖੁ ਮਾਣੁ ਨਿਮਾਣਿਆ।
ਸਮਸਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਵਿਖੁ ਨ ਆਵਣ ਜਾਣਿਆ।
ਨੀਸਾਣਾ ਹੋਇ ਲਿਖੁ ਹਦ ਨੀਸਾਣਿਆ।
ਗੁਰ ਸਿਖਹੁ ਗੁਰਸਿਖੁ ਹੋਇ ਹੈਰਾਣਿਆ। ੧੨।

ਪਿਰਮ ਪਿਆਲਾ ਪੂਰਿ ਅਪਿਓ ਪੀਆਵਣਾ।
ਮਹਰਮੁ ਹਕੁ ਹਜੂਰਿ ਅਲਖ ਲਖਾਵਣਾ।
ਘਟ ਅਵਘਟ ਭਰਪੂਰਿ ਰਿਦੈ ਸਮਾਵਣਾ।
ਬੀਅਹੁ[3] ਹੋਇ ਅੰਗੂਰ ਸੁਫਲਿ ਸਮਾਵਣਾ।
ਬਾਵਨ ਹੋਇ ਝਰੂਰੁ ਮਹ[4] ਮਹਕਾਵਣਾ[5]।
ਚੰਦਨ ਚੰਦ ਕਪੂਰ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਵਣਾ।
ਸਸੀਅਰ ਅੰਦਰਿ ਸੂਰ ਤਪਤਿ ਬੁਝਾਵਣਾ।
ਚਰਣ ਕਵਲ ਦੀ ਧੂਰਿ ਮਸਤਕਿ ਲਾਵਣਾ।
ਕਾਰਣ ਲਖ ਅੰਕੂਰ[6] ਕਰਣੁ ਕਰਾਵਣਾ।
ਵਜਨਿ ਅਨਹਦ ਤੂਰ ਜੋਤਿ ਜਗਾਵਣਾ। ੧੩।

ਇਕੁ ਕਵਾਉ ਅਤੋਲੁ ਕੁਦਰਤਿ ਜਾਣੀਐ।
ਓਅੰਕਾਰੁ ਅਬੋਲੁ ਚੋਜ ਵਿਡਾਣੀਐ।
ਲਖ ਦਰੀਆਵ[7] ਅਲੋਲੁ ਪਾਣੀ ਆਣੀਐ।
ਹੀਰੇ ਲਾਲ ਅਮੋਲੁ ਗੁਰਸਿਖ ਜਾਣੀਐ।
ਗੁਰਮਤਿ ਅਚਲ[8] ਅਡੋਲ ਪਤਿ ਪਰਵਾਣੀਐ।

---

[1]ਸਿਖੁ (ਸ, ਖ, ਭ, ਲ) [2]ਸੁਹਾਇਆ (ਲ) [3]ਬੀਹੁ (ਲ) [4]ਮਹਿ (ਸ, ਭ) [5]ਮਹਿਕਾਵਣਾ (ਸ) [6]ਅਕੂਰ (ਲ)
[7]ਦਰਿਆਉ (ਲ) [8]ਅਚ (ਭ)

ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥੁ ਨਿਰੋਲੁ ਸਚੁ ਸੁਹਾਣੀਐ।
ਸਾਇਰ ਲਖ ਢੰਢੋਲ ਸਬਦੁ ਨੀਸਾਣੀਐ।
ਚਰਣ ਕਵਲ ਰਜ ਘੋਲਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਾਣੀਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੀਤਾ ਰਜਿ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀਐ। ੧੪।

ਕਾਦਰ ਨੋ ਕੁਰਬਾਣੁ ਕੀਮ ਨ ਜਾਣੀਐ।
ਕੇਵਡੁ ਵਡਾ ਹਾਣੁ ਆਖਿ ਵਖਾਣੀਐ।
ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਤਾਣੁ ਮਾਣੁ ਨਿਮਾਣੀਐ।
ਲਖ ਜਿਮੀ ਅਸਮਾਣੁ ਤਿਲੁ ਨ ਤੁਲਾਣੀਐ।
ਕੁਦਰਤਿ ਲਖ ਜਹਾਨੁ[1] ਹੋਇ ਹੈਰਾਣੀਐ।
ਸੁਲਤਾਨਾ ਸੁਲਤਾਨ[2] ਹੁਕਮੁ ਨੀਸਾਣੀਐ।
ਲਖ ਸਾਇਰ ਨੈਸਾਣ ਬੂੰਦ ਸਮਾਣੀਐ।
ਕੂੜ ਅਖਾਣ[3] ਵਖਾਣ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀਐ। ੧੫।

ਚਲਣੁ ਹੁਕਮੁ ਰਜਾਇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਣਿਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥਿ ਚਲਾਇ ਚਲਣੁ ਭਾਣਿਆ।
ਸਿਦਕੁ ਸਬੂਰੀ ਪਾਇ ਕਰਿ ਸੁਕਰਾਣਿਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇ ਚੋਜ ਵਿਡਾਣਿਆ।
ਵਰਤਣੁ ਬਾਲ ਸੁਭਾਇ ਆਦਿ ਵਖਾਣਿਆ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ਸਚੁ ਸੁਹਾਣਿਆ।
ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਕਰਾਇ ਸਬਦੁ ਸਿਞਾਣਿਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਆਪੁ ਪਛਾਣਿਆ। ੧੬।

ਅਬਿਗਤਿ ਗਤਿ ਅਸਗਾਹ ਆਖਿ ਵਖਾਣੀਐ।
ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰ ਅਥਾਹ ਹਾਥਿ ਨ ਆਣੀਐ।
ਬੂੰਦ ਲਖ ਪਰਵਾਹ ਹੁਲੜ ਵਾਣੀਐ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀਐ।
ਪਾਰਾਵਾਰੁ ਨ ਰਾਹੁ ਬਿਅੰਤੁ ਸੁਹਾਣੀਐ।
ਲਉਬਾਲੀ ਦਰਗਾਹ ਨ ਆਵਣ ਜਾਣੀਐ।
ਵਡਾ ਵੇਪਰਵਾਹੁ[4] ਤਾਣੁ ਨਿਤਾਣੀਐ।
ਸਤਿਗੁਰ ਸਚੇ ਵਾਹੁ ਹੋਇ ਹੈਰਾਣੀਐ। ੧੭।

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚਖੰਡੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਈਐ[5]।
ਸਚੁ ਨਾਉ ਬਲਵੰਡੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਧਿਆਈਐ।

[1]ਜਹਾਣ (ਲ) [2]ਸੁਲਤਾਣ (ਲ) [3]ਆਖਣ (ਲ) [4]ਬੇਪਰਵਾਹੁ (ਲ), ਬੇਪਰਵਾਹ (ਭ) [5]ਜਾਣੀਐ (ਖ, ਭ), ਨਾਈਐ (ਲ)

ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਪਰਚੰਡੁ ਜੁਗਤਿ ਜਗਾਈਐ।
ਸੋਧਿ ਡਿਠਾ ਬ੍ਰਹਮੰਡੁ ਲਵੈ ਨ ਲਾਈਐ।
ਤਿਸੁ ਨਾਹੀ ਜਮ ਡੰਡੁ ਸਰਣਿ ਸਮਾਈਐ।
ਘੋਰ ਪਾਪ ਕਰਿ ਖੰਡੁ ਨਰਕਿ ਨ ਪਾਈਐ।
ਚਾਵਲ ਅੰਦਰਿ ਵੰਡੁ ਉਬਰਿ ਜਾਈਐ।
ਸਚਹੁ ਸਚੁ ਅਖੰਡ ਕੂੜੁ ਛਡਾਈਐ। ੧੮।

ਗੁਰਸਿਖਾ ਸਾਬਾਸਿ ਜਨਮੁ ਸਵਾਰਿਆ।
ਗੁਰਸਿਖਾ ਰਹਰਾਸਿ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਿਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨਾਉ ਚਿਤਾਰਿਆ।
ਮਾਇਆ ਵਿਚਿ ਉਦਾਸੁ ਗਰਬੁ ਨਿਵਾਰਿਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸ ਸੇਵ ਸੁਚਾਰਿਆ।
ਵਰਤਨਿ ਆਸ ਨਿਰਾਸ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਹਜਿ[1] ਨਿਵਾਸੁ ਮਨ ਹਠ ਮਾਰਿਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨਿ ਪਰਗਾਸੁ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਿਆ। ੧੯।

ਗੁਰਸਿਖਾ ਜੈਕਾਰੁ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਇਆ।
ਪਰਵਾਰੈ ਸਾਧਾਰੁ ਸਬਦੁ ਕਮਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਚੁ ਆਚਾਰੁ[2] ਭਾਣਾ ਭਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ ਆਪ ਗਵਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਉਪਕਾਰ ਮਨੁ ਸਮਝਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਚੁ ਆਧਾਰੁ ਸਚਿ ਸਮਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਾ ਲੋਕਾਰੁ ਲੇਪੁ ਨ ਲਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਏਕੰਕਾਰੁ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ। ੨੦।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਸੀਅਰ ਜੋਤਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਸਣਾ।
ਅਸਟ ਧਾਤੁ ਇਕ ਧਾਤੁ ਪਾਰਸੁ ਪਰਸਣਾ।
ਚੰਦਨ[3] ਵਾਸੁ ਨਿਵਾਸੁ ਬਿਰਖ ਸੁਦਰਸਣਾ।
ਰੰਗ[4] ਤਰੰਗ ਮਿਲਾਪੁ ਨਦੀਆਂ ਸਰਸਣਾ।
ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਹੰਸ ਨ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਤਰਸਣਾ।
ਪਰਮਹੰਸ ਗੁਰਸਿਖ ਦਰਸ ਅਦਰਸਣਾ।
ਚਰਣ ਸਰਣ ਗੁਰਦੇਵ ਪਰਸ ਅਪਰਸਣਾ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚਖੰਡੁ ਅਮਰ ਨ ਮਰਸਣਾ। ੨੧। ੨੨। ਬਾਈ।

---

[1]ਸਹਜ (ਖ) [2]ਅਚਾਰੁ (ਭ) [3]ਚੰਨਣ (ਖ, ਲ) [4]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਥੇ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਪਾਠ 'ਰੰਗ' ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ

ਵਾਰ ੨੩

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਸਤਿ ਰੂਪ ਗੁਰ ਦਰਸਨੋ[1] ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੁ ਅਚਰਜੁ ਦਿਖਾਇਆ।
ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਧਿਆਇਆ।
ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦ ਗਿਆਨੁ ਸਚੁ ਅਨਹਦ ਧੁਨਿ ਵਿਸਮਾਦੁ ਸੁਣਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥੁ ਚਲਾਇਓਨੁ[2] ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ।
ਗੁਰ ਸਿਖ ਦੇ ਗੁਰਸਿਖ ਕਰਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚੁਖੰਡੁ ਵਸਾਇਆ।
ਸਚੁ ਰਾਸਿ ਰਹਰਾਸਿ ਦੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਖ[3] ਪੈਰੀ ਪਾਇਆ।
ਚਰਣ ਕਵਲ ਪਰਤਾਪੁ ਜਣਾਇਆ। ੧।

ਤੀਰਥ ਨਾਤੈ ਪਾਪ ਜਾਨਿ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣ[4] ਨਾਉ ਧਰਾਇਆ।
ਤੀਰਥ ਹੋਨ ਸਕਾਰਥੇ ਸਾਧ ਜਨਾ ਦਾ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ।
ਸਾਧ ਹੋਏ ਮਨੁ ਸਾਧਿ ਕੈ ਚਰਣ ਕਵਲ ਗੁਰ ਚਿਤਿ ਵਸਾਇਆ।
ਉਪਮਾ ਸਾਧ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧ ਕੋਟ ਮਧੇ ਕੋ ਸਾਧੁ ਸੁਣਾਇਆ।
ਗੁਰਸਿਖ ਸਾਧ ਅਸੰਗ ਜਗਿ ਧਰਮਸਾਲ ਥਾਇ ਥਾਇ ਸੁਹਾਇਆ।
ਪੈਰੀ ਪੈ ਪੈਰ ਧੋਵਣੇ ਚਰਣੋਦਕੁ ਲੈ ਪੈਰੁ ਪੁਜਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ। ੨।

ਪੰਜਿ ਤਤ ਉਤਪਤਿ ਕਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਧਰਤੀ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ।
ਚਰਣ ਕਵਲ ਸਰਣਾਗਤੀ ਸਭ ਨਿਧਨ ਸਭੇ ਫਲ ਪਾਇਆ।
ਲੋਕ ਵੇਦ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਵਿਚਿ ਸਾਧੂ ਧੂੜਿ[5] ਜਗਤੁ ਤਰਾਇਆ।
ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ਕਰਾਇ ਕੈ ਪਾਵਨ ਪੁਰਖ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਾਇਆ।
ਚਰਣੋਦਕ ਮਹਿਮਾ ਅਮਿਤਿ ਸੇਖ ਸਹਸ ਮੁਖ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ।
ਧੂੜੀ ਲੇਖ[6] ਮਿਟਾਇਆ ਚਰਣੋਦਕ ਮਨੁ ਵਸਿਗਤਿ ਆਇਆ।
ਪੈਰੀ ਪੈ ਜਗੁ ਚਰਣੀ[7] ਲਾਇਆ। ੩।

ਚਰਣੋਦਕੁ ਹੋਇ ਸੁਰਸਰੀ ਤਜਿ ਬੈਕੁੰਠ ਧਰਤਿ ਵਿਚਿ ਆਈ।
ਨਉ ਸੈ ਨਦੀ ਨੜਿਨਵੈ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥਿ ਅੰਗਿ ਸਮਾਈ।

---

[1]ਦਰਸਣੋ (ਲ), [2]ਚਲਾਇਆ (ਲ), [3]ਗੁਰਸਿਖ (ਸ,ਖ,ਲ), ਸਿਖ ਦੇ (ਭ), [4]ਉਧਾਰਨ (ਭ), [5]ਧੂਰਿ (ਭ), [6]ਲੇਖਿ (ਭ), [7]ਚਰਨੀ (ਸ,ਖ)

ਤਿਹੁ ਲੋਈ ਪਰਵਾਣੁ ਹੈ ਮਹਾਦੇਵ ਲੈ ਸੀਸਿ ਚੜਾਈ।
ਦੇਵੀ[1] ਦੇਵ ਸਰੇਵਦੇ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰੁ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ।
ਸਣੁ ਗੰਗਾ ਬੈਕੁੰਠ ਲਖ ਲਖ ਬੈਕੁੰਠ ਨਾਥਿ[2] ਲਿਵ ਲਾਈ।
ਸਾਧੂ ਧੂੜਿ ਦੁਲੰਭ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ।
ਚਰਣ ਕਵਲ ਦਲ ਕੀਮ ਨ ਪਈ ।੪।

ਚਰਣ ਸਰਣਿ ਜਿਸੁ[3] ਲਖਮੀ ਲਖ ਕਲਾ ਹੋਇ ਲਖੀ ਨ ਜਾਈ।
ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਿਧਿ ਸਭ ਗੋਲੀਆ ਸਾਧਿਕ[4] ਸਿਧ ਰਹੇ ਲਪਟਾਈ।
ਚਾਰਿ ਵਰਨ ਛਿਅ ਦਰਸਨਾ ਜਤੀ ਸਤੀ ਨਉ ਨਾਥ ਨਿਵਾਈ।
ਤਿਨ[5] ਲੋਅ ਚਉਦਹ[6] ਭਵਨ ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲ ਛਲੁ ਕਰ ਛਾਈ।
ਕਵਲਾ ਸਣੁ ਕਵਲਾਪਤੀ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਰਣਾਗਤਿ ਆਈ।
ਪੈਰੀ ਪੈ ਪਾਖਾਕ ਹੋਇ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਨ ਆਪੁ ਗਣਾਈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ[7]।੫।

ਬਾਵਨ ਰੂਪੀ ਹੋਇ ਕੈ ਬਲਿ ਛਲਿ ਅਛਲਿ ਆਪੁ ਛਲਾਇਆ।
ਕਰਉ[8] ਅਢਾਈ ਧਰਤਿ[9] ਮੰਗਿ ਪਿਛੋ[10] ਦੇ ਵਡ ਪਿੰਡੁ ਵਧਾਇਆ।
ਦੁਇ ਕਰਵਾ[11] ਕਰਿ ਤਿਨਿ[12] ਲੋਅ ਬਲਿ[13] ਰਾਜੇ ਫਿਰਿ ਮਗਰੁ ਮਿਣਾਇਆ।
ਸੁਰਗਹੁ ਚੰਗਾ ਜਾਣਿ ਕੈ ਰਾਜੁ ਪਤਾਲ ਲੋਕ ਦਾ ਪਾਇਆ।
ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸੁ ਤ੍ਰੈ ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਦਰਵਾਨ ਸਦਾਇਆ।
ਬਾਵਨ ਲਖ ਸੁ ਪਾਵਨਾ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਰਜ ਇਛ ਇਛਾਇਆ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਚਰਣ[14] ਧਿਆਇਆ ।੬।

ਸਹਸ[15] ਬਾਹੁ ਜਮਦਿਗਨ[16] ਘਰਿ ਹੋਇ ਪਰਾਹੁਣਚਾਰੀ[17] ਆਇਆ।
ਕਾਮਧੇਣੁ ਲੋਭਾਇ ਕੈ ਜਮਦਗਨੈ ਦਾ ਸਿਰੁ ਵਢਵਾਇਆ।
ਪਿਟਦੀ ਸੁਣਿ ਕੈ ਰੇਣੁਕਾ ਪਰਸਰਾਮ ਧਾਈ ਕਰਿ ਧਾਇਆ।
ਇਕੀਹ ਵਾਰੁ ਕਰੋਧੁ ਕਰਿ ਖਤ੍ਰੀ ਮਾਰਿ ਨਿਖਤ[18] ਗਵਾਇਆ।
ਚਰਣ ਸਰਣਿ ਫੜਿ ਉਬਰੇ ਦੂਜੇ ਕਿਸੈ ਨ ਖੜਗੁ ਉਚਾਇਆ।
ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਨ ਸਕੀਆ ਚਿਰਜੀਵ ਹੋਇ[19] ਆਪੁ ਜਣਾਇਆ।
ਚਰਣ ਕਵਲ ਮਕਰੰਦ ਨ ਪਾਇਆ।੭।

---

[1]ਦੇਵਿ (ਲ), [2]ਨਥਿ (ਭ), [3]ਹੋਇ (ਲ), [4]ਸਾਧਕ (ਲ), [5]ਤਿਨੈ (ਸ,ਖ), ਤਿਨਿ (ਲ), [6]ਚੌਦਹ (ਸ), [7]ਵਡਾਈ (ਭ,ਲ), [8]ਕਰੋਂ (ਸ), ਕਰੋ (ਖ), ਕਰੌ (ਲ), [9]ਧਰਤੀ (ਲ), [10]ਪਿਛਹੁ (ਭ), [11]ਕਰਿਵਾ (ਭ), ਕਰੁਵਾ (ਸ), [12]ਤਿੰਨਿ (ਸ), ਤਿਨ (ਭ), [13]ਬਲ (ਭ), [14]ਚਰਨ (ਸ,ਖ,ਭ), [15]ਸਹੰਸ (ਲ), [16]ਜਮਦਗਨਿ (ਸ), ਜਮਦਿਗਨ (ਖ,ਲ), ਜਮਦਗਜ (ਭ), [17]ਪਰਾਹਣੁਚਾਰੀ (ਸ,ਖ,ਭ), [18]ਨਿਖਤ੍ਰ (ਸ), ਨਿਖੰਡ (ਭ), [19]ਹੁਇ (ਸ,ਖ,ਲ)

ਰੰਗ ਮਹਲ ਰੰਗ ਰੰਗ ਵਿਚਿ ਦਸਰਥੁ ਕਉਸਲਿਆ ਰਲੀਆਲੇ।
ਮਤਾ ਮਤਾਇਨ ਆਪ ਵਿਚਿ ਚਾਰਿ ਚਈਲੇ ਖਰੇ ਸੁਖਾਲੇ।
ਘਰਿ ਅਸਾੜੈ ਪੁਤੁ ਹੋਇ ਨਾਉ ਕਿ ਧਰੀਐ[1] ਬਲਾਕ ਬਾਲੇ।
ਰਾਮ ਚੰਦੁ ਨਾਉ ਲੈਦਿਆ ਤਿਨਿ[2] ਹਤਿਆ ਤੇ§ ਹੋਇ ਨਿਰਾਲੇ।
ਰਾਮ ਰਾਜੁ ਪਰਵਾਣੁ ਜਗਿ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਧਰਮੁ ਰਖਵਾਲੇ।
ਮਾਇਆ ਵਿਚਿ ਉਦਾਸ ਹੋਇ ਸੁਣੈ ਪੁਰਾਣੁ ਬਸਿਸਟੁ ਬਹਾਲੇ।
ਰਾਮਾਇਣੁ ਵਰਤਾਇਆ ਸਿਲਾ[3] ਤਰੀ ਪਗ ਛੁਹਿ ਤਤਕਾਲੇ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਪਗ ਧੂੜਿ ਨਿਹਾਲੇ। ੮।

ਕਿਸਨ ਲੈਆ[4] ਅਵਤਾਰੁ ਜਗਿ ਮਹਮਾ[5] ਦਸਮ ਸਕੰਧੁ[6] ਵਖਾਣੈ।
ਲੀਲਾ ਚਲਤ ਅਚਰਜ ਕਰਿ ਜੋਗ ਭੋਗ ਰਸ ਰਲੀਆ ਮਾਣੈ।
ਮਹਾ ਭਾਰਥੁ ਕਰਵਾਇਓਨੁ ਕੈਰੋ ਪਾਡੋ ਕਰਿ ਹੈਰਾਣੈ।
ਇੰਦ੍ਰਾਇਕਾ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕਾ ਮਹਿਮਾ ਮਿਤਿ ਮਿਰਜਾਦ ਨ ਜਾਣੈ।
ਮਿਲੀਆ ਟਹਲਾ ਵੰਡਿ ਕੈ ਜਗਿ ਰਾਜਸੂ ਰਾਜੇ ਰਾਣੈ।
ਮੰਗ ਲਈ ਹਰਿ ਟਹਲ ਏਹ ਪੈਰ ਧੋਇ ਚਰਣੋਦਕੁ ਮਾਣੈ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ[7] ਸਿਵਾਣੈ। ੯।

ਮਛ ਰੂਪ ਅਵਤਾਰੁ ਧਰਿ ਪੁਰਿਖਾਰਥੁ[8] ਕਰਿ ਦੇਵ[9] ਉਧਾਰੇ।
ਕਛ ਰੂਪ ਹੁਇ ਅਵਤਰੇ ਸਾਗਰੁ ਮਥਿ ਜਗਿ ਰਤਨ ਪਸਾਰੇ।
ਤੀਜਾ ਕਰਿ ਬੈਰਾਹ[10] ਰੂਪ ਧਰਤਿ ਉਧਾਰੀ ਦੈਤ ਸੰਘਾਰੇ।
ਚਉਥਾ ਕਰਿ ਨਰਸਿੰਘ ਰੂਪੁ ਅਸੁਰੁ ਮਾਰਿ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦਿ ਉਬਾਰੇ।
ਇਕਸ[11] ਹੀ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਵਿਚਿ ਦਸ ਅਵਤਾਰ ਲਏ ਅੰਹਕਾਰੇ।
ਕਰਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕਰੋੜਿ ਜਿਨਿ ਲੂੰਅ ਲੂੰਅ ਅੰਦਰਿ ਸੰਜਾਰੇ।
ਲਖ ਕਰੋੜਿ ਇਵੇਹਿਆ ਓਅੰਕਾਰ ਅਕਾਰ ਸਵਾਰੇ।
ਚਰਣ ਕਮਲ ਗੁਰ ਅਗਮ ਅਪਾਰੇ ।੧੦।

ਸਾਸਤ੍ਰ ਵੇਦ[12] ਪੁਰਾਣ ਸਪ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਆਖਣੁ ਆਖ ਸੁਣਾਵਹਿ।
ਰਾਗ ਨਾਦ ਸੰਗੀਤ[13] ਲਖ ਅਨਹਦ ਧੁਨਿ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ।
ਸੇਖ ਨਾਗ ਲਖ ਲੋਮਸਾ ਅਬਿਗਤਿ ਗਤਿ ਅੰਦਰਿ ਲਿਵ ਲਾਵਹਿ।
ਬ੍ਰਹਮੇ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸ ਲਖ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਤਿਲੁ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਵਹਿ।
ਦੇਵੀ[14] ਦੇਵ ਸਰੇਵਦੇ ਅਲਖ ਅਭੇਵ ਨ ਸੇਵ ਪੁਜਾਵਹਿ।

---

[1]ਧਰੀਏ (ਲ), [2]ਤਿੰਨਿ (ਸ), [3]ਸਿਲ੍ਹਾ (ਲ), [4]ਲੈਅ (ਭ), [5]ਮਹਿਮਾ (ਖ), ਮਹਮਾਂ (ਭ), [6]ਸਿਕੰਧੁ (ਭ), [7]ਸਬਦਿ (ਭ), [8]ਪੁਰਖਾਰਥੁ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [9]ਵੇਦ (ਸ), [10]ਬਾਰਾਹ (ਲ), [11]ਇਕਸੈ (ਸ), [12]ਬੇਦ (ਲ), [13]ਸੰਗਤਿ (ਸ), [14]ਦੇਵ (ਲ)

ਗਰਖ ਨਾਥ ਮਛੰਦ੍ਰ ਲਖ ਸਾਧਿਕ ਸਿਧਿ ਨੇਤ ਕਰਿ ਧਿਆਵਹਿ।
ਚਰਨ[1] ਕਮਲ ਗੁਰ ਅਗਮ ਅਲਾਵਹਿ ।੧੧।

ਮਥੈ ਤਿਵੜੀ ਬਾਮਣੈ ਸਉਹੇ ਆਏ ਮਸਲਤਿ ਫੇਰੀ।
ਸਿਰੁ ਉਚਾ ਅਹੰਕਾਰੁ ਕਰਿ ਵਲ ਦੇ ਪਗ ਵਲਾਏ[2] ਡੇਰੀ।
ਅਖੀ ਮੂਲਿ ਨ ਪੂਜਅਨਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖਨਿ ਮੇਰੀ ਤੇਰੀ।
ਨਕੁ ਨ ਕੋਈ ਪੂਜਦਾ ਖਾਇ ਮਰੋੜੀ ਮਣੀ ਘਨੇਰੀ[3]।
ਉਚੇ ਕੰਨ ਨ ਪੂਜੀਅਨਿ ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਭਲੀ ਭਲੇਰੀ।
ਬੋਲਹੁ ਜੀਭ ਨ ਪੂਜੀਐ ਰਸ ਕਸ ਬਹੁ ਚਖੀ ਦੰਦ ਘੇਰੀ।
ਨੀਵੇ ਚਰਣ ਪੂਜ ਹਥ ਕੇਰੀ।੧੨।

ਹਸਤਿ ਅਖਾਜੁ ਗੁਮਾਨ ਕਰਿ ਸੀਹੁ ਸਤਾਣਾ ਕੋਇ ਨ ਖਾਈ।
ਹੋਇ ਨਿਮਾਣੀ ਬਕਰੀ ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਵਡਿਆਈ ਪਾਈ।
ਮਰਣੈ ਪਰਣੈ ਮੰਨੀਐ ਜਗਿ ਭੋਗਿ ਪਰਵਾਣੁ ਕਰਾਈ।
ਮਾਸੁ ਪਵਿਤ੍ਰ ਗ੍ਰਹਸਤ[4] ਨੋ ਆਂਦਹੁ ਤਾਰ ਵੀਚਾਰਿ ਵਜਾਈ।
ਚਮੜੇ ਦੀਆ ਕਰਿ ਜੁਤੀਆ ਸਾਧੂ ਚਰਣ ਸਰਣਿ ਲਿਵ ਲਾਈ।
ਤੂਰ ਪਖਾਵਜ ਮੜੀਦੇ ਕੀਰਤਨੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸੁਖਦਾਈ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ।੧੩।

ਸਭ ਸਰੀਰ ਸਕਾਰਥੇ[5] ਅਤਿ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਸੁ ਮਾਣਸ ਦੇਹੀ।
ਬਹੁ ਬਿੰਜਨ ਮਿਸਟਾਨ ਪਾਨ ਹੁਇ ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਕਸੂਤ੍ਰ[6] ਇਵੇਹੀ।
ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ ਵਿਗੜਦੇ ਪਾਨ ਕਪੂਰ ਕੁਸੰਗ ਸਨੇਹੀ।
ਚੋਆ ਚੰਦਨੁ[7] ਅਰਗਜਾ ਹੁਇ ਦੁਰਗੰਧ ਸੁਗੰਧ+ ਹੁਰੇਹੀ[8]।
ਰਾਜੇ ਰਾਜ ਕਮਾਵਦੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਖਹਿ ਮੁਏ ਸਭੇਹੀ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰੁ ਸਰਣਿ ਵਿਣੁ ਨਿਹਫਲੁ ਮਾਣਸ ਦੇਹ ਇਵੇਹੀ।
ਚਰਣ[9] ਸਰਣਿ ਮਸਕੀਣੀ ਜੇਹੀ ।੧੪।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਾਇਆ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਰਣੀ ਆਏ।
ਧ੍ਰੂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦੁ ਵਖਾਣੀਅਨਿ ਅੰਬਰੀਕੁ ਬਲਿ ਭਗਤਿ ਸਬਾਏ।
ਜਨਕਾਦਿਕ ਜੈਦੇਉ ਜਗਿ ਬਾਲਮੀਕੁ ਸਤਿਸੰਗਿ ਤਰਾਏ।
ਬੇਣੁ ਤਿਲੋਚਨੁ ਨਾਮਦੇਉ ਧੰਨ ਸਧਨਾ ਭਗਤ ਸਦਾਏ।
ਭਗਤੁ ਕਬੀਰੁ ਵਖਾਣੀਐ ਜਨ ਰਵਿਦਾਸੁ ਬਿਦਰੁ ਗੁਰ ਭਾਏ।

---

[1]ਚਰਣ (ਭ,ਲ), [2]ਵਲਾ (ਲ), [3]ਘਣੇਰੀ (ਲ), [4]ਗ੍ਰਿਹਸਤ (ਸ.ਖ,ਭ,ਲ), [5]ਪਵਿਤ੍ਰ ਹਨਿ (ਲ), [6]ਕੁਸੂਤ (ਸ,ਖ,ਲ), [7]ਚੰਨਣੁ (ਲ), [8]ਹੁਰੇਈ (ਭ), [9]ਚਰਨ (ਸ,ਖ,ਭ)

ਜਾਤਿ ਅਜਾਤਿ ਸਨਾਤਿ ਵਿਚਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਚਰਣ ਕਮਲ[1] ਚਿਤੁ ਲਾਏ।
ਹਉਮੈ ਮਾਰੀ ਪਰਗਟੀ[2] ਆਏ। ੧੫।

ਲੋਕ ਵੇਦ ਸੁਣਿ ਆਖਦਾ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨੁ ਵਖਾਣੈ।
ਸੁਰਗ ਲੋਕ ਸਣੁ ਮਾਤ ਲੋਕ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਸਾਤ[3] ਪਤਾਲੁ ਨ ਜਾਣੈ।
ਭੂਤ[4] ਭਵਿਖ ਨ ਵਰਤਮਾਨ ਆਦਿ ਮਧਿ ਅੰਤ ਹੋਏ[5] ਹੈਰਾਣੈ।
ਉਤਮ ਮਧਮ ਨੀਚ ਹੋਇ ਸਮਝਿ ਨ ਸਕਣਿ[6] ਚੋਜ ਵਿਡਾਣੈ।
ਰਜ ਗੁਣੁ ਤਮ ਗੁਣ ਆਖੀਐ ਸਤ ਗੁਣ ਸੁਣ ਆਖਾਣ[7] ਵਖਾਣੈ।
ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ ਸਿ ਭਰਮਦੇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨ ਸਿਞਾਣੈ।
ਫਕੜੁ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਣੈ ।੧੬।

ਸਤਿਜੁਗਿ ਇਕੁ ਵਿਗਾੜਦਾ ਤਿਸੁ ਪਿਛੈ ਫੜਿ ਦੇਸੁ ਪੀੜਾਏ।
ਤ੍ਰੇਤੈ ਨਗਰੀ ਵਗਲੀਐ ਦੁਆਪੁਰਿ ਵੰਸੁ ਨਰਕਿ ਸਹਮਾਏ।
ਜੋ ਫੇੜੈ ਸੋ ਫੜੀਦਾ ਕਲਿਜੁਗਿ[8] ਸਚਾ ਨਿਆਉ ਕਰਾਏ।
ਸਤਿਜੁਗ ਸਤੁ ਤ੍ਰੇਤੈ ਜਗਾ[9] ਦੁਆਪੁਰਿ ਪੂਜਾ ਚਾਰਿ ਦਿੜਾਏ[10]।
ਕਲਿਜੁਗਿ ਨਾਉ ਅਰਾਧਣਾ ਹੋਰ ਕਰਮ ਕਰਿ ਮੁਕਤਿ ਨ ਪਾਏ।
ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਲੁਣੀਐ ਬੀਜਿਆ ਪਾਪੁ ਪੁੰਨੁ ਕਰਿ ਦੁਖ ਸੁਖ ਪਾਏ।
ਕਲਿਜੁਗਿ ਚਿਤਵੈ ਪੁੰਨ ਫਲੁ ਪਾਪਹੁ ਲੇਪੁ[11] ਅਧਰਮ ਕਮਾਏ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਆਪੁ ਗਵਾਏ। ੧੭।

ਸਤਜੁਗ ਦਾ ਅਨਿਆਉ ਵੇਖਿ[12] ਧਉਲ ਧਰਮੁ ਹੋਆ ਉਡੀਣਾ।
ਸੁਰਪਤਿ ਨਰਪਤਿ ਚਕ੍ਰਵੈ ਰਖਿ ਨ ਹੰਘਨਿ ਬਲ ਮਤਿ ਹੀਣਾ।
ਤ੍ਰੇਤੇ ਖਿਸਿਆ ਪੈਰੁ ਇਕੁ ਹੋਮ ਜਗ ਜਗੁ ਥਾਪਿ ਪਤੀਣਾ।
ਦੁਆਪੁਰਿ ਦੁਇ ਪਗ ਧਰਮ ਦੇ ਪੂਜਾ ਚਾਰ ਪਖੰਡੁ ਅਲੀਣਾ।
ਕਲਿਜੁਗ ਰਹਿਆ ਪੈਰ ਇਕੁ ਹੋਇ ਨਿਮਾਣਾ ਧਰਮ ਅਧੀਣਾ।
ਮਾਣੁ ਨਿਮਾਣੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਪਰਗਟ ਪਰਬੀਣਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਧਰਮੁ ਸਪੂਰਣੁ[13] ਰੀਣਾ। ੧੮।

ਚਾਰਿ ਵਰਨਿ ਇਕ ਵਰਨਿ ਕਰਿ ਵਰਨ ਅਵਰਨ ਸਾਧਸੰਗੁ ਜਾਪੈ।
ਛਿਅ ਰੁਤੀ ਛਿਅ ਦਰਸਨਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਦਰਸਨੁ ਸੂਰਜੁ ਥਾਪੈ।
ਬਾਰਹ ਪੰਥ ਮਿਟਾਇ ਕੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥ ਵਡਾ ਪਰਤਾਪੈ।
ਵੇਦ ਕਤੇਬਹੁ ਬਾਹਰਾ ਅਨਹਦ ਸਬਦੁ ਅਗੰਮ ਅਲਾਪੈ।

---

[1]ਕਵਲ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [2]ਪ੍ਰਗਟੀ (ਸ,ਖ,ਲ), [3]ਸਾਰ (ਲ), [4]ਭੂਰ (ਭ,ਲ), [5]ਹੋਇ (ਭ,ਲ), [6]ਸਕਨਿ (ਲ), [7]ਆਖਣ (ਲ), [8]ਕਲਜੁਗਿ (ਸ), [9]ਜੁਗਾ (ਸ,ਖ), ਜਗ (ਭ,ਲ), [10]ਦ੍ਰਿੜਾਏ (ਲ), [11]ਫਲੁ (ਲ), [12]ਸੁਣਿ (ਖ), [13]ਸੰਪੂਰਣ (ਖ,ਲ)

ਪੈਰੀ ਪੈ ਪਾਖਾਕ ਹੋਇ ਗੁਰਸਿਖਾ ਰਹਰਾਸਿ ਪਛਾਪੈ।
ਮਾਇਆ ਵਿਚਿ ਉਦਾਸੁ ਕਰਿ ਆਪੁ ਗਵਾਏ ਜਪੈ ਅਜਾਪੈ।
ਲੰਘਿ ਨਿਕਥੈ ਵਰੈ ਸਰਾਪੈ।੧੯।

ਮਿਲਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੁਇ ਮਿਲਿ ਮਿਲ+ ਕਰਨਿ ਸਲਾਮਾਲੇਕੀ।
ਜੋਗੀ ਕਰਨਿ ਅਦੇਸ ਮਿਲਿ ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਆਦੇਸੁ ਵਿਸੇਖੀ।
ਸੰਨਿਆਸੀ ਕਰਿ ਓਨਮੋ ਓਨਮ ਨਾਰਾਇਣ ਬਹੁ ਭੇਖੀ।
ਬਾਮ੍ਹਣ ਨੋ ਕਰਿ ਨਮਸਕਾਰਿ ਕਰਿ ਅਸੀਰ[1] ਵਚਨ ਮੁਹ ਦੇਖੀ।
ਪੈਰੀ ਪਵਣਾ[2] ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰਸਿਖਾ ਰਹਰਾਸਿ ਸਰੇਖੀ।
ਰਾਜਾ ਰੰਕੁ ਬਰਾਬਰੀ ਬਾਲਕ ਬਿਰਧਿ ਨ ਭੇਦੁ ਨਿਮੇਖੀ।
ਚੰਦਨ ਭਗਤਾ ਰੂਪ ਨ ਰੇਖੀ।੨੦।

ਨੀਚਹੁ ਨੀਚੁ ਸਦਾਵਣਾ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ ਕਮਾਵੈ ਕੋਈ।
ਤ੍ਰੈ ਵੀਹਾਂ ਦੇ ਦੰਮ ਲੈ ਇਕੁ ਰੁਪਈਆ ਹੋਛਾ ਹੋਈ।
ਦਸੀ ਰੁਪਯੀ ਲਈਦਾ ਇਕ ਸੁਨਈਆ ਹਉਲਾ ਸੋਈ।
ਸਹਸ ਸੁਨਈਏ ਮੁਲੁ ਕਰਿ ਲਯੈ[3] ਹੀਰਾ ਹਾਰ ਪਰੋਈ।
ਪੈਰੀ ਪੈ ਪਾਖਾਕ ਹੋਇ ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ ਭਰਉ ਭਉ ਖੋਈ।
ਹੋਇ ਪੰਚਾਇਣੁ ਪੰਜਿ ਮਾਰ[4] ਬਾਹਰਿ ਜਾਂਦਾ[5] ਰਖਿ ਸਗੋਈ[6]।
ਬੋਲ ਅਮੋਲੁ[7] ਸਾਧ ਜਨ ਓਈ।੨੧।੨੩।ਤ੍ਰੈਈ।

---

[1]ਆਸੀਰ (ਸ,ਖ,ਭ), [2]ਪਾਉਣਾ (ਲ), [3]ਲਈਐ (ਭ), [4]ਸਾਰ (ਖ), ਸਰ (ਲ), [5]ਜਾਦਾ (ਸ,ਲ), ਜਾਣਾ (ਭ), [6]ਸੰਗੋਈ (ਲ), [7]ਅਬੋਲੁ (ਸ,ਖ)

ਵਾਰ ੨੪

੧ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਨਾਰਾਇਣ ਨਿਜ ਰੂਪੁ ਧਰਿ ਨਾਥਾ ਨਾਥ ਸਨਾਥ ਕਰਾਇਆ।
ਨਰਪਤਿ ਨਰਹ ਨਰਿੰਦੁ ਹੈ ਨਿਰੰਕਾਰਿ ਅਕਾਰੁ[1] ਬਣਾਇਆ।
ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਵਖਾਣੀਐ ਕਾਰਣ ਕਰਣੁ ਬਿਰਦੁ ਬਿਰਦਾਇਆ।
[2]ਦੇਵ ਦੇਵੀ[2] ਦੇਵਾਧਿਦੇਵ ਅਲਖ ਅਭੇਵ ਨ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ।
ਸਤਿ ਰੂਪੁ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ਜਪਾਇਆ।
ਧਰਮਸਾਲ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚਖੰਡੁ[3] ਵਸਾਇਆ।
ਵਾਹਗੁਰੂ[4] ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਇਆ। ੧।

ਨਿਹਚਲ ਨੀਉ ਧਰਾਈਓਨੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚਖੰਡ ਸਮੇਉ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥੁ ਚਲਾਇਓਨੁ ਸੁਖ ਸਾਗਰੁ ਬੇਅੰਤੁ ਅਮੇਉ।
ਸਚਿ ਸਬਦਿ ਅਰਾਧੀਐ[5] ਅਗਮ ਅਗੋਚਰੁ ਅਲਖ ਅਭੇਉ[6]।
ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਉਪਦੇਸਦਾ ਛਿਅ[7] ਦਰਸਨ ਸਭਿ ਸੇਵਕ ਸੇਉ[8]।
ਮਿਠਾ ਬੋਲਣੁ ਨਿਵ ਚਲਣੁ[9] ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਅਰਥੇਉ।
ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਆਦੇਸੁ ਹੈ ਅਬਿਨਾਸੀ ਅਤਿ ਅਛਲ ਅਛੇਉ।
ਜਗਤੁ ਗੁਰੂ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਦੇਉ। ੨।

ਸਤਿਗੁਰ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਬੇਪਰਵਾਹੁ[10] ਅਥਾਹੁ ਸਹਾਬਾ।
ਨਾਉ ਗਰੀਬਨਿਵਾਜੁ ਹੈ ਬੇਮੁਹਤਾਜੁ ਨ ਮੋਹੁ ਮੁਹਾਬਾ।
ਬੇਸੁਮਾਰੁ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਹੈ ਅਲਖ ਅਪਾਰੁ ਸਲਾਹ ਸਿਵਾਬਾ।
ਕਾਇਮੁ ਦਾਇਮੁ ਸਾਹਿਬੀ ਹਾਜਰੁ ਨਾਜਰੁ ਵੇਦ ਕਿਤਾਬਾ।
ਅਗਮੁ ਅਡੋਲੁ ਅਤੋਲੁ ਹੈ ਤੋਲਣਹਾਰੁ ਨ ਡੰਡੀ ਛਾਬਾ।
ਇਕੁ ਛਤਿ ਰਾਜੁ ਕਮਾਵਦਾ ਦੁਸਮਣ ਦੂਤ ਨ ਸੋਰ ਸਰਾਬਾ।
ਆਦਲੁ ਅਦਲੁ ਚਲਾਇਦਾ ਜਾਲਮੁ ਜੁਲਮੁ ਨ ਜੋਰ ਜਰਾਬਾ[11]।
ਜਾਹਰ ਪੀਰ ਜਗਤ ਗੁਰ ਬਾਬਾ। ੩।

---

[1]ਆਕਾਰੁ (ਸ,ਖ,ਲ), [2]ਦੇਵੀ ਦੇਵ (ਸ,ਖ,ਭ), [3]ਸਚਖਡੁ (ਭ), [4]ਵਾਹਿਗੁਰੂ (ਸ,ਖ), [5]ਆਰਾਧੀਐ (ਸ,ਖ,ਲ), [6]ਭੇਉ (ਭ), [7]ਛਿਆ (ਭ), [8]ਰੇਉ (ਲ), [9]ਚਣੁ (ਭ), [10]ਬੇਪਰਵਾ (ਭ), [11]ਸਰਾਬਾ (ਲ)

ਗੰਗ ਬਨਾਰਸ ਹਿੰਦੂਆ ਮੁਸਲਮਾਣਾ ਮਕਾ ਕਾਬਾ।
ਘਰਿ ਘਰਿ ਬਾਬਾ ਗਾਵੀਐ ਵਜਨਿ ਤਾਲ ਮਿਰਦੰਗੁ[1] ਰਬਾਬਾ।
ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਹੋਇ ਆਇਆ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣੁ ਅਜਬੁ ਅਜਾਬਾ।
ਚਾਰਿ ਵਰਨ ਇਕ ਵਰਨ ਹੋਇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਹੋਇ[2] ਤਰਾਬਾ।
ਚੰਦਨ ਵਾਸੁ ਵਣਾਸਪਤਿ ਅਵਲਿ ਦੋਮ [3]ਨ ਸੇਮ[3] ਖਰਾਬਾ।
ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭ ਕੋ ਕੁਦਰਤ ਕਿਸ ਕੀ ਕਰੈ ਜਵਾਬਾ[4]।
ਜਾਹਰ ਪੀਰੁ ਜਗਤ ਗੁਰੁ ਬਾਬਾ। ੪।

ਅੰਗਹੁ ਅੰਗੁ ਉਪਾਇਓਨੁ ਗੰਗਹੁ ਜਾਣੁ ਤਰੰਗੁ ਉਠਾਇਆ।
ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰੁ ਗਹੀਰੁ ਗੁਣੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗੁਰ[5] ਗੋਵਿੰਦੁ[6] ਸਦਾਇਆ।
[7]ਦੁਖ ਸੁਖ[7] ਦਾਤਾ ਦੇਣਿਹਾਰੁ ਦੁਖ ਸੁਖ ਸਮਸਰਿ ਲੇਪੁ ਨ ਲਾਇਆ।
ਗੁਰ ਚੇਲਾ ਚੇਲਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰ ਚੇਲੇ ਪਰਚਾ ਪਰਚਾਇਆ।
ਬਿਰਖਹੁ[8] ਫਲੁ ਫਲ ਤੇ ਬਿਰਖੁ ਪਿਉ ਪੁਤਹੁ[9] ਪੁਤੁ[+] ਪਿਉ ਪਤੀਆਇਆ।
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪੂਰਨੁ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸਬਦੁ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ।
ਬਾਬਾਣੇ ਗੁਰ ਅੰਗਦੁ ਆਇਆ। ੫।

ਪਾਰਸੁ ਹੋਆ ਪਾਰਸਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਪਰਚੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਹਣਾ।
ਚੰਦਨੁ ਹੋਇਆ ਚੰਦਨਹੁ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਰਹਤਿ ਵਿਚਿ ਰਹਣਾ।
ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ ਜੋਤਿ ਵਿਚਿ ਗੁਰਮਤਿ ਸੁਖੁ ਦੁਰਮਤਿ ਦੁਖ ਦਹਣਾ।
ਅਚਰਜ ਨੋ ਅਚਰਜੁ ਮਿਲੈ ਵਿਸਮਾਦੈ ਵਿਸਮਾਦੁ ਸਮਹਣਾ।
ਅਪਿਓ ਪੀਅਣੁ ਨਿਝਰੁ ਝਰਣੁ ਅਜਰੁ ਜਰਣੁ ਅਸਹੀਅਣੁ ਸਹਣਾ।
[10]ਸਚੁ ਸਮਾਣਾ ਸਚ ਵਿਚਿ ਗਾਡੀ ਰਾਹੁ ਸਾਧਸੰਗਿ ਵਹਣਾ।[10]
ਬਾਬਾਣੈ ਘਰਿ ਚਾਨਣੁ ਲਹਣਾ। ੬।

ਸਬਦੈ ਸਬਦੁ ਮਿਲਾਇਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਘੜ[11] ਘੜਾਏ ਗਹਣਾ।
ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਭੈ ਚਲਣਾ ਆਪੁ ਗਣਾਇ[12] ਨ ਖਲਹਲੁ[13] ਖਹਣਾ।
ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਦੀ ਸਾਹਿਬੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗੋਸ ਨਸੀਨੀ ਬਹਣਾ।
ਕਾਰਣ ਕਰਣ ਸਮਰਥ ਹੈ ਹੋਇ ਅਛਲੁ ਛਲ ਅੰਦਰਿ ਛਹਣਾ।
ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਦਇਆ ਧਰਮੁ ਅਰਥ ਵੀਚਾਰਿ ਸਹਿਜ ਘਰਿ ਘਹਣਾ[14]।
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧੁ[15] ਵਿਰੋਧੁ ਛਡਿ ਲੋਭ ਮੋਹੁ ਅਹੰਕਾਰੁਹੁ ਤਹਣਾ।
ਪੁਤੁ ਸਪੁਤੁ ਬਬਾਣੇ ਲਹਣਾ। ੭।

---

[1]ਮ੍ਰਿਦੰਗ (ਸ,ਖ,ਲ), ਮਰਦੰਗ (ਭ), [2]ਹੋਤ (ਭ), [3]'ਨ ਸੇਮ' ਪਾਠ ਭ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਦੋ ਵਾਰ ਆਇਆ ਹੈ [4]ਜਬਾਬਾ (ਲ), [5]ਗੁਣ (ਭ), [6]ਗੋਬਿੰਦੁ (ਸ,ਖ,ਭ), [7]ਸੁਖ ਦੁਖ (ਲ), [8]ਬਿਰਖ (ਭ), [9]ਪੁਤੁ (ਭ,ਲ), [10]ਲ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਸ ਪੰਕਤੀ ਦੀ ਥਾਂ ਅਗਲੀ ਪਉੜੀ (7) ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਕਤੀ ਹੈ [11]ਅਘੜੁ (ਸ,ਖ,ਲ), ਅਘੜਿ (ਭ) [12]ਗਵਾਇ (ਭ), [13]ਹਲਖ (ਭ), [14]ਰਹਣਾ (ਭ), [15]ਕਰੋਧ (ਭ,ਲ)

ਗੁਰੁ ਅੰਗਦੁ ਗੁਰ ਅੰਗ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਿਰਖੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਫਲਿਆ।
ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਜਗਾਈਅਨੁ ਦੀਵੇ ਤੇ ਜਿਉ ਦੀਵਾ ਬਲਿਆ।
ਹੀਰੈ ਹੀਰਾ ਬੇਧਿਆ ਛਲੁ ਕਰਿ ਅਛਲੀ ਅਛਲੁ ਛਲਿਆ।
ਕੋਇ ਬੁਝਿ ਨ ਹੰਘਈ ਪਾਣੀ ਅੰਦਰਿ ਪਾਣੀ ਰਲਿਆ[1]।
ਸਚਾ ਸਚੁ ਸੁਹਾਵੜਾ ਸਚ ਅੰਦਰਿ ਸਚੁ ਸਚਹੁ ਢਲਿਆ।
ਨਿਹਚਲੁ ਸਚਾ ਤਖਤੁ ਹੈ ਅਬਚਲੁ[2] ਰਾਜ ਨ ਹਲੈ ਹਲਿਆ।
ਸਚੁ ਸਬਦੁ ਗੁਰਿ ਸਉਪਿਆ ਸਚ ਟਕਸਾਲਹੁ ਸਿਕਾ ਚਲਿਆ।
ਸਿਧ ਨਾਥ ਅਵਤਾਰ ਸਭ ਹਥ ਜੋੜਿ ਕੈ ਹੋਏ ਖਲਿਆ।
ਸਚਾ ਹੁਕਮੁ ਸੁ ਅਟਲੁ ਨ ਟਲਿਆ। ੮।

ਅਛਲ ਅਛੇਦੁ ਹੈ ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਹੋਇ ਅਛਲੁ ਛਲਾਇਆ।
ਮਹਿਮਾ[3] ਮਿਤਿ ਮਿਰਜਾਦ ਲੰਘਿ ਪਰਮਿਤਿ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ਨ ਪਾਇਆ।
ਰਹਰਾਸੀ ਰਹਰਾਸਿ ਹੈ ਪੈਰੀ ਪੈ ਜਗੁ ਪੈਰੀ ਪਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਅਮਰਪਦੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਿਰਖਿ[4] ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲੁ ਲਾਇਆ।
ਗੁਰ ਚੇਲਾ ਚੇਲਾ ਗੁਰੂ ਪੁਰਖਹੁ ਪੁਰਖ ਉਪਾਇ ਸਮਾਇਆ।
ਵਰਤਵਾਨ[5] ਵੀਹਿ ਵਿਸਵੇ ਹੋਇ ਇਕੀਹ ਸਹਜ[6] ਘਰਿ ਆਇਆ।
ਸਚਾ ਅਮਰੁ ਅਮਰਿ ਵਰਤਾਇਆ। ੯।

ਸਬਦੁ ਸੁਰਤਿ ਪਰਚਾਇ ਕੈ ਚੇਲੇ ਤੇ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਤੇ ਚੇਲਾ।
ਵਾਣਾ ਤਾਣਾ ਆਖੀਐ ਸੂਤੁ ਇਕੁ ਹੁਇ ਕਪੜ ਮੇਲਾ।
ਦੁਧਹੁ ਦਹੀ ਵਖਾਣੀਐ ਦਹੀਅਹੁ ਮਖਣੁ ਕਾਗੁ ਸੁਹੇਲਾ।
ਮਿਸਰੀ ਖੰਡੁ ਵਖਾਣੀਐ ਜਾਣੁ ਕਮਾਦਹੁ ਰੇਲਾ ਪੇਲਾ।
ਖੀਰਿ ਖੰਡੁ ਘਿਉ ਮੇਲਿ[7] ਕਰਿ ਅਤਿ ਵਿਸਮਾਦੁ ਸਾਦ ਰਸ ਕੇਲਾ।
ਪਾਨ ਸੁਪਾਰੀ ਕਥੁ ਮਿਲਿ ਚੂਨੇ ਰੰਗੁ ਸੁਰੰਗ ਸੁਹੇਲਾ।
ਪੋਤਾ ਪਰਵਾਣੀਕੁ ਨਵੇਲਾ[8]। ੧੦।

ਤਿਲਿ ਮਿਲਿ ਫੁਲ ਅਮੁਲ ਜਿਉ ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਧਿ ਸੁਗੰਧ ਫੁਲੇਲਾ।
ਖਾਸਾ ਮਲਿਮਲਿ[9] ਸਿਰੀਸਾਫੁ ਸਾਹ ਕਪਾਹ ਚਲਤ ਬਹੁ ਖੇਲਾ।
ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ।
ਦੁਨੀਆ ਕੂੜੀ ਸਾਹਿਬੀ ਸਚੁ ਮਣੀ ਸਚ ਗਰਬਿ ਗਹੇਲਾ।
ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਦੁੜਾਅਨੁ[10] ਜਿਉ ਮਿਰਗਾਵਲਿ ਦੇਖਿ ਬਘੇਲਾ।

---

[1]ਗਲਿਆ (ਭ), [2]ਅਬਿਚਲ (ਸ,ਭ), [3]ਮਿਹਮਾ (ਭ), [4]ਬ੍ਰਿਖਿ (ਸ), [5]ਵਰਤਮਾਨੁ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [6]ਸਹਜਿ (ਸ), [7]ਮਿਲਿ (ਭ), [8]ਇਹ ਪੰਕਤੀ ਲ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਅਗਲੀ ਪਉੜੀ (11) ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਕਤੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਸਥਾਨ ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ, [9]ਮਲਮਲਿ (ਸ,ਖ), ਮਲਮਲ (ਲ) [10]ਦੁੜਾਇਅਨੁ (ਸ,ਖ), ਦੜਾਇਅਨ (ਭ,ਲ)

ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਪਿਛੇ ਲਗੇ ਨਕਿ ਨਕੇਲਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਚਾ ਅਮਰੁ[1] ਸੁਹੇਲਾ। ੧੧।

ਸਤਿਗੁਰ ਹੋਆ ਸਤਿਗੁਰਹੁ ਅਚਰਜੁ ਅਮਰੁ ਅਮਰਿ ਵਰਤਾਇਆ।
ਸੋ ਟਿਕਾ ਸੋ ਬੈਹਣਾ ਸੋਈ ਸਚਾ ਹੁਕਮੁ ਚਲਾਇਆ।
ਖੋਲਿ ਖਜਾਨਾ ਸਬਦੁ ਦਾ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚੁ[2] ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇਆ[3]।
ਗੁਰ ਚੇਲਾ ਪਰਵਾਣੁ ਕਰਿ ਚਾਰਿ ਵਰਨ ਲੈ ਪੈਰੀ ਪਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਇਕੁ ਧਿਆਈਐ ਦੁਰਮਤਿ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਮਿਟਾਇਆ।
ਕੁਲਾ ਧਰਮ ਗੁਰਸਿਖ ਸਭ ਮਾਇਆ ਵਿਚਿ ਉਦਾਸੁ ਰਹਾਇਆ।
ਪੂਰੇ ਪੂਰਾ ਥਾਟੁ ਬਣਾਇਆ[4]। ੧੨।

ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਆਦੇਸੁ ਕਰਿ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਸਬਦ ਵਰਤਾਇਆ।
ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦਿੜ ਗੁਰ ਸਿਖ ਦੇ ਸੈਸਾਰੁ[5] ਤਰਾਇਆ।
ਕਲੀਕਾਲ ਇਕ ਪੈਰ ਹੋਇ[6] ਚਾਰਿ ਵਰਨ[7] ਕਰਿ ਧਰਮੁ ਧਰਾਇਆ।
ਭਲਾ ਭਲਾ ਭਲਿਆਈਅਹੁ ਪਿਉ[8] ਦਾਦੇ ਦਾ ਰਾਹੁ ਚਲਾਇਆ।
ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਗਹਣ ਗਤਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ।
ਅਪਰੰਪਰ ਆਗਾਧਿ[9] ਬੋਧਿ ਪਰਮਿਤਿ ਪਾਰਾਵਾਰ ਨ ਪਾਇਆ।
ਆਪੇ ਆਪਿ ਨ ਆਪੁ ਜਣਾਇਆ। ੧੩।

ਰਾਗ ਦੋਖ ਨਿਰਦੋਖੁ ਹੈ ਰਾਜੁ ਜੋਗ ਵਰਤੈ ਵਰਤਾਰਾ।
ਮਨਸਾ ਵਾਚਾ ਕਰਮਣਾ ਮਰਮੁ ਨ ਜਾਪੈ ਅਪਰ ਅਪਾਰਾ।
ਦਾਤਾ ਭੁਗਤਾ ਦੈਆ[10] ਦਾਨਿ ਦੇਵਸਥਲੁ[11] ਸਤਸੰਗੁ ਉਧਾਰਾ।
ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਚੁ[12] ਸਵਾਰਣਹਾਰਾ।
ਗੁਰੁ ਅਮਰਹੁ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸੁ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਜਗਾਇ ਜੁਹਾਰਾ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਗੁਰ ਸਿਖੁ ਹੋਇ ਅਨਹਦ ਬਾਣੀ ਨਿਝਰਧਾਰਾ।
ਤਖਤੁ ਬਖਤੁ ਪਰਗਟੁ ਪਾਹਾਰਾ। ੧੪।

ਪੀਉ ਦਾਦੇ ਜੇਵੇਹਾ[13] ਪੜਦਾਦੇ ਪਰਵਾਣੁ ਪੜੋਤਾ।
ਗੁਰਮਤਿ ਜਾਗਿ ਜਗਾਇਦਾ ਕਲਿਜੁਗ ਅੰਦਰਿ ਕਉੜਾ[14] ਸੋਤਾ।
ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਦਾ ਥੰਮੁ ਹੁਇ ਭਾਰੁ ਅਥਰਬਣ ਥੰਮ੍ਹਿ ਖਲੋਤਾ।
ਭਉਜਲੁ[15] ਭਉ ਨ ਵਿਆਪਈ ਗੁਰ ਬੋਹਿਬ ਚੜਿ ਖਾਇ ਨ ਗੋਤਾ।

---

[1]ਅਮਰਿ (ਸ,ਖ,ਲ) [2]ਸਚਿ (ਲ), [3]ਮਿਲਾਇਆ (ਭ), [4]ਇਹ ਪੰਕਤੀ ਲ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਅਗਲੀ ਪਉੜੀ (13) ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਕਤੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਸਥਾਨ ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ [5]ਸੈਸਾਰ (ਸ), [6]ਹੁਇ (ਸ,ਖ), [7]ਚਰਨ (ਸ), [8]ਪਿਅ (ਖ), [9]ਅਗਾਧਿ (ਭ,ਲ), [10]ਦਹਿਆ (ਭ), [11]ਦੇਵਸਥਲ (ਲ), [12]ਸਚਾ (ਸ), [13]ਜੇਹਵਾ (ਖ,ਲ), [14]ਕੌੜਾ (ਸ), [15]ਭੌਜਲ (ਲ)

ਅਵਗੁਣ ਲੈ ਗੁਣ ਵਿਕਣੈ ਗੁਰ ਹਟ ਨਾਲੈ ਵਣਜੁ ਸਓਤਾ[1]।
ਮਿਲਿਆ ਮੂਲਿ ਨ ਵਿਛੁੜੈ ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ ਹਾਰ ਪਰੋਤਾ।
ਮੈਲਾ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵਈ ਗੁਰ ਸਰਵਰਿ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਧੋਤਾ।
ਬਾਬਾਣੈ ਕੁਲਿ ਕਵਲੁ ਅਛੇਤਾ। ੧੫।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੇਲਾ ਸਚ ਦਾ ਸਚਿ ਮਿਲੈ ਸਚਿਆਰ ਸੰਜੋਗੀ।
ਘਰਬਾਰੀ ਪਰਵਾਰ ਵਿਚਿ ਭੋਗ ਭੁਗਤਿ ਰਾਜੇ ਰਸ ਭੋਗੀ।
ਆਸਾ ਵਿਚਿ ਨਿਰਾਸ ਹੁਇ[2] ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਜੋਗੀਸਰੁ ਜੋਗੀ।
ਦੇਂਦਾ ਰਹੈ ਨ ਮੰਗੀਐ ਮਰੈ ਨ ਹੋਇ ਵਿਜੋਗ ਵਿਜੋਗੀ।
ਆਧਿ ਬਿਆਧਿ ਉਪਾਧਿ ਹੈ+ ਵਾਇ ਪਿਤ ਕਫੁ ਰੋਗ ਅਰੋਗੀ।
ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਸਮਸਰਿ ਗੁਰਮਤੀ ਸੰਪੈ ਹਰਖ ਨ ਅਪਦਾ ਸੋਗੀ।[3]
ਦੇਹ ਬਿਦੇਹੀ[4] ਲੋਗ ਅਲੋਗੀ। ੧੬।

ਸਭਨਾ ਸਾਹਿਬੁ ਇਕੁ ਹੈ ਦੂਜੀ ਜਾਇ ਨ ਹੋਇ ਨ ਹੋਗੀ।
ਸਹਜ ਸਰੋਵਰਿ ਪਰਮਹੰਸੁ ਗੁਰਮਤਿ ਮੋਤੀ ਮਾਣਕ ਚੋਗੀ।
ਖੀਰ ਨੀਰ ਜਿਉ ਕੂੜੁ ਸਚੁ ਤਜਣੁ ਭਜਣੁ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਅਧੋਗੀ।
ਇਕ ਮਨਿ ਇਕੁ ਅਰਾਧਨਾ[5] ਪਰਹਰਿ[6] ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਦਰੋਗੀ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਸਾਧਸੰਗਿ ਸਹਜਿ[7] ਸਮਾਧਿ ਅਗਾਧਿ ਘਰੋਗੀ।
ਜੰਮਣ ਮਰਣਹੁ ਬਾਹਰੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਪਰਮਪਰ ਜੋਗੀ।
ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰ ਅਮਰ ਸਮੋਗੀ। ੧੭।

ਅਲਖ ਨਿਰੰਜਨੁ ਆਖੀਐ ਅਕਲ ਅਜੋਨਿ ਅਕਾਲ ਅਪਾਰਾ।
ਰਵਿ ਸਸਿ ਜੋਤਿ ਉਦੋਤ ਲੰਘਿ ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਪਰਮੇਸਰੁ ਪਿਆਰਾ।
ਜਗਮਗ ਜੋਤਿ ਨਿਰੰਤਰੀ ਜਗ ਜੀਵਨ[8] ਜਗ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰਾ।
ਨਮਸਕਾਰ ਸੰਸਾਰ[9] ਵਿਚਿ ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਆਦੇਸੁ ਉਧਾਰਾ।
ਚਾਰਿ ਵਰਨ ਛਿਅ ਦਰਸਨਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗਿ ਸਚੁ ਅਚਾਰਾ।
ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦ੍ਰਿੜਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਨਿਸਤਾਰਾ।
ਗੁਰੁ ਅਰਜਣੁ[10] ਸਚੁ ਸਿਰਜਣਹਾਰਾ। ੧੮।

ਪਿਉ ਦਾਦਾ ਪੜਦਾਦਿਆਹੁ[11] ਕੁਲ ਦੀਪਕੁ ਅਜਰਾਵਰੁ ਨਤਾ।
ਤਖਤੁ ਬਖਤੁ ਲੈ ਮਲਿਆ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਵਾਪਾਰਿ ਸਪਤਾ।
ਗੁਰਬਾਣੀ ਭੰਡਾਰੁ ਭਰਿ ਕੀਰਤਨ ਕਥਾ ਰਹੈ ਰੰਗਿ ਰਤਾ।

---

[1]ਸਉਤਾ (ਭ), ਸਹੋਤਾ (ਲ), [2]ਹੋਇ (ਭ,ਲ), [3]ਇਹ ਪੰਕਤੀ ਲ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਥੇ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਅਗਲੀ ਪਉੜੀ (17) ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ [4]ਵਿਦੇਹੀ (ਲ), [5]ਅਰਾਧਣਾ (ਖ,ਭ,ਲ), [6]ਪਰਿਹਰਿ (ਸ), ਪਰਹਰ (ਭ), [7]ਸਹਜ (ਭ,ਲ), [8]ਜੀਵਣ (ਭ,ਲ) [9]ਸੈਸਾਰ (ਖ,ਲ), [10]ਅਰਜਨੁ (ਸ,ਖ,ਲ), [11]ਪੜਦਾਦਿਅਹੁ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ)

ਧੁਨਿ ਅਨਹਦਿ ਨਿਝਰੁ ਝਰੈ ਪੂਰਨ[1] ਪ੍ਰੇਮਿ ਅਮਿਓ ਰਸ ਮਤਾ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੈ ਗੁਰੂ ਸਭਾ ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ ਵਣਜ ਸਹਤਾ।
ਸਚੁ ਨੀਸਾਣੁ ਦੀਬਾਣੁ ਸਚੁ ਸਚੁ ਤਾਣੁ ਸਚੁ ਮਾਣੁ ਮਹਤਾ।
ਅਬਚਲੁ [ਰਾਜੁ][2] ਹੋਆ ਸਣੁਖਤਾ। ੧੯।

ਚਾਰੇ ਚਕ ਨਿਵਾਇਓਨੁ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਆਵੈ ਅਗਣਤਾ।
ਲੰਗਰੁ ਚਲੈ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਪੂਰੇ ਪੂਰੀ ਬਣੀ ਬਣਤਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਛਤ੍ਰ ਨਿਰੰਜਨੀ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮਪਦ ਪਤਾ।
ਵੇਦ ਕਤੇਬ ਅਗੋਚਰਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦੁ ਸਾਧਸੰਗੁ ਸਤਾ।
ਮਾਇਆ ਵਿਚਿ ਉਦਾਸੁ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਸਿਖ ਜਨਕ ਅਸੰਖ ਭਗਤਾ।
ਕੁਦਰਤਿ ਕੀਮ ਨ ਜਾਣੀਐ ਅਕਥ ਕਥਾ ਅਬਗਤ[3] ਅਬਗਤਾ[4]।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਸਹਜ ਜੁਗਤਾ[5]। ੨੦।

ਹਰਖਹੁ ਸੋਗਹੁ ਬਾਹਰਾ ਹਰਣ ਭਰਣ ਸਮਰਥੁ ਸਰਿੰਦਾ[6]।
ਰਸ ਕਸ ਰੂਪ ਨ ਰੇਖਿ ਵਿਚਿ ਰਾਗ ਰੰਗ[7] ਨਿਰਲੇਪੁ ਰਹੰਦਾ।
ਗੋਸਟਿ ਗਿਆਨ ਅਗੋਚਰਾ ਬੁਧਿ ਬਲ ਬਚਨ ਬਿਬੇਕ ਨ ਛੰਦਾ।
ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦੁ[8] ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦੁ ਸਦਾ ਵਿਗਸੰਦਾ।
ਅਚਰਜ ਨੋ ਅਰਜ ਮਿਲੈ ਵਿਸਮਾਦੈ ਵਿਸਮਾਦ ਮਿਲੰਦਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗਿ ਚੋਲਣਾ ਖੰਡੇ ਧਾਰ ਕਾਰ ਨਿਬਹੰਦਾ[9]।
ਗੁਰ ਸਿਖ ਲੈ ਗੁਰਸਿਖੁ ਚਲੰਦਾ। ੨੧।

ਹੰਸਹੁ ਹੰਸ ਗਿਆਨ ਕਰਿ ਦੁਧੈ ਵਿਚਹੁ ਕਢੈ ਪਾਣੀ।
ਕਛਹੁ ਕਛੁ ਧਿਆਨੁ[10] ਧਰਿ ਲਹਰਿ ਨ ਵਿਆਪੈ ਘੰਮਣਵਾਣੀ।
ਕੂੰਜਹੁ ਕੂੰਜੁ[11] ਵਖਾਣੀਐ ਸਿਮਰਣੁ ਕਰਿ ਉਡੈ ਅਸਮਾਣੀ।
ਗੁਰ ਪਰਚੈ ਗੁਰ ਜਾਣੀਐ ਗਿਆਨਿ ਧਿਆਨਿ ਸਿਮਰਣਿ ਗੁਰਬਾਣੀ।
ਗੁਰ ਸਿਖ ਲੈ ਗੁਰਸਿਖ ਹੋਨਿ[12] ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਜਗ[13] ਅੰਦਰਿ ਜਾਣੀ।
ਪੈਰੀ ਪੈ ਪਾਖਾਕ ਹੋਇ ਗਰਬੁ ਨਿਵਾਰਿ ਗਰੀਬੀ ਆਣੀ।
ਪੀ ਚਰਣੋਦਕੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਾਣੀ। ੨੨।

ਰਹਿਦੇ[14] ਗੁਰੁ ਦਰੀਆਉ ਵਿਚਿ ਮੀਨ ਕੁਲੀਨ[15] ਹੇਤੁ ਨਿਬਾਣੀ[16]।

---

[1]ਪੂਰਣ (ਭ,ਲ), [2]ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਾਕੀਆਂ ਵਿਚ ਹੈ [3]ਅਬਿਗਤ (ਮ,ਖ), ਅਬਗਤਿ (ਭ), [4]ਅਬਿਗਤਾ (ਸ), [5]ਸੁਗਤਾ (ਖ,ਭ,ਲ), [6]ਸਰੰਦਾ (ਸ), ਸਿਰੰਦਾ (ਭ), [7]ਰੂਪ (ਲ), [8]ਗੋਬਿੰਦੂ (ਭ), [9]ਨਬਹੰਦਾ (ਲ), [10]ਧਿਆਨਿ (ਸ,ਖ), [11]ਕੂਜ (ਲ), [12]ਹੋਣਿ (ਸ,ਖ), ਹੋਇ (ਭ), [13]ਗੁਰ (ਲ), [14]ਰਹਦੇ (ਭ,ਲ), [15]ਕਉਲੀਨ (ਲ), ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਥੇ 'ਕਲੀਨ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਔਂਕੜ ਲਿਖਾਰੀ ਤੋਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਲਗਦਾ ਹੈ [16]ਇਥੇ ਪਾਠ 'ਨਿਰਬਾਣੀ' ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਬਾਕੀਆਂ ਵਿਚ 'ਨਿਰਬਾਣੀ' ਹੀ ਹੈ

ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਪਤੰਗ ਜਿਉ ਜੋਤੀ ਅੰਦਰਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਮਿਰਗ ਜਿਉ ਭੀੜ ਪਈ ਚਿਤਿ ਅਵਰੁ ਨ ਆਣੀ।
ਚਰਣ ਕਵਲ ਮਿਲਿ ਭਵਰ ਜਿਉ ਸੁਖ ਸੰਪਟ ਵਿਚਿ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀ।
ਗੁਰੁ ਉਪਦੇਸੁ ਨ ਵਿਸਰੈ ਬਾਬੀਹੇ ਜਿਉ ਆਖ ਵਖਾਣੀ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਿਰਮ ਰਸੁ ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਸਾਧਸੰਗਿ ਜਾਣੀ।
ਗੁਰ ਅਰਜਨ[1] ਵਿਟਹੁ ਕੁਰਬਾਣੀ। ੨੩।

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮਿ ਸਤਿਗੁਰ ਆਪੇ ਆਪੁ ਉਪਾਇਆ[2]।
ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦੁ[3] ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੁ ਜੋਤਿ ਇਕ ਦੁਇ ਨਾਵ ਧਰਾਇਆ।
ਪੁਤੁ ਪਿਅਹੁ ਪਿਉ ਪੁਤ ਤੇ ਵਿਸਮਾਦਹੁ ਵਿਸਮਾਦੁ ਸੁਣਾਇਆ।
ਬਿਰਖਹੁ ਫਲੁ ਫਲ ਤੇ ਬਿਰਖੁ ਆਚਰਜਹੁ[4] ਆਚਰਜੁ[5] ਸੁਹਾਇਆ।
ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਆਖੀਅਨਿ ਪੁਛੇ ਪਾਰਾਵਰੁ ਨ ਪਾਇਆ।
ਹੋਰਨਿ ਅਲਖੁ ਨ ਲਖੀਐ ਗੁਰ ਚੇਲੇ ਮਿਲਿ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ।
ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰ ਗੁਰ ਭਾਇਆ। ੨੪।

ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ਨਿਰੰਕਾਰਿ ਆਕਾਰ[6] ਬਣਾਇਆ।
ਗੁਰੁ ਅੰਗਦੁ ਗੁਰੁ ਅੰਗ ਤੇ ਗੰਗਹੁ ਜਾਣੁ ਤਰੰਗ ਉਠਾਇਆ।
ਅਮਰਦਾਸੁ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦਹੁ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਚਲਤੁ ਵਰਤਾਇਆ।
ਗੁਰੁ ਅਮਰਹੁ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸੁ ਅਨਹਦ ਨਾਦਹੁ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਇਆ।
ਰਾਮਦਾਸਹੁ ਅਰਜਨੁ ਗੁਰੁ ਦਰਸਨੁ ਦਰਪਨਿ ਵਿਚਿ ਦਿਖਾਇਆ।
ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ[7] ਗੁਰੁ ਅਰਜਨੁ ਗੁਰੁ ਗੋਵਿੰਦ[8] ਨਾਉ ਸਦਵਾਇਆ।
ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਿਚਿ ਪਰਗਟੀ ਆਇਆ।
ਪੈਰੀ ਪਾਇ ਸਭ ਜਗਤੁ ਤਰਾਇਆ। ੨੫। ੨੪। ਚਉਵੀਹ।

---

[1]ਅਰਜਣ (ਭ), [2]ਉਪਾਹਿ ਸਮਾਇਆ (ਭ), [3]ਗੋਬਿੰਦ (ਸ), [4]ਅਚਰਜਹੁ (ਖ,ਭ), [5]ਅਚਰਜੁ (ਖ,ਭ,ਲ), [6]ਅਕਾਰ (ਭ,ਲ), [7]ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ (ਸ,ਲ), [8]ਗੋਬਿੰਦ (ਸ,ਭ)

ਵਾਰ ੨੫

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਆਦੇਸੁ ਕਰਿ ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਆਦੇਸੁ ਕਰਾਇਆ।
ਏਕੰਕਾਰ ਅਕਾਰੁ ਕਰਿ ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦੁ ਨਾਉ ਸਦਵਾਇਆ।
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੁ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰਗੁਣ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਆਰਾਧਿਆ ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਹੋਇ ਅਛਲੁ ਛਲਾਇਆ।
ਓਅੰਕਾਰਿ ਅਕਾਰ ਕਰਿ ਇਕੁ ਕਵਾਉ ਪਸਾਉ ਪਸਾਇਆ।
ਰੋਮ ਰੋਮ ਵਿਚਿ ਰਖਿਓਨੁ ਕਰਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡੁ ਕਰੋੜਿ ਸਮਾਇਆ।
ਸਾਧ ਜਨਾ ਗੁਰ ਚਰਨ ਧਿਆਇਆ। ੧।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰੁ ਧਰਿ[1] ਦਹਿਦਿਸਿ[2] ਬਾਰਹ ਵਾਟ ਨ ਧਾਇਆ।
ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਗੁਰ ਧਿਆਨੁ ਧਰਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੁ ਦਿਖਾਇਆ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਉਪਦੇਸੁ ਲਿਵ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਜਣਾਇਆ।
ਸਿਲਾ ਅਲੂਣੀ ਚਟਣੀ ਚਰਣ ਕਵਲ ਚਰਣੋਦਕੁ ਪਿਆਇਆ।
ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਹਚਲੁ ਚਿਤੁ ਕਰਿ ਸੁਖ ਸੰਪਟ ਵਿਚਿ ਨਿਜ ਘਰੁ ਛਾਇਆ।
ਪਰ ਤਨ ਪਰ ਧਨ ਪਰਹਰੇ ਪਾਰਸ ਪਰਸਿ ਅਪਰਸੁ ਰਹਾਇਆ।
ਸਾਧ ਅਸਾਧਿ ਸਾਧਸੰਗਿ ਆਇਆ। ੨।

ਜਿਉ ਵੜ ਬੀਉ ਸਜੀਉ ਹੋਇ ਕਰਿ ਵਿਸਥਾਰੁ ਬਿਰਖੁ ਉਪਜਾਇਆ।
ਬਿਰਖਹੁ ਹੋਇ ਸਹੰਸ ਫਲ ਫਲ ਫਲ ਵਿਚਿ ਬਹੁ ਬੀਅ ਸਮਾਇਆ।
ਦੁਤੀਆ ਚੰਦੁ ਅਗਾਸ ਜਿਉ ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਆਦੇਸੁ ਕਰਾਇਆ।
ਤਾਰੇ ਮੰਡਲੁ ਸੰਤ ਜਨ ਧਰਮਸਾਲ ਸਚਖੰਡ ਵਸਾਇਆ।
ਪੈਰੀ ਪੈ ਪਾਖਾਕ ਹੋਇ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਨ ਆਪੁ ਜਣਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਧ੍ਰੂ ਜਿਵੈ ਨਿਹਚਲ ਵਾਸ ਅਗਾਸ[3] ਚੜ੍ਹਾਇਆ।
ਸਭ ਤਾਰੈ ਚਉਫੇਰਿ ਫਿਰਾਇਆ। ੩।

ਨਾਮਾ ਛੀਬਾ ਆਖੀਐ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਲਿਵ ਲਾਈ।
ਖਤ੍ਰੀ ਬ੍ਰਾਮ੍ਹਣ[4] ਦੇਹੁਰੈ ਉਤਮ ਜਾਤਿ ਕਰਨਿ ਵਡਿਆਈ।

---

[1]ਧਰੁ (ਭ), [2]ਦਹਿਦਿਸ (ਲ), ਦਹਿਦਿਸਿ (ਲ), [3]ਅਗਾਸਿ (ਖ), [4]ਬ੍ਰਾਹਮਣ (ਸ)

+ਨਾਮਾ ਪਕੜਿ ਉਠਾਲਿਆ ਬਹਿ ਪਿਛਵਾੜੈ[1] ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਈ।+
ਭਗਤ ਵਛਲੁ ਅਖਾਇਦਾ[2] ਫੇਰਿ ਦੇਹੁਰਾ ਪੈਜ ਰਖਾਈ।
ਦਰਗਹ ਮਾਣੁ ਨਿਮਾਣਿਆ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ।
ਉਤਮ ਪਦਵੀ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਚਾਰੇ ਵਰਣ[3] ਪਏ ਪਗਿ ਆਈ।
ਜਿਉ ਨੀਵਾਣਿ[4] ਨੀਰੁ ਚਲਿ ਜਾਈ। ੪।

ਅਸੁਰ ਭਭੀਖਣੁ[5] ਭਗਤੁ ਹੈ ਬਿਦਰੁ ਸੁ ਵਿਖਲੀ ਪਤਿ ਸਰਣਾਈ।
ਧੰਨਾ ਜਟੁ ਵਖਾਣੀਐ ਸਧਨਾ ਜਾਤਿ ਅਜਾਤਿ ਕਸਾਈ।
ਭਗਤੁ ਕਬੀਰੁ ਜੁਲਾਹੜਾ ਨਾਮਾ ਛੀਬਾ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਈ।
ਕੁਲਿ ਰਵਿਦਾਸੁ ਚਮਾਰੁ ਹੈ ਸੈਣੁ ਸਨਾਤੀ ਅੰਦਰਿ ਨਾਈ।
ਕੋਇਲ ਪਾਲੈ ਕਾਵਣੀ ਅੰਤਿ ਮਿਲੈ ਅਪਣੇ ਕੁਲ ਜਾਈ।
ਕਿਸਨੁ ਜਸੋਧਾ ਪਾਲਿਆ ਵਾਸਦੇਵ ਕੁਲ ਕਵਲ ਸਦਾਈ।
ਘਿਅ ਭਾਂਡਾ ਨ ਵੀਚਾਰੀਐ[6] ਭਗਤਾ ਜਾਤਿ ਸਨਾਤਿ ਨ ਕਾਈ।
ਚਰਣ ਕਵਲ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ। ੫।

ਡੇਮੂੰ[7] ਖਖਰਿ ਮਿਸਰੀ ਮਖੀ ਮੇਲੁ ਮਖੀਰੁ ਉਪਾਇਆ।
ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ ਕੀੜਿਅਹੁ ਕੁਟਿ ਕਟਿ ਸਣੁ ਕਿਰਤਾਸੁ ਬਣਾਇਆ।
ਮਲਮਲ ਹੋਇ[8] ਵੜੇਵਿਹੁ[9] ਚਿਕੜਿ ਕਵਲੁ ਭਵਰੁ ਲੋਭਾਇਆ।
ਜਿਉ ਮਣਿ ਕਾਲੇ ਸਪ ਸਿਰਿ ਪਥਰੁ ਹੀਰੇ ਮਾਣਕ ਛਾਇਆ।
ਜਾਣੁ ਕਥੂਰੀ ਮਿਰਗ ਤਨਿ ਨਾਉ ਭਗਉਤੀ[10] ਲੋਹੁ ਘੜਾਇਆ।
ਮੁਸਕੁ ਬਿਲੀਅਹੁ[11] ਮੇਦ ਕਰਿ ਮਜਲਸ ਅੰਦਰਿ ਮਹ ਮਹਕਾਇਆ।
ਨੀਚ ਜੋਨਿ ਉਤਮ ਫਲੁ ਪਾਇਆ। ੬।

ਬਲਿ ਪੋਤਾ ਪਹਿਲਾਦ[12] ਦਾ ਇੰਦ੍ਰਪੁਰੀ[13] ਦੀ ਇਛ ਇਛੰਦਾ।
ਕਰਿ ਸਪੂਰਣੁ ਜਗੁ ਸਉ ਇਕ ਇਕੋਤਰੁ ਜਗੁ ਕਰੰਦਾ।
ਬਾਵਨ ਰੂਪੀ ਆਇ ਕੈ ਗਰਬੁ ਨਿਵਾਰਿ ਭਗਤ ਉਧਰੰਦਾ।
ਇੰਦ੍ਰਾਸਣ ਨੋ ਪਰਹਰੈ ਜਾਇ ਪਤਾਲਿ ਸੁ ਹੁਕਮੀ ਬੰਦਾ।
ਬਲਿ ਛਲਿ ਆਪੁ ਛਲਾਇਓਨੁ ਦਰਵਾਜੇ ਦਰਵਾਨੁ ਹੋਵੰਦਾ।
ਸੁਵਾਂਤ[14] ਬੂੰਦ ਲੈ ਸਿਪ ਜਿਉ ਮੋਤੀ ਚੁਭੀ ਮਾਰਿ ਸੁਹੰਦਾ।
ਹੀਰੈ ਹੀਰਾ ਬੇਧਿ ਮਿਲੰਦਾ। ੭।

---

[1]ਪਛਵਾੜੈ (ਸ), [2]ਆਖਾਇਦਾ (ਸ,ਖ,ਭ), [3]ਵਰਨ (ਲ), [4]ਨੀਵਾਨਿ (ਸ), [5]ਭਭੀਖਨੁ (ਲ), [6]ਵਿਚਾਰੀਐ (ਸ,ਖ), [7]ਡੇਮੂ (ਭ,ਲ), [8]ਹੋ (ਭ), [9]ਵੜੇਵਿਅਹੁ (ਸ,ਖ,ਭ), [10]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਥੇ 'ਭਗਤੀ' ਪਾਠ ਹੈ ਜੋ ਸਹੀ ਨ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਹੋਰਨਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਦਾ 'ਭਗਉਤੀ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ [11]ਬਿਲਾਈਹੁ (ਲ), [12]ਪ੍ਰਿਹਿਲਾਦ (ਸ), ਪਹਲਾਦ (ਭ), [13]ਇੰਦਰਪੁਰੀ (ਸ,ਭ), [14]ਸ੍ਵਾਤਿ (ਸ), ਸਵਾਤ (ਖ), ਸੁਆਤ (ਭ), ਸੁਵੰਤ (ਲ)

ਨੀਚਹੁ ਨੀਚੁ ਸਦਾਵਣਾ ਕੀੜੀ ਹੋਇ ਨ ਆਪੁ ਗਣਾਏ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਰਗਿ ਚਲਣਾ ਇਕਤ ਖੜੁ ਸਹੰਸ[1] ਸਮਾਏ।
ਘਿਅ ਸਕਰ ਦੀ ਵਾਸੁ ਲੈ ਜਿਥੈ ਧਰੀ[2] ਤਿਥੈ ਚਲਿ ਜਾਏ।
ਡੁਲ੍ਹੈ ਖੰਡੁ ਜੁ ਰੇਤੁ ਵਿਚਿ ਖੰਡ[3] ਦਾਣਾ ਚੁਣਿ ਚੁਣਿ ਖਾਏ।
ਭ੍ਰਿੰਗੀ[4] ਦੇ ਭੈ ਜਾਇ ਮਰਿ ਹੋਵੈ ਭ੍ਰਿੰਗੀ[4] ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਏ।
ਅੰਡਾ ਕਛੂ[5] ਕੂੰਜ ਦਾ ਆਸਾ ਵਿਚਿ ਨਿਰਾਸੁ ਵਲਾਏ।
ਗੁਰਮੁਖ ਗੁਰ ਸਿਖੁ ਸੁਖੁ ਫਲੁ ਪਾਏ। ੮।

ਸੂਰਜ ਪਾਸਿ ਬਿਆਸੁ ਜਾਇ ਹੋਇ ਭੁਣਹਣਾ ਕੰਨਿ ਸਮਾਣਾ।
ਪੜਿ ਵਿਦਿਆ ਘਰਿ ਆਇਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਾਲਮੀਕ ਮਨਿ ਭਾਣਾ।
ਆਦਿ ਬਿਆਸੁ ਵਖਾਣੀਐ ਕਥਿ ਕਥਿ ਸਾਸਤ੍ਰ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣਾ।
ਨਾਰਦਿ ਮੁਨਿ ਉਪਦੇਸਿਆ ਭਗਤਿ ਭਾਗਵਤੁ ਪੜਿ ਪਤੀਆਣਾ।
ਚਉਦਹ ਵਿਦਿਆ ਸੋਧਿ ਕੈ ਪਰਉਪਕਾਰੁ ਅਚਾਰੁ ਸੁਖਾਣਾ।
ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸਾਧਸੰਗੁ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣੁ ਬਿਰਦੁ ਵਖਾਣਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਤਿ ਪਰਵਾਣਾ। ੯।

ਬਾਰਹ ਵਰ੍ਹੇ[6] ਗਰਭਾਸਿ[7] ਵਸਿ ਜਮਦੇ ਹੀ ਸੁਕਿ ਲਈ ਉਦਾਸੀ।
ਮਾਇਆ ਵਿਚਿ ਅਤੀਤ ਹੋਇ ਮਨ ਹਠ ਬੁਧਿ ਨ ਬੰਦਿ[8] ਖਲਾਸੀ।
ਪਿਅ[9] ਬਿਆਸ ਪਰਬੋਧਿਆ ਗੁਰ ਕਰਿ ਜਨਕ ਸਹਜ ਅਭਿਆਸੀ।
ਤਜਿ ਦੁਰਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਲਈ ਸਿਰ ਧਰਿ ਜੂਠੀ ਮਿਲੀ ਸਾਬਾਸੀ।
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ ਅਵੇਸੁ ਕਰਿ ਗਰਬਿ[10] ਨਿਵਾਰਿ ਜਗਤਿ[11] ਗੁਰਦਾਸੀ।
ਪੈਰੀ ਪੈ ਪਾਖਾਕ ਹੋਇ ਗੁਰਮਤਿ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਪਰਗਾਸੀ।
ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਫਲੁ ਸਹਜ ਨਿਵਾਸੀ। ੧੦।

ਰਾਜ ਜੋਗੁ ਹੈ ਜਨਕ ਦੇ ਵਡਾ ਭਗਤੁ[12] ਕਰਿ ਵੇਦ ਵਖਾਣੈ।
ਸਨਕਾਦਿਕ ਨਾਰਦ ਉਦਾਸ ਬਾਲ ਸੁਭਾਇ ਅਤੀਤੁ ਸੁਹਾਣੈ।
ਜੋਗ ਭੋਗ ਲਖ ਲੰਘਿ ਕੈ ਗੁਰਸਿਖ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਨਿਰਬਾਣੈ।
ਆਪੁ ਗਣਾਇ ਵਿਗੁਚਣਾ ਆਪੁ ਗਵਾਏ ਆਪੁ ਸਿਵਾਣੈ।
ਗੁਰਮੁਖ ਮਾਰਗੁ ਸਚ ਦਾ ਪੈਰੀ ਪਵਣਾ[13] ਰਾਜੇ ਰਾਣੈ।
ਗਰਬੁ ਗੁਮਾਨੁ ਵਿਸਾਰਿ ਕੈ ਗੁਰਮਤਿ ਰਿਦੈ ਗਰੀਬੀ ਆਣੈ।
ਸਚੀ ਦਰਗਾਹ ਮਾਣੁ ਨਿਮਾਣੈ। ੧੧।

---

[1]ਸਹਸ (ਲ), [2]ਧਰਿ (ਭ), [3]ਖੰਡੂ (ਸ,ਖ,ਭ), [4]ਭ੍ਰਿਗੀ (ਖ), [5]ਕਛ (ਭ), [6]ਵਰਹ (ਭ), [7]ਗਰਭ (ਲ), [8]ਬੰਧਿ (ਭ), [9]ਪਿਆ (ਸ,ਭ), [10]ਗਰਬੁ (ਲ), [11]ਜਾਗਤਿ (ਖ,ਭ), [12]ਭਗਤਿ (ਭ), [13]ਪਉਣਾ (ਲ)

ਸਿਰੁ ਉਚਾ ਅਭਿਮਾਨ ਵਿਚਿ ਕਾਲਖ ਭਰਿਆ ਕਾਲੇ ਵਾਲਾ।
ਭਰਵਟੇ ਕਾਲਖ ਭਰੇ ਪਿਪਣੀਆ ਕਾਲਖ ਸੂਰਾਲਾ[1]।
ਲੋਇਣ ਕਾਲੇ ਜਾਣੀਅਨਿ ਦਾੜੀ ਮੁਛਾ ਕਰਿ ਮੁਹ ਕਾਲਾ।
ਨਕ ਅੰਦਰਿ ਨਕ ਵਾਲ ਬਹੁ ਲੂੰਇ ਲੂੰਇ ਕਾਲਖ ਬੇਤਾਲਾ।
ਉਚੇ ਅੰਗ ਨ ਪੂਜੀਅਨਿ ਚਰਣ ਧੂੜਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਧਰਮਸਾਲਾ।
ਪੈਰ ਨਖ ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਭਾਰੁ ਉਚਾਇਨਿ ਦੇਹੁ ਦੁਰਾਲਾ।
ਸਿਰ ਧੋਵਣੁ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਚਰਣੋਦਕ ਜਗਿ ਭਾਲਾ।
ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਫਲੁ ਸਹਜੁ ਸੁਖਾਲਾ। ੧੨।

ਜਲ ਵਿਚਿ ਧਰਤੀ ਧਰਮਸਾਲ ਧਰਤੀ ਅੰਦਰਿ ਨੀਰ ਨਿਵਾਸਾ।
ਚਰਨ[2] ਕਵਲ ਸਰਣਾਗਤੀ ਨਿਹਚਲ ਧੀਰਜੁ ਧਰਮੁ ਸੁਵਾਸਾ।
ਕਿਰਖ ਬਿਰਖ ਕੁਸਮਾਵਲੀ ਬੂਟੀ ਜੜੀ[3] ਘਾਹ ਅਬਿਨਾਸਾ।
ਸਰ ਸਾਇਰ ਗਿਰਿ ਮੇਰ ਬਹੁ ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ ਭੋਗ ਬਿਲਾਸਾ।
ਦੇਵ ਸਥਲ ਤੀਰਥ ਘਣੇ ਰੰਗ ਰੂਪ ਰਸ ਕਸ ਪਰਗਾਸਾ।
ਗੁਹ ਚੇਲੇ ਰਹਰਾਸਿ ਕਰਿ ਗੁਰਮੁਖ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਣਤਾਸਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਆਸ ਨਿਰਾਸਾ। ੧੩।

ਰੋਮ ਰੋਮ ਵਿਚਿ ਰਖਿਓਨੁ ਕਰਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕਰੋੜਿ ਸਮਾਈ।
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸਤਿ ਪੁਰਖ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਖਦਾਈ।
ਚਾਰਿ ਵਰਨ ਗੁਰਸਿਖ ਹੋਇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ।
ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਸਿਮਰਣਿ ਸਦਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦਿ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਲਾਈ।
ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਭਉ ਪਿਰਮ ਰਸ ਸਤਿਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਰਿਦੇ ਵਸਾਈ।
ਏਵਡੁ ਭਾਰੁ ਉਚਾਇੰਦੇ ਸਾਧ ਚਰਣ[4] ਪੂਜਾ ਗੁਰ ਭਾਈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਕੀਮ ਨ ਪਾਈ। ੧੪।

ਵਸੈ ਛਹਬਰ ਲਾਇ ਕੈ ਪਰਨਾਲੀ ਹੁਇ ਵੀਹੀ ਆਵੈ।
ਲਖ ਨਾਲੈ ਉਛਲ ਚਲਨਿ ਲਖ ਪਰਵਾਹੀ ਵਾਹ ਵਹਾਵੈ।
ਲਖ ਨਾਲੇ ਲਖ ਵਾਹਿ ਵਹਿ ਨਦੀਆ ਅੰਦਰ ਰਲੇ ਰਲਾਵੈ।
ਨਉ ਸੈ ਨਦੀ ਨੜਿਨਵੈ ਪੂਰਬਿ ਪਛਮਿ ਹੋਇ ਚਲਾਵੈ।
ਨਦੀਆ ਜਾਇ ਸਮੁੰਦ[5] ਵਿਚਿ ਸਾਗਰ ਸੰਗਮੁ ਹੋਇ ਮਿਲਾਵੈ।
ਸਤਿ ਸਮੁੰਦ ਗੜਾੜ ਮਹਿ ਜਾਇ ਸਮਾਹਿ[6] ਨ ਪੇਟੁ ਭਰਾਵੈ।
ਜਾਇ ਗੜਾੜੁ ਪਤਾਲ ਹੇਠਿ ਹੋਇ ਤਵੇ ਦੀ ਬੂੰਦ ਸਮਾਵੈ।

[1]ਸੁਰਾਲਾ (ਭ), [2]ਚਰਣ (ਭ,ਲ), [3]ਜੜੀ (ਸ,ਖ,ਲ), ਜਣੀ (ਭ), [4]ਸਰਣ (ਲ), [5]ਸਮੁਦ (ਭ), [6]ਸਮਾਇ (ਭ)

ਸਿਰ ਪਾਤਿਸਾਹਾ ਲਖ ਲਖ ਇੰਨ੍ਹਣੁ[1] ਜਲਿ ਤਵੇ ਨੋ ਤਾਵੈ।
ਮਰਦੇ ਖਹਿ ਖਹਿ ਦੁਨੀਆ ਦਾਵੈ।੧੫।

ਇਕਤੁ ਥੇਕੈ ਦੁਇ ਖੜਗੁ ਦੁਇ ਪਤਿਸਾਹ[2] ਨ ਮੁਲਕਿ ਸਮਾਣੈ।
ਵੀਹ ਫਕੀਰ ਮਸੀਤਿ ਵਿਚਿ ਖਿੰਧ[3] ਖਿੰਧੋਲੀ ਹੇਠਿ ਲੁਕਾਣੈ।
ਜੰਗਲ ਅੰਦਰਿ ਸੀਹ ਦੁਇ ਪੋਸਤ ਡੋਡੇ ਖਸਖਸ ਦਾਣੈ।
ਸੂਲੀ ਉਪਰਿ ਖੇਲਣਾ ਸਿਰਿ ਧਰਿ ਛਤ੍ਰ ਬਜਾਰ ਵਿਕਾਣੈ।
ਕੋਲ੍ਹੂ ਅੰਦਰਿ ਪੀੜੀਅਨਿ ਪੋਸਤਿ ਪੀਹਿ ਪਿਆਲੈ ਛਾਣੈ।
ਲਉਬਾਲੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚਿ ਗੁਰਬੁ ਗੁਨਾਹੀ ਮਾਣੁ ਨਿਮਾਣੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਦੇ ਤਾਣਿ ਨਿਤਾਣੈ।੧੬।

ਸੀਹ ਪਜੂਤੀ ਬਕਰੀ ਮਰਦੀ ਹੋਈ ਹੜ ਹੜ ਹਸੀ।
ਸੀਹੁ ਪੁਛੈ ਵਿਸਮਾਦੁ[4] ਹੋਇ ਇਤੁ ਅਉਸਰਿ ਕਿਤੁ ਰਹਸਿ[5] ਰਹਸੀ।
ਬਿਨਉ ਕਰੇਦੀ ਬਕਰੀ ਪੁਤ੍ਰ ਅਸਾਡੇ ਕੀਚਨਿ ਖਸੀ।
ਅਕ ਧਤੂਰਾ ਖਾਧਿਆ ਕੁਹਿ ਕੁਹਿ ਖਲ ਉਖਲਿ ਵਿਣਸੀ।
ਮਾਸੁ ਖਾਨਿ ਗਲ ਵਢਿ ਕੈ ਹਾਲੁ ਤਿਨਾੜਾ ਕਉਣੁ ਹੋਵਸੀ।
ਗਰਬੁ ਗਰੀਬੀ ਦੇਹ ਖੇਹ ਖਾਜੁ ਅਖਾਜੁ ਅਕਾਜੁ ਕਰਸੀ।
ਜਗਿ ਆਇਆ ਸਭ ਕੋਇ ਮਰਸੀ।੧੭।

ਚਰਣ ਕਵਲ ਰਹਰਾਸਿ ਕਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਪਰਗਾਸੀ।
ਪੈਰੀ ਪੈ ਪਾਖਾਕ ਹੋਇ ਲੇਖ ਅਲੇਖ ਅਮਰ ਅਬਿਨਾਸੀ।
ਕਰਿ ਚਰਣੋਦਕੁ ਆਚਮਾਨ[6] ਆਧਿ ਬਿਆਧਿ ਉਪਾਧਿ ਖਲਾਸੀ।
ਗੁਰਮਤਿ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ ਮਾਇਆ ਅੰਦਰਿ ਕਰਨਿ ਉਦਾਸੀ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵਲੀਣੁ ਹੋਇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸਚਖੰਡ ਨਿਵਾਸੀ।
ਅਬਿਗਤਿ ਗਤਿ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧਿ ਅਕਥ ਕਥਾ ਅਚਰਜ ਗੁਰਦਾਸੀ।
ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਫਲੁ ਆਸ ਨਿਰਾਸੀ।੧੮।

ਸਣ ਸਣ ਵਾੜੀ ਖੇਤੁ ਇਕੁ ਪਰਉਪਕਾਰੁ ਵਿਕਾਰੁ ਜਣਾਵੈ।
ਖਲ ਕਢਾਹਿ ਵਟਾਇ ਸਣ ਰਸਾ ਬੰਧਨੁ ਹੋਇ ਬਨਾਵੈ।
ਖਾਸਾ ਮਲਮਲ ਸਿਰੀਸਾਫੁ ਸੂਤੁ ਕਤਾਇ ਕਪਾਹ ਵੁਣਾਵੈ।
ਲਜਣੁ ਕਜਣੁ ਹੋਇ ਕੈ ਸਾਧੁ ਅਸਾਧੁ ਬਿਰਦੁ ਬਿਰਦਾਵੈ।
ਸੰਗ ਦੋਖ ਨਿਰਦੋਖ ਮੋਖ+ ਸੰਗ ਸੁਭਾਉ ਨ ਸਾਧੁ ਮਿਟਾਵੈ।
ਤ੍ਰਪੜੁ ਹੋਵੈ ਧਰਮਸਾਲ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਪਗ ਧੂੜਿ ਧੁਮਾਵੈ।

---

[1]ਇੰਨਣੁ (ਸ), ਇਨਣੁ (ਖ), ਇੰਨਣ (ਭ), [2]ਪਾਤਿਸਾਹ (ਲ), [3]ਖਿੰਥ (ਸ,ਭ), [4]ਵਿਸਮਾਦਿ (ਭ), [5]ਰਹਸੀ (ਖ), ਰਹਸ (ਭ), [6]ਆਚਮਨ (ਭ)

ਕਟਿ ਕੁਟਿ ਸਣ ਕਿਰਤਾਸੁ ਕਰਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਲਿਖਿ ਪੁਰਾਣ ਸੁਣਾਵੈ।
ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ਕਰੈ ਜਨ ਭਾਵੈ। ੧੯।

ਪਥਰ ਚਿਤੁ ਕਠੋਰੁ ਹੈ ਚੂਨਾ ਹੋਵੈ ਅਗੀ ਦਧਾ।
ਅਗਿ ਬੁਝੈ ਜਲੁ ਛਿੜਕਿਐ ਚੂਨਾ[1] ਅਗਿ ਉਠੇ ਅਤਿ ਵਧਾ।
ਪਾਣੀ ਪਾਏ [2]ਵਿਹ ਨ[2] ਜਾਇ ਅਗਨਿ ਨ ਫੁਟੈ[3] ਅਵਗੁਣਿ ਬਧਾ।
ਜੀਭੈ ਉਤੈ ਰਖਿਆ ਛਾਲੇ ਪਵਨਿ ਸੰਗਿ ਦੁਖ ਲਧਾ।
ਪਾਨ ਸੁਪਾਰੀ ਕਥੁ ਮਿਲਿ ਰੰਗੁ ਸੁਰੰਗੁ ਸੰਪੂਰਣੁ[4] ਸਧਾ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਸਾਧੁ ਹੋਇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਹਾ ਅਸਾਧ ਸਮਧਾ।
ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਮਿਲੈ ਪਲੁ ਅਧਾ। ੨੦। ੨੫। ਪੰਝੀਹ।

---

[1]ਚੁਨੈ (ਖ), [2]ਵਿਹਣਿ (ਖ,ਭ,ਲ), [3]ਛੁਟੈ (ਸ,ਲ), [4]ਸੰਪੂਰਨੁ (ਲ), ਸਪੂਰਣ (ਭ)

ਵਾਰ ੨੬

੧ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਸਤਿਗੁਰ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਪਾਤਿਸਾਹਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਸਿਰੰਦਾ।
ਸਚੈ ਤਖਤਿ ਨਿਵਾਸੁ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚਖੰਡਿ ਵਸੰਦਾ।
ਸਚੁ ਫੁਰਮਾਣੁ ਨੀਸਾਣੁ[1] ਸਚੁ ਸਚਾ ਹੁਕਮੁ ਨ ਮੂਲਿ ਫਿਰੰਦਾ।
ਸਚੁ ਸਬਦੁ ਟਕਸਾਲ ਸਚੁ ਗੁਰ ਤੇ ਗੁਰ ਹੋਇ[2] ਸਬਦ ਮਿਲੰਦਾ।
ਸਚੀ ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰ ਸਚੁ ਰਾਗ ਰਤਨ ਕੀਰਤਨੁ ਭਵੰਦਾ[3]।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਚਾ ਪੰਥੁ ਹੈ ਸਚੁ ਦੋਹੀ ਸਚੁ ਰਾਜੁ ਕਰੰਦਾ।
ਵੀਹ ਇਕੀਹ ਚੜਾਉ ਚੜੰਦਾ। ੧।

ਗੁਰ ਪਰਮੇਸਰੁ ਜਾਣੀਐ ਸਚੇ ਸਚਾ ਨਾਉ ਧਰਾਇਆ।
ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਆਕਾਰੁ[4] ਹੋਇ ਏਕੰਕਾਰੁ ਅਪਾਰੁ ਸਦਾਇਆ।
ਏਕੰਕਾਰਹੁ ਸਬਦ ਧੁਨਿ ਓਅੰਕਾਰਿ ਅਕਾਰੁ ਬਣਾਇਆ।
ਇਕਦੂੰ ਹੋਏ[5] ਤਿਨਿ ਦੇਵ ਤਿਹੁ ਮਿਲਿ ਦਸ ਅਵਤਾਰ ਗਣਾਇਆ।
ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਆਦੇਸੁ ਹੈ ਓਹੁ ਵੇਖੈ ਓਨਾ ਨਦਰਿ ਨ ਆਇਆ।
ਸੇਖ ਨਾਗੁ ਸਿਮਰਣੁ ਕਰੈ ਨਾਵਾ ਅੰਤੁ ਬਿਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ[6] ਸਚੁ ਨਾਉ ਮਨਿ ਭਾਇਆ। ੨।

ਅੰਬਰੁ ਧਰਤਿ ਵਿਛੋੜਿਅਨੁ ਕੁਦਰਤਿ ਕਰਿ ਕਰਤਾਰ ਕਹਾਇਆ।
ਧਰਤੀ ਅੰਦਰਿ ਪਾਣੀਐ ਵਿਣੁ ਥੰਮ੍ਹਾਂ[7] ਆਗਾਸੁ ਰਹਾਇਆ।
ਇਨਣ[8] ਅੰਦਰਿ ਅਗਿ ਧਰਿ ਅਹਿਨਿਸਿ ਸੂਰਜੁ ਚੰਦੁ ਉਪਾਇਆ।
ਛਿਅ ਰੁਤਿ ਬਾਹਰ ਮਾਹਿ ਕਰਿ ਖਾਣੀ ਬਾਣੀ ਚਲਤੁ ਰਚਾਇਆ।
ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ ਦੁਲੰਭੁ ਹੈ ਸਫਲੁ ਜਨਮੁ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਇਆ। ੩।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਚੁ ਦਾਤਾਰੁ[9] ਹੈ ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ ਅਮੋਲੁ ਦਿਵਾਇਆ।
ਮੁਹ[10] ਅਖੀ ਨਕੁ ਕੰਨੁ[11] ਕਰਿ ਹਥ ਪੈਰ ਦੇ ਚਲੈ ਚਲਾਇਆ।

---

[1]ਨਿਸਾਣ (ਭ), [2]ਹੁਇ (ਸ,ਖ), [3]ਭਾਵੰਦਾ (ਸ,ਖ,ਭ), [4]ਅਕਾਰੁ (ਭ), [5]ਹੋਇ (ਸ,ਖ), [6]ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ (ਲ), [7]ਥਮਾ (ਭ), [8]ਇੰਨ੍ਹਣ (ਸ,ਲ), ਇਨੁਣ (ਖ), [9]ਦਤਾਰੁ (ਭ), [10]ਮੁਹੁ (ਸ), ਮਹੁ (ਭ), [11]ਕੰਨਿ (ਲ)

ਭਾਉ ਭਗਤ ਉਪਦੇਸੁ ਕਰਿ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦਿੜਾਇਆ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੈ ਨਾਵਣਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਪੁ ਗੁਰਮੰਤੁ ਜਪਾਇਆ।
ਰਾਤਿ ਆਰਤੀ ਸੋਹਿਲਾ ਮਾਇਆ ਵਿਚਿ ਉਦਾਸੁ ਰਹਾਇਆ।
ਮਿਠਾ ਬੋਲਣੁ ਨਿਵਿ ਚਲਣੁ ਹਥਹੁ ਦੇਇ ਨ ਆਪੁ ਗਣਾਇਆ।
ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਪਿਛੈ ਲਾਇਆ। ੪।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਵਡਾ ਆਖੀਐ ਵਡੇ ਦੀ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ।
ਓਅੰਕਾਰਿ ਅਕਾਰੁ ਕਰਿ ਲਖ ਦਰੀਆਉ ਨ ਕੀਮਤਿ ਪਾਈ।
ਇਕ ਵਰਭੰਡੁ ਅਖੰਡੁ ਹੈ ਜੀਅ ਜੰਤ ਕਰਿ ਰਿਜਕੁ ਦਿਵਾਈ।
ਲੂੰਅ ਲੂੰਅ ਵਿਚਿ ਰਖਿਓਨੁ ਕਰਿ ਵਰਭੰਡ ਕਰੋੜਿ ਸਮਾਈ।
ਕੇਵਡੁ ਵਡਾ ਆਖੀਐ ਕਵਣੁ ਥਾਉ ਕਿਸੁ ਪੁਛਾ ਜਾਈ।
ਅਪੜਿ ਕੋਇ ਨ ਹੰਘਈ[1] ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਆਖਣੁ ਆਖਿ ਸੁਣਾਈ।
ਸਤਿਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਪਰਗਟੀ[2] ਆਈ। ੫।

ਧਿਆਨੁ ਮੂਲੁ ਗੁਰ ਦਰਸਨੋ ਪੂਰਣ ਬ੍ਰਹਮੁ ਜਾਣਿ ਜਾਣੋਈ।
ਪੂਜ ਮੂਲ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਣ ਕਰਿ ਗੁਰਦੇਵ[3] ਸੇਵ ਸੁਖ ਹੋਈ।
ਮੰਤ੍ਰ ਮੂਲੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਚਨੁ ਇਕ ਮਨਿ ਹੋਇ ਅਰਾਧੈ ਕੋਈ।
ਮੋਖ ਮੂਲੁ ਕਿਰਪਾ ਗੁਰੂ ਜੀਵਨੁ ਮੁਕਤਿ ਸਾਧਸੰਗਿ ਸੋਈ[4]।
ਆਪੁ ਗਣਾਇ ਨ ਪਾਈਐ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਮਿਲੈ ਵਿਰਲੋਈ।
ਆਪੁ ਗਵਾਏ ਆਪਿ ਹੈ ਸਭ ਕੋ ਆਪਿ ਆਪੇ ਸਭੁ ਕੋਈ।
ਗੁਰੁ ਚੇਲਾ ਚੇਲਾ ਗੁਰੁ ਹੋਈ। ੬।

ਸਤਿਜੁਗਿ ਪਾਪ ਕਮਾਇਆ[5] ਇਕਸ ਪਿਛੈ ਦੇਸੁ ਦੁਖਾਲਾ।
ਤ੍ਰੇਤੈ ਨਗਰੀ ਪੀੜੀਐ ਦੁਆਪੁਰਿ ਪਾਪੁ ਵੰਸੁ ਕੋ ਦਾਲਾ।
ਕਲਿਜੁਗਿ ਬੀਜੈ ਸੋ ਲੁਣੈ ਵਰਤੈ ਧਰਮ ਨਿਆਉ ਸੁਖਾਲਾ।
ਫਲੈ ਕਮਾਣਾ ਤਿਹੁ ਜੁਗੀ ਕਲਿਜੁਗਿ ਸਫਲੁ ਧਰਮੁ ਤਤਕਾਲਾ।
ਪਾਪ ਕਮਾਣੈ ਲੇਪੁ ਹੈ ਚਿਤਵੈ ਧਰਮੁ ਸੁਫਲੁ ਫਲ ਵਾਲਾ।
ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਗੁਰਪੁਰਬ ਕਰਿ ਬੀਜਨਿ ਬੀਜੁ ਸਚੀ ਧਰਮਸਾਲਾ।
ਸਫਲ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ[6] ਘਾਲਾ। ੭।

ਸਤਿਜੁਗਿ ਸਤਿ ਤ੍ਰੈਤੈ ਜਗਾ ਦੁਆਪੁਰਿ ਪੂਜਾ ਬਹਲੀ ਘਾਲਾ।
ਕਲਿਜੁਗਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਉ ਲੈ ਪਾਰਿ ਪਵੈ ਭਵਜਲ ਭਰਨਾਲਾ।
ਚਾਰਿ ਚਰਣ ਸਤਿਜੁਗੈ ਵਿਚਿ ਤ੍ਰੈਤੈ ਚਉਥੇ ਚਰਣ ਉਕਾਲਾ।

[1]ਹਘਈ (ਭ), [2]ਪ੍ਰਗਟੀ (ਭ), [3]ਗੁਰ (ਲ), [4]ਹੋਈ (ਭ), [5]ਕਮਾਣਿਆ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [6]ਪੂਰਣ (ਸ,ਭ)

ਦੁਆਪੁਰਿ ਹੋਏ ਪੈਰ ਦੁਇ ਇਕਤੈ ਪੈਰਿ ਧਰੰਮੁ ਦੁਖਾਲਾ।
ਮਾਣੁ ਨਿਮਾਣੈ ਜਾਣਿ ਕੈ ਬਿਨਉ ਕਰੈ ਕਰਿ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਾ।
ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਪਰਗਾਸੁ ਕਰਿ ਧੀਰਜੁ ਧਰਮ ਸਚੀ ਧਰਮਸਾਲਾ।
ਆਪੇ ਖੇਤੁ ਆਪੇ ਰਖਵਾਲਾ। ੮।

ਜਿਨ੍ਹਾ ਭਉ[1] ਤਿਨ ਨਾਹ ਭਉ ਮੁਚੁ ਭਉ ਅਗੈ ਨਿਭਵਿਆਹਾ।
ਅਗਿ ਤਤੀ ਜਲ ਸੀਅਲਾ ਨਿਵ ਚਲੈ ਸਿਰੁ ਕਰੈ ਉਤਾਹਾ।
ਭਰਿ ਡੁਬੈ ਖਾਲੀ ਤਰੈ ਵਜਿ ਨ ਵਜੈ ਘੜੈ ਜਿਵਾਹਾ।
ਅੰਬ ਸੁਫਲ ਫਲਿ ਝੁਕਿ ਲਹੈ ਦੁਖ ਫਲੁ ਅਰੰਡੁ ਨ ਨਿਵੈ ਤਲਾਹਾ।
ਮਨੁ ਪੰਖੇਰੂ ਧਾਵਦਾ ਸੰਗਿ ਸੁਭਾਇ ਜਾਹਿ ਫਲ ਖਾਹਾ।
ਧਰਿ ਤਾਰਾਜੂ ਤੋਲੀਐ ਹਉਲਾ ਭਾਰਾ ਤੋਲੁ ਤੁਲਾਹਾ।
ਜਿਣਿ ਹਾਰੇ ਹਾਰੈ ਜਿਣੈ ਪੈਰਾ ਉਤੇ ਸੀਸੁ ਧਰਾਹਾ।
ਪੈਰੀ ਪੈ ਜਗ ਪੈਰੀ ਪਾਹਾ। ੯।

ਸਚੁ ਹੁਕਮੁ ਸਚੁ ਲੇਖੁ ਹੈ ਸਚੁ ਕਾਰਣੁ ਕਰਿ ਖੇਲੁ[2] ਰਚਾਇਆ[3]।
ਕਾਰਣ ਕਰਤੇ ਵਸਿ ਹੈ ਵਿਰਲੇ ਦਾ ਓਹੁ ਕਰੈ ਕਰਾਇਆ।
ਸੋ ਕਿਹੁ ਹੋਰੁ ਨ ਮੰਗਈ ਖਸਮੈ ਦਾ ਭਾਣਾ ਤਿਸੁ ਭਾਇਆ।
ਖਸਮੈ ਏਵੈ ਭਾਵਦਾ ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਹੋਹਿ[4] ਬਿਰਦੁ ਸਦਾਇਆ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ[5] ਲਿਵ ਕਾਰਣੁ ਕਰਤਾ ਕਰਦਾ ਆਇਆ।
ਬਾਲ ਸੁਭਾਇ ਅਤੀਤ ਜਗਿ ਵਰ ਸਰਾਪ ਦਾ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਇਆ।
ਜੇਹਾ ਭਉ[6] ਤੇਹੋ ਫਲੁ ਪਾਇ। ੧੦।

ਅਉਗੁਣ ਕੀਤੇ ਗੁਣ ਕਰੈ ਸਹਜ ਸੁਭਾਉ ਤਰੋਵਰ ਹੰਦਾ।
ਵਢਣ ਵਾਲਾ ਛਾਉ ਬਹਿ ਚੰਗੇ ਦਾ ਮੰਦਾ ਚਿਤਵੰਦਾ।
ਫਲ ਦੇ ਵਟ ਵਗਾਇਆ ਵਢਣ ਵਾਲੇ ਤਾਰਿ ਤਰੰਦਾ।
ਬੇਮੁਖ [7]ਫਲ ਨ[7] ਪਾਇਦੇ ਸੇਵਕ ਰਲ ਅਣਗਣ ਫਲੰਦਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਿਰਲਾ ਜਾਣੀਐ ਸੇਵਕ ਸੇਵਕੁ [8]ਸੇਵਕ ਸੰਦਾ[8]।
ਜਗੁ ਜੋਹਾਰੇ ਚੰਦ ਨੋ ਸਾਇਰ ਲਹਰਿ ਅਨੰਦ ਵਧੰਦਾ।
ਜੋ ਤੇਰਾ ਜਗੁ ਤਿਸ ਦਾ ਬੰਦਾ। ੧੧।

ਜਿਉ ਵਿਸਮਾਦੁ ਕਮਾਦੁ ਹੈ ਸਿਰ ਤਲਵਾਇਆ ਹੋਇ ਉਪੰਨਾ।
ਪਹਿਲੇ ਖਲ ਉਖਲਿਕੈ ਟੋਟੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਭੰਨਣਿ ਭੰਨਾ।

---

[1]ਭਾਉ (ਸ,ਭ), [2]ਲੇਖੁ (ਲ), [3]ਲਿਖਾਇਆ (ਲ), [4]ਹੁਇ (ਸ,ਖ,ਭ), [5]ਸਬਦਿ (ਲ), [6]ਭਾਉ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [7]ਸੁਖ ਫਲੁ (ਲ), ਫਲੁ ਨ (ਭ), [8]ਸੇਵ ਕਰੰਦਾ (ਭ)

ਕੋਲ੍ਹੂ ਪਾਇ ਪੀੜਾਇਆ ਰਸੁ ਟਟਰਿ ਕਸੁ[1] ਇੰਨਣ[2] ਵੰਨਾ[3]।
ਦੁਖ ਸੁਖ ਅੰਦਰਿ ਸਬਰੁ ਕਰਿ ਖਾਏ ਅਵਟਣੁ ਜਗ ਧੰਨ ਧੰਨਾ।
ਗੁੜੁ ਸਕਰ ਖੰਡੁ ਮਿਸਰੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ+ ਫਲੁ ਸਭ ਰਸ ਬੰਨਾ।
ਪਿਰਮ ਪਿਆਲਾ ਪੀਵਣਾ ਮਰਿ ਮਰਿ ਜੀਵਣੁ ਥੀਵਣੁ ਗੰਨਾ[4]।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੋਲ ਅਮੋਲ ਰਤੰਨਾ[5]। ੧੨।

ਗੁਰੁ ਦਰੀਆਉ ਅਮਾਉ ਹੈ ਲਖ ਦਰੀਆਉ ਸਮਾਉ ਕਰੰਦਾ।
ਇਕਸ ਇਕਸ ਦਰੀਆਉ ਵਿਚਿ ਲਖ ਤੀਰਥ ਦਰੀਆਉ ਵਹੰਦਾ।
ਇਕਤੁ ਇਕਤੁ ਵਾਹੜੈ ਕੁਦਰਤਿ ਲਖ ਤਰੰਗ ਉਠੰਦਾ।
ਸਾਇਰ ਸਣੁ ਰਤਨਾਵਲੀ ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥੁ ਮੀਨ ਮਰੰਦਾ।
ਇਕਤੁ ਲਹਰਿ ਨ ਪੁਜਨੀ ਕੁਦਰਤਿ ਅੰਤੁ ਨ ਅੰਤ ਲਹੰਦਾ।
ਪਿਰਮ ਪਿਆਲੇ ਇਕ ਬੂੰਦ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਿਰਲਾ ਅਜਰੁ ਜਰੰਦਾ।
ਅਲਖ ਲਖਾਇ ਨ ਅਲਖੁ ਲਖੰਦਾ। ੧੩।

ਬ੍ਰਹਮੇ ਥਕੇ ਵੇਦ[6] ਪੜਿ ਇੰਦ੍ਰ ਇੰਦਾਸਣ[7] ਰਾਜੁ ਕਰੰਦੇ।
ਮਹਾਦੇਵ ਅਵਧੂਤ ਹੋਇ ਦਸ ਅਵਤਾਰੀ ਬਿਸਨੁ ਭਵੰਦੇ।
ਸਿਧ ਨਾਥ ਜੋਗੀਸਰਾ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਨ ਭੇਵ ਲਹੰਦੇ।
ਤਪੇ ਤਪੀਸੁਰ ਤੀਰਥਾ ਜਤੀ ਸਤੀ ਦੇਹ ਦੁਖ ਸਹੰਦੇ।
ਸੇਖ ਨਾਗ ਸਭ ਰਾਗ ਮਿਲਿ ਸਿਮਰਣੁ ਕਰਿ ਨਿਤਿ ਗੁਣ ਗਾਵੰਦੇ।
ਵਡਭਾਗੀ ਗੁਰਸਿਖ ਜਗਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਸਤਸੰਗਿ ਮਿਲੰਦੇ।
ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਫਲੁ ਅਲਖੁ ਲਖੰਦੇ। ੧੪।

ਸਿਰ ਤਲਵਾਇਆ ਬਿਰਖੁ ਹੈ ਹੋਇ ਸਹੰਸ[8] ਫਲ ਸੁਫਲ ਫਲੰਦਾ।
ਨਿਰਮਲੁ ਨੀਰੁ[9] ਵਖਾਣੀਐ ਸਿਰੁ ਨੀਵਾ ਨੀਵਾਣਿ[10] ਚਲੰਦਾ।
ਸਿਰੁ ਉਚਾ ਨੀਵੈ ਚਰਣ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੈਰੀ ਸੀਸੁ ਪਵੰਦਾ।
ਸਭਦੂ ਨੀਵੀ ਧਰਤਿ ਹੋਇ ਅਨੁ ਧਨੁ ਸਭੁ ਸੈਸਾਰੁ ਸੁਹੰਦਾ।
ਧੰਨੁ ਧਰਤੀ ਓਹੁ ਥਾਉ[11] ਧੰਨੁ ਗੁਰੁਸਿਖ ਸਾਧੂ ਪੈਰੁ ਧਰੰਦਾ[12]।
ਚਰਣ ਧੂੜਿ ਪਰਧਾਨ ਕਰਿ ਸੰਤ ਵੇਦ ਜਸੁ ਗਾਵਿ ਸੁਣੰਦਾ।
ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਖਾਕ ਲਹੰਦਾ। ੧੫।

ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਣੀਐ ਪੂਰੇ ਪੂਰਾ ਠਾਟੁ[13] ਬਣਾਇਆ।
ਪੂਰੇ ਪੂਰਾ ਤੋਲੁ ਹੈ ਘਟੈ ਨ ਵਧੈ ਘਟਾਇ ਵਧਾਇਆ।

---

[1]ਕਥ (ਭ), [2]ਇੰਨੂਣ (ਲ), ਇੰਨਣਿ (ਭ), [3]ਭੰਨਾ (ਭ), [4]ਨੰਗਾ (ਭ), ਗੰਨ੍ਹਾ (ਲ), [5]ਤਰੰਨਾ (ਲ), [6]ਬੇਦ (ਸ,ਭ,ਲ), [7]ਇਦ੍ਰਾਸਣ (ਖ), [8]ਸਹਸ (ਸ,ਲ), [9]ਨੀਰਿ (ਭ), [10]ਨੀਵਾਣੁ (ਭ), [11]ਥਾਨ (ਭ), [12]ਪਵੰਦਾ (ਲ), [13]ਥਾਟੁ (ਲ)

ਪੂਰੇ ਪੂਰੀ ਮਤਿ ਹੈ ਹੋਰਸੁ ਪੁਛਿ ਨ[1] ਮਤਾ ਪਕਾਇਆ।
ਪੂਰੇ ਪੂਰਾ ਮੰਤੁ ਹੈ ਪੂਰਾ ਬਚਨੁ ਨ ਟਲੇ ਟਲਾਇਆ।
ਸਭੇ ਇਛਾ ਪੂਰੀਆ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ।
ਵੀਹ ਇਕੀਹ ਉਲੰਘਿ ਕੈ ਪਤਿ ਪਉੜੀ ਚੜਿ ਨਿਜ ਘਰਿ ਆਇਆ।
ਪੂਰੇ ਪੂਰਾ ਹੋਇ ਸਮਾਇਆ। ੧੬।

ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਮਿਲਿ ਜਾਗਦੇ ਕਰਿ ਸਿਵਰਾਤੀ ਜਾਤੀ ਮੇਲਾ।
ਮਹਦੇਉ ਅਉਧੂਤੁ ਹੈ ਕਵਲਾਸਣਿ ਆਸਣਿ ਰਸਕੇਲਾ।
ਗੋਰਖੁ ਜੋਗੀ ਜਾਗਦਾ ਗੁਰਿ ਮਾਛਿੰਦ੍ਰ[2] ਧਰੀ ਸੁ ਧਿਰੇਲਾ[3]।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੋਗਿ ਜਗਾਇਦਾ ਸਧਿਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ।
ਨਿਜ ਘਰਿ ਤਾੜੀ ਲਾਈਅਨੁ [ਅਨਹਦ][4] ਸਬਦ ਪਿਰਮ ਰਸ ਖੇਲਾ।
ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਆਦੇਸੁ ਹੈ ਅਲਖ ਨਿਰੰਜਨ ਨੇਹੁ ਨਵੇਲਾ।
ਚੇਲੇ ਤੇ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਤੇ ਚੇਲਾ। ੧੭।

ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸੁ ਤ੍ਰੈ ਸੈਸਾਰੀ ਭੰਡਾਰੀ ਰਾਜੇ।
ਚਾਰਿ ਵਰਨ ਘਰਬਾਰੀਆ ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਮਾਇਆ ਮੁਹਤਾਜੇ।
ਛਿਅ ਦਰਸਨ ਛਿਅ ਸਾਸਤ੍ਰਾ ਪਾਖੰਡ ਕਰਮ ਕਰਨਿ ਦੇਵਾਜੇ।
ਸੰਨਿਆਸੀ[5] ਦਸ ਨਾਮ ਧਰਿ ਜੋਗੀ ਬਾਰਹ ਪੰਥ ਨਿਵਾਜੇ।
ਦਹਦਿਸਿ ਬਾਰਹ ਵਾਟ ਹੋਇ ਪਰ ਘਰ ਮੰਗਨਿ ਖਾਜ ਅਖਾਜੇ।
ਚਾਰਿ ਵਰਨ ਗੁਰਸਿਖ ਮਿਲਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਿਚਿ ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ।
+ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਰਨ ਅਵਰਨ ਹੋਇ ਦਰਸਣੁ[6] ਨਾਉ ਪੰਥ ਸੁਖ ਸਾਜੇ।+
ਸਚੁ ਸਚਾ ਕੂੜਿ ਕੂੜੇ ਪਾਜੇ। ੧੮।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨੁ ਹੈ ਗੁਣ ਕਰਿ ਬਖਸੈ ਅਵਗੁਣਿਆਰੇ।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਵੈਦੁ ਹੈ ਪੰਜੇ ਰੋਗ ਅਸਾਧ ਨਿਵਾਰੇ।
ਸੁਖ ਸਾਗਰੁ ਗੁਰੁਦੇਉ[7] ਹੈ ਸੁਖ ਦੇ ਮੇਲਿ ਲਏ ਦੁਖਿਆਰੇ।
ਗੁਰ ਪੂਰਾ ਨਿਰਵੈਰੁ ਹੈ ਨਿੰਦੁ ਦੋਖੀ ਬੇਮੁਖ ਤਾਰੇ।
ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਨਿਰਭਉ ਸਦਾ ਜਨਮ ਮਰਣ ਜਮ ਡਰੈ ਉਤਾਰੇ।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਣੁ ਹੈ ਵਡੇ ਅਜਾਣ ਮੁਗਧ ਨਿਸਤਾਰੇ।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਗੂ ਜਾਣੀਐ ਬਾਹ ਪਕੜਿ ਅੰਧਲੇ ਉਧਾਰੇ।
ਮਾਣੁ ਨਿਮਾਣੇ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੇ। ੧੯।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਰਸਿ ਪਰਸਿਐ ਕੰਚਨੁ ਕਰੈ ਮਨੂਰ ਮਲੀਣਾ।

---

[1]ਨਿ (ਭ), [2]ਮਛਿੰਦ੍ਰ (ਭ), [3]ਧਰੇਲਾ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [4]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਥੇ 'ਅਨਦ' ਹੈ, 'ਹ' ਰਹਿ ਗਿਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ [5]ਸਨਿਆਸੀ (ਭ), [6]ਦਰਸਨੁ (ਸ,ਲ), ਦਰਸਨ (ਭ), [7]ਗੁਰਦੇਵ (ਭ)

ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਾਵਨੁ ਚੰਦਨੋ ਵਾਸੁ ਸੁਵਾਸੁ ਕਰੈ ਲਾਖੀਣਾ।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਪਾਰਜਾਤੁ[1] ਸਿੰਮਲੁ ਸਫਲੁ ਕਰੈ ਸੰਗਿ ਲੀਣਾ।
ਮਾਨਸਰੋਵਰੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਾਗਹੁ ਹੰਸੁ ਜਲਹੁ ਦੁਧੁ ਪੀਣਾ।
ਗੁਰ ਤੀਰਥੁ ਦਰੀਆਉ ਹੈ ਪਸੂ ਪਰੇਤ ਕਰੈ ਪਰਬੀਣਾ।
ਸਤਿਗੁਰ ਬੰਦੀਛੋੜੁ[2] ਹੈ ਜੀਵਣ[3] ਮੁਕਤਿ ਕਰੈ ਓਡੀਣਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨੁ ਅਪਤੀਜੁ ਪਤੀਣਾ। ੨੦।

ਸਿਧ ਨਾਥ ਅਵਤਾਰ ਸਭ ਗੋਸਟਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕੰਨ ਫੜਾਇਆ।
ਬਾਬਰ ਕੇ ਬਾਬੇ ਮਿਲੇ ਨਿਵਿ ਸਭ ਨਬਾਬੁ ਨਿਵਾਇਆ।
ਪਾਤਿਸਾਹਾ ਮਿਲਿ ਵਿਛੁੜੇ ਜੋਗ ਭੋਗ ਛਡਿ[4] ਚਲਿਤੁ[5] ਰਚਾਇਆ।
ਦੀਨ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਬੇਮੁਹਤਾਜੁ ਰਾਜੁ ਘਰਿ ਆਇਆ।
ਕਾਦਰ ਹੋਇ ਕੁਦਰਤਿ ਕਰੇ ਏਹ ਭਿ [ਕੁਦਰਤਿ][6] ਸਾਂਗੁ ਬਣਾਇਆ।
ਇਕਨਾ ਜੋੜਿ ਵਿਛੜਦਾ[7] ਚਿਰੀ ਵਿਛੁੰਨੇ ਆਨਿ ਮਿਲਾਇਆ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਿਚਿ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ। ੨੧।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਸਾਹੁ ਹੈ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਜਗੁ ਤਿਸ ਦਾ ਵਣਜਾਰਾ।
ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ ਬੇਸੁਮਾਰ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਲਖ ਭਰੇ ਭੰਡਾਰਾ।
ਪਾਰਜਾਤ[8] ਲਖ ਬਾਗ ਵਿਚਿ ਕਾਮਧੇਨੁ ਦੇ ਵਗ ਹਜਾਰਾ।
ਲਖਮੀਆ ਲਖ ਗੋਲੀਆ ਪਾਰਸ ਦੇ ਪਰਬਤ ਅਪਾਰਾ।
ਲਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲਖ ਇੰਦ੍ਰ ਲੈ ਹੁਇ ਸਕੈ ਛਿੜਕਨਿ[9] ਦਰਬਾਰਾ।
ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਚਰਾਗ ਲਖ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਿਧਿ ਬੋਹਲ ਅੰਬਾਰਾ।
ਸਭੇ ਵੰਡ ਵੰਡਿ ਦਿਤੀਓਨੁ[10] ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕਰਿ ਸਚੁ ਪਿਆਰਾ।
ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਿਰੰਕਾਰਾ। ੨੨।

ਖੀਰ ਸਮੁੰਦੁ ਵਿਰੋਲਿ ਕੈ ਕਢਿ ਰਤਨ ਚਉਦਹ ਵੰਡਿ ਲੀਤੇ।
ਮਣਿ ਲਖਮੀ ਪਾਰਜਾਤ[11] ਸੰਖੁ ਸਾਰੰਗ ਧਣਖੁ ਬਿਸਨਿ[12] ਵਸਿ ਕੀਤੇ।
ਕਾਮਧੇਣੁ ਤੇ ਅਪਛਰਾ ਐਰਾਪਤਿ ਇੰਦ੍ਰਾਸਣਿ ਸੀਤੇ।
ਕਾਲਕੂਟ ਤੇ ਅਰਧ ਚੰਦੁ ਮਹਾਦੇਵ ਮਸਤਕਿ ਧਰਿ ਪੀਤੇ।
ਘੋੜਾ ਮਿਲਿਆ ਸੂਰਜੇ ਮਦੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਦੇਵ ਦਾਨਵ ਰੀਤੇ।
ਕਰੇ ਧਨੰਤਰੁ ਵੈਦਗੀ ਡਸਿਆ ਤਖਤਿ[13] ਮਤਿ ਬਿਪਰੀਤੇ।

---

[1]ਪਾਰਿਜਾਤੁ (ਸ,ਖ,ਲ), ਪਾਰਿਜਾਤਿ (ਭ), [2]ਬੰਦੀਛੋੜਿ (ਭ), [3]ਜੀਵ (ਭ), [4]ਵਡ (ਭ), [5]ਚਲਤੁ (ਭ), [6]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਥੇ 'ਕੁਰਤਿ' ਹੈ, 'ਦ' ਰਹਿ ਗਿਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ [7]ਵਿਛੋੜਿਦਾ (ਸ,ਖ,ਲ), [8]ਪਾਰਿਜਾਤ (ਸ,ਖ), [9]ਛਿੜਕ (ਖ), [10]ਦਿਤਿਓਨੁ (ਲ), [11]ਪਾਰਿਜਾਤ (ਸ), [12]ਬਿਸਨੁ (ਸ), [13]ਤਛਕਿ (ਸ)

ਗੁਰ ਉਦੇਸੁ ਅਮੋਲਕਾ ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ ਨਿਧਿ ਅਗਣੀਤੇ।
ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਖਾ ਸਚੁ ਪਰੀਤੇ। ੨੩।

ਧਰਮਸਾਲ ਕਰਿ ਬਹੀਦਾ ਇਕਤ ਥਾ[1] ਨ ਟਿਕੈ ਟਿਕਾਇਆ।
ਪਾਤਿਸਾਹ ਘਰਿ ਆਵਦੇ ਗੜਿ ਚੜਿਆ ਪਾਤਿਸਾਹਿ ਚੜਾਇਆ।
ਉਮਤਿ ਮਹਲੁ ਨ ਪਾਵਦੀ ਨਠਾ ਫਿਰੈ ਨ ਡਰੈ ਡਰਾਇਆ।
ਮੰਜੀ ਬਹਿ ਸੰਤੋਖਦਾ ਕੁਤੇ ਰਖਿ ਸਿਕਾਰੁ ਖਿਲਾਇਆ।
ਬਾਣੀ ਕਰਿ ਸੁਣਿ ਗਾਵਦਾ ਕਥੈ ਨ ਸੁਣੈ ਨ ਗਾਵਿ ਸੁਣਾਇਆ।
ਸੇਵਕ ਪਾਸ ਨ ਰਖੀਅਨਿ ਦੋਖੀ ਦੁਸਟ ਆਗੂ ਮੁਹਿ ਲਾਇਆ।
ਸਚੁ ਨ ਲੁਕੈ[2] ਲੁਕਾਇਆ ਚਰਣ ਕਵਲ ਸਿਖ ਭਵਰ ਲੁਭਾਇਆ।
ਅਜਰੁ ਜਰੈ ਨ ਆਪੁ ਜਣਾਇਆ। ੨੪।

ਖੇਤੀ ਵਾੜਿ ਸੁ ਢਿੰਗਰੀ[3] ਕਿਕਰ ਆਸ ਪਾਸ ਜਿਉ ਬਾਗੈ।
ਸਪ ਪਲੇਟੇ ਚੰਨਣੈ ਬੂਹੈ ਜੰਦਾ ਕੁਤਾ ਜਾਗੈ।
ਕਵਲੇ ਕੰਡੇ ਜਾਣੀਅਨਿ ਸਿਆਣਾ ਇਕੁ ਕੋਈ ਵਿਚਿ ਫਾਗੈ।
ਜਿਉ ਪਾਰਸੁ ਵਿਚਿ ਪਥਰਾ ਮਣਿ ਮਸਤਕਿ ਜਿਉ ਕਾਲੈ ਨਾਗੈ।
ਰਤਨੁ ਸੋਹੈ ਗਲਿ ਪੋਤ ਵਿਚਿ ਮੈਗਲੁ[4] ਬਧਾ ਕਚੈ ਧਾਗੈ।
ਭਾਵ ਭਗਤਿ ਭੁਖ ਜਾਹਿ ਘਰਿ ਬਿਦਰੁ ਖਵਾਲੈ ਪਿੰਨੀ ਸਾਗੈ।
ਚਰਣ ਕਵਲ ਗੁਰੁ ਸਿਖ ਭਉਰ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਹਲੰਗੁ ਸਭਾਗੈ।
ਪਿਰਮ ਪਿਆਲੇ ਦੁਤਰੁ ਝਾਗੈ। ੨੫।

ਭਵਜਲ ਅੰਦਰਿ ਮਾਨਸਰੁ[5] ਸਤ ਸਮੁੰਦੀ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰਾ।
ਨ[6] ਪਤਣੁ ਨ[6] ਪਾਤਣੀ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ਨ ਅੰਤੁ ਨ ਚੀਰਾ।
ਨ[6] ਬੇੜੀ ਨ[6] ਤੁਲਹੜਾ ਵੰਝੀ ਹਾਥਿ ਨ ਧੀਰਕ ਧੀਰਾ।
ਹੋਰੁ ਨ ਕੋਈ ਅਪੜੈ[7] ਹੰਸ ਚੁਗਦੇ ਮੋਤੀ ਹੀਰਾ।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਾਂਗਿ ਵਰਤਦਾ ਪਿੰਡੁ ਵਸਾਇਆ ਫੇਰਿ ਅਹੀਰਾ।
ਚੰਦ ਅਮਾਵਸ ਰਾਤਿ ਜਿਉ ਅਲਖੁ ਨ ਲਖੀਐ ਮਛੁਲੀ ਨੀਰਾ।
+ਮੁਏ ਮੁਰੀਦ ਗੋਰਿ ਗੁਰ ਪੀਰਾ।+ ੨੬।

ਮਛੀ ਦੇ ਪਰਵਾਰ ਵਾਗਿ ਜੀਵਣਿ ਮਰਣਿ ਨ ਵਿਸਰੈ ਪਾਣੀ।
ਜਿਉ ਪਰਵਾਰੁ ਪਤੰਗ ਦਾ ਦੀਪਕ ਬਾਝੁ ਨ ਹੋਰਸੁ ਜਾਣੀ।
ਜਿਉ ਜਲ ਕਵਲੁ ਪਿਆਰੁ ਹੈ ਭਵਰ ਕਵਲੁ ਕੁਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਵਖਾਣੀ।

---

[1]ਖਾਇ (ਖ), [2]ਮਿਲੈ (ਲ), [3]ਢਿੰਗਰੀ (ਸ,ਭ,ਲ), [4]ਮੈਗਲਿ (ਭ), [5]ਮਾਨਸਰਿ (ਭ), [6]ਨਾ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [7]ਅਪੜੈ ਹੈ (ਭ)

ਬੂੰਦ ਬਬੀਹੇ ਮਿਰਗ ਨਾਦ ਕੋਇਲ ਜਿਉ ਫਲ ਅੰਬਿ ਲੁਭਾਣੀ।
ਮਾਨਸਰੋਵਰੁ ਹੰਸਲਾ ਓਹੁ ਅਮੋਲਕ ਰਤਨਾ ਖਾਣੀ।
ਚਕਵੀ ਸੂਰਜ ਹੇਤੁ ਹੈ ਚੰਦ ਚਕੋਰੈ ਚੋਜ ਵਿਡਾਣੀ।
ਗੁਰਸਿਖ ਵੰਸੀ ਪਰਮਹੰਸ ਸਤਿਗੁਰ ਸਹਿਜ ਸਰੋਵਰੁ ਜਾਣੀ।
ਮੁਰਗਾਈ ਨੀਸਾਣੁ ਨੀਸਾਣੀ।੨੭।

ਕਛੂ ਅੰਡਾ ਸੇਵਦਾ ਜਲ ਬਾਹਰਿ ਧਰਿ ਧਿਆਨੁ ਧਰੰਦਾ।
ਕੂੰਜ ਕਰੇਦੀ ਸਿਮਰਣੋ ਪੂਰਣ ਬਡਾ[1] ਹੋਇ ਉਡੰਦਾ।
ਕੁਕੜੀ[2] ਬਚਾ ਪਾਲਦੀ ਮੁਰਗਾਈ ਨੋ ਜਾਇ ਮਿਲੰਦਾ।
ਕੋਇਲ ਪਾਲੈ ਕਾਵਣੀ ਲੋਹੂ ਲੋਹੂ ਰਲੈ ਰਲੰਦਾ।
ਚਕਵੀ ਅਤੇ ਚਕੋਰ ਕੁਲ ਸਿਵ ਸਕਤੀ ਮਿਲਿ ਮੇਲੁ[3] ਕਰੰਦਾ।
ਚੰਦ ਸੂਰਜੁ ਸੇ ਜਾਣੀਅਨਿ ਛਿਅ ਰੁਤਿ ਬਾਰਹ ਮਾਹ ਦਿਸੰਦਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੇਲਾ ਸਚ ਦਾ ਕਵੀਆ[4] ਕਵਲ ਭਵਰੁ ਵਿਗਸੰਦਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਅਲਖੁ ਲਖੰਦਾ।੨੮।

ਪਾਰਸਵੰਸੀ ਹੋਇ ਕੈ ਸਭਨਾ ਧਾਤੂ ਮੇਲਿ ਮਿਲੰਦਾ।
ਚੰਦਨ ਵਾਸੁ ਸੁਭਾਉ ਹੈ ਅਫਲ ਸਫਲ ਵਿਚਿ ਵਾਸੁ ਧਰੰਦਾ।
ਲਖ ਤਰੰਗੀ ਗੰਗ ਹੋਇ ਨਦੀਆ ਨਾਲੇ ਗੰਗ ਹੋਵੰਦਾ।
ਦਾਵਾ ਦੁਧੁ ਪੀਆਲਿਆ ਪਾਤਿਸਾਹਾ ਕੋਕਾ ਭਾਵੰਦਾ।
ਲੂਣ ਖਾਇ ਪਾਤਸਾਹ ਦਾ ਕੋਕਾ ਚਾਕਰੁ ਹੋਇ ਵਿਲੰਦਾ।
ਸਤਿਗੁਰ ਵੰਸੀ ਪਰਮਹੰਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਹੰਸ ਵੰਸੁ ਨਿਬਹੰਦਾ।
ਪਿਅ ਦਾਦੇ ਦੇ ਰਾਹਿ ਚਲੰਦਾ।੨੯।

ਜਿਉ ਲਖ ਤਾਰੇ ਚਮਕਦੇ ਨੇੜਿ ਨ ਦਿਸੈ ਰਾਤਿ ਹਨੇਰੇ।
ਸੂਰਜੁ ਬਦਲਿ ਛਾਇਆ ਰਾਤਿ ਨ ਪੁਜੈ ਦਿਹਸੈ ਫੇਰੇ।
ਜੇ ਗੁਰ ਸਾਂਗਿ ਵਰਤਿਦਾ ਦੁਬਿਧਾ ਚਿੰਤਿ[5] ਨ ਸਿਖਾ ਕੇਰੇ।
ਛਿਅ[6] ਰੁਤੀ ਇਕੁ ਸੁਝੁ ਹੈ ਘੁਘੂ ਸੁਝ ਨ ਸੁਝੈ ਹੇਰੇ।
ਚੰਦਮੁਖੀ ਸੂਰਜਮੁਖੀ ਕਵਲੈ ਭਵਰ ਮਿਲਨਿ ਚਉਫੇਰੇ।
ਸਿਵ ਸਕਤੀ ਨੋ ਲੰਘਿ ਕੈ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਜਾਇ ਮਿਲਨਿ ਸਵੇਰੇ।
ਪੈਰੀ ਪਵਣਾ ਭਲੇ ਭਲੇਰੇ।੩੦।

ਦੁਨੀਆਵਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਹੋਇ ਦੇਇ[7] ਮਰੈ ਪੁਤੈ ਪਾਤਿਸਾਹੀ।
ਦੋਹੀ ਫੇਰੈ ਆਪਣੀ ਹੁਕਮੀ ਬੰਦੇ ਸਭ ਸਿਪਾਹੀ।

---
[1]ਬਚਾ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [2]ਕੁਕਰੀ (ਭ), [3]ਮੇਲਿ (ਭ), [4]ਚਕਵੀ (ਲ), [5]ਚਿਤਿ (ਸ), ਚਿੰਤ (ਖ), [6]ਛਿਆ (ਭ), [7]ਦੇ (ਭ)

ਕੁਤਬਾ ਜਾਇ ਪੜ੍ਹਾਇਦਾ ਕਾਜੀ ਮੁਲਾ ਕਰੈ ਉਗਾਹੀ।
ਟਕਸਾਲੈ ਸਿਕਾ ਪਵੈ ਹੁਕਮੈ ਵਿਚਿ ਸੁਪੇਦੀ ਸਿਆਹੀ।
ਮਾਲੁ ਮੁਲਕੁ ਅਪਣਾਇਦਾ ਤਖਤ ਬਖਤ ਚੜਿ ਬੇਪਰਵਾਹੀ।
ਬਾਬਾਣੈ ਘਰਿ ਚਾਲ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਾਡੀ ਰਾਹੁ ਨਿਬਾਹੀ।
ਇਕ ਦੋਹੀ ਟਕਸਾਲ ਇਕ ਕੁਤਬਾ ਤਖਤੁ ਸਚਾ ਦਰਗਾਹੀ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਦਾਦਿ ਇਲਾਹੀ।੩੧।

ਜੋ ਕੋ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਕੈ ਪਾਤਿਸਾਹਾ ਤੇ ਆਕੀ ਹੋਵੈ।
ਹੁਇ ਕਤਲਾਮੁ ਹਰਾਮਖੋਰੁ ਕਾਠੁ ਨ ਖਫਣੁ ਚਿਤਾ[1] ਨ ਟੋਵੈ।
ਟਕਸਾਲਹੁ ਬਾਹਰਿ ਘੜੈ ਖੋਟੈਹਾਰਾ ਜਨਮੁ ਵਿਗੋਵੈ।
ਲਿਬਾਸੀ ਫੁਰਮਾਣੁ ਲਿਖਿ ਹੋਇ ਨੁਕਸਾਨੀ ਅੰਝੂ ਰੋਵੈ।
ਗਿਦੜ ਦੀ ਕਰਿ ਸਾਹਿਬੀ ਬੋਲਿ ਕੁਬੋਲੁ ਨ ਅਬਚਲੁ[2] ਹੋਵੈ।
ਮੁਹਿ ਕਾਲੈ ਗਦਹਿ ਚੜੈ ਰਾਉ ਪੜੇ ਵੀ ਭਰਿਆ ਧੋਵੈ।
ਦੂਜੇ ਭਾਇ ਕੁਥਾਇ ਖਲੋਵੈ।੩੨।

ਬਾਲ ਜਤੀ ਹੈ ਸਿਰੀਚੰਦੁ ਬਾਬਾਣਾ ਦੇਹੁਰਾ ਬਣਾਇਆ।
ਲਖਮੀਦਾਸਹੁ ਧਰਮਚੰਦ ਪੋਤਾ ਹੁਇ ਕੈ ਆਪੁ ਗਣਾਇਆ।
ਮੰਜੀ ਦਾਸੁ ਬਹਾਲਿਆ ਦਾਤਾ ਸਿਧਾਸਣ[3] ਸਿਖਿ ਆਇਆ।
ਮੋਹਣੁ ਕਮਲਾ ਹੋਇਆ ਚਉਬਾਰਾ ਮੋਹਰੀ ਮਨਾਇਆ।
ਮੀਣਾ ਹੋਆ ਪਿਰਥੀਆ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤੋਢਕ ਬਰਲੁ[4] ਚਲਾਇਆ।
ਮਹਾਦੇਉ ਅਹੰਮੇਉ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬੇਮੁਖੁ ਪੁਤਾ ਭਉਕਾਇਆ।
ਚੰਦਨ ਵਾਸੁ ਨ ਵਾਸ[5] ਬੋਹਾਇਆ।੩੩।

ਬਾਬਾਣੀ ਪੀੜੀ ਚਲੀ ਗੁਰ ਚਲੇ ਪਰਚਾ ਪਰਚਾਇਆ।
+ਗੁਰੁ ਅੰਗਦੁ ਗੁਰੁ ਅੰਗੁ ਤੇ ਗੁਰੁ ਚੇਲਾ ਚੇਲਾ ਗੁਰੁ ਭਾਇਆ।+
ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਰ ਅੰਗਦਹੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਦਾਇਆ।
ਗੁਰ ਅਮਰਹੁ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸੁ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਗੁਰੁ ਹੋਇ ਸਮਾਇਆ।
ਰਾਮਦਾਸਹੁ ਅਰਜਣੁ[6] ਗੁਰੂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬ੍ਰਿਖਿ[7] ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਫਲੁ ਲਾਇਆ।
ਹਰਿਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੁ ਅਰਜਣਹੁ[8] ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਆਦੇਸੁ ਕਰਾਇਆ।
ਸੁਝੈ ਸੁਝ ਨ ਲੁਕੈ ਲੁਕਾਇਆ।੩੪।

ਇਕ ਕਵਾਉ ਪਸਾਉ ਕਰਿ ਓਅੰਕਾਰਿ ਕੀਆ ਪਾਸਾਰਾ।
ਕੁਦਰਤਿ ਅਤੁਲ ਨ ਤੋਲੀਐ ਤੁਲਿ ਨ ਤੋਲੁ ਨ ਤੋਲਣਹਾਰਾ।

---

[1]ਚਿਖਾ (ਭ), ਚਿੰਤਾ (ਲ), [2]ਅਬਚਲੁ (ਸ,ਖ), [3]ਸਿਧ ਆਸਣ (ਲ), [4]ਬਲੁ (ਭ), [5]ਵਾਸ (ਭ), [6]ਅਰਜਨ (ਖ), [7]ਬਿਰਖ (ਖ,ਭ), [8]ਅਰਜਨਹੁ (ਸ,ਭ)

ਸਿਰਿ ਸਿਰਿ ਲੇਖੁ ਅਲੇਖ ਦਾ ਦਾਤਿ ਜੋਤਿ ਵਡਿਆਈ ਕਾਰਾ।
ਲੇਖੁ ਅਲਖੁ ਨ ਲਖੀਐ ਮਸੁ ਨ ਖੇਖਣਿ ਲਿਖਣਹਾਰਾ।
ਰਾਗ ਨਾਦ ਅਨਹਦੁ ਧੁਨੀ ਓਅੰਕਾਰੁ ਨ ਗਾਵਣਹਾਰਾ।
ਖਾਣੀ ਬਾਣੀ ਜੀਅ ਜੰਤੁ ਨਾਵ ਥਾਵ ਅਣਗਣਤ ਅਪਾਰਾ।
ਇਕੁ ਕਵਾਉ ਅਮਾਉ ਹੈ ਕੇਵਡੁ ਵਡਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰਾ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਰੰਕਾਰਾ। ੩੫। ੨੬। ਛਬੀਹ।

ਵਾਰ ੨੭

੧ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਲੈਲੈ ਮਜਨੂੰ ਆਸਕੀ ਚਹੁ ਚਕੀ ਜਾਤੀ।
ਸੋਰਠਿ ਬੀਜਾ ਗਾਵੀਐ ਜਸੁ ਸੁਘੜਾ ਵਾਤੀ।
ਸਸੀ ਪੰਨੂੰ ਦੋਸਤੀ ਹੁਇ ਜਾਤਿ ਅਜਾਤੀ।
ਮੇਹੀਵਾਲ ਨੋ ਸੋਹਣੀ ਨੈ ਤਰਦੀ ਰਾਤੀ।
ਰਾਂਝਾ ਹੀਰ ਵਖਾਣੀਐ ਓਹੁ ਪਿਰਮ ਪਰਾਤੀ[1]।
ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਗਾਵਨਿ ਪਰਭਾਤੀ। ੧।

ਅਮਲੀ ਅਮਲੁ ਨ ਛਡਨੀ ਹੁਇ ਬਹਨਿ ਇਕਠੇ।
ਜਿਉ ਜੂਏ ਜੂਆਰੀਆ ਲਗਿ ਦਾਵ ਉਪਠੇ।
ਚੋਰੀ ਚੋਰ ਨ ਪਲਰਹਿ ਦੁਖ ਸਹਨਿ ਗਰਠੇ।
ਰਹਨਿ ਨ ਗਣਿਕਾ ਵਾੜਿਅਹੁ ਵੇਕਰਮੀ ਲਠੇ।
ਪਾਪੀ ਪਾਪੁ ਕਮਾਵਦੇ ਹੋਇ[2] ਫਿਰਦੇ ਨਠੇ।
ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਸਭ ਪਾਪ ਪਣਠੇ। ੨।

ਭਵਰੇ ਵਾਸੁ ਵਿਣਾਸੁ ਹੈ ਫਿਰਦਾ ਫੁਲਵਾੜੀ।
ਜਲੈ ਪਤੰਗੁ ਨਿਸੰਗੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਅਖਿ ਉਖਾੜੀ[3]।
ਮਿਰਗ ਨਾਦਿ ਬਿਸਮਾਦੁ[4] ਹੋਇ ਫਿਰਦਾ ਉਜਾੜੀ[5]।
ਕੁੰਡੀ ਫਾਥੇ ਮਛ ਜਿਉ ਰਸਿ ਜੀਭ ਵਿਗਾੜੀ[6]।
ਹਾਥਣਿ ਹਾਥੀ ਫਾਹਿਆ ਦੁਖ ਸਹੈ ਦਿਹਾੜੀ।
ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਲਾਇ ਨਿਜ ਘਰਿ ਤਾੜੀ। ੩।

ਚੰਦ ਚਕੋਰ ਪਰੀਤ ਹੈ ਲਾਇ ਤਾਰ ਨਿਹਾਲੇ।
ਚਕਵੀ ਸੂਰਜ ਹੇਤ ਹੈ ਮਿਲਿ ਹੋਨਿ ਸੁਖਾਲੇ।
ਨੇਹ ਕਵਲ ਜਲ ਜਾਣੀਐ ਖਿੜਿ ਮੁਹ ਵੇਖਾਲੇ[7]।
ਮੋਰ ਬਬੀਹੇ ਬੋਲਦੇ ਵੇਖਿ ਬਦਲ ਕਾਲੇ।

---

[1]ਪਿਰਾਤੀ (ਭ), [2]ਓਇ (ਭ), [3]ਉਘਾੜੀ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [4]ਵਿਸਮਾਦੁ (ਭ,ਲ), [5]ਓਜਾੜੀ (ਲ), [6]ਵਿਗਾਰੀ (ਭ), [7]ਦੇਖਾਲੇ (ਲ)

ਨਾਰਿ ਭਤਾਰ ਪਿਆਰੁ ਹੈ ਮਾ ਪੁਤ ਸਮ੍ਹਾਲੇ।
ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਓਹੁ ਨਿਬਹੈ ਨਾਲੇ। ੪।

ਰੂਪੇ ਕਾਮੈ ਦੋਸਤੀ ਜਗ ਅੰਦਰਿ ਜਾਣੀ।
ਭੁਖੇ ਸਾਦੇ ਗੰਢੁ ਹੈ ਓਹੁ ਵਿਰਤੀ ਹਾਣੀ।
ਘੁਲਿ ਮਿਲਿ ਮਿਚਲ ਲਬਿ ਮਾਲਿ ਇਤੁ ਭਰਮ ਭੁਲਾਣੀ।
ਉਘੈ ਸਉੜਿ ਪਲੰਘ ਜਿਉ ਸਵ[1] ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀ।
ਸੁਹਣੈ ਸਭ ਰੰਗ ਮਾਣੀਅਨਿ ਕਰਿ ਚੋਜ ਵਿਡਾਣੀ।
ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਓਹੁ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ। ੫।

ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਹੰਸੁਲਾ ਖਾਇ ਮਾਣਕ ਮੋਤੀ।
ਕੋਇਲ ਅੰਬ ਪਰੀਤਿ ਹੈ ਮਿਠ[2] ਬੋਲ ਸਰੋਤੀ।
ਚੰਦਨ ਵਾਸੁ ਵਣਾਸੁਪਤਿ ਹੋਇ ਪਾਸ ਖਲੋਤੀ।
ਲੋਹਾ ਪਾਰਸਿ ਭੇਟਿਐ ਹੋਇ ਕੰਚਨ ਜੋਤੀ।
ਨਦੀਆ ਨਾਲੇ ਗੰਗ ਮਿਲਿ ਹੋਨਿ[3] ਛੋਤ ਅਛੋਤੀ।
ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਇਹ[4] ਖੇਪ ਸਓਤੀ[5]। ੬।

ਸਾਹਰੁ ਪੀਹਰੁ ਪਖ ਤ੍ਰੈ ਘਰੁ ਨਾਨੇਹਾਲਾ।
ਸਹੁਰਾ ਸਸੁ ਵਖਾਣੀਐ ਸਾਲੀ ਤੈ ਸਾਲਾ।
ਮਾ ਪਿਉ ਭੈਣਾ ਭਾਇਰਾ ਪਰਵਾਰੁ ਦੁਰਾਲਾ।
ਨਾਨਾ ਨਾਨੀ ਮਾਸੀਆ ਮਾਮੇ ਜੰਜਾਲਾ।
ਸੁਇਨਾ ਰੁਪਾ ਸੰਜੀਐ ਹੀਰਾ ਪਰਵਾਲਾ।
ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਏਹੁ ਸਾਕੁ ਸੁਖਾਲਾ। ੭।

ਵਣਜੁ ਕਰੈ ਵਾਪਾਰੀਆ ਤਿਤੁ ਲਾਹਾ ਤੋਟਾ।
ਕਿਰਸਾਣੀ ਕਿਰਸਾਣੁ ਕਰਿ ਹੋਇ ਦੁਬਲਾ ਮੋਟਾ।
ਚਾਕਰੁ ਲਗੈ ਚਾਕਰੀ ਰਣਿ ਖਾਦਾ ਚੋਟਾ।
ਰਾਜੁ ਜੁਗੁ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚਿ ਵਣ ਖੰਡ ਗੜ ਕੋਟਾ।
ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਜਮ ਜਾਲੁ[6] ਪੈ ਪਾਏ ਫਲ ਫੋਟਾ।
ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਹੋਇ[7] ਕਦੈ ਨ ਹੋਟਾ[8]। ੮।

ਅਖੀ ਵੇਖਿ ਨ ਰਜੀਆ ਬਹੁ ਰੰਗ ਤਮਾਸੇ।
ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਕੰਨ ਸੁਣਿ ਰੋਵਣਿ ਤੈ ਹਾਸੇ।
ਸਾਦੀ ਜੀਭ ਨ ਰਜੀਆ ਕਰਿ ਭੋਗ ਬਿਲਾਸੇ।

[1]ਸਭਿ (ਸ,ਖ,ਲ), [2]ਮਿਲ (ਸ), [3]ਹੋਇ (ਲ), [4]ਏਹ (ਭ,ਲ), [5]ਸਹੋਤੀ (ਲ), ਸਉਤੀ (ਭ), [6]ਕਾਲ (ਭ),
[7]ਹੁਇ (ਭ), ਹੋ (ਭ), [8]ਤੋਟਾ (ਸ,ਖ,ਭ)

ਨਕ ਨ ਰਜਾ ਵਾਸੁ ਲੈ ਦੁਰਗੰਧ ਸੁਵਾਸੇ।
ਰਜਿ ਨ ਕੋਈ ਜੀਵਿਆ ਕੂੜੇ ਭਰਵਾਸੇ।
ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਸਚੀ ਰਹਰਾਸੇ। ੯।

ਧ੍ਰਿਗੁ ਸਿਰੁ ਜੋ ਗੁਰ ਨ ਨਿਵੈ ਗੁਰ ਲਗੈ ਨ ਚਰਣੀ।
ਧ੍ਰਿਗੁ ਲੋਇਣਿ ਗੁਰਦਰਸ ਵਿਣੁ ਵੇਖੈ[1] ਪਰ ਤਰਣੀ।
ਧ੍ਰਿਗ ਸਰਵਣ[2] ਉਪਦੇਸਿ ਵਿਣੁ ਸੁਣਿ ਸੁਰਤਿ ਨ ਧਰਣੀ।
ਧ੍ਰਿਗੁ ਜਿਹਬਾ ਗੁਰ ਸਬਦ ਵਿਣੁ ਹੋਰ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿਮਰਣੀ।
ਵਿਣੁ ਸੇਵਾ ਧ੍ਰਿਗੁ ਹਥ ਪੈਰ ਹੋਰ ਨਿਹਫਲ ਕਰਣੀ।
ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਸੁਖ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣੀ। ੧੦।

ਹੋਰਤੁ ਰੰਗਿ ਨ ਰਚੀਐ ਸਭੁ ਕੂੜੁ ਦਿਸੰਦਾ।
ਹੋਰਤੁ ਸਾਦਿ ਨ ਲਗੀਐ ਹੋਇ ਵਿਸੁ ਲਗੰਦਾ।
ਹੋਰਤੁ ਰਾਗ ਨ ਰੀਝੀਐ ਸੁਣਿ ਸੁਖ ਨ ਲਹੰਦਾ।
ਹੋਰੁ ਬੁਰੀ ਕਰਤੂਤਿ ਹੈ ਲਗੈ ਫਲੁ ਮੰਦਾ।
ਹੋਰਤੁ ਪੰਥਿ ਨ ਚਲੀਐ ਠਗੁ ਚੋਰੁ ਮੁਹੰਦਾ।
ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਸਚੁ ਸਚਿ ਮਿਲੰਦਾ। ੧੧।

ਦੂਜੀ ਆਸ ਵਿਣਾਸੁ ਹੈ ਪੂਰੀ ਕਿਉ ਹੋਵੈ।
ਦੂਜਾ ਮੋਹੁ ਸੁ ਧ੍ਰੋਹ [3]ਸਭ ਓਹੁ[3] ਅੰਤਿ ਵਿਗੋਵੈ।
ਦੂਜਾ ਕਰਮੁ ਸੁਭਰਮ ਹੈ ਕਰਿ ਅਵਗੁਣ ਰੋਵੈ।
ਦੂਜਾ ਸੰਗੁ ਕੁਢੰਗੁ ਹੈ ਕਿਉ ਭਰਿਆ ਧੋਵੈ।
ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਕੁਦਾਉ ਹੈ ਹਾਰਿ ਜਨਮੁ ਖਲੋਵੈ।
ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਗੁਣ ਗੁਣੀ ਪਰੋਵੈ। ੧੨।

ਅਮਿਓ ਦਿਸਟਿ ਕਰਿ ਕਛ ਵਾਂਗਿ ਭਵਜਲ ਵਿਚਿ ਰਖੈ।
ਗਿਆਨ ਅੰਸ ਦੇ ਹੰਸ ਵਾਂਗਿ ਬੁਝਿ ਭਖ ਅਭਖੈ।
ਸਿਮਰਣ ਕਰਦੇ ਕੂੰਜ ਵਾਂਗਿ ਉਡਿ ਲਖੈ ਅਲਖੈ।
ਮਾਤਾ ਬਾਲਕ[4] ਹੇਤੁ[5] ਕਰਿ ਓਹੁ ਸਾਉ[6] ਨ ਚਖੈ।
ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਦਇਆਲੁ ਹੈ ਗੁਰਸਿਖ ਪਰਖੈ।
ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਲਖ ਮੁਲੀ ਅਨਿ ਕਖੈ। ੧੩।

ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਪਤੰਗ ਜਿਉ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਵੈ।

---

[1]ਦੇਖੈ (ਲ), [2]ਸ੍ਰਵਣ (ਭ), ਸਰਵਣ (ਲ), [3]ਸਭ ਓਹੁ ਸਭ (ਭ), ਹੈ ਸੋ ਓਹੁ (ਲ), [4]ਬਾਰਿਕ (ਭ), [5]ਹੇਤਿ (ਭ), [6]ਸਾਓ (ਲ)

ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਮਿਰਗ ਜਿਉ ਅਨਹਦ ਲਿਵ ਲਾਵੈ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਿਚਿ ਮੀਨੁ[1] ਹੋਇ ਗੁਰਮਤਿ ਸੁਖ ਪਾਵੈ।
ਚਰਣ ਕਵਲ ਵਿਚਿ ਭਵਰੁ ਹੋਇ ਸੁਖ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਵੈ।
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਨ ਵਿਸਰੈ ਬਾਬੀਹਾ[2] ਧਿਆਵੈ।
ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਦੁਬਿਧਾ ਨ ਸੁਖਾਵੈ। ੧੪।

ਦਾਤਾ ਓਹੁ ਨ ਮੰਗੀਐ ਫਿਰਿ ਮੰਗਣਿ ਜਾਈਐ।
ਹੋਛਾ ਸਾਹੁ ਨ ਕੀਚਈ ਫਿਰਿ ਪਛੋਤਾਈਐ।
ਸਾਹਿਬੁ ਓਹੁ ਨ ਸੇਵੀਐ ਜਮ ਡੰਡੁ ਸਹਾਈਐ।
ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਨ ਕਟਈ ਓਹੁ ਵੈਦੁ ਨ ਲਾਈਐ।
ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਲੁ ਨ ਉਤਰੈ ਕਿਉ ਤੀਰਥਿ ਨਾਈਐ।
ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਸੁਖ ਸਹਜਿ ਸਮਾਈਐ। ੧੫।

ਮਾਲੁ ਮੁਲਕੁ ਚਤੁਰੰਗ ਦਲ ਦੁਨੀਆ ਪਾਤਿਸਾਹੀ[3]।
ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਿਧਿ ਬਹੁ ਕਰਾਮਾਤਿ ਸਭ ਖਲਕ ਉਮਾਹੀ।
ਚਿਰੁ ਜੀਵਣੁ ਬਹੁ ਹੰਢਣਾ ਗੁਣ ਗਿਆਨ ਉਗਾਹੀ।
ਹੋਰਸੁ ਕਿਸੈ ਨ ਜਾਣਈ ਚਿਤਿ ਬੇਪਰਵਾਹੀ।
ਦਰਗਹ ਢੋਈ ਨ[4] ਲਹੈ ਦੁਬਿਧਾ ਬਦਰਾਹੀ।
ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਪਰਵਾਣੁ ਸੁ ਘਾਹੀ। ੧੬।

ਵਿਣੁ ਗੁਰ ਹੋਰੁ ਧਿਆਨੁ ਹੈ ਸਭ ਦੂਜਾ ਭਾਉ।
ਵਿਣੁ ਗੁਰ ਸਬਦ ਗਿਆਨੁ ਹੈ ਫਿਕਾ ਆਲਾਉ[5]।
ਵਿਣੁ ਗੁਰ ਚਰਣਾ ਪੂਜਣਾ ਸਭੁ ਕੂੜਾ ਸੁਆਉ।
ਵਿਣੁ ਗੁਰ ਬਚਨੁ[6] ਜੁ ਮੰਨਣਾ ਊਰਾ ਪਰਥਾਉ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਿਣੁ ਸੰਗੁ ਹੈ ਸਭੁ ਕਚਾ ਚਾਉ।
ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਜਿਣਿ ਜਾਣਨਿ ਦਾਉ[7]। ੧੭।

ਲਖ ਸਿਆਣਪ ਸੁਰਤਿ ਲਖ ਲਖ ਗੁਣ ਚਤੁਰਾਈ।
ਲਖ ਮਤਿ ਬੁਧਿ ਸੁਧਿ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਲਖ ਪਤਿ ਵਡਿਆਈ।
ਲਖ ਜਪ ਤਪ ਲਖ ਸੰਜਮਾ ਲਖ ਤੀਰਥ ਨਾਈ।
ਕਰਮ ਧਰਮ ਲਖ ਜੋਗ ਭੋਗ ਲਖ ਪਾਠ ਪੜਾਈ।
ਆਪੁ ਗਣਾਇ ਵਿਗੁਚਣਾ ਓਹੁ[8] ਥਾਇ ਨ ਪਾਈ।
ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਹੋਇ ਆਪੁ ਗਵਾਈ। ੧੮।

---

[1]ਲੀਨ (ਲ), [2]ਬਬੀਹਾ (ਲ), [3]ਪਤਿਸਾਹੀ (ਸ,ਖ,ਲ), [4]ਨਾ (ਪ), [5]ਅਲਾਉ (ਭ), [6]ਵਚਨੁ (ਭ), [7]ਭਾਉ (ਲ), [8]ਉਹੁ (ਭ)

ਪੈਰੀ ਪੈ ਪਾਖਾਕ ਹੋਇ ਛਡਿ ਮਣੀ ਮਨੂਰੀ।
ਪਾਣੀ ਪਖਾ ਪੀਹਣਾ ਨਿਤ ਕਰੈ ਮਜੂਰੀ।
ਤੂਪੜ ਝਾੜਿ ਵਿਛਾਇਦਾ ਚੁਲਿ ਝੋਕਿ ਨ[1] ਝੂਰੀ।
ਮੁਰਦੇ ਵਾਂਗਿ ਮੁਰੀਦੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸਿਦਕ ਸਬੂਰੀ।
ਚੰਦਨੁ[2] ਹੋਵੈ ਸਿੰਮਲਹੁ ਫਲੁ ਵਾਸੁ ਹਜੂਰੀ।
ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਤਿ[3] ਪੂਰੀ। ੧੯।

ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਦਾ ਫਲੁ ਘਣਾ ਕਿਨਿ ਕੀਮਤਿ ਹੋਈ।
ਰੰਗੁ ਸੁਰੰਗੁ ਅਚਰਜੁ ਹੈ ਵੇਖਾਲੇ ਸੋਈ।
ਸਾਦੁ ਵਡਾ ਵਿਸਮਾਦੁ ਹੈ ਰਸੁ ਗੁੰਗੇ ਗੋਈ।
ਉਤਭੁਜ ਵਾਸੁ ਨਿਵਾਸੁ ਹੈ ਕਰਿ ਚਲਤੁ[5] ਸਮੋਈ।
ਤੋਲੁ ਅਤੋਲੁ ਅਮੋਲੁ ਹੈ ਜਰੈ ਅਜਰੁ ਕੋਈ।
ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਜਾਣੈ ਜਾਣੋਈ। ੨੦।

ਚੰਨਣੁ ਹੋਵੈ ਚੰਨਣਹੁ ਕੋ[4] ਚਲਤੁ ਨ ਜਾਣੈ।
ਦੀਵਾ ਬਲਦਾ ਦੀਵਹੁ[6] ਸਮਸਰਿ ਪਰਵਾਣੈ।
ਪਾਣੀ ਰਲਦਾ ਪਾਣੀਐ ਤਿਸੁ ਕੋ[7] ਨ ਸਿਞਾਣੈ।
ਭ੍ਰਿੰਗੀ ਹੋਵੈ ਕੀੜਿਅਹੁ ਕਿਵ ਆਖਿ ਵਖਾਣੈ।
ਸਪੁ ਛੁਡੰਦਾ ਕੰਜ ਨੋ ਕਰਿ ਚੋਜ ਵਿਡਾਣੈ।
ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਹੈਰਾਣੁ ਹੈਰਾਣੈ। ੨੧।

ਫੁਲੀ ਵਾਸੁ ਨਿਵਾਸੁ ਹੈ ਕਿਤੁ ਜੁਗਤਿ ਸਮਾਣੀ।
ਫੁਲਾ ਅੰਦਰਿ ਜਿਉ ਸਾਦੁ ਬਹੁ[8] ਸਿੰਜੇ ਇਕ ਪਾਣੀ।
ਘਿਉ ਦੁਧੁ ਵਿਚਿ ਵਖਾਣੀਐ ਕੋ ਮਰਮੁ ਨ ਜਾਣੀ।
ਜਿਉ ਬੈਸੰਤਰੁ[9] ਕਾਠ ਵਿਚਿ ਓਹੁ ਅਲਖ ਵਿਡਾਣੀ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੰਜਮਿ ਨਿਕਲੈ ਪਰਗਟੁ ਪਰਵਾਣੀ।
ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰਬਾਣੀ[10]। ੨੨।

ਦੀਪਕ ਜਲੈ ਪਤੰਗ ਵੰਸੁ ਫਿਰਿ ਦੇਖ ਨ ਹਟੈ।
ਜਲ ਵਿਚਹੁ ਫੜਿ ਕੰਢੀਐ[11] ਮਛ ਨੇਹੁ ਨ ਘਟੈ।
ਘੰਡਾ ਹੇੜੈ ਮਿਰਗ ਜਿਉ ਸੁਣਿ ਨਾਦ ਪਲਟੈ।
ਭਵਰੈ ਵਾਸੁ ਵਿਣਾਸੁ ਹੈ ਫੜਿ ਕਵਲੁ ਸਘਟੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਿਰਮ ਰਸੁ ਬਹੁ ਬੰਧਨ ਕਟੈ।
ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰਸਿਖ ਵੰਸੁ ਹੈ ਧਨੁ ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਧਿ ਖਟੈ। ੨੩। ੨੭। ਸਤਾਈ।

---

[1]ਨਿ (ਭ), [2]ਚੰਦਨੁ (ਸ,ਖ), [3]ਪਤਿ (ਲ), [4]ਕੋਈ (ਲ), [5]ਚਲਿਤੁ (ਸ,ਭ), [6]ਦੀਵਿਅਹੁੰ (ਸ,ਖ,ਭ), [7]ਕੋਹਿ (ਭ), [8]ਜਯੋਂ (ਲ), [9]ਬੈਸੰਤਰਿ (ਭ), [10]ਕੁਰਬਾਣੀ (ਭ), [11]ਕਢੀਐ (ਸ,ਭ,ਲ)

ਵਾਰ ੨੮

੧ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਵਾਲਹੁ ਨਿਕੀ ਆਖੀਐ ਖੰਡੇ ਧਾਰਹੁ ਸੁਣੀਐ ਤਿਖੀ।
ਆਖਣਿ ਆਖਿ ਨ ਸਕੀਐ ਲੇਖ ਅਲੇਖ ਨ ਜਾਈ ਲਿਖੀ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥੁ ਵਖਾਣੀਐ ਅਪੜਿ ਨ ਸਕੈ ਇਕਤੁ ਵਿਖੀ।
ਸਿਲ ਆਲੂਣੀ ਚਟਣੀ ਤੁਲਿ ਨ ਲਖ ਅਮਿਅ[1] ਰਸ ਇਖੀ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਾਇਆ ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਵਿਰਲੀ ਜੁ ਬਿਰਖੀ।
ਸਤਿਗੁਰ ਤੁਠੈ ਪਾਈਐ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਗੁਰਸਿਖੀ।
ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਭਿਖਕ ਭਿਖੀ। ੧।

ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਆਖੀਅਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਇ ਨ ਗੁਰਸਿਖੁ ਮੰਗੈ।
ਅਠ ਸਿਧੀ ਨਿਧੀ ਨਵੈ ਰਿਧਿ ਨ ਗੁਰੁ ਸਿਖੁ ਢਾਕੈ ਟੰਗੈ।
ਕਾਮਧੇਨੁ ਲਖ ਲਖਮੀ ਪਹੁੰਚ ਨ ਹੰਘੈ ਢੰਗਿ ਸੁਢੰਗੈ।
ਲਖ ਪਾਰਸ ਲਖ ਪਾਰਜਾਤ[2] ਹਥਿ ਨ ਛੁਹਦਾ ਫਲ ਨ ਅਭੰਗੈ।
ਤੰਤ ਮੰਤ ਪਾਖੰਡ ਲਖ ਬਾਜੀਗਰ ਬਾਜਾਰੀ ਨੰਗੈ।
ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ[3] ਗਾਖੜੀ ਇਕਸ ਅੰਗਿ ਨ ਅੰਗਣਿ ਅੰਗੈ।
ਗੁਰਸਿਖੁ ਦੂਜੇ ਭਾਵਹੁ ਸੰਗੈ। ੨।

ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਸਿਖਣਾ ਨਾਦੁ ਨ ਵੇਦ ਨ ਆਖਿ ਵਖਾਣੈ।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਲਿਖਣਾ ਲਖ [4]ਚਿਤ੍ਰ ਨ[4] ਗੁਪਤਿ ਲਿਖ ਜਾਣੈ।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਸਿਮਰਣੋ ਸੇਖ ਅਸੇਖ ਨ ਰੇਖ ਸਿਞਾਣੈ।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਵਰਤਮਾਨੁ ਵੀਹ ਇਕੀਹ ਉਲੰਘਿ ਪਛਾਣੈ।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਬੁਝਣਾ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਅੰਦਰਿ ਕਿਵ ਆਣੈ।
ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦੀ[5] ਸਾਧਸੰਗਿ ਸਬਦੁ ਸੁਰਤਿ ਹੋਇ ਮਾਣੁ ਨਿਮਾਣੈ।
ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਵਿਰਲਾ ਰੰਗੁ ਮਾਣੈ। ੩।

ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਸਿਖਣਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਦੀ ਸੇਵਾ।
ਦਸ ਅਵਤਾਰ ਨ ਸਿਖਿਆ ਗੀਤਾ ਗੋਸਟਿ ਅਲਖ ਅਭੇਵਾ।

---

[1]ਅਮਿਆ (ਪ), ਅਮਿਤ (ਲ), [2]ਪਾਰਿਜਾਤਿ (ਸ), [3]ਮੁਰੀਦੀ (ਸ, ਖ, ਭ), [4]ਨ ਚਿਤ੍ਰ (ਸ, ਖ, ਭ, ਲ), [5]ਪਰਸਾਦੀ (ਸ, ਖ, ਲ)

ਵੇਦ ਨ ਜਾਣਨ ਭੇਦ ਕਿਹੁ ਲਿਖਿ ਪੜਿ ਸੁਣਿ ਸਣੁ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ।
ਸਿਧ ਨਾਥ ਨ ਸਮਾਧਿ ਵਿਚਿ ਤੰਤ ਨ ਮੰਤ ਲੰਘਾਇਨ ਖੇਵਾ।
ਲਖ ਭਗਤਿ ਜਗਤ ਵਿਚਿ ਲਿਖਿ ਨ ਗਏ ਗੁਰਸਿਖੀ ਟੇਵਾ।
ਸਿਲਾ ਅਲੂਣੀ ਚਟਣੀ ਸਾਦਿ ਨ ਪੂਜੈ ਲਖ ਲਖ ਮੇਵਾ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦ ਸਮੇਵਾ। ੪।

ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਸਿਖਣਾ[1] ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਸਿਖੈ।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਲਿਖਣਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੁਣਿ ਸਮਝੈ ਲਿਖੈ।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਸਿਮਰਣੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੰਤ੍ਰੁ ਕੋਲੂ ਰਸੁ ਇਖੈ।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਵਰਤਮਾਨੁ ਚੰਦਨ ਵਾਸੁ ਨਿਵਾਸੁ ਬਿਰਿਖੈ[2]।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਬੁਝਣਾ ਬੁਝਿ ਅਬੁਝਿ ਹੋਵੈ ਲੈ ਭਿਖੈ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸੁਣਿ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਸਰਿਖੈ।
ਵਰਤਮਾਨੁ ਲੰਘਿ ਭੂਰ[3] ਭਵਿਖੈ। ੫।

ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਬੋਲਣਾ ਹੋਇ[4] ਮਿਠ ਬੋਲਾ ਲਿਖੈ ਨ ਲੇਖੈ।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਚਲਣਾ ਚਲੈ ਭੈ ਵਿਚਿ ਲੀਤੇ ਭੇਖੈ।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਰਾਹੁ ਏਹੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਚਾਲ ਚਲੈ ਸੋ ਦੇਖੈ।
ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ ਅਵੇਸੁ ਵਿਸੇਖੈ[5]।
ਆਪੁ ਗਣਾਇ ਨ ਅੰਪਣੇ[6] ਆਪੁ ਗਵਾਏ ਰੂਪ ਨ ਰੇਖੈ।
ਮੁਰਦੇ ਵਾਂਗਿ ਮੁਰੀਦੁ ਹੋਇ ਗੁਰ ਗੋਰੀ ਵੜਿ ਅਲਖ ਅਲੇਖੈ।[7]
ਅੰਤੁ ਨ ਮੰਤੁ ਨ ਸੇਖ ਸਰੇਖੈ। ੬।

ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਸਿਖਣਾ ਗੁਰੁ ਸਿਖ ਸਿਖਣ ਬਜਰੁ ਭਾਰਾ।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਲਿਖਣਾ ਲੇਖ ਅਲੇਖ ਨ ਲਿਖਣਹਾਰਾ।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਤੋਲਣਾ ਤੁਲੁ[8] ਨ ਤੋਲੁ[8] ਤੁਲੈ ਤੁਲਧਾਰਾ[9]।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਦੇਖਣਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਚਖਣਾ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰੁ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਾ।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਸਮਝਣਾ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਜਗਾਵਣਹਾਰਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਿਰਮੁ ਪਿਆਰਾ। ੭।

ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇਖਿ ਇਕਸ ਬਾਝੁ ਨ ਹੋਰਸੁ ਦੇਖੈ।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਚਖਣਾ ਲਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਫਿਕੈ ਲਖੈ।

---

[1]ਲਿਖਣਾ (ਲ), [2]ਬਿਰਖੈ (ਲ), [3]ਭੂਤ (ਸ,ਖ,ਭ), [4]ਹੋਇ (ਭ), [5]ਵਸੇਖੈ (ਭ), [6]ਅਪੜੈ (ਸ), ਅੰਬੜੈ (ਖ,ਭ,ਲ), [7]ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਲ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਕ ਪੰਕਤੀ ਵਾਧੂ ਹੈ ਜੋ ਅਸਲ ਵਿਚ ੪ਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦੀ ਛੇਵੀਂ ਪੰਕਤੀ ਹੈ-'ਗੁਰਸਿਖੀ ਮਰਿ ਜੀਵਣਾ ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਭੈ ਨਿਮਖ ਨਿਮੇਖੈ।' [8]ਤੋਲਿ (ਸ,ਖ), [9]ਤੁਲਿਧਾਰਾ (ਲ)

ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਨਾਦੁ ਸੁਣਿ ਲਖ ਅਣਹਦ ਵਿਸਮਾਦ ਅਲੇਖੈ।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਪਰਸਣਾ ਠੰਢਾ ਤਤਾ ਭੇਖ ਅਭੇਖੈ।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਦੀ[1] ਵਾਸੁ ਲੈ ਹੁਇ ਦੁਰਗੰਧ ਸੁਗੰਧ ਸਰੇਖੈ।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਮਰ ਜੀਵਣਾ ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਭੈ ਨਿਮਖ ਨਿਮੇਖੈ[2]।
ਅਲਪਿ ਰਹੈ ਗੁਰ ਸਬਦ ਵਿਸੇਖੈ। ੮।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਚਾ ਪੰਥੁ ਹੈ ਸਿਖੁ ਸਹਜ ਘਰਿ ਜਾਇ ਖਲੋਵੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਚੁ ਰਹਰਾਸਿ ਹੈ ਪੈਰੀ ਪੈ ਪਾਖਾਕੁ ਜੁ ਹੋਵੈ।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਨਾਵਣਾ ਗੁਰਮਤਿ ਲੈ ਦੁਰਮਤਿ ਮਲੁ ਧੋਵੈ।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਪੂਜਣਾ ਗੁਰਸਿਖ ਪੂਜ ਪਿਰਮ ਰਸੁ ਭੋਵੈ।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਗਲਿ ਹਾਰੁ ਪਰੋਵੈ।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਜੀਵਣਾ ਜੀਵਦਿਆ ਮਰਿ ਹਉਮੈ ਖੋਵੈ।
ਸਾਧਸੰਗਿਤ ਗੁਰੁ ਸਬਦੁ ਵਿਲੋਵੈ। ੯।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਖਾਵਣਾ ਦੁਖ ਸੁਖ ਸਮਕਰਿ ਅਉਚਰ ਚਰਣਾ।
ਗੁਰਸਿਖੀ[3] ਦਾ ਗਾਵਣਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਨਿਝਰੁ ਝਰਣਾ।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਧੀਰਜੁ ਧਰਮੁ ਪਿਰਮ ਪਿਆਲਾ ਅਜਰੁ ਜਰਣਾ।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਸੰਜਮੋ ਡਰਿ ਨਿਡਰੁ ਨਿਡਰ ਮੁਚ ਡਰਣਾ।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਮਿਲਿ ਸਾਧਸੰਗਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਜਗੁ ਦੁਤਰੁ ਤਰਣਾ।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਕਰਮੁ ਏਹੁ[4] ਗੁਰ ਫੁਰਮਾਏ ਗੁਰਸਿਖ ਕਰਣਾ।
ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ[5] ਗੁਰਸਿਖੁ ਗੁਰੁ ਸਰਣਾ। ੧੦।

ਵਾਸਿ[6] ਸੁਵਾਸੁ ਨਿਵਾਸੁ ਕਰਿ ਸਿੰਮਲਿ ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਫਲ ਲਾਏ।
ਪਾਰਸ ਹੋਇ ਮਨੂਰੁ ਮਲੁ ਕਾਗਹੁ ਪਰਮ ਹੰਸੁ ਕਰਵਾਏ।
ਪਸੂ ਪਰੇਤਹੁ ਦੇਵ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵ ਸੇਵ ਭੈ ਪਾਏ[7]।
ਸਭ ਨਿਧਾਨ ਰਖਿ ਸੰਖ ਵਿਚਿ ਹਰਿ ਜੀ ਲੈ ਲੈ ਹਥਿ ਵਜਾਏ।
ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣੁ ਆਖੀਐ ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਹੋਇ ਆਪਿ ਛਲਾਏ।
ਗੁਣ ਕੀਤੇ ਗੁਣ ਕਰੇ ਜਗੁ ਅਵਗੁਣ ਕੀਤੇ ਗੁਣੁ ਗੁਰ ਭਾਏ।
ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਜਗ ਵਿਚਿ ਆਏ। ੧੧।

ਫਲ ਦੇ ਵਟ ਵਗਾਇਆ ਤਛਣਹਾਰੇ ਤਾਰਿ ਤਰੰਦਾ।
ਤਛੇ ਪੁਤ ਨ ਡੋਬਈ ਪੁਤ ਵੈਰੁ ਜਲ ਜੀ ਨ ਧਰੰਦਾ।
ਵਰਸੈ ਹੋਇ ਸਹੰਸ ਧਾਰ ਮਿਲਿ ਗਿਲਿ ਜਲੁ ਨੀਵਾਣਿ ਚਲੰਦਾ।

---

[1]ਦਾ (ਲ), [2]ਨਮੇਖੈ (ਸ,ਖ,ਭ), [3]ਗੁਰਸਿਖਾ (ਲ), [4]ਏ (ਭ), [5]ਕ੍ਰਿਪਾ (ਭ), [6]ਵਾਂਸੁ (ਭ), [7]ਭਾਏ (ਭ,ਲ)

ਡੋਬੈ ਡੁਬੇ[1] ਅਗਰ ਨੋ ਆਪੁ ਛਡਿ ਪੁਤ ਪੈਜ ਰਖੰਦਾ।
ਤਰਿ ਡੁਬੈ ਡੁਬਾ[2] ਤਰੈ ਜਿਣਿ ਹਾਰੈ ਹਾਰੈ ਸੁ ਜਿਣੰਦਾ।
ਉਲਟਾ ਖੇਲੁ ਪਿਰੰਮ ਦਾ ਪੈਰਾ ਉਪਰਿ ਸੀਸੁ ਨਿਵੰਦਾ।
ਆਪਹੁ ਕਿਸੈ ਨ ਜਾਣੈ ਮੰਦਾ। ੧੨।

ਧਰਤੀ ਪੈਰਾ ਹੇਠਿ ਕੈ[3] ਧਰਤੀ ਹੇਠਿ ਵਸੰਦਾ ਪਾਣੀ।
ਪਾਣੀ ਚਲੈ ਨੀਵਾਣ ਨੋ ਨਿਰਮਲੁ ਸੀਤਲੁ ਸੁਧੁ ਪਰਾਣੀ।
ਬਹੁ ਰੰਗੀ ਇਕ ਰੰਗੁ ਹੈ ਸਭਨਾ ਅੰਦਰਿ ਇਕੋ ਜਾਣੀ।
ਤਤਾ ਹੋਵੈ ਧੁਪ ਵਿਚਿ ਛਾਵੈ ਠੰਢਾ ਵਿਰਤੀ ਹਾਣੀ।
ਤੁਪਦਾ ਪਰਉਪਕਾਰ ਨੋ ਠੰਢੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਵਿਹਾਣੀ।
ਅਗਨਿ ਬੁਝਾਏ ਤਪਤਿ ਵਿਚਿ ਠੰਢਾ ਹੋਵੈ ਬਿਲਮੁ ਨ ਆਣੀ।
ਗੁਰੁ ਸਿਖੀ ਦੀ ਏਹ ਨੀਸਾਣੀ। ੧੩।

ਪਾਣੀ ਅੰਦਰਿ ਧਰਤਿ ਹੈ ਧਰਤੀ ਅੰਦਰਿ ਪਾਣੀ ਵਸੈ।
ਧਰਤੀ ਰੰਗੁ ਨ ਰੰਗ ਸਭ ਧਰਤੀ ਸਾਉ ਨ ਸਭ ਰਸ ਰਸੈ।
ਧਰਤੀ ਗੰਧੁ ਨ ਗੰਧ ਬਹੁ ਧਰਤਿ ਨ ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਤਰਸੈ।
ਜੇਹਾ ਬੀਜੇ ਸੋ ਲੁਣੈ ਕਰਮਿ ਭੂਮਿ ਸਭ ਕੋਈ ਦਸੈ।
ਚੰਦਨ ਲੇਪੁ ਨ ਲੇਪੁ ਹੈ ਕਰਿ ਮਲ ਮੂਤ ਕਸੂਤ ਨ ਧਸੈ।
ਵੁਠੇ ਮੀਹ ਜਮਾਇਦੇ ਡਵਿ ਲਗੈ ਅੰਗੂਰੁ ਵਿਗਸੈ।
ਦੁਖਿ ਨ ਰੋਵੈ ਸੁਖਿ ਨ ਹਸੈ। ੧੪।

ਪਿਛਲ ਰਾਤੀ ਜਾਗਣਾ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦਿੜਾਏ।
ਮਿਠਾ ਬੋਲਣੁ ਨਿਵ ਚਲਣੁ ਹਥਹੁ ਦੇ ਕੈ ਭਲਾ ਮਨਾਏ।
ਥੋੜਾ ਸਵਣਾ ਖਾਵਣਾ ਥੋੜਾ ਬੋਲਨੁ[4] ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਏ।
ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ ਕਰੈ ਵਡਾ ਹੋਇ ਨ ਆਪੁ ਗਣਾਏ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਗਾਵਦੇ ਰਾਤਿ ਦਿਹੈ ਨਿਤ[5] ਚਲਿ ਚਲਿ ਜਾਏ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਪਰਚਾ[6] ਕਰੈ ਸਤਿਗੁਰ ਪਰਚੇ ਮਨ ਪਰਚਾਏ।
ਆਸਾ ਵਿਚਿ ਨਿਰਾਸੁ ਵਲਾਏ। ੧੫।

ਗੁਰ ਚੇਲਾ ਚੇਲਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੁ ਸਿਖ ਸੁਣਿ ਗੁਰਸਿਖੁ ਸਦਾਵੈ।
ਇਕ ਮਨਿ ਇਕੁ ਅਰਾਧਣਾ ਬਾਹਰਿ ਜਾਦਾ ਵਰਜਿ ਰਹਾਵੈ।
ਹੁਕਮੀ ਬੰਦਾ ਹੋਇ ਕੈ ਖਸਮੈ ਦਾ ਭਾਣਾ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ।
ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਮੁਰੀਦ ਸੋਇ ਕੋ ਵਿਰਲਾ ਗੁਰਿ ਗੋਰਿ ਸਮਾਵੈ।
ਪੈਰੀ ਪੈ ਪਾਖਾਕੁ ਹੋਇ ਪੈਰਾ ਉਪਰਿ ਸੀਸੁ ਧਰਾਵੈ।

---

[1]ਡਬੈ (ਸ), [2]ਡੂਬਾ (ਭ), [3]ਹੈ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [4]ਬੋਲਣੁ (ਖ,ਭ,ਲ), [5]ਮਿਲਿ (ਲ), [6]ਪਰਚੀ (ਲ)

ਆਪੁ ਗਵਾਏ ਆਪੁ ਹੋਇ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਨ ਨਦਰੀ ਆਵੈ।
ਗੁਰੁ ਸਿਖੀ ਗੁਰੁਸਿਖੁ ਕਮਾਵੈ। ੧੬।

ਤੇ ਵਿਰਲੇ ਸੈਸਾਰ ਵਿਚਿ ਦਰਸਨ ਜੋਤਿ ਪਤੰਗ ਮਿਲੰਦੇ।
ਤੇ ਵਿਰਲੇ ਸੈਸਾਰ ਵਿਚਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਹੋਇ ਮਿਰਗ ਮਰੰਦੇ।
ਤੇ ਵਿਰਲੇ ਸੈਸਾਰ ਵਿਚਿ ਚਰਣ ਕਵਲ ਹੋਇ[1] ਭਵਰ ਵਸੰਦੇ।
ਤੇ ਵਿਰਲੇ ਸੈਸਾਰ ਵਿਚਿ ਪਿਰਮ ਸਨੇਹੀ ਮੀਨ ਤਰੰਦੇ।
ਤੇ ਵਿਰਲੇ ਸੈਸਾਰ ਵਿਚਿ ਗੁਰੁਸਿਖ ਗੁਰੁਸਿਖ ਸੇਵ ਕਰੰਦੇ।
ਭੈ ਵਿਚਿ ਜੰਮਨਿ ਭੈ ਰਹਨਿ[2] ਭੈ ਵਿਚਿ ਮਰਿ[+] ਗੁਰਸਿਖ ਜੀਵੰਦੇ[3]।
ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਿਰਮੁ ਚਖੰਦੇ। ੧੭।

ਲਖ ਜਪ ਤਪ ਲਖ ਸੰਜਮਾ ਹੋਮ ਜਗ ਲਖ ਵਰਤ ਕਰੰਦੇ।
ਲਖ ਤੀਰਥ ਲਖ ਊਲਖਾ ਲਖ ਪੁਰੀਆ ਲਖ ਪੁਰਬ ਲਗੰਦੇ।
ਦੇਵੀ ਦੇਵਲ[4] ਦੇਹੁਰੇ ਲਖ ਪੁਜਾਰੀ ਪੂਜ ਕਰੰਦੇ।
[5]ਜਲ ਥਲ[5] ਮਹੀਅਲ ਭਰਮਦੇ ਕਰਮ ਧਰਮ ਲਖ ਫੇਰ ਫਿਰੰਦੇ।
ਲਖ ਪਰਬਤ ਵਣ ਖੰਡ ਲਖ ਲਖ ਉਦਾਸੀ ਹੋਇ ਭਵੰਦੇ।
ਅਗਨੀ ਅੰਗੁ ਜਲਾਇਦੇ ਲਖ ਹਿਵੰਚਲਿ[6] ਜਾਇ ਗਲੰਦੇ।
ਗੁਰੁਸਿਖੀ ਸੁਖੁ ਤਿਲੁ ਨ ਲਹੰਦੇ। ੧੮।

ਚਾਰਿ ਵਰਨ[7] ਕਰਿ ਵਰਤਿਆ ਵਰਨੁ ਚਿਹਨੁ ਕਿਹੁ ਨਦਰਿ ਨ ਆਇਆ।
ਛਿਅ[8] ਦਰਸਨ ਭੇਖਧਾਰੀਆ ਦਰਸਨ ਵਿਚਿ ਨ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ।
ਸੰਨਿਆਸੀ ਦਸ ਨਾਵ[9] ਧਰਿ ਨਾਉ ਗਣਾਇ ਨ ਨਾਉ ਧਿਆਇਆ[10]।
ਰਾਵਲ ਬਾਰਹ ਪੰਥ ਕਰਿ ਗੁਰਮੁਖ ਪੰਥੁ ਨ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ।
ਬਹੁ ਰੂਪੀ ਬਹੁ ਰੂਪੀਏ ਰੂਪ ਨ ਰੇਖ ਨ ਖੇਲੁ ਮਿਟਾਇਆ।
ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਚਲਦੇ ਸੰਗ ਲਖ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਨ ਰੰਗ ਰੰਗਾਇਆ।
ਵਿਣ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਮੋਹੇ ਮਾਇਆ। ੧੯।

ਕਿਰਸਾਣੀ ਕਿਰਸਾਣ ਕਰਿ ਖੇਤ ਬੀਜਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਨ ਲਹੰਦੇ।
ਵਣਜੁ ਕਰਨਿ ਵਾਪਾਰੀਏ ਲੈ ਲਾਹਾ ਨਿਜ ਘਰਿ ਨ ਵਸੰਦੇ।
ਚਾਕਰ ਕਰਿ ਕਰਿ ਚਾਕਰੀ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਨ ਸੁਲਹ ਕਰੰਦੇ।
ਪੁੰਨ ਦਾਨੁ ਚੰਗਿਆਈਆ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਰਤਬ ਥਿਰੁ ਨ ਰਹੰਦੇ।
ਰਾਜੇ ਪਰਜੇ ਹੋਇ ਕੈ ਕਰਿ ਕਰਿ ਵਾਦ ਨ ਪਾਰਿ ਪਵੰਦੇ।
ਗੁਰਸਿਖ ਸੁਣਿ ਗੁਰੁਸਿਖ ਹੋਇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਮੇਲਿ ਮਿਲੰਦੇ।
ਗੁਰਮਤਿ ਚਲਦੇ ਵਿਰਲੇ ਬੰਦੇ। ੨੦।

---

[1]ਹੁਇ (ਸ,ਖ,ਭ), [2]ਮਰਨਿ (ਲ), [3]ਸਦਾ ਰਹੰਦੇ (ਲ), [4]ਦੇਵਾ (ਖ,ਲ), [5]ਲਖ ਲਖ (ਲ), [6]ਹਿਮੰਚਲਿ (ਸ,ਭ), [7]ਵਰਣ (ਸ,ਖ,ਭ), [8]ਛਿਆ (ਭ), [9]ਨਾਉ (ਭ), [10]ਧਰਾਹਿਆ (ਲ)

ਗੁੰਗਾ ਗਾਵਿ ਨ ਜਾਣਈ ਬੋਲਾ ਸੁਣੈ ਨ ਅੰਦਰਿ ਆਣੈ।
ਅੰਨ੍ਹੈ ਦਿਸਿ ਨ ਆਵਈ ਰਾਤਿ ਅਨ੍ਹੇਰੀ ਘਰੁ ਨ ਸਿਞਾਣੈ।
ਚਲਿ ਨ ਸਕੈ ਪਿੰਗੁਲਾ ਲੂਲਾ ਗਲਿ ਮਿਲਿ ਹੇਤੁ ਨ ਜਾਣੈ।
ਸੰਢਿ ਸਪੁਤੀ[1] ਨ ਥੀਐ ਖੁਸਰੇ ਨਾਲਿ ਨ ਰਲੀਆ ਮਾਣੈ।
ਜਣਿ ਜਣਿ ਪੁਤਾ ਮਾਈਆ ਡਲੈ ਨਾਵ ਧਰੇਨਿ ਧਿਙਾਣੈ।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਣੁ ਸੂਰਜੁ ਜੋਤਿ ਨ ਹੋਇ ਟਟਾਣੈ[2]।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਵਖਾਣੈ। ੨੧।

ਲਖ ਧਿਆਨਿ ਸਮਾਧਿ ਲਾਇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰੂਪਿ ਨ ਅਪੜਿ ਸਕੈ।
ਲਖ ਗਿਆਨ ਵਖਾਣਿ ਕਰ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਉਡਾਰੀ ਥਕੈ।
ਬੁਧਿ ਬਲ ਬਚਨ ਬਬੇਕ[3] ਲਖ ਢਹਿ ਢਹਿ ਪਵਨਿ ਪਿਰਮ ਦਰਿ ਧਕੈ।
ਜੋਗ ਭੋਗ ਬੈਰਾਗ ਲਖ ਸਹਿ ਨ ਸਕਹਿ[4] ਗੁਣ ਵਾਸੁ ਮਹਕੈ।
ਲਖ ਅਚਰਜ ਅਚਰਜ ਹੋਇ ਅਬਿਗਤਿ ਗਤਿ ਅਬਿਗਤਿ ਵਿਚਿ ਅਕੈ।
ਵਿਸਮਾਦੀ ਵਿਸਮਾਦ ਲਖ ਅਕਥ ਕਥਾ ਵਿਚਿ ਸਹਮਿ ਸਹਕੈ।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਦੈ ਅਖਿ ਫਰਕੈ। ੨੨ । ੨੮। ਅਠਾਈ।

---

[1]ਸੁਪਤੀ (ਸ,ਖ,ਭ), [2]ਟਨਾਵੈ (ਖ,ਲ), [3]ਬਿਬੇਕ (ਸ), [4]ਸਕਨਿ (ਲ)

ਵਾਰ ੨੯

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਆਦੇਸੁ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਚੁ ਨਾਉ ਸਦਵਾਇਆ।
ਚਾਰਿ ਵਰਨ ਗੁਰਸਿਖ ਕਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਚਾ ਪੰਥੁ ਚਲਾਇਆ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਗਾਵਦੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦੁ ਅਨਾਹਦੁ ਵਾਇਆ।
ਗੁਰ ਸਾਖੀ ਉਪਦੇਸੁ ਕਰਿ ਆਪਿ ਤਰੈ ਸੈਸਾਰੁ ਤਰਾਇਆ।
ਪਾਨ ਸੁਪਾਰੀ ਕਥੁ[1] ਮਿਲਿ ਚੂਨੇ ਰੰਗੁ ਸੁਰੰਗ ਚੜਾਇਆ।
ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਸਿਮਰਣ ਜੁਗਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਮਿਲਿ ਗੁਰ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚਖੰਡੁ ਵਸਾਇਆ। ੧।

ਪਰਤਨ ਪਰਧਨ[2] ਪਰਨਿੰਦ[3] ਮੇਟਿ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦਿੜਾਇਆ[4]।
ਗੁਰਮਤਿ ਮਨੁ ਸਮਝਾਇ ਕੈ[5] ਬਾਹਰਿ ਜਾਦਾ ਵਰਜਿ ਰਹਾਇਆ।
ਮਨਿ ਜਿਤੈ ਜਗੁ ਜਿਣਿ ਲਇਆ ਅਸਟਧਾਤੁ ਇਕ ਧਾਤੁ ਕਰਾਇਆ।
ਪਾਰਸੁ ਹੋਏ ਪਾਰਸਹੁ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ ਅਵੇਸੁ ਦਿਖਾਇਆ।
ਜੋਗ ਭੋਗੁ ਜਿਣਿ ਜੁਗਤਿ ਕਰਿ ਭਾਹਿ ਭਗਤਿ ਭੈ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ।
ਆਪੁ ਗਇਆ ਆਪਿ ਵਰਤਿਆ ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਹੋਇ ਵਸਗਤਿ ਆਇਆ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਿਚਿ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ। ੨।

ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਮਿਲਿ ਸਾਧਸੰਗਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੁਖ ਸੁਖ ਸਮਕਰਿ ਸਾਧੇ।
ਹਉਮੈ ਦੁਰਮਤਿ ਪਰਹਰੀ ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿਗੁਰ[6] ਪੁਰਖੁ ਆਰਾਧੇ[7]।
ਸਿਵ ਸਕਤੀ ਨੋ ਲੰਘਿ ਕੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲ ਸਹਜ ਸਮਾਧੇ।
ਗੁਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਇਕੁ[8] ਜਾਣਿ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਮਿਟਾਇ ਉਪਾਧੇ।
ਜੰਮਣ ਮਰਣਹੁ ਬਾਹਰੇ ਅਜਰਾਵਰਿ ਮਿਲਿ ਅਗਮ ਅਗਾਧੇ।
ਆਸ ਨ ਤ੍ਰਾਸ ਉਦਾਸ ਘਰਿ ਹਰਖ ਸੋਗ ਵਿਹੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖਾਧੇ।
ਮਹਾ ਅਸਾਧ ਸਾਧਸੰਗ ਸਾਧੇ। ੩।

ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੋ ਰਜ ਗੁਣੁ ਤਮ ਗੁਣੁ ਸਤ ਗੁਣੁ[9] ਜਿਤਾ।

---

[1]ਕਥਿ (ਭ), [2]ਧਨ (ਖ,ਲ), [3]ਪਰਨਿੰਦਾ (ਲ), [4]ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ (ਲ), [5]ਕਰਿ (ਲ), [6]ਸਤਿਗੁਰ (ਭ),
[7]ਅਗਾਧੇ (ਭ), ਅਰਾਧੇ (ਭ), [8]ਏਕ (ਸ,ਖ), [9]ਲੁਣੁ (ਸ)

ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ ਸੰਕਲਪ ਕਰਿ ਇਕ ਮਨਿ ਹੋਇ ਵਿਗੋਇ ਦੁਚਿਤਾ।
ਲੋਕ ਵੇਦ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਲਿਵ ਅੰਦਰਿ ਇਕੁ ਬਾਹਰਿ ਬਹੁ ਭਿਤਾ।
ਮਾਤ ਲੋਕ ਪਾਤਾਲੁ ਜਿਣਿ ਸੁਰਗ ਲੋਕ ਵਿਚਿ ਹੋਇ ਅਥਿਤਾ।
ਮਿਠਾ ਬੋਲਣੁ ਨਿਵਿ ਚਲਣੁ ਹਥਹੁ ਦੇ ਕਰਿ[1] ਪਤਿਤ ਪਵਿਤਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਾਇਆ ਅਤੁਲੁ ਅਡੋਲੁ ਅਮੋਲੁ ਅਮਿਤਾ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਪੀੜ੍ਹਿਨ ਪਿਤਾ। ੪।

ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਹਥ ਜੋੜਿ ਹੁਕਮੀ ਬੰਦੇ ਰਹਨਿ ਖੜੋਤੇ।
ਚਾਰੇ ਚਕ ਨਿਵਾਇਆ ਪੈਰੀ ਪੈ ਇਕ ਸੂਤਿ ਪਰੋਤੇ।
ਵੇਦ ਨ ਪਾਇਨਿ ਭੇਦੁ ਕਿਹੁ ਪੜਿ ਪੜਿ ਪੰਡਿਤ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਸ੍ਰੋਤੇ।
ਚਹੁ ਜੁਗਿ ਅੰਦਰ ਜਾਗਦੀ[2] ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਮਿਲਿ ਜਗਮਗ ਜੋਤੇ।
ਚਾਰਿ ਵਰਨ ਇਕ ਵਰਨ ਹੋਇ ਗੁਰਸਿਖ ਵੜੀਅਨਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗੋਤੇ।
ਧਰਮਸਾਲ ਵਿਚਿ ਬੀਜਦੇ ਕਰਿ ਗੁਰਪੁਰਬ ਸੁ ਵਣਜ ਸਓਤੇ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲ ਦਾਦੇ ਪੋਤੇ। ੫।

ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਅਹੰਕਾਰ ਸਾਧਿ ਲੋਭ ਮੋਹ ਦੀ ਜੋਹ ਮਿਟਾਈ।
ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਦਇਆ ਧਰਮੁ ਅਰਥੁ ਸਮਰਥ ਸੁਗਰਥੁ ਸਮਾਈ।
ਪੰਜੇ ਤਤ ਉਲੰਘਿਆ ਪੰਜਿ ਸਬਦੁ ਵਜੀ ਵਾਧਾਈ।
ਪੰਜੇ ਮੁਦ੍ਰਾ ਵਸਿ ਕਰਿ ਪੰਚਾਇਣੁ ਹੁਇ[3] ਦੇਸ ਦੁਹਾਈ।
ਪਰਮੇਸਰੁ ਹੈ ਪੰਜ ਮਿਲਿ ਲੇਖ ਅਲੇਖ ਨ ਕੀਮਤਿ ਪਾਈ।
ਪੰਜ ਮਿਲੇ ਪਰਪੰਚ ਤਜਿ ਅਨਹਦ ਸਬਦ ਸਬਦ ਲਿਵ ਲਾਈ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸੋਹਨਿ ਗੁਰ ਭਾਈ। ੬।

ਛਿਅ ਦਰਸਨ ਤਰਸਨਿ[4] ਘਣੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ।
ਛਿਅ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਮਝਾਵਣੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗੁਰੁ ਉਪਦੇਸੁ ਦਿੜਾਇਆ[5]।
ਰਾਗ ਨਾਦ ਵਿਸਮਾਦ ਵਿਚਿ ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਇਆ।
ਛਿਅ ਰੁਤੀ ਕਰਿ ਵਰਤਮਾਨ ਸੂਰਜੁ ਇਕੁ ਚਲਤੁ ਵਰਤਾਇਆ।
ਛਿਅ ਰਸ ਸਾਉ ਨ ਪਾਇਨੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਿਰਮੁ ਚਖਾਇਆ।
ਜਤੀ ਸਤੀ ਚਿਰੁ ਜੀਵਣੇ ਚਕ੍ਰਵਰਤਿ ਹੋਇ ਮੋਹੇ ਮਾਇਆ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਇਆ। ੭।

ਸਤ ਸਮੁੰਦਰ ਸਮਾਇ ਲੈ ਭਵਜਲ ਅੰਦਰਿ ਰਹੇ ਨਿਰਾਲਾ।
ਸਤੇ ਦੀਪ ਅਨੇਰੁ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੀਪਕ ਸਬਦ ਉਜਾਲਾ।
ਸਤੇ ਪੁਰੀਆ ਸੋਧੀਆ ਸਹਜ ਪੁਰੀ ਸਚੀ ਧਰਮਸਾਲਾ।

[1]ਕੈ (ਲ), [2]ਜਾਗਤੀ (ਲ), [3]ਹੋ (ਲ), [4]ਪਰਸਨ (ਭ), [5]ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ (ਲ)

ਸਤੇ ਰੋਹਣਿ ਸਤ ਵਾਰ ਸਾਧੇ ਫੜਿ ਫੜਿ ਮਥੇ ਵਾਲਾ।
ਤ੍ਰੈ ਸਤੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡਿ ਕਰਿ ਵੀਹ ਇਕੀਹ ਉਲੰਘਿ ਸੁਖਾਲਾ।
ਸਤੇ ਸੁਰ ਭਰਪੂਰ ਕਰਿ ਸਤੀ ਧਾਰੀ ਪਾਰਿ ਪਿਆਲਾ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦ ਸਮਾਲਾ। ੮।

ਅਠ ਖੰਡਿ ਪਾਖੰਡ ਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਇਕ ਮਨਿ ਇਕ ਧਿਆਇਆ।
ਅਸਟ ਧਾਤੁ ਪਾਰਸ ਮਿਲੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੰਚਨ ਜੋਤਿ ਜਗਾਇਆ।
ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਸਿਧ ਸਾਧਿਕਾ[1] ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਆਦੇਸੁ ਕਰਾਇਆ।
ਅਠੈ ਪਹਰਿ ਅਰਾਧੀਐ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ।
ਅਸਟ ਕੁਲੀ ਵਿਹੁ ਉਤਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮਤਿ ਨ ਮੋਹੇ ਮਾਇਆ।
ਮਨੁ ਅਸਾਧੁ ਨ ਸਾਧੀਐ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਸਾਧਿ ਸਧਾਇਆ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਮਨੁ ਵਸਿ ਆਇਆ। ੯।

[2]ਨਉ ਪਰਕਾਰੀ ਭਗਤਿ ਕਰਿ ਸਾਧੈ ਨਵੈ ਦੁਆਰ ਗੁਰਮਤੀ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਿਰਮ ਚਖਾਇਆ ਗਾਵੈ ਜੀਭ ਰਸਾਇਣਿ ਰਤੀ।[2]
ਨਵੀ ਖੰਡੀ ਜਾਣਾਇਆ ਰਾਜੁ ਜੰਗ ਜਿਣਿ ਸਤੀ ਅਸਤੀ।
ਨਉ ਕਰਿ ਨਉ ਘਰ ਸਾਧਿਆ ਵਰਤਮਾਨ ਪਰਲਉ ਉਤਪਤੀ।
ਨਵ ਨਿਧਿ[3] ਪਿਛਲਗਣੀ[4] ਨਾਥ ਅਨਾਥ ਸਨਾਥ ਜੁਗਤੀ।
ਨਉ ਉਖਲ ਵਿਚਿ ਉਖਲੀ ਮਿਠੀ ਕਉੜੀ ਠੰਢੀ ਤਤੀ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਸਣਖਤੀ। ੧੦।

ਦੇਖਿ ਪਰਾਈਆ ਚੰਗੀਆ ਮਾਵਾ ਭੈਣਾ ਧੀਆ ਜਾਣੈ।
ਉਸੁ ਸੂਅਰੁ ਉਸੁ ਗਾਇ ਹੈ ਪਰ ਧਨ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਣੈ।
ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਕੁਟੰਬੁ ਦੇਖਿ ਮੋਹੇ ਮੋਹਿ ਨ ਧੋਹਿ ਧਿਙਾਣੈ।
ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਕੰਨਿ ਸੁਣਿ ਆਪਹੁ ਬੁਰਾ ਨ ਆਖਿ ਵਖਾਣੈ।
ਵਡ ਪਰਤਾਪੁ ਨ ਆਪੁ ਗਣਿ ਕਰਿ ਅਹੰਮੇਉ ਨ ਕਿਸੈ ਰਵਾਣੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਾਇਆ ਰਾਜ ਜੋਗੁ ਰਸ ਰਲੀਆ ਮਾਣੈ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਿਟਹੁ ਕੁਰਬਾਣੈ। ੧੧।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਿਰਮੁ ਚਖਾਇਆ ਭੁਖ ਨ ਖਾਣੁ ਪੀਅਣੁ ਅੰਨੁ ਪਾਣੀ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਨੀਦ ਉਘੜੀ ਜਾਗਦਿਆ ਸੁਖ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀ।
ਸਾਹੇ ਬਧੇ[5] ਸੋਹਦੇ ਮੈਲਾਪੜ ਪਰਵਾਣੁ ਪਰਾਣੀ।
ਚਲਣੁ ਜਾਣਿ ਸੁਜਾਣ ਹੋਇ ਜਗ ਮਿਹਮਾਨ[6] ਆਏ ਮਿਹਮਾਣੀ।

---

[1]ਸਾਧਿਕਾਂ (ਸ), ਸਾਧਿਕੇ (ਲ), [2]ਨਉ ਪਰਕਾਰੀ ਭਗਤਿ ਕਰਿ ਸਾਧੈ ਜੀਭ ਰਸਾਇਣਿ ਰਤੀ। (ਲ), [3]ਨਿਧੀ (ਪ), [4]ਪਿਛੇਲਗਣੀ (ਲ), [5]ਵਧੇ (ਭ,ਲ), [6]ਮਿਹਮਾਣ (ਲ)

ਸਚੁ ਵਣਜਿ ਖੇਪ ਲੈ ਚਲੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਾਡੀ ਰਾਹੁ ਨੀਸਾਣੀ।
ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਗੁਰ ਸਿਖ ਗੁਰਸਿਖਾ ਮਨਿ ਭਾਣੀ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਿਚਿ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ। ੧੨।

ਹਉਮੈ ਗਰਬੁ ਨਿਵਾਰੀਐ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਿਦੈ ਗਰੀਬੀ[1] ਆਵੈ।
ਗਿਆਨ ਮਤੀ ਘਟਿ ਚਾਨਣਾ ਭਰਮ ਅਗਿਆਨੁ ਅੰਧੇਰੁ ਮਿਟਾਵੈ।
ਹੋਇ ਨਿਮਾਣਾ ਢਹਿ ਪਵੈ ਦਰਗਾਹ ਮਾਣੁ ਨਿਮਾਣਾ ਪਾਵੈ।
ਖਸਮੈ ਸੋਈ ਭਾਵਦਾ ਖਸਮੈ ਦਾ+ ਜਿਸੁ ਭਾਣਾ ਭਾਵੈ।
ਭਾਣਾ ਮੰਨੈ ਮੰਨੀਐ ਆਪਣਾ ਭਾਣਾ ਆਪਿ ਮਨਾਵੈ।
ਦੁਨੀਆ ਵਿਚਿ ਪਰਾਹੁਣਾ ਦਾਵਾ ਛਡਿ ਰਹੈ ਲਾਦਾਵੈ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਹੁਕਮੁ[2] ਕਮਾਵੈ। ੧੩।

ਗੁਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਇਕੁ ਜਾਨਿ[3] ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਮਿਟਾਇਆ।
ਹਉਮੈ ਪਾਲਿ ਢਹਾਇ ਕੈ ਤਾਲ ਨਦੀ ਦਾ ਨੀਰੁ ਮਿਲਾਇਆ।
ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੈ ਦੁਹ ਵਲੀ ਇਕ ਦੂ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ਨ ਪਾਇਆ।
ਰੁਖਹੁ ਫਲੁ ਤੈ ਫਲਹੁ ਰੁਖੁ ਇਕੁ ਨਾਉ ਫਲੁ ਰੁਖੁ ਸਦਾਇਆ।
ਛਿਅ[4] ਰੁਤੀ ਇਕੁ ਸੁਝ ਹੈ ਸੁਝੈ ਸੁਝੁ ਨ ਹੋਰੁ ਦਿਖਾਇਆ।
ਰਾਤੀ ਤਾਰੇ ਚਮਕਦੇ ਦਿਹਿ ਚੜਿਐ ਕਿਨਿ ਆਖੁ ਲੁਕਾਇਆ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਇਕ ਮਨਿ ਇਕੁ ਧਿਆਇਆ। ੧੪।

ਗੁਰਸਿਖ ਜੋਗੀ ਜਾਗਦੇ ਮਾਇਆ ਅੰਦਰਿ ਕਰਨਿ ਉਦਾਸੀ।
ਕੰਨੀ ਮੁੰਦ੍ਰਾ[5] ਮੰਤ੍ਰ ਗੁਰ ਸੰਤਾ ਧੂੜਿ ਬਿਭੂਤ ਸੁ ਲਾਸੀ।
ਖਿੰਥਾ ਖਿਮਾ ਹੰਢਾਵਣੀ ਪ੍ਰੇਮ ਪਤ੍ਰ ਭਾਉ ਭੁਗਤਿ ਬਿਲਾਸੀ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਸਿੰਙੀ ਵਜੈ ਡੰਡਾ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਗੁਰ ਦਾਸੀ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਗੁਫੈ ਬਹਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਧਿ ਅਗਾਧਿ ਨਿਵਾਸੀ।
ਹਉਮੈ ਰੋਗ ਅਰੋਗ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸੰਜੋਗੁ ਵਿਜੋਗ ਖਲਾਸੀ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰਮਤਿ[6] ਸਾਬਾਸੀ। ੧੫।

ਲਖ ਬ੍ਰਹਮੇ ਲਖ ਵੇਦ[7] ਪੜਿ ਨੇਤ ਨੇਤ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਭ ਥਕੇ।
ਮਹਾਦੇਵ ਅਵਧੂਤ ਲਖ ਜੋਗ ਧਿਆਨ ਉਨੀਦੈ ਅਕੇ।
ਲਖ ਬਿਸਨ ਅਵਤਾਰ ਲੈ ਗਿਆਨ ਖੜਗੁ ਫੜਿ[8] ਪਹੁਚਿ ਨ ਸਕੇ।
ਲਖ ਲੋਮਸ ਚਿਰ ਜੀਵਣੇ ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਵਿਚਿ ਧੀਰਕ ਧਕੇ।
ਤਿਨਿ ਲੋਅ ਜੁਗ ਚਾਰਿ ਕਰਿ+ ਲਖ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਖੰਡ ਕਰਿ ਢਕੇ।

[1]ਗਰੀਬ (ਭ), [2]ਹੁਕਮਿ (ਸ,ਖ,ਭ), [3]ਜਾਣਿ (ਖ,ਭ,ਲ), [4]ਛਿਆ (ਭ), [5]ਮੁੰਦਰਾਂ (ਸ,ਲ), [6]ਦੁਰਮਤਿ (ਸ,ਲ), [7]ਬੇਦ (ਲ), [8]ਲੈ (ਲ)

ਲਖ ਪਰਲਉ ਉਤਪਤਿ ਲਖ ਹਰਹਟ ਮਾਲਾ ਅਖਿ[1] ਫਰਕੇ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਆਸਕੁ ਹੋਇ ਤਕੇ। ੧੬।

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੁ ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੋਈ।
ਜੋਗ ਧਿਆਨ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਵੇਦ ਗਿਆਨ ਪਰਵਾਹ ਨ ਹੋਈ।
ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਸਰੇਵਦੇ ਜਲ ਥਲ ਮਹੀਅਲ ਭਵਦੇ[2] ਲੋਈ।
ਹੋਮ ਜਗ ਜਪ ਤਪ ਘਣੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਰਮ ਧਰਮ ਦੁਖ ਰੋਈ।
ਵਸਿ ਨ ਆਵੈ ਧਾਵਦਾ ਅਠ ਖੰਡ ਪਾਖੰਡ ਵਿਗੋਈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨੁ ਜਿਣਿ ਜਗੁ ਜਿਣੈ ਆਪੁ ਗਵਾਹਿ ਆਪੇ ਸਭ ਕੋਈ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਣ ਹਾਰੁ ਪਰੋਈ। ੧੭।

ਅਲਖ ਨਿਰੰਜਨੁ ਆਖੀਐ ਰੂਪ ਨ ਰੇਖ ਅਲੇਖ ਅਪਾਰਾ।
ਅਬਗਤਿ[3] ਗਤਿ ਅਬਿਗਤਿ ਘਣੀ ਸਿਮਰਣਿ ਸੇਖ ਨ ਆਵੈ ਵਾਰਾ।
ਅਕਥ ਕਥਾ ਕਿਉ ਜਾਣੀਐ ਕੋਇ ਨ ਆਖਿ ਸੁਣਾਵਣਹਾਰਾ।
ਅਚਰਜੁ ਨੋ ਆਚਰਜੁ ਹੋਇ[4] ਵਿਸਮਾਦੈ ਵਿਸਮਾਦੁ[5] ਸੁਮਾਰਾ।
ਚਾਰਿ ਵਰਨ ਗੁਰੁਸਿਖ ਹੋਇ ਘਰ ਬਾਰੀ ਬਹੁ ਵਣਜ ਵਪਾਰਾ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਆਰਾਧਿਆ[6] ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਗੁਰੁ ਰੂਪੁ ਮੁਰਾਰਾ।
ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਗੁਰਿ ਸਾਗਰ ਤਾਰਾ। ੧੮।

ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਏਕੰਕਾਰੁ[7] ਹੋਇ ਓਅੰਕਾਰਿ ਅਕਾਰੁ ਅਪਾਰਾ।
ਰੋਮ ਰੋਮ ਵਿਚਿ ਰਖਿਓਨੁ ਕਹਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕਰੋੜਿ ਪਸਾਰਾ।
[8]ਕੇਤੜਿਆ ਜਗ ਵਰਤਿਆ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰੁ ਧੁੰਧੂਕਾਰਾ।
ਕੇਤੜਿਆ ਜੁਗ ਵਰਤਿਆ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕੇਤੜਿਆ ਅਵਤਾਰਾ।[8]
ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਹੋਇ ਆਇਆ ਕਲੀ ਕਾਲ ਪਰਗਟ ਪਾਹਾਰਾ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਸਗਤਿ ਹੋਆ ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਕਰਿ ਪਿਰਮੁ ਪਿਆਰਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਝੈ ਸਿਰਜਣਹਾਰਾ। ੧੯।

ਸਤਿਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਪਰਗਟੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਸਬਦ ਵੀਚਾਰਾ[9]।
ਇਕਦੂ ਹੋਇ[10] ਸਹਸ ਫਲ ਗੁਰਸਿਖ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਓਅੰਕਾਰਾ।
ਡਿਠਾ ਸੁਣਿਆ ਮੰਨਿਆ ਸਨਮੁਖ ਸੇ ਵਿਰਲੇ ਸੈਸਾਰਾ।
ਪਹਿਲੋ ਦੇ ਪਾਖਾਕ[11] ਹੋਇ ਪਿਛਹੁ ਜਗੁ ਮੰਗੈ ਪਗ ਛਾਰਾ।
ਗੁਰਮੁਖ ਮਾਰਗੁ ਚਲਿਆ ਸਚੁ ਵਣਜੁ[12] ਕਰਿ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰਾ।

---

[1]ਆਖਿ (ਸ,ਖ), [2]ਭਵਦੀ (ਭ,ਲ), [3]ਅਬਿਗਤਿ (ਸ,ਖ,ਭ), [4]ਮਿਲੈ (ਲ), [5]ਵਸਮਾਦੁ (ਖ), [6]ਅਰਾਧਿਆ (ਭ), [7]ਆਕਾਰ (ਲ), [8]ਕੇਤੜਿਆ ਜੁਗ ਵਰਤਿਆ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕੇਤੜਿਆ ਅਵਤਾਰਾ। (ਲ), [9]ਵਿਚਾਰਾ (ਸ,ਖ,ਭ), [10]ਹੋਏ (ਲ), [11]ਪੈਖਾਕ (ਲ), [12]ਵਣਜੁ (ਲ)

ਕੀਮਤਿ ਕੋਇ ਨ ਜਾਣਈ ਆਖਣਿ ਸੁਣਨਿ ਨ ਲਿਖਣਹਾਰਾ[1]।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਪਿਆਰਾ। ੨੦।

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦ ਲਿਵ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਿਰਮੁ ਚਖਾਇਆ।
ਸਭ ਨਿਧਾਨ ਕੁਰਬਾਨ[2] ਕਰਿ ਸਭੇ ਫਲ ਬਲਿਹਾਰ ਕਰਾਇਆ।
ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਜਲਨਿ ਬੁਝਾਈਆ ਸਾਤਿ ਸਹਜ ਸੰਤੋਖੁ ਦਿੜਾਇਆ।
ਸਭੇ ਆਸਾ ਪੂਰੀਆ ਆਸਾ ਵਿਚਿ ਨਿਰਾਸੁ ਵਲਾਇਆ।
ਮਨਸਾ ਮਨਹਿ ਸਮਾਇ ਲੈ ਮਨ ਕਾਮਨ ਨਿਹਕਾਮ ਨ ਧਾਇਆ।
ਕਰਮ ਕਾਲ ਜਮ ਜਾਲ ਕਟਿ ਕਰਮ ਕਰੇ ਨਿਹਕਰਮ ਰਹਾਇਆ।
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ ਅਵੇਸੁ[3] ਕਰਿ ਪੈਰੀ ਪੈ ਜਗੁ ਪੈਰੀ ਪਾਇਆ।
ਗੁਰ ਚੇਲੇ ਪਰਚਾ ਪਰਚਾਇਆ। ੨੧। ੨੯। ਉਣਤੀ।

[1]ਲਿਖਣਿਹਾਰਾ (ਸ,ਖ,ਭ), [2]ਕੁਰਬਾਣ (ਲ), [3]ਆਵੇਸੁ (ਖ)

ਵਾਰ ੩੦

੧ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਸਤਿਗੁਰ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਚਾ ਪੰਥੁ ਸੁਹੇਲਾ।
ਮਨਮੁਖ ਕਰਮ ਕਮਾਵਦੇ ਦੁਰਮਤਿ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਦੁਹੇਲਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਸਾਧਸੰਗ ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਕਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੇਲਾ।
ਕੂੜੁ ਕੁਸਤੁ ਅਸਾਧ ਸੰਗੁ ਮਨਮੁਖ ਦੁਖ ਫਲੁ ਹੈ ਵਿਹੁ ਵੇਲਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪੁ ਗਵਾਵਣਾ ਪੈਰੀ ਪਉਣਾ ਨੇਹੁ ਨਵੇਲਾ।
ਮਨਮੁਖ ਆਪੁ ਗਣਾਵਣਾ ਗੁਰਮਤਿ ਗੁਰ ਤੇ ਉਕੜੁ[1] ਚੇਲਾ।
ਕੂੜੁ ਸਚੁ ਸੀਹ ਬਕਰ ਖੇਲਾ। ੧।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਸਚੁ ਹੈ ਮਨਮੁਖ ਦੁਖ ਫਲੁ ਕੂੜੁ ਕੂੜਾਵਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਚੁ ਸੰਤੋਖੁ ਰੁਖੁ[2] ਦੁਰਮਤਿ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਪਛਾਵਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਚੁ ਅਡੋਲੁ ਹੈ ਮਨਮੁਖ ਫੇਰਿ ਫਿਰੰਦੀ ਛਾਵਾ।
[ਗੁਰਮੁਖਿ][3] ਕੋਇਲ ਅੰਬ ਵਣ ਮਨਮੁਖ ਵਣਿ ਵਣਿ ਹੰਢਨਿ ਕਾਵਾ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚੁ ਬਾਗ ਹੈ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਗੁਰ ਮੰਤੁ[4] ਸਚਾਵਾ।
ਵਿਹੁ ਵਣੁ ਵਲਿ ਅਸਾਧ ਸੰਗਿ ਬਹੁਤੁ ਸਿਆਣਪ ਨਿਗੋਸਾਵਾ।
ਜਿਉ ਕਰਿ ਵੇਸੁਆ ਵੰਸੁ ਨਿਨਾਵਾ। ੨।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ ਵੀਆਹੀਐ ਦੁਹੀ ਵਲੀ ਮਿਲਿ ਮੰਗਲ ਚਾਰਾ।
ਦੁਹੁ ਮਿਲਿ ਜੰਮੈ ਜਾਣੀਐ ਪਿਤਾ ਜਾਤਿ ਪਰਵਾਰ ਸਧਾਰਾ।
ਜੰਮਦਿਆ ਰਣਝੁੰਝਲਾ ਵੰਸਿ ਵਧਾਈ ਰੁਣਝੁਣਕਾਰਾ।
ਨਾਨਕ ਦਾਦਕ[5] ਸੋਹਿਲੇ ਵਿਰਤੀਸਰ ਬਹੁ ਦਾਨ ਦਤਾਰਾ।
ਬਹੁ ਮਿਤੀ ਹੋਇ ਵੇਸੁਆ ਨ ਪਿਉ[6] ਨਾਉ ਨਿਨਾਉ ਪੁਕਾਰਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਵੰਸੀ ਪਰਮਹੰਸ ਮਨਮੁਖ ਠਗ ਬਗ[+] ਵੰਸ ਹਤਿਆਰਾ।
ਸਚਿ ਸਚਿਆਰ ਕੂੜਹੁ ਕੂੜਿਆਰਾ। ੩।

ਮਾਨਸਰੋਵਰੁ ਸਾਧਸੰਗੁ ਮਾਣਕ ਮੋਤੀ ਰਤਨ ਅਮੋਲਾ।

---

[1]ਓਕੜ (ਲ), [2]ਰਾਖੁ ਹੈ (ਲ), [3]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ, ਲ ਅਤੇ ਭ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਇਥੇ ਪਾਠ 'ਗੁਰਮਤਿ' ਹੈ ਜੋ ਠੀਕ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ [4]ਮਤ (ਭ), [5]ਦਾਇਕ (ਲ), [6]ਪਿਅ (ਲ)

ਗੁਰਮੁਖਿ ਵੰਸੀ ਪਰਮ ਹੰਸ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਅਡੋਲਾ।
ਖੀਰਹੁ ਨੀਰ ਨਿਕਾਲਦੇ ਗੁਰਮੁਖਿ[1] ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਨਿਰੋਲਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਚੁ ਸਲਾਹੀਐ ਤੋਲੁ ਨ ਤੋਲਨਹਾਰੁ ਅਤੋਲਾ।
ਮਨਮੁਖ ਬਗੁਲ ਸਮਾਧਿ ਹੈ ਘੁਟਿ ਘੁਟਿ ਜੀਆ[2] ਖਾਇ ਅਬੋਲਾ।
ਹੋਇ ਲਖਾਉ ਟਿਕਾਇ ਜਾਇ ਛਪੜਿ ਉਹੁ[3] ਪੜੈ ਮੁਹਚੋਲਾ।
ਸਚੁ ਸਾਉ[4] ਕੂੜੁ ਗਹਿਲਾ ਗੋਲਾ। ੪।

ਗੁਰਮੁਖ ਸਚੁ ਸੁਲਖਣਾ ਸਭਿ ਸੁਲਖਣ[5] ਸਚੁ ਸੁਹਾਵਾ।
ਮਨਮੁਖ ਕੂੜੁ ਕੁਲਖਣਾ ਸਭ ਕੁਲਖਣ ਕੂੜੁ ਕੁਦਾਵਾ।
ਸਚੁ ਸੁਇਨਾ ਕੂੜੁ ਕਚੁ ਹੈ ਕਚੁ ਨ ਕੰਚਨ ਮੁਲਿ ਮੁਲਾਵਾ।
ਸਚੁ ਭਾਰਾ ਕੂੜੁ ਹਉਲੜਾ ਪਵੈ ਨ ਰਤਕ ਰਤਨ ਭੁਲਾਵਾ।
ਸਚੁ ਹੀਰਾ ਕੂੜੁ ਫਟਕੁ ਹੈ ਜੜੈ ਜੜਾਵ[6] ਨ ਜੁੜੈ ਜੁੜਾਵਾ।
ਸਚ ਦਾਤਾ ਕੂੜੁ ਮੰਗਤਾ ਦਿਹ ਰਾਤੀ ਚੋਰ ਸਾਹ ਮਿਲਾਵਾ।
ਸਚੁ ਸਾਬਤੁ ਕੂੜਿ[7] ਫਿਰਦਾ ਫਾਵਾ। ੫।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਚੁ ਸੁਰੰਗੁ ਹੈ ਮੂਲੁ ਮਜੀਠ ਨ ਟਲੈ ਟਲੰਦਾ।
ਮਨਮੁਖੁ ਕੂੜੁ ਕੁਰੰਗ ਹੈ ਫੁਲ ਕੁਸੁੰਭੈ ਥਿਰ ਨ ਰਹੰਦਾ।
ਥੋਮ ਕਥੂਰੀ ਵਾਸੁ ਲੈ ਨਕੁ ਮਰੋੜੈ [ਨ][8] ਮਨਿ ਭਾਵੰਦਾ।
ਕੂੜੁ ਸਚੁ ਅਕ ਅੰਬ ਫਲ ਕਉੜਾ ਮਿਠਾ ਸਾਉ ਲਹੰਦਾ।
ਸਾਹੁ ਚੋਰੁ ਸਚੁ ਕੂੜੁ ਹੈ ਸਾਹੁ ਸਵੈ ਚੋਰੁ ਫਿਰੈ ਭਵੰਦਾ।
ਸਾਹੁ ਫੜੈ ਉਠਿ ਚੋਰ ਨੋ ਤਿਸੁ ਨੁਕਸਾਣੁ[9] ਦੀਬਾਣੁ ਕਰੰਦਾ।
ਸਚੁ ਕੂੜੈ ਲੈ ਨਿਹਣਿ ਬਹੰਦਾ। ੬।

ਸਚੁ ਸੋਹੈ ਸਿਰ ਪਗ ਜਿਉ ਕੋਝਾ ਕੂੜੁ ਕੁਥਾਹਿ ਕਛੋਟਾ।
ਸਚੁ ਸਤਾਣਾ ਸਾਰਦੂਲੁ ਕੂੜੁ ਜਿਵੈ ਹੀਣਾ ਹਰਿਣੋਟਾ।
ਲਾਹਾ ਸਚੁ ਵਣੰਜੀਐ[10] ਕੂੜੁ ਕਿ ਵਜਹੁ[11] ਆਵੈ ਤੋਟਾ।
ਸਚੁ ਖਰਾ ਸੋਬਾਸਿ ਹੈ ਕੂੜੁ ਨ ਚਲੈ ਦਮੜਾ ਖੋਟਾ।
ਤਾਰੇ ਲਖ ਅਮਾਵਸੈ ਘੇਰਿ ਅਨੇਰਿ ਚਨਾਇਣੁ ਹੋਟਾ।
ਸੂਰਜ ਇਕੁ ਚੜ੍ਹੰਦਿਆ ਹੋਇ ਅਠ ਖੰਡ ਪਵੈ ਫਲਫੋਟਾ।
ਕੂੜੁ ਸਚੁ ਜਿਉ ਵਟੁ ਘੜੋਟਾ। ੭।

ਸੁਹਣੇ ਸਾਮਰਤਖ ਜਿਉ ਕੂੜੁ ਸਚੁ ਵਰਤੈ ਵਰਤਾਰਾ।

---

[1]ਗੁਰਮਤਿ (ਲ), [2]ਜੀਅ (ਭ,ਨ), [3]ਓਹੁ (ਲ), [4]ਸਾਊ (ਸ), [5]ਲਖਣ (ਲ), [6]ਜਰਾਵ (ਭ), [7]ਕੂੜੁ (ਭ), [8]ਇਹ ਸਬਦ ਕੇਵਲ ਲ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਠੀਕ ਹੈ [9]ਨੁਕਸਾਨ (ਸ,ਖ,ਭ), [10]ਵਣੰਜਿਐ (ਲ), [11]ਵਣਜਹੁ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ)

ਹਰਿਚੰਦਉਰੀ ਨਗਰ ਵਾਂਗੁ ਕੂੜੁ ਸਚੁ[1] ਪਰਗਟੁ ਪਹਾਰਾ[2]।
ਨਦੀ ਪਛਾਵਾ ਮਾਣਸਾ ਸਿਰ ਤਲਵਾਇਆ ਅੰਬਰੁ ਤਾਰਾ।
ਧੂਆਰੁ ਧੁੰਧੂਕਾਰੁ ਹੋਇ ਤੁਲਿ ਨ ਘਣਹਰਿ ਵਸਣਹਾਰਾ[3]।
ਸਾਉ ਨ ਸਿਮਰਣਿ ਸਕਰੈ ਦੀਪਕ ਬਾਝੁ ਨ ਮਿਟੈ ਅੰਧਾਰਾ।
ਲੜੈ ਨ[4] ਕਾਗਲਿ[5] ਲਿਖਿਆ ਚਿਤੁ ਚਿਤੇਰੇ ਸੈ ਹਥੀਆਰਾ।
ਸਚੁ ਕੂੜੁ ਕਰਤੂਤਿ ਵੀਚਾਰਾ। ੮।

ਸਚੁ ਸਮਾਇਣੁ ਦੁਧ ਵਿਚਿ ਕੂੜੁ ਵਿਗਾੜੁ ਕਾਂਜੀ ਦੀ ਚੁਖੈ।
ਸਚੁ ਭੋਜਨੁ ਮੁਹਿ[6] ਖਾਵਣਾ ਇਕੁ ਦਾਣਾ ਨਕੈ ਵਲਿ ਦੁਖੈ।
ਫਲਹੁ ਰੁਖ ਰੁਖਹੁ ਸੁ ਫਲੁ ਅੰਤਿ[7] ਕਾਲਿ ਖਉ ਲਾਖਹੁ ਰੁਖੈ।
ਸਉ ਵਰਿਆ ਅਗਿ ਰੁਖ ਵਿਚਿ ਭਸਮ ਕਰੈ ਅਗਿ ਬਿੰਦਕੁ[8] ਧੁਖੈ।
ਸਚੁ ਦਾਰੂ ਕੂੜੁ ਰੋਗੁ ਹੈ ਵਿਣੁ ਗੁਰ ਵੈਦ ਵੇਦਨਿ ਮਨਮੁਖੈ।
ਸਚੁ ਸਥੋਈ ਕੂੜ ਠਗੁ ਲਗੈ ਦੂਖ ਨ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖੈ।
ਕੂੜੁ ਪਚੈ ਸਚੈ ਦੀ ਭੁਖੈ। ੯।

ਕੂੜੁ ਕਪਟ ਹਥੀਆਰ[9] ਜਿਉ ਸਚੁ ਰਖਵਾਲਾ ਸਿਲਹ ਸੰਜੋਆ[10]।
ਕੂੜੁ ਵੈਰੀ ਨਿਤ ਜੋਹਦਾ ਸਚੁ ਸੁਮਿਤੁ ਹਿਮਾਇਤਿ ਹੋਆ।
ਸੂਰਵੀਰੁ ਵਰੀਆਮੁ ਸਚੁ ਕੂੜੁ ਕੁੜਾਵਾ ਕਰਦਾ ਢੋਆ।
ਨਿਹਚਲੁ ਸਚੁ ਸੁਥਾਇ ਹੈ ਲਰਜੈ ਕੂੜੁ ਕੁਥਾਇ ਖੜੋਆ।
ਸਚਿ ਫੜਿ ਕੂੜੁ ਪਛਾੜਿਆ ਚਾਰਿ ਚਕ ਵੇਖਨ ਤ੍ਰੈ ਲੋਆ।
ਕੂੜੁ ਕਪਟੁ ਰੋਗੀ ਸਦਾ ਸਚੁ ਸਦਾ ਹੀ ਨਵਾ ਨਿਰੋਆ।
ਸਚੁ ਸਚਾ ਕੂੜੁ ਵਿਥੋਆ। ੧੦।

ਸਚੁ ਸੂਰਜੁ ਪਰਗਾਸੁ ਹੈ ਕੂੜਹੁ ਘੁਘੂ ਕੁਝੁ[11] ਨ ਸੁਝੈ।
ਸਚ ਵਣਸਪਤਿ ਬੋਹੀਐ[12] ਕੂੜਹੁ ਵਾਸੁ ਨ ਚੰਦਨ ਬੁਝੈ।
ਸਚਹੁ[13] ਸਫਲ ਤਰੋਵਰਾ ਸਿੰਮਲੁ ਅਫਲੁ ਵਡਾਈ ਲੁਝੈ।
ਸਾਵਣਿ ਵਣ [ਹਰੀਆਵਲੇ][14] ਸੁਕੇ ਅਕੁ ਜਵਾਹਾ ਰੁਝੈ।
ਮਾਣਕ ਮੋਤੀ ਮਾਨਸਰਿ ਸੰਖਿ ਨਿਸਖਣ ਹਸਤਨ ਦੁਝੈ।
ਸਚੁ ਗੰਗੋਦਕੁ ਨਿਰਮਲਾ ਕੂੜਿ ਰਲੈ ਮਦ ਪਰਗਟੁ[15] ਗੁਝੈ।
ਸਚੁ ਸਚਾ ਕੂੜੁ ਕੂੜਹੁ ਖੁਝੈ। ੧੧।

---

[1]ਭ ਭੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੋ ਵਾਰ ਆਇਆ ਹੈ [2]ਪਾਹਾਰਾ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [3]ਵਰਸਣਹਾਰਾ (ਸ,ਖ), [4]ਨਾ (ਭ), [5]ਕਾਗਦ (ਭ), [6]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਮਾਹੁ' ਸ਼ਬਦ ਅਧਿਕ ਹੈ, [7]ਅੰਬ (ਭ), [8]ਬਿੰਦ (ਲ), [9]ਹਥਿਆਰ (ਸ,ਖ,ਭ), [10]ਸੰਜੋਇਆ (ਖ), [11]ਸੁਝੁ (ਭ,ਲ), [12]ਬੋਈਐ (ਭ), [13]ਸਚੋ (ਭ), [14]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਥੇ ਪਾਠ 'ਵਹੀਆਵਲੇ' ਹੈ ਜੋ ਠੀਕ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ [15]ਪਰਗਟਿ (ਭ)

ਸਚੁ ਕੂੜ ਦੁਇ ਝਾਗੜੂ ਝਗੜਾ ਕਰਦੋ[1] ਚਉਤੈ ਆਇਆ[2]।
ਅਗੈ ਸਚਾ ਸਚਿ ਨਿਆਇ ਆਪ ਹਜੂਰਿ ਦੋਵੈ ਝਗੜਾਇਆ।
ਸਚੁ ਸਚਾ ਕੂੜ ਕੂੜਿਆਰੁ ਪੰਚਾ ਵਿਚਿਦੋ ਕਰਿ ਸਮਝਾਇਆ।
ਸਚਿ ਜਿਤਾ ਕੂੜਿ ਹਾਰਿਆ ਕੂੜੁ ਕੂੜਾ ਕਰਿ ਸਹਰਿ ਫਿਰਾਇਆ।
ਸਚਿਆਰੈ ਸਾਬਾਸਿ ਹੈ ਕੂੜਿਆਰੇ ਫਿਟੂ ਫਿਟੂ ਕਰਾਇਆ।
ਸਚਿ ਲਹਣਾ ਕੂੜਿ ਦੇਵਣਾ ਖਤੁ[3] ਸਤਾਗਲੁ ਲਿਖਿ ਦੇਵਾਇਆ।
ਆਪ ਠਗਾਇ ਨ ਠਗੀਐ ਠਗਣਹਾਰੈ ਆਪੁ ਠਗਾਇਆ।
ਵਿਰਲਾ ਸਚੁ ਵਿਹਾਝਣ ਆਇਆ। ੧੨।

ਕੂੜੁ ਸੁਤਾ ਸਚੁ ਜਾਗਦਾ ਸਚੁ ਸਾਹਿਬ ਦੇ[4] ਮਨਿ ਭਾਇਆ।
ਸਚੁ ਸਚੈ ਕਰਿ ਪਾਰੂ ਸਚ ਭੰਡਾਰ ਉਤੇ ਬਹਿਲਾਇਆ।
ਸਚੁ ਆਗੂ ਆਨ੍ਹੇਰ ਕੂੜ ਉਝੜਿ[5] ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਚਲਾਇਆ।
ਸਚੁ ਸਚੇ ਕਰਿ ਫਉਜਦਾਰੁ ਰਾਹੁ ਚਲਾਵਣ ਜੋਗੁ ਪਠਾਇਆ।
ਜਗੁ ਭਵਜਲੁ ਮਿਲਿ ਸਾਧਸੰਗਿ ਗੁਰ[6] ਬੋਹਿਥੈ ਚਾੜ੍ਹਿ ਤਰਾਇਆ।
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਫੜਿ ਅਹੰਕਾਰੁ ਗਰਦਨਿ ਮਰਵਾਇਆ।
ਪਾਰਿ ਪਏ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ। ੧੩।

ਲੂਣੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਖਾਇ ਕੈ ਰਣ ਅੰਦਰਿ ਲੜਿ ਮਰੈ ਸੁ ਜਾਪੈ।
ਸਿਰਿ ਵਢੈ ਹਥੀਆਰੁ ਕਰਿ ਵਰੀਆਮਾ ਵਰੀਆਮੁ[7] ਸਿਵਾਪੈ।
ਤਿਸੁ ਪਿਛੈ ਜੋ ਇਸਤਰੀ ਥਪਿ ਥੇਈ ਦੇ ਵਰੈ ਸਰਾਪੇ।
ਪੋਤੈ ਪੁਤ ਵਡੀਰੀਅਨਿ ਪਰਵਾਰੈ ਸਾਧਾਰੁ ਪਰਾਪੈ।
ਵਖਤੈ ਉਪਰਿ ਲੜਿ ਮਰੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੈ ਸਬਦੁ ਅਲਾਪੈ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਿਚਿ ਜਾਇ ਕੈ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਮਰੈ ਆਪੁ ਆਪੈ।
ਲੜਿ ਮਰਨਾ ਤੈ ਸਤੀ ਹੋਣੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥੁ ਪੂਰਣ ਪਰਤਾਪੈ।
ਸਚਿ ਸਿਦਕਿ ਸਚ ਪੀਰੁ ਪਛਾਪੈ। ੧੪।

ਨਿਹਚਲੁ ਸਚਾ ਥੇਹੁ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗੁ ਪੰਜੇ ਪਰਧਾਨਾ।
ਸਤੁ[8] ਸੰਤੋਖੁ ਦਇਆ ਧਰਮੁ ਅਰਥੁ ਸਮਰਥੁ ਸਭੋ ਬੰਧਾਨਾ।
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ ਕਮਾਵਣਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨਾ।
ਮਿਠਾ ਬੋਲਣੁ ਨਿਵਿ ਚਲਣੁ ਹਥਹੁ ਦੇਣ ਭਗਤਿ ਗੁਰ ਗਿਆਨਾ।
ਦੁਹੀ ਸਰਾਈ ਸੁਰਖਰੂ ਸਚੁ ਸਬਦੁ ਵਜੈ ਨੀਸਾਨਾ।
ਚਲਣੁ ਜਿੰਨੀ[9] ਜਾਣਿਆ ਜਗ ਅੰਦਰਿ ਵਿਰਲੇ ਮਿਹਮਾਨਾ।
ਆਪ ਗਵਾਏ ਤਿਸੁ ਕੁਰਬਾਨਾ। ੧੫।

[1]ਕਰਦਾ (ਸ,ਖ), ਕਰਦੇ (ਭ,ਲ), [2]ਆਏ (ਲ), [3]ਖਤ (ਭ), ਖੰਤ (ਲ), [4]ਸਚੇ (ਭ), [5]ਓਝੜਿ (ਭ), ਉਝੜ (ਲ), [6]ਸਤਿਗੁਰ (ਭ), [7]ਵਰਿਆਮੁ (ਸ,ਖ,ਭ), [8]ਸਤਿ (ਸ,ਖ), [9]ਜਿੰਨ੍ਹੀ (ਸ), ਜਿਨੀ (ਭ)

ਕੂੜ ਅਹੀਰਾ ਪਿੰਡੁ ਹੈ ਪੰਜ ਦੂਤ ਵਸਨਿ ਬੁਰਿਆਰਾ।
ਕਾਮ ਕਰੋਧੁ[1] ਵਿਰੋਧੁ ਨਿਤ ਲੋਭ ਮੋਹੁ ਧ੍ਰੋਹੁ ਅਹੰਕਾਰਾ।
ਖਿੰਜੋਤਾਣੁ ਅਸਾਧ ਸੰਗੁ ਵਰਤੈ ਪਾਪੈ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ।
ਪਰ ਧਨ ਪਰ ਨਿੰਦਾ[2] ਪਿਆਰੁ ਪਰ ਨਾਰੀ ਸਿਉ ਵਡੇ ਵਿਕਾਰਾ।
ਖਲੁਹਲੁ ਮੂਲਿ ਨ ਚੁਕਈ ਰਾਜ ਡੰਡੁ ਜਮ ਡੰਡੁ ਕਰਾਰਾ।
ਦੁਹੀ ਸਰਾਈ ਜਰਦ ਰੂ ਜੰਮਣੁ ਮਰਣੁ ਨਰਕਿ ਅਵਤਾਰਾ।
ਅਗੀ ਫਲ ਹੋਵਨਿ ਅੰਗਿਆਰਾ। ੧੬।

ਸਚੁ ਸਪੂਰਣ ਨਿਰਮਲਾ ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਕੂੜੁ ਨ ਰਲਦਾ ਰਾਈ।
ਅਖੀ ਕਤੁ ਨ ਸੰਜਰੈ ਤਿਣੁ ਅਉਖਾ ਦੁਖਿ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਈ।
ਭੋਜਨ[3] ਅੰਦਰਿ ਮਖਿ ਜਿਉ ਹੋਇ ਦੁਕੁਧਾ ਫੇਰਿ ਕਢਾਈ।
ਰੂਈ ਅੰਦਰਿ ਚਿਣਗ ਵਾਂਗਿ ਦਹਿ[4] ਭਸਮੰਤੁ ਕਰੈ ਦੁਖਦਾਈ।
ਕਾਂਜੀ ਦੁਧੁ ਕੁਸੁਧ ਹੋਇ ਫਿਟੈ ਸਾਦਹੁ ਵਨਹੁ ਜਾਈ।
ਮਹੁਰਾ ਚੁਖਕੁ ਚਖਿਆ ਪਾਤਿਸਾਹਾ ਮਾਰੈ ਸਹਮਾਈ।
ਸਚਿ ਅੰਦਰਿ ਕਿਉ ਕੂੜੁ ਸਮਾਈ। ੧੭।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਚੁ ਅਲਿਪਤੁ[5] ਹੈ ਕੂੜਹੁ ਲੇਪੁ ਨ ਲਗੈ ਭਾਈ।
ਚੰਦਨ ਸਪੀ ਵੇੜਿਆ ਚੜੈ ਨ ਵਿਸੁ ਨ ਵਾਸੁ ਘਟਾਈ।
ਪਾਰਸੁ ਅੰਦਰਿ ਪਥਰਾ ਅਸਟ ਧਾਤੁ ਮਿਲਿ ਵਿਗੜਿ ਨ ਜਾਈ।
ਗੰਗ ਸੰਗਿ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਜਲੁ ਕਰਿ ਨ ਸਕੈ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਮਿਲਾਈ।
ਸਾਇਰ ਅਗਿ ਨ ਲਗਈ ਮੇਰੁ ਸੁਮੇਰੁ ਨ ਵਾਉ ਡੁਲਾਈ।
ਬਾਣੁ ਨ ਧੁਰਿ ਅਸਮਾਣਿ ਜਾਇ ਵਾਹੇਦੜੁ ਪਿਛੈ ਪਛੁਤਾਈ'
ਓੜਕਿ ਕੂੜੁ ਕੂੜ[6] ਹੋਇ[7] ਜਾਈ। ੧੮।

ਸਚੁ ਸਚਾਵਾ ਮਾਣੁ ਹੈ ਕੂੜਿ ਕੂੜਾਵੀ ਮਣੀ ਮਨੂਰੀ।
ਕੂੜੇ ਕੂੜੀ ਪਾਇ ਹੈ ਸਚੁ ਸਚਾਵੀ ਗੁਰਮਤਿ ਪੂਰੀ।
ਕੂੜੇ ਕੂੜਾ ਜੋਰੁ ਹੈ ਸਚ ਸਤਾਣੀ ਗਰਬ ਗਰੂਰੀ।
ਕੂੜੁ ਨ ਦਰਗਹ ਮੰਨੀਐ ਸਚੁ ਸੁਹਾਵਾ ਸਦਾ ਹਜੂਰੀ।
ਸੁਕਰਾਨਾ ਹੈ ਸਚੁ ਘਰਿ ਕੂੜੁ ਕੁਫਰ ਘਰਿ ਨ ਸਾਬੂਰੀ।
ਹਸਤ[8] ਚਾਲ ਹੈ ਸਚ ਦੀ ਕੂੜਿ ਕੁਢੰਗੀ ਚਾਲ ਭੇਡੂਰੀ।
ਮੂਲੀ ਪਾਨ ਡੀਕਾਰ[9] ਜਿਉ ਮੁਲਿ ਨ ਤੁਲਿ ਲਸਣੁ ਕਸਤੂਰੀ।
ਬੀਜੈ ਵਿਸੁ ਨ ਖਾਵੈ ਚੂਰੀ। ੧੯।

ਸਚੁ ਸੁਭਾਉ ਮਜੀਠ ਦਾ ਸਹੈ ਅਵਟਣ ਰੰਗੁ ਚੜਾਏ[10]।

---

[1]ਕ੍ਰੋਧ (ਖ,ਭ), [2]ਨਿੰਦ (ਭ), [3]ਭੋਜਣ (ਸ,ਖ), [4]ਦਾਹਿ (ਸ,ਭ), [5]ਅਲਿਪਤਿ (ਭ), [6]ਕੂੜੁ (ਲ), [7]ਹੁਇ (ਸ,ਖ,ਲ), [8]ਹਸਤਿ (ਸ,ਖ,ਲ), [9]ਡਿਕਾਰ (ਸ,ਖ), [10]ਚਲਾਏ (ਲ)

ਸਣ ਜਿਉ ਕੂੜ ਸੁਭਾਉ ਹੈ ਖਲ ਕਢਾਹਿ ਵਟਾਹਿ ਬਨਾਏ।
ਚੰਨਣੁ ਪਰਉਪਕਾਰੁ ਕਰਿ ਅਫਲ ਸਫਲ ਵਿਚਿ ਵਾਸੁ ਵਸਾਏ।
ਵਡਾ ਵਿਕਾਰੀ ਵਾਸੁ ਹੈ ਹਉਮੈ ਜਲੈ ਗਵਾਢੁ ਜਲਾਏ।
ਜਾਣੁ ਅਮਿਓ ਰਸੁ ਕਾਲਕੂਟੁ ਖਾਧੈ ਮਰੈ ਮੁਏ ਜੀਵਾਏ।
ਦਰਗਹ ਸਚੁ ਕਬੂਲੁ ਹੈ ਕੂੜਹੁ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਏ।
ਜੋ ਬੀਜੈ ਸੋਈ ਫਲੁ ਖਾਏ। ੨੦। ੩੦। ਤੀਹ।

ਵਾਰ ੩੧

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਸਾਇਰ ਵਿਚਹੁ ਨਿਕਲੈ ਕਾਲਕੂਟ ਤੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਾਣੀ।
ਉਤ ਖਾਧੈ ਮਰਿ ਮੁਕੀਐ ਉਤੁ ਖਾਧੈ ਹੋਇ ਅਮਰੁ ਪਰਾਣੀ।
ਵਿਸੁ ਵਸੈ ਮੁਹਿ ਸਪ ਦੈ ਗਰੜ ਦੁਗਾਰਿ[1] ਅਮਿਆ[2] ਰਸ ਜਾਣੀ।
ਕਾਉ ਨ ਭਾਵੈ ਬੋਲਿਆ ਕੋਇਲ ਬੋਲੀ ਸਭਨਾ ਭਾਣੀ।
ਬੁਰਬੋਲਾ ਨ ਸੁਖਾਵਈ ਮਿਠਬੋਲਾ ਜਗਿ ਮਿਤੁ ਵਿਡਾਣੀ[3]।
ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਸੰਸਾਰਿ ਵਿਚਿ ਪਰਉਪਕਾਰ ਵਿਕਾਰ ਨਿਸਾਣੀ[4]।
ਗੁਣ ਅਵਗੁਣ ਗਤਿ ਆਖਿ ਵਖਾਣੀ। ੧।

ਸੁਝਹੁ ਸੁਝਨਿ ਤਿਨਿ ਲੋਅ ਅੰਨ੍ਹੇ ਘੁਘੂ ਸੁਝੁ ਨ ਸੁਝੈ।
ਚਕਵੀ ਸੂਰਜ ਹੇਤੁ ਹੈ ਕੰਤੁ ਮਿਲੈ ਵਿਰਤੰਤੁ ਸੁ ਬੁਝੈ।
ਰਾਤਿ ਅਨ੍ਹੇਰਾ ਪੰਖੀਆ ਚਕਵੀ ਚਿਤੁ ਅਨੇਰਿ ਨ ਰੁਝੈ।
ਬਿੰਬ ਅੰਦਰਿ ਪ੍ਰਿਤਬਿੰਬੁ ਦੇਖਿ ਭਰਤਾ ਜਾਨਿ ਸੁਜਾਨਿ[+] ਸਮੁਝੈ।
ਦੇਖਿ ਪਛਾਵਾ ਪਵੈ ਖੂਹਿ ਡੁਬਿ ਮਰੈ ਸੀਹੁ ਲੋਇਨ ਲੁਝੈ।
ਖੋਜੀ ਖੋਜੈ ਖੋਜ ਲੈ ਵਾਦੀ ਵਾਦੁ ਕਰੇਦੜ ਖੁਝੈ[5]।
ਗੋਰਸੁ ਗਾਈ ਹਸਤਿ ਨ ਦੁਝੈ। ੨।

ਸਾਵਣ ਵਣ ਹਰੀਆਵਲੇ ਵੁਠੈ ਸੁਕੈ ਅਕੁ ਜਵਾਹਾ।
ਚੇਤਿ ਵਣਾਸਪਤਿ[6] ਮਉਲੀਐ ਅਪਤ ਕਰੀਰ ਨ ਕਰੈ ਉਸਾਹਾ।
ਸੁਫਲ[7] ਫਲੰਦੇ ਬਿਰਖ ਸਭ ਸਿੰਮਲੁ ਅਫਲੁ ਰਹੈ ਅਵਿਸਾਹਾ।
ਚੰਨਣ ਵਾਸੁ ਵਣਾਸਪਤਿ ਵਾਸ ਨਿਵਾਸਿ[8] ਨ ਉਭੇ ਸਾਹਾ।
ਸੰਖੁ ਸਮੁੰਦਹੁ ਸਖਣਾ ਦੁਖਿਆਰਾ ਰੋਵੈ ਦੇ ਧਾਹਾ।
ਬਗੁਲ ਸਮਾਧੀ ਰੰਗ ਵਿਚਿ ਝੀਗੈ ਚੁਣਿ ਚੁਣਿ ਪਾਇ ਭਿਛਾਹਾ।
ਸਾਥ ਵਿਛੁਨੇ ਮਿਲਦਾ ਫਾਹਾ। ੩।

ਆਪਿ ਭਲਾ ਸਭੁ ਜਗੁ ਭਲਾ ਭਲਾ ਸਭਨਾ ਕਰਿ ਦੇਖੈ।

---

[1]ਦੁਆਰਿ (ਭ) [2]ਅਮਿਉ (ਲ), ਅਮਿਆ (ਭ) [3]ਵਿਡਾਈ (ਖ) [4]ਨੀਸਾਣੀ (ਲ) [5]ਖੁਜੈ (ਲ) [6]ਵਣਸਪਤਿ (ਸ, ਖ, ਭ, ਲ) [7]ਸਫਲ (ਲ) [8]ਨਿਵਾਸੁ (ਲ)

ਆਪਿ ਬੁਰਾ ਸਭੁ ਜਗੁ ਬੁਰਾ ਸਭ ਕੋ ਬੁਰਾ ਬੁਰੇ ਦੇ ਲੇਖੈ।
ਕਿਸਨ ਸਹਾਈ ਪਾਂਡਵਾ [1]ਭਾਇ ਭਗਤਿ[1] ਕਰਤੂਤਿ ਵਿਸੇਖੈ।
ਵੈਰ ਭਾਉ[2] ਚਿਤਿ ਕੈਰਵਾ ਗਣਤੀ ਗਣਨਿ ਅੰਦਰਿ ਕਾਲੇਖੇ।
ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਪਰਵੰਨਿਆ ਭਾਲਣ ਗਏ ਨ ਦਿਸਟਿ ਸਰੇਖੈ।
ਬੁਰਾ ਨ ਕੋਈ ਜੁਧਿਸਟਰੈ ਦੁਰਜੋਧਨ[3] ਕੋ ਭਲਾ ਨ ਭੇਖੈ।
ਕਰਵੈ ਹੋਇ ਸੁ ਟੋਟੀ ਰੇਖੈ। ੪।

ਸੂਰਜ ਘਰਿ ਅਵਤਾਰੁ ਲੈ ਧਰਮੁ ਵੀਚਾਰਣਿ ਜਾਇ ਬਹਿਠਾ।
ਮੂਰਤਿ ਇਕਾ ਨਾਉ ਦੁਇ ਧਰਮ ਰਾਇ ਜਮ ਦੇਖਿ ਸਰਿਠਾ[4]।
ਧਰਮੀ ਡਿਠਾ ਧਰਮ ਰਾਇ ਪਾਪੁ ਕਮਾਇ ਪਾਪੀ ਜਮ ਡਿਠਾ।
ਪਾਪੀ ਨੋ ਪਛੜਾਇਦਾ ਧਰਮੀ ਨਾਲਿ ਬੁਲੇਦਾ ਮਿਠਾ।
ਵੈਰੀ ਦੇਖਨ ਵੈਰ ਭਾਇ ਮਿਤ੍ਰ ਭਾਇ ਕਰਿ ਦੇਖਨਿ ਇਠਾ।
ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਵਿਚਿ ਪੁੰਨ ਪਾਪ ਵਰ ਸਰਾਪ ਜਾਣਨਿ ਭਰਿਠਾ[5]।
ਦਰਪਣਿ ਰੂਪ ਜਿਵੇਹੀ ਪਿਠਾ। ੫।

ਜਿਉ ਕਰਿ ਨਿਰਮਲ ਆਰਸੀ ਸਭਾ ਸੁਧ ਸਭ ਕੋਈ ਦੇਖੈ।
ਗੋਰਾ ਗੋਰੋ ਦਿਸਦਾ ਕਾਲਾ ਕਾਲੋ ਵੰਨੁ ਵਿਸੇਖੈ।
ਹਸਿ ਹਸਿ ਦੇਖੈ ਹਸਤ ਮੁਖੁ ਰੋਦਾ ਰੋਵਣਹਾਰੁ ਸੁਲੇਖੈ।
ਲੇਪੁ ਨ ਲਗੈ ਆਰਸੀ ਛਿਅ ਦਰਸਨੁ[6] ਦਿਸਨਿ ਬਹੁ ਭੇਖੈ।
ਦੁਰਮਤਿ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਹੈ ਵੈਰੁ ਵਿਰੋਧੁ ਕਰੋਧੁ ਕੁਲੇਖੈ।
ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਰਮਲੁ ਨਿਮਲਾ ਸਮਦਰਸੀ ਸਮਦਰਸ ਸਰੇਖੈ।
ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਹੋਇ[7] ਰੂਪੁ ਨ ਰੇਖੈ। ੬।

ਇਕਤੁ ਸੂਰਜਿ[8] ਆਥਵੇ ਰਾਤਿ ਅਨੇਰੀ ਚਮਕਨਿ ਤਾਰੇ।
ਸਾਹ ਸਵਨਿ ਘਰਿ ਆਪਣੈ ਚੋਰ ਫਿਰਨਿ ਘਰਿ ਮੁਹਣੈਹਾਰੇ।
ਜਾਗਨਿ ਵਿਰਲੇ ਪਾਹਰੂ ਰੂਆਇਨਿ ਹੁਸੀਆਰ ਬਿਦਾਰੇ।
ਜਾਗਿ ਜਗਾਇਨਿ ਸੁਤਿਆ ਸਾਹ ਫੜੰਦੇ ਚੋਰ ਚਗਾਰੇ।
ਜਾਗਦਿਆ ਘਰੁ ਰਖਿਆ ਸੁਤੇ ਘਰ ਮੁਸਨਿ ਵੇਚਾਰੇ।
ਸਾਹ ਆਏ ਘਰਿ ਆਪਣੇ ਚੋਰ ਚਾਰ[9] ਲੈ ਗਰਦਨਿ ਮਾਰੇ।
ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਵਰਤਨਿ ਸੈਸਾਰੇ। ੭।

ਮਉਲੇ ਅੰਬ ਬਸੰਤ ਰੁਤਿ ਅਉੜੀ ਅਕੁ ਸੁ ਫੁਲੀ ਭਰਿਆ[10]।
ਅੰਬਿ ਨ ਲਗੈ ਖਖੜੀ ਅਕਿ ਨ ਲਗੈ ਅੰਬੁ ਅਫਰਿਆ।

---

[1]ਵਰਤਮਾਨ (ਲ) [2]ਭਾਵ (ਲ) [3]ਜੁਰਜੋਧਨ (ਲ) [4]ਮਰਿਠਾ (ਲ) [5]ਅਭਰਿਠਾ (ਸ, ਖ, ਭ, ਲ) [6]ਦਰਸਨਿ (ਲ)
[7]ਹੁਇ (ਸ, ਖ, ਭ, ਲ) [8]ਸੂਰਜੁ (ਭ) [9]ਜਾਰਿ (ਸ), ਚਾਰਿ (ਖ) [10]ਫਲਿਆ (ਲ)

ਕਾਲੀ ਕੋਇਲ ਅੰਬ ਵਣਿ ਅਕਿਤਿਙੁ ਚਿਤੁ ਮਿਤਾਲਾ ਹਰਿਆ।
ਮਨ ਪੰਖੇਰੂ ਬਿਰਦ[1] ਭੇਦੁ ਸੰਗੁ ਸੁਭਾਉ ਸੋਈ ਫਲੁ ਧਰਿਆ।
ਗੁਰਮਤਿ ਡਰਦਾ ਸਾਧਸੰਗਿ ਦੁਰਮਤਿ ਸੰਗਿ ਅਸਾਧ[2] ਨ ਡਰਿਆ।
ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਭੀ ਆਖੀਐ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣਿ ਪਤਿਤ ਉਧਰਿਆ।
ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ ਸੋਈ ਤਰਿਆ[3] ।੮।

ਜੇ ਕਰਿ ਉਧਰੀ ਪੂਤਨਾ ਵਿਹੁ ਪੀਆਲਣੁ ਕੰਮੁ ਨ ਚੰਗਾ।
ਗਨਿਕਾ[4] ਉਧਰੀ ਆਖੀਐ ਪਰ ਘਰਿ ਜਾਇ ਨ ਲਈਐ ਪੰਗਾ।
ਬਾਲਮੀਕੁ ਨਿਸਤਾਰਿਆ ਮਾਰੈ ਵਾਟ ਨ ਹੋਇ ਨਿਸੰਗਾ।
ਬਧਿਕ[5] ਉਧਰੈ ਆਖੀਅਨਿ ਫਾਹੀ ਪਾਇ ਨ[6] ਫੜੀਐ ਟੰਗਾ।
ਜੇ ਕਾਸਾਈ[7] ਉਧਰਿਆ ਜੀਆ ਘਾਇ ਨ ਖਾਯੈ[8] ਭੰਗਾ।
ਪਾਰਿ ਉਤਾਰੈ ਬੋਹਿਥਾ ਸੁਇਨਾ ਲੋਹੁ ਨਾਹੀ[9] ਇਕ ਰੰਗਾ।
ਇਤੁ ਭਰਵਾਸੈ ਰਹਣੁ ਕੁਢੰਗਾ।੯।

ਪੈ ਖਾਜੂਰੀ ਜੀਵੀਐ ਚੜ੍ਹਿ ਖਾਜੂਰੀ ਝੜਉ[10] ਨ ਕੋਈ।
ਉਝੜਿ ਪਇਆ ਨ ਮਾਰੀਐ ਉਝੜ ਰਾਹੁ ਨ ਚੰਗਾ ਹੋਈ।
ਜੇ ਸਪ ਖਾਧਾ ਉਬਰੇ ਸਪੁ ਨ ਫੜੀਐ ਅੰਤਿ ਵਿਗੋਈ।
ਵਹਣਿ ਵਹੰਦਾ ਨਿਕਲੈ ਵਿਣੁ ਤੁਲਹੇ ਡੁਬਿ ਮਰੈ ਭਲੋਈ।
ਪਤਤ ਉਧਾਰਣੁ ਆਖੀਐ ਵਿਰਤੀਹਾਣੁ ਜਾਣੁ ਜਾਣੋਈ।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਹੈ ਦੁਰਮਤਿ ਦਰਗਹ ਲਹੈ ਨ ਢੋਈ।
ਅੰਤਿ ਕਮਾਣਾ ਹੋਇ ਸਥੋਈ।੧੦।

ਥੋਮ ਕਥੂਰੀ ਵਾਸੁ ਜਿਉ ਕੰਚਨੁ ਲੋਹੁ ਨਹੀ ਇਕ ਵੰਨਾ।
ਫਟਕ ਨ ਹੀਰੇ ਤੁਲਿ ਹੈ ਸਮਸਰਿ ਨੜੀ ਨ ਵੜੀਐ ਗੰਨਾ।
ਤੁਲਿ ਨ ਰਤਨਾ ਰਤਕਾ ਮੁਲਿ ਨ ਕਚੁ ਵਿਖਾਵੈ ਪੰਨਾ।
ਦੁਰਮਤਿ ਘੁੰਮਣ ਵਾਣੀਐ ਗੁਰਮਤਿ ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ ਬੋਹਿਥੁ ਬੰਨਾ।
ਨਿੰਦਾ ਹੋਵੈ ਬੁਰੇ ਦੀ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਭਲੇ ਧੰਨੁ ਧੰਨਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਗਟੁ ਜਾਣੀਐ ਮਨਮੁਖ ਸਚੁ[11] ਰਹੈ ਪਰਛੰਨਾ।
ਕੰਮਿ ਨ ਆਵੈ ਭਾਂਡਾ ਭੰਨਾ।੧੧।

ਇਕ ਵੇਚਨਿ ਹਥੀਆਰ ਘਰਿ ਇਕ ਸਵਾਰਨਿ ਸਿਲਾ[12] ਸੰਜੋਆ।
ਰਣ ਵਿਚਿ ਘਾਉ ਬਚਾਉ ਕਰਿ ਦੁਇ ਦਲ ਨਿਤ ਉਠਿ ਕਰਦੇ ਢੋਆ।

[1]ਬਿਰਖ (ਖ, ਲ) [2]ਸਾਧ (ਲ) [3]ਕਰਿਆ (ਭ) [4]ਗਣਿਕਾ (ਲ) [5]ਫੰਧਕਿ (ਸ) [6]ਨਿ (ਲ) [7]ਕਸਾਈ (ਭ)
[8]ਖਾਈਐ (ਭ), ਖਾਈਯੈ (ਭ), ਖਾਇਯੈ (ਭ) [9]ਨਹੀ (ਭ, ਲ) [10]ਚੜਉ (ਨ) [11]ਕਚੁ (ਭ) [12]ਸਿਲਹ (ਲ)

ਘਾਇਲੁ ਹੋਇ ਨੰਗਾਸਣਾ ਬਖਤਰ ਵਾਲਾ ਨਵਾ ਨਿਰੋਆ।
ਕਰਨਿ ਗੁਮਾਨੁ ਕਮਾਨਗਰ ਖਾਨਜਰਾਦੀ ਬਹੁਤੁ ਬਖੋਆ।
ਜਗ ਵਿਚਿ ਸਾਧ ਅਸਾਧ ਸੰਗੁ ਸੰਗ ਸੁਭਾਇ ਜਾਇ ਫਲੁ ਭੋਆ।
ਕਰਮ ਸੁ ਧਰਮ ਅਧਰਮ ਕਰਿ ਸੁਖ ਦੁਖ ਅੰਦਰਿ ਆਇ ਪਰੋਆ।
ਭਲੇ[1] ਬੁਰੇ[2] ਜਸੁ ਅਪਜਸੁ ਹੋਆ। ੧੨।

ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਦਇਆ ਧਰਮੁ ਅਰਥ ਸੁਗਰਥੁ ਸਾਧਸੰਗਿ ਆਵੈ।
ਕਾਮੁ ਕਰੋਧੁ ਅਸਾਧ ਸੰਗਿ ਲੋਭ[3] ਮੋਹੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਮਚਾਵੈ।
ਦੁਕ੍ਰਿਤੁ ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ ਕਰਮ ਕਰਿ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਹੁਇ ਨਾਉ ਧਰਾਵੈ।
ਗੋਰਸੁ ਗਾਈ ਖਾਇ ਖੜੁ ਇਕੁ ਇਕੁ ਜਣਦੀ ਵਗੁ ਵਧਾਵੈ।
ਦੁਧਿ ਪੀਤੈ ਵਿਹੁ ਦੇਇ ਸਪ ਜਣਿ ਜਣਿ ਬਹਲੇ ਬਚੇ ਖਾਵੈ।
ਸੰਗ ਸੁਭਾਉ ਅਸਾਧ ਸਾਧੁ ਪਾਪੁ ਪੁੰਨੁ ਦੁਖ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਾਵੈ।
ਪਰਉਪਕਾਰ ਵਿਕਾਰੁ ਕਮਾਵੈ। ੧੩।

ਚੰਨਣੁ ਬਿਰਖੁ ਸੁਬਾਸਿ[4] ਦੇ[5] ਚੰਨਣੁ ਕਰਦਾ ਬਿਰਖ ਸਬਾਏ[6]।
ਖਹਦੇ ਵਾਸਹੁ ਅਗਿ ਧੁਖਿ ਆਪਿ ਜਲੈ ਪਰਵਾਰੁ ਜਲਾਏ।
ਮੁਲਹ[7] ਜਿਵੈ ਪੰਖੇਰੂਆ ਫਾਸੈ ਆਪਿ ਕੁਟੰਬ ਫਹਾਏ।
ਅਸਟ ਧਾਤੁ ਹੁਇ ਪਰਬਤਹੁ ਪਾਰਸੁ ਕਰਿ ਕੰਚਨ ਦਿਖਲਾਏ।
ਗਣਿਕਾ ਵਾੜੈ ਜਾਇ ਕੈ ਹੋਵਨਿ ਰੋਗੀ ਪਾਪ ਕਮਾਏ।
ਦੁਖੀਏ ਆਵਨਿ ਵੈਦ ਘਰਿ ਦਾਰੂ ਦੇ ਦੋ ਰੋਗੁ ਮਿਟਾਏ।
ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਦੁਇ ਸੰਗ ਸੁਭਾਏ। ੧੪।

ਭਲਾ ਸੁਭਾਉ ਮੰਜੀਠ ਦਾ ਸਹੈ ਅਵਟਣੁ ਰੰਗੁ ਚੜਾਏ।
ਗੰਨਾ ਕੋਲੂ ਪੀੜੀਐ ਟਟਰਿ ਪਇਆ[8] ਮਿਠਾਸੁ ਵਧਾਏ।
ਤੁੰਮੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਿੰਜੀਐ ਕਉੜਤਣ ਦੀ ਬਾਣਿ ਨ ਜਾਏ।
ਅਵਗੁਣ ਕੀਤੇ ਗੁਣੁ ਕਰੈ ਭਲਾ ਨ ਅਵਗੁਣੁ ਚਿਤਿ ਵਸਾਏ।
ਗੁਣੁ ਕੀਤੇ ਅਉਗੁਣੁ[9] ਕਰੈ ਬੁਰਾ ਨ ਮੰਨ ਅੰਦਰਿ ਗੁਣ ਪਾਏ।
ਜੋ ਬੀਜੈ ਸੋਈ ਫਲੁ ਖਾਏ[10]। ੧੫।

ਪਾਣੀ ਪਥਰੁ ਲੀਕ ਜਿਉ ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਪਰਕਿਰਤਿ ਸੁਭਾਏ।
ਵੈਰ ਨ ਟਿਕਦਾ[11] ਭਲੇ[12] ਚਿਤਿ ਹੇਤੁ ਨ ਟਿਕੈ ਬੁਰੈ ਮਨਿ ਆਏ।
ਭਲਾ ਨ ਹੇਤੁ ਵਿਸਾਰਦਾ ਬੁਰਾ ਨ ਵੈਰੁ ਮਨਹੁ ਵਿਸਰਾਏ।

---

[1]ਭਲਾ (ਲ) [2]ਬੁਰਾ (ਲ) [3]ਲੋਭੁ (ਭ) [4]ਸੁਬਾਸੁ (ਸ, ਖ, ਭ, ਲ) [5]ਦੇਇੰ (ਲ) [6]ਸੁਬਾਸੇ (ਲ) [7]ਮੁਹਲ (ਭ)
[8]ਪਾਇਆ (ਭ) [9]ਅਵਗੁਣ(ਲ) [10]ਪਾਏ (ਲ) [11]ਕਰਦਾ (ਲ) [12]ਭਲੇ ਦਾ (ਲ)

ਆਸ ਨ ਪੁਜੋ ਦੁਹਾ ਦੀ ਦੁਰਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਅਤਿ ਲਖਾਏ।
ਭਲਿਅਹੁ ਬੁਰਾ ਨ ਹੋਵਈ ਬੁਰਿਅਹੁ [1]ਭਲਾ ਨ[1] ਭਲਾ ਮਨਾਏ।
ਵਿਰਤੀਹਾਣੁ ਵਖਾਣਿਆ ਸਈ ਸਿਆਣੀ ਸਿਖ ਸੁਣਾਏ।
ਪਰਉਪਕਾਰੁ ਵਿਕਾਰੁ ਕਮਾਏ। ੧੬।

ਵਿਰਤੀਹਾਣੁ ਵਖਾਣਿਆ ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਦੀ ਸੁਣੀ ਕਹਾਣੀ।
ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਦੁਇ ਚਲੇ ਰਾਹਿ ਉਸ[2] ਥੈ ਤੋਸਾ ਉਸ[2] ਥੈ ਪਾਣੀ।
ਤੋਸਾ ਅਗੈ ਰਖਿਆ ਭਲੇ ਭਲਾਈ ਅੰਦਰਿ ਆਣੀ।
ਬੁਰਾ ਬੁਰਾਈ ਕਰਿ ਗਇਆ ਹਥੀ[3] ਕਢਿ ਨ ਦਿਤੋ ਪਾਣੀ।
ਭਲਾ ਭਲਾਈਅਹੁ ਸਿਝਿਆ ਬੁਰੇ ਬੁਰਾਈਅਹੁ ਵੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀ।
ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਨਿਆਉ ਸਚੁ ਜੀਆ ਦਾ ਜਾਣੋਈ ਜਾਣੀ।
ਕੁਦਰਤਿ ਕਾਦਰ ਨੋ ਕੁਰਬਾਣੀ। ੧੭।

ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਸੈਸਾਰ ਵਿਚਿ ਜੋ ਆਇਆ ਤਿਸੁ ਸਰਪਰ ਮਰਣਾ।
ਰਾਵਣ ਤੈ ਰਾਮਚੰਦ ਵਾਗਿ ਮਹਾ ਬਲੀ ਲੜਿ ਕਾਰਣੁ ਕਰਣਾ।
ਜਰੁ ਜਰਵਾਣਾ ਵਸਿ ਕਰਿ ਅੰਤਿ ਅਧਰਮ ਰਾਵਣਿ ਮਨਿ ਧਰਣਾ।
ਰਾਮਚੰਦੁ ਨਿਰਮਲੁ ਪੁਰਖੁ ਧਰਮਹੁ ਸਾਇਰ ਪਥਰ ਤਰਣਾ।
ਬੁਰਿਆਈਅਹੁ ਰਾਵਣੁ ਗਇਆ ਕਾਲਾ ਟਿਕਾ ਪਰ ਤ੍ਰਿਅ ਹਰਣਾ।
ਰਾਮਾਇਣੁ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਅਟਲੁ ਸੇ ਉਧਰੇ ਜੇ ਆਏ ਸਰਣਾ।
ਜਸ ਅਪਜਸ ਵਿਚਿ ਨਿਡਰ ਡਰਣਾ। ੧੮।

ਸੋਇਨ ਲੰਕਾ ਵਡਾ[4] ਗੜੁ ਖਾਰ ਸਮੁੰਦ ਜਿਵੇਹੀ ਖਾਈ।
ਲਖ ਪੁਤ ਪੋਤੇ ਸਵਾ ਲਖੁ ਕੁੰਭਕਰਣੁ ਮਹਿਰਾਵਣੁ ਭਾਈ।
ਪਵਣੁ ਬਹਾਰੀ[5] ਦੇਇ ਨਿਤਿ ਇੰਦ੍ਰ ਭਰੈ ਪਾਣੀ ਵਰਿਆਈ।
ਬੈਸੰਤੁਰ ਰਾਸੋਈਆ ਸੂਰਜੁ ਚੰਦੁ ਚਰਾਗ ਦੀਪਾਈ।
ਬਹੁ ਖੂਹਣਿ ਚਤੁਰੰਗ ਦਰ ਦੇਸ ਨ ਵੇਸ ਨ ਕੀਮਤਿ ਪਾਈ।
ਮਹਾਦੇਵ ਦੀ ਸੇਵ ਕਰਿ ਦੇਵ ਦਾਨਵ ਰਹਦੇ ਸਰਣਾਈ।
ਅਪਜਸੁ ਲੈ ਦੁਰਮਤਿ ਬੁਰਿਆਈ। ੧੯।

ਰਾਮਚੰਦੁ ਕਾਰਣ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਵਸਿ ਹੋਆ ਦੇਹਿ ਧਾਰੀ।
ਮੰਨਿ ਮਤੇਈ ਆਗਿਆ ਲੈ ਵਣਵਾਸੁ ਵਡਾਈ ਚਾਰੀ।
ਪਰਸਰਾਮ ਦਾ ਬਲੁ ਹਰੈ ਦੀਨ ਦਇਆਲੁ ਗਰਬ ਪਰਹਾਰੀ।
ਸੀਤਾ ਲਖਮਣੁ ਸੇਵ ਕਰਿ ਜਤੀ ਸਤੀ ਸੇਵਾ ਹਿਤਕਾਰੀ।

•[1]ਨ ਭਲਾ (ਲ), [2]ਓਸ (ਭ), [3]ਅਖੀ (ਖ,ਲ), ਹਥੀਂ (ਸ), [4]ਵਡ (ਲ), [5]ਬੁਹਾਰੀ (ਸ,ਭ,ਲ)

ਰਾਮਾਇਣੁ ਵਰਤਾਇਆ ਰਾਮ ਰਾਜੁ ਕਰਿ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਧਾਰੀ।
ਮਰਣੁ ਮੁਣਸਾ ਸਚੁ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤਿ [1]ਮਿਲਿ ਪੈਜ ਸਵਾਰੀ[1]।
ਭਲਿਆਈ ਸਤਿਗੁਰ ਮਤਿ ਸਾਰੀ। ੨੦। ੩੧। ਇਕਤੀਹ।

---

[1]ਮਿਲਿਆ ਜਸ ਵਾਰੀ (ਲ)

ਵਾਰ ੩੨

੧ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਪਹਿਲਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨਮੁ ਲੈ ਭੈ ਵਿਚਿ ਵਰਤੈ ਹੋਇ ਇਆਣਾ।
ਗੁਰ ਸਿਖ ਲੈ ਗੁਰਸਿਖੁ ਹੋਇ ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਵਿਚਿ ਖਰਾ ਸਿਆਣਾ।
ਗੁਰ ਸਿਖੈ ਸੁਣਿ ਮੰਨ[1] ਸਮਝਿ ਮਾਣ ਮਹਤਿ ਵਿਚਿ ਰਹੈ ਨਿਮਾਣਾ।
ਗੁਰਸਿਖ ਗੁਰਸਿਖੁ ਪੂਜਦਾ ਪੈਰੀ ਪੈ ਰਹਰਾਸਿ ਲੁਭਾਣਾ।
ਗੁਰ ਸਿਖ ਮਨਹੁ ਨ ਵਿਸਰੈ ਚਲਣੁ ਜਾਣਿ[2] ਜੁਗਤਿ ਮਿਹਮਾਣਾ।
ਗੁਰਸਿਖ ਮਿਠਾ ਬੋਲਣਾ ਨਿਵਿ ਚਲਣਾ ਗੁਰਸਿਖ ਪਰਵਾਣਾ।
ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਗੁਰਸਿਖ ਮਿਲਿ ਖਾਣਾ। ੧।

ਦਿਸਟਿ ਦਰਸ ਲਿਖ ਸਾਵਧਾਨੁ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਚੇਤੰਨੁ ਸਿਆਣਾ।
ਨਾਮੁ ਦਾਨ ਇਸਨਾਨੁ ਦਿੜੁ[3] ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ ਕਰੈ ਮੇਲਾਣਾ।
ਗੁਰਸਿਖ ਥੋੜਾ ਬੋਲਣਾ ਥੋੜਾ ਸਉਣਾ ਥੋੜਾ ਖਾਣਾ।
ਪਰ ਤਨ ਪਰ ਧਨ ਪਰਹਰੈ ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਸੁਣਿ ਮਨਿ ਸਰਮਾਣਾ।
ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰ[4] ਸਬਦੁ[5] ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਮਸਰਿ ਪਰਵਾਣਾ।
ਇਕ ਮਨਿ ਇਕੁ ਅਰਾਧਣਾ ਦੁਤੀਆ ਨਾਸਤਿ ਭਾਵੈ ਭਾਣਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਂਦੈ ਤਾਣਿ ਨਿਤਾਣਾ। ੨।

ਸੁਰਮੁਖਿ ਰੰਗੁ ਨ ਦਿਸਈ[6] ਹੋਂਦੀ ਅਖੀ ਅੰਨ੍ਹਾ ਸੋਈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਮਝਿ ਨ ਸਕਈ ਹੋਂਦੀ ਕੰਨੀ ਬੋਲਾ ਹੋਈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦੁ ਨ ਗਾਵਈ ਹੋਂਦੀ ਜੀਭੈ ਗੁੰਗਾ ਗੋਈ।
ਚਰਣ ਕਵਲ ਦੀ ਵਾਸ ਵਿਣੁ ਨਕਟਾ ਹੋਂਦੇ ਨਕਿ ਅਲੋਈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਾਰ ਵਿਹੂਣਿਆ ਹੋਂਦੀ ਕਰੀ ਲੁੰਜਾ ਦੁਖ ਰੋਈ।
ਗੁਰਮਤਿ ਚਿਤਿ ਨ ਵਸਈ ਸੋ ਮਤਿ ਹੀਣੁ ਨ ਲਹਦਾ ਢੋਈ।
ਮੂਰਖ ਨਾਲਿ ਨ ਕੋਇ ਸਥੋਈ। ੩।

ਘੁਘੂ ਸੁਝੁ ਨ ਸੁਝਈ ਵਸਦੀ ਛਡਿ ਰਹੈ ਓਜਾੜੀ।
ਇਲਿ ਪੜਾਈ[7] ਨ ਪੜੈ ਚੂਹੈ ਖਾਇ ਉਡੇ ਦੇਹਾੜੀ।

---

[1]ਮਨ (ਲ), [2]ਜਾਢਿ (ਸੰ), [3]ਦ੍ਰਿੜੁ (ਸ), [4]ਗੁਰ (ਭ), [5]ਸਬਦੁ ਹੈ (ਭ), [6]ਦਸਈ (ਭ), [7]ਪਰਾਈ (ਭ)

ਵਾਸੁ ਨ ਆਵੈ ਵਾਂਸ ਨੋ ਹਉਮੈ ਅਗਿ[1] ਨ ਚੰਨਣ ਵਾੜੀ।
ਸੰਖੁ ਸਮੁੰਦਹੁ ਸਖਣਾ ਗੁਰਮਤਿ ਹੀਣਾ ਦੇਹ ਵਿਗਾੜੀ।
ਸਿੰਮਲੁ ਬਿਰਖੁ ਨ ਸਫਲੁ ਹੋਇ ਆਪੁ ਗਣਾਏ[2] ਵਡਾ ਅਨਾੜੀ।
ਮੂਰਖੁ ਫਟੜਿ[3] ਪਵੈ ਰਿਹਾੜੀ। ੪।

ਅੰਨ੍ਹੇ ਅਗੈ ਆਰਸੀ ਨਾਈ ਧਰਿ ਨ ਵਧਾਈ ਪਾਵੈ।
ਬੋਲੇ ਅਗੈ ਗਾਵੀਐ ਸੂੰਮੁ ਨ ਡੂਮੁ ਕਵਾਇ ਪੈਨਾਵੈ।
ਪੁਛੈ ਮਸਲਤਿ ਗੁੰਗਿਅਹੁ ਵਿਗੜੈ ਕੰਮੁ ਜਬਾਬੁ[4] ਨ ਆਵੈ।
ਫੁਲਵਾੜੀ ਵੜਿ ਗੁਣਗੁਣਾ ਮਾਲੀ ਨੋ ਨ ਇਨਾਮੁ ਦਿਵਾਵੈ।
ਲੂਲੈ ਨਾਲਿ ਵਿਆਹੀਐ ਕਿਵ ਗਲਿ ਮਿਲਿ ਕਾਮਣਿ ਗਲਿ ਲਾਵੈ।
ਸਭਨਾ ਚਾਲ ਸੁਹਾਵਣੀ ਲੰਗੜਾ ਕਰੇ ਲਖਾਉ ਲੰਗਾਵੈ।
ਲੁਕੈ ਨ ਮੂਰਖੁ ਆਪੁ ਲਖਾਵੈ। ੫।

ਪਥਰੁ ਮੂਲਿ ਨ ਭਿਜਈ ਸਉ ਵਰ੍ਹਿਆ ਜਲ ਅੰਦਰਿ ਵਸੈ।
ਪਥਰ ਖੇਤੁ ਨ ਜੰਮਈ ਚਾਰਿ ਮਹੀਨੇ ਇੰਦ੍ਰ[5] ਵਰਸੈ।
ਪਥਰਿ ਚੰਨਣੁ ਰਗੜੀਐ ਚੰਨਣ ਵਾਗਿ ਨ ਪਥਰੁ ਘਸੈ।
ਸਿਲ ਵਟੇ ਨਿਤ ਪੀਸਦੇ ਰਸ ਕਸ ਜਾਣੇ ਵਾਸੁ ਨ ਰਸੈ।
ਚਕੀ ਫਿਰੈ ਸਹੰਸ ਵਾਰ ਖਾਇ ਨ ਪੀਐ ਭੁਖ ਨ ਤਸੈ।
ਪਥਰ ਘੜੈ ਵਰਤਣਾ ਹੇਠਿ ਉਤੇ ਹੋਇ ਘੜਾ ਵਿਣਸੈ।
ਮੂਰਖ ਸੁਰਤਿ ਨ ਜਸ ਅਪਜਸੈ। ੬।

ਪਾਰਸ ਪਥਰ ਸੰਗੁ ਹੈ ਪਾਰਸਿ ਪਰਸਿ ਨ ਕੰਚਨੁ ਹੋਵੈ।
ਹੀਰੇ ਮਾਣਕ ਪਥਰਹੁ ਪਥਰ ਕੋਇ ਨ ਹਾਰਿ ਪਰੋਵੈ।
ਵਟਿ ਜਵਾਹਰੁ ਤੋਲੀਐ ਮੁਲਿ ਨ ਤੁਲਿ ਵਿਕਾਇ ਸਮੋਵੈ।
ਪਥਰ ਅੰਦਰਿ ਅਸਟ ਧਾਤੁ ਪਾਰਸੁ ਪਰਸਿ ਸੁਵੰਨੁ ਅਲੋਵੈ।
ਪਥਰੁ ਫਟਕ ਝਲਕਣਾ ਬਹੁ ਰੰਗੀ ਹੋਇ ਰੰਗੁ ਨ ਗੋਵੈ।
ਪਥਰ ਵਾਸੁ[6] ਨ ਸਾਉ ਹੈ ਮਨ ਕਠੋਰੁ ਹੋਇ ਆਪੁ ਵਿਗੋਵੈ।
ਕਰਿ ਮੂਰਖਾਈ ਮੂਰਖੁ ਰੋਵੈ। ੭।

ਜਿਉ ਮਣਿ ਕਾਲੇ ਸਪ ਸਿਰਿ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੈ ਵਿਸੂ ਭਰਿਆ।
ਜਾਣੁ ਕਥੂਰੀ ਮਿਰਗ ਤਨਿ ਝਾੜਾ ਸਿੰਙਦਾ[7] ਫਿਰੈ ਅਫਰਿਆ।
ਜਿਉ ਕਰਿ ਮੋਤੀ ਸਿਪ ਵਿਚਿ ਮਰਮੁ ਨ ਜਾਣੈ ਅੰਦਰਿ ਧਰਿਆ।
ਜਿਉ ਗਾਈ ਥਣਿ ਚਿਚੁੜੀ ਦੁਧੁ ਨ ਪੀਐ ਲੋਹੂ ਜਰਿਆ।

[1]ਅੰਗਿ (ਸ), [2]ਗਵਾਏ (ਭ), [3]ਫਕੜਿ (ਸ,ਖ,ਲ), ਫਕਣ (ਭ), [4]ਜਵਾਬ (ਸ,ਖ,ਭ), [5]ਇੰਦਰੁ (ਸ,ਲ), [6]ਵਾਟ (ਲ), [7]ਸਿੰਘਦਾ (ਭ), ਸਿਙਦਾ (ਲ)

ਬਗਲਾ ਤਰਣਿ ਨ ਸਿਖਿਓ ਤੀਰਥਿ ਨਾਇ ਨ ਪਥਰੁ ਤਰਿਆ।
ਨਾਲਿ ਸਿਆਣੇ ਭਲੀ ਭਿਖ ਮੂਰਖ ਰਾਜਹੁ ਕਾਜੁ ਨ ਸਰਿਆ।
ਮੇਖੀ ਹੋਇ ਵਿਗਾੜੈ ਖਰਿਆ। ੮।

ਕਟਣੁ ਚਟਣੁ ਕੁਤਿਆ ਕੁਤੈ ਹਲਕ ਤੈ ਮਨੁ ਸੂਗਾਵੈ।
ਠੰਢਾ ਤਤਾ ਕੋਇਲਾ ਕਾਲਾ ਕਰਿ ਕੈ ਹਥੁ ਜਲਾਵੈ।
ਜਿਉ ਚਕਚੂੰਧਰ ਸਪ ਦੀ ਅੰਨ੍ਹਾ ਕੋੜੀ ਕਰਿ ਦਿਖਲਾਵੈ।
ਜਾਣੁ ਰਸਉਲੀ ਦੇਹ ਵਿਚਿ ਵਢੀ ਪੀੜ ਰਖੀ ਸਰਮਾਵੈ।
ਵੰਸਿ ਕਪੂਤੁ ਕੁਲਖਣਾ[1] ਛਡੇ ਬਣੈ ਨ ਵਿਚਿ ਸਮਾਵੈ।
ਮੂਰਖ ਹੇਤੁ ਨ ਲਾਈਐ ਪਰਹਰਿ ਵੈਰੁ ਅਲਿਪਤੁ[2] ਵਲਾਵੈ।
ਦੁਹੀ ਪਵਾੜੀ[3] ਦੁਖਿ[4] ਵਿਹਾਵੈ। ੯।

ਜਿਉ ਹਾਥੀ ਦਾ ਨਾਵਣਾ ਬਾਹਰਿ ਨਿਕਲਿ ਖੇਹ ਉਡਾਵੈ।
ਜਿਉ ਊਠੈ ਦਾ ਖਾਵਣਾ ਪਰਹਰਿ ਕਣਕ ਜਵਾਹਾ ਖਾਵੈ।
ਕਮਲੇ ਦਾ ਕਛੋਟੜਾ[5] ਕਦੇ ਲਕ ਕਦੇ ਸੀਸਿ ਵਾਲਾਵੈ[6]।
ਜਿਉ ਕਰਿ ਟੁੰਡੇ ਹਥੜਾ ਸੋ ਚੁਤੀ ਸੋ ਵਾਤਿ ਵਤਾਵੈ।
ਸੰਨ੍ਹੀ ਜਾਣੁ ਲੁਹਾਰ ਦੀ ਖਣੁ[7] ਜਲਿ ਵਿਚਿ ਖਣੁ[8] ਅਗਨਿ ਸਮਾਵੈ।
ਮਖੀ ਬਾਣੁ[9] ਕੁਬਾਣ[10] ਹੈ ਲੈ ਦੁਰਗੰਧੁ ਸੁਗੰਧ ਨ ਭਾਵੈ।
ਮੂਰਖ ਦਾ ਕਿਹੁ ਹਥਿ ਨ ਆਵੈ। ੧੦।

ਤੋਤਾ ਨਲੀ ਨ ਛਡਈ ਆਪਣ ਹਥੀ ਫਾਥਾ ਚੀਕੈ।
ਬਾਂਦਰੁ ਮੁਠਿ ਨ ਛਡਈ ਘਰਿ ਘਰਿ ਨਚੈ ਝੀਕਣੁ ਝੀਕੈ।
ਗਦਹੁ ਅੜੀ ਨ ਛਡਈ ਚੀਘੀ ਪਉਦੀ ਹਕਣਿ[11] ਹੀਕੈ।
ਕੁਤੇ ਚਕੀ[12] ਚਟਣੀ ਪੂਛ ਨ ਸਿਧੀ ਧੀਕਣਿ ਧੀਕੈ।
ਕਰਨਿ ਕੁਫਕੜ ਮੂਰਖਾ ਸਪ ਗਏ ਫੜਿ ਫਾਟਨਿ ਲੀਕੈ।
ਪਗ ਲਹਾਇ ਗਣਾਇ ਸਰੀਕੈ। ੧੧।

ਅੰਨਾ ਆਖੇ ਲੜਿ ਮਰੈ ਖੁਸੀ ਹੋਵੈ ਸੁਣਿ ਨਾਉ ਸੁਜਾਖਾ।
ਭੋਲਾ ਆਖੇ ਭਲਾ ਮੰਨਿ ਅਹਮਕੁ ਜਾਣਿ ਅਜਾਣਿ ਨ ਭਾਖਾ।
ਧੋਰੀ ਆਖੈ ਹਸਿ ਦੇ ਬਲਦ ਵਖਾਣਿ ਕਰੈ ਮਨਿ ਮਾਖਾ।
ਕਾਉ ਸਿਆਣਪ ਜਾਣਦਾ ਵਿਸਟਾ ਖਾਇ ਨ ਭਾਖ ਸੁਭਾਖਾ।
ਨਾਉ ਸੁਰੀਤ ਕੁਰੀਤ ਦਾ ਮੁਸਕ ਬਿਲਾਈ ਗਾਡੀ ਸਾਖਾ।

---

[1]ਕੁਲਛਣਾ (ਸ,ਭ,ਲ), [2]ਅਲਪਤੁ (ਖ), [3]ਪੜਾਵੀ (ਭ), [4]ਦੁਖਿ ਵਿਚਿ (ਲ), [5]ਕਾਛੋਟੜਾ (ਭ,ਲ), [6]ਵਲਾਵੈ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [7]ਖਿਣੁ (ਸ,ਖ), [8]ਖਿਨ (ਸ,ਭ), ਖਿਣ (ਖ), [9]ਬਾਣਿ (ਖ), [10]ਕੁਬਾਣੁ (ਸ), ਕੁਬਾਣਿ (ਖ,ਭ,ਲ), [11]ਹੀਕਣਿ (ਸ), [12]ਚਕੀਨ (ਸ,ਖ)

ਹੇਠਿ ਖੜਾ ਥੂ ਥੂ ਕਰੈ ਗਿਦੜ ਹਥਿ ਨ ਆਵੈ ਦਾਖਾ।
ਬੋਲ ਵਿਗਾੜੂ ਮੂਰਖੁ ਭੇਡਾਖਾ। ੧੨।

ਰੁਖਾ ਵਿਚਿ ਕੁਰੁਖੁ ਹੈ ਅਰੜੁ[1] ਅਵਾਈ ਆਪੁ ਗਣਾਏ।
ਪਿਦਾ ਜਿਉ ਪੰਖੇਰੂਆ ਬਹਿ ਬਹਿ ਡਾਲੀ ਬਹੁਤੁ ਬਫਾਏ।
ਭੇਡ ਭਿਵਿਗਾ ਮੁਹੁ ਕਰੈ ਤਰਣਾਪੈ ਦਿਹਿ ਚਾਰਿ ਵਲਾਏ।
ਮੁਹੁ ਅਖੀ ਨਕੁ ਕਰ ਜਿਉ ਇੰਦ੍ਰੀਆ[2] ਵਿਚਿ ਗਾਂਡਿ ਸਦਾਏ।
ਮੀਆ ਘਰਹੁ ਨਿਕਾਲੀਐ ਤਰਕਸੁ ਦਰਵਾਜੇ ਟੰਗਵਾਏ।
ਮੂਰਖ ਅੰਦਰਿ ਮਾਣਸਾ ਵਿਣੁ ਗੁਣ ਗਰਬੁ ਕਰੈ ਆਲਾਏ[3]।
ਮਜਲਸ ਬੈਠਾ ਆਪੁ ਲਖਾਏ। ੧੩।

ਮੂਰਖ ਤਿਸ ਨੋ ਆਖੀਐ ਬੋਲੁ ਨ ਸਮਝੈ ਬੋਲ ਨ ਜਾਣੈ।
ਹੋਰੋ ਕਿਹੁ ਕਰਿ ਪੁਛੀਐ ਹੋਰੋ ਕਿਹੁ ਕਰਿ ਆਖਿ ਵਖਾਣੈ।
ਸਿਖ ਦੇਇ ਸਮਝਾਈਐ ਅਰਥੁ ਅਨਰਥੁ ਮੰਨੈ ਵਿਚਿ ਆਣੈ।
ਵਡਾ ਅਸਮਝੁ ਨ ਸਮਝਈ ਸੁਰਤਿ ਵਿਹੂਣਾ ਹੋਇ ਹੈਰਾਣੈ।
ਗੁਰਮਤਿ ਚਿਤਿ ਨ ਆਣਈ ਦਰਮਤਿ ਮਿਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰ ਪਰਵਾਣੈ।
ਅਗਨੀ ਸੰਪਹੁ ਵਰਜੀਐ ਗੁਣ ਵਿਚਿ ਅਵਗੁਣ ਕਰੈ ਧਿਙਾਣੈ।
ਮੂਤੈ ਰੋਵੈ ਮਾ ਨ ਸਿਵਾਣੈ। ੧੪।

ਰਾਹੁ ਛਡਿ ਉਝੜਿ ਪਵੈ ਆਗੂ ਨੋ ਭੁਲਾ ਕਰਿ ਜਾਣੈ।
ਬੇੜੇ ਵਿਚਿ ਬਹਾਲੀਐ ਕੁਦਿ ਪਵੈ ਵਿਚਿ ਵਹਣ ਧਿਙਾਣੈ।
ਸੁਘੜਾ ਵਿਚਿ ਬਹਿੰਠਿਆ ਬੋਲਿ ਵਿਗਾੜਿ ਉਘੜ[4] ਵਖਾਣੈ।
ਸੁਘੜਾ ਮੂਰਖ ਜਾਣਦਾ ਆਪਿ ਸੁਘੜੁ ਹੋਇ ਵਿਰਤੀ ਹਾਣੈ।
ਦਿਹ ਨੋ ਰਾਤਿ ਵਖਾਣਦਾ ਚਾਮਚੜਿਕ ਜਿਵੇ ਟਾਨਾਣੈ[5]।
ਗੁਰਮਤਿ ਮੂਰਖ ਚਿਤਿ ਨ ਆਣੈ। ੧੫।

ਵੈਦਿ ਚੰਗੇਰੀ[6] ਊਠਣੀ ਲੈ ਸਿਲ ਵਟਾ ਕਚਰਾ ਭੰਨਾ।
ਸੇਵਕਿ ਸਿਖੀ ਵੈਦਗੀ ਮਾਰੀ ਬੁਢੀ ਰੋਵਨਿ ਰੰਨਾ।
ਪਕੜਿ ਚਲਾਇਆ[7] ਰਾਵਲੈ ਪਉਦੀ ਉਘੜਿ ਗਏ ਸੁ ਕੰਨਾ।
ਪੁਛੈ ਆਖਿ ਵਖਾਣਿਓਨੁ[8] ਉਘੜਿ ਗਇਆ ਪਾਜੁ ਪਰਛੰਨਾ।
ਪਾਰਖੂਆ ਚੁਣਿ ਕਢਿਆ ਜਿਉ ਕਚਕੜਾ ਨ ਰਲੈ ਰਤੰਨਾ।
ਮੂਰਖੁ ਅਕਲੀ ਬਾਹਰਾ ਵਾਂਸਹੁ ਮੂਲਿ ਨ ਹੋਵੀ ਗੰਨਾ।
ਮਾਣਸ ਦੇਹੀ ਪਸੂ ਉਪੰਨਾ। ੧੬।

---

[1]ਅਰੰਡੁ (ਸ,ਖ,ਲ), [2]ਇੰਦਰੀਆ (ਕ), [3]ਆਖਾਏ (ਸ), [4]ਉਘਾੜਿ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [5]ਟਨਾਣੈ (ਲ), [6]ਚੰਗੀਰੀ (ਲ), [7]ਚਲਾਇ (ਲ), [8]ਵਖਾਣਿਉਨੁ (ਸ,ਖ)

ਮਹਾਦੇਵ ਦੀ ਸੇਵ ਕਰਿ ਵਰੁ ਪਾਇਆ ਸਾਹੈ ਦੈ ਪੁਤੈ।
ਦਰਬੁ ਸਰੂਪ ਸਰੇਵੜੈ ਆਏ ਵੜੈ ਘਰਿ ਅੰਦਰਿ ਉਤੈ।
ਜਿਉ ਹਥੀਆਰੀ[1] ਮਾਰੀਅਨਿ ਤਿਉ ਤਿਉ[+] ਦਰਬ ਹੋਇ ਧੜਧੁਤੈ।
ਬੁਤੀ ਕਰਦੇ ਡਿਠਿਓਨੁ ਨਾਈ ਚੈਨੁ ਬੈਠੇ ਸੁਤੈ।
ਮਾਰੇ ਆਨਿ ਸਰੇਵੜੇ[2] ਸੁਣਿ ਦੀਬਾਣਿ ਮਸਾਣਿ ਆਛੁਤੈ[3]।
ਮਥੈ ਵਾਲਿ ਪਛਾੜਿਆ ਵਾਲ ਛਡਾਇਅਨਿ ਕਿਸ ਦੈ ਬੁਤੈ।
ਮੂਰਖ ਬੀਜੈ ਬੀਉ ਕੁਰੁਤੈ।੧੭।

ਗੋਸਟਿ ਗਾਂਗੇ ਤੇਲੀਐ ਪੰਡਿਤ ਨਾਲਿ ਹੋਵੈ ਜਗੁ ਦੇਖੈ।
ਖੜੀ ਕਰੈ ਇਕ ਅੰਗਲੀ ਗੰਗਾ[4] ਦੁਇ ਵੇਖਾਲੈ ਰੇਖੈ।
ਫੇਰਿ ਉਚਾਇ ਪੰਜਾਗੁਲਾ ਗਾਂਗਾ ਮੁਠਿ ਹਲਾਇ ਅਲੇਖੈ।
ਪੈਰੀ ਪੈ ਉਠਿ ਚਲਿਆ ਪੰਡਿਤੁ ਹਾਰਿ ਭੁਲਾਵੈ ਭੇਖੈ।
ਨਿਰਗੁਣ ਸਰਗੁਣ ਅੰਗ ਦੁਇ ਪਰਮੇਸਰੁ ਪੰਜਿ ਮਿਲਨਿ ਸਰੇਖੈ।
ਅਖੀ ਦੋਵੈ ਭੰਨਸਾ ਮੁਕੀ ਲਾਹਿ ਹਲਾਇ ਨਿਮੇਖੈ[5]।
ਮੂਰਖ ਪੰਡਿਤੁ ਸੁਰਤਿ ਵਿਸੇਖੈ।੧੮।

ਠੰਢੇ ਖੂਹਹੁ ਨ੍ਹਾਇ ਕੈ ਪਗ ਵਿਸਾਰਿ ਆਇਆ ਸਿਰਿ ਨੰਗੈ।
ਘਰ ਵਿਚਿ ਰੰਨਾ ਕਮਲੀ[6] ਧੁਸੀ ਲੀਤੀ ਦੇਖਿ ਕੁਢੰਗੈ।
ਰੰਨਾ ਦੇਖਿ ਪਿਟੰਦੀਆ ਢਾਹਾ ਮਾਰੈ ਹੋਇ ਨਿਸੰਗੈ।
ਲੋਕ ਸਿਆਪੇ ਆਇਆ ਰੰਨਾ ਪੁਰਸ ਜੁੜੇ ਲੈ ਪੰਗੈ।
ਨਾਇਣਿ ਪੁਛਦੀ ਪਿਟਦੀਆ ਕਿਸੇ ਦੈ ਨਾਇ ਅਲ੍ਹਾਣੀ[7] ਅੰਗੈ।
ਸਹੁਰੇ ਪੁਛਹੁ ਜਾਇ ਕੈ ਕਉਣ ਮੁਆ ਨੁਹ ਉਤਰੁ ਮੰਗੈ।
ਕਾਵਾ ਰੌਲਾ[8] ਮੂਰਖ ਸੰਗੈ।੧੯।

ਜੇ ਮੂਰਖੁ ਸਮਝਾਈਐ ਸਮਝੈ ਨਾਹੀ ਛਾਵ ਨ ਧੁਪਾ।
ਅਖੀ ਪਰਖਿ ਨ ਜਾਣਈ ਪਿਤਲ ਸੁਇਨਾ[9] ਕੈਹਾ ਰੁਪਾ।
ਸਾਉ ਨ ਜਾਣੈ ਤੇਲ ਘਿਅ ਧਰਿਆ ਕੋਲਿ ਘੜੋਲਾ ਕੁਪਾ।
ਸੁਰਤਿ ਵਿਹੂਣਾ ਰਾਤਿ ਦਿਹੁ ਚਾਨਣੁ ਤੁਲਿ[10] ਅਨ੍ਹੇਰਾ ਘੁਪਾ।
ਵਾਸੁ ਕਥੂਰੀ ਥੋਮ ਦੀ ਮਿਹਰ[11] ਕੁਲੀ ਅਧਉੜੀ ਤੁਪਾ।
ਵੈਰੀ ਮਿਤ੍ਰ ਨ ਸਮਝਈ ਰੰਗੁ [12]ਸੁਰੰਗ ਕੁਰੰਗੁ[12] ਅਛੁਪਾ।
ਮੂਰਖ ਨਾਲਿ ਚੰਗੇਰੀ ਚੁਪਾ।੨੦।੩੨।ਬਤੀਹ।

---

[1]ਹਥਿਆਰੀ (ਸ,ਖ,ਲ), [2]ਸਰੇਵੜੇ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [3]ਅਛੂਤੈ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [4]ਗਾਂਗਾ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [5]ਨਮੇਖੈ (ਭ,ਲ), [6]ਕਮਲੀਆ (ਖ,ਭ), ਕਮਲ੍ਹੀਆ (ਲ), [7]ਅਲਾਹੀ (ਖ,ਲ), [8]ਰੋਲਾ (ਭ), [9]ਸੁਨਾ (ਭ), [10]ਤੁਲਿ ਨ (ਲ), [11]ਮਿਰ (ਭ), [12]ਕੁਰੰਗੁ ਸੁਰੰਗ (ਲ)

ਵਾਰ ੩੩

੧ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਗੁਰਮੁਖ ਮਨਮੁਖਿ ਜਾਣੀਅਨਿ ਸਾਧ ਅਸਾਧ ਜਗਤ ਵਰਤਾਰਾ।
ਦੁਹ ਵਿਚਿ ਦੁਖੀ ਦੁਬਾਜਰੇ ਖਰਬੜ ਹੋਏ ਖੁਦੀ ਖੁਆਰਾ[1]।
ਦੁਹੀ ਸਰਾਈ ਜਰਦ ਰੂ ਦਗੇ ਦੂਰਾਹੇ ਚੋਰ ਚਗਾਰਾ[2]।
ਨ ਉਰਵਾਰੁ ਨ ਪਾਰੁ ਹੈ ਗੋਤੇ ਖਾਨਿ ਭਰਮੁ ਸਿਰਿ ਭਾਰਾ।
ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਣ ਵਿਚਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨਮੁਖਿ ਵਿਚ ਗਵਾਰਾ[3]।
ਜੰਮਣੁ[4] ਮਰਣੁ ਸਦਾ ਸਿਰਿ ਮਾਰਾ[5]। ੧।

ਦੁਹੁ ਮਿਲਿ ਜੰਮੇ ਦੁਇ ਜਣੇ ਦੁਇ[6] ਜਣਿਆ ਦੁਇ ਰਾਹ ਚਲਾਏ।
ਹਿੰਦੂ ਆਖਨਿ ਰਾਮ ਰਾਮੁ ਮੁਸਲਮਾਣਾ ਨਾਉ ਖੁਦਾਏ।
ਹਿੰਦੂ ਪੂਰਬਿ ਸਉਹਿਆ ਪਛਮਿ ਮੁਸਲਮਾਣ ਨਿਵਾਏ।
ਗੰਗ ਬਨਾਰਸਿ ਹਿੰਦੂਆ ਮਕਾ ਮੁਸਲਮਾਣੁ[7] ਮਨਾਏ।
ਵੇਦ ਕਤੇਬਾ ਚਾਰਿ ਚਾਰਿ ਚਾਰ੍ਹ ਵਰਨ ਚਾਰਿ ਮਜਹਬ ਲਾਏ[8]।
ਪੰਜ ਤਤ ਦੋਵੈ ਜਣੇ ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੁ ਛਾਏ।
ਇਕ ਥਾਉ ਦੁਇ ਨਾਉ ਧਰਾਏ। ੨।

ਦੇਖ ਦੁਭਿਤੀ ਆਰਸੀ ਮਜਲਸ ਹਥੋ ਹਥੀ ਨਚੈ।
ਦੁਖੋ ਦੁਖ ਦੁਬਾਜਰੀ ਘਰਿ ਘਰਿ ਫਿਰੈ ਪਰਾਈ ਖਚੈ।
ਅਗੈ[9] ਹੋਇ ਸੁਹਾਵਣੀ ਮੁਹਿ ਡਿਠੈ ਮਾਣਸ ਚਹਮਚੈ।
ਪਿਛਹੁ ਦੇਖਿ ਡਰਾਵਣੀ ਇਕੋ ਮੁਹੁ ਦੁਹੁ ਜਿਨਸਿ ਵਿਰਚੈ।
ਖੇਹ ਪਾਇ ਮੁਹੁ ਮਾਜੀਐ ਫਿਰਿ ਫਿਰ ਮੈਲੁ ਭਰੈ ਰੰਗਿ ਕਚੈ।
ਧਰਮਰਾਇ ਜਮੁ ਇਕੁ ਹੈ ਧਰਮੁ ਅਧਰਮੁ ਨ ਭਰਮ ਪਰਚੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਇ ਮਿਲੈ ਸਚੁ ਸਚੈ। ੩।

ਵੁਣੈ ਜੁਲਾਹਾ ਤੰਦੁ ਗੰਢਿ ਇਕੁ ਸੂਤੁ ਕਰਿ ਤਾਣਾ ਵਾਣਾ।
ਦਰਜੀ ਪਾੜਿ ਵਿਗਾੜਦਾ ਪਾਟਾ ਮੁਲੁ ਨ ਲਹੈ ਵਿਕਾਣਾ।

---

[1]ਖੋਆਰਾ (ਭ), [2]ਚੁਗਾਰਾ (ਸ,ਖ), [3]ਗੁਬਾਰਾ (ਸ,ਖ,ਭ), ਗਵਾਰਾ (ਲ), [4]ਜਮਣ (ਭ), [5]ਭਾਰਾ (ਸ,ਖ,ਭ), [6]ਦੁਹੁ (ਸ,ਖ,ਭ), ਦੁਹ (ਲ), [7]ਮੁਸਲਮਾਨ (ਭ,ਲ), [8]ਚਲਾਏ (ਸ,ਖ,ਭ), [9]ਅਗੋ (ਭ)

ਕਤਰਣਿ ਕਤਰੈ ਕਤਰਣੀ ਹੋਇ ਦੁਮੂਹੀ ਚੜੰਦੀ ਸਾਣਾ।
ਸੂਈ ਸੀਵੈ ਜੋੜਿ ਕੈ ਵਿਛੁੜਿਆ ਕਰਿ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਣਾ।
ਸਾਹਿਬੁ ਇਕੋ ਰਾਇ ਦੁਇ ਜਗ ਵਿਚਿ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਣਾ।
[1]ਗੁਰਸਿਖੀ ਪਰਧਾਨੁ ਹੈ ਪੀਰ ਮੁਰੀਦੀ ਹੈ ਪਰਵਾਣਾ।[1]
[2]ਦੁਖੀ ਦੁਬਾਜਰਿਆ ਹੈਰਾਣਾ[2] ।੪।

ਜਿਉ ਚਰਖਾ ਅਠਖੰਭੀਆ ਦੂਹ ਲਠੀ ਦੇ ਮੰਝਿ ਮੰਝੇਰੂ।
ਦੁਇ ਸਿਰਿ ਧਰਿ ਦੁਹੁ ਖੁੰਢ ਵਿਚਿ ਸਿਰ ਗਿਰਦਾਨ ਫਿਰੈ ਲਖ ਫੇਰੂ।
ਬਾਇੜੁ ਪਾਇ ਪਲੇਟੀਐ ਮਾਲ੍ਹ ਵਟਾਇ ਪਾਇਆ ਘਟ ਘੇਰੂ।
ਦੁਹੁ ਚਰਮਖਾ[3] ਵਿਚਿ ਤ੍ਰਕੁਲਾ ਕਤਨਿ ਕੁੜੀਆ ਚਿੜੀਆ ਹੇਰੂ।
ਤ੍ਰਿਵਣਿ ਬਹਿ ਉਠਿ ਜਾਦੀਆ ਜਿਉ ਬਿਰਖਹੁ ਉਡਿ ਜਾਨਿ ਪੰਖੇਰੂ।
ਓੜਿ ਨਿਬਾਹੂ ਨ ਥੀਐ ਕਚਾ ਰੰਗੁ ਰੰਗਾਇਆ ਗੇਰੂ।
ਘੁੰਮ ਘੁੰਮਦੀ ਛਾਉ ਘਵੇਰੂ। ੫।

ਸਾਹੁਰੁ ਪੀਹਰੁ ਪਲ੍ਹਰੈ ਹੋਇ ਨਿਲਜ ਨ ਲਜਾ ਧੋਵੈ।
ਰਾਵੈ ਜਾਰੁ ਭਤਾਰੁ ਤਜਿ ਖਿੰਜਤਾਣਿ ਖੁਸੀ ਕਿਉ ਹੋਵੈ।
ਸਮਝਾਈ ਨ ਸਮਝਦੀ ਮਰਣੇ ਪਰਣੇ ਲੋਕੁ ਵਿਗੋਵੈ।
ਧਿਰਿ ਧਿਰਿ ਮਿਲਦੇ ਮੇਹਣੇ ਹੁਇ ਸਰਮਿੰਦੀ ਅੰਝੂ ਰੋਵੈ।
ਪਾਪ ਕਮਾਣੇ ਪਕੜੀਐ ਹਾਣਿ ਕਾਣਿ ਦੀਬਾਣਿ ਖੜੋਵੈ।
ਮਰੈ ਨ ਜੀਵੈ ਦੁਖ ਸਹੇ ਰਹੈ ਨ ਘਰਿ ਵਿਚਿ ਪਰ ਘਰ ਜੋਵੈ।
ਦੁਬਿਧਾ ਅਉਗੁਣਹਾਰੁ[4] ਪਰੋਵੈ। ੬।

ਜਿਉ ਬੇਸੀਵੇ ਥੇਹੁ[5] ਕਰਿ ਪਛੋਤਾਵੈ ਸੁਖਿ ਨ ਵਸੈ।
ਚੜਿ ਚੜਿ ਲੜਦੇ ਭੂਮੀਏ ਧਾੜਾ ਪੇੜਾ ਖਸਣ ਖਸੈ।
ਦੁਹੁ ਨਾਰੀ ਦਾ ਦੁਲਹਾ ਦੁਹ ਮੁਣਸਾ ਦੀ ਨਾਰਿ ਵਿਣਸੈ।
ਹੁਇ[6] ਉਜਾੜਾ ਖੇਤੀਐ ਦੁਇ[7] ਹਾਕਮ ਦੁਇ ਹੁਕਮ ਖੁਣਸੈ।
ਦੁਖ ਦੁਇ ਚਿੰਤਾ ਰਾਤਿ ਦਿਹੁ ਘਰੁ ਛਿਜੈ ਵੈਰਾਇਣੁ ਹਸੈ।
ਦੁਹੁ[8] ਖੁੰਢਾ ਵਿਚਿ ਰਖਿ ਸਿਰੁ ਵਸਦੀ ਵਸੈ ਨ ਨਸਦੀ ਨਸੈ।
ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਭੁਇਅੰਗਮੁ ਡਸੈ। ੭।

ਦੁਖੀਆ ਦੁਸਟੁ ਦੁਬਾਜਰਾ ਸਪੁ ਦੁਮੁਹਾ[9] ਬੁਰਾ ਬੁਰਿਆਈ।
ਸਭ ਦੂੰ ਮੰਦੀ ਸਪ ਜੋਨਿ ਸਪਾ ਵਿਚਿ ਕੁਜਾਤਿ ਕੁਭਾਈ।

---

[1]ਗੁਰਸਿਖੀ ਪਰਧਾਨ ਗੁਰਸਿਖਾ ਦਾ ਰਾਹ ਨਿਮਾਣਾ। (ਲ) [2]ਪੀਰ ਮੁਰੀਦੀ ਹੈ ਪਰਵਾਣਾ। (ਲ) [3]ਚਰਮਖ (ਸ, ਖ, ਭ, ਲ) [4]ਅਵਗੁਣਹਾਰੁ (ਲ) [5]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਥੇ ਗ਼ਲਤੀ ਨਾਲ 'ਖੁਹੁ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ [6]ਹੋਇ (ਭ) [7]ਦੁਹਿ (ਸ, ਖ) [8]ਦੁ (ਭ) [9]ਦੁਮੂਹਾ (ਸ, ਖ), ਦੁਮੂਹਾਂ (ਭ)

ਕੋੜ੍ਹੀ ਹੋਆ ਗੋਪਿ ਗੁਰੁ ਨਿਗੁਰੇ ਤੰਤੁ ਨ ਮੰਤੁ ਸੁਖਾਈ।
ਕੋੜ੍ਹੀ ਹੋਵੈ ਲੜੈ ਜਿਸੁ ਵਿਗੜ ਰੂਪਿ ਹੋਇ ਮਰਿ ਸਹਮਾਈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨਮੁਖ [ਬਾਹਰ][1] ਲਾਤੋ[2] ਲਾਵਾ ਲਾਇ ਬੁਝਾਈ।
ਤਿਸੁ ਵਿਹੁ ਵਾਤਿ ਕੁਲਾਤਿ[3] ਮਨਿ ਅੰਦਰਿ ਗਣਤੀ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ।
ਸਿਰ ਚਿਥੈ ਵਿਹੁ ਬਾਣਿ ਨ ਜਾਈ। ੮।

ਜਿਉ ਬਹੁ ਮਿਤੀ ਵੇਸੁਆ ਛਡੈ ਖਸਮੁ ਨਿਖਸਮੀ ਹੋਈ।
ਪੁਤੁ ਜਣੇ ਜੇ ਵੇਸੁਆ ਨਾਨਕਿ ਦਾਦਕਿ ਨਾਉ ਨ ਕੋਈ।
ਨਰਕ ਸਵਾਰ ਸੀਗਾਰਿਆ ਰਾਗ ਰੰਗ ਛਲਿ ਛਲੈ ਛਲੋਈ।
ਘੰਡਾਹੇੜੁ[4] ਅਹੇੜੀਆ ਮਾਣਸ ਮਿਰਗ ਵਿਣਾਹੁ ਸਥੋਈ।
ਏਥੇ ਮਰੈ[5] ਹਰਾਮੁ ਹੋਇ ਅਗੈ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਨ ਢੋਈ।
ਦੁਖੀਆ ਦੁਸਟੁ ਦੁਬਾਜਰਾ ਜਾਣ ਰੁਪਈਆ[6] ਮੇਖੀ ਸੋਈ[7]।
ਵਿਗੜੇ ਆਪਿ ਵਿਗਾੜੈ ਲੋਈ[8]। ੯।

ਵਣਿ ਵਣਿ ਕਾਉ ਨ ਸੋਹਈ ਖਰਾ ਸਿਆਣਾ ਹੋਇ ਵਿਗੁਤਾ।
ਚੁਤੜਿ ਮਿਟੀ ਜਿਸੁ ਲਗੈ ਜਾਣੈ ਖਸਮ ਕੁਮ੍ਹਾਰਾ ਕੁਤਾ।
ਬਾਬਾਣੀਆ ਕਹਾਣੀਆ ਘਰਿ ਘਰਿ ਬਹਿ ਬਹਿ ਕਰਨਿ ਕੁਪੁਤਾ[9]।
ਆਗੂ ਹੋਇ ਮੁਹਾਇਦਾ ਸਾਥੁ ਛਡਿ[10] ਚਉਰਾਹੇ ਸੁਤਾ।
ਜੰਮੀ ਸਾਖ ਉਜਾੜਦਾ ਗਲਿਆ[11] ਸੇਤੀ ਮੇਹੁ[12] ਕੁਰੁਤਾ।
ਦੁਖੀਆ ਦੁਸਟੁ ਦੁਬਾਜਰਾ ਖਟਰੁ ਬਲਦੁ ਜਿਵੈ ਹਲਿ ਜੁਤਾ।
ਡਮ੍ਹਿ ਡਿਮ੍ਹ ਸਾਨ੍ਹ ਉਜਾੜੀ ਮੁਤਾ। ੧੦।

ਦੁਖੀਆ ਦੁਸਟੁ ਦੁਬਾਜਰਾ ਤਾਮੇ ਰੰਗਿਹੁ ਕੈਹਾ ਹੋਵੈ।
ਬਾਹਰੁ ਦਿਸੈ ਉਜਲਾ ਅੰਦਰਿ ਮਸੁ ਨ ਧੋਪੈ ਧੋਵੈ।
ਸੰਨੀ ਜਾਣੁ ਲੁਹਾਰ ਦੀ ਹੋਇ ਦੁਮਹੀ[13] ਕੁਸੰਗ ਵਿਗੋਵੈ।
ਖਣੁ ਤਤੀ ਆਰਣਿ ਵੜੈ ਖਣੁ ਠੰਢੀ ਜਲ ਅੰਦਰਿ ਟੋਵੈ।
ਤੁੰਮਾ ਦਿਸੈ ਸੋਹਣਾ ਚਿਤਮਿਤਾਲਾ[14] ਵਿਸੁ ਵਿਲੋਵੈ।
ਸਾਉ ਨ ਕਉੜਾ ਸਹਿ ਸਕੈ ਜੀਭੈ ਛਾਲੈ ਅੰਝੂ ਰੋਵੈ।
ਕਲੀ ਕਨੇਰ ਨ ਹਾਰਿ ਪਰੋਵੈ। ੧੧।

ਦੁਖੀ[15] ਦੁਸਟੁ ਦੁਬਾਜਰਾ ਸੁਤਰਮੁਰਗੁ ਹੋਇ ਕੰਮਿ ਨ ਆਵੈ।
ਉਡਣਿ ਉਡੈ ਨ ਲਦੀਐ ਪੁਰਜਸਿ[16] ਹੋਇ ਆਪੁ ਲਖਾਵੈ।

---

[1]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਥੇ ਪਾਠ 'ਬਹਰਾ' ਹੈ ਜੋ ਠੀਕ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ [2]ਲਤੋ (ਭ) [3]ਕੁਵਾਤਿ (ਭ, ਲ) [4]ਘੰਡਾਹੇੜਾ (ਭ) [5]ਇਉ (ਲ) [6]ਰੁਪਈਯਾ [7]ਹੋਈ (ਲ) [8]ਸੋਈ (ਲ) [9]ਕੁਪਤਾ (ਭ, ਲ) [10]ਛਡੁ (ਭ) [11]ਗਲਿਅ (ਭ) [12]ਮੀਹੁ (ਖ, ਲ) [13]ਦੁਮੂਹੀਂ (ਸ, ਭ) [14]ਚਿਤ੍ਰਮਿਤਾਲਾ (ਸ, ਖ, ਭ) [15]ਦੁਖੀਆ (ਲ) [16]ਪੁਰਸੁਸ (ਸ)

ਹਸਤੀ ਦੰਦ ਵਖਾਣੀਅਨਿ ਹੋਰੁ ਦਿਖਾਲੈ ਹੋਰੁਤੁ ਖਾਵੈ।
ਬਕਰੀਆ ਨੇ ਚਾਰ ਥਣੁ ਦੁਇ ਗਲ ਵਿਚਿ ਦੁਇ ਲੇਵੈ ਲਾਵੈ।
ਇਕਨੀ ਦੁਧੁ ਸਮਾਵਦਾ ਇਕ ਠਗਾਊ ਠਗਿ ਠਗਾਵੈ।
ਮੋਰਾ[1] ਅਖੀ ਚਾਰਿ ਚਾਰਿ ਓਇ[2] ਦੇਖਨਿ ਓਨ੍ਹੀ ਦਿਸਿ ਨ ਆਵੈ।
ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਕੁਦਾਉ ਹਰਾਵੈ। ੧੨।

ਦੰਮਲੁ ਵਜੈ ਦੁਹੁ ਧਿਰੀ ਖਾਇ ਤਮਾਚੇ ਬੰਧਨਿ ਜੜਿਆ।
ਵਜਨਿ ਰਾਗ ਰਬਾਬ ਵਿਚਿ ਕੌਨ ਮਰੋੜੀ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਫੜਿਆ।
ਖਾਨਿ ਮਜੀਰੇ ਟਕਰਾ ਸਿਰ ਤਨ ਭੰਨਿ ਮਰਦੇ ਕਰਿ ਧੜਿਆ।
ਖਾਲੀ ਵਜੈ ਵੰਝੁਲੀ ਦੇ[3]ਸੂਲਾ ਨਕ[3] ਅੰਦਰਿ ਵੜਿਆ।
ਸੁਇਨੇ ਕਲਸੁ ਸਵਾਰੀਐ ਭੰਨਾ ਖੜਾ ਨ ਜਾਈ ਘੜਿਆ।
ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਸੜਾਵੈ[4] ਸੜਿਆ। ੧੩।

ਦੁਖੀਆ ਦੁਸਟੁ ਦੁਬਾਜਰਾ ਬਗੁਲ ਸਮਾਧਿ ਰਹੈ ਇਕ ਟੰਗਾ।
ਬਜਰ ਪਾਪ ਨ ਉਤਰਨਿ ਘੁਟਿ ਘੁਟਿ ਜੀਆ[5] [ਖਾਇ][6] ਵਿਚਿ ਗੰਗਾ।
ਤੀਰਥ ਨਾਵੈ ਤੂੰਬੜੀ ਤਰਿ ਤਰਿ ਤਨੁ ਧੋਵੈ ਕਰਿ ਨੰਗਾ।
ਮਨ ਵਿਚ ਵਸੈ ਕਾਲਕੂਟੁ ਭਰਮੁ ਨ ਉਤਰੈ ਕਰਮੁ ਕੁਢੰਗਾ।
ਵਰਮੀ ਮਾਰੀ ਨ ਮਰੈ ਬੈਠਾ ਜਾਇ ਪਤਾਲਿ ਭੁਇਅੰਗਾ।
ਹਸਤੀ ਨੀਰਿ ਨਵਾਲੀਐ ਨਿਕਲਿ ਖੇਹ ਉਡਾਏ ਅੰਗਾ।
ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਸੁਆਉ[7] ਨ ਚੰਗਾ। ੧੪।

ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਦੁਬਾਜਰਾ ਮਨ ਪਾਟੈ ਖਰਬਾੜੁ ਖੀਰਾ।
ਅਗਹੁ ਮਿਠਾ ਹੋਇ ਮਿਲੈ ਪਿਛਹੁ ਕਉੜਾ ਦੋਖੁ ਸਰੀਰਾ।
ਜਿਉ ਬਹੁ ਮਿਤਾ ਕਵਲ ਫੁਲੁ ਬਹੁ ਰੰਗੀ ਬਿਨਿ[8] ਪਿੰਡੁ ਅਹੀਰਾ।
ਹਰਿਆ ਤਿਲੁ ਬੂਆੜ ਜਿਉ ਕਲੀ ਕਨੋਰ ਦੁਰੰਗ ਨ ਧੀਰਾ।
ਜੇ ਸਉ ਹਥਾ ਨੜੁ ਵਧੈ ਅੰਦਰੁ ਖਾਲੀ ਵਾਜੁ ਨਫੀਰਾ।
ਚੰਨਣ ਵਾਸ ਨ ਬੋਹੀਅਨਿ ਖਹਿ ਖਹਿ ਵਾਂਸ ਜਲਨਿ ਬੇਪੀਰਾ[9]।
ਜਮ ਦਰ ਚੋਟਾ ਸਹਾ ਵਹੀਰਾ। ੧੫।

ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਦੁਬਾਜਰਾ ਬਧਾ ਕਰੈ ਸਲਾਮੁ ਨ ਭਾਵੈ।
ਢੀਗ ਜੁਹਾਰੀ ਢੀਗੁਲੀ ਗਲਿ ਬਧੇ ਓਹੁ ਸੀਸੁ ਨਿਵਾਵੈ।
ਗਲਿ ਬਧੈ ਜਿਉ ਨਿਕਲੈ ਖੂਹਹੁ ਪਾਣੀ ਉਪਰਿ ਆਵੈ।

---

[1]ਹਰਣਾ (ਭ, ਲ) [2]ਉਇ (ਸ, ਖ, ਲ) [3]ਸੂਲਾਕ ਨ (ਸ, ਖ, ਭ, ਲ) [4]ਸੜਾਣੈ (ਸ) [5]ਜੀਆਂ (ਸ), ਜੀਅ (ਖ, ਲ) [6]ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਾਕੀਆਂ ਵਿਚ ਹੈ [7]ਸੁਆਓ (ਸ, ਖ, ਭ) [8]ਬੰਨ੍ਹਿ (ਭ) [9]ਵੇਪੀਰਾ (ਲ)

ਬਧਾ ਚਟੀ ਜੋ ਭਰੈ ਨ ਗੁਣੁ ਨ ਉਪਕਾਰੁ ਚੜ੍ਹਾਵੈ।
ਨਿਵੈ ਕਮਾਣ ਦੁਬਾਜਰੀ ਜਿਹ ਫੜਿਦੇ ਇਕ ਸੀਸ ਸਹਾਵੈ।
ਨਿਵੈ ਅਹੇੜੀ[1] ਮਿਰਗੁ ਦੇਖਿ ਕਰੈ ਵਿਸਾਹੁ ਧ੍ਰੋਹੁ ਸਰੁ ਲਾਵੈ।
ਅਪਰਾਧੀ ਅਪਰਾਧੁ ਕਮਾਵੈ। ੧੬।

ਨਿਵੈ ਨ ਤੀਰ ਦੁਬਾਜਰਾ ਗਾਡੀ [ਖੰਭ][2] ਮੁਖੀ ਮੁਹਿ ਲਾਏ।
ਨਿਵੈ ਨ ਨੇਜਾ ਦੁਮੁਹਾ[3] ਰਣ ਵਿਚਿ ਉਚਾ ਆਪੁ ਗਣਾਏ।
ਅਸਟ ਧਾਤੁ ਦਾ ਜਬਰ ਜੰਗੁ ਨਿਵੈ ਨ [ਫੁਟੈ][4] ਕੋਟ ਢਹਾਏ।
ਨਿਵੈ ਨ ਖੰਡਾ[5] ਸਾਰ ਦਾ ਹੋਇ ਦੁਧਾਰਾ ਖੂਨ ਕਰਾਏ।
ਨਿਵੈ ਨ ਸੂਲੀ ਘੇਰਣੀ ਕਰਿ ਅਸਵਾਰ ਫਾਹੇ ਦਿਵਾਏ।
ਨਿਵਣਿ[6] ਨ ਸੀਖਾ[7] ਸਖਤੋ[8] ਹੋਇ ਮਾਸੁ ਪਰੋਇ ਕਬਾਬੁ ਭੁਨਾਏ।
ਜਿਉ ਕਰਿ ਆਰਾ ਰੁਖ ਤਛਾਏ। ੧੭।

ਅਕੁ ਧਤੂਰਾ ਝਟੁਲਾ ਨੀਵਾ ਹੋਇ ਨ ਦੁਬਧਾ ਖੋਈ।
ਫੁਲਿ ਫੁਲਿ ਫੁਲੇ ਦੁਬਾਜਰੇ ਬਿਖੁ ਫਲ ਫਲਿ ਫਲਿ ਮੰਦੀ ਸੋਈ।
ਪੀਐ ਨ ਕੋਈ ਅਕੁ ਦੁਧੁ ਪੀਤੇ ਮਰੀਐ ਦੁਧੁ ਨ ਹੋਈ।
ਖਖੜੀਆ ਵਿਚਿ ਬੁਢੀਆ ਫਟਿ ਫਟਿ ਛੁਟਿ ਛੁਟਿ[+] ਉਡਨਿ ਓਈ।
ਚਿਤਮਿਤਾਲਾ ਅਕ ਤਿਡੁ ਮਿਲੈ ਦੁਬਾਜਰਿਆ ਕਿਉ ਢੋਈ।
ਖਾਇ ਧਤੂਰਾ ਬਰਲੀਐ ਕਖ ਚੁਣੰਦਾ[9] ਵਤੈ ਲੋਈ।
ਕਉੜੀ ਰਤਕ ਜੇਲ ਪਰੋਈ। ੧੮।

ਵਧੈ ਚੀਲ ਉਜਾੜ ਵਿਚਿ ਉਚੈ[10] ਉਪਰਿ ਉਚੀ ਹੋਈ।
ਰੰਢੀ ਜਲਨਿ ਮੁਸਾਹਰੇ ਪਤ [ਅਪਤ][11] ਨ ਛੁਹੰਦਾ ਕੋਈ।
ਛਾਉ ਨ ਬਹਨਿ ਪੰਧਾਣੂਆ ਪਵੈ ਪਛਾਵਾ ਟਿਬੀ ਟੋਈ।
ਫਿੰਡ ਜਿਵੈ ਫਲੁ ਫਾਟੀਅਨਿ ਘੁੰਘਰਿਆਲੇ ਰੁਲਨਿ ਪਲੋਈ[12]।
ਕਾਠੁ ਕੁਕਾਠੁ ਨ ਸਹਿ ਸਕੈ ਪਾਣੀ ਪਵਣ[13] ਨ ਧੁਪ ਨ ਲੋਈ।
ਲਗੀ ਮੂਲਿ ਨ ਵਿਝਵੈ ਜਲਦੀ ਹਉਮੈ ਅਗਿ ਖੜੋਈ।
ਵਡਿਆਈ ਕਰਿ ਦਈ ਵਿਗੋਈ। ੧੯।

ਤਿਲੁ ਕਾਲਾ ਫੁਲੁ ਉਜਲਾ ਹਰਿਆ ਬੂਟਾ ਕਿਆ ਨੀਸਾਣੀ।
ਮੁਢਹੁ ਵਢਿ ਬਨਾਈਐ[14] ਸਿਰ ਤਲਵਾਇਆ[15] ਮਝਿ ਬਿਬਾਣੀ।

---

[1]ਅਹੇੜੀ ਹੇੜੀ (ਭ) [2]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਥੇ 'ਖੰਡ' ਪਾਠ ਹੈ ਜੋ ਠੀਕ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀ' ਹੁੰਦਾ [3]ਦੋਮੁਹਾ (ਭ), ਦੂੰਮੁਹਾ (ਖ) [4]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਥੇ ਪਾਠ 'ਛੁਟੇ' ਹੈ ਜੋ ਠੀਕ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀ' ਹੁੰਦਾ [5]ਖੰਨਾ (ਖ, ਲ) [6]ਨਿਵਨ (ਭ), ਨਿਵੈ (ਲ) [7]ਸੀਖਾਂ (ਸ,ਭ), ਸੀਖ (ਲ) [8]ਸਖਤ (ਸ, ਖ, ਭ, ਲ) [9]ਚੁਣਿੰਦਾ (ਸ, ਖ) [10]ਉਡੈ (ਲ) [11]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਥੇ 'ਅਤਪ' ਹੈ [12]ਪਥੋਈ (ਖ), ਪਰੋਈ (ਲ) [13]ਪਵਨੁ (ਸ, ਭ) [14]ਬਣਾਈਐ (ਸ, ਖ, ਭ) [15]ਤਲਿਵਾਇਆ (ਲ)

ਕਰਿ ਕਟਿ ਪਾਈ ਝੰਬੀਐ ਤੇਲੁ ਤਿਲੀਹੁ[1] ਪੀੜੇ ਘਾਣੀ।
ਸਣ ਕਪਾਹ ਦੁਇ ਰਾਹਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਉਪਕਾਰ[2] ਵਿਕਾਰ ਵਿਡਾਣੀ।
ਵੇਲਿ ਕਤਾਇ ਵੁਣਾਈਐ ਪੜਦਾ ਕਜਣ ਕਪੜੁ ਪ੍ਰਾਣੀ।
ਖਲ ਕਢਾਇ ਵਟਾਇ ਸਣ ਰਸੇ ਬੰਨਿਨ[3] ਮਨਿ ਸਰਮਾਣੀ।
[+]ਦੁਸਟਾ ਦੁਸਟਾਈ ਮਿਹਮਾਣੀ।[+] ੨੦।

ਕਿਕਰ ਕੰਡੇ ਧ੍ਰੇਕ[4] ਫਲ †ਫਲੀ ਨੀ† ਫਲੀਆ[5] ਨਿਹਫਲ ਦੇਹੀ।
ਰੰਗ ਬਿਰੰਗੀ ਦੁਹਾ ਫੁਲ[6] ਦਾਖ ਨ ਗੁਛਾ ਕਪਟ ਸਨੇਹੀ।
[+]ਚਿਤਮਿਤਾਲਾ ਅਰੰਡਾ ਫਲੁ ਥੋਥੀ ਥੋਹਰਿ ਆਸ ਕਿਨੇਹੀ।[+]
ਰਤਾ ਫੁਲੁ ਨ ਮੁਲੁ ਅਢੁ[7] ਨਿਹਫਲ ਸਿਮਲ[8] ਥਾਵ[9] ਜਿਵੇਹੀ[10]।
ਜਿਉ ਨਲੀਏਰ ਕਠੋਰ ਫਲੁ ਮੁਹੁ ਭੰਨੇ ਦੇ ਗਰੀ ਤਿਵੇਹੀ।
ਸੂਤੁ ਕਪੂਤੁ ਸੁਪੂਤੁ[11] ਦੂਤ ਕਾਲੇ ਧਉਲੇ ਤੂਤ ਇਵੇਹੀ।
ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਕੁਦਾਉ ਧੁਰੇਹੀ[12]। ੨੧।

ਜਿਉ ਮਣਿ ਕਾਲੇ ਸਪ ਸਿਰਿ ਹਸਿ ਹਸਿ ਰਸਿ ਰਸਿ ਦੇਇ ਨ ਜਾਣੈ।
ਜਾਣੁ ਕਥੂਰੀ ਮ੍ਰਿਗ[13] ਤਨਿ ਜੀਵਦਿਆ ਕਿਉ ਕੋਈ ਆਣੈ।
ਆਰਣ ਲੋਹਾ ਤਾਈਐ ਘੜੀਐ ਜਿਉ ਵਗਦੇ ਵਦਾਣੈ[14]।
ਸੂਰਣੁ ਮਾਰਣਿ ਸਾਧੀਐ ਖਾਹਿ ਸਲਾਹਿ ਪੁਰਖ ਪਰਵਾਣੈ।
ਪਾਨ ਸੁਪਾਰੀ ਕਥੁ ਮਿਲਿ ਚੂਨੇ ਰੰਗੁ ਸੁਰੰਗੁ ਸਿਞਾਣੈ।
ਅਉਖਧੁ ਹੋਵੈ ਕਾਲਕੂਟੁ ਮਾਰ ਜੀਵਾਲਨਿ ਵੈਦ ਸੁਜਾਣੈ।
ਮਨੁ ਪਾਰਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਸਿ ਆਣੈ। ੨੨। ੩੩। ਤੇਤੀ।

[1]ਤਿਲੀਹੂੰ (ਸ), [2]ਪਰਉਪਕਾਰ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [3]ਬੰਨ੍ਹਨਿ (ਸ,ਲ), [4]ਧਰੈਕ (ਸ,ਲ), [5]ਫੈਲਿਆ (ਸ,ਖ), [6]ਫੁਲਾਂ (ਭ), [7]ਅਨ੍ਹਨਿ (ਲ), [8]ਸਿੰਮਲ (ਖ,ਲ), [9]ਛਾਂਵ (ਸ,ਭ,ਲ), ਛਾਂਵ (ਖ), [10]ਜੰਵੇਹੀ (ਭ), [11]ਪੂਤੁ (ਲ), [12]ਧਰੇਹੀ (ਸ,ਖ,ਭ), [13]ਮਿਰਗ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [14]ਵਾਦਾਣੈ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ)

ਵਾਰ ੩੪

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਅਗੰਮੁ ਹੈ ਨਿਰਵੈਰੁ ਨਿਰਾਲਾ।
ਜਾਣਹੁ ਧਰਤੀ ਧਰਮ ਕੀ ਸਚੀ ਧਰਮਸਾਲਾ।
ਜੇਹਾ ਬੀਜੈ ਸੋ ਲੁਣੈ ਫਲੁ ਕਰਮ ਸਮ੍ਹਾਲਾ।
ਜਿਉ ਕਰਿ ਨਿਰਮਲ ਆਰਸੀ ਜਗ ਵੇਖਣਿ[1] ਵਾਲਾ।
ਜੇਹਾ ਮੁਹੁ ਕਰਿ ਭਾਲੀਐ ਤੇਹੋ ਵੇਖਾਲਾ[2]।
ਸੇਵਕੁ ਦਰਗਾਹ ਸੁਰਖਰੂ ਵੇਮੁਖ ਮੁਹ ਕਾਲਾ। ੧।

ਜੋ ਗੁਰ ਗੋਪੈ ਆਪਣਾ ਕਿਉ ਸਿਝੈ ਚੇਲਾ।
ਸੰਗਲੁ ਘਤਿ ਚਲਾਈਐ ਜਮ ਪੰਥਿ ਇਕੇਲਾ।
ਲਹੈ ਸਜਾਈ ਨਰਕ ਵਿਚਿ ਉਹੁ[3] ਖਰਾ ਦੁਹੇਲਾ।
ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਭਉਦਿਆ ਫਿਰਿ ਹੋਇ ਨ ਮੇਲਾ।
ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਹਰਿਆ[4] ਜਿਉ ਜੂਏ[5] ਖੇਲਾ।
ਹਥ ਮਰੋੜੈ ਸਿਰੁ ਧੁਣੈ[6] ਉਹੁ[7] ਲਹੈ ਨ ਵੇਲਾ। ੨।

ਆਪਿ ਨ ਵੰਞੈ ਸਾਹੁਰੈ ਸਿਖ ਲੋਕ ਸੁਣਾਵੈ।
ਕੰਤ ਨ ਪੁਛੈ ਵਾਤੜੀ[8] ਸੁਹਾਗੁ ਗਣਾਵੈ।
ਚੂਹਾ ਖੰਡ[9] ਨ ਮਾਵਈ ਲਕਿ ਛਜੁ[10] ਵਲਾਵੈ।
ਮੰਤੁ ਨ ਹੋਇ ਅਠੂਹਿਆ ਹਥੁ ਸਪੀ ਪਾਵੈ।
ਸਰੁ ਸੰਨ੍ਹੈ[11] ਅਗਾਸ[12] ਨੋ ਫਿਰਿ ਮਥੇ ਆਵੈ।
ਦੁਹੀ ਸਹਾਈ ਜਰਦ ਰੂ ਬੇਮੁਖੁ ਪਛੁਤਾਵੈ। ੩।

ਰਤਨ ਮਣੀ ਗਲਿ ਬਾਦਰੈ ਕਿਹੁ ਕੀਮ ਨ ਜਾਣੈ।
ਕੜਛੀ[13] ਸਾਉ ਨ ਸੰਮ੍ਹਲੈ ਭੋਜਨ ਰਸੁ ਖਾਣੈ।
ਡਡੂ ਚਿਕੜਿ ਵਾਸੁ ਹੈ ਕਵਲੈ ਨ ਸਿਞਾਣੈ[14]।

---

[1]ਵੇਖਣ (ਭ),ਵੇਖਨ (ਲ), [2]ਵਿਖਾਲਾ (ਲ),[3]ਓਹੁ (ਲ), [4]ਹਾਰਿਆ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [5]ਜੂਐ (ਲ), [6]ਧੁਨੈ (ਸ,ਖ), [7]ਓਹੁ (ਲ), [8]ਬਾਤੜੀ (ਭ,ਲ), [9]ਖਡ (ਸ,ਖ), ਖਡਿ (ਲ), [10]ਛ (ਭ), [11]ਸੰਨੈ (ਖ,ਞ), ਸੰਧੈ (ਭ), [12]ਆਗਾਸ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [13]ਕਰਛੀ (ਭ), [14]ਸਿਆਣੈ (ਭ)

ਨਾਭਿ ਕਥੂਰੀ ਮਿਰਗ ਦੈ ਫਿਰਦਾ ਹੈਰਾਣੈ।
ਗੁਜਰੁ ਗੋਰਸੁ ਵੇਚਿ ਕੈ ਖਲਿ ਸੂੜੀ ਆਣੈ।
ਬੇਮੁਖ ਮੂਲਹੁ ਘੁਥਿਆ ਦੁਖ ਸਹੈ ਜਮਾਣੈ। ੪।

ਸਾਵਣਿ ਵਣਿ ਹਰੀਆਵਲੇ ਸੁਕੈ ਜਾਵਾਹਾ।
ਸਭ ਕੋ ਸਰਸਾ ਵਰਸਦੈ ਝੂਰੈ ਜੋਲਾਹਾ।
ਸਭਨਾ ਰਾਤਿ ਮਿਲਾਵੜਾ ਚਕਵੀ ਦੋਰਾਹਾ।
ਸੰਖੁ ਸਮੰਦਹੁ ਸਖਣਾ ਹੋਵੈ ਦੇ ਧਾਹਾ।
ਰਾਹਹੁ ਉਝੜਿ ਜੋ ਪਵੈ ਮੁਸੈ ਦੇ ਫਾਹਾ।
ਤਿਉ ਜੰਗ ਅੰਦਰਿ ਬੇਮੁਖਾ ਨਿਤ ਉਭੇ ਸਾਹਾ। ੫।

ਗਿਦੜ ਦਾਖ ਨ ਅਪੜੈ ਆਖੈ ਥੂਹ ਕਉੜੀ।
ਨਚਣੁ ਨਚਿ ਨ ਜਾਣਈ ਆਖੈ ਭੁਇ ਸਉੜੀ।
ਬੋਲੈ ਅਗੈ ਗਾਵੀਐ ਭੈਰਉ[1] ਸੋ ਗਉੜੀ।
ਹੰਸਾ ਨਾਲਿ ਟਟੀਹਰੀ ਕਿਉ ਪਹੁਚੈ ਦਉੜੀ।
ਸਾਵਣਿ ਵਣ ਹਰੀਆਵਲੇ ਅਕੁ ਜੰਮੈ ਅਉੜੀ।
[2]ਬੇਮੁਖ ਸੁਖੁ ਨ ਦੇਖਈ ਜਿਉ ਛੁਟੜਿ ਛਉੜੀ।[2] ੬।

ਭੇਡੈ ਪੂਛਲਿ ਲਗਿਆ ਕਿਉ ਪਾਰਿ ਲਘੀਐ।
ਭੂਤੈ ਕੇਰੀ ਦੋਸਤੀ ਨਿਤ ਸਹਸਾ[3] ਜੀਐ।
ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੈ ਰੁਖੜਾ ਵੇਸਾਹੁ ਨ ਕੀਐ।
ਮਿਰਤਕਿ ਨਾਲਿ ਵੀਆਹੀਐ ਸੋਹਾਗੁ ਨ ਥੀਐ।
ਵਿਸੁ ਹਲਾਹਲ ਬੀਜਿ ਕੈ ਕਿ[4] ਅਮਿਓੁ[5] ਲਹੀਐ[6]।
ਬੇਮੁਖ ਸੇਤੀ ਪਿਰਹੜੀ[7] ਜਮ ਡੰਡੁ ਸਹੀਐ। ੭।

ਕੋਰੜੂ ਮੋਠੁ ਨ ਰਿਝਈ ਕਰਿ ਅਗਨੀ ਜੋਸੁ।
ਸਹਸ ਫਲਹੁ[8] ਇਕੁ ਵਿਗੜੈ ਤਰਵਰਿ ਕੀ ਦੋਸੁ।
ਟਿਬੈ ਨੀਰੁ ਲ ਥਾਹਰੈ[9] ਘਣੁ[10] ਵਰਸਿ ਗਇਓਸੁ।
ਵਿਣੁ ਸੰਜਮਿ ਰੋਗੀ ਮਰੈ ਚਿਤਿ ਵੈਦ ਨ ਰੋਸੁ[11]।
ਅਵਿਆਵਰ ਨ ਵਿਆਵਈ[12] ਮਸਤਕਿ ਲਿਖਿਓਸੁ।
ਬੇਮੁਖੁ ਪੜ੍ਹੈ ਨ ਇਲਿਮ[13] ਜਿਉ ਅਵਗੁਣ ਸਭਿ ਓਸੁ[14]। ੮।

ਅੰਨ੍ਹੈ ਚੰਦੁ ਨ ਦਿਸਈ ਜਗਿ ਜੋਤਿ ਸਬਾਈ।

[1]ਭੈਰੋ (ਲ), [2]ਸੁਖੁ ਸੀਗਾਰ ਨ ਕੰਤ ਵਿਣੁ ਸਿਉ ਛੁਟੜਿ ਛਉੜੀ। (ਲ), [3]ਸਹਸ (ਭ), [4]ਕਿਉ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [5]ਅਮਿਉ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [6]ਲੁਣੀਐ (ਖ,ਲ), [7]ਦੋਸਤੀ (ਭ), [8]ਫਲ (ਲ), [9]ਠਾਹਰੈ (ਸ), [10]ਘਣਿ (ਸ,ਖ), [11]ਦੋਸੁ (ਲ), [12]ਵਿਆਪਈ (ਸ,ਭ), [13]ਇਲਿ (ਖ,ਭ), [14]ਉਸੁ (ਖ)

ਬੋਲਾ ਰਾਗੁ ਨ ਸਮਝਈ[1] ਕਿਹੁ ਘਟਿ ਨ ਜਾਈ।
ਵਾਸੁ ਨ ਆਵੈ ਗੁਣਗੁਣੈ ਪਰਮਲੁ ਮਹਿਕਾਈ।
ਗੁੰਗੈ ਜੀਵ[2] ਨ ਉਘੜੈ ਸਭਿ[3] ਸਬਦਿ ਸੁਹਾਈ।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਾਗਰੁ[4] ਸੇਵ ਕੈ ਨਿਧਿ ਸਭਨਾ ਪਾਈ।
ਬੇਮੁਖ ਹਥਿ ਘਘੂਟਿਆ[5] ਤਿਸੁ ਦੋਸੁ ਕਮਾਈ। ੯।

ਰਤਨ ਉਪਨੇ ਸਾਇਰਹੁ ਭੀ ਪਾਣੀ ਖਾਰਾ।
ਸੁਝਹੁ ਸੁਝਨਿ ਤਿਨਿ ਲੋਅ ਅਉਲੰਗੁ ਵਿਚਿਕਾਰਾ।
ਧਰਤੀ ਉਪਜੈ ਅੰਨੁ ਧਨੁ ਵਿਚਿ ਕਲਰੁ ਭਾਰਾ।
ਈਸਰੁ ਤੁਸੈ ਹੋਰਨਾ ਘਰਿ ਖਪਰੁ ਛਾਰਾ।
ਜਿਉ ਹਣਵੰਤਿ ਕਛੋਟੜਾ ਕਿਆ ਕਰੈ ਵਿਚਾਰਾ।
ਬੇਮੁਖ ਮਸਤਕਿ ਲਿਖਿਆ ਕਉਣੁ ਮੇਟਣਹਾਰਾ। ੧੦।

ਗਾਈ ਘਰਿ ਗੋਸਾਈਆ[6] ਮਾਧਾਣੁ[7] ਘੜਾਏ।
ਘੋੜੇ ਸੁਣਿ ਸਉਦਾਗਰਾ ਚਾਬਕ ਮੁਲੀ[8] ਆਏ।
ਦੇਖਿ ਪਰਾਏ ਭਾਜਵਾੜ ਘਰਿ ਗਾਹੁ ਘਤਾਏ।
ਸੁਇਨਾ ਹਟਿ ਸਰਾਫ ਦੇ ਸੁਨਿਆਰ ਸਦਾਏ।
ਅੰਦਰਿ ਢੋਈ ਨ ਲਹੈ ਬਾਹਰਿ ਬਾਫਾਏ[9]।
ਬੇਮੁਖ ਬਦਲ ਚਾਲ ਹੈ ਕੂੜੋ ਆਲਾਏ। ੧੧।

ਮਖਣੁ ਲਇਆ ਵਿਰੋਲਿ ਕੈ ਛਾਹਿ ਛੁਟੜਿ ਹੋਈ।
ਪੀੜਿ ਲਈ ਰਸੁ ਗੰਨਿ ਅਹੁ ਛਿਲੁ ਛੁਹੈ ਨ ਕੋਈ।
ਰੰਗੁ ਮਜੀਠਹੁ ਨਿਕਲੈ ਅਢੁ ਲਹੈ ਨ ਸੋਈ।
ਵਾਸੁ ਲਈ ਫੁਲਵਾੜੀਅਹੁ ਫਿਰਿ ਮਿਲੈ[10] ਨ ਢੋਈ।
ਕਾਇਆ ਹੰਸ ਵਿਛੰਨਿਆ ਤਿਸੁ ਕੋ ਨ ਸਥੋਈ।
ਬੇਮੁਖ ਸੁਕੇ ਰੁਖ ਜਿਉ ਵੇਖੈ ਸਭ ਲੋਈ। ੧੨।

ਜਿਉ ਕਰਿ ਖੂਹਹੁ ਨਿਕਲੈ ਗਲਿ ਬਧੇ ਪਾਣੀ।
ਜਿਉ ਮਣਿ ਕਾਲੇ ਸਪ ਸਿਰਿ ਹਸਿ ਦੇਇ ਨ ਜਾਣੀ।
ਜਾਣ ਕਥੂਰੀ ਮਿਰਗ ਤਨਿ ਮਰਿ ਮੁਕੈ ਆਣੀ।
ਤੇਲ ਤਿਲਹੁ ਕਿਉ ਨਿਕਲੈ ਵਿਣੁ ਪੀੜੈ ਘਾਣੀ।
ਜਿਉ ਮੁਹ ਭੰਨੇ ਗਰੀ ਦੇ ਨਲ਼ੀਏਰੁ ਨੀਸਾਣੀ[11]।
ਬੇਮੁਖ ਲੋਹਾ ਸਾਧੀਐ ਵਗਦੀ ਵਾਦਾਣੀ। ੧੩।

---

[1]ਸਝਈ (ਭ), [2]ਜੀਭ (ਲ), [3]ਸਭ (ਭ), ਸਬ (ਲ), [4]ਸਾਹਿਬ (ਭ), [5]ਘੰਘੁਟਿਆ (ਲ), [6]ਗੋਸਾਂਈਆਂ (ਸ), ਗੋਸਾਂਈਆ (ਖ), [7]ਮਧਾਣ (ਭ), [8]ਮੁਲਿ (ਸ,ਖ,ਲ), [9]ਬਫਾਏ (ਲ), [10]ਮਿਲ (ਭ), [11]ਨਿਸਾਣੀ (ਸ,ਖ,ਲ)

ਮਹੁਰਾ ਮਿਠਾ ਆਖੀਐ ਰੁਠੀ ਨੂੰ[1] ਤੁਠੀ।
ਬੁਝਿਆ ਵਡਾ ਵਖਾਣੀਐ ਸਵਾਰੀ[2] ਕੁਠੀ।
ਜਲਿਆ ਠੰਢਾ ਗਈ ਨੋ ਆਈ ਤੇ ਉਠੀ।
ਅਹਮਕੁ ਭੋਲਾ ਆਖੀਐ ਸਭ ਗਲਿ ਅਪੁਠੀ।
ਉਜੜੁ[3] ਤ੍ਰੁਟੀ[4] ਬੇਮੁਖਾ ਤਿਸੁ ਆਖਨਿ ਵੁਠੀ।
ਚੋਰੈ ਸੰਦੀ ਮਾਉ ਜਿਉ ਲੁਕਿ ਰੋਵੈ ਮੁਠੀ। ੧੪।

ਵੜੀਐ ਕਜਲ ਕੋਠੜੀ ਮੁਹੁ ਕਾਲਖ ਭਰੀਐ।
ਕਲਰਿ ਖੇਤੀ ਬੀਜੀਐ ਕਿਹੁ ਕਾਜੁ ਨ ਸਰੀਐ।
ਟੁਟੀ ਪੀਘੈ ਪੀਘੀਐ ਪੈ ਟੋਐ[5] ਮਰੀਐ।
ਕੰਨਾ ਫੜਿ ਮਨਤਾਰੂਆ[6] ਕਿਉ ਦੁਤਰੁ ਤਰੀਐ।
ਅਗਿ ਲਾਇ[7] ਮੰਦਰਿ ਸਵੈ ਤਿਸੁ ਨਾਲਿ ਨ ਫਰੀਐ।
ਤਿਉ ਠਗ ਸੰਗਤਿ ਬੇਮੁਖਾ ਜੀਅ ਜੋਖਹੁ ਡਰੀਐ[8]। ੧੫।

ਬਾਮ੍ਹਣ ਗਾਈ ਵੰਸ ਘਾਤ ਅਵਰਾਧ ਕ੍ਰਰਾਰੇ।
ਮਦੁ ਪੀ ਜੂਏ[9] ਖੇਲਦੇ ਜੋਹਨਿ ਪਰ ਨਾਰੇ।
ਮੁਹਨਿ ਪਰਾਈ ਲਖਿਮੀ[10] ਠਗ ਚੋਰ ਚਗਾਰੇ।
ਵਿਸਾਸਧ੍ਰੋਹੀ ਅਕਿਰਤਘਣ ਪਾਪੀ ਹਤਿਆਰੇ।
ਲਖ ਕਰੋੜੀ ਜੋੜੀਅਨਿ ਅਨਗਣਤ ਅਪਾਰੇ।
ਇਕਤੁ ਲੂੰਇ[11] ਨ ਪੁਜਨੀ ਬੇਮੁਖ ਗੁਰਦੁਆਰੇ। ੧੬।

ਗੰਗ ਜਮਨ ਗੋਦਾਵਰੀ ਕੁਲਖੇਤ ਸਿਧਾਰੇ।
ਮਥੁਰਾ ਮਾਇਆ ਅਜੁਧਿਆ[12] ਕਾਸੀ ਕੇਦਾਰੇ।
ਗਇਆ ਪਿਰਾਗ ਸਰਸੁਤੀ ਗੋਮਤੀ ਦੁਆਰੇ।
ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮੁ[13] ਹੋਮ ਜਗ ਸਭ ਦੇਵ ਜੁਹਾਰੇ।
ਅਖੀ ਪਰਣੈ ਜੇ ਭਵੈ ਤਹੁ ਲੋਅ ਮਝਾਰੇ।
ਮੂਲਿ ਨ ਉਤਰੈ ਹਤਿਆ ਬੇਮੁਖ ਗੁਰਦੁਆਰੇ[14]। ੧੭।

ਕੋਟੀ ਸਾਦੀ ਕੇਤੜੇ ਜੰਗਲ ਭੂਪਾਲਾ।
ਥਲੀ ਵਰੋਲੇ ਕੇਤੜੇ ਪਰਬਤ ਬੇਤਾਲਾ।
ਨਦੀਆ ਨਾਲੇ ਕੇਤੜੇ ਸਰਵਰ ਅਸਰਾਲਾ।
ਅੰਬਰਿ ਤਾਰੇ ਕੇਤੜੇ ਬਿਸੀਅਰੁ ਪਾਤਾਲਾ।

---

[1]ਨੋ (ਸ), [2]ਸਾਵਾਰੀ (ਭ), [3]ਓਸੜ (ਭ), [4]ਤਟੀ (ਖ), ਤੁਟੀ (ਭ), ਟਟੀ (ਲ), [5]ਟੋਏ (ਸ,ਖ,ਬ), [6]ਮਨਤਾਰੂਐ (ਲ), [7]ਲਇ (ਭ), [8]ਭਰੀਐ (ਲ), [9]ਜੁਐ (ਲ), [10]ਲਖਮੀ (ਭ,ਲ), [11]ਲੂਇ (ਸ,ਖ), [12]ਅਯੁਧਿਆ (ਖ), ਅਯੋਧਿਆ (ਲ), [13]ਸੰਜਮਿ (ਭ), [14]ਹਤਿਆਰੇ (ਲ)

ਭੰਭਲ ਭੂਸੇ ਭੁਲਿਆ ਭਵਜਲ ਭਰਨਾਲਾ।
ਇਕਸ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਹਰੇ ਸਭ ਆਲ ਜੰਜਾਲਾ। ੧੮।

ਬਹੁਤੀ ਘਰੀ ਪਰਾਹੁਣਾ ਜਿਉ ਰਹਦਾ ਭੁਖਾ।
ਸਾਝਾ ਬਬੁ ਨ ਰੋਈਐ ਚਿਤਿ ਚਿੰਤ ਨ ਚੁਖਾ।
ਬਹਲੀ ਡੂੰਮੀ ਢਢ ਜਿਉ ਓਹੁ[1] ਕਿਸੈ ਨ ਧੁਖਾ।
ਵਣਿ ਵਣਿ ਕਾਉ ਨ ਸੋਹਈ ਕਿਉ ਮਾਣੈ ਸੁਖਾ।
ਜਿਉ ਬਹੁ ਮਿਤੀ ਵੇਸੁਆ ਤਨਿ ਵੇਦਨਿ ਦੁਖਾ।
ਵਿਣੁ ਗੁਰ ਪੂਜਨਿ ਹੋਰਨਾ ਬਰਨੇ[2] ਬੇਮੁਖਾ। ੧੯।

ਵਾਇ ਸੁਣਾਏ ਛਾਣਨੀ[3] ਤਿਸੁ ਉਠ ਉਠਾਲੇ।
ਤਾੜੀ ਮਾਰਿ ਡਰਾਹਿਦਾ ਮੈਗਲ ਮਤਵਾਲੇ।
ਬਾਸਕਿ ਨਾਗੈ ਸਾਮ੍ਹਣਾ ਜਿਉ ਦੀਵਾ ਬਾਲੇ।
ਸੀਹੁ ਸਰਜੈ ਸਹਾ ਜਿਉ ਅਖੀ ਵੇਖਾਲੇ।
ਸਾਇਰ ਲਹਰਿ ਨ ਪੁਜਨੀ ਪਾਣੀ ਪਰਨਾਲੇ।
ਅਣਹੋਂਦਾ[4] ਆਪੁ ਗਣਾਇਦੇ ਬੇਮੁਖ ਬੇਤਾਲੇ। ੨੦।

ਨਾਰਿ ਭਤਾਰਹੁ ਬਾਹਰੀ ਸੁਖੁ ਸੇਜ ਨ ਚੜੀਐ।
ਪੁਤੁ ਨ ਮੰਨੈ ਮਾਪਿਆ ਕਮਜਾਤੀ ਵੜੀਐ।
ਵਣਜਾਰਾ ਸਾਹਹੁ ਫਿਰੈ ਵੈਸਾਹੁ ਨ ਜੜੀਐ।
ਸਾਹਿਬੁ ਸਉਹੇ ਆਪਣੇ ਹਥਿਆਰੁ ਨ ਫੜੀਐ।
ਕੂੜੁ ਨ ਪਹੁਚੈ ਸਚ ਨੋ ਸਉ ਘਾੜਤ ਘੜੀਐ।
ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਕੰਨਿ ਜਿਨਾੜੀਆ ਤਿਨ੍ਹ ਨਾਲਿ ਨ ਅੜੀਐ। ੨੧। ੩੪। ਚਉਤੀਹ।

[1]ਉਹੁ (ਭ), [2]ਬਰਲੈ (ਖ,ਲ), [3]ਛਾਨਣੀ (ਭ), [4]ਅਣਹੌਦਾ (ਭ)

ਵਾਰ ੩੫

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਕੁਤਾ ਰਾਜਿ ਬਹਾਲੀਐ ਫਿਰਿ[1] ਚਕੀ ਚਟੈ।
ਸਪੈ ਦੁਧੁ ਪੀਆਲੀਐ ਵਿਹੁ ਮੁਖਹੁ ਸਟੈ।
ਪਥਰੁ ਪਾਣੀ ਰਖੀਐ ਮਨਿ ਹਠੁ ਨ ਘਟੈ।
ਚੋਆ ਚੰਦਨੁ[2] ਪਰਹਰੈ[3] ਖਰੁ ਖੇਹ ਪਲਟੈ।
ਤਿਉ ਨਿੰਦਕ ਪਰ ਨਿੰਦਹੁ ਹਠਿ[4] ਮੂਲਿ ਨ ਹਟੈ।
ਆਪਣੇ ਹਥੀ ਆਪਣੀ ਜੜ ਆਪਿ ਉਪਟੈ। ੧।

ਕਾਉ ਕਪੂਰ ਨ ਚੁਗਈ[5] ਦੁਰਗੰਧ ਸੁਖਾਵੈ[6]।
ਹਾਥੀ ਨੀਰਿ ਨਵਾਲੀਐ[7] ਸਿਰਿ ਛਾਰੁ ਉਡਾਵੈ।
ਤੁੰਮੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਿੰਜੀਐ ਕਉੜਤੁ ਨ ਜਾਵੈ।
ਸਿਮਲੁ[8] ਰੁਖੁ ਸਰੇਵੀਐ ਫਲੁ ਹਥਿ ਨ ਆਵੈ।
ਨਿੰਦਕੁ ਨਾਮ ਵਿਹੂਣਿਆ ਸਤਿਸੰਗ ਨ ਭਾਵੈ।
ਅੰਨ੍ਹਾ ਆਗੂ ਜੇ ਥੀਐ ਸਭੁ ਸਾਥ ਮੁਹਾਵੈ। ੨।

ਲਸਣੁ ਲੁਕਾਇਆ ਨ ਲੁਕੈ ਬਹਿ ਖਾਜੇ ਕੂਣੈ।
ਕਾਲਾ ਕੰਬਲੁ ਉਜਲਾ ਕਿਉ ਹੋਇ ਸਬੂਣੈ।
ਡੇਮੂ ਖਖਰ ਜੋ ਛੁਹੈ ਦਿਸੈ ਮੁਹਿ ਸੂਣੈ।
ਕਿਤੈ ਕੰਮਿ ਨ ਆਵਈ ਲਾਵਣੁ ਬਿਨੁ[9] ਲੂਣੈ।
ਨਿੰਦਕਿ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਵਿਹੂਣੈ।
ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਸੁਖੁ ਨ ਲਹੈ ਦੁਖੀਆ ਸਿਰ ਝੂਣੈ। ੩।

ਡਾਇਣੁ ਮਾਣਸ ਖਾਵਣੀ ਪੁਤੁ ਬੁਰਾ ਨ ਮੰਗੈ।
ਵਡਾ ਵਿਕਰਮੀ ਆਖੀਐ ਧੀ ਭੈਣਹੁ ਸੰਗੈ।
ਰਾਜੇ ਧ੍ਰੋਹੁ ਕਮਾਵਦੇ ਰੈਬਾਰ ਸੁਰੰਗੈ।
ਬਜਰ ਪਾਪ ਨ ਉਤਰਨਿ ਜਾਇ ਕੀਚਨਿ ਗੰਗੈ।

---

[1]ਭੀ (ਭ), [2]ਚੰਨਣੁ (ਲ), [3]ਪਰਿਹਰੈ (ਸ), [4]ਹਥਿ (ਸ,ਖ), [5]ਚਖਈ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [6]ਸੁਖਹਾਵੈ, [7]ਨਾਵਾਲੀਐ (ਲ), ਨੁਵਾਲੀਐ, [8]ਸਿੰਮਲੁ (ਭ,ਖ,ਲ), [9]ਵਿਣੁ (ਲ)

ਥਰਹਰ ਕੰਬੈ[1] ਨਰਕੁ ਜਮੁ ਸੁਣਿ ਨਿੰਦਕ ਨੰਗੈ।
ਨਿੰਦਾ ਭਲੀ ਨ ਕਿਸੈ ਦੀ ਗੁਰ ਨਿੰਦ ਕੁਢੰਗੈ। ੪।

ਨਿੰਦਾ ਕਰਿ ਹਰਣਾਖਸੈ ਵੇਖਹੁ ਫਲ ਵਟੈ।
ਲੰਕ ਲੁਟਾਈ ਰਾਵਣੈ ਮਸਤਕਿ ਦਸ ਕਟੈ।
ਕੰਸੁ ਗਇਆ ਸਣ ਲਸਕਰੈ ਸਭ ਦੈਤ ਸਘਟੈ।
ਵੰਸੁ ਗਇਆ[2] ਕੈਰਵਾ ਖੂਹਣਿ ਲਖ ਫਟੈ।
ਦੈਤ[3] ਬਕਤ[4] ਸਿਸਪਾਲ ਦੇ ਦੰਦ ਹੋਏ ਖਟੈ।
ਨਿੰਦਾ ਕੋਇ ਨ ਸਿਝਿਓ ਇਓਂ[5] ਵੇਦ ਉਘੱਟੈ।[6] ੫।

ਸਭਨਾ ਦੇ ਸਿਰਿ ਗੁਦੀਅਨਿ ਗੰਜੀ ਗੁਰੜਾਵੈ।
ਕੰਨਿ ਤਨਉੜੇ ਕਾਮਣੀ ਬੂੜੀ ਬਰੜਾਵੈ।
ਨਥਾਂ ਨਕਿ ਨਵੇਲੀਆ ਨਕਟੀ ਨ ਸੁਖਾਵੈ।
[7]ਕਜਲ ਅਖੀ[7] ਹਰਣਾਖੀਆ ਕਾਣੀ ਕੁਰਲਾਵੈ[8]।
ਸਭਨਾ ਚਾਲ ਸੁਹਾਵਣੀ ਲੰਗੜੀ ਲੰਗੜਾਵੈ।
ਗਣਤ ਗਣੈ ਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਤਿਸੁ ਦੁਖੁ ਵਿਹਾਵੈ। ੬।

ਅਪਤੁ[9] ਕਰੀਰੁ ਨ ਮਉਲੀਐ ਦੇ ਦੋਸੁ ਬਸੰਤੈ।
ਸੰਢਿ ਸਪੁਤੀ ਨ ਥੀਐ ਕਣਤਾਵੈ ਕੰਤੈ।
ਕਲਰਿ ਖੇਤੁ ਨ ਜੰਮਈ ਘਨਹਰ[10] ਵਰਸੰਤੈ।
+ਪੰਗਾ ਪਿਛੈ ਚੰਗਿਆ ਅਵਗੁਣ ਗੁਣਵੰਤੈ।+
ਸਾਇਰੁ ਵਿਚਿ ਘੰਘੂਟਿਆ ਬਹੁ ਰਤਨ ਅਨੰਤੈ।
ਜਨਮੁ ਗਵਾਇ ਅਕਾਰਥਾ ਗੁਰ ਗਣਤ ਗਣੰਤੈ। ੭।

ਨ ਤਿਸੁ ਭਾਰੇ ਪਰਬਤਾ ਅਸਮਾਨ ਖਹੰਦੇ।
ਨ ਤਿਸੁ ਭਾਰੇ ਕੋਟ ਗੜ੍ਹ ਘਰ ਬਾਰ ਦਿਸੰਦੇ।
ਨ ਤਿਸੁ ਭਾਰੇ ਸਾਇਰਾ ਨਦ ਵਾਹ ਵਹੰਦੇ।
ਨ ਤਿਸੁ ਭਾਰੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਅਣਗਣਤ ਫਿਰੰਦੇ।[11]
ਨ ਤਿਸੁ ਭਾਰੇ ਤਰਵਰਾ ਫਲ ਸੁਫਲ ਫਲੰਦੇ।
ਭਾਰੇ ਭੁਈ[12] ਅਕਿਰਤਘਣ ਮੰਦੀ ਹੂ ਮੰਦੇ। ੮।

ਮਦ ਵਿਚਿ ਰਿਧਾ ਪਾਇ ਕੈ ਕੁਤੇ ਦਾ ਮਾਸੁ।

---

[1]ਕੰ (ਭ), [2]ਗਵਾਹਿਆ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [3]ਦੰਤ (ਸ,ਖ,ਭ), ਦੰਦ (ਲ), [4]ਬਕਤ੍ਰ (ਸ,ਖ), [5]ਇਓ (ਭ), [6]ਸ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਇਹ ਪੰਕਤੀ ਵਾਧੂ ਹੈ —'ਦੁਰਬਾਸੇ ਨੇ ਸਰਾਪ ਦੇ ਯਾਦਵ ਸਬਿ ਤਟੈ।' [7]ਕਜਲਾਖੇ (ਖ,ਲ), [8]ਕੁਰਲਾਵੈ (ਸ), [9]ਅਪਤੁਰ (ਭ), [10]ਘਣਹਰੁ (ਸ,ਭ), [11]ਇਹ ਪੰਕਤੀ ਤੁਲਨਾ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਅਗਲੀ ਪੰਕਤੀ ਤੋਂ ਬਾਦ ਆਈ ਹੈ [12]ਭਈ (ਭ,ਲ)

ਧਰਿਆ ਮਾਨਸ ਕੋਪਰੀ[1] ਤਿਸੁ ਮੰਦੀ ਵਾਸੁ।
ਰਤੂ ਭਰਿਆ ਕਪੜਾ ਕਰਿ ਕਜਣੁ ਤਾਸੁ।
ਢਕਿ ਲੈ ਚਲੀ ਚੂਹੜੀ ਕਰਿ ਭੋਗ ਬਿਲਾਸੁ।
ਆਖਿ ਸੁਣਾਏ ਪੁਛਿਆ ਲਾਹੇ ਵਿਸਵਾਸੁ।
ਨਦਰੀ ਪਵੈ ਅਕਿਰਤਘਣੁ ਮਤੁ ਹੋਇ ਵਿਣਾਸੁ। ੯।

ਚੋਰੁ ਗਇਆ ਘਰਿ ਸਾਹ ਦੈ ਘਰ ਅੰਦਰਿ ਵੜਿਆ[2]।
ਕੁਛਾ ਕੂਣੈ ਭਾਲਦਾ ਚਉਬਾਰੇ ਚੜ੍ਹਿਆ।
ਸੁਇਨਾ ਰੁਪਾ ਪੰਡ ਬੰਨ੍ਹਿ ਅਗਲਾਈ ਅੜਿਆ।
ਲੋਭ ਲਹਰ ਹਲਕਾਇਆ ਲੂਣ ਹਾਡਾ ਫੜਿਆ।
ਚੁਖਕੁ ਲੈ ਕੇ ਚਖਿਆ ਤਿਸੁ ਕਖੁ ਨ ਖੜਿਆ।
ਲੂਣ ਹਰਾਮੀ ਗੁਨਹਗਾਰੁ ਧੜ ਧੰਮੜ ਧੜਿਆ। ੧੦।

ਖਾਧੇ ਲੂਣ ਗੁਲਾਮ ਹੋਇ ਪੀਹਿ ਪਾਣੀ ਢੋਵੈ।
ਲੂਣ ਖਾਇ ਕਰਿ ਚਾਕਰੀ ਰਣਿ ਟੁਕ ਟੁਕ ਹੋਵੈ।
ਲੂਣ ਖਾਇ ਧੀ ਪੁਤੁ ਹੋਇ ਸਭ ਲਜਾ ਧੋਵੈ।
ਲੂਣੁ ਵਣੋਟਾ ਖਾਇ ਕੈ ਹਥ ਜੋੜਿ ਖੜੋਵੈ।
ਵਾਟ ਵਟਾਊ ਲੂਣੁ ਖਾਇ ਗੁਣ ਕੰਠ[3] ਪਰੋਵੈ।
ਲੂਣ ਹਰਾਮੀ ਗੁਨਹਗਾਰੁ ਮਰਿ ਜਨਮੁ ਵਿਗੋਵੈ। ੧੧।

ਜਿਉ ਮਿਰਜਾਦਾ[4] ਹਿੰਦੂਆ ਗਊ ਮਾਸੁ ਅਖਾਜੁ।
ਮੁਸਲਮਾਣਾ ਸੂਅਰਹੁ ਸਉਗੰਦ ਵਿਆਜੁ।
ਸਹੁਰਾ[5] ਘਰਿ ਜਾਵਾਈਐ ਪਾਣੀ ਮਦਰਾਜੁ।
ਸਹਾ ਨ ਖਾਈ ਚੂਹੜਾ ਮਾਇਆ ਮੁਹਤਾਜੁ।
ਜਿਉ ਮਿਠੈ ਮਖੀ ਮਰੈ ਤਿਸੁ ਹੋਇ ਅਕਾਜੁ।
ਤਿਉ ਧਰਮਸਾਲ ਦੀ ਝਾਕ ਹੈ ਵਿਹੁ ਖੰਡੂ ਪਾਜੁ। ੧੨।

ਖਰਾ ਦੁਹੇਲਾ ਜਗ ਵਿਚਿ ਜਿਸ ਅੰਦਰਿ ਝਾਕੁ।
ਸੋਇਨੇ ਨੋ ਹਥੁ ਪਾਇਦਾ ਹੁਇ ਵੰਞੈ ਖਾਕੁ।
ਇਠ ਮਿਤ ਪੁਤ ਭਾਇਰਾ ਵਿਹਰਨਿ ਸਭ ਸਾਕੁ।
ਸੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ ਸਰਾਪੁ ਹੈ ਦੁਰਮਤਿ ਨਾਪਾਕੁ।
ਵਤੈ ਮੁਤੜਿ ਰਨ ਜਿਉ ਦਰਿ ਮਿਲੈ ਤਲਾਕੁ।
ਦੁਖ ਭੁਖੁ ਦਾਲਦੁ[6] ਘਣਾ ਦੋਜਕ ਅਉਤਾਕੁ। ੧੩।

---

[1]ਖੋਪਰੀ (ਸ,ਖ), [2]ਲ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਅਗਲੀ ਪੰਕਤੀ ਦੇ 'ਚਉਬਾਰੇ ਚੜ੍ਹਿਆ' ਨਾਲ ਪਰਸਪਰ ਬਦਲਿਆ ਹੈ [3]ਗੋਠਿ (ਲ), [4]ਮਿਰਯਾਦਾ (ਸ), ਮਰਯਾਦਾ (ਭ), [5]ਸਹੁਰੈ (ਲ), [6]ਦਾਲਿਦ (ਸ,ਖ,ਭ)

ਵਿਗੜੈ ਚਾਟਾ ਦੁਧ ਦਾ ਕਾਜੀ ਦੀ ਚੁਖੈ।
ਸਹਸ ਮਣਾ ਰੂੰਈ ਜਲੈ ਚਿਣਗਾਰੀ ਧੁਖੈ।
ਬੂਰੁ ਵਿਣਾਹੇ ਪਾਣੀਅ ਖਉ ਲਾਖਹੁ ਰੁਖੈ।
ਜਿਉ ਉਦਮਾਦੀ[1] ਅਤੀਸਾਰੁ ਖਈ ਰੋਗੁ ਮਨੁਖੈ[2]।
ਜਿਉ ਜਾਲਿ ਪੰਖੇਰੂ ਫਾਸਦੇ ਚੁਗਣ ਦੀ ਭੁਖੈ।
ਤਿਉ ਅਜਰੁ ਝਾਕ ਭੰਡਾਰ ਦੀ ਵਿਆਪੇ ਵੇਮੁਖੈ। ੧੪।

ਅਉਚਰੁ ਝਾਕ ਭੰਡਾਰ[3] ਦੀ ਚਖੁ ਲਗੈ ਚਖੀ।
ਹੋਇ ਦੁਕੁਧਾ[4] ਨਿਕਲੈ ਭੋਜਨੁ ਮਿਲਿ ਮਖੀ।
ਰਾਤਿ ਸੁਖਾਲਾ ਕਿਉ ਸਵੈ ਤਿਣੁ ਅੰਦਰਿ ਅਖੀ।
ਕਖਾ ਦਬੀ ਅਗਿ ਜਿਉ ਓਹੁ ਰਹੈ ਨ ਰਖੀ।
ਝਾਕ ਝਕਾਈਐ ਝਾਕਵਾਲੁ ਕਰਿ ਭਖ ਅਭਖੀ।
ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦੀ[5] ਉਬਰੇ ਗੁਰ ਸਿਖਾ ਲਖੀ। ੧੫।

ਜਿਉ ਘੁਣ ਖਾਧੀ ਲਕੜੀ ਵਿਣੁ ਤਾਣਿ ਨਿਤਾਣੀ।
ਜਾਣੁ ਡਰਾਵਾ ਖੇਤ ਵਿਚਿ ਨਿਰਜੀਤੁ ਪਰਾਣੀ।
ਜਿਉ ਧੂਅਰ ਝੜੁਵਾਲ ਦੀ ਕਿਉ ਵਰਸੈ ਪਾਣੀ।
ਜਿਉ ਥਣ ਗਲ ਵਿਚਿ ਬਕਰੀ ਦੁਹਿ ਦੁਧੁ ਨ ਆਣੀ।
ਝਾਕੇ ਅੰਦਰਿ ਝਾਕਵਾਲੁ ਤਿਸ ਕਿਆ ਨੀਸਾਣੀ।
ਜਿਉ ਚੰਮੁ ਚਟੈ ਗਾਇ ਮਹਿ ਓਹ[6] ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਣੀ। ੧੬।

ਗੁਛਾ ਹੋਇ ਧ੍ਰਿਕਾਨੂਆ ਕਿਉ ਵੜੀਐ ਦਾਖੈ।
ਅਕੈ ਕੇਰੀ ਖਖੜੀ ਕੋਈ ਅੰਬੁ ਨ ਆਖੈ।
ਗਹਣੈ ਜਿਉ ਜਰਪੋਸ ਦੇ ਨਹੀ ਸੋਇਨ[7] ਸਾਖੈ।
ਫਟਕ ਨ ਪੁਜਨਿ ਹੀਰਿਆ ਓਇ[8] ਭਰੇ ਬਿਆਖੈ।
ਧਉਲੇ ਦਿਸਨਿ ਛਾਹਿ ਦੁਧੁ ਸਾਦਹੁ ਗੁਣ ਗਾਖੈ।
ਤਿਉ ਸਾਧ ਅਸਾਧ ਪਰਖੀਅਨਿ ਕਰਤੂਤਿ ਸੁ ਭਾਖੈ। ੧੭।

ਸਾਵੇ ਪੀਲ੍ਹੇ ਪਾਨ ਹਹਿ[9] ਓਇ ਵੇਲਹੁ ਤੁਟੇ।
ਚਿਤਮਿਤਾਲੇ ਫੋਫਲੇ[10] ਫਲ ਬਿਰਖਹੁ ਛੁਟੇ।
ਕਥੁ ਹੁਰੇਹੀ[11] ਭੂਸਲੀ ਦੇ ਚਾਵਲ ਚੁਟੇ।
ਚੂਨਾ ਦਿਸੈ ਉਜਲਾ ਦਹਿ ਪਥਰੁ ਕੁਟੇ।
ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਸਵਾਇ[12] ਮਿਲ[13] ਰੰਗੁ ਚੀਚਵਹੁਟੇ।

[1]ਉਦਮਾਦੈ (ਭ), [2]ਮਾਨੁਖੈ (ਲ), [3]ਭੰਡਾਰ (ਸ), [4]ਦੁਕੁਧ (ਭ), [5]ਪਰਸਾਦੀ (ਸ,ਖ,ਲ), [6]ਉਹ (ਸ,ਖ,ਭ), [7]ਸੋਇਨਾ (ਸ,ਲ), [8]ਉਇ (ਭ), [9]ਹਨਿ (ਲ), [10]ਫੋਲਲੇ (ਭ), [11]ਹਰੇਹੀ (ਸ), [12]ਸਮਾਇ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [13]ਮਿਲਿ (ਸ,ਖ), ਮੁਹਿ (ਲ)

ਤਿਉ ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਵਿਚਿ ਸਾਧ ਹਨਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੁਹ ਜੁਟੇ। ੧੮।

ਚਾਕਰ ਸਭ ਸਦਾਇਦੇ ਸਾਹਬ ਦਰਬਾਰੇ।
ਨਿਵਿ ਨਿਵਿ ਕਰਨਿ ਜੁਹਾਰੀਆ ਸਭ ਸੈਹਥੀਆਰੇ।
ਮਜਲਸ ਬਹਿ ਬਾਫਾਇਦੇ ਬੋਲ ਬੋਲਨਿ ਭਾਰੇ।
ਗਲੀਏ ਤੁਰੇ ਨਚਾਇਦੇ ਗਜਗਾਹ ਸਵਾਰੇ।
ਰਣ ਵਿਚਿ ਪਾਇਆ ਜਾਣੀਅਨਿ ਜੋਧ[1] ਭਜਣਹਾਰੇ।
ਤਿਉ ਸੰਗਿ[2] ਸਿਞਾਪਨਿ ਸਨਮੁਖਾ[3] ਬੇਮੁਖਿ ਹਤਿਆਰੇ। ੧੯।

ਜੇ ਮਾਇ[4] ਹੋਵੈ ਜਾਰਨੀ[5] ਕਿਉ ਪੁਤੁ ਪਤਾਰੇ।
ਗਾਈ ਮਾਣਕੁ ਨਿਗਲਿਆ[6] ਪੇਟੁ ਪਾੜਿ ਨ ਮਾਰੇ।
ਜੇ ਪਿਰੁ ਬਹੁ ਘਰ ਹੰਢਣਾ ਸਤੁ ਰਖੈ ਨਾਰੇ।
ਅਮਰੁ ਚਲਾਵੈ ਚਮੁ ਦੇ ਚਾਕਰ ਵੇਚਾਰੇ।
ਜੇ ਮਦੁ ਪੀਤਾ ਬਾਮਣੀ ਲੋਇ ਲੁਝਣਿ ਸਾਰੇ।
ਜੇ ਗੁਰ ਸਾਂਗਿ ਵਰਤਦਾ ਸਿਖੁ ਸਿਦਕੁ ਨ ਹਾਰੇ। ੨੦।

ਧਰਤੀ ਉਪਰਿ ਕੋਟ ਗੜ ਭੁਇਚਾਲ ਕਮੰਦੇ।
ਝਖੜਿ ਆਈ[7] ਤਰਵਰਾ[8] ਸਰਬਤ ਹਲੰਦੇ।
ਡਵਿ ਲਗੈ ਉਜਾੜਿ ਵਿਚਿ ਸਰ ਘਾਹ ਜਲੰਦੇ।
ਹੜ ਆਏ ਕਿਨਿ ਥਮੀਅਨਿ ਦਰੀਆਉ ਵਹੰਦੇ।
ਅੰਬਰ ਪਾਟੇ ਥਿਗਲੀ ਕੂੜਿਆਰਿ ਕਰੰਦੇ।
ਸਾਂਗੈ ਅੰਦਰਿ ਸਾਬਤੇ ਸੇ ਵਿਰਲੇ ਬੰਦੇ। ੨੧।

ਜੇ ਮਾ[9] ਪੁਤੈ ਵਿਸੁ ਦੇ ਤਿਸ ਤੇ ਕਿਸੁ ਪਿਆਰਾ।
ਜੇ ਘਰੁ ਭੰਨੈ ਪਾਹਰੂ ਕਉਣੁ ਰਖਣਹਾਰਾ।
ਬੇੜਾ ਡੋਬੈ ਪਾਤਣੀ ਕਿਉ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰਾ।
ਆਗੂ ਲੈ ਉਝੜਿ[10] ਪਵੇ ਕਿਸੁ ਕਰੈ ਪੁਕਾਰਾ।
ਜੇ ਕਰਿ ਖੇਤੈ ਖਾਇ ਵਾੜਿ ਕੋ ਲਹੈ ਨ ਸਾਰਾ।
ਜੇ ਗੁਰੁ ਭਰਮਾਏ ਸਾਂਗੁ ਕਰਿ ਕਿਆ ਸਿਖੁ ਵਿਚਾਰਾ। ੨੨।

ਜਲ ਵਿਚਿ ਕਾਗਦ ਲੂਣ ਜਿਉ ਘਿਅ ਚੋਪੜਿ ਪਾਏ।
ਦੀਵੇ ਵਟੀ ਤੇਲੁ ਦੇ ਸਭ ਰਾਤਿ ਜਲਾਏ।
ਵਾਇ ਮੰਡਲ ਜਿਉ ਡੋਰ ਫੜਿ ਗੁਡੀ ਉਡਾਏ।

---

[1]ਜੋ (ਭ), [2]ਸਾਂਗਿ (ਸ,ਖ,ਭ), [3]ਸਨਮੁਖ (ਭ), [4]ਮਾਂ (ਸ), ਮਾ (ਖ,ਭ,ਲ) [5]ਜਾਰਣੀ (ਲ), [6]ਨਿਗਾਲਿਆ (ਭ), [7]ਆਏ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [8]ਤਰੁਵਰਾ (ਸ,ਖ), [9]ਮਾਉ (ਸ,ਖ), ਮਾਂ (ਭ)। ਲ ਪੋਥੀ ਵਿਚ 'ਮਾਂ' ਪਾਠ ਪੁਤੈ ਤੋਂ ਬਾਦ ਆਇਆ ਹੈ [10]ਓਝੜਿ (ਭ)

ਮੁਹੁ ਵਿਚਿ ਗਰੜ ਦੁਗਾਰੁ ਪਾਇ ਜਿਉ ਸਪੁ ਲੜਾਏ।
ਰਾਜਾ ਫਿਰੈ ਫਕੀਰੁ ਹੋਇ ਸੁਣਿ ਦੁਖ ਮਿਟਾਏ।
ਸਾਂਗਾਂ[1] ਅੰਦਰਿ ਸਾਬਤਾ ਜਿਸੁ ਗੁਰੂ ਸਹਾਏ। ੨੩। ੩੫। ਪੈਤੀਹ।

[1]ਸਾਂਗੈ (ਸ, ਖ, ਭ, ਲ)

ਵਾਰ ੩੬

੧ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਤੀਰਥ ਮੰਝਿ ਨਿਵਾਸੁ ਹੈ ਬਗੁਲਾ ਅਪਤੀਣਾ।
ਲਵੈ ਬਬੀਹਾ ਵਰਸਦੈ ਜਲ ਜਾਇ ਨ ਪੀਣਾ।
ਵਾਸੁ ਸੁਗੰਧਿ[1] ਨ ਹੋਵਈ ਪਰਮਲ ਸੰਗਿ ਲੀਣਾ।
ਘੁਘੂ ਸੁਝੁ ਨ ਸੁਝਈ ਕਰਮਾ ਦਾ ਹੀਣਾ।
+ਨਾਭਿ ਕਥੂਰੀ ਮਿਰਗ ਦੇ ਵਤੈ ਓਡੀਣਾ।+
ਸਤਿਗੁਰ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਮੁਹਿ ਕਾਲੈ ਮੀਣਾ। ੧।

ਨੀਲਾਰੀ[2] ਦੇ ਮਟ ਵਿਚਿ ਪੈ ਗਿਦੜੁ ਰਤਾ।
ਜੰਗਲ ਅੰਦਰਿ ਜਾਇ ਕੈ ਪਾਖੰਡ ਕਮਤਾ।
ਦਰਿ ਸੇਵੈ ਮਿਰਗਾਵਲੀ ਹੋਇ ਬਹੈ ਅਵਤਾ।
ਕਰੈ ਹਕੂਮਤਿ ਅਗਲੀ ਕੂੜੇ ਮਦਿ ਮਤਾ।
ਬੋਲਣਿ[3] ਪਾਜ ਉਘਾੜਿਆ ਅਜ[4] ਮੂਲੀ ਪਤਾ।
ਤਿਉ ਦਰਗਹਿ ਮੀਣਾ ਮਾਰੀਐ ਕਰਿ ਕੂੜ ਕਪੁਤਾ[5]। ੨।

ਚੋਰੁ ਕਰੈ ਨਿਤ ਚੋਰੀਆ ਓੜਕਿ ਦੁਖ ਭਾਰੀ।
ਨਕੁ ਕੰਨੁ ਫੜਿ ਵਢੀਐ ਰਾਵੈ ਪਰ ਨਾਰੀ।
ਅਉਘਟ ਰੁਧੇ ਮਿਰਗ ਜਿਉ ਵਿਤੁਹਾਰਿ ਜੂਆਰੀ।
ਲੰਙੀ ਕੁਹਲਿ ਨ ਆਵਈ ਪਰ ਵੇਲਿ ਪਿਆਰੀ।
ਵਗ ਨ ਹੋਵਨਿ ਕੁਤੀਆ ਮੀਣੇ ਮੁਰਦਾਰੀ।
ਪਾਪਹੁ ਮੂਲਿ ਨ ਤਗੀਐ ਹੋਇ ਅੰਤਿ ਖੁਆਰੀ। ੩।

ਚਾਨਣਿ ਚੰਦ ਨਿ[6] ਪੁਜਈ ਚਮਕੈ ਟਨਾਣਾ[7]।
ਸਾਇਰ ਬੂੰਦ ਬਰਾਬਰੀ ਕਿਉ ਆਖਿ ਵਖਾਣਾ।
ਕੀੜੀ ਇਭ ਨ ਅਪੜੈ ਕੂੜਾ ਤਿਸੁ ਮਾਣਾ।
ਨਾਨੇਵਾਲੁ[8] ਵਖਾਣਦਾ ਆ ਪਾਸਿ ਇਆਣਾ।

[1]ਸੁਗੰਧੁ (ਭ), [2]ਨੀਲਾਰੇ (ਭ), [3]ਬੋਲਣ (ਭ), ਬੋਲਨਿ (ਲ), [4]ਜਿਉ (ਸ,ਖ,ਭ), ਅੰਜ (ਲ), [5]ਕੁਮਤਾ (ਸ ਪੈਰ-ਟਿੱਪਣੀ), [6]ਨ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [7]ਟਾਨਾਣਾ (ਸ,ਖ,ਭ), [8]ਨਾਨੇਹਾਲੁ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ)

ਜਿਨਿ ਤੂੰ ਸਾਜਿ ਨਿਵਾਜਿਆ ਦੇ ਪਿੰਡ ਪਰਾਣਾ।
ਮੁਢਹੁ ਘੁਥਹੁ ਮੀਣਿਆ ਤੁਧੁ ਜਮ ਪੁਰਿ ਜਾਣਾ। ੪।

ਕੇਹਾਂ ਦਿਸੈ ਉਜਲਾ ਮਸੁ ਅੰਦਰਿ ਚਿਤੈ।
ਹਰਿਆ ਤਿਲੁ ਬੂਆੜ ਜਿਉ ਫਲੁ ਕੰਮ ਨ ਕਿਤੈ।
ਜੇਹੀ ਕਲੀ ਕਨੇਰ ਦੀ ਮਨਿ ਤਨਿ ਦੁਹੁ ਭਿਤੈ।
ਪੇਝੂ[1] ਦਿਸਨਿ ਰੰਗਲੇ ਮਰੀਐ ਅਗਲਿਤੈ।
ਖਰੀ ਸੁਆਲਿਓ[2] ਵੇਸੁਆ ਜੀਅ[3] ਬਝਾ[4] ਇਤੈ।
ਕੋਟੀ ਸੰਗਤਿ ਮੀਣਿਆ ਦੁਖ ਦੇਦੀ[5] ਮਿਤੈ। ੫।

ਬਧਿਕੁ ਨਾਦੁ ਸੁਣਾਇ ਕੈ ਜਿਉ ਮਿਰਗੁ ਵਿਣਾਹੈ।
ਝੀਵਰੁ ਕੁੰਡੀ ਮਾਸੁ ਲਾਇ ਜਿਉ ਮਛੀ ਫ਼ਾਹੈ।
ਕਵਲੁ ਦਿਖਾਲੈ ਮੁਹੁ ਖਿੜਾਇ ਭਵਰੈ ਵੇਸਾਹੈ।
ਦੀਪਕ ਜੋਤਿ ਪਤੰਗ ਨੋ ਦੁਰਜਨ ਜਿਉ ਦਾਹੈ।
ਕਲਾ ਰੂਪ ਹੋਇ[6] [ਹਸਤਨੀ][7] ਮੈਗਲੁ ਓਮਾਹੈ।
ਤਿਉ ਨਕਟ[8] ਪੰਥੁ ਹੈ ਮੀਣਿਆ ਮਿਲਿ ਨਰਕਿ ਨਿਬਾਹੈ। ੬।

ਹਰਿ ਚੰਦਉਰੀ ਦੇਖ ਕੈ ਕਰਦੇ ਭਰਵਾਸਾ।
ਥਲ ਵਿਚ ਤਪਨਿ ਭਟੀਆ[9] ਕਿਉ ਲਹੈ ਪਿਆਸਾ।
ਸੁਹਣੈ ਰਾਜੁ ਕਮਾਈਐ ਕਰਿ ਭੋਗ ਬਿਲਾਸਾ।
ਛਾਇਆ ਬਿਰਖੁ ਨ ਰਹੈ ਥਿਰੁ ਪੁਜੈ ਕਿਉ ਆਸਾ।
ਬਾਜੀਗਰ ਦੀ ਖੇਡ ਜਿਉ ਸਭੁ ਕੂੜੁ ਤਮਾਸਾ।
ਰਲੈ ਜੁ ਸੰਗਤਿ ਮੀਣਿਆ ਉਠਿ ਚਲੈ ਨਿਰਾਸਾ। ੭।

ਕੋਇਲ ਕਾਉ ਰਲਾਈਅਨਿ ਕਿਉ ਹੋਵਨਿ ਇਕੈ।
ਕਿਉ ਨਿੰਦਕ ਜਗ ਜਾਣੀਅਨਿ ਬੋਲਿ ਬੋਲਨਿ[10] ਫਿਕੈ।
ਬਗੁਲੇ ਹੰਸੁ ਬਰਾਬਰੀ ਕਿਉ[11] ਮਿਕਨਿ ਮਿਕੈ।
ਤਿਉ ਬੇਮੁਖ ਚੁਣਿ ਕਢੀਅਨਿ ਮੁਹਿ ਕਾਲੇ ਟਿਕੈ।
ਕਿਆ ਨੀਸਾਣੀ ਮੀਣਿਆ ਖੋਟੁ ਸਾਲੀ ਸਿਕੈ।
ਸਿਰਿ[12] ਸਿਰਿ ਪਹਣੀ[13] ਮਾਰੀਅਨਿ ਓਇ ਪੀਰ ਫਿਟਿਕੈ। ੮।

ਰਾਤੀ ਨੀਗਰ ਖੇਲਦੇ ਸਭ ਹੋਇ ਇਕਠੇ।

---

[1]ਪੀਝੂ (ਖ,ਲ), ਪੀਂਝੂ (ਸ), [2]ਸੁਆਹਿਓ (ਭ), ਸੁਆਲਿਉ (ਲ), [3]ਜੀ (ਲ), [4]ਬਜਾ (ਲ), [5]ਦੇਂਦੀ (ਸ), ਦੇਹੀ (ਭ), [6]ਹੋਹਿ (ਭ), [7]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਥੇ ਪਾਠ 'ਹਸਤ' ਹੈ ਜੋ ਗਲਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ [8]ਨਕਟਾ (ਭ), [9]ਭਠੀਆ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [10]ਬੋਲਣਿ (ਸ,ਖ,ਭ), [11]ਕਿ (ਭ), [12]ਸਿਰੇ (ਭ,ਲ), [13]ਪਾਹਣੀ (ਸ,ਭ,ਲ)

ਰਾਜਾ ਪਰਜਾ ਹੋਵਦੇ ਕਰਿ ਸਾਂਗ ਉਪਠੇ।
ਇਕ ਲਸਕਰ ਲੈ ਧਾਵਦੇ ਇਕ ਫਿਰਦੇ ਨਠੇ।
ਠੀਕਰੀਆ ਹਾਲੇ ਭਰਨ ਓਇ[1] ਖਰੇ ਅਸਠੇ।
ਖਿਨਿ ਵਿਚਿ ਖੇਡ ਉਜਾੜਦੇ[2] ਘਰੁ ਘਰੁ ਨੋ[3] ਤ੍ਰੂਠੇ।
ਵਿਣੁ ਗੁਣ ਗੁਰੂ ਸਦਾਇਦੇ ਓਇਕ ਖੋਟੇ ਮਠੇ। ੯।

ਉਚਾ ਲੰਮਾ ਝਟੁਲਾ[4] ਵਿਚਿ ਬਾਗ ਦਿਸੰਦਾ।
ਮੋਟਾ ਮੁਢੁ ਪਤਾਲਿ ਜੜ ਬਹੁ ਗਰਬੁ ਕਰੰਦਾ।
ਪਤ ਸਪਤਰ[5] ਸੋਹਣੇ ਵਿਸਥਾਰੁ ਬਣੰਦਾ।
ਫੁਲ ਰਤੇ ਫਲ ਬਕਬਕੇ ਹੋਇ ਅਫਲ ਫਲੰਦਾ।
ਸਾਵਾ ਤੋਤਾ ਚੁਹਚੁਹਾ ਤਿਸੁ ਦੇਖਿ ਭੁਲੰਦਾ।
ਪਿਛੋ ਦੇ ਪਛੁਤਾਇਦਾ ਓਹੁ ਫਲੁ ਨ ਲਹੰਦਾ। ੧੦।

ਪੈਨੇ[6] ਪੰਜੇ ਕਪੜੇ ਪੁਰਸਾਵਾ ਵੇਸੁ।
ਮੁਛਾ ਦਾੜੀ ਸੋਹਣੀ ਬਹੁ ਦੁਰਬਲ ਵੇਸੁ।
ਸੈ ਹਥਿਆਰੀ[7] ਸੂਰਮਾ ਪੰਚੀ ਪਰਵੇਸੁ[8]।
ਮਾਹਰੁ ਦੜੁ ਦੀਬਾਣ ਵਿਚਿ ਜਾਣੈ ਸਭੁ ਦੇਸੁ।
ਪੁਰਖੁ ਨ ਗਣਿ ਪੁਰਖਤ ਵਿਣੁ ਕਾਮਣਿ ਕਿ ਕਰੇਸੁ।
ਵਿਣੁ ਗੁਣ[9] ਗੁਰੂ ਸਦਾਇਦੇ ਕਉਣ ਕਰੈ ਅਦੇਸੁ। ੧੧।

ਗਲੀ ਜੇ ਸਹੁ ਪਾਈਐ ਤੋਤਾ ਕਿਉ ਫਾਸੈ।
ਮਿਲੈ ਨ ਬਹੁਤੁ ਸਿਆਣਪੈ ਕਾਉ ਗੂਹੁ ਗਿਰਾਸੈ।
ਜੋਰਾਵਰੀ ਨ ਜਿਪਈ[10] ਸੀਹ ਸਹਾ ਵਿਣਾਸੈ।
ਗੀਤ ਕਵਿਤੁ ਨ ਭਿਜਈ ਭਟ ਭੇਖ ਉਦਾਸੈ।
ਜੋਬਨਿ ਰੂਪੁ ਨ ਮੋਹੀਐ ਰੰਗੁ ਕੁਸੁੰਭ ਦੁਰਾਸੈ।
ਵਿਣੁ ਸੇਵਾ ਦੋਹਾਗਣੀ ਪਿਰੁ ਮਿਲੈ ਨ ਹਾਸੈ। ੧੨।

ਸਿਰ ਤਲਵਾਏ[11] ਪਾਈਐ ਚਮਗਿਦੜ ਜੂਹੈ।
ਮੜੀ ਮਸਾਣੀ ਜੇ ਮਿਲੈ ਵਿਚਿ ਖਡਾ[12] ਚੂਹੇ।
ਮਿਲੈ ਨ ਵਡੀ ਆਰਜਾ ਬਿਸੀਅਰ ਵਿਹੁ ਲੂਹੈ।
ਹੋਇ ਕੁਚੀਲੁ ਵਰਤੀਐ ਖਰ ਸੂਰ ਭਸੂਹੇ।
ਕੰਦ ਮੂਲ ਚਿਤੁ ਲਾਈਐ ਅਈਅੜ[13] ਵਣ ਧੂਹੇ[14]।

---

[1]ਉਇ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [2]ਉਜਾੜਿਦੇ (ਸ), ਉਝਾੜਦੇ (ਲ), [3]ਨੂੰ (ਸ), [4]ਝਾਟੁਲਾ (ਸ), [5]ਸੁਪਤਰ (ਸ), ਸਪਤਲ (ਲ), [6]ਪਹਿਨੈ (ਸ), ਪੈਨ੍ਹੈ (ਲ), [7]ਹਥਿਆਰੀ (ਭ), [8]ਪ੍ਰਵੇਸੁ (ਭ), [9]ਗੁਰ (ਸ), [10]ਜਪਈ (ਭ), [11]ਤਲਵਾਇਆ (ਲ), [12]ਖੁਡਾਂ (ਸ), [13]ਅਈੜ (ਭ), [14]ਧੂਏ (ਭ)

ਵਿਣੁ ਗੁਰ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਵਈ ਜਿਉ ਘਰੁ ਵਿਣੁ ਬੂਹੇ[1]। ੧੩।

ਮਿਲੈ ਜਿ[2] ਤੀਰਥਿ ਨਾਤਿਆ ਡਡਾ ਜਲ ਵਾਸੀ।
ਵਾਲ ਵਧਾਇਐ[3] ਪਾਈਐ ਵੜ[4] ਜਟਾ ਪਲਾਸੀ।
ਨੰਗੇ ਰਹਿਆ ਜੇ ਮਿਲੈ ਵਣਿ ਮਿਰਗ ਉਦਾਸੀ।
ਭਸਮ ਲਾਇ ਜੇ ਪਾਈਐ ਖਰ ਖੇਹ ਨਿਵਾਸੀ।
ਜੇ ਪਾਈਐ ਚੁਪ ਕੀਤਿਆ ਪਸੂਆ ਜੜ ਹਾਸੀ।
ਵਿਣੁ ਗੁਰ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਵਈ ਗੁਰ ਮਿਲੈ ਖਲਾਸੀ। ੧੪।

ਜੜੀ ਬੂਟੀ ਜੇ ਜੀਵੀਐ[5] ਕਿਉ ਮਰੈ ਧਨੰਤਰੁ।
ਤੰਤੁ ਮੰਤੁ ਬਾਜੀਗਰਾ ਓਇ ਭਵਹਿ ਦਿਸੰਤਰੁ।
ਰੁਖੀ ਬਿਰਖੀ ਪਾਈਐ ਕਾਸਟਿ ਬੈਸੰਤਰੁ।
ਮਿਲੈ ਨ ਵੀਰਾਰਾਧੁ ਕਰਿ ਠਗ ਚੋਰ ਨ ਅੰਤਰੁ।
ਮਿਲੈ ਨ ਰਾਤੀ ਜਾਗਿਆ ਅਪਰਾਧ[6] ਭਵੰਤਰੁ[7]।
ਵਿਣੁ ਗੁਰ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਵਈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਮਰੰਤਰੁ। ੧੫।

ਘੰਟੁ ਘੜਾਇਆ ਚੂਹਿਆ ਗਲਿ ਬਿਲੀ ਪਾਈਐ।
ਮਤਾ ਮਤਾਇਆ ਮਖੀਆ ਘਿਅ[8] ਅੰਦਰਿ ਨਾਈਐ।
ਸੂਤਕੁ ਲਹੈ ਨ ਕੀੜਿਆ ਕਿਉ ਝਥੁ ਲਘਾਈਐ।
ਸਾਵਣਿ ਰਹਣ[9] ਭਬੀਰੀਆ[10] ਜੇ ਪਾਰਿ ਵਸਾਈਐ।
ਕੂਜੜੀਆਂ ਵੈਸਾਖਿ ਵਿਚਿ ਜਿਉ ਜੂਹ ਪਰਾਈਐ।
ਵਿਣੁ ਗੁਰ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਵਈ ਫਿਰਿ ਆਈਐ ਜਾਈਐ। ੧੬।

ਜੇ ਖੁਥੀ[11] ਬਿੰਡਾ ਬਹੈ ਕਿਉ ਹੋਇ ਬਜਾਜੁ।
ਕੁਤੇ[12] ਗਲ ਵਾਸਣੀ ਨ ਸਰਾਫੀ ਸਾਜੁ।
ਰਤਨਮਣੀ ਗਲਿ ਬਾਦਰੈ ਜਉਹਰੀ ਨ[13] ਕਾਜੁ।
ਗਦਹੁ ਚੰਦਨ ਲਦੀਐ ਨਹਿ ਗਾਧੀ ਗਾਜੁ।
ਜੇ ਮਖੀ ਮੁਹਿ ਮਕੜੀ ਕਿਉ[14] ਹੋਵੈ ਬਾਜੁ।
ਸਚੁ ਸਚਾਵਾ ਕਾਢੀਐ ਕੂੜਿ ਕੂੜਾ ਪਾਜੁ। ੧੭।

ਅੰਞਣਿ[15] ਪੁਤੁ ਗਵਾਢਣੀ ਕੂੜਾਵਾ ਮਾਣੁ।
ਪਾਲੀ ਚਉਣਾ ਚਾਰਦਾ ਘਰਿ ਵਿਤੁ ਨ ਜਾਣੁ।

---

[1]ਬੂਏ (ਭ), [2]ਨ (ਭ), [3]ਵਧਾਇਆ (ਸ), [4]ਬੜ (ਸ,ਖ), [5]ਸਿਝੀਐ (ਲ), [6]ਅਪ੍ਰਾਧ (ਭ), [7]ਵਧੰਤਰੁ (ਲ), [8]ਘਿਉ (ਭ), [9]ਰਹਨਿ (ਖ,ਲ), [10]ਭਭੀਰੀਆ (ਲ), [11]ਗੁਥੀ (ਭ), [12]ਕੁਤੇ ਦੇ (ਲ), [13]ਨਹਿ (ਸ,ਖ,ਭ), [14]ਅੰਗਣਿ (ਖ,ਲ)

ਬਦਰਾ ਸਿਰਿ ਵੇਗਾਰੀਐ ਨਿਰਧਨੁ[1] ਹੈਰਾਣੁ।
ਜਿਉ ਕਰਿ ਰਾਖਾ[2] ਖੇਤ ਵਿਚਿ ਨਾਹੀ ਕਿਰਸਾਣੁ।
ਪਰ ਘਰੁ ਜਾਣੈ ਆਪਣਾ ਮੂਰਖੁ ਮਹਮਾਣੁ।
ਅਣਹੋਦਾ ਆਪੁ ਗਣਾਇਦਾ ਓਹੁ ਵਡਾ ਅਜਾਣੁ। ੧੮।

ਕੀੜੀ ਵਾਕ ਨ ਥੰਮੀਐ ਹਸਤੀ ਦਾ ਭਾਰੁ।
ਹਥ ਮਰੋੜੇ ਮਖੁ ਕਿਉ[3] ਹੋਵੈ ਸੀਹ ਮਾਰੁ।
ਮਛਰੁ ਡੰਗੁ ਨ ਪੁਜਈ ਬਿਸੀਅਰੁ ਬੁਰਿਆਰੁ।
ਚਿਤ੍ਰੇ[4] ਲਕ[5] ਮਕਉੜਿਆ ਕਿਉ ਹੋਇ ਸਿਕਾਰੁ।
ਜੇ ਜੂਅ[6] ਸਉੜੀ ਸੰਜਰੀ ਰਾਜਾ ਨ ਭਤਾਰੁ।
ਅਣਹੋਦਾ ਆਪੁ ਗਣਾਇਦਾ ਓਹੁ[7] ਵਡਾ ਗਵਾਰੁ। ੧੯।

ਪੁਤੁ ਜਣੈ ਵੜਿ ਕੋਠੜੀ ਬਾਹਰਿ ਜਗੁ ਜਾਣੈ।
ਧਨੁ ਧਰਤੀ ਵਿਚਿ ਦਬੀਐ ਮਸਤਕਿ ਪਰਵਾਣੈ।
ਵਾਟ ਵਟਾਊ ਆਖਦੇ ਵੁਠੈ ਇੰਦ੍ਰਾਣੈ।
ਸਭੁ ਕੋ ਸੀਸੁ ਨਿਵਾਇਦਾ ਚੜਿਐ ਚੰਦ੍ਰਾਣੈ[8]।
ਗੋਰਖ ਦੇ ਗਲਿ ਗੋਦੜੀ ਜਗੁ ਨਾਥੁ ਵਖਾਣੈ।
ਗੁਰ ਪਰਚੈ ਗੁਰੁ ਆਖੀਐ ਸਚਿ ਸਚੁ ਸਿਵਾਣੈ। ੨੦।

ਹਉ ਅਪਰਾਧੀ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਹਉ ਬੇਮੁਖ ਮੰਦਾ।
ਚੋਰੁ ਜਾਰੁ[9] ਜੂਆਰ[10] ਹਉ ਪਰ ਘਰ ਜੋਹੰਦਾ।
ਨਿੰਦਕੁ ਦੁਸਟੁ ਹਰਾਮਖੋਰੁ ਠਗੁ ਦੇਸ ਠਗੰਦਾ।
+ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮਦੁ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਕਰੰਦਾ।+
ਬਿਸਾਸਿਘਾਤੀ[11] ਅਕਿਰਤਘਣ [12]ਮੈ ਕੋ ਨ ਰਖੰਦਾ[12]।
ਸਿਮਰਿ[13] ਮੁਰੀਦਾ ਢਾਢੀਆ ਸਤਿਗੁਰ ਬਖਸੰਦਾ। ੨੧। ੩੬। ਛੱਤੀ।

---

[1]ਨਿਰਧਣ (ਲ), [2]ਰਖਾ (ਲ), [3]ਜਿਉ (ਭ), [4]ਚਿਤੇ (ਲ), ਚਿਤ੍ਰੈ (ਖ), [5]ਲੰਕ (ਖ), ਲਖ (ਸ), [6]ਜੂੰਅ (ਲ), [7]ਉਹੁ (ਸ), [8]ਚੰਨਾਣੈ (ਲ), [9]ਯਾਰੁ (ਸ,ਲ), [10]ਜੂਆਰਿ (ਸ), ਜੁਆਰੁ (ਲ), [11]ਵਿਸਾਹਧੋਹੀ (ਲ), [12]ਵੇਸਾਹੁ ਧੋਹੰਦਾ (ਲ), ਇਸ ਪੰਕਤੀ ਤੋਂ ਅਗੇ ਲ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪੰਕਤੀ ਵਾਧੂ ਹੈ —'ਲੂਣ ਹਰਾਮੁ ਦੁਬਾਜਰਾ ਮੈ ਕੋ ਨ ਰਖੰਦਾ।' [13]ਸਿਵਰਿ (ਲ), ਸਿਮਰੁ (ਖ)

ਵਾਰ ੩੭

੧ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਇਕੁ ਕਵਾਉ ਪਸਾਉ ਕਰਿ ਓਅੰਕਾਰਿ ਅਕਾਰੁ ਬਣਾਇਆ।
ਅੰਬਰਿ ਧਰਤਿ ਵਿਛੋੜਿ ਕੈ ਵਿਣੁ ਥੰਮਾ ਆਗਾਸੁ ਰਹਾਇਆ।
ਜਲ ਵਿਚਿ ਧਰਤੀ ਰਖਿਅਨੁ[1] ਧਰਤੀ ਅੰਦਰਿ ਨੀਰੁ ਧਰਾਇਆ।
ਕਾਠੈ ਅੰਦਰਿ ਅਗਿ ਧਰਿ ਅਗੀ ਹੋਦੀ ਸੁਫਲੁ ਫਲਾਇਆ।
ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੋ ਤਿੰਨੇ ਵੈਰੀ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇਆ।
ਰਾਜਸ [2]ਸਾਤਕ ਤਾਮਸ[2] ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸੁ ਉਪਾਇਆ।
ਚੋਜ ਵਿਡਾਣੁ ਚਲਤੁ[3] ਵਰਤਾਇਆ। ੧।

ਸਿਵ ਸਕਤੀ ਦਾ ਰੂਪ ਕਰਿ ਸੂਰਜੁ ਚੰਦੁ ਚਾਰਾਗੁ[4] ਚਲਾਇਆ[5]।
ਰਾਤੀ ਤਾਰੇ ਚਮਕਦੇ ਘਰਿ ਘਰਿ ਦੀਪਕ ਜੋਤਿ ਜਗਾਇਆ।
ਸੂਰਜੁ ਏਕੰਕਾਰੁ ਦਿਹਿ ਤਾਰੇ ਦੀਪਕ ਰੂਪੁ ਲੁਕਾਇਆ।
ਲਖ ਦਰੀਆਉ ਕਵਾਉ ਵਿਚਿ ਤੋਲਿ ਅਤੋਲੁ ਨ ਤੋਲਿ ਤੁਲਾਇਆ।
ਓਅੰਕਾਰੁ ਅਕਾਰੁ ਜਿਸੁ[6] ਪਰਵਦਗਾਰੁ ਅਪਾਰੁ ਅਲਾਇਆ।
ਅਬਿਗਤਿ[7] ਗਤਿ ਅਤਿ ਅਗਮ ਹੈ ਅਕਥ ਕਥਾ ਨਹਿ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ।
ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਆਖਣੁ ਆਖਿ ਸੁਣਾਇਆ। ੨।

ਖਾਣੀ ਬਾਣੀ ਚਾਰਿ ਜੁਗ ਜਲ ਥਲ ਤਰਵਰ[8] ਪਰਬਤ ਸਾਜੇ।
ਤਿੰਨ ਲੋਅ ਚਉਦਹ ਭਵਣ ਕਰਿ ਇਕੀਹ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਨਿਵਾਜੇ।
ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ ਦੀਪ ਸਤ ਨਉ ਖੰਡ ਦਹ ਦਿਸਿ ਵਜਨਿ[9] ਵਾਜੇ।
ਇਕਸ ਇਕਸ ਖਣਿ[10] ਵਿਚਿ ਇਕੀਹ ਇਕੀਹ ਲਖ ਉਪਾਜੇ।
ਇਕਤ[11] ਇਕਤ[11] ਜੂਨਿ ਵਿਚਿ ਜੀਅ ਜੰਤੁ ਅਣਗਣਤ[12] ਬਿਰਾਜੇ।
ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਸਰੂਪ ਕਰਿ ਰੰਗ ਬਿਰੰਗ ਤਰੰਗ ਅਗਾਜੇ।
ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਘਰੁ ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ। ੩।

ਕਾਲਾ ਧਉਲਾ ਰਤੜਾ ਨੀਲਾ ਪੀਲਾ ਹਰਿਆ ਸਾਜੇ।

---

[1]ਰਖਅਨਿ (ਸ), ਰਖੀਅਨੁ (ਨ), [2]ਤਾਮਸ ਸਾਤਕੇ (ਲ), [3]ਚਲਿਤ (ਸ,ਖ), [4]ਚਰਾਗੁ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [5]ਬਦਾਇਆ (ਲ), [6]ਜਿਸਿ (ਸ,ਖ), [7]ਅਬਗਤਿ (ਸ,ਖ,ਭ), [8]ਤਰੁਵਰੁ (ਸ), [9]ਵਜਣਿ (ਸ,ਭ), [10]ਖਾਣਿ (ਸ,ਖ), ਖਾਣ (ਭ), [11]ਇਕਸ (ਲ), [12]ਅਗਣਤ (ਖ)

ਰਸ ਕਸ ਕਰਿ ਵਿਸਮਾਦੁ ਸਾਦੁ ਜੀਭਹੁ ਜਾਪਨਿ[1] ਖਾਜ ਅਖਾਜੇ।
ਮਿਠਾ ਕਉੜਾ ਖਟੁ ਤੁਰਸੁ ਫਿਕਾ ਸਾਉ ਸਲੂਣਾ ਛਾਜੇ[2]।
ਗੰਧ ਸੁਗੰਧ ਅਵੇਸੁ ਕਰਿ ਚੋਆ ਚੰਦਨੁ ਕੇਸਰੁ ਕਾਜੇ[3]।
ਮੇਦੁ ਕਥੂਰੀ ਪਾਨ ਫੁਲ ਅੰਬਰੁ ਚੂਰ ਕਪੂਰ ਅੰਦਾਜੇ[4]।
ਰਾਗ ਨਾਦ ਸੰਬਾਦ ਬਹੁ ਚਉਦਹ ਵਿਦਿਆ ਅਨਹਦ ਗਾਜੇ।
ਲਖ ਦਰੀਆਉ ਕਰੋੜਿ [ਜਹਾਜੇ][5]। ੪।

ਸਤ ਸੁਮੁੰਦ[6] ਅਥਾਹ ਕਰਿ ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ ਭਰੇ ਭੰਡਾਰਾ।
ਮਹੀਅਲ ਖੇਤੀ ਅਉਖਧੀ[7] ਛਾਦਨ ਭੋਜਨ ਬਹੁ ਬਿਸਥਾਰਾ।
ਤਰੁਵਰ ਛਾਇਆ ਫੁਲ ਫਲ ਸਾਖਾ ਪਤ[8] ਮੂਲ ਬਹੁ ਭਾਰਾ।
ਪਰਬਤ ਅੰਦਰਿ ਅਸਟ ਧਾਤੁ ਲਾਲ ਜਵਾਹਰਿ ਪਾਰਸ ਪਾਰਾ।
ਚਉਰਾਸੀਹ ਲਖ ਜੋਨਿ ਵਿਚਿ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਵਿਛੁੜੇ ਵਡ ਪਰਵਾਰਾ।
ਜੰਮਣ ਜੀਵਣ ਮਰਣੁ ਵਿਚਿ ਭਵਜਲ[9] ਪੂਰ ਭਰਾਇ ਹਜਾਰਾ।
ਮਾਣਸ ਦੇਹੀ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰਾ। ੫।

ਮਾਣਸ ਜਨਮ ਦੁਲੰਭੁ ਹੈ ਛਿਣਿ ਭੰਗਰ ਛਲ ਦੇਹੀ ਛਾਰਾ।
ਪਾਣੀ ਦਾ ਕਰਿ ਪੁਤਲਾ ਉਡੈ ਨ ਪਉਣੁ ਖੁਲੈ ਨ[10] ਦੁਆਰਾ।
ਅਗਨਿ ਕੁੰਡ ਵਿਚਿ ਰਖੀਅਨਿ[11] ਨਰਕ ਘੋਰ ਮਹਿ ਉਦਰ ਮਝਾਰਾ।
ਕਰੇ ਉਰਧ ਤਪੁ ਗਰਭ ਵਿਚਿ ਚਸਾ ਨ ਵਿਸਰੈ ਸਿਰਜਣਹਾਰਾ।
ਦਸੀ ਮਹੀਨੀ ਜੰਮਿਆ ਸਿਮਰਣੁ ਕਰੀ ਕਰੇ ਨਿਸਤਾਰਾ।
ਜਮਦੋ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿਆ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵੈ ਰਖਣਹਾਰਾ।
ਸਾਹਹੁ[12] ਵਿਛੁੜਿਆ ਵਣਜਾਰਾ। ੬।

ਰੋਵੈ ਰਤਨੁ ਗਵਾਇ ਕੈ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਅਨ੍ਹੇਰੁ ਗੁਬਾਰਾ।
ਓਹੁ ਰੋਵੈ ਦੁਖੁ ਆਪਣਾ ਹਸਿ ਹਸਿ ਗਾਵੈ ਸਭ ਪਰਵਾਰਾ।
ਸਭਨਾ ਮਨਿ ਵਾਧਾਈਆ [13]ਰੁਣ ਝੁੰਝਨੜਾ[13] ਰੁਣ§ ਝੁਣਕਾਰਾ।
ਨਾਨਕਿ ਦਾਦਕਿ ਸੋਹਲੇ ਦੇਨਿ ਅਸੀਸਾ ਬਾਲੁ ਪਿਆਰਾ।
ਚੁਖਹੁ ਬਿੰਦਕ ਬਿੰਦੁ ਕਰਿ ਬਿੰਦਹੁ ਕੀਤਾ ਪਰਬਤੁ ਭਾਰਾ।
ਸਤੁ[14] ਸੰਤੋਖ ਦਇਆ ਧਰਮੁ ਅਰਥੁ ਸੁਗਰਥ ਵਿਸਾਹ[15] ਵਿਸਾਰਾ।
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧੁ[16] ਵਿਰੋਧ ਵਿਚਿ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਧ੍ਰੋਹ[17] ਅਹੰਕਾਰਾ।

---

[1]ਜਾਪ ਨ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [2]ਸਾਜੇ (ਲ), [3]ਸਾਜੇ (ਲ), [4]ਮਿਦਾਜੇ (ਲ), [5]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਥੇ 'ਸਹਾਜੇ' ਪਾਠ ਹੈ ਜੋ ਸਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ [6]ਸਮੁੰਦ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [7]ਅਉਖਦੀ (ਖ,ਲ), [8]ਪਤ੍ਰ (ਖ,ਲ), [9]ਭਉਜਲ (ਭ), [10]ਨਉਂ (ਸ,ਖ), ਨਉ (ਭ,ਲ), [11]ਰਖਓਅਨਿ (ਲ), [12]ਸਾਹੋਂ (ਸ,ਖ,ਭ), [13]ਰਿਣ ਝੁਝਨੜਾ (ਭ), ਝੁੰਝਨੜਾ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [14]ਸਤਿ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [15]ਵਿਸਾਰਿ (ਸ,ਖ,ਭ), ਵਿਸਾਰ (ਲ), [16]ਕਰੋਧੁ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [17]ਧਰੋਹ (ਸ)

ਮਹਾ ਜਾਲ ਫਾਥਾ ਵੇਚਾਰਾ। ੭।

ਹੋਇ ਸੁਚੇਤ ਅਚੇਤ ਇਵ ਅਖੀ ਹੋਦੀ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋਆ।
ਵੈਰੀ ਮਿਤੁ ਨ ਜਾਣਦਾ ਡਾਇਣੁ ਮਾਉ ਸੁਭਾਉ ਸਮੋਆ।
ਬੋਲਾ ਕੰਨੀ ਹੋਵਈ[1] ਜਸ ਅਪਜਸ ਮੋਹ ਧੋਹੁ[2] ਨ ਸੋਆ।
ਗੁੰਗਾ ਜੀਭੈ ਹੋਦੀਐ[3] ਦੁਧੁ ਵਿਚਿ ਵਿਸੁ ਘੋਲਿ ਮੁਹਿ ਚੋਆ।
ਵਿਹੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਮਸਰਿ ਪੀਐ ਮਰਣ[4] ਜੀਵਣ[5] ਆਸ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਢੋਆ।
ਸਰਪ ਅਗਨਿ ਵਲਿ ਹਥੁ ਪਾਇ ਕਰੈ ਮਨੋਰਥ ਪਕੜਿ ਖਲੋਆ।
ਸਮਝੈ ਨਾਹੀ ਟਿਬਾ ਟੋਆ। ੮।

ਲੂਲਾ ਪੈਰੀ ਹੋਦਈ[6] ਟੰਗਾ ਮਾਰਿ ਨ ਉਠਿ ਖਲੋਆ।
ਹਥੋ ਹਥੁ[7] ਨਚਾਈਐ ਆਸਾ ਬੰਧੀ ਹਾਰੁ ਪਰੋਆ।
ਉਦਮ ਉਕਤਿ ਨ ਆਵਈ ਦੇਹ ਬਿਦੇਹ ਨ ਨਵਾ ਨਿਰੋਆ।
ਹਗਣਿ ਮੂਤਣ ਛਡਣਾ ਰੋਗ ਸੋਗ ਵਿਚਿ ਦੁਖੀਆ ਰੋਆ।
ਘੁਟੀ ਪੀਐ ਨ ਖੁਸੀ ਹੋਇ ਸਪਹੁ ਰਖਿਅੜਾ ਅਣਖੋਆ।
ਗੁਣੁ ਅਵਗੁਣ ਨ ਵੀਚਾਰਦਾ[8] ਨ ਉਪਕਾਰੁ ਵਿਕਾਰੁ ਅਲੋਆ।
ਸਮਸਰਿ ਤਿਸੁ ਹਥੀਆਰੁ ਸੰਜੋਆ। ੯।

ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਮਿਲਿ ਨਿੰਮਿਆ ਆਸਾਵੰਤੀ[9] ਉਦਰੁ ਮਝਾਰੇ।
ਰਸ ਕਸ ਖਾਇ ਨਿਲਜ ਹੋਇ ਛੁਹਿ ਛੁਹਿ ਧਰਣਿ ਧਰੈ ਪਗ ਧਾਰੇ।
ਪੇਟ ਵਿਚਿ ਦਸ ਮਾਹ ਰਖ ਪੀੜਾ ਖਾਇ ਜਣੈ ਪੁਤੁ ਪਿਆਰੇ।
ਜਣ ਕੈ ਪਾਲੈ ਕਸਟ ਕਰਿ ਖਾਨਿ ਪਾਨਿ ਵਿਚਿ ਸੰਜਮ ਸਾਰੇ।
ਗੁੜਤੀ ਦੇਇ ਪੀਆਲਿ[10] ਦੁਧੁ ਘੁਟੀ ਵਟੀ ਦੇਇ ਨਿਹਾਰੇ।
ਛਾਦਨਿ ਭੋਜਨਿ ਪੋਖਿਆ ਭਦਣਿ ਮੰਗਨਿ[11] ਪੜਨਿ ਚਿਤਾਰੇ।
+ਪਾਧੇ ਪਾਸਿ ਪੜਾਇਆ ਖਾਟਿ ਲੁਟਾਇ ਹੋਇ ਸੁਚਿਆਰੇ।+
ਉਰਣਤ ਹੋਏ ਭਾਰ ਉਤਾਰੇ। ੧੦।

ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਅਨੰਦ ਵਿਚਿ ਪੁਤੈ ਦੀ ਕੁੜਮਾਈ ਹੋਈ।
ਰਹਸੀ ਅੰਗਿ ਨ ਮਾਵਈ[12] ਗਾਵੈ ਸੋਹਿਲੜੇ ਸੁਖ ਸੋਈ[13]।
ਵਿਗਸੀ ਪੁਤ ਵੀਆਹਿਐ[14] ਘੋੜੀ ਲਾਵਾਂ ਗਾਵਿ ਭਲੋਈ।
ਸੁਖਾ ਸੁਖੈ ਮਾਵੜੀ ਪੁਤੁ ਨੁਹੁ[15] ਦਾ ਮੇਲੁ ਅਲੋਈ।

---

[1]ਹੋਂਵਦੀ (ਸ), ਹੋਦਈ (ਖ,ਲ), [2]ਧ੍ਰੋਹੁ (ਖ), [3]ਹੁੰਦੀਐ (ਸ,ਖ,ਭ), [4]ਮਰਨ (ਸ,ਖ), [5]ਜੀਵਨ (ਸ,ਖ), [6]ਹੋਂਵਦੀ (ਸ,ਭ), [7]ਹਥਿ (ਖ), [8]ਬੀਚਾਰਦਾ (ਲ), ਵਿਚਾਰਦਾ (ਸ,ਖ), [9]ਆਸਾਵੰਤ (ਲ), [10]ਪਿਆਲਿ (ਸ), ਪੀਆਲ (ਭ), ਪਿਆਲਿਆ (ਲ), [11]ਮੰਗਣਿ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [12]ਮਾਈ (ਖ), [13]ਹੋਈ (ਲ), [14]ਵਿਆਹਿਐ (ਸ,ਖ,ਲ), [15]ਨੂੰਹ (ਸ), ਨੂਹ (ਖ,ਭ), ਨੂੰਹਾ (ਲ)

ਨੂੰਹ ਨਿਤ ਕੰਤ[1] ਕੁਮੰਤੁ ਦੇਇ ਵਿਹਰੇ ਹੋਵਹ ਸਸੁ ਵਿਗੋਈ।
ਲਖ ਉਪਕਾਰੁ ਵਿਸਾਰ ਕੈ ਪੁਤ ਕੁਪੁਤਿ ਚਕੀ ਉਠਿ ਝੋਈ।
ਹੋਵੈ ਸਰਵਣੁ ਵਿਰਲਾ ਕੋਈ। ੧੧।

ਕਾਮਣਿ ਕਾਮਣਿਆਰੀਐ ਕੀਤੋ ਕਾਮਣੁ ਕੰਤ ਪਿਆਰੇ।
ਜੰਮੇ ਸਾਈ ਵਿਸਾਰਿਆ [2]ਮਾਪਿਆ ਵੀਵਾਹਿਆ[2] ਵਿਸਾਰੇ।
ਸੁਖਾ ਸੁਖ ਵਿਵਾਹਿਆ[3] ਸਉਣੁ ਸੰਜੋਗ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚਾਰੇ[4]।
ਪੁਤ ਨੁਹੈ[5] ਦਾ ਮੇਲਿ ਵੇਖਿ ਅੰਗਨ ਮਾਵਨਿ[6] ਮਾ ਪਿਉ ਵਾਰੇ।
ਨੂੰਹ[7] ਨਿਤ ਮੰਤ ਕੁਮੰਤ ਦੇਇ ਮਾਂ ਪਿਉ ਛਡਿ [ਵਡੇ][8] ਹਤਿਆਰੇ।
ਵਖ ਹੋਵੈ ਪੁਤੁ ਰੰਨਿ ਲੈ ਮਾ ਪਿਉ[9] ਦੇ ਉਪਕਾਰ ਵਿਸਾਰੇ।
ਲੋਕਾਚਾਰ ਹੋਇ ਵਡੇ ਕੁਚਾਰੇ। ੧੨।

ਮਾ ਪਿਉ ਪਰਹਰਿ ਨਾਵਣਾ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਘੁੰਮਣ ਵਾਣੀ[10]।
ਮਾ ਪਿਉ ਪਰਹਰਿ ਕਰੈ ਤਪੁ ਵਣਖੰਡਿ ਭੁਲਾ ਫਿਰੈ ਬਿਬਾਣੀ।
ਮਾ ਪਿਉ ਪਰਹਰਿ ਕਰੈ ਪੂਜੁ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਨ ਸੇਵ ਕਮਾਣੀ।
ਮਾ ਪਿਉ ਪਰਹਰਿ ਸੁਣੈ ਵੇਦੁ ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣੈ ਕਹਾਣੀ[11]।
ਮਾ ਪਿਉ ਪਰਹਰਿ ਕਰੈ ਦਾਨ ਬੇਈਮਾਨ ਅਗਿਆਨ ਪਰਾਣੀ।
ਮਾ ਪਿਉ ਪਰਹਰਿ ਵਰਤ ਕਰਿ ਮਰਿ ਮਰਿ ਜੰਮੇ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਣੀ।
ਗੁਰ ਪਰਮੇਸਰ ਸਾਰੁ ਨ ਜਾਣੀ। ੧੩।

ਕਾਦਰਿ[12] ਮਨਹੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ਕੁਦਰਤਿ ਅੰਦਰਿ ਕਾਦਰੁ ਦਿਸੈ।
ਜੀਉ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਾਜਿਆ ਸਾਸੁ ਮਾਸ ਦੇ ਜਿਸੈ ਕਿਸੈ।
ਅਖੀ ਮੁਹੁ ਨਕੁ ਕੰਨੁ ਦੇਇ ਹਥੁ ਪੈਰੁ ਸਭ ਦਾਤਿ ਸੁ ਤਿਸੈ।
ਅਖੀ ਦੇਖੈ ਰੂਪ ਰੰਗ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਮੁਹਿ ਕੰਨ ਸਰਿਸੈ।
ਨਕ ਵਾਸੁ ਹਥੀ ਕਿਰਤਿ ਪੈਰੀ ਚਲਣੁ ਪਲੁ ਪਲੁ ਖਿਸੈ।
ਵਾਲ ਦੰਦ ਨਹੁ ਰੋਮ ਰੋਮ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਸਮਾਲਿ ਸਲਿਸੈ[13]।
ਸਾਦੀ ਲਬੈ ਸਾਹਿਬ ਤਿਸੁ ਤੂੰ ਸੰਮਲੁ ਸੈਵੇ ਹਿਸੈ।
ਲੂਣੁ ਪਾਹਿ ਕਰਿ ਆਟੈ ਮਿਸੈ। ੧੪।

ਦੇਹੀ ਵਿਚਿ ਨ ਜਾਪਈ ਨੀਦ ਭੁਲੁ ਤਿਹ[14] ਕਿਥੈ ਵਸੈ।
ਹਸਣੁ ਰੋਵਣੁ ਗਾਵਣਾ ਛਿਕ ਡਿਕਾਰੁ[15] ਖੰਗੂਰਣੁ[16] ਦਸੈ।

---

[1]ਮੰਤ (ਲ), [2]ਵੀਵਾਹਿਆ ਮਾਂ ਪਿਅ (ਸ), [3]ਵਿਆਹਿਆ (ਭ,ਲ), [4]ਵੀਚਾਰੇ (ਲ), [5]ਨੂਹੈਂ (ਸ), ਨੂੰਹੈ (ਭ), [6]ਮਾਥਨਿ (ਸ), ਮਾਵਹਿ (ਖ), [7]ਨੂੰਹ (ਸ), [8]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਥੇ ਅਣਗਹਿਲੀ ਨਾਲ ਪਾਠ 'ਛਡੇ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ [9]ਪਿਅ (ਖ), [10]ਤੁਲਨਾ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਪੰਕਤੀ ਦੀ ਚੌਥੀ ਪੰਕਤੀ ਨਾਲ ਪਰਸਪਰ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ ਹੋਈ ਹੈ [11]ਕਥਾ ਕਹਾਣੀ (ਖ,ਲ), [12]ਕਾਦਰੁ (ਸ,ਖ,ਲ), [13]ਸਰਿਸੈ (ਲ), [14]ਤੇਹ (ਸ,ਭ), [15]ਡਿਕਾਰੁ (ਸ,ਭ), [16]ਖੰਘੂਰਣੁ (ਲ), ਖਘੂਰਣੁ (ਖ)

ਆਲਕ ਤੈ ਅਗਵਾੜੀਆ ਹਿਡਕੀ ਖੁਰਕਣੁ ਪਰਸ ਪਰਸੈ।
ਉਭੇ ਸਾਹ ਉਬਾਸੀਆ ਚੁਟਕਾਰੀ ਤਾੜੀ ਸੁਣਿ ਕਿਸੈ।
ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਹਰਿਖੁ[1] ਸੋਗੁ ਜੋਗੁ ਭੋਗੁ ਦੁਖ ਸੁਖ ਨ ਵਿਣਸੈ।
ਜਾਗਦਿਆ ਲਖੁ ਚਿਤਵਣੀ ਸੁਤਾ ਸੁਹਣੈ[2] ਅੰਦਰਿ ਧਸੈ।
ਸੁਤਾ ਸੀ ਬਰੜਾਵਦਾ ਕਿਰਤਿ ਵਿਰਤਿ ਵਿਚਿ ਜਸ ਅਪਜਸੈ।
ਤਿਸਨਾ ਅੰਦਰਿ ਘਣਾ ਤਰਸੈ[3]। ੧੫।

ਗੁਰਮਤਿ ਦੁਰਮਤਿ ਵਰਤਣਾ ਸਾਧੁ ਅਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚਿ ਵਸੈ।
ਤਿਨਿ[4] ਵੇਸ ਜਮਵਾਰ ਵਿਚਿ ਹੋਇ ਸੰਜੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ ਮੁਣਸੈ।
ਸਹਸ ਕੁਬਾਣ ਨ ਵਿਸਰੈ ਸਿਰਜਣਹਾਰੁ ਵਿਸਾਰੁ ਵਿਗਸੈ।
ਪਰ ਨਾਰੀ ਪਰ ਦਰਬੁ ਹੇਤੁ ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਪਰਪੰਚ ਰਹਸੈ।
ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਤਜਿ ਕੀਰਤਨ ਕਥਾ ਨ ਸਾਧ ਪਰਸੈ।
ਕੁਤਾ ਚਉਕ[5] ਚੜਾਈਐ ਚਕੀ ਚਟਣਿ ਕਾਰਣਿ ਨਸੈ।
ਅਵਗੁਣਿਆਰਾ ਗੁਣ ਨ ਸਰਸੈ। ੧੬।

ਜਿਉ ਬਹੁ ਵਰਣ ਵਣਾਸਪਤਿ ਮੂਲ ਪਤ੍ਰ ਫਲ ਫੁਲ ਘਣੇਰੇ।
ਇਕ ਵਰਨੁ ਬੈਸੰਤਰੈ ਸਭਨਾ ਅੰਦਰਿ ਕਰਦਾ ਡੇਰੇ।
ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਅਨੇਕ ਹੋਇ ਰੰਗੁ ਸੁਰੰਗੁ ਸੁ ਵਾਸੁ ਚੰਗੇਰੇ।
ਵਾਂਸਹੁ ਉਠਿ ਉਪਨਿ ਕਰਿ ਜਾਲਿ ਕਰੰਦਾ ਭਸਮੇ ਢੇਰੇ।
ਰੰਗ ਬਿਰੰਗੀ ਗਊ ਵੰਸੁ ਅੰਗ ਅੰਗ ਧਰਿ ਨਾਉ ਲਵੇਰੇ।
ਸਦੀ ਆਵੇ ਨਾਉ ਸੁਣਿ ਪਾਲੀ ਚਾਰੈ ਮੇਰੇ ਤੇਰੇ।
ਸਭਨਾ ਦਾ ਇਕੁ ਰੰਗੁ ਦੁਧੁ ਘਿਅ ਪਟ ਭਾਂਡੈ ਦੋਖ ਨ ਹੇਰੇ।
ਚੇਤੈ[6] ਅੰਦਰਿ ਚੇਤੁ ਚਿਤੇਰੇ। ੧੭।

ਧਰਤੀ ਪਾਣੀ ਵਾਸੁ ਹੈ ਫੁਲੀ ਵਾਸੁ ਨਿਵਾਸੁ ਚੰਗੇਰੀ।
ਤਿਲ ਫੁਲਾ ਦੇ ਸੰਗਿ ਮਿਲਿ ਪਤਿਤੁ ਪੁਨੀਤੁ ਫੁਲੇਲੁ ਘਵੇਰੀ।
ਅਖੀ ਦੇਖਿ ਅਨ੍ਹੇਰੁ ਕਰਿ ਮਨਿ ਅੰਧੇ ਤਨਿ ਅੰਧੁ ਅੰਧੇਰੀ।
ਛਿਅ[7] ਰੁਤ ਬਾਹਰ ਮਾਹ ਵਿਚਿ ਸੂਰਜੁ ਇਕੁ ਨ ਘੁਘੂ ਹੇਰੀ।
ਸਿਮਰਣਿ ਕੂੰਜ ਧਿਆਨੁ ਕਛੁ ਪਥਰ ਕੀੜੇ ਰਿਜਕੁ ਸਵੇਰੀ।
ਕਰਤੇ ਨੋ ਕੀਤਾ ਨ ਚਿਤੇਰੀ। ੧੮।

ਘੁਘੂ ਚਾਮਚਾੜਿਕ[8] ਨੋ ਦਿਹੁੰ[9] ਨ ਸੁਝੈ ਚਾਨਣ ਹੋਦੇ।
ਰਾਤਿ ਅਨ੍ਹੇਰੀ ਦੇਖਦੇ[10] ਬੋਲ ਕੁਬੋਲ ਅਬੋਲਿ ਖਲੋਦੇ।

---

[1]ਹਰਖੁ (ਸ,ਖ), ਹਰਖ (ਭ,ਲ), [2]ਸੋਹਣੇ (ਭ), [3]ਸਰਮੈ (ਲ), [4]ਤਿੰਨ (ਸ), [5]ਚੌਕ (ਭ), [6]ਚਿਤੈ (ਸ,ਖ,ਭ), [7]ਛਿਆ (ਭ), [8]ਚਾਮਚਿੜਕ (ਸ,ਖ,ਲ), ਚਾਮਚਾਰਿਕ (ਭ), [9]ਦੇਹੁੰ (ਸ), ਦੋਹੈ (ਲ,ਭ), [10]ਵੇਖਦੇ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ)

ਮਨਮੁਖ ਅਨ੍ਹੇ ਰਾਤਿ ਦਿਹੁ ਸੁਰਤਿ ਵਿਹੂਣੇ ਚਕੀ ਝੋਦੇ।
ਅਉਗੁਣ ਚੁਣਿ ਚੁਣਿ ਛਡਿ ਗੁਣ ਪਰਹਰਿ ਹੀਰੇ ਫਟਕ ਪਰੋਦੇ।
ਨਾਉ ਸੁਜਾਖੇ ਅੰਨ੍ਹਿਆ ਮਾਇਆ ਸਦ ਮਤਵਾਲੇ ਰੋਦੇ।
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ[1] ਵਿਰੋਧ ਵਿਚਿ ਚਾਰੇ ਪਲੇ ਭਰਿ ਭਰਿ ਧੋਦੇ।
ਪਥਰ ਪਾਪ ਨ ਛੁਟਹਿ ਢੋਦੇ[2]। ੧੯।

ਥਲਾ ਅੰਦਰਿ ਅਕ ਉਗਵਨਿ ਵੁਠੇ ਮੀਹਿ ਪਵੈ ਮੁਹਿ ਮੋਆ।
ਪਤਿ ਟੁਟੈ ਦੁਧੁ ਵਹਿ ਚਲੈ ਪੀਤੈ ਕਾਲਕੂਟੁ ਓਹੁ ਹੋਆ।
ਅਕਹੁ ਫਲ ਹੋਇ ਖਖੜੀ ਨਿਹਫਲੁ [3]ਸੋ ਫਲੁ[3] [4]ਅਕਤਿਡੁ ਭੋਆ[4]।
ਵਿਹੁ ਨਸੈ ਅਕ ਦੁਧ ਤੇ ਸਪੁ ਖਾਧਾ ਖਾਇ ਅਕ[5] ਨਿਰੋਆ[6]।
ਸੋ ਅਕ ਚਰਿ ਕੈ ਬਕਰੀ ਦੇਇ[7] ਦੁਧ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮੋਹਿ ਚੋਆ।
ਸਪੈ ਦੁਧੁ ਪੀਆਲੀਐ ਵਿਸੁ ਉਗਾਲੈ ਪਾਸਿ ਖੜੋਆ।
ਗੁਣ ਕੀਤੇ ਅਵਗੁਣ ਕਰਿ ਢੋਆ। ੨੦।

ਕੁਹੈ ਕਸਾਈ ਬਕਰੀ ਲਾਇ ਲੂਣ ਸੀਖ ਮਾਸੁ ਪਰੋਆ।
ਹਸਿ ਹਸਿ ਬੋਲੇ ਕੁਹੀਦੀ[8] ਖਾਧੇ ਅਕਿ ਹਾਲੁ ਇਹੁ ਹੋਆ।
ਮਾਸ ਖਾਨਿ ਗਲਿ ਛੁਰੀ ਦੇ ਹਾਲੁ ਤਿਨਾੜਾ ਕਉਣ ਅਲੋਆ।
ਜੀਭੈ ਹੰਦਾ ਫੇੜਿਆ ਖਉ ਦੰਦਾ ਮੁਹੁ ਭੰਨਿ ਵਿਗੋਆ।
ਪਰ ਤਨ ਪਰ ਧਨ ਨਿੰਦਾ ਕਰਿ ਹੋਇ ਦੁਜੀਭਾ ਬਿਸੀਅਰੁ ਭੋਆ।
ਵਸਿ ਆਵੈ ਗੁਰੁਮੰਤ ਸਪੁ ਨਿਗੁਰਾ ਮਨਮੁਖ ਸੁਣੈ ਨ ਸੋਆ।
ਵੇਖਿ ਨ ਚਲੈ ਅਗੈ ਟੋਆ। ੨੧।

ਆਪਿ ਨ ਵੰਞੈ ਸਾਹੁਰੈ ਲੋਕਾ ਮਤੀ ਦੇ ਸਮਝਾਏ।
ਚਾਨਣੁ ਘਰਿ ਵਿਚਿ ਦੀਵਿਅਹੁ ਹੇਠਿ ਅਨ੍ਹੇਰੁ ਨ ਸਕੈ ਮਿਟਾਏ।
ਹਥੀ[9] ਦੀਵਾ ਫੜਿ ਅਖੁੜੈ[10] ਹੁਇ[11] ਚਕਚਉਧੀ ਪੈਰੁ ਥਿੜਾਏ।
ਹਥ ਕੰਙਣੁ ਲੈ ਆਰਸੀ ਅਉਖਾ ਹੋਵੈ ਦੇਖਿ ਦਿਖਾਏ।
ਦੀਵਾ ਇਕਤੂ[12] ਹਥਿ ਲੈ [13]ਆਰਸੀ ਦੂਜੇ ਹਥਿ[13] ਫੜਾਏ।
ਹੁੰਦੇ[14] ਦੀਵੇ ਆਰਸੀ ਆਖੁੜਿ ਟੋਏ ਪਾਉਦਾ ਜਾਏ।
ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਕੁਦਾਏ[15] ਹਰਾਏ। ੨੨।

ਅਮਿਅ ਸਰੋਵਰਿ ਮਰੈ ਡੁਬਿ ਤਰੈ ਨ ਮਨਤਾਰੂ ਸੁ ਆਵਾਈ[16]।

---

[1]ਕਰੋਧ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [2]ਛੌਦੇ (ਭ), [3]ਸਫਲੁ (ਲ), [4]ਅਕਤਿ ਡੋਆ (ਲ), [5]ਆਕ (ਭ), ਅਕ (ਖ), [6]ਨਰੋਆ (ਸ), [7]ਦੇ (ਲ), [8]ਕੁਹਦੀ (ਲ), [9]ਹਥੁ (ਸ,ਖ), ਹਥ (ਭ), ਹਥਿ (ਲ), [10]ਆਖੜੈ (ਸ,ਖ), [11]ਹੁਇ (ਭ,ਲ), [12]ਇਕਤ (ਭ), [13]ਦੂਜੇ ਹਥਿ ਆਰਸੀ (ਖ,ਭ,ਲ), [14]ਹੋਦੇ (ਖ,ਲ), [15]ਕੁਦਾ (ਭ), [16]ਅਵਾਈ (ਸ,ਖ,ਲ)

ਪਾਰਸੁ ਪਰਸਿ ਨ ਪਥਰੁ[1] ਕੰਚਨੁ ਹੋਇ[2] ਨ ਅਘੜੁ ਘੜਾਈ।
ਬਿਸੀਅਰੁ ਵਿਸੁ ਨ ਪਰਹਰੈ ਅਠ ਪਹਰ ਚੰਨਣਿ ਲਪਟਾਈ।
ਸੰਖ ਸਮੁੰਦਹੁ ਸਖਣਾ ਰੋਵੈ ਧਾਹਾ ਮਾਰਿ ਸੁਣਾਈ।
ਘੁਘੂ ਸੁਝੁ ਨ ਸੁਝਈ ਸੂਰਜ ਜੋਤਿ ਨ ਲੁਕੈ ਲੁਕਾਈ।
ਮਨਮੁਖ ਵਡਾ ਅਕਿਰਤਘਣੁ[3] ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਸੁਆਇ[4] ਲੁਭਾਈ।
ਸਿਰਜਨਹਾਰੁ[5] ਨ ਚਿਤਿ ਵਸਾਈ। ੨੩।

ਮਾ ਗਭਣਿ ਜੀਅ[6] ਜਾਣਦੀ ਪੁਤੁ ਸਪੁਤੁ ਹੋਵੈ ਸੁਖਦਾਈ।
ਪੁਤਹੁ[7] ਧੀ[8] ਚੰਗੇਰੜੀ ਪਰ ਘਰ ਜਾਇ ਵਸਾਇ ਨ ਆਈ।
ਧੀਅਹੁ ਸਪੁ ਸਕਾਰਥਾ ਜਾਉ ਜਣੇਦੀ ਜਣਿ ਜਣਿ ਖਾਈ।
ਮਾ ਡਾਇਣ ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਹੈ[9] ਕਪਟੀ ਪੁਤੈ ਖਾਇ ਅਘਾਈ[10]।
ਬਾਮ੍ਹਣ ਗਾਈ ਖਾਇ[11] ਸਪੁ ਫੜਿ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ[12] ਪਵਾਇ ਪਿੜਾਈ।
ਨਿਗੁਰੇ ਤੁਲਿ ਨ ਹੋਰੁ ਕੋ ਸਿਰਜਣਹਾਰੇ ਸਿਰਠਿ ਉਪਾਈ।
ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨ ਗੁਰ ਸਰਣਾਈ। ੨੪।

ਨਿਗੁਰੇ ਲਖ ਨ ਤੁਲ ਤਿਸ ਨਿਗੁਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਿ ਨ ਆਏ।
ਜੋ ਗੁਰ ਗੋਪੈ ਆਪਣਾ ਤਿਸੁ ਡਿਠੇ ਨਿਗੁਰੇ ਸਰਮਾਏ।
ਸੀਹ ਸਉਹਾ ਜਾਣਾ ਭਲਾ ਨ ਤਿਸੁ ਬੇਮੁਖ ਸਉਹਾ ਜਾਏ।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੇ ਜੋ ਮੁਹੁ ਫਿਰੈ ਤਿਸੁ ਮੁਹਿ ਲਗਣ ਵਡੀ ਬਲਾਏ[13]।
ਜੇ ਤਿਸੁ ਮਾਰੈ ਧਰਮ ਹੈ ਮਾਰਿ ਨ ਹੰਘੈ ਆਪੁ ਹਟਾਏ।
ਸੁਆਮਿ ਧੋਹੀ[14] ਅਕਿਰਤਘਣ ਬਾਮ੍ਹਣ ਗਊ ਵਿਸਾਹਿ ਮਰਾਏ।
ਬੇਮੁਖ ਲੂੰਅ ਨ ਤੁਲਿ ਤੁਲਾਇ। ੨੫।

ਮਾਣਸ ਦੇਹ ਦੁਲੰਭੁ ਹੈ ਜੁਗਹ ਜੁਗੰਤਰਿ ਆਵੈ ਵਾਰੀ।
ਉਤਮੁ ਜਨਮੁ ਦੁਲੰਭੁ ਹੈ ਇਕ ਵਾਕੀ ਕੋੜਮਾ ਵੀਚਾਰੀ।
ਦੇਹਿ ਅਰੋਗੁ ਦੁਲੰਭੁ ਹੈ ਭਾਗਠ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਹਿਤਕਾਰੀ।
ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ[15] ਦੁਲੰਭੁ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਭਗਤਿ ਪਿਆਰੀ।
ਫਾਥਾ ਮਾਇਆ ਮਹਾ ਜਾਲਿ ਪੰਜਿ ਦੂਤ ਜਮਕਾਲੁ ਸੁ ਭਾਰੀ।
ਜਿਉ ਕਰਿ ਸਹਾ ਵਹੀਰ ਵਿਚਿ ਪਰ ਹਥਿ ਪਾਸਾ ਪਉਛਕਿ ਸਾਰੀ।
ਦੂਜੈ ਭਾਹਿ ਕੁਦਾਇਅੜਿ ਜਮ ਜੰਦਾਰੁ ਸਾਰ ਸਿਰਿ ਮਾਰੀ।
ਆਵੈ ਜਾਇ ਭਵਾਈਐ ਭਵਜਲ ਅੰਦਰਿ ਹੋਇ ਖੁਆਰੀ।

[1]ਪਥਰਹੁ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [2]ਹੋਨਿ (ਭ), [3]ਅਕ੍ਰਿਤਘਣੁ (ਸ,ਲ), [4]ਸੁਵਾਇ (ਖ), [5]ਸਿਰਜਣਹਾਰ (ਭ), [6]ਜੀਆ (ਭ), [7]ਕੁਪੁਤਹੁ (ਸ,ਖ), [8]ਧੀਅ (ਭ), [9]ਕਹੈ (ਭ), [10]ਆਘਾਈ (ਭ), [11]ਪਾਇ (ਭ), [12]ਮੰਤਿ (ਖ,ਭ,ਲ), [13]ਬੁਲਾਏ (ਸ), [14]ਧ੍ਰੋਹੀ (ਸ), [15]ਸੰਗੁ (ਖ,ਭ)

ਹਾਰੈ ਜਨਮੁ ਅਮੋਲੁ ਜੂਆਰੀ[1]। ੨੬।

ਇਹੁ ਜਗੁ ਚਉਪੜਿ ਖੇਲੁ ਹੈ ਆਵਾਗਉਣ ਭਉਜਲ ਸੈਸਾਰੇ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਜੋੜਾ ਸਾਧਸੰਗਿ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰੇ।
ਲਗਿ ਜਾਇ ਸੋ ਪੁਜਿ[2] ਜਾਇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦੀ[3] ਪੰਜਿ ਨਿਵਾਰੇ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਉ ਹੈ ਆਪਹੁ ਬੁਰਾ ਨ ਕਿਸੈ ਵਿਚਾਰੇ[4]।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਸਾਵਧਾਨ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥ ਚਲੈ ਪਗੁ ਧਾਰੈ।
ਲੋਕ ਵੇਦ ਗੁਰੁ ਗਿਆਨ ਮਤ ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਗੁਰੁਸਿਖ ਪਿਆਰੇ।
ਨਿਜ ਘਰਿ ਜਾਇ ਵਸੈ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰੇ। ੨੭।

ਵਾਸ ਸੁਗੰਧਿ ਨ ਹੋਵਈ ਚਰਣੋਦਕ ਬਾਵਨ ਬੋਹਾਏ।
ਕਚਹੁ ਕੰਚਨ ਨ ਥੀਐ ਕਚਹੁ ਕੰਚਨ ਪਾਰਸ ਲਾਏ।
ਨਿਹਫਲੁ ਸਿੰਮਲੁ[5] ਜਾਣੀਐ ਅਫਲੁ ਸਫਲੁ ਕਰਿ ਸਭ ਫਲ ਪਾਏ।
ਕਾਉ ਨ ਹੋਵਨਿ ਉਜਲੇ ਕਾਲੀ ਹੂੰ ਧਉਲੇ ਸਿਰਿ ਆਏ।
ਕਾਗੁ[6] ਹੰਸ ਹੁਇ ਪਰਮਹੰਸੁ ਨਿਰਮੋਲਕੁ ਮੋਤੀ ਚੁਣਿ[7] ਖਾਏ।
ਪਸੂ ਪਰੇਤਹ ਦੇਵ ਕਰਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਕਮਾਏ।
ਤਿਸ ਗੁਰ ਸਾਰ ਨ ਜਾਤੀਆ ਦੁਰਮਤਿ ਦੂਜੈ[8] ਭਾਇ ਸੁਭਾਏ[9]।
ਅੰਨਾ ਆਗੂ ਸਾਥ ਮੁਹਾਏ। ੨੮।

ਮੈ ਜੇਹਾ ਨ ਅਕਿਰਤਘਣੁ ਹੈ ਭਿ ਨ ਹੋਆ ਹੋਵਣਹਾਰਾ।
ਮੈ ਜੇਹਾ ਨ ਹਰਾਮਖੋਰ ਹੋਰੁ ਨ ਕੋਈ ਅਵਗੁਣਿਆਰਾ।
ਮੈ ਜੇਹਾ ਨਿੰਦਕੁ ਨ ਕੋਇ ਗੁਰ ਨਿੰਦਾ ਸਿਰਿ ਬਜਰ ਭਾਰਾ।
ਮੈ ਜੇਹਾ ਬੇਮੁਖ ਨ ਕੋਇ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਬੇਮੁਖੁ ਹਤਿਆਰਾ।
ਮੈ ਜੇਹਾ ਕੋ ਦੁਸਟੁ ਨਾਹਿ ਨਿਰਵੈਰੈ ਸਿਉ ਵੈਰੁ ਵਿਕਾਰਾ।
ਮੈ ਜੇਹਾ ਨ ਵਿਸਾਹੁ ਧ੍ਰੋਹੁ ਬਗਲ[10] ਸਮਾਧੀ ਮੀਨ ਅਹਾਰਾ।
ਬਜਰੁ ਲੇਪੁ ਨ ਉਤਰੈ ਪਿੰਡੁ ਅਪਰਚੇ ਅਉਚਰੁ ਚਾਰਾ।
ਮੈ ਜੇਹਾ ਨ ਦੁਬਾਜਰਾ ਤਜਿ ਗੁਰਮਤਿ ਦੁਰਮਤਿ ਹਿਤਕਾਰਾ।
ਨਾਉ[11] ਮੁਰੀਦ ਨ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਾ[12]। ੨੯।

ਬੇਮੁਖ ਹੋਵਨਿ ਬੇਮੁਖਾ ਮੈ ਜੇਹੇ ਬੇਮੁਖ [ਮੁਖ][13] ਡਿਠੇ।
ਬਜਰ ਪਾਪਾ ਬਜਰ ਪਾਪ ਮੈ ਜੇਹੇ ਕਰਿ ਵੈਰੀ ਇਠੇ।
ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਿਠਾ ਬੇਮੁਖਾ ਆਪਹੁ ਬੁਰੇ ਜਾਨਿ[14] ਕੈ ਸਿਠੇ।

---

[1]ਜਆਰੀ (ਸ,ਖ,ਲ), [2]ਪੁਗਿ (ਸ,ਖ,ਭ), [3]ਪਰਸਾਦੀ (ਸ,ਖ,ਲ), [4]ਵੀਚਾਰੇ (ਖ,ਭ,ਲ), [5]ਸਿੰਬਲ (ਖ,ਲ), [6]ਕਾਗਹੁ (ਸ), ਕਾਂਗਹੁ (ਭ), ਕਾਗ (ਖ), [7]ਚੁਣਿ ਚੁਣਿ (ਲ), [8]ਦੂਜਾ (ਸ), [9]ਸਭਾਏ (ਸ), ਲੁਭਾਏ (ਲ), [10]ਸਗਲ (ਸ), [11]ਨਾਮੁ (ਲ), [12]ਬੀਚਾਰ (ਭ), [13]ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਤੁਲਨਾ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਹੈ। [14]ਜਾਣਿ (ਲ,ਖ)

ਲਿਖ ਨ ਸਕਨਿ ਚਿਤ ਗੁਪਤ ਸਤ ਸਮੁੰਦ ਸਮਾਵਨਿ[1] ਚਿਠੇ।
ਚਿਠੀ ਹੂੰ ਤੁਮਾਰ ਲਿਖਿ ਲਖ ਲਖ ਇਕਦੂ ਇਕ ਦੁਧਿਠੇ।
ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਾਂਗ ਹੁਰੇਇਆ[2] ਹੁਇ ਮਸਕਰਾ [3]ਸਭਾਸਭ ਰਿਠੇ[3]।
ਮੈਥਹੁ ਬੁਰਾ ਨ ਕੋਇ ਸਰਿਠੇ। ੩੦।

ਲੈਲਾ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਦਾ ਕੁਤਾ ਮਜਨੂੰ ਦੇਖਿ ਲੁਭਾਣਾ।
ਕੁਤੇ ਦੀ ਪੈਰੀ ਪਵੈ ਹੜਿ ਹੜਿ ਹਸੈ ਲੋਕੁ ਵਿਡਾਣਾ।
ਮੀਰਾਸੀ ਮੀਰਾਸੀਆ ਨਾਮ[4] ਧਰੀਕੁ ਮੁਰੀਦੁ ਬਬਾਣਾ[5]।
ਕੁਤਾ ਡੂਮੁ[6] ਵਖਾਣੀਐ ਕੁਤਾ ਵਿਚਿ ਕੁਤਿਆ ਨਿਮਾਣਾ।
ਗੁਰਸਿਖ ਆਸਕੁ ਸਬਦ ਦੇ ਕੁਤੇ ਦਾ ਪੜਕੁਤਾ ਭਾਣਾ।
ਕਟਣੁ ਚਟਣੁ ਕੁਤਿਆ ਮੋਹੁ ਨ ਧ੍ਰੋਹ[7] ਧ੍ਰਿਗਸਟੁ ਕਮਾਣਾ।
ਅਵਗੁਣਿਆਰੇ ਗੁਣੁ ਕਰਨਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ[8] ਕੁਰਬਾਣਾ।
ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣੁ ਬਿਰਦੁ ਵਖਾਣਾ। ੩੧। ੩੭। ਸੈਤੀਹ।

---

[1]ਇਮਾਵਨਿ (ਸ), [2]ਹੁਹੇਰਿਆ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [3]ਸਭ ਸਭਿ ਰਿਠੈ (ਸ),ਸਭੇ ਰਿਠੇ (ਲ), ਸਭ ਸਭ ਰਿਠੈ (ਭ),
[4]ਨਾਵ (ਲ), [5]ਬਿਬਾਣਾ (ਸ), [6]ਭੂੰਮ (ਲ), [7]ਧੋਹ (ਸ,ਖ,ਭ,ਲ), [8]ਸਾਧ (ਲ)

ਵਾਰ ੩੮+

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਕਾਮ ਲਖ ਕਰਿ ਕਾਮਨਾ ਬਹੁ ਰੂਪੀ ਸੋਹੈ।
ਲਖ ਕਰੋਧ ਕਰੋਧ ਕਰਿ ਦੁਸਮਣ[1] ਹੋਇ ਜੋਹੈ।
ਲਖ ਲੋਕ ਲਖ ਲਖਮੀ ਹੋਇ ਧੋਹਣ[2] ਧੋਹੈ।
ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਕਰੋੜ ਮਿਲਿ ਹੋ ਬਹੁ ਗੁਣ ਸੋਹੈ।
ਅਸੁਰ ਸੰਘਾਰ ਹੰਕਾਰ ਲਖ ਹਉਮੈ ਕਰਿ ਛੋਹੈ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰੁ ਸਿਖ ਸੁਣਿ ਗੁਰੁਸਿਖ ਨ ਪੋਹੈ। ੧।

ਲਖ ਕਾਮਣ ਲਖ ਕਾਵਰੂ ਲਖ ਕਾਮਣਿਆਰੀ।
ਸਿੰਘਲਦੀਪਹੁ[3] ਪਦਮਣੀ ਬਹੁ ਰੂਪਿ ਸੀਗਾਰੀ।
ਮੋਹਣੀਆ ਇੰਦ੍ਰਪੁਰੀ ਅਪਛਰਾ ਸੁਚਾਰੀ[4]।
ਹੂਰਾ ਪਰੀਆ[5] ਲਖ ਲਖ ਲਖ ਭਿਸਤ[6] ਸਵਾਰੀ।
ਲਖ ਕਉਲਾ ਨਵ ਜੋਬਨੀ ਲਖ ਕਾਮ ਕਰਾਰੀ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੋਹਿ ਨ ਸਕਨੀ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਾਰੀ। ੨।

ਲਖ ਦੁਰਜੋਧਨ[7] ਕੰਸ ਲਖ ਲਖ ਦੈਤ ਲੜੰਦੇ।
ਲਖ ਰਾਵਣ ਕੁੰਭਕਰਣ ਲਖ ਲਖ ਰਾਕਸ ਮੰਦੇ।
ਪਰਸਰਾਮ ਲਖ ਸਹਸਬਾਹੁ ਕਰਿ ਖੁਦੀ ਖਹੰਦੇ।
ਹਰਨਾਕਸ[8] ਬਹੁ ਹਰਨਕਸਾ[9] ਨਰਸਿੰਘ ਬੁਕੰਦੇ।
ਲਖ ਕਰੋਧ ਵਿਰੋਧ ਲਖ ਲਖ ਵੈਰੁ ਕਰੰਦੇ।
ਗੁਰਸਿਖ ਪੋਹਿ ਨ ਸਕਈ[10] ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਿਲੰਦੇ। ੩।

ਸੋਇਨਾ ਰੁਪਾ ਲਖ ਮਣਾ ਲਖ ਭਰੇ ਭੰਡਾਰਾ।
ਮੋਤੀ ਮਾਣਿਕ ਹੀਰਿਆ ਬਹੁ ਮੋਲ ਅਪਾਰਾ।
ਦੇਸ ਵੇਸ ਲਖ ਰਾਜ ਭਾਗ ਪਰਗਨੇ[11] ਹਜਾਰਾ।

---

[1]ਦੁਸਮਨ (ਸ,ਭ), [2]ਧੋਇਣਿ (ਭ), ਧੋਹਣਿ (ਖ), [3]ਸਿੰਗਲਦੀਪਹੁ (ਸ), [4]ਸੁਰਾਚੀ (ਭ), [5]ਹੂਰਾਂ ਪਰੀਆਂ (ਸ), [6]ਬਹਿਸਤ (ਸ), [7]ਦੁਰਯੋਜਨ (ਸ), [8]ਹਰਣਾਖਸ (ਖ,ਭ), [9]ਹਰਣਾਕਸਾ (ਸ), ਹਰਨਸਾ (ਖ), ਹਰਣਾਕਸ (ਭ), [10]ਸਕਨੀ (ਭ), [11]ਪਰਗਣੇ (ਸ)

ਰਿਧੀ ਸਿਧੀ [1]ਜੋਗ ਭੋਗ[1] ਅਭਰਣ ਸੀਗਾਰਾ।
ਕਾਮਧੇਨਿ[2] ਲਖ ਪਾਰਜਾਤਿ[3] ਚਿੰਤਾਮਣਿ ਪਾਰਾ।
ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਸਗਲ ਫਲ ਲਖ ਲੋਭ ਲੁਭਾਰਾ।
ਗੁਰਸਿਖ ਪੋਹ ਨ ਹੰਘਨੀ ਸਾਧਸੰਗਿ ਉਧਾਰਾ। ੪।

ਪਿਉ ਪੁਤੁ ਮਾਵੜ ਧੀਅੜੀ ਹੋਇ ਭੈਣਿ ਭਿਰਾਵਾ।
ਨਾਰਿ ਭਤਾਰੁ ਪਿਆਰ ਲਖ ਮਨ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਵਾ।
ਸੁੰਦਰਿ ਮੰਦਰਿ ਚਿਤ੍ਰਸਾਲ ਬਾਗ ਫੁਲ ਸੁਹਾਵਾ।
ਰਾਗ ਰੰਗ ਰਸ ਰੂਪ ਲਖ ਬਹੁ ਭੋਗ ਭੁਲਾਵਾ।
ਲਖ ਮਾਇਆ ਲਖ ਮੋਹਿ ਮਿਲਿ ਹੋਇ ਮੁਦੀ[4] ਦਾਵਾ।
ਗੁਰੁਸਿਖ ਪੋਹ ਨ ਹੰਘਈ[5] ਸਾਧਸੰਗੁ ਸੁਹਾਵਾ। ੫।

ਵਰਨਾ ਵਰਨ ਨ ਭਾਵਨੀ ਕਰਿ ਖੁਦੀ ਖਹੰਦੇ।
ਜੰਗਲ ਅੰਦਰਿ ਸੀਹ ਦੁਇ ਬਲਵੰਤਿ ਬੁਕੰਦੇ।
ਹਾਥੀ ਹਥਿਆਈ ਕਰਨਿ ਮਤਵਾਲੇ ਹੁਇ[6] ਅੜੀ ਅੜੰਦੇ।
ਰਾਜ ਭੂਪ[7] ਰਾਜ ਵਡੇ ਮਲ ਦੇਸ ਲੜੰਦੇ।
ਮੁਲਕ ਅੰਦਰਿ ਪਾਤਿਸਾਹ ਦੁਇ ਜਾਇ ਜੰਗ ਜੁੜੰਦੇ।
ਹਉਮੈ ਕਰਿ ਹੰਕਾਰ ਲਖ ਮਲ ਮਲ ਘੁਲੰਦੇ।
ਗੁਰੁ ਸਿਖ ਪੋਹਿ ਨ ਸਕਨੀ ਸਾਧੁ ਸੰਗਿ ਵਸੰਦੇ। ੬।

ਗੋਰਖ ਜਤੀ ਸਦਾਇਦਾ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਘਰਿਬਾਰੀ।
ਸੁਕਰ ਕਾਣਾ ਹੋਇਆ ਮੰਤੀ ਅਵੀਚਾਰੀ[8]।
ਲਖਮਣ ਸਾਧੀ ਭੁਖ ਤਿਹ[9] ਹਉਮੈ ਅਹੰਕਾਰੀ[10]।
ਹਣਵੰਤ[11] ਬਲਵੰਤ ਆਖੀਐ ਚੰਚਲ ਮਤਿ ਖਾਰੀ।
ਭੈਰਉ ਭੂਤ ਕਸੂਤ ਸੰਗੁ ਦੁਰਮਤਿ ਉਰਧਾਰੀ।
ਗੁਰਸਿਖ ਜਤੀ ਸਲਾਹੀਅਨਿ ਜਿਨਿ ਹਉਮੈ ਮਾਰੀ। ੭।

ਹਰੀ ਚੰਦ ਸਤਿ[12] ਰਖਿਆ ਨਿਖਾਸ ਵਿਕਾਣਾ।
ਬਲਿ ਛਲਿਆ ਸਤੁ ਪਾਲਦਾ ਪਾਤਾਲਿ ਸਿਧਾਣਾ।
ਕਰਨੁ ਸੁ ਕੰਚਨੁ ਦਾਨ ਕਰਿ ਅੰਤਿ ਪਛੋਤਾਣਾ।
ਸਤਿਵਾਦੀ ਹੁਇ ਧਰਮਪੁਤੁ ਕੂੜ ਜਮਪੁਰਿ ਜਾਣਾ।
ਜਤੀ ਸਤੀ ਸੰਤੋਖੀਆ ਹਉਮੈ ਗਰਬਾਣਾ।

---

[1]ਭੋਗ ਜੋਗ (ਭ), [2]ਕਾਮਧੇਨੁ (ਸ), ਕਾਮਧੇਨ (ਭ), ਕਾਮਧੇਣ (ਖ), [3]ਪਾਰਿਜਾਤਿ (ਸ), ਪਾਰਜਾਤ (ਭ), [4]ਮੁਦਈ (ਸ), [5]ਹੰਘਨੀ (ਸ,ਖ,ਭ), [6]ਹੋਇ (ਭ), [7]ਰੂਪਤ (ਖ),ਰੂਪ (ਭ), [8]ਅਵਿਚਾਰੀ (ਸ,ਖ,ਭ), [9]ਤੇਹ (ਸ), [10]ਹੰਕਾਰੀ [11]ਹਨੂੰਮਤ (ਸ), [12]ਸਤੁ (ਖ)

ਗੁਰਸਿਖ ਰੋਮ ਨ ਪੁਜਨੀ ਬਹੁ ਮਾਣੁ ਨਿਮਾਣਾ। ੮।

ਮੁਸਲਮਾਣਾ ਹਿੰਦੂਆ ਦੁਇ ਰਾਹ ਚਲਾਏ।
ਮਜਹਬ ਵਰਣ[1] ਗਣਾਇਦੇ ਗੁਰੁ ਪੀਰੁ ਸਦਾਏ।
ਸਿਖ ਮੁਰੀਦ ਪਾਖੰਡ[2] ਕਰਿ ਉਪਦੇਸ ਦ੍ਰਿੜਾਏ।
ਰਾਮੁ ਰਹੀਮੁ ਧਿਆਇਦੇ ਹਉਮੈ ਗਰਬਾਏ।
ਮਕਾ ਗੰਗ ਬਨਾਰਸੀ ਪੂਜ ਜਾਰਤਿ ਆਏ।
ਰੋਜੇ ਵਰਤ ਨਿਵਾਜ[3] ਕਰਿ ਡੰਡਉਤਿ ਕਰਾਏ।
ਗੁਰਸਿਖ ਰੋਮ ਨ ਪੁਜਨੀ ਜੋ ਆਪੁ ਗਵਾਏ। ੯।

ਛਿਅ ਦਰਸਨ ਵਰਤਾਇਆ ਚਉਦਹ ਖਨਵਾਦੇ।
ਘਰੈ ਘੂੰਮ ਘਰਬਾਰੀਆ ਅਸਵਾਰ ਪਿਆਦੇ।
ਸਨਿਆਸੀ ਦਸ ਨਾਮ ਧਰਿ ਕਰਿ ਵਾਦ ਕਵਾਦੇ।
ਰਾਵਲ ਬਾਰਹ ਪੰਥ ਕਰਿ ਫਿਰਦੇ ਉਦਮਾਦੇ।
ਜੈਨੀ ਜੂਠ ਨ ਉਤਰੈ ਜੂਠੇ ਪਰਸਾਦੇ।
ਗੁਰਸਿਖ ਰੋਮ ਨ ਪੁਜਨੀ ਧੁਰਿ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦੇ। ੧੦।

ਬਹੁ ਸੁਨੀ ਸੀਅ ਰਾਫਜੀ ਮਜਹਬ ਮਨਿ ਭਾਣੇ।
ਮੁਲਹਦ ਹੋਇ ਮੁਨਾਫਕਾ ਸਭ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਣੇ।
ਈਸਾਈ ਮੂਸਾਈਆ ਹਉਮੈ ਹੈਰਾਣੇ[4]।
ਹੋਇ ਫਿਰੰਗੀ ਅਰਮਨੀ[5] ਰੂਮੀ ਗਰਬਾਣੇ।
ਕਾਲੀ ਪੋਸ ਕਲੰਦਰਾ ਦਰਵੇਸ ਦੁਗਾਣੇ।
ਗੁਰੁਸਿਖ ਰੋਮ ਨ ਪੁਜਨੀ ਗੁਰ ਹਟਿ ਵਿਕਾਣੇ। ੧੧।

ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਸਾਧਨਾ ਹਠ ਨਿਗ੍ਰਹ ਕਰਣੇ।
ਵਰਤ ਨੇਮ ਤੀਰਥ ਘਣੇ ਅਧਿਆਤਮ ਧਰਣੇ।
ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਦੇਹੁਰੇ ਪੂਜਾ ਪਰਵਰਣੇ।
ਹੋਮ ਜਗ ਬਹੁ ਦਾਨ ਕਰਿ ਮੁਖ ਵੇਦ ਉਚਰਣੇ।
ਕਰਮ ਧਰਮ ਭੈ ਭਰਮ ਵਿਚਿ ਬਹੁ ਜੰਮਣ[6] ਮਰਣੇ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲ ਸਾਧਸੰਗਿ[7] ਮਿਲਿ ਦੁਤਰੁ ਤਰਣੇ। ੧੨।

ਉਦੈ ਅਸਤ ਵਿਚਿ ਰਾਜ ਕਰਿ ਚਕਰਵਰਤ[8] ਘਨੇਰੇ।
ਅਰਬ ਖਰਬ[9] ਲੈ [ਦਰਬ][10] ਨਿਧਿ ਰਸ ਭੋਗ ਚੰਗੇਰੇ।

---

[1]ਵਰਨ (ਭ), [2]ਪਖੰਡ (ਸ,ਖ), [3]ਨਮਾਜ (ਸ), [4]ਹਾਰਾਣੇ, (ਖ), [5]ਇਰਮਨੀ (ਭ), [6]ਜਮਣ (ਖ), [7]ਸਾਧਸੰਗੁ (ਖ,ਭ), [8]ਚਕ੍ਰਵਰਤਿ (ਸ,ਖ), ਚਕ੍ਰਵਰਤ (ਭ), [9]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਅਤੇ ਖ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਥੇ 'ਦਰਬ' ਪਾਠ ਹੈ ਜੋ ਸਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ [10]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੁਲਨਾ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਹੈ

ਨਰਪਤਿ ਸੁਰਪਤਿ ਛਤ੍ਰਪਤਿ ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਘੇਰੇ।
ਸਿਵ ਲੋਕਹੁ ਚੜਿ ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਬੈਕੁੰਠ ਵਸੇਰੇ।
ਚਿਰ ਜੀਵਣੁ ਬਹੁ ਹੰਢਣਾ ਹੋਹਿ[1] ਵਡੇ ਵਡੇਰੇ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਅਗਮੁ ਹੈ ਹੋਇ ਭਲੇ ਭਲੇਰੇ।੧੩।

ਰੂਪੁ ਅਨੂਪ ਸਰੂਪ ਲਖ ਹੋਇ ਰੰਗ ਬਿਰੰਗੀ।
ਰਾਗ ਨਾਦ ਸੰਬਾਦ ਲਖ ਸੰਗੀਤ ਅਭੰਗੀ।
ਗੰਧ ਸੁਗੰਧ ਮਿਲਾਪ ਲਖ ਅਰਗਜੇ ਅਦੰਗੀ।
ਛਤੀਹ[2] ਭੋਜਨ ਪਾਕਸਾਲ ਰਸ ਭੋਗ ਸੁਢੰਗੀ।
ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ ਗਹਣਿਆ ਸੋਹਹਿ[3] ਸਰਬੰਗੀ[4]।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਅਗੰਮੁ ਹੈ ਗੁਰਸਿਖ ਸਹਲੰਗੀ।੧੪।

ਲਖ ਮਤ ਬੁਧ ਸੁਧ ਉਕਤਿ ਲਖ ਲਖ ਚਤੁਰਾਈ।
ਲਖ ਬਲ ਬਚਨ ਬਿਬੇਕ[5] ਲਖ ਪਰਕਿਰਤਿ ਕਮਾਈ।
ਲਖ ਸਿਆਣਪ ਸੁਰਤਿ ਲਖ ਲਖ ਸੁਰਤਿ ਸੁਘੜਾਈ।
ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਸਿਮਰਣ ਸਹੰਸ ਲਖ ਪਤਿ ਵਡਿਆਈ।
ਹਉਮੈ ਅੰਦਰਿ ਵਰਤਣਾ ਦਰਿ ਥਾਇ ਨ ਪਾਈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲ ਅਗਮ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ।੧੫।

ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ ਦਇਆ ਧਰਮੁ ਲਖ ਅਰਥ ਮਿਲਾਹੀ।
ਧਰਤ ਅਗਾਸ ਪਾਣੀ ਪਵਣ ਲਖ ਤੇਜ ਤਪਾਹੀ।
ਖਿਮਾ ਧੀਰਜ ਲਖ ਲਜਿ[6] ਮਿਲਿ ਸੋਭਾ ਸਰਮਾਹੀ।
ਸਾਤਿ ਸਹਜ ਸੁਖ ਸੁਕ੍ਰਤਾ[7] ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕਰਾਹੀ।
ਸਗਲ ਪਦਾਰਥ ਸਗਲ ਫਲ ਅਨੰਦ[8] ਵਡਾਹੀ[9]।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲ ਪਿਰਮਿ ਰਸਿ ਇਕੁ ਤਿਲੁ ਨ ਪੁਜਾਹੀ।੧੬।

ਲਖ ਲਖ ਜੋਗ ਧਿਆਨ ਮਿਲਿ ਧਰਿ ਧਿਆਨੁ ਬਹੰਦੇ।
ਲਖ ਲਖ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧ ਸਾਧ ਨਿਜ ਆਸਣ ਸੰਦੇ।
ਲਖ ਸੇਖ ਸਿਮਰਣਿ[10] ਕਰਹਿ ਗੁਣ ਗਿਆਨ ਗਣੰਦੇ।
ਮਹਿਮਾ[11] ਲਖ ਮਹਾਤਮਾ ਜੈਕਾਰ ਕਰੰਦੇ।
ਉਸਤਤਿ ਉਪਮਾ ਲਖ ਲਖ ਲਖ ਭਗਤਿ ਜਪੰਦੇ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਿਰਮ ਰਸੁ ਇਕ ਪਿਲੁ ਨ ਲਹੰਦੇ।੧੭।

---

[1]ਹੋਇ (ਭ), [2]ਛਤੀ (ਭ), [3]ਸੋਹਰਿ (ਖ), ਸੋਂਹਹਿ (ਭ), [4]ਦਰਬੰਗੀ (ਖ,ਭ), [5]ਬਬੇਕ (ਭ), [6]ਜਤ (ਭ), [7]ਸੁਕ੍ਰਿਤਾ (ਸ), [8]ਆਨੰਦ (ਸ,ਖ,ਭ), [9]ਵਧਾਈ (ਭ), [10]ਸਿਮਰਣੁ (ਖ), [11]ਮਹਮਾ (ਖ)

ਅਚਰਜ ਨੋ ਆਂਚਰਜੁ ਹੈ ਅਚਰਜੁ ਹੋਵੰਦਾ।
ਵਿਸਮਾਦੈ ਵਿਸਮਾਦੁ ਹੈ ਵਿਸਮਾਦੁ ਰਹੰਦਾ।
ਹੈਰਾਣੇ ਹੈਰਾਣੁ ਹੈ ਹੈਰਾਣੁ ਕਰੰਦਾ।
ਅਬਿਗਤਹੁ[1] ਅਬਗਤਿ[2] ਹੈ ਨਹਿ ਅਲਖੁ ਲਖੰਦਾ।
[3]ਅਕਥਹੁ ਅਕਥ ਹੈ ਅਲੇਖੁ[3] ਨੇਤ ਨੇਤ ਸੁਣੰਦਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਿਰਮ ਰਸੁ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਚਵੰਦਾ। ੧੮।

ਇਕੁ ਕਵਾਉ ਪਸਾਉ ਕਰਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਪਸਾਰੇ।
ਕਰਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕਰੋੜਿ ਲਖ ਰੋਮ ਰੋਮ ਸੰਜਾਰੇ।
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਣ[4] ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਮੁਰਾਰੇ।
ਗੁਰੂ ਚੇਲਾ ਚੇਲਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰੇ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚੁਖੰਡ ਹੈ ਵਾਸਾ ਨਿਰੰਕਾਰੇ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਪਿਰਮ ਰਸੁ ਦੇ ਹਉਮੈ ਮਾਰੇ। ੧੯।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ਹੈ ਪਰਮੇਸਰੁ ਸੋਈ।
ਗੁਰੁ ਅੰਗਦੁ ਗੁਰੁ ਅੰਗ ਤੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮੋਈ।
ਅਮਰਾਪਦੁ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦਹੁ ਹੁਇ ਜਾਣ ਜਣੋਈ।
ਗੁਰੁ ਅਮਰਹੁ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸੁ ਭੋਈ।
ਰਾਮਦਾਸਹੁ ਅਰਜਨੁ[5] ਗੁਰੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਹੋਈ।
ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਗੁਰੁ ਅਰਜਣਹੁ[6] ਗੁਰੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਹੋਈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲ ਪਿਰਮ ਰਸੁ ਸਤਿਸੰਗ ਅਲੋਈ।
ਗੁਰੁ ਗੋਵਿੰਦਹੁ ਬਾਹਿਰਾ[7] ਦੂਜਾ ਨਹੀ ਕੋਈ। ੨੦। ੩੮। ਅਠਤੀਹ।

---

[1]ਅਬਗਤਹੁ (ਖ), [2]ਅਬਿਗਤ (ਸ) [3]ਅਕਥਹੁੰ ਅਕਥ ਹੈ ਅਲੇਖ ਲਖ (ਖ,ਭ), ਅਕਥਹੁੰ ਅਕਥ ਅਲੇਖੁ ਹੈ (ਸ), [4]ਪੂਰਲ (ਖ), [5]ਅਰਜਣੁ (ਖ), [6]ਅਰਜਨਹੁੰ (ਸ), [7]ਬਾਹਰਾ (ਭ)

ਵਾਰ ੩੯+

੧ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਏਕੰਕਾਰੁ ਇਕਾਂਗੁ ਲਿਖਿ ਊੜਾ ਓਅੰਕਾਰੁ ਲਿਖਾਇਆ।
ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਹੋਇ ਨਿਰਵੈਰੁ ਸਦਾਇਆ।
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਪਰਤਖਿ ਹੋਇ ਨਾਉ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਭਾਇਆ।
ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ[1] ਸੁ ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਹ ਜੁਗੰਤਰਿ ਹੋਦਾ ਆਇਆ।
ਹੈਭੀ ਹੋਸੀ ਸਚੁ ਨਾਉ ਸਚੁ ਦਰਸਣੁ[2] ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਿਖਾਇਆ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵਲੀਣੁ ਹੋਇ ਗੁਰੂ ਚੇਲਾ ਪਰਚਾ ਪਰਚਾਇਆ।
ਗੁਰੁ ਚੇਲਾ ਰਹਰਾਸਿ ਕਰਿ ਵੀਹ ਇਕੀਹ ਚੜਾਉ ਚੜਾਇਆ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ। ੧।

ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਅਕਾਰੁ ਏਕੰਕਾਰੁ ਅਪਾਰੁ ਸਦਾਇਆ।
ਓਅੰਕਾਰੁ ਅਕਾਰੁ ਕਰਿ ਇਕੁ ਕਵਾਉ ਪਸਾਉ ਕਰਾਇਆ।
ਪੰਜ[3] ਤਤ ਪਰਵਾਣੁ ਕਰਿ ਪੰਜ ਮਿਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰ[4] ਮਿਲਾਇਆ।
ਪੰਜੇ ਤਿਨਿ ਅਸਾਧ ਸਧਾਇ[5] ਸਾਧੁ ਬਿਰਦਾਇਆ।
ਪੰਜੇ ਏਕੰਕਾਰ ਲਿਖਿ ਅਗੋ ਪਿਛੀ[6] ਸਹਸ ਫਲਾਇਆ।
ਪੰਜ[7] ਅਖਰ ਪਰਧਾਨ ਕਰਿ ਪਰਮੇਸਰੁ ਹੋਇ ਨਾਉ ਧਰਾਇਆ।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ਹੈ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦੁ ਅੰਗਹੁ ਉਪਜਾਇਆ।
ਅੰਗਦ ਤੇ ਗੁਰੁ ਅਮਰਪਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਗੁਰ ਭਾਇਆ।
ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰੁ ਅਰਜਣੁ[8] ਛਾਇਆ। ੨।

ਦਸਤੀਗੀਰ ਹੁਇ ਪੰਜ ਪੀਰ ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦੁ[9] ਅਤੋਲਾ।
ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਦਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਪਾਤਿਸਾਹਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਅਡੋਲਾ।
ਪੰਜ ਪਿਆਲੇ ਅਜਰੁ ਜਰਿ ਹੋਇ ਮਸਤਾਨ ਸੁਜਾਣੁ ਵਿਚੋਲਾ।
ਤੁਰੀਆ ਚੜਿ ਜਿਣਿ ਪਰਮਤਤ ਛਿਅ[10] ਵਰਤਾਰੇ ਕੋਲੇ ਕੋਲਾ।

---

[1]ਪਰਸਾਦਿ (ਸ,ਖ), [2]ਦਰਸਨ (ਭ), [3]ਪੰਚ (ਭ), [4]ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਲਨਾ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ 'ਪੰਜ' ਪਾਠ ਅਧਿਕ ਹੈ [5]ਤੁਲਨਾ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਸਾਧ ਸਾਧੁ' (ਸ,ਖ), 'ਸਾਧ ਸਾਧ' (ਭ) ਪਾਠ ਅਧਿਕ ਹੈ ਅਤੇ ਸ ਅਤੇ ਖ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਇਥੇ 'ਸਦਾਇ' ਸ਼ਬਦ ਹੈ [6]ਪਿਛੇ (ਭ), [7]ਪੰਜੇ (ਸ,ਖ), [8]ਅਰਜਨ (ਸ), [9]ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ (ਸ), ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭ ਪੋਥੀ ਵਿਚ 'ਗੁਰੁ' ਸ਼ਬਦ ਵਾਧੂ ਹੈ [10]ਛਿਆ (ਭ)

ਛਿਅ ਦਰਸਣ[1] ਛਿਅ[2] ਪੀੜੀਆ ਇਕਸੁ ਦਰਸਣ ਅੰਦਰਿ ਗੋਲਾ।
ਜਤੀ ਸਤੀ ਸੰਤੋਖੀਆ ਸਿਧ ਨਾਥ ਅਵਤਾਰ ਵਿਰੋਲਾ।
ਗਿਆਰਹ ਰੁਦ੍ਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਵਿਚਿ ਮਰਿ ਜੀਵੇ ਤਿਸੁ ਰਤਨੁ ਅਮੋਲਾ।
ਬਾਰਹ ਸੋਲਾ[3] ਮੇਲਿ ਕਰਿ ਵੀਹ ਇਕੀਹ ਚੜਾਉ ਹਿੰਡੋਲਾ।
ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਬਾਲਾ ਭੋਲਾ। ੩।

ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦੁ ਖੁਦਾਇ ਪੀਰ ਗੁਰੁ ਚੇਲਾ ਚੇਲਾ ਗੁਰ ਹੋਆ।
ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਕਾਰੁ ਕਰਿ ਏਕੰਕਾਰੁ[4] ਅਕਾਰੁ ਪਲੋਆ।
ਓਅੰਕਾਰਿ ਅਕਾਰ ਲਖ ਲਖ ਦਰੀਆਉ ਦਰੇਦੇ ਢੋਆ।
[ਲਖ ਦਰੀਆਉ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਵਿਚਿ ਸਤ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਗੜਾੜਿ ਸਮੋਆ।][5]
ਲਖ ਗੜਾੜ ਕੜਾਹ ਵਿਚਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦਝਹ ਸੀਖ ਪਰੋਆ।
ਬਾਵਨ ਚੰਦਨ ਬੂੰਦ ਇਕੁ ਠੰਢੇ ਤਤੇ ਹੋਇ ਖਲੋਆ।
ਬਾਵਨ ਚੰਦਨ ਲਖ ਲਖ ਚਰਣ ਕਵਲ ਚਰਣੋਦਕੁ ਹੋਆ।
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੁ ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਆਦੇਸੁ ਅਲੋਆ।
ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਗੁਰ ਛਤ੍ਰ ਚੰਦੋਆ। ੪।

ਸੂਰਜ ਦੈ ਘਰਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵੈਰੁ ਵਿਰੋਧਿ ਉਠਾਵੈ ਕੇਤੈ।
ਸੂਰਜ ਆਵੈ ਚੰਦ[6] ਘਰਿ ਵੈਰਿ ਵਿਸਾਰਿ ਸਮਾਲੈ ਹੇਤੈ।
ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਇ ਕੈ ਪੂਰਨ ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਚਿਤਿ ਚੇਤੈ।
ਲੋਕ ਭੇਦ ਗੁਰੁ ਗਿਆਨ ਮਿਲਿ ਪਿਰਮ ਪਿਆਲਾ ਮਜਲਸ ਭੇਤੈ।
ਛਿਅ ਰੁਤੀ ਛਿਅ ਦਰਸਣਾ[7] ਇਕੁ ਸੂਰਜੁ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਸਮੇਤੈ।
ਮਜਹਬ ਵਰਨ ਸਮ[8] ਕਰਿ ਅਸਟਧਾਤੁ[9] ਇਕੁ ਧਾਤੁ ਸੁ ਖੇਤੈ।
ਨਉ ਘਰ ਥਾਪੇ ਨਵੇ ਅੰਗ ਦਸਵਾ[10] ਸੁੰਨ ਲੰਘਾਇ ਅਗੇਤੈ।
ਨੀਲ ਅਨੀਲ ਅਨਾਹਦੋ ਨਿਝਰ ਧਾਰਿ ਅਪਾਰ ਸਨੇਤੈ।
ਵੀਹ ਇਕੀਹ ਅਲੇਖ ਲੇਖ ਸੰਖ ਅਸੰਖ ਨ ਸਤਜੁਗਿ[11] ਤ੍ਰੇਤੈ[12]।
ਚਾਰਿ ਵਰਨ ਤੰਬੋਲ ਰਸ ਦੇਵ ਕਰੇਦਾ ਪਸੂ ਪਰੇਤੈ।
ਫਕਰ ਦੇਸ ਕਿਉ ਮਿਲੈ ਦਮੇਤੈ। ੫।

ਚਾਰਿ ਚਾਰਿ ਮਜਹਬ ਵਰਨ ਛਿਅ[13] ਦਰਸਣ[14] ਵਰਤੈ ਵਰਤਾਰਾ।
ਸਿਵ ਸਕਤੀ ਵਿਚ ਵਣਜੁ ਕਰਿ ਚਉਦਹ ਹਟ ਸਾਹ ਵਣਜਾਰਾ।

---

[1]ਦਰਸਨ (ਭ), [2]ਛਿਆ (ਭ), [3]ਸੋਲੈ (ਭ), [4]ਇਕੰਕਾਰ (ਭ), [5]ਇਹ ਪੰਕਤੀ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੁਲਣਾ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਹੈ [6]ਚੰਦ੍ਰਿ (ਸ), ਚੰਦ੍ਰ (ਖ,ਭ), [7]ਦਰਸਨਾਂ (ਸ), [8]ਸਪਰਸੁ (ਸ,ਖ,ਭ), [9]ਅਸਤਧਾਤੁ (ਸ), [10]ਦਸਮਾਂ (ਸ,ਭ), [11]ਸਤਿਜੁਗੁ (ਸ), ਸਤਜਗ (ਭ), [12]ਤੇਤੈ (ਖ,ਭ), [13]ਛਿਆ (ਭ), [14]ਦਰਸਨ (ਸ,ਭ)

ਸਚੁ ਵਣਜੁ ਗੁਰੁ ਹਟੀਐ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕੀਰਤਿ ਕਰਤਾਰਾ।
ਗਿਆਨ ਧਿਆਨੁ ਸਿਮਰਨੁ ਸਦਾ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਸਬਦਿ ਬੀਚਾਰਾ[1]।
ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦ੍ਰਿੜੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥੁ ਰਤਨ ਵਾਪਾਰਾ।
ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਚਖੰਡਿ ਵਾਸਾ ਨਿਰੰਕਾਰਾ।
ਚਉਦਹ ਵਿਦਿਆ ਸੋਧਿ ਕੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਸਚੁ ਪਿਆਰਾ।
ਸਚਹੁ ਓਰੈ ਸਭ ਕਿਹੁ[2] ਉਪਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਚੁ ਅਚਾਰਾ[3]।
ਚੰਦਨ ਵਾਸੁ ਵਣਾਸਪਤਿ ਗੁਰੁ ਉਪਦੇਸੁ ਤਰੈ ਸੰਸਾਰਾ।
ਅਪਿਉ ਪੀਅ ਗੁਰਮਤ ਹੁਸੀਆਰਾ। ੬।

ਅਮਲੀ ਸੋਫੀ ਚਾਕਰਾ ਆਪੁ ਆਪਣੇ ਲਾਗੇ ਬੰਨੈ।
ਮਹਰਮ ਹੋਇ ਵਜੀਰ ਸੋ ਮੰਤ੍ਰ ਪਿਆਲਾ ਮੂਲਿ ਨ ਮੰਨੈ।
ਨ ਮਹਰਮ[4] ਹੁਸੀਆਰ[5] ਮਸਤ ਮਰਦਾਨੀ ਮਜਲਸ ਕਰ ਭੰਨੈ।
ਤਕਰੀਰੀ ਤਹਰੀਰ ਵਿਚਿ ਪੀਰ ਪਰਾਸਤ[6] ਮੁਰੀਦ ਉਪੰਨੈ।
ਗੁਰਮਤਿ ਅਲਖੁ ਨ ਲਖੀਐ ਅਮਲੀ ਸੋਫੀ[7] ਲਗਨਿ ਕੰਨੈ।
ਅਮਲੀ ਜਾਣਨਿ ਅਮਲੀਆ ਸੋਫੀ ਜਾਣਨਿ ਸੋਫੀ ਵੰਨੈ।
ਹੇਤੁ ਵਜੀਰੈ ਪਾਤਿਸਾਹ ਦੋਇ ਖੋੜੀ ਇਕੁ ਜੀਉ ਸਿਧੰਨੈ।
ਜਿਉ ਸਮਸੇਰ ਮਿਆਨ ਵਿਚਿ ਇਕਤੁ ਥੇਕੁ ਰਹਨਿ ਦੁਇ ਖੰਨੈ।
ਵੀਹ ਇਕੀਹ ਜਿਵੈ ਰਸੁ ਗੰਨੈ ।੭।

ਚਾਕਰ ਅਮਲੀ ਸੋਫੀਆ ਪਾਤਿਸਾਹ ਦੀ ਚਉਕੀ ਆਏ।
ਹਾਜਰ ਹਜਰਾ[8] ਲਿਖੀਅਨਿ ਗੈਰਹਾਜਰਾ[9] ਗੈਰਹਾਜਰ[10] ਲਾਏ।
ਲਾਇਕ ਦੈ ਵੀਚਾਰਿ[11] ਕੈ ਵਿਰਲੈ ਮਜਲਸ ਵਿਚਿ ਸਦਾਏ।
ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਹੁਸਿਆਰ ਮਸਤ ਖੁਸਫਹਿਮੀ[12] ਦੋਵੈ ਪਰਚਾਏ।
ਦੇਨਿ ਪਿਆਲੇ ਅਮਲੀਆ ਸੋਫੀ ਸਭੈ[13] ਪੀਆਵਣ ਲਾਏ।
ਮਤਵਾਲੇ ਅਮਲੀ ਹੋਏ ਪੀ ਪੀ ਚੜ੍ਹੇ ਸਹਜਿ ਘਰਿ ਲਾਏ।
ਸੋਫੀ[14] ਮਾਰਨਿ ਟਕਰਾ ਪੂਜ ਨਿਵਾਜੈ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ।
ਵੇਦ ਕਤੇਬ[15] ਅਜਾਬ ਵਿਚਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਖੁਦੀ ਬਹਸੁ ਬਹਸਾਏ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਵਿਰਲਾ ਪਾਏ। ੮।

---

[1]ਬਿਚਾਰਾ (ਸ), ਵੀਚਾਰਾ (ਖ,ਭ), [2]ਕਹੁ (ਭ), [3]ਆਚਾਰਾ (ਸ,ਖ,ਭ), [4]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਥੇ 'ਮਹਮੁ' ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਨਾਲ 'ਰ' ਰਹਿ ਗਿਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ [5]ਹੁਸਿਆਰ (ਸ), ਹੁਸਆਰ (ਭ), [6]ਪਰਸਤ (ਸ,ਖ,ਭ), [7]ਸੂਫੀ (ਸ,ਖ), [8]ਹਾਜਰਾਂ (ਸ), ਹਾਜਰਾ (ਖ), ਜਹਰਾ (ਭ), [9]ਗੈਰਹਾਜਰ (ਸ,ਖ,ਭ), [10]ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਤੁਲਨਾ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈ [11]ਵਿਚਾਰਿ (ਸ,ਭ), [12]ਖੁਸਫਾਹਮ (ਭ), [13]ਸਭਿ (ਸ,ਖ), [14]ਸੂਫੀ (ਸ,ਖ), [15]ਕਿਤਾਬ (ਖ)

ਬਹੈ ਝਰੋਖੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਖਿੜਕੀ ਖੋਲਿ ਦੀਵਾਨੁ ਲਗਾਵੈ।
ਅੰਦਰ ਚਉਕ[1] ਮਹਲ ਦੀ ਬਾਹਰਿ ਮਰਦਾਨਾ[2] ਮਿਲਿ ਆਵੈ।
ਪੀਐ ਪਿਆਲਾ ਪਾਤਸਾਹੁ ਅੰਦਰਿ ਖਾਸਾ ਮਹਲਿ ਪੀਲਾਵੈ।
ਦੇਵਨਿ ਅਮਲੀ ਸੋਫੀਆ[3] ਅਵਲਿ ਦੋਮ ਦੇਖਿ[4] ਦਿਖਲਾਵੈ।
ਕਰੇ ਮਨਾਹ ਸਰਾਬ ਦੀ ਪੀਐ ਆਪਿ ਨ ਹੋਰੁ ਸੁਖਾਵੈ।
ਉਲਸ ਪਿਆਲਾ ਮਿਹਰ ਕਰਿ ਵਿਰਲੇ ਦੇਇ[5] ਨ ਪਛੋਤਾਵੈ।
ਕਿਹੁ ਨ ਵਸਾਵੈ ਕਿਹੈ[6] ਦਾ ਗੁਨਹ ਕਰਾਇ ਹੁਕਮੁ ਬਖਸਾਵੈ।
ਹੋਰੁ ਨ ਜਾਣੈ ਪਿਰਮ ਰਸੁ ਜਾਣੈ ਆਪਿ ਕੈ ਜਿਸੁ ਜਣਾਵੈ।
ਵਿਰਲੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਲਖ ਲਖਾਵੈ।੯।

ਵੇਦ ਕਤੇਬ ਵਖਾਣਦੇ ਸੋਫੀ[7] ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਣਾ।
ਮੁਸਲਮਾਣ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਹਰਿ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਭਾਣਾ।
ਕਲਮਾ ਸੁੰਨਤਿ ਸਿਦਕੁ ਧਰਿ ਪਾਇ ਜਨੇਊ ਤਿਲਕੁ ਸੁਖਾਣਾ।
ਮਕਾ ਮੁਸਲਮਾਣ[8] ਦਾ ਗੰਗ ਬਨਾਰਸ ਦਾ ਹਿੰਦਵਾਣਾ।
ਰੋਜੇ ਰਖਿ ਨਿਵਾਜ[9] ਕਰ ਪੂਜਾ ਵਰਤ ਅੰਦਰਿ ਹੈਰਾਣਾ।
ਚਾਰਿ ਚਾਰਿ ਮਜਹਬ ਵਰਨ ਛਿਅ ਘਰ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਵਖਾਣਾ।
ਮੁਸਲਮਾਣ[10] ਮੁਰੀਦ ਪੀਰ ਗੁਰੁਸਿਖੀ ਹਿੰਦੂ ਲੋਭਾਣਾ।
ਹਿੰਦੂ ਦਸ ਅਵਤਾਰ ਕਰਿ ਮੁਸਲਮਾਣ ਇਕੋ ਰਹਮਾਣਾ।
ਖਿੰਜੋਤਾਣੁ ਕਰੇਨਿ ਧਿਙਾਣਾ।੧੦।

ਅਮਲੀ ਖਾਸੇ ਮਜਲਸੀ ਪਿਰਮਿ ਪਿਆਲਾ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ।
ਮਾਲਾ[11] ਤਸਬੀ ਤੋੜਿ ਕੈ ਜਿਉ ਸਉ ਤਿਵੈ ਅਠੋਤਰੁ ਲਾਇਆ।
ਮੇਰੁ ਇਮਾਮੁ ਰਲਾਇ ਕੈ ਰਾਮੁ ਰਹੀਮੁ ਨ ਨਾਉ ਗਣਾਇਆ।
ਦੁਇ ਮਿਲਿ ਇਕੁ ਵਜੂਦੁ ਹੁਇ[12] ਚਉਪੜਿ ਸਾਰੀ ਜੋੜ ਜੋੜਾਇਆ[13]।
ਸਿਵ ਸਕਤੀ ਨੋ ਲੰਘ ਕੈ ਪਿਰਮ ਪਿਆਲੇ[14] ਨਿਜ ਘਰਿ ਆਇਆ।
ਰਾਜਸੁ ਤਾਮਸੁ ਸਾਤਕੋ ਤੀਨੋ[15] ਲੰਘਿ ਚਉਥਾ ਪਦੁ ਪਾਇਆ।
ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦ ਖੁਦਾਇ ਪੀਰੁ ਗੁਰਸਿਖ ਪੀਰੁ ਮੁਰੀਦੁ ਲਖਾਇਆ।
ਸਚੁ ਸਬਦ ਪਰਗਾਸੁ ਕਰਿ ਸਬਦੁ ਸੁਰਤਿ ਸਚੁ ਸਚਿ ਮਿਲਾਇਆ।
ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਸਚੁ ਸੁਭਾਇਆ[16]।੧੧।

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਿਚਿ ਵਸੈ।

---

[1]ਚਉਕੀ (ਸ,ਖ), [2]ਮਰਦਾਮਾ (ਸ), [3]ਸੂਫੀਆ (ਸ,ਖ), [4]ਦੇਖੇ (ਭ), [5]ਦੇ (ਭ), [6]ਕਿਸੈ (ਭ), [7]ਸੂਫੀ (ਸ), [8]ਮੁਸਲਮਾਨ (ਸ), [9]ਨਿਮਾਜ (ਸ,ਭ), [10]ਮੁਸਲਮਾਨ (ਸ,ਭ), [11]ਮੁਲਾ (ਭ), [12]ਹੋਇ (ਭ), [13]ਜੁੜਾਇਆ (ਸ,ਭ), [14]ਪਿਆਲਾ (ਭ), [15]ਤੀਨਉ (ਖ), [16]ਭਾਇਆ (ਸ,ਖ,ਭ)

ਸਬਦੁ ਸੁਰਤਿ ਅਰਾਧੀਐ[1] ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਭੈ[2] ਸਹਜਿ ਵਿਗਸੈ।
ਨ ਓਹੁ ਮਰੇ ਨ ਸੋਗੁ ਹੋਇ ਦੇਂਦਾ ਰਹੈ ਨ ਭੋਗੁ ਵਿਣਸੈ।
ਗੁਰ ਸਮਾਣਾ ਆਖੀਐ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਅਬਿਨਾਸੀ ਹਸੈ।
ਛੇਅਵੀ[3] ਪੀੜੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਗੁਰਸਿਖਾ ਪੀੜੀ ਕੋ ਦਸੈ।
ਸਚੁ ਨਾਉ ਸਚੁ ਦਰਸਣੋ[4] ਸਚਖੰਡ ਸਤਸੰਗੁ ਸਰਸੈ।
ਪਿਰਮ ਪਿਆਲਾ ਸਾਧਸੰਗਿ ਭਗਤਿ[5] ਵਛਲੁ ਪਾਰਸੁ[6] ਪਰਸੈ।
ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਅਕਾਰੁ[7] ਕਰਿ ਹੋਇ ਅਕਲ[8] ਅਜੋਨੀ ਜਸੈ।
ਸਚਾ ਸਚੁ ਕਸਉਟੀ[9] ਕਸੈ। ੧੨।

ਓਅੰਕਾਰੁ ਅਕਾਰੁ ਕਰਿ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਪੰਜ[10] ਤਤ ਉਪਜਾਇਆ।
ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸੁ ਸਾਜਿ ਦਸ ਅਵਤਾਰ ਚਲਤੁ[11] ਵਰਤਾਇਆ।
ਛਿਅ ਰੁਤਿ ਬਾਰਹ ਮਾਹ ਕਰਿ ਸਤਿ ਵਾਰ ਸੈਸਾਰ ਉਪਾਇਆ।
ਜਨਮ ਮਰਣ[12] ਦੇ[13] ਲੇਖ ਲਿਖਿ ਸਾਸਤ੍ਰ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣ ਸੁਣਾਇਆ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਦਾ ਆਦਿ ਅੰਤੁ ਥਿਤ ਨ ਵਾਰੁ ਨ ਮਾਹੁ ਲਿਖਾਇਆ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚੁਖੰਡੁ ਹੈ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਗੁਰੁ ਸਬਦੁ ਵਸਾਇਆ।
ਬਿਰਖਹੁ ਫਲੁ ਫਲ ਤੇ ਬਿਰਖ ਅਕਲ ਕਲਾ ਕਰਿ ਅਲਖ ਲਖਾਇਆ।
ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਆਦੇਸੁ ਕਰਿ ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਆਦੇਸੁ ਕਰਾਇਆ।
ਪੁਰਖੁ ਪੁਰਾਤਨੁ[14] ਸਤਿਗੁਰੁ ਓਤ ਪੋਤਿ ਇਕੁ ਸੂਤ੍ਰ[15] ਬਣਾਇਆ।
ਵਿਸਮਾਦੈ ਵਿਸਮਾਦੁ ਮਿਲਾਇਆ। ੧੩।

ਬ੍ਰਹਮੇ ਦਿਤੇ ਵੇਦ ਚਾਰਿ ਚਾਰਿ ਆਸ੍ਰਮ[16] ਉਪਜਾਏ।
ਛਿਆ[17]ਦਰਸਨ[18] ਛਿਆ[17] ਸਾਸਤ[19] ਛਿਆ[17] ਉਪਦੇਸ ਭੇਸ ਵਰਤਾਏ।
ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ ਦੀਪ ਸਤ ਨਉ ਖੰਡ ਦਹ ਦਿਸ ਵੰਡ ਵੰਡਾਏ।
ਜਲ ਥਲ ਵਣ ਖੰਡ ਪਰਬਤਾ ਤੀਰਥ ਦੇਵ ਸਥਾਨ ਬਣਾਏ।
ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਹੋਮ ਜਗ ਕਰਮ ਧਰਮ ਕਰਿ ਦਾਨ ਕਰਾਏ।
ਨਿਰੰਕਾਰ ਨ ਪਛਾਣਿਆ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਦਸੈ ਨ ਦਸਾਏ।
ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਆਖਣ ਆਖਿ ਸੁਣਾਏ । ੧੪।

ਦਸ ਅਵਤਾਰੀ ਬਿਸਨੁ ਹੋਇ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ[20] ਜੋਧ[21] ਲੜਵਾਏ।
ਦੇਵ ਦਾਨਉ[22] ਕਰਿ ਦੁਇ ਧੜੇ ਦੈਤ ਹਰਾਏ ਦੇਵ ਜਿਣਾਏ।
ਮਛ ਕਛ ਵੈਰਾਹ ਰੂਪ ਨਰਸਿੰਘ ਬਾਵਨ ਬਉਧ[23] ਉਪਾਏ।

---

[1]ਆਰਾਧੀਐ (ਖ), [2]ਹੈ (ਭ), [3]ਛੇਵੀਂ (ਸ), ਛਿਅਵੀ (ਖ,ਭ), [4]ਦਰਸਨੋ (ਸ,ਭ), [5]ਭਗਤਿ (ਸ,ਭ), [6]ਪਾਰਸ (ਭ), ਪਾਰਸੈ (ਖ), [7]ਆਕਾਰੁ (ਖ), ਅਕਾਰ (ਭ), [8]ਅਕਾਲ (ਸ,ਖ,ਭ), [9]ਕਸੌਟੀ (ਸ,ਭ), [10]ਪੰਚ (ਖ) [11]ਚਲਿਤ (ਸ), [12]ਮਰਨ (ਸ,ਭ), [13]ਦਿਹ (ਖ), [14]ਪੁਰਾਤਨ (ਸ), ਪੁਰਾਤਨ (ਭ), [15]ਸੂਤ (ਭ), [16]ਆਸਰਮ (ਸ,ਭ), [17]ਛਿਅ (ਭ), [18]ਦਰਸਣ (ਖ,ਭ), [19]ਸਸਤਾ (ਸ,ਖ,ਭ), [20]ਬਿਰੋਧ [21]ਜੋ (ਭ), [22]ਦਾਨਵ (ਸ,ਖ), [23]ਬੋਧ (ਸ,ਭ)

ਪਰਸਰਾਮੁ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨੁ ਹੋਇ ਕਿਲਕ ਕਲੰਕੀ ਨਾਉ ਗਣਾਏ।
ਚੰਚਲ ਚਲਿਤ[1] ਪਖੰਡ ਬਹੁ ਵਲ ਛਲ ਕਰਿ ਪਰਪੰਚ ਵਧਾਏ।
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਨ ਦਿਖਾਏ।
ਖਤ੍ਰੀ ਮਾਰਿ ਸੰਘਾਰੁ ਕਰਿ ਰਾਮਾਇਣੁ[2] ਮਹਾਭਾਰਥ[3] ਭਾਏ।
ਕਾਮ ਕਰੋਧੁ ਨ ਮਾਰਿਓ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਨ ਜਾਏ।
ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਣੁ ਜਨਮੁ ਗਵਾਏ। ੧੫।

ਇਕਦੂ ਗਿਆਰਹ ਰੁਦ੍ਰ ਹੋਇ ਘਰਬਾਰੀ ਅਉਧੂਤੁ ਸਦਾਇਆ।
ਜਤੀ ਸਤੀ ਸੰਤੋਖੀਆ ਸਿਧ ਨਾਥ ਕਰਿ ਪਰਚਾ ਲਾਇਆ।
ਸੰਨਿਆਸੀ ਦਸ ਨਾਵ ਧਰਿ ਜੋਗੀ ਬਾਰਹ ਪੰਥ ਚਲਾਇਆ।
ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਿਧਿ ਰਸਾਇਣਾ ਤੰਤ ਮੰਤ ਕੋਟਕ ਵਰਤਾਇਆ।
ਮੇਲਾ ਕਰਿ ਸਿਵਰਾਤਿ ਦਾ ਕਰਾਮਾਤਿ ਵਿਚਿ ਵਾਦੁ ਵਧਾਇਆ।
ਪੋਸਤ ਭੰਗ ਸਰਾਬ ਦਾ ਚਲੈ ਪਿਆਲਾ ਭੁਗਤ[4] ਭੁੰਚਾਇਆ।
ਵਜਨ ਬੁਰਗੂ ਸਿੰਙੀਆ ਸੰਖ ਨਾਦ ਰਹਰਾਸਿ ਕਰਾਇਆ।
ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਆਦੇਸੁ ਕਰਿ ਅਲਖੁ ਜਗਾਇਨ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਿਣ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ। ੧੬।

ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਆਕਾਰੁ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰਾ ਗੁਰੂ ਅਬਿਨਾਸੀ।
ਪੀਰਾ ਪੀਰੁ ਵਖਾਣੀਐ ਨਾਥਾ ਨਾਥੁ ਸਾਧਸੰਗਿ ਵਾਸੀ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥੁ ਚਲਾਇਆ ਗੁਰਸਿਖੁ ਮਾਇਆ ਵਿਚਿ ਉਦਾਸੀ।
ਸਨਮੁਖਿ[5] ਮਿਲਿ ਪੰਥ ਆਖੀਅਨਿ ਬਿਰਦੁ ਪੰਚ ਪਰਮੇਸਰੁ ਪਾਸੀ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਿਲਿ ਪਰਵਾਣ ਪੰਚ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚਖੰਡ ਬਿਲਾਸੀ।
ਗੁਰ ਦਰਸਣੁ[6] ਗੁਰਸਬਦ ਹੈ ਨਿਜ ਘਰਿ ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਰਹਰਾਸੀ।
ਮਿਠਾ ਬੋਲਣੁ ਨਿਵ ਚਲਣੁ [ਖਟਿ ਖਵਾਲਣੁ][7] ਆਸ ਨਿਰਾਸੀ।
ਸਦਾ ਸਹਜੁ ਬੈਰਾਗੁ ਹੈ ਕਲੀ ਕਾਲ ਅੰਦਰਿ ਪਰਗਾਸੀ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਬੰਦਖਲਾਸੀ। ੧੭।

ਨਾਰੀ ਪੁਰਖੁ ਪਿਆਰੁ ਹੈ ਪੁਰਖੁ ਪਿਆਰ ਕਰੇਦਾ ਨਾਰੀ।
ਨਾਰਿ ਭਤਾਰੁ ਸੰਜੋਗ ਮਿਲਿ ਪੁਤੁ ਸਪੁਤੁ ਕਪੁਤੁ ਸੈਸਾਰੀ।
ਪੁਰਖ ਪੁਰਖਾ ਜੋ ਰਚਨਿ ਤੇ ਵਿਰਲੇ ਨਿਰਮਲ ਨਿਰੰਕਾਰੀ।
ਪੁਰਖਹੁ ਪੁਰਖ ਉਪਜਦਾ ਗੁਰੁ ਤੇ ਚੇਲਾ ਸਬਦ ਵੀਚਾਰੀ।
ਪਾਰਸ ਹੋਆ ਪਾਰਸਹੁ ਗੁਰੁ ਚੇਲਾ ਚੇਲਾ ਗੁਣਕਾਰੀ।

---

[1]ਚਲਤ (ਖ,ਭ), [2]ਰਾਮਾਯਣ (ਸ,ਖ,ਭ), [3]ਮਹਾਭਾਰਤ (ਸ), [4]ਭੁਗਤਿ (ਖ,ਭ), [5]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਅਣਗਹਿਲੀ ਨਾਲ 'ਮੁਨਮੁਖਿ' ਪਾਠ ਲਿਖਿਆ ਹੈ [6]ਦਰਸਨ (ਸ), [7]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਕੇਵਲ 'ਹੋਇ' ਹੈ

ਗੁਰਮੁਖਿ ਵੰਸੀ ਪਰਮਹੰਸ ਗੁਰਸਿਖ ਸਾਧ ਸਿ[1] ਪਰਉਪਕਾਰੀ।
ਗੁਰਭਾਈ ਗੁਰਭਾਈਆ ਸਾਕੁ[2] ਸਚਾ ਗੁਰ ਵਾਕ ਜੁਹਾਰੀ।
ਪਰ ਤਨ ਪਰ ਧਨ ਪਰਹਰੇ ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਹਉਮੈ ਪਰਹਾਰੀ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਿਟਹੁ ਬਲਿਹਾਰੀ। ੧੮।

ਪਿਉ ਦਾਦਾ ਪੜਦਾਦਿਅਹੁ ਪੁਤੁ ਪੋਤਾ ਪੜਪੋਤਾ ਨਤਾ।
ਮਾ ਦਾਦੀ ਪੜਦਾਦੀਅਹੁ ਫੁਫੀ ਭੈਣ[3] ਧੀਆ[4] ਸਣਖਤਾ।
ਨਾਨਾ ਨਾਨੀ ਆਖੀਐ ਪੜਨਾਨਾ ਪੜਨਾਨੀ ਪਤਾ।
ਤਾਇਆ ਚਾਚਾ ਜਾਣੀਐ ਤਾਈ ਚਾਚੀ ਮਾਇਆ ਮਤਾ।
ਮਾਮੇ ਤੈ ਮਾਮਾਣੀਆ ਮਾਸੀ ਮਾਸੜ ਦੈ ਰੰਗ ਰਤਾ।
ਮਾਸੜ ਫੁਫੜ ਸਾਕ ਸਭ ਸਹੁਰਾ ਸਸ ਸਾਲੀ ਸਾਲੁਤਾ।
ਤਾਏਰ ਪਿਤੀਏਰ ਮੇਲੁ ਮਿਲਿ ਮਉਲੇਰ ਫੁਫੇਰ ਅਵਤਾ।
ਸਾਢੂ ਕੁੜਮੁ ਕੁਟੰਬ ਸਭਿ ਨਦੀ ਨਾਵ ਸੰਜੋਗ ਨਿਸਤਾ।
ਸਚਾ ਸਾਕ ਨ ਵਿਛੁੜੈ[5] ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰਭਾਈ ਭਤਾ।
ਭੋਗ ਭੁਗਤਿ ਵਿਚਿ ਜੋਗ ਜੁਗਤਾ। ੧੯।

ਪੀਉ ਦੇ ਨ[6] ਪਿਆਰ ਤੁਲ ਨ ਫੁਫੀ ਨ ਪਿਤੀਏ ਤਾਏ।
ਮਾਊ ਹੇਤ ਨ ਪੁਜਨੀ ਹੇਤੁ ਨ ਮਾਮੇ ਮਾਮੀ[7] ਜਾਏ।
ਅੰਬ[8] ਸਧ੍[9] ਨ ਉਤਰੈ ਆਣਿ ਅਬਾਕੜੀਆ ਜੇ ਖਾਏ।
ਮੂਲੀ ਪਾਨ[10] ਪਟੰਤਰਾ[11] ਵਾਸੁ ਡੀਕਾਰੁ[12] ਪਰਗਟੀਆਏ।
ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਨ ਪੁਜਨੀ ਦੀਵੇ ਲਖ ਤਾਰੇ ਚਮਕਾਏ।
ਰੰਗ ਮਜੀਠ ਕਸੁੰਭ ਦਾ ਸਦਾ ਸਥੋਈ ਵੇਸੁ ਵਟਾਏ।
ਸਤਿਗੁਰ ਤੁਲਿ ਨ ਮਿਹਰਵਾਨ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਨ ਦੇਵ ਸਬਾਏ।
ਡਿਠੇ ਸਭੇ ਠੋਕ ਵਜਾਏ। ੨੦।

ਮਾਪੇ ਹੇਤ ਨ ਪੁਜਨੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹੇਤੁ ਸੁਚੇਤ ਸਹਾਈ।
ਸਾਹ ਵਿਸਾਹ ਨ ਪੁਜਨੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਹੁ ਅਥਾਹੁ ਸਮਾਈ।
ਸਾਹਿਬ ਤੁਲਿ ਨ ਸਾਹਿਬੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਹਿਬ ਸਚਾ ਸਾਈ।
ਦਾਤੇ ਦਾਤਿ ਨ ਪੁਜਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾਤਾ ਸਚੁ[13] ਦਿੜਾਈ[14]।
ਵੈਦ ਨ ਪੁਜਨਿ[15] ਵੈਦਗੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਉਮੈ ਰੋਗ ਮਿਟਾਈ।
ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਨ ਸੇਵ ਤੁਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਈ।
ਸਾਇਰ ਰਤਨ ਨ ਪੁਗਨੀ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰਿ ਸਬਦੁ ਸੁਭਾਈ।
ਅਕਥ ਕਥਾ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ। ੨੧। ੩੯। ਉਣਤਾਲੀ।

---

[1]ਸੇ (ਸ,ਖ), [2]ਸਾਚ (ਭ), [3]ਭੈਣਾ (ਭ), [4]ਧੀਅ (ਸ,ਖ,ਭ), [5]ਵਿਛੁੜ (ਭ), [6]ਨਾਂਹ (ਸ), [7]ਮਾਸੀ (ਸ,ਖ,ਭ), [8]ਅੰਬਾਂ (ਸ,ਖ,ਭ), [9]ਸਧਰ (ਸ), [10]ਪਾਨ (ਸ,ਖ), [11]ਪਟੰਬਰਾ (ਭ), [12]ਡਿਕਾਰੁ (ਸ,ਖ), [13]ਸਾਚ (ਭ), [14]ਦ੍ਰਿੜਾਈ (ਸ,ਭ), [15]ਪੁਜਨੀ (ਖ)

ਵਾਰ ੪੦+ §

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਸਉਦਾ ਇਕਤੁ ਹਟਿ ਹੈ ਪੀਰਾ ਪੀਰੁ ਗੁਰਾ ਗੁਰ ਪੂਰਾ।
ਪਤਿਤ[1] ਉਧਾਰਣੁ ਦੁਖ ਹਰਣੁ ਅਸਰਣ ਸਰਣ ਵਚਨ ਦਾ ਸੂਰਾ।
ਅਉਗੁਣ ਲੈ ਗੁਣ ਵਿਕਣੈ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਵਿਸਰਾਇ ਵਿਸੂਰਾ।
ਕਟਿ ਵਿਕਾਰ ਹਜਾਰ ਲਖ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸਦਾ ਹਜੂਰਾ।
ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ਨ ਕਦਹੀ ਊਰਾ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚਖੰਡ ਵਸਿ ਅਨਹਦ ਸਬਦ ਵਜਾਏ ਤੂਰਾ।
ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਕਰੇ ਚਕਚੂਰਾ। ੧।

ਪਾਰਸ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਿ ਜਾਤ ਨ ਅਸਟ ਧਾਤੁ ਵੀਚਾਰੈ।
ਬਾਵਨ ਚੰਦਨ ਬੋਹਦਾ ਅਫਲੁ ਸਫਲੁ[2] ਨ ਜੁਗਤਿ ਉਰਿ[3] ਧਾਰੈ।
ਸਭ ਤੇ ਇੰਦ੍ਰ[4] ਵਰਸਦਾ ਥਾਉ ਕੁਥਾਉ ਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰੈ।
ਸੂਰਜ ਜੋਤਿ ਉਦੋਤ ਕਰਿ ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਹੋ[5] ਕਿਰਣ ਪਸਾਰੈ।
ਧਰਤੀ ਅੰਦਰਿ ਸਹਨ[6] ਸੀਲ ਪਰ ਮਲ ਹਰੈ ਅਵਗਣ ਨ ਚਿਤਾਰੈ।
ਲਾਲ ਜਵਾਹਰ ਮਣ ਲੋਹਾ ਸੁਇਨਾ ਪਾਰਸ ਜਾਤਿ ਬਿਚਾਰੈ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰੈ। ੨।

ਪਾਰਸ ਧਾਤਿ ਕੰਚਨੁ ਕਰੈ ਹੋਇ ਮਨੂਰ ਨ ਕੰਚਨ ਝੂਰੈ।
ਬਾਵਨ ਬੋਹੈ ਬਨਾਸਪਤਿ ਬਾਸੁ ਨਿਰੰਧ ਨ ਬੁਹੈ ਹਜੂਰੈ।
ਖੇਤੀ ਜੰਮੈ ਸਹੰਸ ਗੁਣ ਕਲਰ ਖੇਤ ਨ ਬੀਜ ਉਗੂਰੈ।
ਉਲੂ ਸੁਝ ਨ ਸੁਝਈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੁਝ ਸੁਝਾਇ ਹਜੂਰੈ।
ਧਰਤੀ ਬੀਜੈ ਸੁ ਲੁਣੈ[7] ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਾ ਸਭ ਫਲ ਚੂਰੈ।
ਬੋਹਿਥ ਪਵੈ ਸੋ ਨਿਕਲੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਾਧੁ ਅਸਾਧੁ ਨ ਦੂਰੈ।
ਪਸੂ ਪਰੇਤਹੁ ਦੇਵ ਵਿਚੂਰੈ[8] । ੩।

ਕੰਚਨੁ ਹੋਵੈ ਪਾਰਸਹੁ ਕੰਚਨ ਕਰੈ ਨ ਕੰਚਨ ਹੋਰੀ।

---

[1]ਪਤਤਿ (ਖ), [2]ਸੁਪਲੁ (ਖ), [3]ਉਰ (ਸ), [4]ਇੰਦਰ (ਸ), [5]ਹੋਇ (ਖ), [6]ਸੋਹਣ (ਖ), [7]ਲੂਣੈ (ਸ), [8]ਇਸ ਪਉੜੀ ਤੋਂ ਬਾਦ 'ਕੁਲ ਪਾਠ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ

ਚੰਦਨ ਬਾਵਨ ਚੰਦਨਹੁ ਓਦੂ ਹੋਰੁ ਨ ਪਵੈ ਕਰੋਰੀ[1]।
ਵੁਠੇ ਜੰਮੈ ਬੀਜਿਆ ਸਤਿਗੁਰ ਮਤਿ ਚਿਤਵੈ ਫਲ ਭੋਰੀ।
ਰਾਤਿ ਪਵੈ ਦਿਹੁ ਆਥਵੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਪੂਰਣ ਧੁਰ ਧੋਰੀ।
ਬੋਹਥੁ ਪਰਬਤਿ ਨ ਚੜੈ ਸਤਿਗੁਰ ਹਠ ਨਿਗ੍ਰਹੁ ਨ ਸਹੋਰੀ।
ਧਰਤੀ ਨੋ ਭੁੰਚਾਲ[2] ਡਰੁ ਗੁਰੁਮਤਿ ਨਿਹਚਲ ਚਲੈ ਨ ਚੋਰੀ।
ਸਤਿਗੁਰ ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ ਬੋਰੀ। ੪।

ਸੂਰਜ ਚੜਿਐ ਲੁਕ ਜਾਨ ਉਲੂ ਅੰਧ ਕੰਧ ਜਗਿ ਮਾਹੀ।
ਬੁਕੇ ਸਿੰਘ ਉਦਿਆਨ ਮਹਿ ਜੰਬਕ ਮਿਰਗ ਨ ਖੋਜੇ ਪਾਹੀ।
ਚੜਿਆ ਚੰਦ ਅਕਾਸ ਤੇ ਵਿਚਿ ਕੁਨਾਲੀ ਲੁਕੈ ਨਾਹੀ।
ਪੰਖੀ ਜੇਤੇ ਬਨ ਵਿਖੇ[3] ਡਿਠੇ ਬਾਜ ਨ ਠਉਰਿ ਰਹਾਹੀ।
ਚੋਰ ਜਾਰ ਹਰਾਮਖੋਰ ਦਿਹ ਚੜਿਐ[4] ਕੋ ਦਿਸੈ ਨਾਹੀ।
ਜਿਨ ਰਿਦੈ ਗਿਆਨ ਹੋਇ ਲਖ ਅਗਿਆਨੀ ਸੁਧ ਕਰਾਹੀ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕੈ ਦਰਸਨੈ ਕਲਿ ਕਲੇਸਿ ਸਭ ਬਿਨਸ ਬਿਨਾਹੀ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਿਟਹੁ ਬਲਿ ਜਾਹੀ । ੫।

ਰਾਤਿ ਹਨੇਰੀ[5] ਚਮਕਦੇ ਲਖ ਕਰੋੜੀ ਅੰਬਰਿ ਤਾਰੇ।
ਚੜਿਐ ਚੰਦ ਮਲੀਣ ਹੋਨਿ[6] ਕੋ ਲੁਕੈ ਕੋ ਬੁਕੈ ਬਬਾਰੇ[7]।
ਸੂਰਜ ਜੋਤਿ ਉਦੋਤ ਕਰਿ ਤਾਰੇ ਚੰਦ ਨ ਰੈਣਿ ਅੰਧਾਰੇ।
ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਨ ਸੇਵਕ[8] ਤੰਤ ਨ ਮੰਤ ਨ ਫੁਰਨਿ ਵਿਚਾਰੇ।
ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਨ ਅਸਟ ਧਾਤ ਪੂਰੈ ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦ ਸਵਾਰੇ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥ ਸੁਹਾਵੜਾ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਪਰਗਟੁ ਸੰਸਾਰੇ। ੬।

ਚਾਰਿ ਵਰਨਿ ਚਾਰਿ ਮਜਹਬਾ ਛਿਅ ਦਰਸਣ[9] ਵਰਤਨਿ ਵਰਤਾਰੇ।
ਦਸ ਅਵਤਾਰ ਹਜਾਰ ਨਾਵ ਥਾਨ ਮੁਕਾਮ ਸਭੇ ਵਣਜਾਰੇ।
ਇਕਤੁ ਹਟਹੁ ਵਣਜੁ ਲੈ ਦੇਸ ਦਿਸੰਤਰਿ ਕਰਨਿ ਪਸਾਰੇ।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਸਾਹੁ ਹੈ ਬੇਪਰਵਾਹੁ ਅਥਾਹੁ ਭੰਡਾਰੇ।
ਲੈ ਲੈ ਮੁਕਰਿ ਪਾਨਿ ਸਭ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਇ ਨ ਦੇਦਾ ਹਾਰੇ।
ਇਕੁ ਕਵਾਉ ਪਸਾਉ ਕਰਿ ਓਅੰਕਾਰਿ ਅਕਾਰ ਸਵਾਰੇ।
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਤਿਗੁਰ ਬਲਿਹਾਰੇ। ੭।

---

[1]ਕਟੋਰੀ (ਖ), [2]ਭੁਇ ਚਾਲਿ (ਖ), [3]ਬਿਖੇ (ਸ,ਖ), [4]ਚੜ੍ਹਿਆ (ਸ), [5]ਹਨ੍ਹੇਰੀ (ਸ), ਅਨੇਰੀ (ਖ), [6]ਹੋਣਿ (ਸ), [7]ਬਾਰੈ (ਖ), [8]ਸੇਵਕਾਂ (ਸ), ਸੇਵਕਾ (ਖ), [9]ਦਰਸਨ (ਸ)

ਪੀਰ ਪੈਕੰਬਰਿ[1] ਅਉਲੀਏ[2] ਗਉਸ[3] ਕੁਤਬ ਉਲਮਾਉ ਘਨੇਰੇ।
ਸੇਖ ਮਸਾਇਕ ਸਾਦਕਾ ਸੁਹਦੇ ਔਰ ਸਹੀਦ ਬਹੁਤੇਰੇ।
ਕਾਜੀ ਮੁਲਾ ਮੌਲਵੀ[4] ਮੁਫਤੀ ਦਾਨਸਬੰਦ[5] ਬੰਦੇਰੇ।
ਰਿਖੀ ਮੁਨੀ ਦਿਗੰਬਰਾ ਕਾਲਖ ਕਰਾਮਾਤ ਅਗਲੇਰੇ[6]।
ਸਾਧਕਿ[7] ਸਿਧਿ ਅਗਣਤ ਹੈਨਿ ਆਪ ਜਣਾਇਨ ਵਡੇ ਵਡੇਰੇ।
ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਕੋਇ ਨ ਸੁਝਈ[8] ਹਉਮੈ ਵਧਦੀ ਜਾਇ ਵਧੇਰੇ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਬਿਨੁ ਹਉਮੈ ਹੇਰੇ। ੮।

ਕਿਸੈ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਕਿਸੈ ਨਿਧਿ ਕਰਾਮਾਤ ਸੁ ਕਿਸੈ।
ਕਿਸੈ ਰਸਾਇਣ ਕਿਸੈ ਮਣ ਕਿਸੈ ਪਾਰਸਿ ਕਿਸੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਿਸੈ।
ਤੰਤ ਮੰਤ ਪਾਖੰਡ ਕਿਸੈ ਵੀਰਾਰਾਧਿ ਦਿਸੰਤਰੁ ਦਿਸੈ।
ਕਿਸੈ ਕਾਮਧੇਣ[9] ਪਾਰਜਾਤੁ[10] ਕਿਸੈ ਲਖਮੀ ਦੇਵੈ ਜਿਸੈ।
ਨਾਟਕ ਚੇਟਕ ਆਸਣਾ ਨਿਵਲੀ ਕਰਮ ਭਰਮ ਭਉ ਮਿਸੈ।
ਜੋਗੀ ਭੋਗੀ ਜੋਗੁ ਭੋਗੁ ਸਦਾ ਸੰਜੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ ਸਲਿਸੈ।
ਓਅੰਕਾਰਿ ਅਕਾਰ ਸੁ ਤਿਸੈ। ੯।

ਖਾਣੀ ਬਾਣੀ ਜੁਗਿ ਚਾਰਿ ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੂਨਿ ਉਪਾਈ।
ਉਤਮ ਜੂਨਿ ਵਖਾਣੀਐ ਮਾਣਸਿ ਜੂਨਿ ਦੁਲੰਭ ਦਿਖਾਈ।
ਸਭਿ ਜੂਨੀ ਕਰਿ ਵਸਿ ਤਿਸੁ ਮਾਣਸਿ ਨੇ ਦਿਤੀ ਵਡਿਆਈ।
ਬਹੁਤੇ ਮਾਣਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪਰਾਧੀਨ ਕਿਛੁ ਸਮਝਿ ਨ ਪਾਈ।
ਤਿਨ ਮੈ ਸੁ[11] ਅਧੀਨ[12] ਕੋ ਮੰਦੀ ਕੰਮੀ ਜਨਮੁ ਗਵਾਈ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਦੇ ਵੁਠਿਆ ਲਖ[13] ਚਉਰਾਸੀਹ ਫੇਰੁ ਮਿਟਾਈ।
ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ। ੧੦।

ਗੁਰਸਿਖ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਕਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸਰਿ ਨਾਵੰਦਾ[14]।
ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨ ਉਚਾਰ ਕੈ ਧਰਮਸਾਲ ਦੀ ਸੁਰਤ ਕਰੰਦਾ।
ਸਾਧਸੰਗਤ ਵਿਚਿ ਜਾਇ ਕੈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪ੍ਰੀਤ ਸੁਣੰਦਾ।
ਸੰਕਾ ਮਨਹੁ ਮਿਟਾਇ ਕੈ ਗੁਰੁਸਿਖਾ ਦੀ ਸੇਵ ਕਰੰਦਾ।
ਕਿਰਤ ਵਿਰਤ ਕਰਿ ਧਰਮ ਦੀ ਲੈ ਪਰਸਾਦਿ ਆਣਿ ਵਰਤੰਦਾ।
ਗੁਰਸਿਖ ਨੋ ਦੇਇ ਕਰਿ ਪਿਛੋ ਬਚਿਆ ਆਪੁ ਖਵੰਦਾ।
ਕਲੀ ਕਾਲ ਪਰਗਾਸ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਚੇਲਾ ਚੇਲਾ ਗੁਰੁ ਸੰਦਾ।
ਗੁਰਮੁਖ ਗਾਡੀ ਰਾਹੁ ਚਲੰਦਾ। ੧੧।

[1]ਪੈਗੰਬਰ (ਖ), [2]ਔਲੀਏ (ਸ), [3]ਗੌਸ (ਸ), [4]ਮਉਲਵੀ (ਸ,ਖ), [5]ਦਾਨਸਵੰਦ (ਸ), [6]ਮੰਗਲੇਰੇ (ਖ), [7]ਸਾਧਿਕ (ਸ,ਖ), [8]ਸਿਝਈ (ਸ,ਖ), [9]ਕਾਮਧੇਨੁ (ਸ), [10]ਪਾਰਿਜਾਤ (ਸ), [11]ਸੋ (ਸ,ਖ), [12]ਆਧੀਨ (ਸ,ਖ), [13]ਲਾਖ (ਖ), [14]ਨਾਵੰਦੇ (ਖ)

ਓਅੰਕਾਰ ਅਕਾਰੁ ਜਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਸਿਰੰਦਾ ਸੋਈ।
ਇਕੁ ਕਵਾਉ ਪਸਾਉ ਜਿਸ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਲੋਈ।
ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸੁ ਮਿਲਿ ਦਸ ਅਵਤਾਰ ਵੀਚਾਰ ਨ ਹੋਈ।
ਭੇਦ ਨ ਬੇਦ[1] ਕਤੇਬ ਨੋ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਣ ਜਣੋਈ।
ਉਤਮ ਜਨਮੁ ਸਕਾਰਥਾ ਚਰਣਿ ਸਰਣਿ ਸਤਿਗੁਰੁ[2] ਵਿਰਲੋਈ।
ਗੁਰੁ ਸਿਖ ਸੁਣਿ ਗੁਰੁਸਿਖ ਹੋਇ ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਮੁਰੀਦ ਸੁ ਕੋਈ।
ਸਤਿਗੁਰ ਗੋਰਿਸਤਾਨ ਸਮੋਈ। ੧੨।

ਜਪ ਤਪ ਹਠਿ ਨਿਗ੍ਰਹ ਘਣੇ ਚਉਦਹ ਵਿਦਿਆ ਵੇਦ ਵਖਾਣੇ।
ਸੇਖ ਨਾਗ ਸਨਕਾਦਿਕਾ ਲੋਮਸ ਅੰਤ ਅਨੰਤ ਨ ਜਾਣੇ।
ਜਤੀ ਸਤੀ ਸੰਤੋਖੀਆ ਸਿਧ ਨਾਥ ਹੋਇ ਨਾਥ ਭੁਲਾਣੇ।
ਪੀਰ ਪੈਕੰਬਰ[3] ਅਉਲੀਏ ਬੁਜਰਕਵਾਰ ਹਜਾਰ ਹੈਰਾਣੇ।
ਜੋਗ ਭੋਗ ਲਖ ਰੋਗ ਸੋਗ ਲਖ ਸੰਜੋਗ ਵਿਜੋਗ ਵਿਡਾਣੇ।
ਦਸ ਨਾਉ ਸੰਨਿਆਸੀਆ ਭੰਭਲ ਭੂਸੇ ਖਾਇ ਭੁਲਾਣੇ।
ਗੁਰਸਿਖ ਜੋਗੀ ਜਾਗਦੇ ਹੋਰ ਸਭੇ ਬਨਵਾਸੁ ਲੁਕਾਣੇ।
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੇ ।੧੩।

ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਲਖ ਚਾਨਣੇ ਤਿਲ ਨ ਪੁਜਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਤੀ।
ਲਖ ਪਾਤਾਲ ਅਕਾਸ[4] ਲਖ ਉਚੀ ਨੀਵੀ ਕਿਰਣਿ ਨ ਰਤੀ।
ਲਖ ਪਾਣੀ ਲਖ ਪਉਣ ਮਿਲ ਰੰਗ ਬਿਰੰਗ ਤਰੰਗ ਨ ਵਤੀ।
ਆਦਿ ਨ ਅੰਤੁ ਨ ਮੰਤੁ ਪਲੁ ਲਖ ਪਰਲਉ ਲਖ ਲਖ ਉਤਪਤੀ।
ਧੀਰਜ ਧਰਮ ਨ ਪੁਜਨੀ ਲਖ ਲਖ ਪਰਬਤ ਲਖ ਧਰਤੀ।
ਲਖ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਲਖ ਤੁਲਿ ਨ ਤੁਲੀਐ ਤਿਲ ਗੁਰਮਤੀ।
ਸਿਮਰਣ ਕਿਰਣਿ ਘਣੀ ਘੋਲਿ ਘਤੀ। ੧੪।

ਲਖ ਦਰੀਆਉ ਕਵਾਉ ਵਿਚਿ ਲਖ ਲਖ ਲਹਰਿ ਤਰੰਗ ਉਠੰਦੇ।
ਇਕਸ ਲਹਰਿ ਤਰੰਗ ਵਿਚਿ ਲਖ ਲਖ ਦਰੀਆਉ ਵਹੰਦੇ।
ਇਕਸ ਇਕਸ ਦਰੀਆਉ ਵਿਚਿ ਲਖ ਅਵਤਾਰ ਅਕਾਰ ਫਿਰੰਦੇ।
ਮਛ ਕਛ ਮਰਿਜੀਵੜੇ ਅਗਮ ਅਥਾਹ ਨ ਹਾਥਿ ਲਹੰਦੇ।
ਪਰਵਦਗਾਰ ਅਪਾਰੁ ਹੈ ਪਾਰਾਵਾਰ ਨ ਲਹਨਿ ਤਰੰਦੇ।
ਅਜਰਾਵਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖ ਗੁਰਮਤ ਗੁਰਸਿਖ ਅਜਰੁ ਜਰੰਦੇ।
ਕਰਨਿ ਬੰਦਗੀ ਵਿਰਲੇ ਬੰਦੇ ।੧੫।

---

[1]ਵੇਦ (ਖ), [2]ਸਤਿਗੁਰ (ਸ), [3]ਪੈਗੰਬਰ (ਖ), [4]ਆਗਾਸ (ਖ)

ਇਕ ਕਵਾਉ ਅਮਾਉ ਜਿਸੁ ਕੇਵਡੁ ਵਡੇ ਦੀ ਵਡਿਆਈ।
ਓਅੰਕਾਰ ਅਕਾਰ ਜਿਸੁ ਤਿਸੁ ਦਾ ਮੰਤੁ[1] ਨ ਕੋਊ ਪਾਈ।
ਅਧਾ ਸਾਹੁ ਅਥਾਹੁ ਜਿਸੁ ਵਡੀ ਆਰਜਾ ਗਣਤ ਨ ਆਈ।
ਕੁਦਰਤਿ ਕੀਮ ਨ ਜਾਣੀਐ ਕਾਦਰੁ ਅਲਖੁ ਨ ਲਖਿਆ ਜਾਈ।
ਦਾਤਿ ਨ ਕੀਮ ਨ ਰਾਤਿ ਦਿਹ ਬੇਸੁਮਾਰੁ ਦਾਤਾਰੁ ਖੁਦਾਈ।
ਅਬਗਤਿ ਗਤਿ [2]ਅਨਾਥ ਨਾਥ[2] ਅਕਥ ਕਥਾ ਨੇਤ ਨੇਤ ਅਲਾਈ।
ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਆਦੇਸੁ ਕਰਾਈ। ੧੬।

ਸਿਰੁ ਕਰਵਤੁ[3] ਲੈ ਲਖ ਵਾਰ ਹੋਮੇ ਕਟਿ ਕਟਿ ਤਿਲੁ ਤਿਲੁ ਦੇਹੀ।
ਗਲੈ ਹਿਵਾਚਲ[4] ਲਖ ਵਾਰ ਕਰੈ ਉਰਧ ਤਪੁ ਜੁਗਤਿ ਸਨੇਹੀ।
ਜਲ ਤਪੁ ਸਾਧੇ ਅਗਨਿ ਤਪੁ ਪੂਅਰ ਤਪੁ ਕਰਿ ਹੋਇ ਵਿਦੇਹੀ।
ਵਰਤ ਨੇਮ ਸੰਜਮ ਘਣੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਸਥਾਨ[5] ਭਵੇਹੀ।
ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਚੰਗਿਆਈਆ ਸਿਧਾਸਣ ਸਿੰਘਾਸਣ ਬੇਏਹੀ[6]।
ਨਿਵਲੀ ਕਰਮ ਭੁਇਅੰਗਮਾ[7] ਪੂਰਕ ਕੁੰਭਕ ਰੇਚਕ ਰੇਹੀ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲ ਸਰਨਿ ਸਭੇਹੀ। ੧੭।

ਸਹਸ ਸਿਆਣੇ ਸਪੁਰਸ[8] ਸਹਸ ਸਿਆਣਪ ਲਇਆ ਨ ਜਾਈ।
ਸਹਸ ਸੁਘੜ ਸੁਘੜਾਈਆ ਤੁਲੁ ਨ ਸਹਸ ਚਤੁਰ ਚਤੁਰਾਈ।
ਲਖ ਹਕੀਮ ਲਖ ਹਿਕਮਤੀ ਦੁਨੀਆਦਾਰ ਵਡੇ ਦੁਨਿਆਈ।
ਲਖ ਸਾਹ ਪਾਤਿਸਾਹ ਲਖ ਲਖ ਵਜੀਰ ਨ ਮਸਲਤ ਕਾਈ।
ਜਤੀ ਸਤੀ ਸੰਤੋਖੀਆ ਸਿਧ ਨਾਥ ਮਿਲਿ ਹਾਥ ਨ ਪਾਈ।
ਚਾਰਿ ਵਰਨਿ ਚਾਰਿ ਮਜਹਬਾ ਛਿਅ ਦਰਸਨ ਨਹਿ ਅਲਖੁ ਲਖਾਈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ । ੧੮।

ਪੀਰ ਮੁਰੀਦੀ ਗਾਖੜੀ ਪੀਰਾ ਪੀਰੁ ਗੁਰਾ ਗੁਰੁ ਜਾਣੈ।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਾ ਉਪਦੇਸੁ ਲੈ ਵੀਹ ਇਕੀਹ ਉਲੰਘ ਸਿਵਾਣੈ।
ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਮੁਰੀਦ ਸੋ ਗੁਰੁਸਿਖ ਜਾਇ ਸਮਾਇ ਬਬਾਣੈ।
ਪੈਰੀ ਪੈ ਪਾਖਾਕ [ਹੋਇ ਤਿਸੁ ਪਾਖਾਕ][9] ਪਾਕੁ ਪਤੀਆਣੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥੁ ਅਗਮੁ ਹੈ ਮਰਿ ਮਰਿ ਜੀਵੈ ਜਾਇ ਪਛਾਣੈ।
ਗੁਰੁ ਉਪਦੇਸੁ ਅਵੇਸੁ ਕਰਿ ਕੀੜੀ ਭ੍ਰਿੰਗੀ ਵਾਂਗ ਵਿਡਾਣੈ।
ਅਕਥ ਕਥਾ ਕਉਣ ਆਖਿ ਵਖਾਣੈ। ੧੯।

---

[1]ਅੰਤੁ (ਸ,ਖ), [2]ਅਗਾਧਿ ਬੋਧ (ਖ), [3]ਕਲਵਤੁ (ਸ,ਛ), [4]ਹਿਮਾਚਲ (ਸ,ਖ), [5]ਅਸਥਾਨ (ਸ,ਖ), [6]ਥੇਏਹੀ (ਸ), [7]ਭੁਇਅੰਗਮਾਂ (ਸ), ਭੁਯੰਗਮਾ (ਖ), [8]ਸੈਪੁਰਸ (ਸ), ਸਾਪੁਰਸ (ਖ), [9]ਇਹ ਪਾਠ ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਰਿਹਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤੁਲਨਾ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਹੈ

ਚਾਰਿ ਵਰਨਿ ਮਿਲਿ ਸਾਧਸੰਗ ਚਾਰ ਚਵਕਾ ਸੋਲਹਿ ਜਾਣੈ।
ਪੰਚ[1] ਸਬਦ ਗੁਰ ਸਬਦ ਲਿਵ ਪੰਜੂ ਪੰਜੋ ਪੰਜੀਹ ਲਾਣੈ।
ਛਿਅ ਦਰਸਣ ਇਕ ਦਰਸਣੋ ਛਿਆ[2] ਛਕੇ ਛਤੀਹ ਸਮਾਣੈ।
ਸਤ ਦੀਪ ਇਕ ਦੀਪਕੋ ਸਤ ਸਤੇ ਉਣਵੰਜਹ ਭਾਣੈ।
ਅਸਤ ਧਾਤੁ ਇਕੁ ਧਾਤ ਕਰਿ ਅਠੂ ਅਠੇ ਚਉਹਠ ਮਾਣੈ।
ਨਉ ਨਾਥ ਇਕ [ਨਾਥ[3]] ਹੈ ਨਉ ਨਾਏ ਏਕਾਸੀਹ ਦਾਣੈ।
ਦਸ ਦੁਆਰ ਨਿਰਧਾਰ ਕਰਿ ਦਾਹੋ ਦਾਹੇ ਸਉ ਪਰਵਾਣੈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲੁ ਚੋਜ ਵਿਡਾਣੈ ।੨੦।

ਸਉ ਵਿਚਿ ਵਰਤੈ ਸਿਖ ਸੰਤ ਇਕੋਤਰ ਸਉ[4] ਸਤਿਗੁਰ ਅਬਿਨਾਸੀ।
ਸਦਾ ਸਦੀਵ ਦੀਬਾਣ[5] ਜਿਸੁ ਅਸਥਿਰ ਸਦਾ ਨ ਆਵੈ ਜਾਸੀ।
ਇਕ ਮਨ ਜਿਨੈ[6] ਧਿਆਇਆ ਕਾਟੀ ਗਲਹੁ ਤਿਸੈ ਜਮ ਫਾਸੀ।
ਇਕੋ ਇਕ ਵਰਤਦਾ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਣਾਸੀ।
ਬਿਨੁ ਦਰਸਣੁ[7] ਗੁਰ ਮੂਰਤੇ[8] ਭ੍ਰਮਤਾ ਫਿਰੇ ਲਖ ਜੂਨਿ ਚਉਰਾਸੀ।
ਬਿਨੁ ਦੀਖਿਆ ਗੁਰਦੇਵ ਕੀ[9] ਮਰਿ ਜਨਮੇ ਵਿਚਿ ਨਰਕਿ ਪਵਾਸੀ[10]।
ਨਿਰਗੁਣੁ ਸਰਗੁਣੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਰਲਾ ਕੋ ਗੁਰ ਸਬਦ ਸਮਾਸੀ।
ਬਿਨੁ ਗੁਰੁ ਓਟ ਨ ਹੋਰੁ ਕੋ ਸਚੀ ਓਟ ਨ ਕਦੇ ਬਿਨਾਸੀ।
ਗੁਰਾ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਥਿਰੁ ਗੁਰੂ ਰਹਾਸੀ।
ਕੋ ਵਿਰਲਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਸੀ ।੨੧।

ਧਿਆਨੁ ਮੂਲ ਮੂਰਤਿ ਗੁਰੂ ਪੂਜਾ ਮੂਲ ਗੁਰ ਚਰਣ ਪੁਜਾਏ।
ਮੰਤ੍ਰ ਮੂਲੁ ਗੁਰੂ ਵਾਕ ਹੈ ਸਚੁ ਸਬਦੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੁਣਾਏ।
ਚਰਣੋਦਕੁ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ ਚਰਣ ਕਮਲ ਗੁਰਸਿਖ ਧੁਆਏ।
ਚਰਣਾਮ੍ਰਿਤ ਕਸਮਲ ਕਟੇ ਗੁਰੁ ਧੂਰੀ ਬੁਰੇ ਲੇਖ ਮਿਟਾਏ।
ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਵਾਹਗੁਰੂ [11]ਰਿਦੈ ਵਿਚਿ[11] ਸਮਾਏ।
ਬਾਰਹ ਤਿਲਕ ਮਿਟਾਇ ਕੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਤਿਲਕ ਨੀਸਾਣ ਚੜ੍ਹਾਏ।
ਰਹੁਰਾਸੀ ਰਹੁਰਾਸਿ ਏਹੁ ਇਕੋ ਜਪੀਐ ਹੋਰੁ ਤਜਾਏ।
ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਣਾ ਭ੍ਰਮਤਾ ਫਿਰੇ ਠਉੜਿ ਨਹੀ ਪਾਏ।
ਬਿਨ ਗੁਰ ਪਰੈ ਆਏ ਜਾਏ।੨੨।੪੦। ਚਾਲੀਸ ਵਾਰਾ।

---

[1]ਪੰਜ (ਸ,ਖ), [2]ਛਿਅ (ਸ,ਖ), [3]ਆਧਾਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਅਣਗਹਿਲੀ ਨਾਲ 'ਹੈਥ' ਪਾਠ ਲਿਖਿਆ ਹੈ [4]ਸੌ (ਸ,ਖ), [5]ਦੀਵਾਨ (ਖ), [6]ਜਿਨ੍ਹੈਂ (ਸ), ਜਿਨੇ (ਖ), [7]ਦਰਸਨੁ (ਸ), [8]ਮੂਰਤਿ (ਸ), [9]ਦੀ (ਸ), [10]ਨਰਕਿ ਵਿਚਿ ਪਤਾਸੀ (ਖ), [11]ਵਿਚਿ ਰਿਦੈ (ਸ,ਖ)

ਅਰਥਾਵਲੀ

ੳ

ਉਸਾਹਾ–ਉਤਸਾਹ, ਉਮੰਗ

ਉਕੜੂ–ਉਕਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਭੁਲੜ

ਉਕਾਲਾ–ਅਭਾਵ, ਕਾਲ; ਨਾਸ

ਉਚਾਲੀਅਨਿ–ਉਠਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

ਉਛੇਹਾੜਾ–ਉਛਾਲਾ, ਜੋਸ਼

ਉਝੀੜੀ–ਨਿਰਲਿਪਤ, ਬੇਬਾਕ

ਉਥਾਪਿ–ਨਸ਼ਟ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ

ਉਦਿਆਨ–ਰੋਹੀ, ਜੰਗਲ, ਬਿਆਬਾਨ

ਉਦੋਤਿ–ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ, ਉਦੀਪਿਤ

ਉਨਮਨ–ਯੋਗ ਦੀ ਚੌਥੀ ਮੁਦ੍ਰਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੁਰੀਆ ਅਵਸਥਾ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

ਉਪਾਰਣਾ–ਵਰਤ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਕਰਨਾ

ਉਮਤ–ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਨੁਯਾਈ ਵਰਗ, ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ

ਉਰਣਤ–ਰਿਣ ਤੋਂ ਮੁਕਤ, ਕਰਜ਼ ਤੋਂ ਖਲਾਸ

ਉਲਸ–ਜੂਠਾ, ਮਹਾਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਜੇਵਿਆ ਹੋਇਆ

ਉਲਮਾਉ–ਇਲਮ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਦਵਾਨ

ਓਨਮ–ਆਦਰ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਨਾਮ

ਓਲੀ–ਮੱਦਦਗਾਰ, ਸਹਾਇਕ; ਮਾਲਕ

ਅ

ਅੰਜਨ–ਸੁਰਮਾ, ਕਜਲ

ਅੰਬਰੀਕ–ਇਕ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਭਗਤ ਸੂਰਜਬੰਸੀ ਰਾਜਾ

ਅਉਘਟ–ਔਖਿਆਈ, ਸੰਕਟ

ਅਉਤਾਕ–ਘਰ, ਭਵਨ

ਅਉਲੰਗੁ–ਕਲੰਕ, ਦਾਗ਼

ਅਉਲੀਏ–ਵਲੀ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ, ਮੱਦਦ-ਗਾਰ, ਮਾਲਕ

ਅਸਟਾਂਗ–ਯੋਗ ਸਾਧਨਾ ਦੇ ਅੱਠ ਅੰਗ

ਅਸਰਾਲਾ–ਅਜਗਰ; ਮਗਰਮੱਛ

ਅਸਾਮੀ–ਘਟੀਆ ਰੁਚੀ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ

ਅਹਿਨਿਸ–ਦਿਨ ਰਾਤ

ਅਹਿਲਾ–ਜੋ ਔਖਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ, ਦੁਰਲਭ

ਅਹਿਲਾਦੁ–ਪ੍ਰਸੰਨ, ਖੁਸ਼

ਅਗੰਜਨੋ–ਨ ਨਸ਼ਟ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ

ਅਚੰਗੁ–ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਧਿਕ ਕੋਈ ਹੋਰ ਚੰਗਾ ਨ ਹੋਵੇ

ਅਜਾਬ–ਸੰਕਟ, ਮੁਸੀਬਤ

ਅਜਾਬਾ–ਅਚਰਜ, ਅਜੀਬ

ਅਜਾਮਲ–ਇਕ ਪਾਪੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਅੰਤਕਾਲ ਵਿਚ ਨਰਾਇਣ ਨਾਂ ਲੈਣ ਕਾਰਣ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ

ਅਠਿਖੇਲੀ–ਚਰਿਤ੍ਰਵਾਨ; ਚੰਚਲ

ਅਤਾਈ–ਗਵਈਆ, ਸ਼ੌਕੀਆ ਗਾਇਕ

ਅਤੀਸਾਰੁ–ਦਸਤ ਲਗਣ ਵਾਲੀ ਇਕ ਬੀਮਾਰੀ

ਅਦੰਗੀ–ਦਾਗ ਰਹਿਤ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ, ਉਤਮ

ਅਦਲ–ਨਿਆਇ, ਇਨਸਾਫ਼

ਅਧਰ–ਨਿਰਾਧਾਰ, ਆਧਾਰਹੀਨ

ਅਧੋਗੀ–ਅਧਿਕਾਰੀ

ਅਨਦਿਨੁ–ਰੋਜ਼, ਪ੍ਰਤਿ ਦਿਨ

ਅਨਲ–ਇਕ ਪੰਛੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜੋ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ

ਹੀ ਉਡਦਿਆਂ ਅੰਡੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਡਿਗਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅੰਡੇ ਵਿਚੋਂ ਬੱਚਾ ਨਿਕਲ ਉਡਦਾ ਹੈ

ਅਨੁਰਾਗੁ–ਪ੍ਰੇਮ, ਪਿਆਰ, ਸਨੇਹ

ਅਬਗਤਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਗਤਿ ਨ ਜਾਣੀ ਜਾ ਸਕੇ, ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ; ਪਰਮਾਤਮਾ

ਅਬਚਲ–ਪੱਕਾ, ਸਥਾਈ, ਅਹਿਲ

ਅਭਿਰਿਠਾ–ਸੁਖਦਇਕ, ਪਿਆਰਾ

ਅਭਿਆਗਤ–ਘਰ ਆਇਆ ਹੋਇਆ; ਮੰਗਤਾ

ਅਮਾਉ–ਨ ਆਉਣ ਵਾਲਾ, ਅਸੀਮ

ਅਮਿਕਾ–ਅਦੁਤੀ, ਵੱਡਮੁੱਲਾ

ਅਰਖੇਉ–ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਵਾਲੀ; ਉਤਮ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ

ਅਰਚਾ–ਪੂਜਾ

ਅਰਡੋਲੀਆ–ਅਰਿੰਡ ਦੀਆਂ ਡੋਡੀਆਂ, ਕਲੀਆਂ

ਅਰਮਨੀ–ਇਰਮਨ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਸਨੀਕ

ਅਲਮਸਤ–ਮਸਤ, ਬੇਪਰਵਾਹ

ਅਲਲਿਆ–ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ, ਪੱਕਾ, ਸਥਿਰ

ਅਲਿ–ਭੌਰਾ

ਅਲੀਨਾ–ਮਗਨ, ਲੀਨ

ਅਵਗਾਹੀ–ਛਾਨ ਬੀਨ ਕਰੀਏ

ਆਇਣੁ–ਘਰਾਣਾ, ਕੁਟੁੰਬ

ਆਕਲ–ਅਕਲਮੰਦ, ਅਕਲ ਵਾਲਾ

ਆਖੁੜਿ–ਠੁਡੇ ਖਾ ਕੇ

ਆਗਮ–ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਵੇਦ

ਆਢੀਣੀ–ਅੱਧੀ ਕੌਡੀ ਦੀ

ਆਦੁਲ–ਅਦਲ, ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ

ਆਬਦਾਰ–ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨੌਕਰ

ਆਮਲੁ–ਅਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕਰਮਚਾਰੀ

ਐਰਾਪਤਿ–ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਹਾਥੀ; ਇੰਦਰ ਦਾ ਹਾਥੀ

ੲ

ਇਠ–ਪਤੀ, ਸੁਆਮੀ, ਪਿਆਰਾ

ਇਮਾਮੁ–ਤਸਬੀ(ਮਾਲਾ) ਦੇ ਸਿਰੇ ਦਾ ਮਣਕਾ

ਇਰਮਨੀ–ਇਰਮਨ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ

ਸ

ਸੰਜਾਰੀ–ਸੰਚਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ

ਸੰਜੀਦ–ਗੰਭੀਰ, ਧੀਰਜਵਾਨ

ਸਸੀਅਰ–ਚੰਦ੍ਰਮਾ

ਸਹਸਬਾਹੁ–ਹਜ਼ਾਰ ਬਾਹਵਾਂ ਵਾਲਾ ਅਰਜਨ, ਬਾਣਾਸੁਰ

ਸਹਲੰਗ–ਮੇਲ, ਸੰਗ

ਸਹਾਬਾ–ਸਾਹਿਬੀ ਵਾਲਾ, ਸੱਤਾਧਾਰੀ

ਸਹੇਸਿਆ–ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ, ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੋਇਆ

ਸੁਖੋਪਤੀ–ਡੂੰਘੀ ਨੀਂਦਰ ਦੀ ਅਵਸਥਾ

ਸਦੀਵ–ਸਦਾ, ਹਮੇਸ਼ਾ

ਸਨਕਾਦਿ–ਸਨਕ ਆਦਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਚਾਰ ਪੁੱਤਰ

ਸਨਾਹੁ–ਕਵਚ, ਸੰਜੋਅ

ਸੁਨੀਦ–ਸੁਣਿਆ, ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਾਇਆ

ਸਬੂਰੀ–ਸਬਰ ਦੀ ਅਵਸਥਾ, ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਭਾਵ

ਸਮਸੇਰ–ਤਲਵਾਰ, ਕਿਰਪਾਨ

ਸਮਦਰਸ–ਇਕ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ

ਸਰਵਾੜ–ਸਰਕੜਾ, ਛੋਈ ਆਦਿ

ਸਰਿਠਾ–ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ

ਸਰੀਅਤ–ਇਸਲਾਮਿਕ ਧਰਮ ਮਰਯਾਦਾ—ਕਲਮਾ, ਨਮਾਜ਼, ਰੋਜ਼ਾ, ਹਜ, ਜ਼ਕਾਤ, ਆਦਿ; ਸੂਫ਼ੀ ਸਾਧਨਾ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ

ਸਰੇਖੀ–ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ, ਉਤਮ

ਸਰੇਵੜੇ–ਜੈਨ ਮਤ ਦੇ ਸਾਧਕ

ਸਰੈ–ਸ਼ਰ੍ਹਾ, ਇਸਲਾਮਿਕ ਰਹਿਤ-ਮਰਯਾਦਾ

ਸਲਲ–ਜਲ, ਪਾਣੀ

ਸਲਾਮਾਲੇਕੀ–ਮਿਲਣ ਵੇਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਸਿਸ਼ਟਾਚਾਰਿਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸੂਚਕ ਸ਼ਬਦ

ਸਾਇਰ–ਕਵੀ; ਸਮੁੰਦਰ

ਸਾਕਰੁ–ਸ਼ੁਕਰ ਨੂੰ ਮੰਨਣਵਾਲਾ, ਸੰਤੁਸ਼ਟ
ਸਾਬਰੁ–ਸਰਬ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸੰਤੋਸ਼ੀ
ਸਾਬੂਰੀ–ਸੰਤੋਸ਼, ਸਾਬਰੀ
ਸਾਰਸੁਤ–ਸਰਸਵੱਤੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ
ਸਾਰਦੂਲੁ–ਸ਼ੇਰ, ਸਿੰਘ
ਸਾਰਵਾਨ–ਊਠ ਪਾਲਣ ਜਾਂ ਰਖਣ ਵਾਲਾ, ਓਠੀ
ਸਿਦਕਿ–ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਸ਼ਰਧਾ
ਸਿਰੀਸਾਫੁ–ਇਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਵਧੀਆ ਮਲਮਲ ਜੋ ਢਾਕੇ ਵਿਚ ਬਣਦੀ ਸੀ
ਸਿਲਹ–ਹਥਿਆਰ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ
ਸਿਲਕ–ਰੱਸੀ; ਫਾਂਸੀ ਦਾ ਫੰਧਾ
ਸੀਆ–ਹਜ਼ਰਤ ਅਲੀ ਦੇ ਅਨੁਯਾਈ
ਸੁਨੀ–ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਦੀ ਸੁੰਨਤ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ
ਸੁਹੇਲੁ–ਸੁਖੀ, ਆਨੰਦਿਤ
ਸੁਖਮਨਾ–ਹਠ–ਯੋਗ ਅਨੁਸਾਰ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਨਾਲ ਚਲਦੀ ਇਕ ਨਾੜੀ
ਸੁਗਰਬੁ-ਚੰਗੇ ਬੋਲ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਬਾਣੀ
ਸੁਨਈਆ–ਸੋਨੇ ਦਾ ਸਿੱਕਾ, ਅਸ਼ਰਫੀ
ਸੁਰੀਤਾ–ਦਾਸੀ, ਬਾਂਦੀ, ਟਹਿਲਣ
ਸੇਤਜ–ਪਸੀਨੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਵਾਲੇ ਕਿਰਮ

ਹ

ਹਕੀਕਤ–ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ; ਸੂਫ਼ੀ ਸਾਧਨਾ ਦੀ ਅੰਤਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ
ਹਰਹਟ–ਹਰਟ
ਹਰਨਾਕਸ–ਇਕ ਰਾਖਸ਼ ਜੋ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ
ਹਿਆਉ–ਹਿਰਦਾ
ਹਿਮਾਇਤਿ–ਮੱਦਦਗਾਰ, ਤਰਫ਼ਦਾਰ
ਹੁਸਨਾਕ–ਸੋਹਣਾ, ਸੁੰਦਰ; ਚਤੁਰ, ਸਿਆਣਾ
ਹੁਡਕ–ਭੇਡੂਆਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੇ
ਹੁਰੇਇਆ–ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ
ਹੁਰੇਹੀ–ਹਲਕੇ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦੀ

ਕ

ਕੰਚਨ–ਸੋਨਾ
ਕਉਸਤਕ–ਇਕ ਮਣੀ ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਣ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ
ਕਉਸਿ–ਖੜਾਉਂ
ਕਉਲਾਲੀ–ਕਮਲ ਦੇ ਫੁਲਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ
ਕਸੀਰਾ–ਪੈਸੇ ਦਾ ਅੱਧਾ ਸਿੱਕਾ, ਧੇਲਾ
ਕਚਕੌਲੁ–ਖੱਪਰ, ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਦੇ ਭਿਖਿਆ ਮੰਗਣ ਦਾ ਬਰਤਨ
ਕਟਕ–ਸਮੂਹ, ਝੁੰਡ
ਕਣਤਾਵੈ–ਸਤਾਣਾ, ਦੋਸ਼ ਦੇਣਾ
ਕਤੇਬ–ਸਾਮੀ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕਾਂ
ਕਤੇਲੇ–ਕਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਕਾਤਲ
ਕਦਲੀ–ਕੇਲਾ ਜਾਂ ਕੇਲੇ ਦਾ ਪੌਧਾ
ਕਦੀਮ–ਪੁਰਾਤਨ, ਪ੍ਰਾਚੀਨ
ਕਨਾਦਿਕ–ਕਣਾਦ ਰਿਸ਼ੀ ਆਦਿ
ਕਮਗਰ–ਕਮਾਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ
ਕਰਮਣਾ–ਕਰਮ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ
ਕਲੰਕੀ–ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ
ਕਲੰਦਰ–ਮਸਤ ਫ਼ਕੀਰ, ਦਰਵੇਸ਼
ਕਲਸ਼–ਘਟ, ਘੜਾ
ਕਲਤ੍ਰ–ਪਤਨੀ, ਇਸਤਰੀ
ਕਲਪਤ–ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨਾ ਵਾਲਾ ਇਕ ਦੈਵੀ ਬ੍ਰਿਛ
ਕਲੀਦ–ਕੁੰਜੀ
ਕਲੇਵਰੁ–ਸ਼ਰੀਰ, ਆਕਾਰ
ਕਵਲਾਸਣਿ–ਬ੍ਰਹਮਾ
ਕਵਲਾਪਤੀ–ਵਿਸ਼ਨੂੰ
ਕਵਾਉ–ਉੱਚਾਰ, ਬਚਨ, ਬੋਲ, ਹੁਕਮ
ਕਵਾਇ–ਪੋਸ਼ਾਕਾ, ਬਸਤ੍ਰ, ਖ਼ਿਲਤ
ਕਵਿਲਾਸ–ਕੈਲਾਸ਼ ਪਰਬਤ
ਕਾਦਰ–ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਸੁਆਮੀ, ਪਰਮਾਤਮਾ
ਕਾਬਾ–ਮੱਕੇ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਧਰਮ-ਧਾਮ

ਕਾਮਧੇਨੁ–ਸਭ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ ਵਾਲੀ ਦੈਵੀ ਗਊ

ਕਾਮਣੀ–ਸੁੰਦਰ ਇਸਤਰੀ

ਕਾਰੂਜੜੇ–ਹਾਕ ਦੇ ਕੇ ਸੌਦਾ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ

ਕਾਲਕੂਟ–ਭਿਆਨਕ ਵਿਸ਼ ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਣ ਵੇਲੇ ਨਿਕਲੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਪਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ

ਕਿੰਨਰ–ਗਾਇਕ ਦੇਵਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁਖ ਘੋੜਿਆਂ ਵਰਗਾ ਅਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ

ਕਿਰਖ–ਖੇਤੀ

ਕਿਰਤਾਸੁ–ਕਾਗ਼ਜ਼

ਕਿਲਕ–ਕਿਲਕਾਰੀ, ਭਬਕ

ਕਿਲਮਾਕ–ਤਾਤਾਰੀ, ਤਾਤਾਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ

ਕੀਰਤਿ–ਯਸ਼; 'ਕੀਰਤਿ-ਸੋਹਿਲਾ' ਬਾਣੀ ਦਾ ਨਾਂ ਜੋ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ

ਕੁੰਭਕ–ਯੋਗ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗ

ਕੁਸਾਦੇ–ਖੁਲ੍ਹੀ, ਮੋਕਲੀ

ਕੁਹਲਿ–ਹਾਵ-ਭਾਵ, ਚਾਲ, ਅੰਦਾਜ਼

ਕੁਚੀਲ–ਗੰਦਾ, ਮੈਲਾ

ਕੁਤਬ–ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਮੁਖੀਆ, ਧਰਮ ਆਗੂ, ਧਾਰਮਿਕ, ਤਪਸਵੀ

ਕੁਤਬਾ–ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਸ਼ਣ ਜਾਂ ਪ੍ਰਵਚਨ

ਕੁਫਰੁ–ਨਾਸਤਿਕਤਾ, ਰੱਬ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਹੋਣਾ

ਕੁਫਾਰੀ–ਨਾਸਤਿਕ, ਰੱਬ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ

ਕੁਮੁਦਨੀ–ਚਿੱਟੇ ਕਮਲ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤੀ ਜੋ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਨਿਕਲਣ ਤੇ ਖਿੜਦੀ ਹੈ

ਕੁਲਫ–ਤਾਲਾ, ਜੰਦਰਾ

ਕੁਲਾਤ–ਵੈਰ; ਨਫਰਤ

ਕੋਕਾ–ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਨੌਕਰ

ਕੋਰਚੀ–ਹਥਿਆਰ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਧਾਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ

ਖ

ਖਟ–ਛੇ

ਖਨਵਾਦੇ–ਖੰਡਨਵਾਦ

ਖਲੁਹਲ–ਦਖਲ, ਵਿਘਨ

ਖਲਕ–ਖਲਕਤ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ

ਖਵਾਸ–ਖਾਸ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼

ਖਾਸਾ–ਇਕ ਬਾਰੀਕ ਕਪੜਾ

ਖਾਨਜਰਾਦੀ–ਜਰਾਦਖਾਨਾ, ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਗਰ; ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਖਾਨੇ ਦੀ

ਖੀਰ–ਦੁੱਧ

ਖੁਣਸ–ਖਿਝ

ਖੁਦੀ–ਹਉਮੈ,ਹੰਕਾਰ

ਖੁਨਾਮੀ–ਬਦਨਾਮ, ਕਸੂਰਵਾਰ

ਖੇਚਰ–ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਆਦਿ

ਗ

ਗੰਗੋਦਕ–ਗੰਗਾ-ਜਲ

ਗੰਧਰਬ–ਦੇਵ ਲੋਕ ਦੇ ਗਵਈਏ

ਗਉਸਿ–ਨੇਕ ਫ਼ਕੀਰ; ਮੁਸਲਮਾਨ ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਦੀ ਇਕ ਉਪਾਧੀ

ਗਜਗਾਹ–ਹਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਝੂਲਾਂ ਨਾਲ ਸੰਵਾਰਨਾ

ਗ਼ਨੀਮ–ਡਕੈਤ; ਵੈਰੀ

ਗੜਾੜ–ਟੋਬਾ, ਖਾਈ

ਗਿਰਦਾਨ–ਫੇਰ, ਘੇਰਾ

ਗੁਣਤਾਸਾ–ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ

ਗੁਫਤ–ਕਹਿਣਾ, ਆਖਣਾ

ਗੋਰਿਸਤਾਨ–ਕਬਰਿਸਤਾਨ

ਘ

ਘੰਘੂਟਿਆਂ–ਘੋਗਿਆਂ, ਸੰਖਾਂ

ਘੁਘੂ–ਉਲੂ

ਘੇਰਣੀ–ਘੇਰਨ ਵਾਲੀ, ਘੁੰਮਣ ਵਾਲੀ

ਚ

ਚੰਦੁਉਰੀ–ਹਰਿਸ਼ਚੰਦਰ ਦੀ ਮਿਥਿਆ ਨਗਰੀ

ਚਸਾ—ਇਕ ਪਲ ਦਾ ਤੀਜਾ ਹਿੱਸਾ
ਚਹਮਚੇ—ਆਨੰਦਿਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ
ਚਕਚਉਧੀ—ਅੱਖਾਂ ਅਗੇ ਹਨੇਰਾ ਆਉਣਾ
ਚਬੋਲਾ—ਪੀਤਾ, ਸੁਆਦ ਮਾਣਿਆ
ਚਰਣੋਦਕ—ਚਰਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ—ਚਰਣ-ਕਮਲ
ਚਰਾਗੁ—ਦੀਵਾ, ਦੀਪਕ
ਚਲੁੰਭ—ਪੱਕਾ, ਗੂੜ੍ਹਾ ਰੰਗ
ਚਾਚਰ—ਯੋਗ ਦੀ ਇਕ ਮੁਦਰਾ
ਚਿੰਤਾਮਣਿ—ਮਨੋਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਕ ਕਲਪਿਤ ਰਤਨ

ਛ

ਛਉੜੀ—ਸੁੰਦਰ ਇਸਤਰੀ
ਛਾਦਨ—ਬਸਤ੍ਰ, ਕਪੜੇ

ਜ

ਜੰਦਾਰਿ—ਜਲਾਦ, ਫਾਂਸੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ
ਜੰਬਕ—ਗਿਦੜ
ਜਦੀਦ—ਨਵਾਂ, ਨਵੀਨ
ਜਮਦਿਗਨੈ—ਇਕ ਰਿਸ਼ੀ ਜੋ ਪਰਸ ਰਾਮ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ
ਜਰਦ ਰੂ—ਪੀਲੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲਾ; ਲਜਿਤ; ਅਪਮਾਨਿਤ
ਜਰਪੋਸ—ਸੋਨੇ ਦੀ ਪਾਲਿਸ਼ ਜਾਂ ਮੁਲੰਮਾ
ਜਲੇਬਦਾਰ—ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਇਕ ਅਧਿਕਾਰੀ
ਜਾਗਾਤੀ—ਕਰ ਵਸੂਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ
ਜਾਰਤ—ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਯਾਤਰਾ
ਜੇਰਜ—ਜੇਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਜੀਅ
ਜੇਲ—ਮੂਰਖ, ਜਾਹਿਲ; ਹਾਰ, ਮਾਲਾ
ਜੈਮਨਿ—ਪੂਰਵ ਮੀਮਾਂਸਾ ਦਾ ਰਚੈਤਾ ਮੁਨੀ

ਝ

ਝਾਕਵਾਲੁ—ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਲ ਤਕਣ ਵਾਲਾ ਭਿਖਮੰਗਾ

ਟ

ਟਟਾਣੈ—ਜੁਗਨੂੰ

ਡ

ਡੁਡਹਲਿਕਾ—ਡੁਸਕਿਆ,ਹੌਕੇ ਲੈਣ ਲਗਿਆ

ਤ

ਤੰਦੁਲ—ਘਟੀਆ ਕਿਸਮ ਦੇ ਚਾਵਲ
ਤੰਬੋਲ—ਪਾਨ
ਤੰਬੋਲੀ—ਪਾਨ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ, ਪਨਵਾੜੀ
ਤਸਬੀ—ਮਾਲਾ
ਤਹਰੀਰ—ਲਿਖਿਤ, ਲਿਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ
ਤਹਵੀਲਦਾਰ—ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਵਸਤੂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਖਜ਼ਾਨਚੀ
ਤਕਬਰੀ—ਹੰਕਾਰ, ਹਉਮੈ, ਘਮੰਡ
ਤਕਰੀਰੀ—ਬਚਨ, ਬੋਲ, ਕਥਨ
ਤਪਾਵਸੁ—ਧਰਮ, ਇਨਸਾਫ
ਤਬੀਬੀ—ਇਲਾਜ, ਹਿਕਮਤ •
ਤਮਾਇ—ਲਾਲਸਾ, ਲਾਲਚ
ਤਰਣੀ—ਇਸਤਰੀ, ਔਰਤ
ਤਰਤੀਬੀ—ਸਿਲਸਿਲਾ, ਕ੍ਰਮ; ਤਰੀਕਾ
ਤਰਣਾਪੈ—ਜਵਾਨੀ
ਤਰੀਕਤਿ—ਸੂਫ਼ੀ ਸਾਧਨਾ ਦੀ ਦੂਜੀ ਮੰਜ਼ਿਲ, ਤਪਸਿਆ ਦੀ ਅਵਸਥਾ
ਤੁਰੀ—ਘੋੜੀ; ਤੁਰੀਆ ਅਵਸਥਾ
ਤੁਮਾਰ—ਅਤਿਕਥਨੀ ਪੂਰਣ ਬ੍ਰਿੱਤਾਂਤ
ਤੂਰ—ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਵਾਜਾ
ਤੋਸਕਚੀ—ਸਫਰ ਦੀ ਖਰਚੀ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ
ਤੋਸਾ—ਸਫਰ ਖਰਚ
ਤ੍ਰਾਟਕ—ਧਿਆਨ ਟਿਕਾਉਣ ਦੀ ਇਕ ਯੋਗ-ਕ੍ਰਿਆ

ਦ

ਦੰਮ—ਦਮੜਾ, ਇਕ ਪੁਰਾਤਨ ਸਿੱਕਾ
ਦੰਮਲ—ਮ੍ਰਿਦੰਗ, ਢੋਲ
ਦਈ—ਦੈਵ, ਪਰਮਾਤਮਾ
ਦਸਤਗੀਰ—ਸਹਾਇਕ, ਮੱਦਦਗਾਰ; ਇਕ ਬਗਦਾਦ ਨਿਵਾਸੀ ਪੀਰ
ਦਬਗਰ—ਕੁੱਪੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ

ਦਰਸ –ਦੀਦਾਰ, ਦਰਸ਼ਨ
ਦਰਹਾਲਾ–ਦਰਹਾਲ, ਤੁਰਤ, ਇਕਦਮ
ਦਰਭੰਜਨ–ਸੈਨਿਕ ਦਲਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ, ਮਹਾਪ੍ਰਤਾਪੀ
ਦਲੇਲ–ਤਰਕ, ਦਲੀਲ; ਦਲੇਰ
ਦਾਇਮ–ਸਦਾ, ਸਦੀਵੀ
ਦਾਨਸਬੰਦ–ਸਮਝਦਾਰ, ਅਕਲਮੰਦ
ਦਿਸਾਸੂਲ–ਕਿਸੇ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਜਾਣ ਲਈ ਵਰਜਨ
ਦਿਗੰਬਰਿ–ਨਾਂਗੇ ਸਾਧ
ਦੀਨ–ਮਜ਼੍ਹਬ, ਧਰਮ; ਹੀਣਾ, ਦੁਖੀ
ਦੀਵਾਣ–ਦੀਵਾਨ, ਦਰਬਾਰ, ਕਚਹਿਰੀ
ਦੁਕ੍ਰਿਤੁ–ਮਾੜੇ ਕਰਮ
ਦੁਰਬਾਸਾ– ਇਕ ਰਿਸ਼ੀ ਦਾ ਨਾਂ
ਦੁਰਾਇਨ–ਦੋਹਰਾ ਕੇ, ਪਰਤਾ ਕੇ
ਦੁਲੀਚੇ–ਗਲੀਚਾ, ਕਾਲੀਨ
ਦੇਵਾਧਿਦੇਵ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਦੇਵਤਾ
ਦੋਜਕ–ਨਰਕ; ਦੁਖਦਾਇਕ
ਦ੍ਰੋਣਾ– ਦ੍ਰੋਣਾਚਾਰਯ ਜੋ ਕੌਰਵਾਂ-ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਸੀ

ਧ

ਧਨੰਤਰ–ਸਮੁੰਦਰ ਮੰਥਨ ਵੇਲੇ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲਾ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਵੈਦ
ਧੁੰਧੂਕਾਰ–ਅੰਧਕਾਰ, ਹਨੇਰਾ
ਧ੍ਰਿਗਸਟੁ–ਧਿਕਾਰਨਯੋਗ, ਲਾਹਨਤ ਭਰੀ

ਨ

ਨਈਵੇਦ–ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਭੋਜਨ ਲਈ ਭੇਟਾ ਕੀਤੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ
ਨਸੀਨੀ–ਵਾਸ; ਬੈਠਣ ਦਾ ਭਾਵ
ਨਕ਼ੀਬੀ–ਬਾਹਰੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ
ਨਫੀਰਾ–ਤੂਤਣੀ, ਸ਼ਹਿਨਾਈ
ਨਰਪਤਿ–ਰਾਜਾ, ਨਰਾਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ
ਨਰਿੰਦੁ–ਰਾਜਾ, ਨਰੇਸ਼
ਨਿਵੀੜੀ–ਸਖਤ, ਕਠੋਰ
ਨਾਸਤਿ–ਨਹੀਂ ਹੈ; ਨਾਸ਼ਮਾਨ
ਨਾਜਰੁ–ਵਿਦਮਾਨ, ਮੌਜੂਦ
ਨਾਨਵਾਈ–ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੁਨੀ
ਨਿਉਲੀ–ਹਠਯੋਗ ਦੀ ਇਕ ਕ੍ਰਿਆ
ਨਿਸਦਿਨ–ਰਾਤ ਦਿਨ
ਨਿਕੋਲੇ–ਨੇਕ, ਉਤਮ
ਨਿਖੰਜਨੋ–ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ
ਨਿਖਾਸ–ਪਸ਼ੂਆਂ ਜਾਂ ਗੁਲਾਮਾਂ ਦੀ ਮੰਡੀ
ਨਿਗੋਸਾਵਾਂ–ਨਿਗੁਰਾ, ਗੁਰੂ-ਹੀਨ
ਨਿਪੰਗੁ–ਪੰਕ (ਚਿਕੜ)ਰਹਿਤ
ਨਿਰਜਾਸੀ–ਬਰਾਬਰ ਕਰਕੇ ਬਦਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ
ਨਿਰਤੀ–ਨਿਘੀ ਪ੍ਰੀਤ
ਨੀਲੰਬਰਿ–ਨੀਲੇ ਬਸਤ੍ਰ

ਪ

ਪਉਛਕਿ–ਖਾਤਮਾ; ਹਾਰ
ਪਇਆਣਾ–ਕੂਚ, ਗਮਨ, ਪ੍ਰਸਥਾਨ
ਪਹਿਨਾਮੀ–ਬਦਨਾਮੀ, ਬੇਇਜ਼ਤੀ
ਪਖਾਵਜ–ਤਬਲਾ, ਮ੍ਰਿਦੰਗ
ਪਜੂਤੀ–ਗ੍ਰਸਤ, ਪਕੜਿਆ ਹੋਇਆ
ਪਟੰਬਰ–ਰੇਸ਼ਮੀ ਬਸਤ੍ਰ
ਪਣਿਠਾ–ਨਸ਼ਟ ਹੋਇਆ
ਪਦਮੁ–ਪੈਰ ਵਿਚਲਾ ਇਕ ਭਾਗਸ਼ਾਲੀ ਚਿੰਨ੍ਹ
ਪਦਮਣੀ–ਪਦਮਨੀ; ਸੁੰਦਰ ਇਸਤਰੀ
ਪਰਹਰ–ਤਿਆਗਣਾ, ਨਿਵਾਰਨਾ
ਪਰਕਿਰਤਿ–ਸੁਭਾਵਿਕ
ਪਰਛੰਨਾ–ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ, ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ
ਪਰਜੰਤ–ਪ੍ਰਯੰਤ, ਤਕ
ਪਰਭਾਸ–ਦੱਖਣ ਦਾ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਤੀਰਥ
ਪਰਮਦਭੁਤ–ਪਰਮ ਅਦਭੁਤ, ਅਤਿਅਸਚਰਜਪੂਰਣ
ਪਰਮਿਤਿ–ਅਣਗਿਣਤ; ਅਸੀਮ
ਪਰਵੰਨਿਆ–ਪ੍ਰਸਿੱਧ, ਪਰਮੰਨਿਆ

ਪਰਵਾਲਾ–ਮੂੰਗਾ
ਪਰਵਿਰਤਿ–ਲਗਨ, ਮੋਹ, ਲਗਾਉ
ਪਰਵੇਲ–ਲੀਨ, ਖਚਿਤ
ਪਲੰਮੈ–ਲਟਕੇ ਹੋਏ
ਪਲਾਸੀ–ਲਟਕ ਰਹੀਆਂ ਸਨ
ਪਾਕਸਾਲ–ਰਸੋਈ
ਪਾਖਾਕ–ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਮਿੱਟੀ
ਪਾਚਾਧਿਆ–ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ, ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤੀ
ਪਾਤੰਜਲ–ਯੋਗ ਸੂਤਰ ਦਾ ਰਚੈਤਾ ਰਿਸ਼ੀ
ਪਾਰਜਾਤੁ–ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਣ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਇਕ ਦੈਵੀ ਬ੍ਰਿਛ
ਪਿੰਗਲਾ–ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਯੋਗ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਨਾੜੀ
ਪੁਰੰਜਨੋ–ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ; ਈਸ਼ਵਰ
ਪੁਰਸਸਿ–ਪੁਛ-ਗਿਛ ਕਰਨ ਤੇ
ਪੈਕੰਬਰ–ਪੈਗ਼ਾਮ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਨੱਬੀ
ਪੋਸ–ਆਵਰਣ, ਢੱਕਣ ਦਾ ਕਪੜਾ
ਪੋਤ–'ਗਲ ਪੋਤ' : ਗਲ ਦੀ ਮਾਲਾ; 'ਓਤਪੋਤ': ਤਾਣਾ ਪੇਟਾ

ਫ

ਫਹਿਮੀ–ਵਿਚਾਰ, ਸਮਝ
ਫਹੀਮ–ਅਕਲਮੰਦ, ਸਮਝਦਾਰ
ਫਾਵਾ–ਅਪਮਾਨਿਤ, ਸਖਣਾ
ਫਿੰਡ–ਅੱਕ ਦੀ ਖਖੜੀ
ਫੋਫਲੇ–ਸੁਪਾਰੀਆਂ

ਬ

ਬਹਲੇ–ਬਾਹਲੇ, ਅਧਿਕ, ਬਹੁਤੇ
ਬਕਤ–ਬਕਤ੍ਰ, ਮੁਖ, ਥੁਥਨੀ; 'ਦੈਂਤ ਬਕਤ' – ਦੰਤ ਬਕਤ੍ਰ ਨਾਂ ਦਾ ਰਾਖਸ਼
ਬਖਸ਼ੀ–ਤਨਖਾਹ ਵੰਡਣ ਵਾਲਾ; ਸੈਨਾਨਾਇਕ
ਬਖਤਰ–ਕਵਚ, ਸੰਜੋਅ
ਬਖੀਲੀ–ਈਰਖਾ, ਸਾੜਾ
ਬਖੋਆ–ਭਾਵ ਪ੍ਰਸਿੱਧ
ਬਗਨੀਗਰਾ–ਜੌਆਂ/ਚਾਵਲਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਕਢਣ ਵਾਲੇ
ਬਜਿਗਾਰੀ–ਪਾਪੀ, ਦੁਸ਼ਟ
ਬਦਰਾ–ਥੈਲੀ (ਰੁਪਇਆਂ ਦੀ)
ਬਦਰਾਹਾ–ਮਾੜਾ ਰਸਤਾ, ਕੁਮਾਰਗ
ਬਬੁ–ਬਾਪ, ਪਿਉ
ਬਰਲੁ–ਸ਼ੁਦਾਈਪੁਣਾ
ਬਲਿ–ਇਕ ਦੈਂਤ ਰਾਜਾ
ਬਾਸਕਿ–ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਸਰਪ
ਬਾਸੇਖਕ–ਕਣਾਦ ਮੁਨੀ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਆ ਦਰਸ਼ਨ
ਭਿਸਤ–ਬਹਿਸ਼ਤ, ਸਵਰਗ
ਬਾਗਾਤਿ–ਬਹੁਤ ਬਾਗ਼
ਬਾਨਪ੍ਰਸਤ–ਚਾਰ ਆਸ਼੍ਰਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੀਜਾ
ਬਾਫਾਇੰਦੇ–ਦਮਗਜੇ ਮਾਰਨਾ, ਡੀਂਗਾਂ ਮਾਰਨਾ
ਬਾਲਮੀਕ–ਰਾਮਾਇਣ ਦਾ ਰਚੈਤਾ
ਬਾਵਰਚੀ–ਰਸੋਈਆ, ਲਾਂਗਰੀ
ਬਿੰਜਨ–ਸਾਗ-ਭਾਜੀ, ਚਟਣੀ ਆਦਿ
ਬਿਅਦਲੀ–ਇਨਸਾਫ ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ
ਬਿਆਸ–ਇਕ ਮਹਾਨ ਰਿਸ਼ੀ ਜਿਸ ਨੇ ਮਹਾਭਾਰਤ ਆਦਿ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ
ਬਿਆਖੈ–ਸੁਪ੍ਰਸਿੱਧ
ਬਿਸੀਅਰ–ਵੱਡਾ ਭਿਆਨਕ ਸੱਪ
ਬਿਖਲੀਪਤਿ–ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਲੀਨ; ਸ਼ੁਦਰ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਪਤੀ
ਬਿਜਉਰੀ–ਬਜੌਰ (ਚਿਤਰਾਲ) ਦੇਸ ਦੀ
ਬਿਦਰ–ਇਕ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਭਗਤ ਜੋ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤਿ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੀ
ਬਿਦਾਰੇ–ਜਾਗਰੂਕ, ਹੋਸ਼ੀਆਰ
ਬਿਮਲ–ਪਵਿਤਰ, ਨਿਰਮਲ
ਬਿਰਤਿ–ਵ੍ਰਿੱਤੀ, ਬਿਰਤੀ, ਰੁਚੀ, ਤੌਰਤਰੀਕਾ
ਬਿਰਦ–ਮਰਯਾਦਾ
ਬਿਲੰਦਗੀ–ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ, ਮਹਾਨ
ਬੀਜਾ–ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਾਇਕ ਜਿਸ ਦਾ ਸੋਰਠ

ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ
ਬੁੰਦੇਲੇ—ਬੁੰਦੇਲ ਖੰਡ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਰਾਜਪੂਤ
ਬੁਕੰਦੇ—ਗਜਦੇ ਹਨ, ਬੁਕਦੇ ਹਨ
ਬੁਜਰਕਵਾਰ—ਬਜ਼ੁਰਗਵਾਰ; ਵੱਡਾ, ਮਹਾਨ
ਬੁਰਗੂ—ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਸਿੰਗ ਦਾ ਬਣਿਆ ਬਿਗਲ
ਬੁਰਿਆਰ—ਭਿਆਨਕ
ਬੂਆੜ—ਭੁਲਾਊ ਤਿਲਾਂ ਦਾ ਬੂਟਾ
ਬੂਤਾਤ—ਘਰ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਰਖਣ ਵਾਲਾ
ਬੂਰੁ—ਪਾਣੀ ਤੇ ਜੰਮਣ ਵਾਲੀ ਕਾਈ
ਬੇਤਾਲਾ—ਭੂਤ, ਜਮਗਣ
ਬੈਰਾਹ—ਵਾਰਾਹ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਇਕ ਅਵਤਾਰ

ਭ

ਭੰਗਰੁ—'ਛਿਣ ਭੰਗਰੁ' : ਛਿਣ ਭਰ ਵਿਚ ਨਾਸ ਹੋਣ ਵਾਲਾ
ਭਸੂਹੇ—ਭਸ ਵਿਚ ਲਿਪਟੇ
ਭਤਾਰ—ਪਤੀ, ਸੁਆਮੀ
ਭਦਣਿ—ਮੁੰਡਨ ਸੰਸਕਾਰ
ਭਰਨਾਲਿ—ਨਦੀ; ਸਮੁੰਦਰ
ਭਰਾਤੀ—ਭਰਮ ਵਿਚ ਭੁਲੇ ਹੋਏ
ਭਵੰਤਰ—ਜਨਮ ਜਨਮਾਂਤਰ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਭੌਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ
ਭਾਨ—ਸੂਰਜ
ਭਾਰਥ—ਮਹਾਭਾਰਤ; ਵੱਡਾ ਯੁੱਧ
ਭੀਹਾਵਲੁ—ਭਿਆਨਕ
ਭੀਖਮੁ—ਭੀਸ਼ਮ ਪਿਤਾਮਾ
ਭੁੰਚਾਇਆ—ਖਵਾਇਆ
ਭੁਇਅੰਗਮੁ—ਭੁਜੰਗ, ਸੱਪ, ਨਾਗ
ਭੁਗਤ—ਭੁਗਤੀ, ਭੋਜਨ, ਆਹਾਰ
ਭੁਣਹਣਾ—ਇਕ ਛੋਟਾ ਮੱਛਰ
ਭੂਆਤਮਾ—ਪੰਜ ਭੌਤਿਕ ਸ਼ਰੀਰ
ਭੂਚਰ—ਭੂਮੀ ਤੇ ਚਲਣ ਵਾਲੇ
ਭੂਪਤਿ—ਰਾਜਾ
ਭੂਮੀਏ—ਭੂਮੀਪਤੀ, ਜਾਗੀਰਦਾਰ
ਭ੍ਰਿੰਗੀ—ਭੌਰਾ; ਤਿਤਲੀ

ਮ

ਮੰਜਨ—ਇਸ਼ਨਾਨ
ਮਸੰਦਗੀ—ਮਸੰਦਪੁਣਾ; ਫ਼ਕੀਰੀ
ਮਸਕੀਨੀ—ਆਜਿਜ਼ੀ, ਹਲੀਮੀ
ਮਸਲਤ—ਸਲਾਹ, ਮਸ਼ਵਰਾ
ਮਸਾਇਕ—ਸ਼ੇਖ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ
ਮਹਰਮ—ਭੇਦ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਨਿਕਟਵਰਤੀ
ਮਹਰਾਬੇ—ਮਸੀਤ ਵਿਚਲੀ ਕਾਅਬੇ ਵਲ ਦੀ ਡਾਟ
ਮਹਿਰਾਵਣ—'ਅਦਭੁਤ ਰਾਮਾਇਣ' ਦਾ ਮਹਾ ਰਾਵਣ
ਮਹੇਲੀ—ਇਸਤਰੀ, ਮਹਿਲਾ
ਮਕਰੰਦ—ਫੁਲਾਂ ਦਾ ਰਸ
ਮਕਰੂਹ—ਘਟੀਆ; ਘਿਰਣਿਤ
ਮਜੀਰੈ—ਘੁੰਘਰੂ
ਮਨਤਾਰੂਆਂ—ਅਣਤਾਰੂ, ਜੋ ਤਰਨਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ
ਮਧਰ—ਮਿੱਠਾ
ਮਨਸਬਦਾਰ—ਔਹਦੇਦਾਰ, ਅਧਿਕਾਰੀ
ਮਨਲ—ਮਨ ਜਿੰਨੀ ਤੇਜ਼ ਚਾਲ ਵਾਲਾ
ਮਨੀਆਰ—ਚੂੜੀਆਂ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ; ਜੌਹਰੀ
ਮਰੁਜੀਵੜਾ—ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਡੁਬਕੀ ਮਾਰ ਕੇ ਕੀਮਤੀ ਪਦਾਰਥ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ
ਮਰਦਾਨੀ—ਮਰਦਾਨਗੀ, ਦਲੇਰੀ
ਮਲੰਗ—ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਫ਼ਿਰਕਾ ਜੋ ਨਸ਼ੇ ਵਰਤਦਾ ਹੈ
ਮਲਾਲੀ—ਕੋਇਲ, ਮੈਨਾ ਆਦਿ ਪੰਛੀ
ਮਲਾਰ—ਇਕ ਰਾਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼
ਮਵਾਸਾ—'ਮਵਾਸਾ-ਗੋਈ' ; ਹਿਤ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ
ਮਾਰਫਤੀ—ਸੂਫ਼ੀ ਸਾਧਨਾ ਦੀ ਤੀਜੀ ਮੰਜ਼ਿਲ
ਮਾਰੂਫ—ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗਿਆਨੁਵਾਨ
ਮਿਕਨਿ—ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋਣਾ
ਮਿਚਲਿ—ਲੀਨ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ
ਮੀਰਸਾਮੇ—ਹਾਕਮ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ

ਕਰਨ ਵਾਲਾ
ਮੁਸਤਾਕੁ–ਸ਼ੌਕ ਜਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਰਖਣ ਵਾਲਾ
ਮੁਸਤੌਫੀ–ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ
ਮੁਸਰਫਦਾਰ–ਨਿਗਰਾਨੀ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਟਕਸਾਲ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ
ਮੁਸਲਾ–ਉਹ ਚਟਾਈ ਜਿਸ ਉਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ
ਮੁਸਾਹਰੇ–ਮਸ਼ਾਲਾਂ
ਮੁਹਛੰਦਗੀ–ਮੁਹਤਾਜੀ
ਮੁਹਾਬਾ–ਭੈ, ਡਰ
ਮੁਹੀਮ–ਮੁਹਿਮ, ਔਖਾ ਕੰਮ
ਮੁਕਤੇਸੁਰ–ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸੁਆਮੀ
ਮੁਦਈ–ਦਾਵੇਦਾਰ
ਮੁਨਾਫਕਾ–ਪਾਖੰਡੀ
ਮੁਫਤੀ–ਫਤਵਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ
ਮੁਲਹਦ–ਬੇਮੁਖ
ਮੁਲਹ–ਬੋਲ ਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਫਸਾਉਣ ਵਾਲਾ ਬਟੇਰਾ
ਮੂਸਾਈ–ਹਜ਼ਰਤ ਮੂਸਾ ਦਾ ਅਨੁਯਾਈ
ਮੇਦ–ਚਰਬੀ
ਮੇਦਨੀ–ਧਰਤੀ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ
ਮੇਰੁ–ਸੋਨੇ ਦਾ ਕਲਪਿਤ ਪਹਾੜ; ਮਾਲਾ ਦਾ ਵੱਡਾ ਮਣਕਾ
ਮੈਗਲ–ਮਸਤ ਹਾਥੀ
ਮੋਤਸਰ–ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਜਾਂ ਹਾਰ

ਰ

ਰੰਗਰੇਜ–ਨਿਲਾਰੀ, ਕਪੜੇ ਰੰਗਣ ਵਾਲਾ
ਰਸਾਇਣੁ–ਧਾਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਪਦਾਰਥ
ਰਸਾਲ–ਸੁੰਦਰ; ਰਸੀਲਾ
ਰਹਸ–ਭੇਦ; ਖੁਸ਼ੀ, ਆਨੰਦ
ਰਹਮਾਣਾ–ਰਹਿਮਾਨ, ਰਹਿਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ; ਰੱਬ
ਰਹੀਮ–ਰਹਿਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ; ਰੱਬ
ਰਕੀਬੀ–ਨਿਗਾਬਾਨੀ, ਦੇਖ-ਰੇਖ
ਰਘੁਪਤਿ–ਰਘੁ ਕੁਲ ਦਾ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ; ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ
ਰਤਨ–ਰੱਤੀ
ਰਤਨਾਵਲੀ–ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਪੰਗਤੀ ਜਾਂ ਮਾਲਾ
ਰਵੰਦੇ–ਰਮਦੇ ਹਨ, ਲੀਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ
ਰਵਾਲ–ਕਿਣਕਾ, ਅਣੂ
ਰਵਿਤਾਸ–ਰੋਹਤਾਸ, ਜਿਹਲਮ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਤੀਰਥ-ਸਥਾਨ
ਰਾਜਸ–ਰਜੋ ਗੁਣ ਸੰਬੰਧੀ
ਰਾਜਿਕੁ–ਰਿਜ਼ਕ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਰੋਜ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ
ਰਾਫਜੀ–ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ੀਆ ਫ਼ਿਰਕੇ ਦਾ ਇਕ ਉਪ-ਫ਼ਿਰਕਾ
ਰਾਵਤ–ਇਕ ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤੀ
ਰਿਸਕਿ–ਈਰਖਾ, ਵੈਰ ਭਾਵ ਕਰਕੇ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ ਖਿਝ
ਰਿਹਾੜੀ–ਹਠ, ਜ਼ਿਦ; ਝਗੜਾ
ਰੁਕਨ–ਪ੍ਰਧਾਨ, ਮੁੱਖੀ
ਰੁਪਾ–ਚਾਂਦੀ
ਰੂਇ–ਆਵਾਜ਼, ਧੁਨੀ, ਕੂਕ; ਰੋਮ
ਰੂਮੀ–ਰੂਮ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ।
ਰੇਚਕ–ਹਠਯੋਗ ਦੇ ਪਾਣਾਯਾਮ ਦੀ ਇਕ ਕ੍ਰਿਆ
ਰੇਣੁਕਾ–ਪਰਸਰਾਮ ਦੀ ਮਾਤਾ
ਰੈਬਰ–ਆਗੂ, ਪਥ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਕ
ਰੋਹਣਿ–ਇਕ ਨਛਤ੍ਰ ਜਿਸ ਦਾ ਆਕਾਰ ਰਥ ਵਰਗਾ ਅਤੇ ਪੰਜ ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ

ਲ

ਲਉਬਾਲੀ–ਬੇਪਰਵਾਹੀ, ਬੇਖੌਫ਼ੀ
ਲਗਾਇਤ–ਲਾਗੀ ਲੋਕ
ਲਟਾ–ਲਿਟ; ਬੋਹੜ ਦੀਆਂ ਦਾਹੜੀਆਂ
ਲਰਜੈ–ਕੰਬੈ; ਹਿਲਣਾ ਜੁਲਣਾ
ਲਾਇਤਬਾਰ–ਬੇ-ਇਤਬਾਰ, ਜਿਸ ਤੇ ਇਤਬਾਰ (ਵਿਸ਼ਵਾਸ) ਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ

ਲਾਤੋ—'ਲਾਤੋਲਾਵਾ' : ਚੁਗ਼ਲੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਲੂਤੀਆਂ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ
ਲਾਵਣੁ—ਸਲੂਣਾ, ਲੂਣਮਈ ਖਾਣ ਯੋਗ ਵਸਤੂ
ਲੂਸੇ—ਸੜ ਰਹੇ ਹਨ
ਲੋਮੇਸਰੁ—ਰੋਮਾਂ ਵਾਂਗ ਜੰਮਗਠ ਹਨ
ਲੋਕਾਰੁ—ਲੋਕ ਲਾਜ
ਲੋਚਨ—ਸੁੰਦਰ ਨੈਨ; 'ਤਾਰਾ ਲੋਚਨ' ਰਾਣੀ
ਲੋਮਸ—ਇਕ ਰਿਸ਼ੀ ਦਾ ਨਾਂ
ਲੋਲਨਿ—ਚੰਚਲ, ਅਸਥਿਰ
ਲੋਲੀ—ਚੰਚਲ ਇਸਤਰੀ, ਵੇਸਵਾ

ਵ

ਵਸਿਸਟੁ—ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੌਰਾਣਿਕ ਰਿਸ਼ੀ
ਵਸੁਦੇਵ—ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਪਿਤਾ
ਵਤਿ—ਫਿਰ
ਵਰਭੰਡ—ਬ੍ਰਹਮੰਡ, ਵਿਸ਼ਵ
ਵਲੀ—ਮਿਤਰ, ਦੋਸਤ, 'ਵਲੀ-ਉਲਹ' : ਰੱਬ ਦਾ ਦੋਸਤ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼
ਵਾਸਣੀ—ਲਕ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੀ ਨਕਦੀ ਦੀ ਥੈਲੀ
ਵਾਸਦੇਵ—ਪਰਮਾਤਮਾ
ਵਾਚਾ—ਬਾਣੀ, ਬੋਲ
ਵਿਸਮਾਦ—ਵਿਸਮਯ, ਅਸਚਰਜ, ਹੈਰਾਨੀ
ਵਿਸਾਹੀਐ—ਖਰੀਦੀਏ, ਵਪਾਰ ਕਰੀਏ
ਵਿਸੂਰ—ਸੋਗ, ਦੁੱਖ
ਵਿਸੋਆ—ਵਰੋਸਾਇਆ ਹੋਇਆ, ਆਨੰਦ-ਯੁਕਤ; ਵਿਸਾਖੀ
ਵਿਖੀ—ਕਦਮ; ਅੱਖ ਦਾ ਪਲਕਾਰਾ
ਵਿਡਾਣੁ—ਅਸਚਰਜ-ਪੂਰਨ
ਵਿਧੰਸੁ—ਵਿਨਾਸ
ਵਿਰਚਿ—ਵਿਰਚਣਾ, ਘੁਲਣਾ ਮਿਲਣਾ
ਵਿਰਤੰਤੁ—ਬ੍ਰਿੱਤਾਂਤ, ਵਿਵਰਣ
ਵਿਰਤਿ—ਬ੍ਰਿੱਤੀ; ਕਿਰਤ; ਉਜਰਤ, ਰੋਜ਼ੀ
ਵਿਰਤੀਸੁਰ—ਪੁਰੋਹਿਤ, ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ
ਵਿਰਤੀਹਾਣੁ—ਨਫਾ-ਨੁਕਸਾਨ; ਵਰਤਮਾਨ
ਵਿਰੋਲਿ—ਵਿਰੋਲਣਾ, ਰਿੜਕਾ
ਵੀਰਾਰਾਧੁ—ਵੀਰਾ (ਵੀਰ ਭਦ੍ਰ ਆਦਿ) ਦੀ ਆਰਾਧਨਾ
ਵੇਕਰਮ—ਮਾੜਾ ਕਰਮ
ਵੈਰਾਇਣੁ—ਵੈਰੀ ਗਵਾਂਢਣ
ਵੈਰਾਹ—ਵਾਰਾਹ, ਸੂਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਇਕ ਅਵਤਾਰ

ਸਹਾਇਕ ਪੁਸਤਕ ਸੂਚੀ

ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ

ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ ਡਾ.; '*ਕਾਵ੍ਯਾਲੋਚਨ*'; ਆਰਯ ਬੁਕ ਡਿਪੋ, ਦਿੱਲੀ; 1967 (ਹਿੰਦੀ)

'*ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ' (ਸ਼ਬਦਾਰਥ 4 ਭਾਗ)*; ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਮਹਾਕਵੀ; '*ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ*' (ਸੰਪਾ, ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ); ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, 1954

ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ : '*ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ*' ; ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ; 1961

'*ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਭਗਤਮਾਲਾ*' (ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ) ; (ਸੰਪਾ, ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ), ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ; 1966

'*ਸਿਖੀ ਕੀ ਹੈ*; (ਸੰਪਾ, ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ)'; ਦਿੱਲੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੋਰਡ, ਦਿੱਲੀ; 1972

ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੂਪ ; '*ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ*' ; ਹਿੰਦ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼ ਲਿਮ., ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ; 1952

'*ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ*' (ਸੰਪਾ. ਡਾ. ਹਰਮਹੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ); ਨਿਊ ਏਜ ਬੁਕ ਸੈਂਟਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ; 1985 (ਹਿੰਦੀ)

'*ਕਬਿਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ*' (ਦੂਜਾ ਸਕੰਧ); (ਸੰਪਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ), ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ; 1966

'*ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ*', (ਸੰਪਾ. ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ); ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ; 1968

ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਥਿੰਦ ਡਾ. ; '*ਲੋਕਯਾਨ ਅਤੇ ਮਧਕਾਲੀਨ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿੱਤ*'; ਜੀਵਨ ਮੰਦਿਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ; 1973

ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਭਾਈ : '*ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦਾਲੰਕਾਰ*'; ਦਰਬਾਰ ਨਾਭਾ; 1925

..........................'*ਗੁਰ ਛੰਦ ਦਿਵਾਕਰ;*' ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ; 1970

..........................'*ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼*' ; ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ; 1960

ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਡਾ.; '*ਮਿਥ ਅਧਿਐਨ ਤੇ ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ*'; ਰਵੀ ਸਾਹਿੱਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ; 1982

ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਕੌਰ ਜੱਗੀ ਡਾ.; '*ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕਾਵਿ ਕਲਾ*'; ਲਾਹੌਰ ਬੁਕ ਸ਼ਾਪ, ਲੁਧਿਆਣਾ; 1979

ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਂਤ ਡਾ.; *'ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ;* ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ; 1984

'ਜਨਮਸਾਖੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ'; ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੁਸਤਕਾਲਯ, ਲਾਹੌਰ; 1892

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ 'ਦੀਪ' ਡਾ.; *'ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ'*; ਲਾਹੌਰ ਬੁਕ ਸ਼ਾਪ, ਲੁਧਿਆਣਾ;

ਨਿਰਮਲ ਕੁਮਾਰ ਕੌਸ਼ਿਕ ਡਾ.; *'ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ: ਵ੍ਯਕ੍ਤਿਤ੍ਵ ਔਰ ਕ੍ਰਿਤਿਤ੍ਵ'*; ਸੂਰਯ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਦਿੱਲੀ; 1984 (ਹਿੰਦੀ)

'ਪੰਜਾਬੀ ਦੁਨੀਆਂ', *"ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਅੰਕ"*; ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪਟਿਆਲਾ; 1968

'ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰਾਂ' (ਸੰਪਾ. ਪ੍ਰੋ. ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ); ਪਟਿਆਲਾ; ਪਹਿਲਾ

'ਪਰਖ', *"ਬੰਸਾਵਲੀਨਾਮਾ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦਸਾਂ ਕਾ"*; (ਸੰਪਾ. ਡਾ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ); ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ; 1972

'ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਕਬਿੱਤ ਸਵੱਯੇ', (ਟੀਕਾਕਾਰ ਪੰਡਿਤ ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ); ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ ਡਾ: *'ਦਸ਼ਮ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ ਪੌਰਾਣਿਕ ਪ੍ਰਿਸ਼ਠਭੂਮੀ'*; ਭਾਰਤੀ ਸਾਹਿਤ੍ਯ ਮੰਦਿਰ, ਦਿੱਲੀ; 1965 (ਹਿੰਦੀ)

........................*'ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ : ਜੀਵਨੀ ਤੇ ਰਚਨਾ'*; ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ; ਦੂਜਾ, 1984

ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੌਰ : *'ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ'* (ਇਕ ਸਾਹਿਤਕ ਅਧਿਐਨ); ਨਿਊ ਬੁਕ ਕੰਪਨੀ, ਜਲੰਧਰ, 1971

ਵਣਜਾਰਾ ਬੇਦੀ ਡਾ.; *'ਮਧਕਾਲੀਨ ਪੰਜਾਬੀ ਕਥਾ ਤੇ ਰੂਪ-ਪਰੰਪਰਾ'*, ਪਰੰਪਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ; 1977

'ਵਾਰਾਂ ਗਿਆਨ ਰਤਨਾਵਲੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ'; ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ,ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ; ਪਹਿਲਾ, ਤੀਜਾ

'ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ' (ਭਾਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨੀ ਟੀਕਾ ਸਹਿਤ), (ਟੀਕਾਕਾਰ ਗਿਆਨੀ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ); ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ; 1962

'ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ : ਸ਼ਬਦ-ਅਨੁਕ੍ਰਮਣਿਕਾ ਅਤੇ ਕੋਸ਼'; (ਸੰਪਾ. ਡਾ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ); ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ , ਪਟਿਆਲਾ; 1966

ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ :

Avtar Singh Dr. : *'Ethics of the Sikhs'*;Punjabi University, Patiala; 1970

Grewal J.S. Dr : *'Guru Nanak in History'*;Panjab University Chandigarh; 1969

Macauliffe M.A. : *'Sikh Religion' : Its Gurus, Sacred Writings and Authors'*;Clarendon Press, Oxford, London; 1909

McLeod W.H. Dr : *'Guru Nanak and the Sikh Religion'*;Oxford University Press, London; 1969.